Universidad de Chile
Biblioteca

D. THOMÆ

SUMMA

THEOL

2

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 10
Plúteo 10

49.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA TOMOS, VARIIS QVÆstionibus, cum suis conclusionibus, ac vtilissimis annotationibus appositis, recèns aucta atque locupletata.

✣✣✣

QVIBVS ACCESSERE AD OBIECTA aliqua sanè quàm acutæ responsiones, aliáque permulta, quæ sequens Index indicabit.

ITEM TRACTATVS QVIDAM CONTRA modernos Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos errores, nunquam ante hac impressus.

ANTVERPIÆ.
Apud Viduam & hæredes Ioannis Stelsij.
Cum gratia & Priuilegio.
1567.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

***

PRIMI TOMI tractatus.

1 De comparatione autoritatis Papæ & concilij.
2 De Comparata autoritate Papæ & Concilij apologiæ pars prima & secunda.
3 De Romani Pontificis institutione & autoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confessione.
6 De Satisfactione pœnitentiarum.
7 De Ministro sacramenti pœnitentiæ.
8 De indulgentiarum thesauro.
9 De Causa indulgentiaum.
10 De suscipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
12 De Contractu matrimonij.
13 De Vsu matrimonij.
14 De Delectatione morosa.
15 De Indulgentijs.
16 De Indulgentijs quæstiones sex
17 De Contritione quæstio vnica.
18 De Confessione quæstiones quinque.
19 De Excommunicatione quæstio vnica.
20 De inunctis pœnitentijs quæstio.
21 De Sigillo confessionis quæstio.
22 De Pollutione ex auditione confessionis prouenient Q.
23 De Purgatorio quæstiones duæ.
24 De Pœnarum timore quæstiones duæ
25 De Obligatione & obseruatione præceptorum tam in religione quàm extra quæstiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
27 De Despensatione matrimonij cum occidentali ecclesia quæstio.
28 De Matrimonio quæstio.
29 De reddendo debito inter coniuges altero eorum existente adultero quæstio,
30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbãtur.

TOMI SECVNDI tractatus.

1 De Conceptione beate Virginis.
2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo cotingentibus.
3 De Celebratione Missæ,
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
5 De præcepto Eleemosynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambijs.
8 De Vsura.
9 De Simonia.
10 De Vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutione maleficij, operæ maleficij ad hoc paratæ.
13 De Spasmo beate virginis.

TOMI TERTII tractatus.

1 De sex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intensiua
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philosophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De Conceptu Entis.
7 De Ente & Essentia.
8 De Solutionibus quorundam locorum sibimutuò aduersantium in Commentarijs sancti Thomæ contentorum.
9 De Vinculo Obedientiæ.
10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduersus Lutheranos.
12 De Communione sub vtraque specie, de integritate confessionis, De Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris
14 De Eodem coniugio.
15 De Quibusdam Responsionibus ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM CARDINALEM SABINENSEM, THOMÆ DE VIO CAIETANI TVNC ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAGISTRI NVNC, SANCTI Xisti Cardinalis, in comparationem autoritatis Papæ & concilij Præfatio.

TAMETSI Puto, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi ecclesiæque totius autoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto vel minimarum rationum, quæ ad hãc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis sunt defendant: cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione maximáque & olim sæpe & in præsentia contentione sit constituendum. ego Prædicatorum ordinis (Romanæ ecclesiæ veritatísque studiosissimi) generalis Magister hanc summæ autoritatis comparationem in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatísque seruus sim, liberè scripsi, tibíque impræsentiarum & dedico quidem rectè, & perquam libenter inscribo: quòd ab illa sede quam defendo, & quam Flisco rum ornatissima familia tua ornatissimis viris, episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædicantium ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificãdæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro veritate, & tantę autoritatis vnitate, atque cõcordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicatáque sunt grato sis animo. & qua polles probitate & benignitate singulari susceptur us, atque habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum vale.

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMÆ DE VIO, CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTI. OCTO CAPITA DIVISVS.

IN OCTO ET VIGINTI Capita de comparatione authoritatis Papæ & concilij, Summaria.

1 Quòd Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.
2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.
3 Rationabilis sententia, quòd Petro sabiectis erant cæteri Apostoli.
4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.
5 Rationes tenentium quòd ecclesia vniuersalis, seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi subiectus.
6 Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione concilij & Papæ vertitur in dubium.
7 Quòd Papa est supra potestatem & ecclesiæ & concilij vniuersalis, vt distinguitur contra Papam.
8 Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate Concilij Constantiensis, & Basiliensis
9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ supra concilium factarum
10 De noua quadam fictione, qua imiginantur aliqui concilium esse supra Papam.
11 Quòd secluso Papa nõ est in ecclesia papatus suppletiue, & sicut in regulãre vsum illius.
12 Quod secluso Papa, non est in ecclesia potestas legislatiua.
13 Quòd secluso Papa, non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, nisi in casu.
14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd ecclesia est totum, & autoritas illius maior, in sex.
15 Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in ecclesia est autoritas congregandi generale concilium.
16 Quomodo verificatur, quòd generale concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.
17 Initium comparationis potestatis ecclesiæ & Papæ in casu hæresis: & primo de modo, quo Papa propter crimen hæresis subijcitur concilio, secundum vnam opinionem.
18 De modo, quo Papa hæreticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem.
19 Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus Papatu.
20 Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus subest potestati ministeriali ecclesiæ, & non autoritatiuè super Papam.
21 Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ papæ hæritici.
22 Responsio ad rationes & autoritates allatas in capitulo decimoseptimo ad probandum quod Papa hæreticus, est ipso facto depositus iure diuino.
23 Quomodo cetus Papa in hæresim lapso, parato corrigi agendum est.
24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizantem ecclesiam, subijcitur concilij potestati, ita quòd potest ab eo deponi.
25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus Papa subest iudicio concilij
26 Quos casus sint diuina lege statuti, vt possit concilium Papam deponere.
27 Responsio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab ecclesia.
28 An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subsit ecclesiæ, ita quò possit deponi.

CAPVT PRIMVM.

Quòd Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.

INTENDENS Resolutè comparare potestatem Papæ potestati ecclesiæ & concilij vniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum authoritati: post ecclesiæ & concilij vniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundò incorrigibilitatis, & de mum in euentibus, vt sic resolutè habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantùm dicere: sub iudicio tamen sacro sanctæ Romanæ ecclesiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me falcem in messem alienam, præmitto, quòd quia autoritas Papæ immediatè est à Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & authoritas ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur esse à Deo: vt Constantien. concilium declarauit: ideo materia ista primò & principaliter & theologorum, quorum est sacram Scripturam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primò deferentes. Oportet ergo virum docilem, vtrosque Theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorando theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex proprijs potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat autoritatem, scilicet sacræ Scripturæ: quæ vera theologia est.

A PRIMO Igitur Inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: fundatúrq; super institutione Iesu Christi. Matth. 16. & Ioan vlt. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantium, quamuis potuisset Christianam rempublicam in teris, diuersis modis regendam disponere: voluit tamen & statuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum esset regimen: sed vnius tantùm: promittens soli Petro, Matthæi decimosexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vltim. Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? conuincit etiam proteruos, quòd Petro vt distinctio ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur comparatio, & nõ in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, Pasce oues meas: non has vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, Præteriens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum tuorum: & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo Papa in capit. ita Dominus. distinctione decimanona, & in sexto de electione, cap. fundamenta. dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et merito, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles cap. 76, sic Saluator noster instituit quia regimẽ ecclesiæ est optimè ordinatum: optimum autem regimen est vnius. Quod ex fine regiminis: apparet. est enim finis pax, quæ in vnitate consistit: & constat quòd melius est causa vnitatis vnius, quàm multi: qui non nisi vt in vnum venientes, eam causant, est ergo ecclesiæ regimen institutum, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis assum-

Ptum, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas os opponentium de regali regimine instituto à Christo. seu populo libero non enim ecclesia, aut populus Christianus, aut concilium ali quod vniuersale, sed Christus ipse, qui viuit & regnat, instituit tale regimen: sic vt Petrus non ecclesiæ, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex concilio Lugdunensi in ca. vbi periculum. de electionibus, libro sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capituto quamuis, distinctione vigesimaprima, Pelagius papa dicit, Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed Euangelica voce Domini & Saluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propositum rationes, de primatu Papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cælis: quas potes ibi videre. Firmatur autem asserta propositio autoritate Martini quinti in concilio Constantiensi: vbi diffinita est, vt patet in bulla condemnationis Ioannis Vvicleff. In concilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana ecclesia facta est) habentur hæc verba, Diffinimus sanctam apostololicam sedem & Romanũ pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, ac doctorem existere, & ipsi in beato Petri pascendi, regendi & gubernandi vniuersalem ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed contrariam esse erroneam, vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hus, damnatos in concilio Constantiensi, à Martino quinto.

Caput ii.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.

Quamvis Autem Papæ potestas Petro Apostolo primùm collata, ostensa sit suprema: nõ desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Christo arguant. Et vt veritas clarius eluceſcat, scito quòd in hac re duo dubia inuoluũtur: quę si separentur, perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubiũ est de æqualitate potestatis Petri & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alij verò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quò ad vtrunque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicentium, quòd omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi vtrunque simul multipliciter probant ex Sacra Scriptura. Primò ex eo, quòd Mat. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quod soli Petro dixerat in cap. 16. ait enim. Quæcunque solueris super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniã pascere tripliciter sit doctrina, vita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra cõrã hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. cap. ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, vt ibidem bis habet sanct. Th. sed dederunt ei dextras societatis: & quòd in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim non sunt inter superiorem & subditos, sed potiùs inter socios. In actibus Apostolorum, 8. capit. legimus, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quòd maior non est qui mittitur, mittente iuxta illud, Nõ est seruus maior domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonum. Primò Anacleti Papæ, distin. 21. cap. in nouo. Cæteri Apostoli, inquit, cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus, 24. quæst. prima. Hoc cæteri Apostoli erant quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertiò, Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæstion. 7. canone. Paulus Petrum reprehendit: quòd non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est, discordantium in vtroque, & dicentium, quòd nec parem potestatem, nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem: sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatem accepit, & omnes eis subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidem habendi potestatem, scilicet quòd solus Petrus habuit eam à domino Iesu immediate, probant in communi quidem ex textu Anacleti, di. 21. in nouo. Petro primò pontificatus in ecclesia Christi datus est in speciali autem quò ad potestatem ordinis, nõ sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediate à Christo in cœna dicente, Hęc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex cõsecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hyerosolymitanus à Petro, & Iacobo, & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab alijs fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungitur, Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modum ordinandorum, & in ca. quòd die dominico. distinct. 75. Quo ad potestatem verò iurisdictionis (cùm nullibi clarius appareat, quàm Matth. 18. vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram, &c. probant ex hoc, quod Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, inquiunt, ordine promissionum insinuat, quòd potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4. contra Gen. cap. 76. & in 4. senten. distinct. 24. quæstio. vlt. dicit. Affertur quòque autoritas Leonis suprà inducta ex can. ita Dominus. distin. 19. clarè dicentis, quòd Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

De aequalitate Verò potestatis apostolorum quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse æquales in potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quòd omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probatque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos similiter euomat, cum paria feceritis, glossa. id est, similia. Tertia (& est sanct. Tho. in secunda secundæ, quæstio. 33. ar. 4. ad secundum) quòd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionẽ. Inquit enim sic, coràm omnibus Paulus Petrum nõ reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quòd Apostoli fuerunt æquales, quantum ad exequutionem autoritatis. Ait enim Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione autoritatis, non autem in autoritate in regiminis.

Caput iii.

Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

Aliatis Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicẽdum quòd, Apostoli inter se possunt cõparari dupliciter. Primò, inquãtum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquãtum oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separate: & sic Petro solus est pastor, & reliqui Apostoli oues sub illius cura. Sed quia nõ sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus declaro primò dignitatẽ & potestatẽ apostolatus. Scribitur in primis Luc. 9. ca, cp conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarẽt: & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matt. quoque vlt. legitur, quòd eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corinth. 12. cap. legitur, quòd Deus posuit in ecclesia primùm Apostolos, vbi gl. interlinearis in verbo, primùm, dicit dignitate & tempore. Et in verbo, Apostolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. distinct. 68. c. quorum vices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres misi sunt apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & constituti Episcopi. Et in concilio Occumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cõfirmationis habetur hæc verba, Hanc, scilicet confirmationem nõ nisi episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quòd per manus impositionem Spiritum sanctum dabãt.

Diuus Tho. super prælatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem ministri in ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum est auctoritatis gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apostolatus: secundò facultas docendi: tertiò potestas miracula faciendi ad cõfirmationem doctrinæ. Hæc ille. Et postquam subiunxit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primum Apostolos, quorum regimini commisit ecclesiam. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Secundò, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duo-

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertiò, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes maiori enim gradu maior datur gratia,

¶ Ex his omnibus facile est videre, quòd Apostoli, inquantum Apostoli, habuerunt non solùm potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Authoritas enim gubernandi ecclesiam, quæ est apostolatus propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si hucadiunxeris, quòd non habuerunt apostolatũ à Christo mediante Petro, sed immediate ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matthæi 10. & Marci 3. & Lucæ 6. patet, quòd ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolum: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quàm docente est Apostolus, Solues vtrunque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quòd scilicet Apostoli quantùm ad apostolatus authoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quòd hanc potestatem habuerunt à Iesu Christo immediate, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatum digniorem altero, vt Paulus alijs: iuxta glossi, interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, quàm alios per mortalem: & glossi. marginalem ex Augustin. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex part estatus vocantis, quia scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

SI AVTEM Consideremus, quòd etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statutum est, vt sit vnum ouile & vnus pastor, sic Petrus inuenitur ille vnus pastor, cui dictũ est, Pasce oues meas, non has vel illas: & reliqui inueniuntur vnius oulis oues. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari possunt hæc duo simul, quod scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in authoritate gubernandi ecclesiam, atque à Iesu Christo eam immediatè habuerunt, & quòd Petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis ecclesiæ, & maior authoritate super alios Apostolos, ita quòd ab ipso capite in totum ecclesiæ corpus potestas deriuata est: difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est nanque, quòd sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, scilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturę sanatur: & supernaturaliter sicut cum homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinarie, vt cum seruato iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, vt si statim aliquis crearetur Episcopus: vt de Ambrosio contingit. Vtroque autem modo princeps noster Iesus Christus in primitiua ecclesia vnus est. nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario ture perpetuo seruandi monarchium, id est, vnius principatum instituit, & posuit Perum caput vnum totius corporis ecclesiæ: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri autores, cum dependentia omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dũ ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionẽ, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundem in dando authoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandique ecclesiam: vt ex allatis patet authoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, quòd alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex graria, quod ordinarie dandum erat eisdem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quòd eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quàm à Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatè, quas à Perro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et sic ecclesia vna sub vnico tantum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatè à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul vera quæ aduersari sibijnuicem videbantur.

ET VT Clarius eluceſcant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, alijs autem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quòd Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij verò facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corint. 5. Legatione pro Christo fungimur, & ad Ephes. vi. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat, à missione sumptum: quamuis extenso vocabulo in præfatione dicantur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quòd aliorum potestas iurisdictionis non erat supra seinuicem, sed super alios: Petri verò potestas erat & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos, dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrysost. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finiẽda erat cum vita eorum: quoniã data est eis in personis propijs pro solis personis propijs, & non pro eorum successoribus. Petri verò potestas vsque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria nõ solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub alijs verbis, dicendo, quòd data est Petro in persona ecclesiæ. Et ex hac differentia oritur, quòd nullus est successor Ioannis, aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in autoritate apostolatus vniuersalis gubernationis ecclesiæ, sicut Apostoli gubernabant vbique: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnius certæ ecclesiæ succedunt Episcopi, sed solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua, vnde & à Sancto Thomas vocatur autoritas gubernandi: gubernatio, enim executionem sonat. Autoritas verò data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis, Propter quod dixit S. Thom. Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. ecclesiæ regimen quòd sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij absolute, sed vicarij operis: dicente ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad exequendum. Verum tamen quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, pie exponendum esset pro executiua potentia, dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos amittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere ecclesias & Episcopos docere, ex communicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiue erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo. Episcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres verò, Prædicatores autorite Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi ecclesiam in Petro & alijs Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

Caput iiii.

In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

Vt Avtem Ordinate satisfiat obiectis, primò ad primo inductas Obiectiones: & sic deinceps respõdebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro soli cap. 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quòd prius Petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quòd scilicet à Petro ad cæteros deriuanda est propter vnitatem capitis & corporis ecclesiæ: vt ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernatiuam ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quòd ipse ex gratuita præuentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶ Ad illud Ioannis vltimo, quamuis male probetur, quòd correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud. Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Matthæi decimooctauo. Quæcunque solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua ecclesiam non audiens sit

ethnicus & publicanus, respondetur quòd in veritate Saluator illa verba etiam quò ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit vt probatum est. Et quòd si inuenitur aliquid simile commissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli commissæ sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi Petro alijs verò commissæ sunt oues determinate, saltem hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis. Quos operis tui vicarios eisdem contulisti præsse pastores, quasi diceret, quòd gregi tuo contulisti Apostolos præsse pastores, vt vicarios operis tui, id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolutè & vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro, quàm per quæcunque alia simul congregata cæteris: quia antoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis totum pastorale officium executiue concessum sit omnibus Apostolis.

¶ Ad autoritatem ex secundo capit. ad Gal. iam patet, quòd nil doctrinę aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex prouentione gratuita, qua à Domino Iesu habuit potestatem & scientiam: vt ipsemet in 1. cap. dixerat. Dextras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: non solum nanque socij, sed fratres in vnitate fidei sumus iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quòd de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶ Ad illud verò, quòd in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facilè patet ex Theologis in primo. sen. dist. 15. respõsio, quòd non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anacleti, Cipriani, & Hieron. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir docte, quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes quòd doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates proprias solvere: vt Philosophus dicit 4. Phi. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quàm recitauimus circa modum habendi potestatem à Christo immediatè. Patet inquam de potestate ordinis, quòd nihil refert an Dominus Iesus præuenerit Petrum in faciendo omnes Apostolos episcopos (vt glo. in can. porrò. dist. 66. sentire videtur contra textũ) an eos ordinandos Petro reliquerit: vt prælegata sonant. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuentione, non reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potesta te verò iurisdictionis, iam dictum est quòd gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatæ autoritates docent. Et his omnibus clarè liquet, quòd Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorum, & quòd ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quòd ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis, executiuam æqualem à Domino immediatè habuerint potestatem autem ordinis episcopalem immediate vel mediatè, omnes etiam à Domino habuerunt æqualem. Et si prędicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen, Cletus, aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolũ & Euangelistam, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat papa excedẽs in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictũ est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacræ Scripturæ concessum est dicente illis Domino, quòd Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo prævaluisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papę in doctrina fidei & morum: sicut modo prędualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papę & totius ecclesię. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret: quia ipse Iannes, & similiter quilibet Apostolus ecclesia erat Iesu Christi autoritate: testante hoc ipso Ioanne, qui de seipso loquens capit, vlti. dicit in persona ecclesiæ: quam autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum est testimonium eius. Ex quo nanque cõstat Apostololorum aliquem scripsisse ad doctrinam ecclesię, ecclesię autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quòd omnes Apostoli eodẽ modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicẽtis, quòd Christus immediatè soli Petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quòd solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatem iurisdictionis ordinarię à Christo accepit: ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris, prævenièndo delegauit cæteris parem in exequendo potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

Caput v.

In quo ponuntur rationes tenentium quòd ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

Examinata Comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas ecclesiæ vniuersalis seu concilij vniuersalis potestati: nunc quidem absolutè, postmodum, verò in euentibus & casibus, vt promisimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus cõsistit vis: quibus probatur Papã subesse ecclesię seu cõcilij vniuersalis iudicio. Et ne cõtingat sæpius ecclesiã & concilium iungere, pro eodẽ sumantur: quoniã non nisi sicut repræsentãs & repræsentatũ distinguũtur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quòd ipsa in Spiritu sancto legitimè congregata, concilium generale faciens, & ecclasiam catholicam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet: cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hęc verba, Item declarat, quòd quicunq; cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius concilij generalis legitimè congregati super præmissis seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habeutur tria: Primò, quòd concilium vniuersale habet authoritatem à Iesu Christo immediatè. Secundò, quòd Papa tenetur ei obedire. Tertiò quòd ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subijcit.

¶ Confirmaturque eadem sententia per concilium Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi rasumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem concilo Constantien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet, Non est de necessitate salutis credere Roman. ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. error si per Romanam ecclesiam intelligatur vniuersalis ecclesia, aut concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super aliis ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd concilium vniuersale est suprema ecclesiarum, & consequenter est superior ecclesia Romana, quæ est vna ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum concilij & summi Pontificis: quoniam de concilio dicunt simpliciter, quòd est suprema inter alias ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt quòd habet primatum respectu ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cœlorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, ecclesiæ data sunt dupliciter, scilicet authoritiuè & finaliter. Et quòd authoritatiue ecclesia ipsa hæc habeat, testatur in primis Matth. 18. cap. vbi postquàm Dominus dixerat, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vbi manifestè ecclesiæ hanc contulit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata authoritate reputaretur non audiens ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina authoritate ecclesiæ collata.

¶ Testatur deinde Aug. super Ioan. (vt habetur 24. q. 1. can. quodcunque.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquẽs de potestate ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius ecclesiæ gestabat personam: & propterea audire meruit. Tibi dabo claues regni cælorum. Has enim claues non ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesię claues datæ sunt, cùm Petro datæ sunt. Et cùm ei dicitur. ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis à Iesu Christo, quàm in rebus, sed dominiũ rerum temporaliũ principaliter est in ecclesia: cùm etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum ecclesię, vt Sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. art primo, ad septimum. ergo ecclesia principalius habet claues quàm papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cùm rectum sit iudex sui & obliqui, & ecclesia vniuersalis adeò sit recta, vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare possit etiam in fide (vt patet 40. di. ca. si Papa) consequens est, quòd ecclesia excellentius & prius habeat claues, quàm Papa: imò quòd habeat etiam vt iudex papæ.

¶ Quod autem finaliter ecclesiæ datæ sint claues, vt patet ex secundæ ad Corinth. decimotertio, Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et San. Thom. in tract. contra impugnantes religionem, expressè tenet quòd potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesiæ. Ex quibus sequitur, quòd papa est propter ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues papæ datæ sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem super principijs naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totum, & papa pars: ergo ecclesia vniuersalis maior est papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hier. ad propositum in c. legimus. dist. 95. Si authoritas quæritur, orbis maior est vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem super hoc, quòd ecclesia constituta est à Domino Iesu Christo iudex papæ in casu peccati: vt patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesiæ, & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens ca. in quo comparatur papa ecclesiæ non in casu, sed absolutè: volunt tamen elicere etiam quòd ecclesia sit absolute supra papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolutè: tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis authoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij autoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic eùm ecclesia sit udux ordinarius papæ in puniendo, sequitur quòd erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 12. q. 92. arti. 2. habes à diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc sacrorum authoritate canonum. vigesimaquinta enim quęstione prima contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest autoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quòd Papa non est supra potestatem concilij, & quòd ad primam salutem spectant statuta Patrum, non papæ, Multa quoque in eadem causa & quęst. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

Caput vi.

Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione autoritatis concilij & Papæ vertitur in dubium.

Ad evidentiam Huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid scilicet nomine ecclesiæ seu cõcilij vniuersalis intelligitur. ne in vanum tota disputatio fit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in propositio, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papa: aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, id est Papam concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est Papa vel personaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut sine papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

Prima est inter Papam & ecclesiam seu concilium sine capite, id est papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiam seu concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam seu concilium autorizatum á Papa.

¶ Et quoniam omnes hæ comparationes supponant Papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solùm singulorum inembrorum, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monstratur. Primò ex authoritate ipsius Constantiensis concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdẽ, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Hus, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ, quòd oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expresè damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est quòd vniuersale. Et similiter damnatur quòd non oporteat esse prater Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: vt latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hiero. quoque in lib. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesiæ collectiuè: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. quæst. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expresè dicit, quòd Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in ca. vbi periculum, de elect. lib. 6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Romãn. ecclesiæ habet, vt cum Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ episcopus. ex quibus patet, quòd cauillatio dicens, quòd papa est caput membrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, etronea est, Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quàm per nomina collectiua? & appolita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam, gregem, Corpus Christi, explicãdo totam, vniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex verbis ipsius Constantiensis & Basilicnsis concilij: vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiue: cùm millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu chatholicam ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo comparatione (scilicet inter papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) apertè constat quid dicendum sit, scilicet, quòd Papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesia, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronomij trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremam authoritatem locare, sed magis ipsum à capite dependere. Et si insistetur, quòd apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa, respondetur, quòd non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfectaliter quòd imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminuit à corpore integro. vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huss negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & à sancto Thoma, & à Martino quinto cum concilio Constantiensi, vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quòd habet immediatè potestatem à Christo, & quòd ipsa representatur per vniuersale concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶ De secunda autem comparatione in altero extremo, scilicet inter papam ex vna Parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum papa ex altera parte, dicitur, quòd papa cum residuo ecclesiæ non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quàm ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum testas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ non sit in papa: vt patet inductiuè. Quinetiam potestas electiua ipsius Papæ, in papæ potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (vt 18. quæstione prima, can. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quòd papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus est, determinãdo subiectũ illius potestatis, dum constituit quòd ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si papa. dist. 40 vbi dicitur, quòd vniuersitas fidelium suam salutem post Dominũ ex papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et dist. 19. can. Ita Dominus Leo papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro ornium Apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi

si à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifestè patet, à Papa omne reliquum corpus ecclesiæ velut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat quòd habet immediatè authoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quòd comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quòd totum habeat immediatè à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam. & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quòd tota ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & consilium autorizatum à Papa, ex antedictis facilè sumitur quid dicendum est, scilicet quòd non est maioris authoritatis, quàm Papa, à quo solo autorizari potest, vt patet 17. dist. per totum. & extrà, de elect. cap. significasti. vbi dicitur, quòd omnia concilia per Rom. ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius authoritatis in ea velit in eam conuenire, siue non, ex vna parte, & papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, propriè loquendo, cum dicunt hi, quòd ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt. aut enim intendunt per ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fidelium congregationem authoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quòd ipsum congregari, solum dependeat à Papa in ecclesia vniuersali, in concilio verò duo dependeant à Papa, scilicet congregari, & repræsentare vniuersalem ecclesiam: ita quòd in his intendunt, quòd secluså authoritate Papæ ex quo congregata est ecclesia, vel concilium, sit comparatio potestatis ecclesiæ, vel concilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia, seu concilio vt distinguitur contra Papam, erit de ecclesia & concilio, secluså Papæ authoritate post congregationem legitimè factam.

¶ Et contra hos dicentes ecclesiam habere authoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis ecclesiæ: oportet namque secundum istos regimen ecclesiæ esse democraticum, seu popularem: in quo tota authoritas apud nullum resident. sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto sentent. distinctione decimanona, quæstione 1. artic. 3. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populusque Romanus habebat super imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quòd non communitati ecclesiæ, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quòd Papa sit super potestatem ecclesiæ vniuersalis, & concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi authoritate sumitur: vbi Ioan. vlt. soli Petro, vt distincto ab alijs, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo cap. fuit in hoc instituens regimen ecclesiæ monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur: quòd Christus dicit Petro: Pasce oues meas, non ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularem ouium: non ipsius ecclesiæ, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifestè excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor & rector, famulum tuum. N. quem pastorem ecclesiæ tuæ præesse voluisti. Et in concilio Lugd. de elect. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis ecclesiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd respectu ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & non solùm respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo: Saluator inquit, alias oues habeo, etc. & subdit. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quod ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glosa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur. Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex Iudæis, & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur sic, ecclesia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo ecclesia, vt vna non est super Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia ecclesia, seu concilium distinctum contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cũ Petrus sit vnus pastor ecclesiæ, vt monstratum est: si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnius pastoris qui est dominici gregis rector & director, Papa, scilicet. Et confirmatur, quòd de Papa specialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtrisq; conuenientibus, & vnus pastor. Et quoniam quod est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodũ factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, nõ has vel illas impletum est, Fiet vnus Pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholicæ quã quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa est Episcopus singulorum, & vniuersorum Christianorum in vnam catholicam ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cùm ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecra. distinctione 1. cap. ecclesia) & Episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet vt primò sit Episcopus ipsius ecclesiæ, & secundario singularum personarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesiæ catholicę, & non illorum aut omnium Christianorum, primò est Episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundariò membrorum eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis proprijs membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur quo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesiæ catholicæ, cum ecclesia catholica includat ipsum Papam: patet responsio dupliciter. primò, quòd hæc est distributio accommoda: sicut cùm dicitur, Cœlum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia eo tinet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd Papa est caput & Episcopus ecclesiæ catholicæ: non quòd sit caput Episcopus, rector, etc. suiipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & episcopum. Secundò dicitur, quòd quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & episcopus ecclesiæ catholicæ, quia in ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio Constantiensi, per Martinũ 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam autoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licẽtia. Imò ex hoc etiã sequitur, quòd tam ecclesia quàm concilium Papæ subditur: quia non sunt duę supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala cùm sit (vt patet 12. Metaph.) à Iesu Christo summe bono, qui vult ecclesiam suam optimè disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc autoritate Innocẽtij 3. in concilio generali, extrà, de pœn. & rer. can. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit. de concess. præben. idem dicit. Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispẽsare. Et extrà de electione, in capitulo, significasti. Paschalis dicit, Aiunt in concilijs statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesiæ legem concilia vlla præfixerint: cum omnia concilia per Romanæ ecclesiæ autoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis papæ supra concilia, & consequenter vniuersalẽ ecclesiam allata sunt. Et confirmatur autoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in concilijs congregati, nihil statuere possunt nisi authoritati Rom. pontificis. interueniente, sine qua etiam nec concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sæpe dicta condemnatione articulorum à Martino 5. in concilio Constantiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste. Ecclesia Ro. est synagoga Satanæ nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequentia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, quòd erroneum est dicere, quòd ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediatè autoritatẽ à Christo supra Papã: sic enim nõ Papa, sed ecclesia esset proximè & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate. S. Thom. dicentis in tract. contra errores Græcorũ. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalem ecclesiam tanquàm fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur, quęso, diffinitio facta in concilio Florentino: quod quia ex Orientali: & Occidentali simul ecclesia constatum est, cæteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi (vt in primo cap. verba adduximus) non solùm dicitur, quòd Papa est omnium Christianorum pater & doctor: sed quòd est etiã vniuersalis ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicãt ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quòd non solùm omnium membrorum, sed ipsius vniuersalis ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quòd non mediante ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, quòd hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum proterua error defendatur. Forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tũc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate concilij Constantiensis & Basilien sis.

VT ORDINATE Autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis concilij Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse autentica autoritate veri concilij facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres papæ in ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo papa. Quod constat ex eo, quòd illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iũgi cœpit anno Domini 1416, die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia constituerit concilium generale, catholicam ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare vt scismaticas duas obedientias, & quòd semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, quòd Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quòd dixit quòd omnia & singula determinata, concluså & decreta in materijs fidei per præsens concilium, concilialiter tenere & inuiolabiliter obseruare volebant, & nũquam contra ire quoquomodo: ipsáq; sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter: nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quòd concilium esse supra papam, vel papã supra illud, materia fidei est. ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate concilij supra papam, sunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis, Huss, & Hieron. de Praga facta de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense concilium, sint ritè & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, quòd contra Ioannem Vuicleff in sessione 8, contra Ioan. Huss in sessione 15, & contra Hier. de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit, consequens est, quòd tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quòd tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel damnanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, pericrit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, vt etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signũ nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hęc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo vel non credendo. Martinus autem 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obidientia sub Gregor. 12 in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum auctorizata facto præsidentiæ personalis in concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota concilium vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu concilium vniuersale appellatur, nominibus vtendo vr plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quòd non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam; sed verbo proferre honoris, nominibus vtendo vt plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei? & in illo, Petrus fuit caput ecclesiæ catholicæ. Et vt infinuaretur, quòd concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quòd concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non sufficerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod concilium Constantiense in præsenti sub Martino 5 cõdemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hęc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicendum est ad singula? In primis, cum dicitur quòd concilium potestatem à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primò de concilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas authoritates, extrà, de elect. c. significasti. vbi dicitur quòd robur habent omnia concilia à Rom. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus. vbi Leo dicit, quòd à Petro quasi à quodam capite in corpus omne authoritas manat. & San. Thom. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis autoritate interueniente, sine qua nec congregari cõcilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibijpsis est lex. Secundò potest intelligi de concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quòd habet immediate autoritatem à Iesu Christo. Et quòd sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim quòd legitima congretatio concilij generalis ad Papam spectat: vt ex nũc allatis testibus patet, & dist. 17. per totũ. secundum est, ecclesiam catholicam repræsentans, corpus nanque ecclesiasticum vniuersum (quod ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc concilij ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quòd concilium habet, quòd repræsentet vniuersalem ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisset, aut aliquem supplere potentem eorum vota. Et cum ipsos non trãsferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerẽtur Christiani infiniti inuenirentur qui refutarẽt transferre vota in alios, & per seipsos interesse mallẽt, aut concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quòd Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator eorum vota. Christianorum cum plenitudine potestas, vota totius ecclesiæ transfert in concilium, congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quòd sine papa Patres sancti eõgregati nihil possunt, & dissolui potest concilium à papa, auferendo ab eis quòd amplius vniuersalem ecclesiam non repræsentent autoritatiue. Nec est verum si dicatur, quòd ecclesia ratum habet concilium, non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero concilio papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos prælatos non sperant docti, ignorantes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quòd ipsi concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & reconsecratur secundum sacros canones (vt patet extrà de præsbyteros non baptizato. cap. venient. & de consecrata. dist. 1. c. solennitates.)

sic qui nescitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguendum est: quia vel est sermo de his quæ à concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei: vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel nunianum: & dicendum q̃ licet princeps sit solutus legibus nec concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamẽ diuino tenetur Papa obedire, vt S. Tho. expresse habet in Prima secundæ, q. 96. ar. 5. ad tertium. Et in c. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem pręceteris oportere, quàm primam.

¶ Demum cũ subditur de punitione contumaciter cõtemnentium, potest dupliciter intelligi. Primò indifferenter, vt quilibet etiã indubitatus Papa in quocunq; peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanæ subijciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. capit. electionem, & in capit. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum q̃ id quod infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundum proportionẽ materiæ & personæ, & sic cum prælati comuniter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non punivit publicè Aaron de idololatria: vt S. Tho. dicit in 4. sen. distin. 46. q. 2. ar. 2. q. 2. ad quintum.) & Papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendendus publicè (vt ex sancto Thoma colligitur in 4. senten. distin. 19. q. 2. arti. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundæ, q. 33. ar. 4. in casu quo publicè in periculum ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Galat. 2.) & in casu quo potest deponi, etiam facto depositionis puniri possit: consequens est quòd sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus ominibus clarè patet, quòd nec ex illis decretis habetur superioritas concilij aut ecclesię supra Papam. Vnde nõ oportet aliter respondere ad eandẽ ex concilio Basilien si, in sessione 2. & 18 De quo tamen sciendum est, quòd licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationẽ & prosecutionem, & multa pro illo concilio in bullis suis, dixerit, nũquam tamen illius approbauit decreta quin potius in concilio Florentino statim diffinuit Rom. pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoque dominus Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præsens vtrique concilio) in lib. 3. de ecclesia, cap. 100. multos defectus qui in concilio Basilien. in constitutione illorum decretorum interuenerunt, scilicet quòd non fuerunt vnanimiter conclusa nec cum consensu præsidentium legatorum domini Papæ, qui talibus intereſſe recusarunt: nec expectatis orationibus Angliæ & Castellæ, quos in via nouerant constitutos: nec audiri sunt viri multi sapientes, videntes hæc esse contra doctrinã Sanctorum: sed promulgata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro concilio admittuntur vt valida.

Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossatimus. Et si glossas contra intentionem autorũ dixerit aliquis ex alijs actis eorum conciliorum hoc conuincens: respondebo primò, quòd ego homo sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundẽ conciliorum attestantium aliam fuisse autorum intentionem, dicam de Constantien. sp sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem ecclesiam ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa decreta fecit. De Basilien. verò notorius est, quòd errauit, cùm contra vnum verum & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit vsque ad depositionem inclusiuè, qui tamen cum successoribus suis verus Papa est. Dicam secundò quòd si honorem veritatis recusant falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

Caput ix.

In quo soluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

Expeditis Autoritabis conciliorum Constantien sis, & Basilien sis, quæ nullius autoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex vera accepta autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, scilicet quod errori est non credere Roma. ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias, si per Roman. ecclesiam intelligitur ecclesia vniuersalis vel concilium vniuersale: aut pro quanto negat primatum summi Pontificis super particulares ecclesias. Respondetur, quod quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet ecclesia vniuersalis, concilium vniuersale, & ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica, integra constantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis ecclesiæ & concilij & Rom. ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur vel sicut repræsentans & repræsentatum, vt membra ecclesiæ & concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Rom. ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, concilij & ecclesiæ vniuersalis vt patet: ideirco cùm fit comparatio inter ecclesiam, seu concilium vniuersale, & ecclesiam Rom. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra: secundum quæ rectè dicitur, quòd tam ecclesia, quàm synodus vniuersalis est superior ecclesia Rom. vt ex illo articulo deducitur. vnde admissio illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Posset nihilominus dici, quòd quia esse supremam inter ecclesias, conuenit ecclesiæ ratione capitis, & ecclesia Rom. ratione capitis est de essentia concilij & ecclesiæ vniuersalis: & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excluditur intrinseca, ideirco non est admittenda comparatio concilij ad Ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo concilium est suprema inter alias ecclesias etiam Romanam. Et ad probationem, quia Rom. ecclesia est vna ecclesiarum, respondetur quod plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit vna, & distincta capite proprio ab ecclesia quæ est cõcilium: quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet quòd primatus Papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersalem ecclesiam, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, vt additum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quęcunq; solueritis, etc. dicitur quòd ad literam, hæc, tria tantùm ad propositum habentur. Primum est, quòd à Christo immediatè Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad cap. in nouo: distinctione 21. Secundum est quòd potestas data est vniuersalis: iuxta illa verba, quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeò vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quòd sensus est, Quęcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, etc. alioquin oportet dicere: quòd omnino occulta potuissent soluere vel ligare: contra illud Apostoli ad Corinthios quarto, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, etc. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cùm factus fuit pastor ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vtpotè non subiectus.

Tertium autem est, quod ex illo contextu infinuatur, quòd ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cœlo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quòd ecclesia Bononiensis habet hanc authoritatem, inferre ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quòd ecclesia vniuersalis habet hanc authoritatem, non potest inferri nisi quòd potest in subiecta. quamuis enim multò plura sint subiecta vniuersali ecclesiæ quàm Bononiẽsi nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa est ei subiectus: nec etiam habetur, vt superius dictũ est, quòd habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quòd autem alicui gratiosè conceditur, non debet ab alijs trahi in exemplum à Christo cuim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediatè.

¶ Ad authoritates Augustini dicentis, quòd Petrus in persona ecclesiæ & vnitatis, etc. claues accepit. Dicendum est, quòd per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quòd non soli personæ Petri, sed officio suo perpetuò duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquũ: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa distinct. 19. cap. ita Dominus. ipsi Domino attribuit, quòd à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij communicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri ideo dicitur quòd Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quòd vnitas non vnus claues accepit, & quòd ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis aut senatoria potestatem acceperit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quæstione noui & veteris Testamenti aperit dicens, Saluator cùm pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij: ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quòd licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominum autem rerum est à donatoribus hominibus transferentibus dominum quod ipsi habebant in communitatem ecclesiæ, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesijs particularibus, in quibus manifestè ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, nõ autem dominum rerum.

¶ Ad aliam verò rationem, quòd ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter authoritatiuè definitendo, & rursus de ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius authoritatem, & dicendum est, quòd errore personali certum est quòd Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quàm totum residuum ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas ecclesiæ sine authoritate Papæ, quàm Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius ecclesiæ & veræ vniuersalis ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimoseptimo, authoritate Gyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ, quæstione prima, articulo vltimo, probat ratione, Impossibile est autem vniuersalem ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus est in alijs, vt Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimoquarto, Spiritussanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quòd etiam vigesimaquarta quæstione prima, dicit Innocentius Papa capitulo, quoties. Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem seu authoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quòd cùm dicitur de errore iudiciali, quòd sola vniuersalis ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens vniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano pontifice, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ, quæstione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa authoritas, quæ vniuersalis ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, vt ex inducta authoritate ex quæstione prima. Secunda Secundæ, (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolib. Sanctus Thomas iudicio ecclesiæ & Papæ vt synonimis vtitur, apperiens expresse quòd sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quòd nec Papa, nec ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando authoritatiuè de fide. De ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil authoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio authoritatiuè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, Imò doctores Papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quòd claues sunt propter ecclesiam finaliter, concedo iugenue quod Papa vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & pacis ecclesiæ, vt ex capite. septuagesimoseptimo, quarti, contra Gen. sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphy. habetur.

Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt sic) quòd liceat Papa quo ad personam & merita, sit pars ecclesiæ vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars ita quòd potestas ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum, vt totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas ecclesiæ vniuersalis, & aliæ potestates sunt participationes ipsius in parte solicitudinis datæ, iam enim dictum est quòd non plus potest Papa & ecclesia quàm Papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesiæ, sic est, vt non solùm quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars ecclesiæ. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est ecclesiæ.

¶ Ad illud verò Hieronymi, quòd orbis maior est vrbe, respondetur quòd verum est quo ad multa: puta merita, virtutes, scientiam, & in propositione secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis prævalet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quod hæc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine ecclesiarum, qua diaconi sub præsbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiæ quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (vt pro ecclesia prælatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quòd dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales. Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus vero iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo luciditsimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. nec illud, Dic ecclesiæ: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic ecclesiæ: vanum enim hoc esset.

¶ Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt præferuem me à casu in quo potest deponi.

¶ Et quòd hæc sit vera expositio ad literam, probatur ratione & authoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam, oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, vt non sit plus quàm frater: cæteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est Sancti Thomę in in quarta sententia, distinctione decimanona, quæstione secunda articulo secundo quæstionis tertiæ ad secundum: dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nuncnunc infinitæ ferè authoitates asserentur. ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in ecclesia collegiata, ac per hoc in concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ & vsum potestatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicentes hęc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelligitur tam in factis quàm in personis subiectis, & non alijs: & quod ista præcepta non probant subiectionem talis facti vel talis personæ ad ecclesiam: sed de subiectis illi quæcunque & quicunque sint disponit. Ignorantiæ ergo est ex hoc textu subiectionem Papæ arguere. Et vt conuincantur isti, practicetur textus iste sic. Primò text. non magis loquitur de ecclesia vniuersali, quam particulari

Universidad de Deusto
Biblioteca

culari puta Mediolanensi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quòd peccante in metratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesiæ illi, & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, & cætera. indistincte ergo de Ecclesia loquitur. Tunc vltra cùm dicitur, Dic ecclesiæ, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo etiam ecclesia vniuersalis, cùm sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hocipso ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, Papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesiæ iudicantis, quia ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est detentoris conditionis respectu ecclesiæ suæ, quàm quilibet Episcopus respectu ecclesiæ suæ, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur ecclesiæ suæ acephalæ, sed ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Ecclesiæ Catholicæ, cuius est Episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus citò facere vindictam clamantium ad se, multo magis quàm iudex terrestris, vt ipse testatur Lucæ 18.

¶ Negandum est igitur, quòd Ecclesia Vniuersalis sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & consequenter quòd sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quòd quemcunque legis actum posit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd Ecclesia Vniuersalis sit iudex Papæ in puniendo absolute, manifeste patet, quia sic de quolibet peccato Papa in proximum posset denuntiari Papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum, si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona quæstione tertia, scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, scilicet, Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiatur forte glossam quòd loquitur de particulari iudice, & non de Vniuersali Ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi sunt de sede Apostolica hæc verba, Cuius autoritatiue maius non est iudicium. Similiter capitulum, aliorum. vbi sunt hæc verba, Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. vbi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacij octaui vnam sanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali, si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert Dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de Ecclesia, capite nonagesimoquarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico, Hostiensem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quòd Papa non potest contra statuta Patrum, responsionem habeo diui Thomę in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima falsa eodem modo dicendum est, aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

¶ Quòd autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus vtentiū comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, risu magis quàm responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubie tenendum, quòd Papa est supra Vniuersalem Ecclesiam, non solum secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesiæ cōmunitatem, solum Deum superiorem habens.

Caput x.

De noua quadam fictione, quā imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.

HActenus simpliciter est disputatum & conclusum, quòd Papa habet potestatem super Vniuersali Ecclesia & concilio, vt caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædā imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de potestate Ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu Papæ, tractanda confutandaque est, quoniam periculosa est valde, & Sanctæ Matri Ecclesiæ plurimum nociua. Et vt melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

¶ Ponit imprimis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia Vniuersalis. Vultque proinde in Ecclesia & Concilio Vniuersali siue Papa sit, siue non, Claudi authoritatem Papalem, quam supremam Potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ, formaliter potestatiue & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque Ecclesiæ regimen à Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quòd hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi, primò, secundum ipsam, vt Papatum, secundum se. Secundò, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, vt quòd Papatus sit in Ioan. vel Mart. Tertiò, secūdum exequutionem, vt quòd Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quòd licet quælibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantùm in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quælibet Ecclesiastica Potestas est in Ecclesia Vniuersali seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primò, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertiò, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quòd Potestas Papalis data est in ædificationem Ecclesiæ. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac Potestate in destructionem Ecclesiæ abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatū, ergo oportet vt aliqua sit reliqua inobligabilis & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est Ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia Vniuersali est Papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cùm medium virtutis nō habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad Ecclesiam seu Concilium, vbi est sapientia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundantur multa, vt quòd Papa iudicari potest & deponi per Concilium, quòd concilio subijcitur quo ad vsum suæ potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quòd in Concilio est etiam Potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletiuè, quòd scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa, vt Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea Potestatem Papæ in eam, quæ sibi à Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quàm iurisdictionis in foro voluntario & iniuncto (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, vt supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegijs & honoribus super alios. Positiuo verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesiæ seu generalium Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse authoritatem interpretandi dispensandique in statutis Concilij generalis, prout occurrens necessitas vel euidens vtilitas postulat, vbi pro tunc recursus ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex authoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, habereque vim coactiuam super illum, posseque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papæ, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius. Constat enim, quòd Ecclesiæ seu Concilij Vniuersalis authoritas maior est authoritate Papæ in sex. Primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione, tertiò, in morum reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua potestate: quintò, in causarum fidei difficilium vltimata decisione sextò quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex Apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Actor. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos ecclesiæ, Act. octauo, & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimooctauo autoritatibus, Dic ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram. & concilio Constantien. Et cōcludit quòd luce clarius ex principijs Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad concilium. Et vsque adeò progreditur, vt pestiferam pernitiosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra concilium, aut saltem non imparem illi.

Caput xi.

Quòd seclusō Papa in ecclesia nō est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo, declarabimus. primò, id super quod tota hæc consurgit fabri ca: falsum esse scilicet, quòd seclusō Papa, quomodolibet in ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius, quantū ad vsum & suppletiue. Deinde ostenditur falsum esse, quod papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnis potest ex papæ autoritate. Et deinceps sigillatim omnia exa minādo determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatē applicādi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in ecclesia seclu so papa. Sic enim modò de ecclesia, vt distinguitur contra Papam, lo quimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in ecclesia cum ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei à Deo. Et cùm huiusmodi donata à Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principijs theologicis efficaciter probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quòd in sacra Scriptura donatio ista non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant nisi supra subiecta ecclesiæ indefinitè, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiectis Spiritus ēm sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittā vobis: & tamen non est subiectus. Male theologus est, qui ex missum esse infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorum qui erant ex circumcisione aduersus Petrum, nullam superioritatem sed amb biguam æmulationem legis Moysi præ se fert. Et quòd illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipuè Pharisæis fuerit, textus ille iunctus cum cap. 15. (vbi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non facti, sed verbis, subditis quandoque licita est aduersus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius (vt habetur secunda quæstione septima, can. Petrus) hoc soluit, quòd Petrus noluit vti autoritate sua. Act. verò, 15. non fuit concilium vniuersale nec Iacobus dedit sententiam, & ideo nihil facit ad propositum. Quòd non fuerit concilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quādo Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus sententiam non dederit. sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Concluso ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in cōmuni facta est, nō à Petro, nec Iacobo. Et scito quòd quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnū ex alijs in tali cōuentu: & cōmuni nomine Apostolorum apellationē contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent necdum autē erat tempus vtendi plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio, quale fuit propositum à Iacobo, cum dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus quo Papa manifestauit suę plenitudinem potestatis, vt patet legēti gesta Patrū & ecclesię. Quāuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiæ & in cōdēnatione Ananię & Saphirę & Simonis & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quàm concilium primatum obtinere animis vocibúsque Christianorum inhibitum est vsque ad concilium Constantiense. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Constantiense, aut Basilense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacræ Scripturæ prævaluit concilio (vt patet 36. q 2. cap. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacræ Scripturæ apertè, vt monstratum est & monstrabitur, prævalet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basilienſi concilio? Omnia enim concilia per Roma. sedis authoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt capit. significasti. de elect. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, ecclesia verò errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solùm nō procedit ex principijs theologiæ, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quòd ecclesia non potest errare, & Papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re ecclesiæ, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quòd intendat iste homo, quia expresse affert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipsum ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuum potestatem vsus omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in concilio generali, seclusō Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quàm collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea. Quamuis ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promisit prælatis istis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum Papa? Quæcunque enim authoritas afferatur de congregatie, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera. &c. Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in ista non acephala, quæ verè est in ordine Domini, saltem quo ad authoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat concilio dicto ex repræsentata ecclesia vniuersali, quia gratiæ personales repræsentati non transeunt in repræsentantem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quòd Papa, & quòd concilium simul cum Papa errare potest, male iudicando de vno regno, quòd iste habet ius eius, & non alter, aut quòd ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in capitulo à nobis, de sententia excōmunic. & in quol. Sancti Thomæ, vbi suprà. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & concilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quàm concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quòd Papa possit errare: quia' hoc esset dicere, quòd ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capitulo, maiores, & 24. quæstione 1. capitulis, à recta, memor sum, & quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quòd hæreticus censetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quòd qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis ecclesiæ quàm Roma, ecclesia hæreticus est vt patet ex S. Thoma, in Secunda secundæ, quæstione prima, articulo vltimo, docente quòd ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur, & in quæstione 11. articulo secundo ad tertium, quòd contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex ca. si Papa distinct. 40. vbi dicitur, quòd ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14. quòd Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligēdo igitur rationis solutionē, dicitur quòd semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea scilicet quòd obliquū oportet regulari in tertia à recto: & est expresse damnata etiam à concilio Constantiensi sub Martino. Si autem est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio

est er-

est erronea, scilicet quòd Papa potest errare, & reliquum ecclesiæ non. Confirmatur hæc autoritatibus suprà allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur, quòd non magis communitas quàm vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quę sunt fidei, habet quòd sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imò ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt San. Thom. in 4. senten. distin. 19. quæstio 1. dicit. Ex quo patet, quòd voluntarie dicitur quòd papa habet potestatę in ædificationem, prout sapiens, id est, concilium determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundū diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex concilio sanctorum patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidem statuta iter papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ San. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte verò causæ formalis, qua Papatus est ex formali sua tatione suprema in ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur, suprema autem potestate in ecclesia repugnant dari in ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in ecclesia, sed potestas in ecclesia, regulatiua papatus quò ad vsum est superior papatus, ergo in ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam cōcilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus papa non potest ligare manus alterius, oportet si ecclesia potest ligare manus papæ constituendo leges coactiuas circa vsum papatus & suspendendo ab exequutione, quòd potestas ecclesię non sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro, quum loquens de dispensatione facta à papa dicit, Tenet, etc. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quòd dicitur propter statuta fieri possibilia circa papalis vsum potestatis per generale concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quòd quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & communem omnium sensibilium iudicem altiorem omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quòd in ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera. si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quòd secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus papæ, nec tota ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua ecclesiæ communitas vtens iudicet de singulorum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibiipsi, qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera. componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensi, & Basilienſi, & in multis alijs errare potest propter quod à concilio ad papam conceditur appellatio, vt Sancti Thomæ in quæstio. de po. Dei quæstio. 10. articu. 4. ad decimumtertium dicit. Et de concilio Basilienſi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notorię, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basilienſis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, in Spiritusancto legitimè congregata per nullum quatuis authoritate, etiam si papali dignitate profulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basilienſis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui (quia sunt tempus & locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summum Pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod concilium ritè esset congregatum autoritate Romani pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falsò in principio concilij illius decreto, omnium decretorum illius authoritas quanta, sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quòd si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis, & pacis, qua vna est ecclesia, & peruenitur ad patriam cælestem, melius caūatur per vnum, quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu concilij sui, (quo sit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic dispo suerit Christus in supernaturali regimine ecclesiæ, dando communitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quartò, quia cùm gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen ecclesiæ suæ, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati ecclesiæ nō dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens Luce 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum cō misit subdēs, Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quàm fine regiminis sumatur: ostendit tamen, quòd ad consequendum ecclesię finem ex eo modo regiminis non conuenit in ecclesia talē ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia suprà Papam, regimini ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quę sunt fidei obstat, & nulla authoritate autentica, aut ratione efficaci asseritur, tótque sanctorum testimonijs aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quòd secluso Papa, non sit in ecclesia potestas legislatiua.

VONIAM Autem præter dictam potestatę duas alias in concilio locat secluso Papa (scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Autoritas ecclesię in cōdendis legibus conuenit ecclesiæ secundum istum ex hoc, quod est cōmunitas perfecta. Vnde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solus autoritate possunt mutari conditæ ab eā leges: sic in ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quòd ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quòd quia ecclesia vniuersa distincta contra papam est communitas subiecta à Iesu Christo papæ (vt patet ex autoritatibus inductis, testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directorémque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicæ ecclesiæ) consequens est quòd ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illa ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi autoritate Romani pontificis implicitè vel explicitè roboretur. Vnde San. Thom. (vt superius adductum est) inquit, Sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere, nisi intercueniente autoritate Romani pontificis. Et, (vt prædictum est,) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Pontifici summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Tho-

Thom. in Prima secundæ. q. 90. vbi in vlt. ex prædeterminatis conciliatur, quòd lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex ecclesiæ nihil aliud est, quam rationis ordinatio ad ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ, cui sui ipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ, non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscentes sancti patres à Papa robur decretorum suorum recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore post electum Martinum Papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur decisa in materia fidei à Martino testatur, vt patet in sessione vltima. Et Basilienses multum institerunt apud Eugenium quartum, vt decreta Basilienſis concilij approbaret: & nunquam obtinuerunt: vt dominus Ioannes de Turrecremata refert: & in gestis Basilienſis concilij apparet.

¶ Amplius, Autoritas ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter resident in summo Pont. & non solùm principaliter sed finaliter, ita quòd ad ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat concilium, sed concilij sententia à Papa confirmatur, & à concilio, ad Papam appellatur: vt sanctus Tho. in allatis locis, & Secunda secundæ, & quæstio, de potentia Dei; & contra errores Græcorum docet. ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter spectat exetra statuere, & frustra à concilio ad eum appellaretur, nisi iustiam posset supra concilium ministrare.

¶ Amplius, Consuetudo ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solùm dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse à concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quòd capitulum frequens, in concilio Constantiensi decretum: nisi apostolica autoritate firma tum sit, non habet certam vim obligatiuam: quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAPVT XIII.

Quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, non est in ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE Autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est, quòd potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio seu ecclesia. Et in Papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos episcopos per loca instituebant tum ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente suscipit absque conscientiæ scrupulo: tum ex ratione officii sui: & ad eundem nanque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem solicitudinis, vt patet Exodi decimooctauo, vbi Moyses dux populi ex concilio Iethro elegit & constituit principes populi: & millenos, & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cùm instituit Clementem Papam (vt habetur octaua quæst. 1. si Petrus, ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nanque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis, vt oppositio modo sit irritus. In ecclesia autem, seu concilio non esse hanc autoritatem secluso Papa, ex hoc patet, quòd tota ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quòd electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos quod electus à minus, quàm duabus partibus Cardinalium, sit Papa, sed bene econuerso Papa posset statuere, quòd electus à minus quàm duabus partibus Cardinalium, sit Papa: & quòd electio spectaret ad tales & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius autoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, quòd electio spectet magis ad presbytero & diaconos talium ecclesiarum Romę, qui vocantur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri: magis ad episcopos Hostiensem, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanēsem, Albanensem & Portuen. quàm ad alios episcopos. Hoc enim nec à diuino, nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso Papa, posset ecclesia mutuare statuta Papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum veritatem, concilium, secluso Papa, quia in hil potest nisi quòd per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnū quidem, & illum minimum potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere, defuerint Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos, vbique terrarum sua sola autoritate: quæ non sua, sed illius est, qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similium euentum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magnischismatis inchoati sub Vrbano sexto contigisse videtur) in ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem ecclesiā potestas hæc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad representandum illam in hoc actu pro bono ipsius ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quòd ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro à Christo commissa est: & propterea determinatio Petri adexercendum electionis actum nomine ecclesiæ prævalet tam determinationi quàm actui ipsius ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate sit.

¶ Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta sunt, vt pateat, concilium secluso Papa, nec regulatiuam vsus papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiue habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc etiam satis datum restat, quòd concilium non habet papalem potestatem suppletiue. Et si contra hæc afferantur gesta in concilio Constantiensi, iam dictum est quòd propter incertitudinem Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post vnionem trium obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum concilium absque verò, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autética sunt, sub quo nihil gestum est à concilio sicut prius.

CAPVT XIIII.

In quo soluuntur rationes contra Papam, quòd ecclesia sit totum, & autoritas eius maior in se.

QVOD VERO Dicitur, quòd comparare ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut vnitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tam vnitate, quàm dualitate, ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas ecclesiæ est maior potestate Papæ, sicut totum parte, & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quam potestas Papæ: quod gratis concedimus. Sed ex hoc non sequitur, quòd potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit, quā Papa: in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quòd ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, quòd quærere an ecclesia sit maior Papa, est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quod etiam dicitur quòd ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papę in sex, falsum & erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta contra Papam, nullo modo est maior Papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: quia Papa est vna potestas, illa multę. Ex quo enim ostensum est, quòd papatus, secluso Papa, non est in ecclesia nisi potentia mutuo liter electiua (quia, scilicet potest sede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, quòd vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de concilio dicitur distincto contra Papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in ecclesia, & hic adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens, & omnem potestatem virtualiter continens, consequens est quòd autoritatiue ecclesia non sit maior Papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta ecclesiæ percutlus fuerit iste Gerson dicens quòd luce clarius ex principijs Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et turpe anno 1400. approbatam, Pestiferam & pernitiosissimam. Nec excusatur nisi affectata forte ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in vna tantùm obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quòd in ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generali concilium.

ET quoniam inter singulares autoritates Ro. Pont. potestas cōgregandi generale concilium cōputatur: & hanc aliqui putāt alijs conuenire posse: idcirco in hac quoque concilij Papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur non nullorum opinio, quòd quamuis regulariter congregatio concilij spectat ad Papam (vt in capit. significasti. de elect. & distinct. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale consilium potest, Papa non consentiente, acetiam inuito. Fundant hoc super illo principio, scilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones, præsertim vbi casus particulares incidunt

variabiles modis infinitis: quod probatur ex ἀπείρῳ in Ethic. & glosone in sexto Ethic. virtutibus positis ab Aristo. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, quòd quandocunque obseruatio legis dissiparet vnitatem, quæ est finis legis, & obesset reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare concilium, non est seruanda pro tunc lex, quòd ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson tres in specie casus, in quibus congregatio generalis concilij fit legitimè sine Papa. Primus est dum desiit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam ἀνοίαν, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando concilium, renuit contumaciter in perniciem ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si concilium postquam à Papa est legitimè congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem concilij sine Papa, dicit quòd fulcitur & vtitur autoritate, primò Iesu Christi in defectibilis capitis ecclesiæ. Secundò legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt, pro quo facit autoritas Domini Marci 11. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, colúna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decimaseptima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitimè deponi: quia ex quo concilio contra Papam distinctio inest potestas deponendi Papam, oportet quòd possit seipsum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset ecclesia, dum nescirет se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente concilium autenticare, quantum sua intereat.

Caput xvi.

Quomodo verificetur, quòd concilium potest aut non potest sine Papa congregari.

Ad euidentiam Propositæ ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constituí potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam, & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatiue disponendum de vniuersali ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio dicendum est, quòd regulariter spectat ad papa: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quòd concilium potest congregari sine papa, & quòd Papæ potestas congregandi concilium introducta est de iure positiuo, vt in can. vlemo distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit: pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quòd duplex est concilium autoritariuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris: quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantùm de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunque horum, licet habeat latitudinem: quia concilium perfectum simpliciter fit capite presente personaliter, & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc superest papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia concilij confirmatur, (vt patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (vt de concilio Basilien. patet,) haberet correctorem papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quòd concilium perfectum simpliciter solus papa potest congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, potest concilium perfectum simpliciter absque papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas ecclesiæ sine papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu. ergo concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si communitas ecclesiæ absq; papa constitueret concilium perfectum simpliciter, cùm ad tale concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem ecclesiam, & hóc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quòd communitas ecclesiæ esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta concilij acephali in terris: quod non solùm est erroneum, sed fatuum.

Tertiò, Quia cùm papa ex cura vniuersalis ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesiæ ex iure diuino conuenit soli papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Primasecundæ, quæst. 100. ar. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solùm in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis ecclesiæ, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab ecclesia, quòd communitio cum hac non sua, sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest, sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis ecclesiæ: & non reliquit ipsi ecclesiæ curam sui ipsius: & ad curam vniuersalis ecclesiæ spectat concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἀπείρῳ, aut gnome: quoniam expresse in 5. Eth. dicitur quòd est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quòd quia ab homine est non potere præuidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tũc gnome in intellectu practico, & ἀπείρῳ, aut voluntate supplent: non interpretando ambigua sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in Secunda secundæ, q. 120. artic. primo ad 2ertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quę dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quòd sancti Patres nihil possunt in concilijs congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis intercedente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem ecclesiæ statum potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si contingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (quòd electores non possent eligere sine conuocatione concilij, ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, affero, in quibus concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesiæ, sed tantùm depositiua potestas papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cùm de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est, quando papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt constigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cùm electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu concilium sic imperfectum eliget, vt in concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In alijs autẽ recitatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est papa vita rationali non solùm in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem quòd papa eligitur in pastorem ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea non est trepidandum timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quòd Papa, insanus factus, tanto tempore expectetur: & si post nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo namque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renuntiare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniẽte tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo semel rite cecidisset. Ex eo autem quòd Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, ater non esset creandus. Petrus namque seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex actibus Apostolorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domino intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt dicente, Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei, vt patet Iudith septimo, & octauo. Posset tamen in hoc & in præcedenti casu, pontificio statuto prouideri, quòd à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus Pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, renuit requisitus congregare concilium, & statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt Constantienses cœperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cùm nihil posset facere, quòd renitens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens concilium perfectum, id est habens autoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de vniuersali ecclesia, posse absque Rom. Pontif. autoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis, concesso sibi à Christo immediate, vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, quòd quia concilũ Constantien. in sessione 39. & post Basilien. in sessione 11. constituit cap. frequens, ideo etiã inuito Pontifice de decennio in decennium potest celebrari concilium, etiam perfectum, propter autoritatem statuti: respondendum est, quòd sunt in magno errore, & quòd in veritate schismati operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Romano Pontif. qui est supra totum ius positiuum, & constat quòd determinatio temporis & loci concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniũtur sentientes, quòd quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quòd concilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quòd Papa non tollat aut interpretetur, aut dispenset, aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum concilium, quia tantùm ponderatur, sciendum est, quòd oportet hic discretione vti: nam si requiritur à viris probis, quos præterita & perseuerans vitæ, ac morum integritas commendat, & subest causa concilij (puta hæresis vel schisma) debet Papa annuere, & nunquam credo quòd fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autem requiritur à viris, qui volunt alligare onera alijs & digito suo nolunt mouere ea, qui Priscorum conciliorum statuta non seruant ambitiosis, insatiabilibus suarum passionum sectatoribus, & huiusmodi pro reformatione ecclesiæ: nónne respõsio Christi conuenit? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: præsertim quòd melius potest Papa solus reformare ecclesiam inchoando spontè à seipso & suis, quàm per concilium: oportet enim primò seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoq; est causa negandi consensum concilio, probabilis timor vsurpandæ autoritatis à concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt his, scilicet cum primùm inchoatum est concilium, sessione 11. & cùm iterum redit tegratum fuit ab Eugenio, sessione 18. Finis enim concilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilij absque Papæ consensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quòd concilium perfectum simpliciter, nunquam perfectum verò concilium secundum præsentem ecclesiæ statum quandoque sine Papa, & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa, si vis, dicta doctorum saluare.

Caput xvii.

In quo incipiat comparatio potestatis ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primò de modo quo Papa propter crimen hæresis subiicitur concilio, secundum vnam opinionem.

Post collatam potestatem Papæ cum autoritate ecclesiæ, & concilij generalis simpliciter & absolutè, & manifestationem superioritatis Papæ supra ecclesiam vniuersalem, & concilium vniuersale: consequenter comparanda est autoritas concilij ad Papam in casibus. Et primò in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis & alijs casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa, supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si Papa di. 40. quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi à concilio generali: & inuestigemus modum depositionis, & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus concilio, seu ecclesiæ vniuersali.

De modo quo Papa propter crimen hæresis deponitur varia est opinio. Quidà dicunt quòd hoc sit propter defectũ subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelem, ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem, definit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim, definit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc quod est esse membrũ ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet quod negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiuè, si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de alijs) subiungũt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, quòd esse membrum est prius quàm esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso: quod igitur nõ est membrũ, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum ecclesiæ: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cùm Papa nihil aliud sit, quàm caput ecclesiæ, eo ipso quo fit sine fide, fit non Papa. Et hoc est, quòd sub alijs verbis ab alijs dicitur, quòd cũ Papa fit hæreticus ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per ecclesiã propter ea dicitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est, quia non credit. secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria voluntate translatus est extra corpus ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis (quę sola negari in hac ratione potest (fundant super autoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei ecclesiæ, quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem, & ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matt. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam: siue enim per Petram intelligatur Christus siue Petrus, siue cõfessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem ipsa enim semper inuenitur fundare ecclesiam. Secunda est Abacuc 2. & Apostoli ad Roman. 1. Hebræ. 10. Iustus ex fide viuit. Sic autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in ecclesia viuere est esse in ea: benè viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ab Heb. 11. Fides est sperandarum substantia rerum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thom. in tertio senten. distinct. 13. quæst. 2. articulo 2. expresse dicentis, quòd homines in fideles non pertinent ad vnionem corporis ecclesiæ, secundum quod est vnum simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quòd sunt vnibiles corpori.

¶ Ex ratione ecclesiæ affertur diffinitio ecclesiæ, scilicet quòd est collectio fidelium de consec. distinct. prima capitulo ecclesia. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra communionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul à communione fideliũ hæreticos faciunt: in primis Dominus Num. 16. Recedite, iniquit à tabernaculis impiorum Dathã, scilicet & Abiron, schismaticorum. Constat enim omnes hęreticos esse schisma ticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis, anthema sit. Et secundum ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corint. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quę enim participatio iustitię cum iniquitate aut quæ societas luci ad tenebras? quę autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cùm infideli? Demum Ioannes Euangelista. 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in pasto. (& habetur de pœn. distin. 1. c. verbum) explicat. Dominus parius, & soluendi esse voluit & ligandi, & subdit, Certùm est quòd ecclesię vtrunque licet, hæresis vtrunque non habet honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quęst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem

patis obseruat, & se ab ecclesiæ vinculo atque sacerdotum collegio seperat, nec Episcopi potestatem potest habere nec honorē. Et 24. q.1 can. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in cap. Agathius. Ad idem est expresse S. Tho. in Secunda secundæ, q. 39. art. 3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vsum, nec quo ad substantiam: ita quòd si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit August. in sermone de pasto, tractans illud Can. 1. Pasce hædos tuos, & dicens, Manenti Petro dicitur pasce oues meas: exeunti hæretico, pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quòd fides facit membrum ecclesiæ. Si enim seculo iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet, imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmatúrque hæc positio, ex eo quòd papa hæreticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in c. Agathius, 24. q. dicēte, Hic est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus, est minor quolibet catholico: vt habetur 12. q. 1. can. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. inferior distin. 21. Est etiam accusandus: adeò (vt gloss. in ca. si papa distì. 40. dicit) quòd papa non potest statuere, quòd nō possit papa accusari de hæresi, est etiam iudicandus, vt in dic. si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse papam, sed minorem. Et ad hoc est S. Thom. in quarto, distin. 19. q. 2. artic. 2. q. 3. ad primum tractans illud ad Galat. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit quòd non debent prælati à subditis coram multitudine corripi nisi imminere periculum fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim quòd non de maioritate & minoritate charitatis loquitur: (quia hoc est commune omni peccato mortali,) sed potestatis, quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶ Ex his autem infertur quòd in vtroque modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est causa desitionis, scilicet propria voluntas illius qui est papa, nam renuntiando propria voluntate abdicat à se, esse caput ecclesiæ: hæresim autem amplectendo, propria voluntate aufert à se esse membrum ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis papę viuentis habetur quòd papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicūt inconcussum, quòd papa manens papa, non habet superiorem in terris potestatem.

Caput xviii.

De modo quo Papa hæreticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem.

Quamvis Autem dicta positio illustrium sit virorum, & cōmunis videatur esse: non placet tamen omnibus, contradicunt nanque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quòd papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicē in terris, concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solùm afferentur, quia in his consistit vis. Primò ex facto Marcellini, & gloss. dist. 21. can. nunc autē, qui idololatra non fuit depositus: & fuit sanctus. Et gloss. affert Hug. dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt 14. q. 3. Dicit Apostolus. Secundò ex c. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit, neminē damnare potuit. Antequam igitur quam prædicaret hæresim, damnare potuit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertiò, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis, redeuntes ad pœnitentiam, ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. q. 7. maximum. Quartò, quia (vt patet extra de hæret. cùm ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio & destitutio, sed institutio papę pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iudicio electorum non destituitur papa.

¶ Secundam autem propositionem, quòd papa hęreticus, manens papa habet iudicem in terris vniuersalem ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, papa hęreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur distinct. 40. si papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est ergo habet iudicem, coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quòd ecclesia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

Caput xix.

Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus papatu.

Pro Maiesis. Duobus modis dicendi contrarijs, quomodo papa hæreticus, desinit esse papa: examinanda primò occurrit illa propositio, quę est fundamētum primi modi, Assit vera. Et breuiter facile ostēditur, quòd est falsa simpliciter, quāuis forte tracta ad aliquē sensum, sit vera. Mōstratur igitur, quòd nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino, aut humano: ergo nec papa. Sequela patet: quia papa non est deterioris conditionis, quam alij Episcopi, Assumptū probatur sic, Episcopus discedens contra fidem, solo actu inferiori est verè, propriè & perfectè hæreticus, & non est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto: ergo perfectè hæreticus Episcopus non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima, quòd solo actu interiori constituatur perfectè hęreticus. Et hęc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori, cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Secunda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simplici commissione hominis, vt S. Thom. expresse dicit in secunda secundę, quæst. 39. artic. 3. Ex hoc enim deducitur intentum sic, Episcopus hęreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditus, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud primi Regu. 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et primæ ad Corinthios quarto Apostolis dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum: & manifestabit concilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest ecclesia excōmunicare, quod non potest iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictionis potestate: quę est ab hominis commissione: vtrunque enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam, & dixi, multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur quòd potestas iurisdictionis non est ab homine: quod est primò contra sanctū Thomam. Est secundò contra sententiam omnium doctorum catholicorum, sentientium, quòd à Petro omnis iurisdictio in totū residuum ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dominus. distinct. 19. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omniū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendū vnitatē capitis & principis in ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quod non est par ratio de papa & alijs episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs episcopis est ab homine, in papa verò est à Deo immediatè: & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, non sint ipso facto priuati, (quia homo videt quæ foris sunt) & papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facilè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quòd enim in papatu sit potestas iurisdictionis, à Deo est immediatè: iuxta illud Matthæi decimo sexto. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Quod autem papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc homine, ab homine, est (sola Petri persona excepta, quem Deus ipse Papam fecit Ioann. vlti. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quoniam cùm deponitur Papa, non aufertur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei, quoniam, vt dicitur ad Roma. 11. fine pœnitentia sunt dona Dei (sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita à Deo immediate, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de Papa & alijs Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cum sit mediante iudicio humano consequens est quòd non auferatur à Deo immediatè, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, quòd humano iudicio secundum se non subiacet, scilicet occultam in solo corde hæresim.

Si qvis Autem hęsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hęresi interiori, ecclesia non se potest impedire: propterea quia docē. dicunt, quòd hæretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de hęret. cap. multorum, excommunicantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere: Vbi de interiori amore & odio ecclesia iudicat: Facillimè certior fieri potest, quod hęretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quantumcunque occulti, sunt excommunicati, & non hęretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hęresim intetius, & solus secum loquendo

loquendo verbo exteriori profert submississimè illam hæresim, est excommunicatus, quamuis sit omnino occultus: quia actus exteriores loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quamuis careat testibus. In clemen. autē illa & similibus non iudicantur actus interiores secundum se, in sua puritate manentes, sed vt sunt causæ exteriorum commissionum aut omissionum: ad idem nāque genus pertinet cōmissio & omissio, sicut affirmatio & negatio: sermo autem noster est de hæretico interiori puro. Et ex inauertentia huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quæ sunt per accidens etiam sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occultorū per se, quia ex propria natura habent quòd sint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ. Possunt nanque sensibus percipi: sed ex hoc, quòd fiunt sine teste occulta sunt, propter quod nunquā, (vt dictū est,) ab ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præsens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo, quòd illa propositio, Papa cùm sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶ Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis cōtrarium sentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt gloss. in distinctione 21. cap. nunc autem, adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quomodo iterum sit Papa? imò quomodo ex sola nō depositione perseuerat Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt positioni anteriori, scilicet quòd sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficiēter dicitur, quòd nō dum ecclesia non deponit, reeligit: tum quia falsum est quòd depositio sit reelectio, vt patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent quòd nō aut quod vellent meditari super hoc: sed non deponunt, quia ius videtur habere, quòd si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuūt non deponendo, sed sustinent quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis eorum dictum susciat vt verum, quòd Papa factus hæreticus, paratus postmodū corrigi, non deponitur, sequitur manifestè, quòd Papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quòd non erat prius depositus.

Caput xx.

Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali ecclesiæ, & non autoritatiuæ super Papam.

Pro Maiesis a Certitudine trium, scilicet quòd Papa ex hoc quòd factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & q̄ Papa manēs Papa, non habet superiorem in terris, & quòd Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si papa 40. distin.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd si depositus: eū iudex in quantū iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit, quis es qui iudicas alienū seruum? domino suo stat, aut cadit. & Sanctus Thom. in secunda secundæ, q. 67. determinat quòd iudex non potest, nisi subditum iudicare, & in decret. distinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quòd Papa manens Papa, habet concilium vniuersale supra se, saltē in casu hæresis. Si autem nec concilium nec ecclesia est supra ipsum, statim sequitur quòd Papa deuius à fide, sit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo est iudicandus & deponēdus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunque extremum? non est quò diuertendum sit, nisi ad medium, quòd difficile attingitur: in cuius attinctione consistit virtus, quod multas confuerit soluere quæstiones.

¶ Dicamus igitur, quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, quòd Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, quòd Papa manens Papa, habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet absolutè non habet superiorem in terris ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris ecclesiam vniuersalem. Altera dicens, quòd Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua ecclesiæ super Petrum papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse, & hæc est via communis quantum vidi actenus. Contra tamen hanc viam est: quia cùm Papa diuino iure sit supra concilium, & ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quòd ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cùm casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacræ Scripturæ inductis. Nume. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Gala. primo, Anathema, id est separatū, sit. Secundæ ad Thessalonicen. tertio. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corint. sexto. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. De vita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quod separare se potest ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sanctum est, vt habeatur hęreticus, videtur, & procul sit ab ecclesia, maiori potestate opus est quàm ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra papam in casu hæresis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariò sequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verò non sequatur: patet ex eo, quòd quia nō oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

ERIT ergo media & vera via; quòd papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶ Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt.

Primò, quod in Papa inueniūtur tria: scilicet papatus, persona, quæ est papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque, scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus papa. Secundò, quòd discernendo, & applicando proprias causas suis proprijs effectibus, inuenimus, quòd papatus est à Deo immediatè, Petrus est à patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post petrum primum à Christo immediatè institutum, non est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores. voluntariè eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actuum passiuo, (vt applicans ignem stipulę) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans: quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum, & electi: non facilè enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem quòd coniunctio papatus cùm Petro est effectus voluntatis humanæ: cùm ipsa constituat Petrum papam, sequitur quòd licet papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus papa ab homine dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur petro papatus. Tertio, quòd quia iam nihil tam naturale est, vt vnaquæque res per quascunque causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco petrus papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eisdem, scilicet suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renun. cap. 1.

EX HIS Tribus præmissis habetur primò absque omni hæsitatione certum, quod Petrus Papa, & in fieri & in corrumpi dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non papa Petrum papam, nec ad faciendum de petro papam petrum non papa, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi, & electorum. Nec sit curæ in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona vel mala intentione, vel causa moueantur: sat est in proposito quòd facta tenent, ita quòd in veritate petrus sit, aut non sit papa. Quòd etiam ista potestas sit minor potestate papæ, absque alia probatione ex eo liquet, quòd mortua papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, ista potestas est in ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis authoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in ecclesia, & Christus non instituisset, ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec maiorem, nec parem, sed inferiorem potestate papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris authoritatiuè, ita quòd si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habetur secundò certo certius, quòd aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem, & huiusmodi potestas, cùm sit minor papatu, non potest supra papam manifeste conuincitur, quòd aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò quia papatus opus Dei immediate est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quod inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potès super coniũctionem formæ & materiæ ex parte vtriusque seu ex parte formæ, potest etiã supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui constitit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctione eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solùm: & propterea nihil potest super Papam sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio papæ siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶ Quod vt clarius pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus papa viuens amoueri à papatu. primò, per electionem à Domino Iesu Christo: secundò per renuntiationem spontaneam à seipso: tertiò per dispositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solùm respectu coniunctionis, sed respectu papatus est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam est parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formę, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere papam, vt potestas superior papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti papæ distinctionis septuagesimænonæ. can. electionem, dicentis electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eijci tanquàm à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum electionem Dominus concesit papæ, concedendo potestatem superiorem: papæ verò electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si papa Ioannes Episcopum de plenitudine potestatis eijceret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solam: quia nec voluntas Petri, nec voluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatẽ supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vtpote opus suum: oportet dicere, quòd cum Petrus papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & depouitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAPVT XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS Autem ex certificatis habeantur in ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu, & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hęc duo posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solùm obscurum est, falsum multipliciter apparet. Primò, ex ipsius potestatis natura: nam, quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquàm causæ partiales, & verque simul tanquàm causa totalis. ergo consensus alter tantùm non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur quòd & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non potest deponere: quòd repugnat potentiæ depositiuæ. Male ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hęc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri papæ posit se facere non papam, quàm solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet, semper est papa, donec renuntiatio sua acceptetur: sicut econtrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquàm est papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quę est in ecclesia minor papatu, non est ecclesiæ solius, aut Petri solius sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus papa deponi quacunque ex causa: quia implicat contradictionem.

¶ Secundò apparet falsum ex modò eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta capit. si papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam suprà Petrum papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶ Tertiò apparet falsum ex subiectio etiam istius partialis consensus: quia cùm consensus istæ partialis ex parte ecclesię sit in electoribus papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hęretici: cuius oppositum communiter tenetur.

SED HORVM Solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandũ vinculum matrimonij ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cùm enim alicui imponitur aliqua prelatio, certum est quòd quousque ipse illam acceptet, non est prelatus: acceptatio tamen sua non facit in se prelationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente dispositio: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quòd non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto dispositio. Et sic ex hoc relinquitur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt sic

sit, nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationẽ dicitur, quòd si papa sola sua renũtiatione absque acceptatione ecclesiæ non potest à se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus nõ fuit inter causas facientes. Rom. autem quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centum. potest renuntiare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se ecclesiæ ad regimen ipsius. vnde iuri ecclesiæ, quòd habet in petrum papam, non potest ipse renuntiare inuita ecclesia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione ecclesiæ, dicente Domino in creatione petri primi papæ, non aliud, quàm pasce oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de consensu solo electi quòd possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super petrum papam, sed super coniunctionem papatus & petri: non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quòd potestas ista relata ad papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem petri, & papatus in fieri, vel dissolui (subiecto existente dispositio) est authoritativa: ita quòd sententia diffinitiua ex hac autoritate procedens super coniunctione talis materiæ petri hæretici cum papatu, dissoluit authoritatiuè coniunctionem illam. Sicut enim electio ecclesiæ autoritatiue super coniunctionem non super papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & voluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cùm homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cùm vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quod quia nec Deus, nec natura deficit in necessarijs, quod eadem authoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ, sed sufficit, quòd sint intimatiua, reprehensiua & huiusmodi iudicij enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, non video quare erraret, cùm Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam sit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessarijs præbulis non dederit ecclesiæ, quæ nunquam deficit in necessarijs. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quòd iuristis discutiendum relinquo. Bene tamen aduertant, quòd nõ loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessarijs ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd potestas ista depositiua non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitate, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem vniuersali est potestas super coninnctione ista absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales non possunt deponere papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem ecclesiam. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quòd ipsi repræsentarent vniuersalem ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quod dictum est. si quis nanque episcopus iturus in regionem lõginquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ordinãs, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat. Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quòd canonici nullam authoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito nam pastor, & episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, antea ascensionem dicens ei, pasce oues meas: & cùm effectu exhibens promissam sibi priùs potestatem amplissimam, Tibi dabo claues: & quodcunque ligaueris, &c. Et ordinauit vt si vnquam aliquis petri successor hæreticus fiat, ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. disc. si papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quòd ecclesia nihil potest super papam absolutè, nec in casu hæresis proprie loquendo, potest suprà papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quòd potestas ecclesiæ est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente dispositio ad fieri, per hæresim & voluntatem ad corrumpi verò per hæresim vel voluntatem, & cùm hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quòd papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, fit ipso facto depositus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quòd scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, proprie loquendo concilio, aut ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi ecclesiæ & concilij vniuersalis, ita quòd potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, papam ipso facto depositum, & propterea subditum concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis exigitur ad membum Iesu Christi: ideo sciendum est, quòd baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quòd est ecclesia, tres quantũ ad prepositũ spectat, facit in animà nostra effectus. primò imprimit caracterem indelebilem: secundò fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quòd licet constituat membrum viuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis, vel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem, (de quo tota est quæstio.) quòd non exigatur ad potestatem ordinis, etiã clarum est: quoniam hæretici consecrant verum corpus Christi. & faciũt veros sacerdotes, si seruata forma, & intentione ecclesiæ hoc faciant. & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: quòd, scilicet licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixit in tertia parte sancti Thomæ, quæstione 8. articulo 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros conseceraret, nec sacramentũ confirmationis daret. Hæc enim à solis Christi membris non quibuscunque sed in magno sacerdotij, scilicet vel episcopatus gradu consttutis factarent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & quòd tanta est vis characteris baptismalis vt etiam fides formata eius vices non suppleat, vt patet ex hoc quòd presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. capite si quis presbyter. Et quòd ipse character constituit membrum Christi dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim quòd proprius & insęparabilis effectus sacramenti fidei, (quòd constat esse baptismã) est solus character vt patet, cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem ecclesiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et si altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens solum fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & ecclesiæ, & extra membra Christi & ecclesiæ, diuersis respectibus, & propterea à doctoribus diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens nanque solum characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est, & extra membra Christi & ecclesiæ, quoniam voluntrie discredit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseru at, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & ecclesiæ velit nolit ipse: vtpote non valens abdicare, aut abijcere à se susceptum semel fidei characterem. Propter quòd à diuo Thoma, in secunda secundæ. quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles cùm dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, quam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit & in eiusdem quæstionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo, capite quo ad hunc actum vitalem, qui est credere: vt sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, articulo tertio,

ad secundum. Habens autem characterem solùm, non suscipit influxum aliquius actus vitalis interius, sed tantum quo ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest quis vti ad alios percutiendo, vel movendo aliquid extrà. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quod ipse à solo baptismo cum sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primò membra Christi & ecclesiæ: oportet quod sit vltimum in resolutione membri Christi & ecclesiæ: & consequenter quandiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc differt à pure infidelibus damnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot alia testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinam & humanam, attributum alicui causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causæ proprium est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi. oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quo differt à cæteris. hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solù primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamen retinet sacramentum fidei etiam inuitus, quò constituitur primò quis in hoc quod est esse membrum Christi: ideo rationes & autoritates quæ fundantur super hoc, quòd fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis defectu fidei informis optimè inferatur, quòd ipse quantum est ex se. est extrà latitudinem membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab ecclesia puniendus, & denum curiæ secularis tradendus.

SIGILLATIM Ergo respondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 5. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Augustino sumpta exponit. & ex hoc parte meritorium: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Chrisо. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio absque examine, vt Gre. explicat.

¶ Ad illud verò, super hanc petram, id est fidem, dicitur quòd sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lepide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem: quòd iustus ex fide viuit, si de fide informi admittatur, dicitur quod sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cùm dicitur viuere viuentibus est esse.

¶ Ad diffinitionem fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quòd fideles habent rationem primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, quòd ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad autoritatem allatam ex tertio sent. S. Thom. dicitur, quòd doctrina. S. Thom. ibidem est malè intellecta, & est contra ipsos in proposito: nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundum scilicet quòd sunt vnibiles corpori. Constat nanque quòd respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, quàm in potentia quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in vno numero obiecto, fidei vnionem illam (quàm vnionem simpliciter autor nominat:) retinent vt cunque velint nolint. Et hoc insinuatur ex hoc quòd dicit, quòd velut membra arida possunt non in se, sed alijs sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶ Ad diffinitionem ecclesiæ dicitur, quòd quia hæreticus ex seipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra ecclesiam. Cùm hoc tamen stat, quòd secundum quid sit in ecclesia ad tempus vt abijciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶ Autoritates omnes testamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, non probant quòd sit depositus ipso facto, sed deponendus vt non communicemus cum eo. sic enim sufficienter satis fit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum, 3. cap. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in ecclesiæ foro hæretici. sic enim interpretanda sunt Sancti Thomæ & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis. si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio à quo coniunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, in quantum hæretici sunt, August. admisit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exerceat, pascat oues Christi. Possibile tamen est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abijciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, quòd Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuum non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsque adeo docent hoc doctores, vt dicat Sanctus Thomas, in 4. sentent. distinct. 19. quæst. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non potest committere alicui, quòd excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Turr. Cre. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est, soli depositioni subijcitur: depositus autem subicitur iuri sicut alij.

¶ Ad probationē aūt (scilicet quòd si papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex can. audiuimus. 24. quæst. 1. & S. Thom.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solùm per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omni existente in charitate (nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum quòd quilibet catholicus est maior, cùm ista sint correlatiua. sed quilibet catholicus nō est maior secūdum iurisdictionē: nō enim ex hoc quòd papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquiro super me aut alios, oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tanto diligentius, quantò super his verbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto. dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidentiam scito primò, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, consequens est, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundò, quòd cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè fit comparatio interprælatum & subditum: non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari, primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quòd prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolutè, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolutè. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolutè, & sine limitatione aliqua loquendo, est in ecclesia Dei maior infideli cum quo tamen stat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, fit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto (potest intelligi, quòd etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pender, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem fit minor secundum potestatem iurisdictioni, quantum est ex se & catholicus subditus maior. Tertiò, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo quòd quilibet prælatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide minor, fit ille in officio executiue defendēdi fidem: & subditus fidelis contrà maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literæ decreti & intentionis San. Thom. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quòd iudicem habet superiorem, non Papa (vt isti putant) sed coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in cap. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur papa, quòd sequens cap. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate concilij ad depositionem Papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera quòd Papa propter crimen hæresis etiā confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, vt patet in vigesimasecunda distinctione, can. nunc autem, & sunt verba Nicolai papæ. Cùm enim idololatriæ crimen incurrisset papa, congregatum concilium videns eum compunctum corde dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur à quoquo, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossā in dicto cap. & in ca. si papa, distinct. 40. & multis doctoribus. Tertiò super ratione: quia cùm hæreticus nomen sit vitij, & papa hæreticus sit deponendus, tanditu deponendus venit quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in can. nullus. Quarto, super autoritate Apostoli ad Titum 3. hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quòd reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo, vt patet inductiuè. Qui enim semel homicidium commisit, reus est pœnæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de alijs, sed Papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt communiter doctores exca. si Papa 40. distinctio. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commississe: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur, sufficit quòd hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quòd damnatam incurrunt hæresim, in foro ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cū centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur quòd centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quòd Papa hæreticus post duas monitiones deponendus est ipso Paulo Apostolo huc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi gloss. interlinearis in verbo, Subuersus exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi, exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur secundum id, quod vt in pluribus inuenitur & secundum communem cursum, qui ab ea, quam vera sponte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundo, & post secundam correctionem tertiò, abijciendus tanquàm incorrigibilis censetur, idcirco Papa hæreticus post primam & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare Papam manentē cum ex eo post Dominum Iesum omniū salus dependeat: vt dicitur 40. di. si Papa. Quia ergo Apostolus hæreticum hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit, cō sequens est primò, quòd quantumcunque Papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solùm potest, sed debet deponi. Et meritò, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina motione, prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis, ita quòd tertius error tres motiones contempsit, sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittuntur ab ecclesia. Consequens secundò est, quòd ante correctiones non est deponendus papa hæreticus, qui propter hæresim non est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et proterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quòd in alijs inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab ecclesia statim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli apostoli, sed excommunicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iuri rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem ecclesiæ inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid seclusō humano iure seruandum est. Propter quod, quia papa vt patebit, solo diuino iure iudicandus, deponendúsque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur quòd hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal 1. Cùm enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & constet quòd nullus superiorem sub quacunque conditione excommunicare potest: consequens est, quòd non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quòd à Deo anathema fieret quicunque etiam Angelus de cælo, si contrà Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatum esse à Deo, & dignum excommunicatione ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex S. Th. ibidem dicente, quòd sententia illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat nanque quòd excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constituit sermo diuinus contradicent sibi.

AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quòd papa post secundam correctionem deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed raquam incorrigibilis hæreticus seu lestur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in veritate sit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quòd vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius Apostoli, & satis rationi consonum, & stylo ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De alijs autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem ecclesiæ excommunicationem, quàm redditi sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thom. in Secunda secundæ quæst. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab ecclesia.

CAPVT XXIIII.

Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizante ecclesiam, subijciatur concilij potestati, ita quòd possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione papæ in casu hæresis ad concilium, oportet in alijs extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ concilij in alio casu, quàm in casu hæresis. Et nūc quidem verè casus, qui peccata sunt, tractandi sunt postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnulliorum opinio, quòd papa extra casum hæresis deponi à generali concilio potest. Probatúrque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela. tamen primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi: vt patet in Secunda secundæ S. Thom. quæst. 3. articul. 2. Aut ratione damni ecclesiæ: & hoc non quia plus nocet ecclesiæ papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lux, blasphemię, auaritię, &c. notorię plenus, quàm si pertinaciter sentiens, quòd Spiritus sanctus non procedat à filio, recte alius viuat, & hanc heresim soluus teneat. Tū secundò, quia in sacra Scriptura nō inuenitur specifice expressum, quòd papa possit deponi magis pro hæresi, quàm alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casu hęresis, distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorij, & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi: vt gl. ibidem sentit. Tum tertio quia qui potest in maius, potest in minus: vt dicitur in cap. ex parte, extra de decimis. sed concilium potest iudicare Papam de maiori crimine, puta hęresis: ergo de minore, scilicet simonia notoria. &c.

¶ Secundò, ex parte abusus potestatis, constat nanque, quòd gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: iuxta illud

cisor corporum detineri,& pertinax in proposito in custodiam po-
ni,quanto magis seuiens in perditionem animarum Papa gladio
papalis potestatis abutens,illo priuandus est tanquam phreneticus
& ebrius,suarum passionum commotione actus: Cogit enim alios
malefacere suo exemplo,& Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad
Petrum, Cogis Gentes iudaizare:glo. conuersationis exemplo . Et
confirmatur,quia si Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere,
posset & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ
tutelæ: a fortiori si opprimit ecclesiam, si occidit animas , resistен-
dum primò:& si opus est occidendus depositione est . Et confir-
matur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ:quia scilicet ad ædifi-
cationem est,& non in destructionem.

¶ Tertiò,ex parte obligationis ipsius Papæ, tenetur enim Papa ad
purgationē sui cum infamis est de crimine scandaloso , vt patet de
Damaso accusato de adulterio:teste Hier.de viris illu,& de Sixto,
Leone & Symmacho.secunda, quæstione septima . Et probatur
ratione,quia tenetur pascere oues suas: & constat quòd scandalum
depascit oues.Purgationi autem subiectus si deficit,iudicandus est.
igitur Papa potest ab ecclesia de alio crimine, quàm de hæresi iudi-
cari. Et confirmatur autoritate Grego. in ca.si quis.secunda quæ-
stione septima,dicentis,Si quis super hoc nos redarguere voluerit
vel extrà autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apo-
stolicam , vt ibi ante confessionem beati Petri mecum iustè disce-
pet,quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam.Nec hoc
inquit,Gerson ex humilitate sed ex debito Grego.fecit.

¶ Quartò, ex parte ecclesiæ:quia sicut Papa sponsus potest dare li-
bellum repudij ecclesiæ suæ sponsæ,renuntiando papatui: ita con-
uerso,cùm non debeant quo ad hoc impari iure censeri : & potiùs
adducitur ratio pro ipsa contra sponsum : vel quia prostituere eam
quærit quantum in se est,vel tyrannidè sæua laniando eam,vel pla-
ctando,bona sua dissipando , vel quia abuti conatur ea in perni-
ciem filiorum. Et confirmatur hoc : quia ad communitatem to-
tam spectant principis correctio,vel destitutio, apud Aristote.in 5.
Politico.si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inauferibilis
vel inabdicabilis est à communitate libera : quantò magis hoc ha-
bebit ecclesia?

¶ Quinto,ex parte diuinæ prouidentiæ . Cùm enim Dei perfe-
cta sint opera , & ecclesia opus ipsius immediatè sit(multò magis
quàm synagoga,cui tamen dicit , Quid vltra tibi debui facere , &
non feci ? Esa.5.)oportet ecclesiæ regimini , & corpori perfectè
prouisum esse. Constat autem , quòd perfectum non est corpus,
quod non potest putrida à se membra abijcere , vel sanare,sed cum
totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter
non est perfectè dispositum regimen , quod non potest commune
bonum & necessarium conseruare , abijciendo manifestè & noto-
riè commune bonum vsurpantes,diripientes,&c . Hæc enim om-
nia Papa notoriè scandalizans , simonia , luxuria , blasphemiis,ty-
rannide , promotione indignorum, &c . manifestè facit contra bo-
num charitatis commune ecclesiæ militantis, & triumphantis bo-
num.

¶ Sextò, ex parte decretorum & gestorum concilij Constantien.
& Basilien.In concilio nanque Constātien. depositus fuit oan.23.
quem ipsi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13.de consen-
su suæ obedientiæ.In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eu-
ge.4.& creatus Fœlix,Stephan⁹,Chistophorus,Benedictus,Greg.
6.Ioan.12. Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctō-
rum sententium idem quod concilia ista:vt patet de glos.in can. si
Papa.dist.40.& se quacibus.

¶ Septimò,ex parte naturæ iudicij humani, scilicet secundum alle-
gata & probata vel præsumpta iudicantis. Quo fit ratione præsum-
ptæ hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam : iuxta cap.
cùm contumacia,de hære.lib. 6. Vel per mansionem excommuni-
catione per annum deficiente purgatione , iuxta ca. excommuni-
camus,extra de hære . Vel dum timore mortis actus hæreticales
exterius tantùm fecit : vt de Marcellino dicitur vel simili timore
verba hæreticalia absque intentione protulit: vel si per falsos testes
conuincitur hæreticus relapsus:vel dum suam excusationem in cau
sa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur , Papam in
casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilij generalis
sic vt possit ab ipso deponi.

Capvt xxv.

Diffinitio & determinatio, ad quem legem spectet determinare casus, in quibus iudicio concilij subest Papa.

DICTAE AVTEM Opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorū obtiuiat, tenens quòd si sit catholicus Papa non iudicatur à quocunque iudice in terris,iuxta ca.si papa.40.distī. ca. oues,2.quæstione 7.

Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primò videre in quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet,& quò cognito veritas li-quet. Nisi enim hoc sciatur,continget quidem aliquem verùm as-sequi,sed nescire se verùm assecutum.

¶ Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc . An iure diuino vel humano Papa in casu criminis,quodcunque sit il-lud deponendus sit potestate ecclesiæ seu concilij . Si enim lex di-uina exigitur ad faciendam exceptionem hanc scilicet quòd in ca-su criminis hæresis possit ab ecclesia deponi, lex quo que diuina ex igitur, statuens quòd propter tale crimen,puta notorium , scanda-lizans & pertinax deponi possit . Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum,quòd Papa in casu hæresis est deponendus, solùm quoque ius humanum sat est ad statuendum,quòd Papa propter no torium crimen deponatur.

¶ Dicentes,quòd ius diuinum exigitur,fundant se super hoc,quòd licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui, fa-ctus iam papa diuina lege est supra ecclesiam & concilium : ac per hoc nulla inferiori lege potest subijci, (nec simpliciter nec in casu) concilio aut ecclesiæ,sed sola diuina lege.Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati ecclesiæ ministeriali , vel alijs placet autoritatiuæ : ideo in solo hoc casu iudicari deponique po-test. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacræ Scripturæ , expresse separa-tionem ab hæretico quocunque indictibus. Quod autem solus sit exceptus,patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23.Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi:omnia ergo quæcunque dixe-rint facite , secundum autem opera eorum nolite facere , vbi Do-minus aperte statuit subditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ.Constat autem quòd doctrina ad fidem spectat: vi-ta autem & opera ad malos mores aliorum criminum , secundum a igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati , quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro Apostolo in prima Epistola 2.ca.Obedite præpositis vestris,non tantùm bonis & modestis,sed etiam discolis.

¶ Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur,sed Deus relin-quit hoc in manu consilij humani , sicut & multa alia , fundant se super hoc,quòd opus purè humanum,secundum se nec bonum nec malum moraliter . subiacet plenariè legi humanæ: coniunctio au-tem inter Petrum & papatum est opus purè humanum,quandoque bonum,quandoque malum,ergo subiacet plenariè legi humanæ:ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione , quòd quando est bona , perseueret , quando mala , dissoluatur . Dixi Opus purè humanum , ad differentiam operationum sacramenta-lium , quæ non sunt purè humanę . In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit , coniungens electionis actū vtrunque,supponendo materiam formæ:vt patet ex hoc,quod si cessāt à papatu,(vt Cœlestinus fecit) nihil diuini operis in se re stat,sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data.sine pœnitentia nanque sunt dona Dei vt dicitur ad Rom.11. Dixi, Secundum se nec bonum, nec ma-lum moraliter,ad differentiam actuum secundum se bonorum,(vt credere , amare mque Deum,&c.) & secundum se malorum : vt blasphemia Dei,mendacium, & similia : hæc enim naturali diui-noque iure regulantur.Coniunctio autem Petri cum papatu,quan-doque bona est,vt patet in tot sanctis Rom.pontificibus:& quando que mala , vt patet in multis eisdem sceleratis,quos vtinam nescie-re licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus , regulatur humana le-ge , vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab huma-na lege si nō seruatur,redditur.Vnde sicut Bonifacius Papa & mar-tyr promulgauit , quod in casu hæresis potest papa iudicari & de-poni,potest alia lege humana promulgari,quòd pro simonia in be-neficio possit deponi,& sic de alijs maximis excessibus , obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto humanæ legis, locum habent gnome & *æquitas*) posset Papa ex notorio excessu scandaloso & in-corrigibili deponi,sicut pro hæresi.

SI QVIS autem diligentius perspiciat , videbit , quòd diuina lege opus est statuente casus depositionis Papę , nec vlla le-ge humana potest, aut potuit hoc fieri . Quod probatur ex ratione humanę legis breuissimè & clarissimè,sic , Omnis lex eccleśia-stica potest tolli & mutari à Papa : ergo nulla lege humana potest contra Papam inuitum procedi.Antecedens constat ex eo,quod est Dominus iuris positiui.Consequentia est euidens:quia ex quo po-test tollere legem,& non vult subire ipsam,tollet eam:& sic contra eum fiat.

¶ Et licet hęc ratio sufficiat : quia Papa diuina autoritate hoc potest, & nulla deuolutione , interceptione , inchoatione , ap-pellatione , suspensione , aut quouis alio termino potestas sua minuitur , aut impeditur in his quę sunt positiui iuris , attamen ex pro-

ex proprijs rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad pro-positum,idem ostenditur.Quadruplex nanque potestas hic nomi-natur . Primò, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium,non oportet solicitari . Secundò, potestas ec-clesiæ seu concilij vniuersalis , supra Papam simpliciter & absolu-tè. Et hæc nihil est,sed chimera:vnde nullum effectum in mille-quingentis annis in ecclesia Dei habuit : omnia, enim iura posi-tiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, velit nolit concilium. restante hoc vniuersalis ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertò, potestas autoritatiua concilij supra Papam in casu crimi-nis puta hæresis . Et hæc potestas licet minùs rationabiliter poni videatur , verumtamen attestatur proposito : quia ponentes eam in solo casu , à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò, est potestas ministerialis ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu . Et hæc etiam attestatur pro-posito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionem Petri & papatus in facto esse, sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum papam , vtpote superiorem iam no-minatum,ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, quòd ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniuncti,sci-licet Petri papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto , ad id quod non se extendit potestas ista.Et propterea nisi diuino , aut naturali iurè dispositio Petri papæad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluendi , vtpote non habens pa-tiens dispositum , nec potens per seipsam illud disponere determi-nando,quæ est dispositio subijciens subiectum,scilicet Petrum pa-pam tali potestati . Et ex hac conclusione, scilicet quòd lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendēn-dum,quòd Papa ex crimine notorio scandaloso,& incorrigibili de-poni potest,vt glossa super canone,si papa, distinctione quadragesi-ma & super canone Agathius & vigesimaquarta quæstione prima, nesciens quid dicat , erruit cum tota multitudine sequacium. Oportet nanque ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papæ ad concilium ex quo iure diuino ipse absolutè est supra concilium, & vniuersam ecclesiæ communitatem. Et hic iacet lepus: non est hac illácque amplius vagandum . Vnde ipsamet glossa veritate in-ducta,dicit quòd Papa non potest statuere,quòd non possit iudica-ri de hæresi:hoc enim ideo verum est,quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum : quoniam opus humanum indifferens subijci humanæ legi, potest intelligi dupliciter. primò quo ad modum fiendi : & sic est verum . Secundò , quo ad ipsum fieri secundum suam substan-tiam. Et sic est falsa:vt patet de absscisione ligni vel ferri, præci-di siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana de-terminari potest , quando bene & quando male: sed non spectat ad humanam legem , si potest vel non potest præcidi,sed ad natu-ralem potentiam præcisoris,& dispositionem subiecti cædendi.Vn de in proposito humanæ legi subijcitur modus actionis,quo coniun ctio Petri & papatus fit , aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio . Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede : & tunc in subiectum dis-positum,scilicet Christianum voluntarium.Depositionis verò ni-si dispositio subiecto, aut per recessum à Christianitate,aut per re-cessum à voluntario:vt patet de papa hæretico vel renuntiāte. Pro-pter quòd non potest lex humana statuere , quòd coniunctio papa-tus & petri quando est mala propter alia crimina ab hæresi , dissol-uatur:non potest,dico efficaciter statuere coactiuè : quia Papa cri-minosus posset illam legem tollere : cùm par in parem non habeat imperium.

Capvt xxvi.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit concilium Papam deponere.

QVIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare ca-sus depositionis papæ,in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet quot sint casus depositionis papæ.Et vt probabitur,solus casus hæ-resis est à lege diuina,in quo papa potest deponi ab ecclesia,siue iuris-diratiua,siue ministeriali potestate, non curando in proposito.

¶ Probatur hoc tripliciter , scilicet ratione ex principijs theologicis certis,& authoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scri-pturæ . Ratio est ista, Constat, quòd secluso papa, in ecclesia est potestas electiua papæ,seu applicatiua papatus ad petrum , quomo-docunque vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personæ , & papatus in fieri,& in dissolui,vt patet de actu electionis quo Petrus fit papa,& de actu depositionis,quo petrus papa hæreticus incorri-gibilis deponitur. Constat etiam,quòd ad hoc quod petrus fiat pa-pa efficaciter,ita quod sit papa, & consequenter ad hoc quòd pote-stas illa ecclesiæ exerceat actum constructiuum coniunctionis ef-ficaciter inter petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter,aliqua ad bene esse. Requisi-tæ de necessitate simpliciter sunt duæ,simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum. nunquàm enim aliquis quantumcunque elec-tus,est papa,nisi consentiat:& similiter non est papa,nisi sit mem-brū Christi.Secunda dispositio exigitur de iure diuino:& quia or-do gratię præsupponit ordinem naturæ,prima dispositio exigitur de iure naturæ . Requisitæ autem dispositiones ad bene esse,sunt boni mores,scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & hu-iusmodi:sine his enim petrus si est electus & acceptat,est papa:quanti uis ineptus & malus.Constat etiam,quòd quia facilius est destrue-re quàm construere duabus simul requisitis necessario tōditionī-bus ad constructionem,quæcunque earum deficiat solui potest con-iunctio ista . Nanque si petrus non vult amplius esse papa, potest renuntiatione dissolui coniunctione ista:& dissoluitur dum accepta tur renuntiatio,vt patet de Celestino. Et rursus, si petrus papa labi-tur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus;ex quo desijt quantum est ex se esse membrum Christi:sicut in primo casu desijt esse voluntarius . Hæc omnia certa sunt,ex quibus necessariò se-quitur,vt deficientibus in petro conditionibus,quæ non sunt neces fariæ simpliciter,sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi petrus à potestate depositiua.Nam dispositiones illæ,quæ non requiruntur in subie-cto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ;sed tam cum eis , quàm cum suis contrarijs vniri potest formæ, & constituere composi-tum , non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad dissolutiō-nem compositi . Quod est dicere , quòd si petrus sceleratissimus & criminosissimus, & scandalosus, & incorrigibilis , Christianus tamen & consentiens, sit & est papa, si eligatur oportet , quòd hu-iusmodi crimina superuenientia petro iam papa , aut perseueran-tia,& si reddant ipsum malum papam , & non solum malum ho-minem vt prius,non tamen reddunt ipsum deponibilem . Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas , & non ad esse pa-pam , consequens est , quòd malitia ad male esse papæ, & non ad non esse papę spectet : ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse , quod est effectus electionis , ita malitia non spectat ad non esse , quòd est effectus depositionis. Ex his patet ratio , & po-test formari breuiter sic . Sola contraria conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ reddunt papam deponibilem: sed inter cri-mina infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse papæ : ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam depo-nibilem . prima propositio patet ex hoc,quòd depositio est non es-se papæ,& vnumquodque in suo esse perseuerat , si contrarium non superuenit . Nunquam enim homo desineret esse, si non superue-niret aliquod contrarium illi esse: & simile est in alijs. Secunda au-tem propositio probata est:quia cætera vitia contrariantur concitio nibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem in sta-tera poni : & non friuolas & apparentes,per accidentia vagantes. Hæc de primo.

AVTORITATES Sanctorum sunt in primis Anacle-ti papæ & martyris: & habetur 79 . distinction.ca.electionem. Si nanque papa posset propter crimina deponi , sicut alij Episcopi fru-stra dixisset,quòd electionem summorum Pōtificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij papæ & martyris. & habetur 40.dist. ca.si papa.Nisi sic inquit,à fide deuiauerit papa,redarguere eius cul pas mortalium nullus præsumit. Vbi solum infidelitatis crimen su-bijcit iudici,à quo papa potest iudicari : quem constat esse vniuer-salem ecclesiam , seu concilium generale:ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore . Sanctus quoque Eusēb. pa-pa,(& habetur 2.quæstione 7 in.ca. oues) dicit, Oues quæ suo pa-stori commissæ sunt , eum nec reprehendere nisi à fide exorbitaue-rit,nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius papa & mar-tyr,(& habetur 9.quæstione. 3.in ca.facta)inquit,Facta subditō-rum iudicātur à nobis nostra verò iudicātur à Domino.Et quòd lo quatur de factis peccatorum , patet ex eo quod subdit , Deteriores sunt) qui vitam moresque bonorum corrumpūt, his qui substan-tiam aliorum prediaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur 9. quæstione 3. canon . episcopo) tractans de iudicio peccatorum,ait, Sola enim Romana ecclesia sua autoritate valet iudicare de omni-bus : de ea verò nulli iudicari permittitur . Sanctus Bernardus Inno. 2. scribens,inquit, Quis facit mihi iustitiam de vobis:si ha-berem iudicem,ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis,vt parturiens loquor quid mihi imminet . extat quidem tri-bunal Christi,sed absit, vt ad illud appellem vos Sanctus Thomus in 4 . sentent . distinctione. decimanona, quæstione.2.articul.2. quæstione 3.ad secundum, dicit, Quamuis Prælati sint corripien-di à subditis , non tamen est pœna infligenda , sed recurrendum est ad

est ad superiorem denuntiando, vel si non habet superiorem ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum excepcrat crimen infidelitatis, cum dicit. Prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur, secundæ Petri 1. capi.) ad maiorem tamen firmitatem debilium adsunt symachus Papa in ca. aliorum 9. quæstio. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulem suo fine quæstione reseruauit arbitrio. Et quòd loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitiones non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, & cæte. Inno. 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, Intantum mihi fides est necessaria: vt quum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Heruens Vlricus, Augustinus de anch. & alij quos refert dominus Ioan. de Tur. Crema in lib. de ecclesia, hanc viam secuti sunt: quibus magis credendum est, quàm canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

DIVINA scriptura solùm casum hæresis aperte excipit, dum (vt supra allatum est,) hæreticos separandos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quàm dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli apostoli & Ioannis Euangelistæ iam dicti. De tolleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &cæte. & Petri apostoli. Obedite Præpositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papæ mali in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est ecclesiam: vt gl. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmisso, Beatus ille seruus quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (vt glossa dicit) inter subditum & prælatum benefacientem: quia subdito promittitur quòd præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quòd super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundò, quod distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijcit vitam Ecclesiastici 37. In proximum, per percussionem suæ curæ commissorum, vtriusque sexus. In Deum, per infidelitatem. Et non deserdit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cùm infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quòd diximus, scilicet quòd quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quòd superapposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subijcitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino, quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constituendam legem, quòd non potest iudicari aut deponi, multò magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum, alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positiuo, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab ecclesia, tantum interest, quòd in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiue efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In alijs autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimonijs, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum, qui nullum habet suprase nisi Dominum, (vtpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quòd constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Dominum aduentum: in cuius mora confisus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus superiorem præsentem in hac vita, non consonat, quòd in sola mora Domini confidant: quia habent stirpem superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Non nihil quoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quòd pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, procul dubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matt. 18. quòd pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quòd si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præcidendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proijce abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius ecclesiæ præcidatur, semper restat caput ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quòd nullum extrà infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quòd scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, supereſt allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & alijs criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad male esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est sufficiens grauitatis, aut nocumenti, dico quòd diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim niuat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quòd hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere: quia quod non voluntarie habetur, non est ab homine inquantum homo: vt in principio Primæ secundæ Sanctæ Thomæ dicitur. Propter quod fides informis saltem & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt completè, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, scilicet charactere, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuite conseruatur vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extrà Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit Papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: sciendum tamen est quòd aliud est loqui de nocumento per se annexo peccato, & aliud de nocumento annexo per accidens: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum hæresi ipsius Papæ, quàm cuicunque alteri crimini, quia hæresi quantum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, induceret hæresim in ecclesiam vniuersalem, quo maiùs nocumentum inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet hæresim, & benè gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quòd non inuenitur in Scriptura sacra ex presso, quòd magis sit pro hæresi papa deponendus, quam pro alio crimine: iam patet responsio, quòd non inuenitur quòd magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quòd pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quòd sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, quo modo etiam articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, quòd illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutienda est inuenitur falsa tam de actu, quàm de obiecto, quam de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum minorem, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorum scilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum minorum, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, vt Innoc 3. in dicto capit. ex parte, el 3. inducit sub alijs verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quòd intelligenda est cæteris paribus: modo autem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in alijs verò criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: quia maius esset iudicare papam in statu Christianitatis de adulterio, quàm iudicare ipsum a Christianitate fuente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, vt patet.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, quòd fallacia consistit in hoc, quòd aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet autoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet, & debitum est vt actus virtutis, sed facere ista authoritatiue, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in proximum vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis quilibet licite possit papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt autoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiusuis priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendumque: nisi quis adeo despiat, vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilanianti ecclesiam. verbi gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut communitatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & alleganda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebellione principes mundi & prælati ecclesiæ, si vellet vti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi summando, cur conqueruntur quòd non potest deponi? cur opponūt, quòd potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remedijs, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando, illustres ad inerepandum exemplo Pauli, & Præcepto eiusdem, (Dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud impleas, ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abureretur potestate.

In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quòd etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendū scandalū, & aliud est purgatio ipsa corā iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda quæstione septima: nos si competenter. Et Gregorius ipse tastatur, quòd ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet secunda, quæstione septima, capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus quærimoniæ contra eum à fidelibus factæ cur ad Gentes intrasset, non ex potestatis officij (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant) sed ex authoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. vbi apparet, quòd ipse

imitatus est, Petrum Apostolum, non vtendo potestate sua, & quòd potuisset illa vti.

¶ Ad quartam ex parte ecclesiæ vt sponsæ, breuiter dicitur: primò, quòd Papa non potest inuitam ecclesiam deserere: quia non potest iuri ecclesiæ renuntiare: Prælatus enim est propter ecclesiam, & non econuerso: vt super Epistolam ad Colossen. in fine diuus Thom. dicit.

¶ Secundò, quòd non est par ratio ex vtraque parte: quia ecclesia est subdita Papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilaniatione: quia scriptum est, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte verò ecclesiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit à se potestatem suprà Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ nō subiecit eam ipsius communitati ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de alijs communitatibus, de quibus asserit Arist.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatæ, & perfecti operis,) dicitur, quòd Deus perfectè ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimū optimè extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum ecclesiæ remedium contra Papam fidelem criminosum, &c. cōcedendum est. Sed cum infertur. Ergo ecclesia potest illum incorrigibilem deponere membrum, illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quòd est sophisma consequentis à Superiori ad suum inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio communi ad hanc prouisionē, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicendum est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprij vicarij incorrigibile scandalosūmque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & ecclesiæ super illum fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cùm causæ effectibus proportionales sint, vt superioribus effectibus superiores causæ respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesia authoritate fulta, inferioris ordinis causa sit, & quàm oratio, quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est à Deo, (quòd ex eo patet, quòd tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio suprà Papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, quòd sapientissimè Deus disposuit remedium in ecclesia suprà fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui subiacet reliquum ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa secunda oratio ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutem perseuerantes, quàm prouidentia humana: cum constet quòd cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerans, petens necessaria ad salutem prosit causa efficacissima, & infallibilis: vt diffusè habes in tertio contra Gen. à beato Thoma, capitulo nonagesimoquinto, & nonagesimosexto. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesiæ, quòd papa talis auferatur, sine dubio oratio sic ordinata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, quòd auferatur, quid causamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit, quòd nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, quòd nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo volenti illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimo octauo docet, quòd Deus multo magis quàm homo facit citò vindictam electorum suorum clamantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præceteris faciendam. Non dormitat, neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia nostris ex oratione surgēs subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiæ liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo oratione ecclesiæ percussit. Leonem etiam papam (seu Liberiū apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superadicienda promisit: qui demum dedit nobis filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis veniens, inueniet fidem in terra? Nam prouisio illius tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri Papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationem efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo non percipitque Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quò fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in proprijs vitijs, manentes budi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium

adhi-

adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. gl. Quia nō est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verùm ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem corruptorémque ecclesiæ (cùm contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt, sed nec orantium capita propria penetrant? Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labijs honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quam diuinum officium, nihil tam celeriter persoluitur, quàm missa. Tempus diuini officij & missæ, onerosum est valde: loci autem & negotia ac commoda secularia distinctè dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abscisio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem ecclesiæ: & oratio sit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quàm si autoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut nō est necessaria, vel non sit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessarius abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vti autoritate, si eam haberet, vel si nosipsi concesso remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non sit abbreuiata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nostrū, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. &. Græ. 7. q. 1. ca. ex merito. dicit. Et si contra hæc infletur: Quia oratio commune est remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus vltra communem causam propria assignanda est: videtur, quòd supremę causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis: respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vtpote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remediū proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. c. 106. Cùm his tamen omnibus memēto, quòd possimus Papa fidelis toleratus à Deo, non potest totum corpus ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinibus corporum, & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est. Fidelis Deus, qui non permittit vos tentati supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta concilij Constantien. iam dictum est, quòd concilium perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ potest deponere incertum Papam: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta concilij Basilien. respondet vniuersalis ecclesia, quæ Eugenium à concilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, qui Papam concilio submittunt. Ad priscorum temporum gesta dicitur, quòd licet multi legantur depositi Pontifices summi, aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitimè depositi sunt, vt in c. 103. se cundi libri de ecclesia, dominus Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad autoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, quòd Glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Constat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparanda est veræ hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa. quia sobriè loquitur dicens, Credo, & cætera. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac, (quia principaliter est theologica.) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quàm modernorum authoritati, licet in his quæ iuris sunt, quanto iuniores, tanto perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non rationem naturali, sed sola diuina reuelatione subile, in quæstione est) consequens est, vt sanctorum autoritas sacræ scripturæ innixa omnibus concilijs & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posteriorib⁹, imò quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicij humani, dicitur, quòd conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam à iure positiuo. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positiuo iuri, illæ verò, quæ sunt a naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euitetur: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, vt hon o videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifeste hæreticales & verba manifeste serio hæretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matthæi. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cætera. Vnde ex non suspectis, & cætera, testibus conuictus quis de damnata & nota, & cætera, hęresi, hæreticus iudicabitur. & similiter si suaspōte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseuerans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iure positiuo subijcitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæretica habuit, non deponitur Papa. Vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit. secundum humanum iudicium coram ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab ecclesia exigit Deus qui naturam hominis iúsque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptę. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subesse ecclesiæ, ita quòd deponi possit.

VT PROMISSA perficiātur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papę, subsit Papa ecclesiæ, seu concilio vniuerso, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem Papę, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶ Primus est cùm coram vniuersali ecclesia testibus comprobatur, quòd papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obijt, & concilium determinat noui papę electionem: & sic fit, decernēdo quod pro bono ecclesię etiam si viueret, iste nouus sit papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cùm propter indispositionem corporalem (puta de mentiam,) esset inutilis, & concilium per eum congregatum, dum sanę mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam morerentur: ita quòd non possent publicationem electionem, tunc ecclesia cum non teneatur istum acceptare, aliū eligeret: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc ecclesia deponit nolentes denuntiare: vt in concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem, præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus forte Græci vellent ad vnitatem ecclesię redire, dummodo tolleretur

tur Papa iam existens, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confertur hoc ex autoritate iuristarum, dicentium religiosum professum posse vxorem ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶ Sextus est, quando papa verus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum putantium ex tali facto papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis pro prijs obligantur: vt Iohan. 23. contigisse videtur in principio concilij Constantiensis.

SED EX NVLLO euentu concilium posse deponere papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod suprà dictum est: scilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶ In primò itaque euentu de papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per concilium deponi. Quod primitiuæ ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo: & sic per ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, quòd constito per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm quòd constituto per testes, quòd maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa Martha nubit alteri, filiosque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire, eam oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe papæ viuo sponsa sua, etiam non venienti (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus papa cessaret.

¶ In secundo euentu de dementia perpetua dicitur quòd papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cùm sit mortuus vita rationali, secundum quam homo est subiectum papatus, sine concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vt pote sede vacante in veritate non minus quàm cum sedes vacat per renuntiationem.

¶ In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur, quòd cùm ecclesia videat solùm quæ foris sunt, si electio papæ non conflat ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est papa certus ecclesiæ: & propterea ecclesia non deposuit papam in foro suo, licet deponat papam in foro conscientię. Hoc autem non solùm posse, sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, quòd ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu propationis, nihil aliud inferunt nisi quòd papa incertus ecclesiæ potest deponi: quòd gratis conceditur. Sed non est quęstio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶ In quinto euentu rebellionis cōmunis, dicitur quòd quia nō sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacēt sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eum proijcientes, cui est cura de ecclesia impossibile est vt desit diuinum adiutorium: scriptum est enim, Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ In sexto euentu dilatę cessionis post votum & iuramēntum, breuiter dicitur, quòd licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam non habet. Et bene hic caret: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo potest adimpleri per ecclesiam cogi. patet nanque quòd tenetur ad solicitè vigilandum, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in canone, si Papa, distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & voto facto, & alijs huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶ Et sic patet quod papa ordinaria potestate à Iesu christo tanta donatus est cum ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, ecclesię singula membra & cōmunitas subiecta sit: ipse verò soli ipse Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nulloque casu nisi hæresis proprię sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hęc ipso donante, scripsi Romæ die duodecimo Octobris, anno salutis millesimoquingentesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimotertio. Rogóque lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, sectas, paterq; traditiones, casus, voluntarias glossas omnémque nebulam à mentis acie abijciant: & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem. Amen.

IN SEX CAPITA APOlogiæ primæ de comparata authoritas Papæ & Concilij.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ, quo communitas ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*
2 *Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas ecclesiæ Papæ in potestate præfertur, & imò quo ecclesia simitur, & dicitur, Die ecclesiæ.*
3 *Discussio quid significet ecclesia, cum dicitur, Die ecclesiæ.*
4 *An dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ, & quam tam autoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur: an scilicet, ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi possit, quòd ecclesia ratione suæ totalitatis possit habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI
Tomæ de Vio Caietani Cardinalis, ti. S. Xisti,
Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ. Pars prima ad
Eundem in Sex Capita diuisa.

Prologus in quo ratio, intentio ordóque operis est.

HARITAS IESV CHRISTI, sanctęq; eius ecclesię. Reuerēdiss. in Christo pater, protector & domine, ergi me virum periculosum, eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cùm maledicereturnon maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ, & concilij per me ædito, tuæque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

¶ Et licet plura obiecta sint, quæ à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus,) facile soluerētur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum ampletudinem extendendæ sunt. Visus est autē conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, meditentúrque diutius, antequam sententiam preferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quòd cùm iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à te ste. Et secundum lumimis mihi concessi facultatem, duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quòd Papa sit illi subditus, sustinetur: quæ si culsa fuerint: ruent omnia. Primò igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem responsendum.

CAPVT I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur authoritas communitatis ecclesiæ supra Papam in hoc, quod de iure naturæ est, quòd communitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quòd ecclesia vniuersalis est communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratiæ institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestè concluditur, quòd ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum & vniuersaliter esse supra illum.

HAEC RATIO quanuis in capit. 27 soluta sit, ex eo quòd Dominus ecclesiam non reliquit in hoc liberam: alterius tamen eadem tractanda dicimus, quòd natura regiminis cùm sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nam quoddā naturaliter in vno, qui est natura le caput cōmunicationis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero

natus

naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cùm domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinę potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia) quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis distinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostendit, liber intueri quòd Ecclesia non à singularibus aut à communitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod ecclesiæ suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego eligi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de vicario: non communitatis ecclesiæ, (quæ vtpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequàm cælos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps ecclesiæ non à communitate ecclesiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab ecclesiæ communitate, sed à Iesu Christo autoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quòd ecclesiæ communitas secundum propriam naturam considerata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶ Patet secundò, quòd ecclesiæ communitas secundum propriam naturam sumpta non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

EX HIS autem facilè patet euulsum esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesiæ supra Papam, quoniam falsum assumit dicendo ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Vnde ordo gratiæ non tollit in Ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tolliturs ed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturæ ordinem in ecclesia, consequens est quòd gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶ Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quod omnia, quæ inducuntur, conuenire, alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem ecclesiæ ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propter ea quæ ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cummoderamine inculpatæ, tutelæ, & auferi gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum autem infallibile seruitutis ecclesiæ communitatis, quo ad ius principatus est, quòd non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triùiuratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifeste liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesiæ ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiæ naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino ecclesiæ communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo ecclesia sumitur, cùm dicitur Dic ecclesiæ.

ET LICET hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi concilijs diffinitum sit, quòd absque principe Iesu Christo ecclesiæ communitas habet immediate potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthæi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit Dic Ecclesiæ: & si ecclesia non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo. & quęcunque ligauerit is super terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quod ecclesię non alicui eius membro (Ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram Pfurialiter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam ecclesiæ authoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quòd ecclesia habet immediate autoritatem à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesia non minus quàm Petro, cùm, dicit, Pasce oues meas: &. Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quòd quum vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Mat. 23. Omnes vos fratres estis) quòd si peccauerit in me, potest denuntiari ecclesiæ, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertiò, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesiæ & ordinare de illis, quod ex hoc eodem textu ecclesiæ communitas instituta est similiter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs ecclesiæ membris.

HAEC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminus. ex animemus primò quomodo oportet hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audieritis. &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni Ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistincte non determinando hanc vel illam. Cùm enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, aliusmodus esse nó potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesiæ aut toti vniuersali ecclesiæ competere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quod præceptum hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vniuersalis ecclesię vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesiæ vniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. die ecclesiæ vniuersali.

¶ Amplius, Si in hoc textu data est potestas ecclesię vniuersali, cùm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur. Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesiæ communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat: Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiuè potestates in ecclesia absque tertia supra ambas instituit: mutuò enim se impedient: cùm par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, ant vtrique præcipiendi contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quòd non est sermo de ecclesia simpliciter: vt distinguitur cótra ecclesiam talem (vt puta Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quàm de alia: ideo patet quòd non est sermo de aliqua ecclesia determinate, nec de omni collectiue aut distributiue propter predictam rationem: quia non tenetur denuntiare omnibus ecclesijs peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistincte seu indefinite. Ita quòd ecclesiæ datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia à fratre peccante ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius text. est, Si peccauerit in te frater tuus dic ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesiæ roboratur: disponit nanque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est non sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet.

Capo.

DE HOC rursus vocabulo ecclesiæ videndum est quid significe in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur ecclesiam propriæ sumi pro conuocatione seu collectione fidelium. Aiunt autè isti quòd ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue Papa intersit, siue non.

Sed quod hic non sit sensus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesiæ nomen respectu cuiusque peccantis ecclesia sit. Quum enim, vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic ecclesiæ peccantis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de vniuersali quàm particulari, aut econtra, oportet vniuocè significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quòd cum denuntiandus est frater ecclesię illius, id est communitati, siue Episcopus intersit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendum ecclesiæ indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

Vnde sciendum est, quòd licet ex vi vocabuli, Dic ecclesiæ, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium. ex cótextu tamè lite ræ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quòd non de quacunque conuocatione fidelių, sed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediola sine eius prælato haberet à Domino potestatè iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic ecclesiæ, & dic autoritatiuæ conuocationi. Constat autem inductiuè in singulis ecclesijs, quòd autoritatiua cóuocatio non est, vbi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec autoritatiua cóuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est papa deest omnino, scilicet tam per se quam per alium. Et est sermo de autoritatiua conuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolutè, & non secundum quid seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolutè.

¶ Explanatur autem amplius quod dicimus, scilicet quòd in nomine Ecclesiæ in hoc textu clauditur illius ecclesiæ prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat etiam inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate sit dictum. Dic ecclesiæ, & similiter quòd non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram, &c. Sequela patet: quia ecclesiæ data est autoritas, & si nomine Ecclesiæ intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolit, Episcopi autoritatè habet: & si non habet, relinquitur, quòd ipsa non significatur Ecclesiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est verum, In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glosa, Dic ecclesiæ, id est Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiam ipse, qui est papa, dicere potest crimen alterius ecclesiæ, id est autoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus papa II. quæstione tertia, cap. præcipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quòd ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quòd denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandem personam. Et si bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum concilij vigor, ex autoritate autem prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuenit sermonem ab ecclesia ad Prælatos: cùm enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid solueritis ecclesia super terram: sed subdidit. Amen dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem cóuocationis concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate soluendum ligandumque (iuxta concluśa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesijs, de quibus indistincte dixerat, Dic ecclesiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè potestatem ecclesiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autem ex ecclesiæ in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, quòd ad ecclesiam vniuersalem nó restringitur præsens litera, sed quòd indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistincte, & quantam autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediatè potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me: quum quælibet ecclesia sit talis, sequitur quòd quælibet ecclesia habeat immediatè potestatem iurisdictionis à Domino, quod non bene sonat. Si autem non dedit omni ecclesiæ fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quà de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia æqualem potestatem continent verba dicta in hoc textu Ecclesiæ: & verba dicta Petro, scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Non consonat autem æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se principatuum enim pluralitas mala est.

¶ PRINCIPIVM autem huius claritatis sumendum puto à destructione sensus opinati vt vel sic veritas eluceſcat. Dicendum est ergo primò, quòd ipsum dominum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, comin unitati vniuersalis ecclesiæ repugnat ordini inter Papam & ecclesiā: quia: (vt dictum est,) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, à Domino immediatè ordinatas: scilicet communitatis ecclesiæ vniuersalis, & papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matt. 18. vbi (vt dictum est) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamen offenditur, si attendamus quòd odo Christus æterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuò sese impedirent duæ potestates, quomodo perplexæ essent oues Christi, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc etiam potueretur data immediatè potestas vniuersali ecclesię, vnde sibi potestatem supra papam habentem æqualem communitas ecclesiæ vendicaret: cùm par imperem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue æqua sit qua ratione ecclesia supra papam, quia medium eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Die ecclesiæ: eadem ratione, quia ecclesia est ouile papæ; quia dictum est. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Papa supra ecclesię communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

¶ Dicendum est secundò, quòd ipsum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, &c. communitati cuiuscunque ecclesiæ, repugnat cósuetudini ecclesiæ, & est semper sermo de communitate ecclesiæ, vt aduersarij intelligunt: scilicet siue prælatus adsit, siue non omnino. Patet hoc ex communi ecclesiæ consuetudine, qua talis communitas inuito suo Episcopo, & Papa non potest absoluere & ligare: quæ tamen posset si a Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiusque ecclesiæ.

¶ Dicendum est tertiò, quòd ipsum dare immediatè potestatem Quæcunque solueritis super terram, erit, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicunque ecclesiæ autorizatę proprio capite, nisi cuius proprium caput est papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa autoritas cuicunque ecclesię authorizatæ proprio capite (vt Dominus loquitur) indistinctè data asseritur à Domino immediatè oportet dicere duo, primò, quòd quælibet ecclesia immediate habet autoritatem à Domino. Secundò, quòd quælibet ecclesia habet æqualem intensiuè à Domino potestatem iurisdictionis: quantus extensiuè vna excedat alteram, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia ecclesiæ indistinctè, immediatè & inæqualiter datū est, (vt patet in litera & ex dictis,) & non magis vni quàm alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vltertius vtraque pars contradictionis: scilicet, quòd vna ecclesia est superior simpliciter & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet ecclesia habet à Domino in suos potestatem, sequitur quòd ecclesia vna, pura vniuersalis, est superior simpliciter qualibet ecclesia particulari (vtpote eius membro) ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, iritando si secus factum fuerit. Ex eo verò quòd quælibet ecclesia habet à Domino immediatè potestatem equalem intensiuè, sequitur quòd ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclesię particularis: potestas enim data alicui à principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quòd ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesię particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritate inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua in conuenientia quę sequuntur ex æqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia (vtputa quòd subditus non tenetur magis vniuersali quàm particulari obedire, quòd par in parem habet imperium, quòd quicquid ab vna fit, à reliqua potest impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autem ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruate, vel prohibente, &c. ecclesiæ reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibetis, &c. se non habere confitentur: quod non vere dicerent si illam potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX QVIBVS Omnibus colligè, quum hæc potestas tam ampla soli Petri ecclesiæ conueniat, & hæc verba non soli Petri ecclesiæ dicta sint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tam ampla vt est illa data Petro. Et verè sic est, verba siquidem Domini manifestè continent potestatem iurisdictionis in ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non continent quòd per ipsa data sit à Domino talis potestas, vt discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio, perinde enim est, Dic ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ cuitationem illius à Domino indici. Per illud demum, Amen dico vobis, quęcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eisdem verbis scilicet. Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est, Pasce oues meas. Ratione autem, Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cum contradictorię opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesiæ nomen verè conuenit, data est à Domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quòd vbi sunt fideles congregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo quòd potestas sequitur sanctitatem personæ: solùm enim differt ab ea secundum vnum & multa. Sequela autè patet: quia Dominus indistinctè de ecclesia loquens, ad quamcunque ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamque extendit. Constat autem collectionem seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos ecclesiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quòd de talium collectione oporteat istos concedere ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habenti non datur quod habet, si ergo ecclesia per hæc sit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ non habet autoritatem, sed hinc accipit. Et cùm non sit maior ratio de vna quàm de alia: sequitur idem quod prius, scilicet quòd quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatem iurisdictionis. Si dicatur, quòd ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia habenti non datur: & quòd est potestatem habens, non fit potestatem habens.

QVIA Igitur ex prædictis patet quòd autoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data dicendum est, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denuntiatione illiusque ordine, efficaciam ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literam expresserit per illa verba, Si ecclesiam non audierit, &c. &, Quæcunque solueris super terram, &c. ostendit enim tantæ efficaciæ ecclesiæ esse sententiam, vt indubiè à nobis seruanda, & in cœlo rata sit. Et hoc solùm per illa verba Dominus fecit: potestatem enim ecclesiæ aliàs supponebat. Et potest admitti, quòd promisit illam per illa verba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrunque horum scilicet quòd potestas supposita est & promissa sat est, si quandoque data est: & similiter quo ad modum, si mediatè vel immediatè data est. Petro siquidem, ac per hoc eius ecclesiæ immediatè potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis verò ecclesijs mediante Petro secundum cursum ordinarium: quamuis dispensatiuè mediantibus alijs Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis verborum Domini, quòd tanta esset futura ecclesiæ cuiusque autorizatę potestas in sibi subditis vt sic, vt sententia eius & coram hominibus & in cœlo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: vtpote cui omnia consonant, & series textus, & sensus verborum, vt autoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hęc, & quòd promissioni Domini sufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè, & mediantibus alijs Apostolis per viam legationis omnibus ecclesijs fecit.

CAPVT V.

Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis, an ratione partis.

QVIA Autem constat ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non sit ei data, & variis modis intelligi hoc potest, oportunum videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in ecclesia.

¶ Sciendum igitur est, quòd dupliciter potest intelligi ecclesia ad literam cui peccatum fratis peccantis dicędum mandat Dominus habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo.) iuxta duos modos, quibus de ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundò, ratione ipsius totalitatis seu totius? Sicut de homine, qui etiam quoddam totum est, dicimus quòd videt, quòd audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, quòd perfectissimum est animalium, quòd est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidem quòd de ecclesia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quod habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solùm, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euangelij, quòd ecclesia habeat potestatem. Quòd autem de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò accipiendo ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum prout ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles inquantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quòd ecclesia, id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Hic ecclesiæ, sequitur quòd cum in fide non sit differentia sexus & status, quòd ecclesia laicorum & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes, remanet ibi verè ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secundum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imo si bene consideretur sumendo ecclesiam vt totum homogenium: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi tori, quòd aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto vt sic potestas ponitur. Secundo ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam vt totum heterogeneum, id est, dissimilis naturæ: prout ecclesia constat ex omnibus membris officialibus, (puta Episcopo, Sacerdote, Diacono, vel alijs quomodolibet assignandis membris) hoc enim totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, id est, conuocationi integræ membrorum ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur, quòd ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria, primò quòd æqualis potestas intensiuè poneretur in qualibet ecclesia: quoniam vna tantum potestas à Domino nominata est: & non magis de vna quàm de alia ecclesia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundò, quòd esset maior intensiuè potestas in ecclesia, quàm illa. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Et tenet sequela: quod potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcunque solueritis super terrem. Tertiò, quòd non esset data à Christo immediatè, Matt. 18. quod tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacramentum ordinis: quòd constat esse institutum simul cum eucharistiæ sacramento, pridie quàm Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc ecclesiæ, id est, communitati Sacerdotum Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et si dicatur, quòd Dominus, tunc non dedit, sed promisit se daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quòd nullibi in sacra Scriptura habetur, quòd Dominus per semetipsum immediatè ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si instetur: quia quod promisit seruauit: patet responsio, quod non promisit per semetipsum immediatè se daturum (vt patet in litera) & ideò non oportet, quòd hoc obseruauerit: satis nanque fecisset promissioni suæ, sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis Ecclesijs. Quia igitur de ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matth. 18. in quibus totum sit fundamentum ex autoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quòd communitas ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediatè à Domino: consequens est vt verba Domini verificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) vt prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest, (condescendendo multorum sensui,) intelligi quod ecclesia ratione suæ totalitatis habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoque est, ne fallamur, videntes quando quę autoritatem iurisdictionis ecclesiasticę in ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Nō em docuimus aut docemus nō conuenire ecclesię potestatē quādoq; ratione suę totalitatis, sed sic nō esse data ei à dño Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Non nego enim, quòd episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatem ex suis cōficere, se etiam singulos subijciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet supra illas ecclesias, actūsque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis consurgere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posse potestas illa absoluere ab illo.

¶ Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati, mortuo summo Pōtifice vel sine illo, si conuenirent communicando in vnū corpus & vnanimes in constituendo, constituerent in tota synodo illa potestatē vnā super omnes ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum Papa cū reliquis prælatis orbis concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat &c. communicando cum alijs quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediate data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis cōsurgens ex partialibus. Quę admodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma solis à formis mixtorum. & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas Papæ differt ab alijs primo modo. & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista potestas in tota synodo pec viam communionis, seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nunquam totam suam autoritatem accumulare in communi intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subijcere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, cum munibus ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quòd si tota ecclesia, secluso Papa, aliquem præficeret curæ ecclesiæ, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod non esset, si ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediate à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta concilij generalis, etiam de consensu, & autoritate sua facta: quod non esset si ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euidens iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis ecclesiæ supra papam, liquidò apparet.

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ secunda pars in nouem & viginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

1 *Responso ad obiectionem contra illud, quòd Dominus ecclesiæ regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd Apostolis alijs via præuentionis gratuitæ potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quòd Papa est caput vniuersalis ecclesiæ & vnū solùm singulorum membrorum.*

3 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd concilium autorizatum à Papa, non est maioris autoritatis, quàm ipse papa.*

4 *Responso ad obiectiones contra illud, Si communitas ecclesiæ secluso Papa haberet potestatem supra Papam, ecclesiæ regimen esset populare.*

5 *Responso ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius ecclesiæ ex illa autoritate, Pasce oues meas: & quòd Papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & non solùm singularum ouium.*

6 *Responso ad obiectiones contra illud ex illa autoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.*

7 *Responso ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor ecclesiæ catholicæ, quàm quilibet episcopus ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad ecclesiam.*

8 *Responso ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in ecclesia, ergo est super vniuersalem ecclesiam.*

9 *Responso ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullā habet in terris potestatem priorem se, &c.*

10 *Responso ad obiectiones septem contra illud, Papæ potestas est supra ecclesiā vniuersalem, & concilii generale, vt distinguitur contra Papam.*

11 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd Constan. concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum concilium vniuersalis ecclesiæ, & quòd Basilien. concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responso ad obiectiones contra glosam datam ad illa verba Aug. Quando Petrus claues accepit, ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successoribus datas esse.*

13 *Responso ad nouem obiectiones contra illud, quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.*

14 *Responso ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare in fide: qui, scilicet esset error vniuersalis ecclesiæ, quia teneatur sequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Responso ad obiectiones cōtra expositionem illius verbi Hier. Si autoritas quæritur, orbis est maior vrbe.*

16 *Responso ad obiectionem contra multas autoritates ex libro Decretorū, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.*

17 *Responso ad septem obiectiones contra illud, quòd ecclesiæ Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in euangelio Matt. 18. & quòd in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*

18 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd Ex missum esse, non sequitur esse subditum.*

19 *Responso ad obiectiones cōtra illud, quòd ex 36 q. 2. c. placuit, incto. contra. habetur, quòd Hier. autoritas inuita sacræ scripturæ præualuit concilio.*

20 *Responso ad obiectionem contra hoc, quòd ex autoritate decretal. de elect. in c. significasti, dicitur quòd concilia a Papa habent autoritatem.*

21 *Responso ad obiectiones multas contra illud, quòd concilium generale legitimè congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente vel non consentiente.*

22 *Responso ad plures obiectiones contra illud, quòd potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in causa in concilio.*

23 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd in ecclesia est potestas autoritatiua super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.*

24 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd Papa possit committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Responso ad obiectiones contra rationem datā, quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*

26 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd ex sacra Scriptura solius casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu ecclesiæ.*

27 *Responso ad obiectiones contra hoc, quòd in solo casu hæresis Papæ subijcitur ecclesiæ, ita quòd possit deponi.*

28 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.*

29 *Responso ad obiectiones contra illud, quòd Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens quòd orationis remedio contra malum Papā vteretur, non autem depositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA APOLOGIÆ SECVNDÆ DE COMPARATA AUTORITATE PAPÆ & CONCILIJ.

ET SIC CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, scilicet, & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAPVT 1.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd ipse Dominus via præuentionis gratuitæ Apostolis alijs potestatem dedit.

OBIICITVR contra in ecclesia fuit potestas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit papa: ergo, cum maiori apparentia dicebatur, Christum cùm fecit Petrum summum Pont. preuenisse ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse quod ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quòd præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in ecclesia à Christo. Matth. 18. &c.

RESPONDEO, Quod assumptum est falsum: nam, cùm electio Papæ sit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuscuiusque principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cùm Dominus vsque in diem ascensionis, vt princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vsquam inuenitur quòd in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsente. Vnde Dominus non preueniendo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum Papam, & papatum simul iusstituit. Rursus, (vt per antedicta pater,) Matth. 18. potestas electiua Papæ non est data ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papę sit in ecclesia, inferius in capitulo 22. dicetur.

¶ Et aduerte hic, quòd præuentio, quam ego dixi, super ipsius ecclesię, & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim à Petro ordinariè potestas in reliquum ecclesiæ corpus deriuanda sit, Leo in can. ita Dominus, dist. 19. manifestat. Quòd etiā Dominus ipsum ordinaria via instituerit, ex hoc quòd non ipsum solū, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuentis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Aposto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

los in proprijs tantùm personis,& non in successoribus suis legatos vniuersales fecit,ad præuentionem gratuitâ spectat. Hæc enim ecclesiâ fatetur, petri soljus successorum vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutum petrum papam,potestatem electiuam papæ. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum papa non posit illam auferre & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit præueniendo secundum illos in institutione petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in papam eligere,ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum,quàm Romanum papam instituere. Et sic Roma. pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab ecclesia , hoc illi confedente,non auferendo saltem , cuius tamen oppositum docet Pelagius in can . quamuis. distinct . 21. Sancta Roman. ecclesia catholica & apostolica , nullis synodochis constitutus cæteris ecclesijs prælata est,sed euangelica voce domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam papæ vniuersali ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius,&c,vsurpauerunt sibi hanc potestaten electiuam papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus: qua conscientia tot sancti viri electionem toti ecclesiæ à Christo commissam irrequisitis alijs à paucissimis tractauerunt,fecerunt,acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit sermo: hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatẽ assumpti in hac obiectione

CAPVT II.

DIXI In capit. quarto. eiusdem , quòd prævaluisset sententia Ioan.&c. Sed obiectio contradictionis propriè in capit.23. tractabitur.

DIXI In cap.6.eiusdem,papam esse caput ecclesiæ vniuersalis,non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant.

OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est papam esse caput ecclesiæ vniuersalis collectiuè sumptæ. Tamen quoniam ecclesia non est Petri,sed christi: iuxta illud Matt. 16.super hanc petram ædificabo ecclesiam meam,non tuam. Tum quia papa est minister ecclesiæ,non dominus: ecclesia autem est cui ministratur,ac per hoc maior:iuxta dictum Saluatoris,Maior est qui recumbit,quàm qui ministrat. Tum quia omnes autoritates dicentes papam esse caput ecclesiæ , intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesijs particularibus , respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiue.

¶ Secundò , Quia licet concedatur petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in autoritate respectu totius residui. Et hoc præcipuè , quia tota ecclesia non dicitur corpus petri , sed corpus christi : vt patet ad Rom.12. Et confirmatur hoc quia Rex dicitur caput regni , non tamen propterea est regno congregato superior,sed qualibet eius parte.

RESPONDEO Et ad primi quidem probationem primam, quòd ecclesiam non esse petri, sed Christi,non arguit petrum non esse caput eius:sed petrum non esse caput illius ex se , sed loco Christi: vt patet. Ad secundam verò probationem,quòd petrum esse ministrum ecclesiæ,vt cui ministrat,non est esse inferiorem potestate,sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit , quòd venit ministrare,& papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quòd est esse melius: in his enim , quæ non mole magna sunt, idem est maius quod melius secundum Augu. patus siquidem est propter ecclesiam,& non econtrario . Vnde ex hoc,quòd papa non est Dominus,sed minister,& ecclesia maior bonitate & nobilitate,nihil habetur cõtra potestatẽ capitis: contra quã tenditur. Ad glossam demum communem,dicitur quòd licet multæ autoritates possent sic glosari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum e .

¶ Ad secundum autem,dicitur,quòd ecclesiam non esse corpus petri,sed Christi verum est: quia Christus non solùm caput mysticum eius,sed mysticum suppositum ipsius est: vt patet ad Ephes.1. Vbi de Christo duo dicuntur quòd est caput ecclesiæ , & quòd ecclesia est corpus eius. Et primò ad Corinth . 12 expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est , & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa , vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem , quòd ecclesia est corpus Christi & non Petri,non sequitur quod petrus non sit caput loco Christi,sed quòd petrus non ille qui operatur per membra huius corporis , sed Christus qui per petrum & cæteros operatur . Et similiter non sequitur,quòd illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet . Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex esse qualiter-

mortali ex hoc quod est papa: constat autem potestates per actus prios cognosci . Nec ad hoc video responsionem: nisi diceretur; quòd papa habet hunc actum,inquantum gerit vices vniuersalis ecclesiæ,cui primò conuenit iste actus , & ex eius commissione conuenit papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi . Primò, quòd papa habet hunc actum dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatus à regno. & in hoc sensu falsa est: quia sic papa esset vicarius ecclesiæ,& non immediate ipsius Iesu Christi: quòd demonstratum est esse falsum;& amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi , quòd papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id , quòd ecclesiæ conueniret,si non esset subdita . Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VII I.

DIXI in eodem septimo cap. quòd papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei : & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem ecclesiam.

OBIICITVR glosando,primò, quòd potestas papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium , non autem respectu potestatis communitatis totius ecclesiæ.

¶ Dicitur secundò,quòd ex hoc quòd ponitur suprema potestas in papa,& suprema potestas in ecclesia,non sequitur,quòd sint duę supremæ potestates in ecclesia Dei: quia potestas papæ est propter ecclesiam: iuxta illud,posuit vos Deus regere ecclesiam : vbi autem vnum propter alterum,ibi vnum tantum : vt patet in Topicis.

RESPONDEO, Et glosa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter . De papa asseritur simpliciter , quòd habet supremam potestatem in ecclesia Dei, vt patet in tex. allegato ibi. glosa autem ponit papam habere potestatem supremam secundum quid,quia in respectu ad aliquas , & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiuè & positiuè,id est non habens superiorem,& omnia alia superior.& vtroque modo repugnat glosæ illi.

¶ Quod autem obijcitur sequelæ,nihil est: quoniam si communitas ecclesiæ est tantæ potestatis,quòd papa subest ei, oportet quòd obiectum proprium potestatis ecclesiæ, & obiectum proprium potestatis papæ se habeant secundum supra,& sub proportionaliter , sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum, ex eo,quòd commune bonum ecclesiæ totius est proprium obiectum potestatis communitatis ecclesiæ: bonum autem singulorum est proprium obiectum potestate papæ,consequenter loquendo: quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singulorum:& respectu boni communis totius,papa non intromittit se,nisi vt vtês potestate ecclesię, vt instrumentum illius. essent ergo verisimæ duæ potestas supremæ, & subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶ Ad id verò quod dicitur: Potestas papę est propter ecclesiã,dicitur quòd secundum veritatem est verum: & nihil iuuat: sed secundum hypothesim eorum non esset propter ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa ecclesię : quia ista propter ecclesiam collectiuè, illa verò propter ecclesiam distributiuè. Vnde cùm regula ex vnitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem,sed sub potestate:non video quomodo obstet regula Topica.

CAPVT IX.

DIXI in eodem septimo cap. quòd papa est proximus & immediatus vicarius Christi : ergo nullam habet in' terris potestatem priorem se:& inde intuli,ecclesiam non habere immediate ordinariam autoritatem à Christo , & papam non mediante ecclesia habere autoritatem.&c.

OBIICITVR Glossando , quòd papa dicitur immediatus vicarius Christi:quia potestas vicariatus sui est immediatè instituta à Christo & ecclesię collata:& non propterea quòd habeat à Christo non mediate ecclesia.ita quòd papa est immediate vicarius Christi, sicut apud Apostolum , Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum:qui tamen mediante populo fiunt.

RESPONDEO, Et glosa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatum:& medium in principando:differunt enim hęc sicut cęlum & terra . Et esse immediatum, vel mediatum vicarium, non attenditur secundum institutionem solam,sed secundum ipsum principaliter . Declaro singula breuitatis causa in exemplis , Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem , instituit mediante ecclesia potestatem ordinum minorum,& subdiaconatus secundum aliquos:in istis est medium in instituendo,in illis non. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri : legatus principatur sub papa absque medio:vicarius autem legati cum medio in principando : dependet enim principari huius à principatu legati , & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quòd,scilicet negatur medium in principando, vt patet inductiue . Vnde cùm papa absolutè, & absque limitatione aliqua asseratur proximus,

cunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine,cùm multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput,quòd est pastor Episcopus,& rector totius ecclesiæ,& non solùm singularum : vt autoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo,quod sicut Rex est caput regni,ita superior eo,& propterea rex qui dependet à regno collectiuè,non est caput illius: & ideo non est superior eo sed singulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiuè non dependet(vt est Rex regum) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno,ad esse caput in Papa,non est rectum:eo quod papa non dependet à regno ecclesiæ, nec vices ecclesiæ gerit sicut Rex talis vices regni:sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIXI In eodem capitulo sexto quod potestas electiua ipsius papæ,in papæ potestate est . Sed quia in capitulo vigesimosecundo,latius tractatur,ibidem obiecta soluentur.

DIXI In eodem capit.6.quòd non est maioris autoritatis concilium autorizatum à papa,quàm ipse papa.

OBIICITVR Contra,Primò ex glossa in cap.legimus.93.distinct. Statuta concilij generalis præiudicant statutis papæ,si contradicant.

¶ Secundò,quia constitutio Calcedonensis concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in cap. antiqua.de priuilegijs.& 22.dist.renouantes.

¶ Tertiò,quia consuetudo generalis ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

RESPONDEO.Et de glossa primò dico,quòd ipsamet non assertiuè dicit illam sententiam,sed argumentum ad illam dicit : vt patet etiam ex seipsa in cap.nemo.q.9.ad quam se remittit.

¶ Secundò dicitur,quòd verificatur de statuto concilij superuenientis statuto papæ:quoniam quemadmodum ipsemet papa ius condendo priori contrarium,illud tollit(vt patet in cap licet . in sexto) ita etiam concilij autorizati à papa constitutio , papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem concilij circa sedem Constantinopolitanam,dicitur quòd non concludit superioritatem concilij supra papam,sed tolerantiam papæ.Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatum:quamuis si potestate vti vellent,compescere possent.Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur,imo ibi humilis est loquutio dicentium,Petimus,&c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur,quòd si hoc concluderet ecclesiam supra papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam:quoniam etiam statutũ vniuersalis ecclesiæ generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestiuè,sed executiuè ex parte ecclesiæ,& negatiuè ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIXI In eodem sexto capit.quòd,si ecclesia,hoc est communitas ecclesiæ,secluso papa , haberet potestatem supra papam,quòd ecclesiæ regimen esset democraticum,seu popular:in quo tota autoritas apud nullum residet sed in tota communitate.

OBIICITVR Contra sequelam :quia non dicitur regimen regale,in quo fit vnicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale:sed quia est vnicus , qui totius populi vices gerit quodlibet particulari superior.

RESPONDEO,Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis:quia,si in tota communitate sola est autoritas : ergo vt sic constituit regimen populare : quamuis inquantum aliquem vnum præficit constituat aliam speciem regiminis . Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio:quoniam,si in tota communitate & sola est vniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimen,summumque tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt,esset populare(vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde,si in regno aliquo populus est supra regem, manifestè sequitur,& quòd communitas populi vt sic regimen est populare,& quod summũ tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem(puta per regale)supra alios iurisdictionem suam communiter . Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio,stat supremum populare, de quo est quæstio,& formalis sermo.

CAPVT V.

DIXI In cap. septimo , probando quòd papa esset supra communitatem totius reliquæ ecclesiæ,ex illa autoritate, Pasce oues meas,&c. quòd papa est pastor vniuersalis ecclesiæ,& non solum singularum ouium.

OBIICITVR Respondeo dupliciter. Primò per interemptionem negando hoc.secundo perlimitationem ,quòd papa est pastor totius ecclesiæ quantum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum . Hæc enim non exercentur per communitatem,sicut actus iuridici.

RES-

CAPVT VI.

DIXI in eodem septimo can. ex illa autoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

OBIICITVR Quod Christus dixit petro , pasce oues meas,non tuas:& quòd Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

RESPONDEO , Quod petrum esse pastorem ouium non suarum,sed Christi,concludit ipsum esse pastorem non ex se,neque loco ecclesiæ communitatis: vt obijcientes dicunt:quoniã oues, nec sunt petri,nec sunt communitatis ecclesiæ,sed loco Iesu Christi,cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, nisi quòd petrus præest ouili nõ suo,sed Christi:nõ ex se,sed loco Christi.Quod autem additur,Christum dedisse autoritatem ouili supra pastorem,voluntariè dicitur,& ipsis verbis Domini dissonat & repugnat.Dissonat quidem,quia ouile illius pastoris ecclesiam constituit.regulare est autem vt pastor præsit ouili,& non econtra.Repugnat autem , vt ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini,sed duo:scilicet petrus & ipsum ouile. Et quia de petro voce Domini cõstat dicẽtis,Pasce oues meas,& quòd vnus tantum sit,eiusdem autoritate Domini patet: consequens est vt alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

DIXI in eodem septimo cap.quòd non minus Papa est episcopus ecclesiæ catholicæ,quàm quilibet episcopus suæ ecclesiæ:ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam,& non solùm super singula membra,sicut est in alijs episcopis respectu suarum ecclesiarum.

OBIICITVR contra similitudinem.Tum quia episcopus particularis gerit vices vniuersales ecclesiæ:quæ est supra suam communitatem.Tum quia ecclesia particularis, cui præficitur episcopus,habet superiorem in terris,qui præficit illum episcopum.

RESPONDEO,Et primò,quòd ratio non fundatur super similitudine:sed super proprietate huius sentẽtiæ, papa est episcopus ecclesiæ catholicæ:quamuis declaretur ex simili,imò eadem ratione in aliis episcopis. Ambr.est episcopus ecclesiæ Mediolanen. &c.Vnde,cum ex ista propositione formaliter intellecta,papa est episcopus ecclesiæ catholicæ,sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesiæ,satis habetur intentum.

¶ Obiecta autem afferunt dissimilitudimen , in non causa vt causa nam in eo,quòd est esse Episcopũ catholicæ,vel talis ecclesiæ,potest considerari quid importet esse episcopum , & potest considerari à quo fiat episcopus.Et obiecta quidem procedũt considerando à quo fiat,vel fieri debeat episcopus: ratio autem procedit considerando. quid est esse episcopum. Constat autem,quòd ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vndecunque fiant effectiuè: siue enim homo fiat à Deo,vt Adã,siue ab alio homine,vt nos: vnius naturæ sumus.Et similiter siue episcopus fit à papa,siue ab vniuersali ecclesia,siue habeat superiorem,siue non:vnius naturæ est,inquantum episcopus: quamuis alterius naturæ sit,inquantum subditus . Vnde vt vnico verbo dicatur,ratio de episcopo,vt sic loquitur : obiectiones autem de episcopo,inquantũ subditus alteri & alterius & ab altero . Propter quod cùm papa sit vere Episcopus ecclesiæ catholicæ,sequitur, vt ibidẽ dixit,quòd est primò episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ,& secundario singulariũ. Tamen quia nonminus est ipse catholicæ eccl▪siæ episcopus,quàm Ambrosius.episcopus ecclesiæ Mediola.esset enim longè minus,si non esset episcopus totius,sed singulorum membrorum tantum . Tum quia actus proprius episcopi,qui est super intendere , primò fertur super bono ipsius catholicæ ecclesiæ,& secundariò super bono singulorum: vt patet ex hoc,quòd papa ad hoc tenetur sub peccato

Universidad de Deusto
Biblioteca

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & papam inferior Christo & superior papa cuius vices gerit papa. Si enim medius principatus talis est, vt isti concedunt, poterites ecclesiæ totius communitatem esse talem principatum, licet papa posset dici vicarius Christi: non tamen potest vere dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed immediatè vicarius ecclesiæ, & mediate ipsius Christi. Immediatio autem institutionis potestatis papæ à Christo, non facit ipsum papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis suæ institutionem sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediatè est instituta à Christo. Constat autem, quòd aliud intendit determinatio ecclesiæ & Sancti patres, cum asseritur papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id verò quòd additur de simili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri procul dubio sunt. Longè autem aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quòd inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datum à Deo, vt Dauid: & papam factum à Christo, vt Petrus: & papam electum ab ecclesia, vt reliqui: tanta est in præsentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo, quàm datus à Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet nanque in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo præficitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) si fit à Deo miraculosè, perinde est ac si esset à natura: ita organum politicum puta rex: cum est à Deo, perinde est ac si esset à populo, & propterea eius potestatem vtroque modo factus repræsentat & exercet: illiusque vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio ecclesiæ mediante factus, eiusdem etiam est naturæ & potestatis: & non repræsentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum: sed Dominum Iesum Christum immediatè, & illius solius vices gerit immediatè. Et ratio diuersitatis in rege & papa est: quia potestas regia naturaliter est in populo primò, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autè papalis supra naturâ est, & diuino iure in persona vnica, non in communitate primò est: statuente Christo, Io. 10. formâ supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cùm dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnũ ouile, & vnus pastor: determinante eodem talem formam ad personam Petri in sua perpetua successione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solius Christi vicarius est, & non ecclesiæ. & propterea diffinitum est per ecclesiã, quòd papa in beato Petro officium suum vniuersale susceperit, vt patet ex allatis in libello, &c.

Caput x.

DIxi In eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, papæ potestas est supra ecclesiam vniuersalem & concilium generale, vt distinguitur contra papam.

OBIICITVR Primo autoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæcilani Carthaginen. Episcopi, dicit, Ecce putemus illos episcopos qui Romæ iudicarunt non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium ecclesiæ vniuersale concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. Et inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quòd à papa & concilio simul particulari, potest appellari ad concilij vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundò, autoritate octauæ synodi, cano. vigesimoprimo, cuius pars habetur vigesimasecũda distinctione, in capitulo diffinimur. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quam libet quæstionem de Roma. sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum pontificem dicere. Ex quo patet quòd licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertiò, autoritate Damasi papæ, quæ ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesimasecunda, vbi Damasus dicit respondendo, Cùm huiusmodi fuerit concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus quòd nobis iudicandi forma competere non posset, nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infrà, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò quòd papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset, si synodus adhuc esset integra, id est, nihil cõmisisset. Secundò, quòd papa confitetur nõ solùm concilio esse in eo in iudicando superius, sed etiam deputatos per concilium, in ea causa in qua deputati sunt.

¶ Quartò, autoritate canonis in capit. si duo. distin. 79. vbi dicitur, quòd si duo contendunt de papatu, concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunque: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

¶ Quintò, ratione, papa & reliqui prælati quicquid iudicant, & c. faciunt vt ministeri ecclesiæ, non solùm finaliter (id est, propter ecclesiam) sed effectiue autoritate ecclesiæ: ergo in ecclesia est primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem ecclesiæ. Sequela autem est manifesta: & confirmatur, quia suffragia quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed ecclesiæ. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem cõmunitati ecclesiæ, &c. Et sicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moysem: ita pro uidit ecclesiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertiò: quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nam ista potest prouidere sibi principe potestate abutente in destructionem: ecclesia autem non posset, si non esset superior papa. Et confirmatur quartò: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si à malo compesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambros. in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrẽ suam.

¶ Sextò, etiam ratione, Si papa habet potestatem super totum residuum ecclesiæ collectiuæ, ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud Augustini. Leges instituuntur cùm promulgantur: firmantur cùm moribus vtentium cõprobantur, distinct. 4. can. in istis.

¶ Septimò, quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia, quàm in aliquo summo Pont. quia fuit instituta & ecclesiæ collata Matth. 8. ista autem Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

RESPONDEO, Ex autoritate illa Augustini non sequitur concilium esse supra papam, sed dupliciter argumentum ex illa deficit, Primò: quia æquiuocat de concilio, nam quæstio nostra est de concilio distincto contra papam, seu secluso papa, quod est concilium acephalum. Aug. autem loquitur de vniuersali concilio cum papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præsentiam iudicum, id est Episcoporum, qui iudicauerant. Constat autem quòd non licet arguere à concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, quòd habuit refugium concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim recursus isti haberi propter multas causas, scilicet exclusionem suspitionis, pleniorem discussionem, maiorem sapientiam, personalem tractatum & quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & causam per alios tractaturũ iudices, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: vbi propter præsentiam omnium prælatorum potuisset causa ita discuti, vt etiam iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romæ iudicarunt, personaliter præsentes rationes iudicij conferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiam dissolui prius male iudicatum. Ad nihil enim horum exigitur maior autoritas intensiuè, quàm papæ: sed sua fuit sicut cum maiori discussione, sapientia, &c. vt quotidie videmus. Est etiã cum his omnibus in eo cilio vniuersali maior autoritas extẽsiuè, & maior solẽnitas iudicij, quæ omnia sentẽtiã eius omni exceptione maiorẽ reddere videtur.

¶ Ad secundã ex autoritate octauæ synodi, dicitur quòd malè expo nuntur verba synodi, dicẽdo quòd synodus negat modum iudican di papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quòd hęc ex positio sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitium audaciæ, aut importat autoritatem. Si primũ, cùm illud sit vitandum respectu cuiuscunque, & non solùm respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, quòd ipsa non debet vitiosè, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundum haberetur contrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiam in Romanum pontificem est audaciæ vitium: illa siquidem negatio præposita non modum solùm, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere sententiam in Romanum pontificem, significat quòd non nisi audacter dicere potest sententiam in Romanum pontificem. Sicut cùm dicimus, quòd de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autẽ occultis non licet nobis temerè diffinire: non intẽdimus negare modum diffiniendi tantùm, (puta temere,) sed intendimus determinare, quòd ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac autorite habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam, & progressum in quæstione de papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cùm autem legeris hæc, memento quòd sermones morales de ijs sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in papa, synodi iudicium depositiuum papæ absque audacia esset.

¶ Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quòd neutrum deductorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: vt patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & à consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quòd indecens est determinationes concilij etiam prouincialis soluere: quantò magis concilij generalis, quorum decreta etiam papam in foro conscientiæ ligant, non minus quàm propriâ? vnde & secundum sacros canones ad Romanum pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, quòd eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶ Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur quòd gratis concessum est, quòd papa incertus subditur concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum, obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶ Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri ecclesię, dicitur quòd prælati dicuntur ministri Christi & ecclesiæ. Christi quidem & effectiuè (quia ab illo habent suam potestatem effectiuè) & suppositaliter, mysticè tamen, quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud Augu. super Iohan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt, scilicet effectiuè ratione partis, scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem, & integraliter: quia sunt membra ecclesiæ reliquæ à capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis ecclesiæ absolutè, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de alijs. Ex quibus patet, quòd prælati ecclesiæ propriè loquendo, nõ sunt ministri ecclesię effectiuè, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri ecclesiæ vt dominæ, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donaui in persona Christi, &c. rursus. Sic nos existimet homo vt ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri ecclesiæ dicuntur agere secundum intentionem ecclesiæ, non plus habetur quàm dictum est: quia, scilicet agunt secundum intentionem ecclesię in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem ecclesiæ, id est secundum intentionem ecclesiastico officio debitam: hac enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

¶ Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed ecclesiæ dicitur, quod falsum est suffragia non esse prælatorum, vt dispensatorum: quamuis sint ecclesiæ integræ vt proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, vt distinctionem contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine cõditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quòd aperte constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem communitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, & non communitati, præfecit enim Iesum Christum, secundum quòd homo est, in principem & caput omnis ecclesię, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituendo, vt patet. Et scito, quòd argumentum deficit ex eo, quòd non attẽdit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesiæ, qui est in tempore absentiæ principis, qui abijt in regionẽ longinquam accipere sibi regnũ & reuerti. Quæ declinatio manifestè defectiua est: quia primario in vno primarium in altero reddẽdum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in ecclesia naturam si sequitur principalis, absque omni contradictione optimus videtur. Sic autẽ potestas in vno principis vicario nõ in communitate locanda est, & locata ad ipso principe in Petro. Vnde patet, quòd non præuenit princeps ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus, in Petro & eius successoribus vicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optimè prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autem vicarij illius optimè quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale nanq; regimen (quale est papatus (suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vendicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiuè reseruando electionem, & ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est dominum Iesum Christum minus benè ordinasse politiam ecclesiæ etiam sub suo vicario, quàm politicã ciuilem in humanis, quoniam vtrobique non idẽ, sed proportionale remediũ contra malũ principẽ datũ est. Ita quòd ecclesia potest se & contra illum tueri, & deponere votis & operibus ecclesiæ proportionatis, scilicet orationibus, ieiunijs, eleemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriè vniuersalis saluti ecclesiæ, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartã confirmationem, dicitur quòd immediatè susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curã habentis, nõ est miserabilior cæ̃ctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis, & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est papa, qui non potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Fœlicitatis enim quædam inchoatio est nõ miseriæ, esse in statu in quo nõ sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia cõstitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in papatu contingit. Ad quintũ dicitur, quòd papa inquantũ singularis persona est filius ecclesiæ, quia regeneratus, nutritus & instructus ab ecclesia sicut cæteri, inquantum autem papa, est filius ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ ecclesiæ, sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obijciuntur, ne æquiuocatio de ecclesia vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicuntur de ecclesia integra (siue cum capite siue cum vices capitis habẽt) ad ecclesiæ communitatem seclusa capite applicata suscipias: hęc enim te deciperent.

¶ Ad sextum argumentum principale dicitur cum Apostolo, Quòd omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursus: Omnia possum, sed non omnia ædificant. Conceditur igitur, quòd papa potest quantum ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiã in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non ædificaret. Nec valet argumentum, Non potest illam excommunicare, ergo nõ potest aliquam actum iurisdictionis in inuitatam exercere: vt patet. Ad probationem autem ex autoritate Augustini, dicitur, quòd potius probat oppositum. Si enim leges instituuntur cùm promulgantur, papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absque ecclesiæ consensu: potest igitur ipse solus instituere legẽ in illam. Firmitas autem ex consensu vtentium, non ex parte autoritatis, sed exequutionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quòd statutũ vniuersalis concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita quòd non ligat quando est à dissensu vtentiũ infirmatum: & tamen nullus dubitat vniuersale concilium integrum firmitatem autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vtentium etiam ab ipsis legislatoribus negatiuè, pro quanto tolerando dissimulant, & implicitè reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (vt dicitur dist. 4. c. erit) debet esse patriæ, loco tempori que conueniens.

¶ Ad septimũ dicitur, quòd falsum assumitur: nã potestas ecclesiastica primò fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Põtifex assistens futurorũ bonorũ, eternã redemptionẽ inuenit. Falsum quoq; monstratũ est esse quòd Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. potestatẽ ecclesiasticã dederit ecclesiæ, quamuis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffusæ discussum est. Aequiuocatio demũ incidit iã dicta, ab ecclesia ad ecclesiã seclusõ capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (scilicet quòd ecclesia potuisset instituere Petrum papam) quàm falsa, sint ex supradictis patet: quia si potuit ecclesia vnquam instituere Papatum in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoque illum in vno & eius successore, vt aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

Caput xi.

DIxi in 8. c. quòd concilium Constantien. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, nõ erat verum concilium vniuersalis ecclesiæ. Et quòd Basilien. errauit illud sequendo.

OBIICITVR dupliciter. Primò, quòd blasphemaui, Secundò, quia concilium Constant. sub obedientia Ioan. 23. erat verum concilium vniuersale: quia succedebat concilio Pisano, in quo fuerat vnio ecclesiæ, deposito vtroque Papa (scilicet Greg. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantien. concilium.

RESPONDEO, Et primò quo ad Constatiense concilium. Si ego blasphemo, quare Gregorius 12. qui expresè recusauit in actu vnionis ecclesiæ recognoscere concilium illud pro tunc, vt concilium illud, non blasphemus, sed vir pacis, & ecclesiæ amator

tubitus est? vt patet in gestis eiusdem concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis ecclesiæ recusationem talis pro tunc concilij volens & faciens, non blasphemia, sed catholicæ vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præsedit illi concilio, vt satisfieret recusationi illius concilij, non blasphemus, sed defensor ecclesiæ habetur? Quare demum ipsummet tunc Constantien. concilium, cùm negauit facto seipsum esse concilium non semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiam Imperatoris, & autorizari se in concilium à Gregorio. 12. secundò in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti. 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permitti debet à qualibet singulari persona, quàm veritas deseratur quomodo concilium vniuersale à Spiritu sancto rectum, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quàm scandalum permittere voluit iam natum? Ex his autem recte consideratis patet, quòd concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat, dans operam vt vnum certum & indubitatum concilij fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatisque autoritatem eis tribuere nephas est.

¶ Ad secundam obiectionem de successione ad concilium Pisanũ, dicitur, quòd nec illud concilij constat fuisse certum & indubitatum: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, concilium illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quàm certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientijs? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundò: quia ipsum Constan. concilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale concilij succedens Pisano, non tamen hoc pro certo & indubitato tenere se cõtestatũ est facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, quòd sine Papa diffinuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua ecclesia repræsentatiuè potuisset errare, nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad concilium verò Basilien. vniuersalis ecclesiæ responsionem replico: quæ Eugenium adorauit, concilium Florentię vniuersale ex Orientali etiam ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat ecclesiam à blasphemia?

CAPVT XII.

DIXI In cap. 9. glossando verba August. Petrus quando claues accepit, ecclesiam significauit, & similia, quòd in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuò, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

OBIICITVR, Quòd non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

RESPONDEO, Quòd sequela non tenet: imò sequitur ex illo sensu claues esse datas ecclesiæ formaliter: tum quia quòd datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de ecclesia: ab integra ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur August.) ad ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quòd est fictitiũ. Firmatur autẽ sensus à me assignatus, ex eo quòd exposui Aug. ex ipsomet. Au. inquit enim in li. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datæ sunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Cõstat enim quòd Petro vt distincto ab alijs, & pro se & successoribus datas est papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in ecclesia diffusi August. dicebat quòd personam ecclesiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIXI In eodem capi. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quàuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Tho. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR Primò, quia summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christũ & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secundò, Quia Innocentius tertius, & Cælestinus de terminauerunt contraria super illa propositione, Vno cõiugum ad hæresim transeunte, alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire? vt patet in cap. quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

¶ Tertiò, quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui constituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in dist. 31. c. ante triennium, in textu & glos. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quartò, Quia sequeretur quòd summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas: vt erat articulus de processione Spiritus sancti à filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra suipsius determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quòd Papa vere hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶ Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello: nam in fine quarti capituli dictum est, quòd sententia Ioannis Euangelistæ prævaluisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd papa non potest errare in iudicio fidei. hæc enim contradicunt, quia non prævaluisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis papæ quantum sententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶ Sextò, Quia frustra fuissent congregata quatuor concilia generalia principalia contra quatuor hæresiarchas, puta Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia sufficisset solius papæ decisio: imò apud aduersarium tantæ est potestatis solus papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso & residuo.

¶ Septimò, ex Occam, Quia Innocentius tertius (vt habetur extrà, qui filij sint legitimi in cap. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronominum secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cerimonialia ibidem in capit. 13. & 14, non sunt seruanda. Si verò mystice intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mystice seruanda sunt: vt legitur distinct. 6. can. his itaque.

¶ Octauò, ex eodem, Quia nonnulli summi pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, cæteri verò oppositum.

¶ Nonò, Quia non est verisimile, quòd homini potenti in ijs quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falsum assumitur, scilicet quòd vnus papa, scilicet Nicolaus determinauit iudiciliter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborum significatione exijt qui seminat) dicit, Egit namque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & loculis: vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quòd Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid vt imperfectis se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quòd Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacræ Scripturæ, veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

Propter duas in se naturas, duo opera vna generalia operatus est Christus.

¶ Ad secundum dicitur, quòd neuter illorum pontificum diffinitiuè determinauit. Nam de Celestino in cap. quanto. de diuortijs, Innocentius dicit. Licet. quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositũ, Non credimus quòd in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet, videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur, quòd Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quòd manifestè patet ex hoc, quòd statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

Est autem hic aduertendum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quòd diaconus autoritate tamen papæ hanc pro hibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum.) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium. distinct. 31. Glossa verò ibidem auget, dicens, quòd Pelagius hoc fecit, & quòd illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quòd papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere à Filio, etiam si ab ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quòd ab ipso vel alio determinato ecclesiæ fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Et ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per se omnes personas ecclesiæ. quarum sunt actus credendi. & sic persona propria & successores ligatur ad tenendam determinationem semel factum de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quòd cùm id quod imputaretur papæ pro hęresi, non esset decisum adhuc per ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacræ Scripturæ & fidei ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quòd papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hęresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quòd nulla est contradictio in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quàm Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: vt patet apud omnes de ecclesia vniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis prævaluisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quòd Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quòd sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cùm dicitur, quòd ad papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Iohannes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quòd magis Clementis quàm Ioannis esset standum sententiæ, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quòd scilicet non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacra Scripturæ tenebat, sicut nunc tenẽt Epistolę eius, & hunc sensum expresse aperuit in libelli illius loco allegato dicens, Prævaluisset sententia Ioannis sententiæ Clementis papæ in doctrina fidei, sicut modò prævalet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque papæ & totius ecclesiæ.

¶ Ad sextum negatur sequela: quòd scilicet frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intensiuam, sed extensiuam, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide: & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, ac si propter habendam solam autoritatem intensiuam concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantę intensiuę sit autoritatis, quantæ ipsæ cum resi-duo: non tamen tantæ extensiue, non tamen tantæ sapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatę ab omnibus (vt patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quòd à Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, vt acceptabilia facillimè omnibus sint: & ad hoc multum valent vniuersalia concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶ Ad septimum dicitur: quòd quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex conuenientia vocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc expresit, ne intelligeretur quòd absolutè concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasionẽ intẽdebat, qua mandata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secũdum cõuenientiam ad tempus gratiæ seruando erant, quãdo, vbi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad literam, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotiũ Petri exposuit. Nec obstat quòd omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim quod nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quòd quia potestas Papę directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo suæ potestati duo conueniunt, primò, quòd non est directè respectu temporalium: secundò, quòd est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quòd ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem omnes dirigere: vt est Christi vicarius. primum autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autem sequitur, quòd vtrunque vere potest determinari de papa, & quòd habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verum est ad sanum intellectum. Affirmatio nanque est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directe, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraq; decisiõe erroris accidit. Aduertetamẽ quod quia aliud est determinare de fide formaliter; & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt) & constat, quòd cùm determinatur quæstio aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo; cum dicitur, quòd papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei, formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fugere videar, sigillatim solutæ sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quòd non verisimile, sed verũ & humanæ diuinæque rationi & autoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundum seipsum; non autem vt directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra Scriptura cõmiserit. Cum enim non sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in concilio præsentes secundum se & proprias vires considerati, possint errare, male determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritus sancti recurratur, magis attestatur assistentię Spiritus sancti & eius virtuti, salus fidei per vnum quàm per totum concilium: hoc enim humanę sapientiæ opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicis qui præest toti ecclesiæ exposcit: vt in secunda secundæ, q. 1. art. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI in eodem 9. c. ratiohem, quare papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis ecclesiæ: quia tenetur sequi diffinitionem papæ in fide, asserés ad hoc autoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in cap. maiores & Iesu Christi, Ego rogaui pro te Petre.

OBIICITVR Negando, quòd ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ papæ in materia fidei: & dicẽdo, quòd sicut papæ præcipienti contra Euangelium non est obediendum, ita nec sententiæ erroneę in fide. De autoritate S. Thomę non est cura.

¶ Ad capitulum, maiores, dicitur dupliciter, primò, quòd non pro vltima & necessario credenda determinatione habenda, sed regulariter ad papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (& in idem redit) quod referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, vt conuocet concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur, quòd non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali ecclesia per Petrum repræsentata.

RESPONDEO, Negationem illam consuetudò ecclesiæ autoritatésque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, si quis non teneret, quod sola Rom. ecclesia determinaretur, hæreticum esse, vt patet, extrà de hæreticis. ad abolendam in text. & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se declinare oportere, defendendo subiectionem papę reliquo corpori ecclesiæ, vel concilij.

¶ Quod autem additur, quòd sententiæ erroneæ; sicut nec præcepto diabolico adhærendum esset, verisimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quàm conditionalis veritas habetur scilicet si determinaret erroneè, si præciperet contra Euangelium, non auditetur. Hoc enim non solùm de papa, sed de Angelis sanctis verisimum est, iuxta illud, Si angelus de cælo Euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quòd antecedens; aut consequens posit esse verum, vt patet.

¶ Quod autoritas sancti Thomę paruifiat, nonnihil est: quoniam ecclesiam non paruifacit. Sed esto, quod sanctus Thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiam paruifient. Hier. quoq; dicens ad Damasum (vt habetur 24. quęstione 1. canone, hęc est fides) si hęc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiã non catholicum, non me hæreticum comprobabit, manifestéque in his verbis contestans, quòd ex approbata fidei confessione à papa aliquis obstans non catholicus sit, paruipendendus erit.

¶ Ad expositionem verò dictam de cap. maiores. dicitur, quòd literę contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem Petri in confitendo fidem & indefectabilitatem eius in eadem propter orationẽ Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quod ideo ad papam referẽdas esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quòd sententia papæ in fide est finalis determinatio & necessariò credenda, secundum illam Decretalem. & sic vtraque expositio ruit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & malè intelligi. Malè quidem, si intelligatur quòd christus pro ecclesia, siue cum papa, siue sine papa orasse se dixerit: quoniam expressè Christus dixit hæc verba Petro, vt distincto ab alijs, vt patet ex contextu. inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commisit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & alijs, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediatè pro alijs autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro alijs autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur (vt dictum ca. maiores affert) satis habetur intentum quòd. Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cùm hoc non sit verum de errore personali, sequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI In eodem 9. cap. exponendo illud Hier. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe. quod verùm est quo ad multa: puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

OBIICITVR, Tu glossas de maioritate meritorum, & Hieroni. non dicit, si merita quærantur, sed si autoritas quæritur: & sic de maioritate potestatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, satis diminutè glossa mea adducitur, nam, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hier. verum erat quo ad multa: puta, meritum scientiam, &c. & quòd in proposito & ad literam Hieroni. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maximè est in ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quàm vrbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præsse consueuerunt, imitada est. Et sic dicendo, si autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum maioritatem meritorum non potestatis in causam autoritatis afferrebat. Facilè tamen contendentibus in verbis dici potest, quòd orbis autoritas maior est extensiuè, non intensiuè autoritate vrbis & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. mukas autoritates ex lib. decretorum, quòd papa non habet superiorem in terris.

OBIICITVR Duabus glosis. Prima est, quòd intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesiæ. Secunda est, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summi Pontificis, concilium scilicet recursus haberi non potest.

RESPONDEO Quòd prima glossa est voluntaria & falsa. Voluntaria quidem, quia ecclesiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quòd ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem gl. manifestè falsa conuincitur ex eo quòd etiam de crimine hæresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter concilium non est congregatum. Tertia autem glo. quòd autoritates istæ sunt summorum ponti. qui vt in 'pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quòd ecclesiæ est proprium: quia non procedit de Theologiæ aut sacrorum Canonum, &c. autoritate: quàm bene sonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales summorum ponti. in ecclesia sunt. Et tantò plus, quanto multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandæ sic essent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorũ sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd ecclesiæ Dei, secluso papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matthæi 18. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

OBIICITVR, Quòd Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesiæ iurisdictionem ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &cætera per hoc enim ostendit, quòd pluribus in ecclesia nomine contentis, dabat illam potestatem.

¶ Affertur etiam ad hoc vsus primitiuæ ecclesiæ, quando Act. 15. diffinitum est ab ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶ Affertur tertiò autoritas Gregorij, quæ ponitur in ca. sicut sancti. Vbi Gregorius fatetur se quatuor concilia illa, scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Euangelium: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant aut ligare quos absoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quartò, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta syno, & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quintò, capitulum, nimis. de iureiurando: vbi autoritate sacri concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sextò, Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro ecclesiæ & non papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

¶ Septimò, Ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio Carthaginen. in ca. placuit. 8. quæst. 1. & habetur extrà de clericis non residentibus, in cap. ex gestis.

RESPONDEO, Et vt his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatibus assigno. Primum est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatẽ plenariam ratione partis (puta capitis, sicut homo videt, audit &c.) & aliud est ecclesiam seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cùm dicatur non absolutè, sed respectu passiuè, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodum acephalem seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa quæstionis illius argumenta facilè elucescent: sic, vt nullum forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendẽdo respondetur. Et ad verba Domini, Matth. 18. dicitur (vt iam probatum est) quòd Dominus non dat ibi ecclesiæ autoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se totam primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad autoritatẽ ecclesiæ ratione suæ totalitatis: imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesiæ, scilicet ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc cõuincitur, quòd vtroque modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia ad conferendum, discutiendum, probandum &c. & ad pluralitatem accumulantium suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis.

¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quòd gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an alio quo alio modo) puta à Christo immediatè, vt isti falsò putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & cæteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia, seu synodus habet immediatè à Christo potestatem, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Domino mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multiplicitèr possit verificari synodum habere potestatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi quòd synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, vt à singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere potestatem à Domino mediante papa, (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

statis suæ cum alijs ab eodem est, qui solus à Domino, vt pote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶ Ad autoritatem Greg. dicitur, quòd causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa autoritatem immediatè datam à Christo, sed vniuersalem consensum: ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret papa, illa negans: vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, quòd autoritas synodi includit caput: alioquin non faceret vniuersali consensu quæ facit. Et innuitur quòd potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quòd synodus habet potestatem dissiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum verò dicitur, quòd cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius papæ absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tũc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius posset verè dicere autoritate sacri concilij, statuto, &c. ita ipse papa, cùm non sit deterioris conditionis alijs. Neque enim per hoc, quod affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena authoritate facere: licet enim synodus sit aliud à papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo, non tamen oportet, quòd potestas ecclesiæ sit aliud à potestate episcopi, sed vna & eadem potest esse vtriusque diuersimode: episcopi vt propria, ecclesiæ vt communicata. Et per hoc etiam patet, quòd per hoc, quòd affirmat se sacri concilij autoritate facere, non propterea affirmat se minorem in authoritate. Et quamuis hæc satisfaciant, veruntamen condescendendo multorum sensui, scito quòd dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiuè secundum quid: extensiuè quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè verò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat papa concilio, quasi proportionẽ suæ. Papa enim præsens synodo non intelligitur (vt prædictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ & reliquis potestatum aliorum sit vna potestas, quasi intensiuè maior, quàm id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiuè: quia potestas illa papalis, eo quòd communicatur vt limitata sic, vt cum alijs potestatibus posit velut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potest vniuersale statutum condere, diffinire, &c. quod illa vt sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quàm ex singulis huiusmodi potestatibus habeat. ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellaui. Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & videbis clarè, quod quia papa tunc non erigit legatum illum in papam, sed potestatem committit quantum oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non habetur quòd plus suæ potestatis synodo impartiatur quàm oportet: quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritussancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen dicere quod papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, autoritate sacri concilij dicitur facere, quod quoniam verba prædicta (scilicet facere autoritate synodi vel concilij) in papa habent speciem minorationis, ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in concilio dicit, Statuimus sacro approbante concilio: approbare enim commune est potestati, sapientiæ, consensui: nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit vt patet.

¶ Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem est, non tamen eius sunt vt dominæ: quoniam ipsa est serua Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus, acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cùm feceritis quæcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in vtilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, synodum quæ verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

DIXI In eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse Apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse: vt patet de Spiritu sancto.

OBIICITVR, Ista consequentia est optima, Spiritussanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

RESPONDEO, Quod consequentia illa, quæ vocatur optima, non est verè optima, cùm non sit bona gratia materiæ, quoniam Spiritussanctus mittitur à seipso, (vt patet in primo sent. dist. 16. & tamen non est à seipso, nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imo etiam filius mittitur à Spiritusancto, qui est à Filio: vt patet in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI In eodem ca. 11. quòd ex 16. q. 2. c. placuit. iuncto can. tria habetur, quòd Hieronymi autoritas innixa Sacræ Scripturæ prævaluit concilio.

OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum concilij intelliguntur pro diuersis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

RESPONDEO, Quòd licet certum sit, quòd Hieronymus absolutè & non secundum hoc vel illud concilium futurum loquatur, & quòd concilium generale posset prohibere quod non est absolutè prohibitum, verba tamen concilij non tanquam constituentia, sed declarantia ius sumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & nõ quòd non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur sua autoritate Gratiani, siue quæcunque alia, quòd Hieronymi autoritas prævaluit concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta concilij autoritatem seruat ecclesia.

Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet quod ab alijs & non ab ipsis sõlis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodem c. 11. ex autoritate Decretalis de electione. in cap. significasti, quòd concilia à papa autoritatem habent.

OBIICITVR, Dicendo, quòd illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter autoritate Romani pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritate Romani pontificis, siue aliàs habet immediatè autoritatem à Christo.

RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Rom. ecclesiæ autoritate, quòd facta sunt, & quòd robur acceperunt, & primum, vt patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim dependerent concilia tantùm in congregari à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet nanque manifestè quòd ex hoc, quòd concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem papæ: quia stat, quòd congregata præfigant legem si congregata non pendent ab ipso.

CAPVT XXI

DIXI in eodem 11. c. quòd concilium vniuersale legitimè congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut consentiente: & quasi dixi quòd potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei: & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritussanctus omnem veritatem.

¶ In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens concilio Apostolorum, cùm dicitur Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere videtur August. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (vt patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, vt ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. concilium enim generale repræsentat concilium Apostolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo, quòd quilibet fatetur se credere in vnã sanctam ecclesiam catholicam: ex hoc enim sequitur, quòd ad eam vltima decisio eorum, quæ sunt fidei, spectat. Cùm enim papa fatetur se credere in vnã sanctã ecclesiam, non dicit se credere in semet ipsum.

Præ

¶ Præterea, ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & concilium gaudet eodem priuilegio, quo ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cum ecclesia, vt dispersa nullum actum iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregatæ in concilio.

¶ Et si dicatur, quòd Papa repræsentat ecclesiam sicut concilium, diceretur quod papa repræsentat ecclesiam remotè, concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesiæ saltem sufficienter vocatus & priuilegium ecclesiæ transit in concilium immediatè, eam repræsentans. non autem in summum Pontificem.

RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à concilio declinant ad concilium, secluso papa. Ex cuius proprio priuilegio (concilium quippe generale sine papæ consensu non diffinit) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cùm papa supremum in ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubio à concilio vt ecclesiam vniuersalem repræsentat, diffinitum non est. Dico igitur, quod propositio dicens, quòd concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de concilio acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantum ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, quòd ad concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de concilio Ariminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

Et quòd ampliùs est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum, & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Ariminen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifestum est quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum est concilio dissentienti à papa, quamuis legitimæ congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

¶ Ad secundum dicitur, quòd etiam si concilium illud Apostolorum, &c. fuisset concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quòd concilio integro cum Petro præsente & primò Spiritus sanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale concilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam quòd Aug. dixit, Nisi autoritas me admoneret ecclesiæ, & non dixit ecclesiæ acephalæ.

¶ Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra asserentes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi, quam illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & alijs quibus Dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam repræsentante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

¶ Ad sextum dicitur, quòd antecedens assumptum de articulo fidei, de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam ecclesiam catholicam) & sine illa præpositione, quòd melius iudicat diuus Tho. dicendo, Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam. Et siquidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur ecclesia pro ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè valet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, & quod papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam, vt diuo Tho. placet. Et sic etiam patet quòd optimè valet consequentia, quòd ad ecclesiam catholicam iunctam Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd Papa non dicitur propterea credere in se ipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt suprà, quòd creditur vna sancta catholica ecclesia: sed non valet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum. in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primò, quòd concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesiæ (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam deficiente ecclesia hoc constat, de concilio autem nullibi inuenisse me fateor authentica autoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona concilij sit fides formata. Dicitur secundò, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium ecclesiæ acephalæ, nec ecclesiæ, id est collectionis fidelium, ad quam non spectat potestas iurisdictionis, quamtamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræsentat, & cui promisit Dominus quòd secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud, nam procedit, ac si ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constat quòd sicut iurisdictio conuenit ecclesiæ ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesiæ ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis ecclesiæ, sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertiò formaliter, quòd concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non personæ quo gaudet ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro ratione capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quod autem dicitur de repræsentatione immediata & remota duo importat, scilicet repræsentationem ecclesiæ per papam & concilium, & modum repræsentandi. Et quo ad repræsentationem dicitur, quòd inter Papam & concilium tanta est in hoc differentia, quòd concilium repræsentat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quòd caput concilij repræsentat Christum caput ecclesiæ, & corpus concilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo concilium vniuersalem ecclesiam repræsentare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam concilium integrum quo ad potestatem repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria, quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij suprà inducta. Papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesiæ potestatem & vota, difformiter repræsentare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiuè, paparum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter repræsentat. De differentia autè obijciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ concilium ecclesiam repræsentare dicitur, & solus Papa immediatè à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatius repræsentat ecclesiam, quàm concilium: quia papa, mediante solo Christo, concilium autem mediante Christo à papa.

Capvt xxii.

DIXI in ca. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in ca. 6. idem sub alijs verbis, scilicet quòd potestas electiua papæ in papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. q. 1. can. Si Petrus. Secundù ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

OBIICITVR Contra quatuor, scilicet contra hoc, quòd talis potestas est in papa: & contra hoc, in casu tantùm est in ecclesia seu concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶ Primò ergo arguitur contra primum ex Occham, Si potestas electiua Papæ esset in potestate papæ, sequeretur, quòd papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quòd est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quòd in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contrà, quia tunc sequeretur quòd ecclesia esset superior papa: quod tu negas. Et tenet sequela quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior, potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia Papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo posit stabiliri quòd in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundò principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, quòd Dominus volùtati vnius hominis commisisset potestatem electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertiò, Quia sequeretur, quòd etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere, quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per eadem causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quartò, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quòd per semetipsum potest successorem eligere vel solùm, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concederur, sequitur hoc inconueniens, quòd esset in potestate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶ Quinto, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciosam ecclesiæ: sed vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quòd aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, quòd Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, quòd hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertiò, quòd Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa morieus instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quòd Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed ecclesia vniuersalis in sexta synodo in ca. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa nò propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & alijs eam committere.

RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundò quid in hac materia mihi videtur: tertiò, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquà dixi, quòd Papa potest sibi eligere successorem, nec quòd potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec quòd potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quòd huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Constat nanque apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris quæ nò sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sùt enim in intelligentijs, (quas Angelos dicimus, formæ inferiorum: & eorù potestates, non tamen formaliter, nec sic quòd possint earù actus per seipsas exercere, sunt in corporum cælestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quòd eorum operas possint per seipsa exercere. Stat igitur, q huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quòd potestas electiua est in potestate Papę virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi & quod est in potestate Papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam ecclesiæ viduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem ecclesiæ, in qua est secundario, pro quanto in casu potest non solùm eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia,) & electionis Papæ actus simpliciter & absolutè non est Papæ, ideo potestas electiua Papæ non conuenit formaliter papæ probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papam. Et tenet consequentia: quia quo fit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ non est papa? & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis, & est simul tempore cum electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ non est papæ, & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quòd potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiua ex natura sua tunc papæ non est in papæ potestate formaliter. Et confirmatur autorirate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur opportuni temporis, quo potestas electiua eligere debet locata est formaliter, & non in papa: qui solum præueniendo solicitudinem crastini diei eligere posset; vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticã & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quòd electio papę ad Romanam ecclesiam spectat: computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus ecclesiæ Romanæ membris in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus quàm in cæteris ecclesijs potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quòd Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, iubsibuit (dicens, Venio Romam iterum crucifigi) ecclesiæ Romanæ potestatę electiuà papæ non positiuè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, ecclesiæ vniuersali eandem potestatę eadem ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate cõtractum per viam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciẽdo, irrita sit in suo operæ & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militant aduersus hæc dicitur ad primum, quòd impossibile est ecclesiam relinqui absque Papa & potestate electiua papæ: quoniam decedente papa absque vllo decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, quòd per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligẽtiam, contra quam objcitur, sed communiter, & propterea non sit arctatur. Deuolutionis vocabulum, quin sine deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinatiorum electorum fundauit: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existẽtibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, nõ succedit Romana ecclesia vniuersalis: defunctis autẽ omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia Romana, si concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam, Papæ, & non regulariter, facilè patet. Nam constat quòd haberet à Christo, & eius vicario negatiue: quia, scilicet neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cùm successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maximè conuenienti perfectissimo statui (qualis papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuàdus relinquitur successor Petri, proculdubiò ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam repræsentet in eligendi determinationi ipsius Petri & Domini, qua facto, monente, scilicet Petri in episcopatu Romano determinatum est, quòd ecclesia Romana repræsentet ecclesiam vniuersalem in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum, & aspiciamus ad ecclesiæ antiquæ consuetudinem) standum est. Vnde non oportet solicitari de autore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in ecclesia.

¶ Ad secundù dicitur, quòd non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis, sed ex abusu ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis recte comitti posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet potestas ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quòd in papæ potestate eminenter contineatur potestas etiam de positiua papæ hæretici, & quòd posset constituere, & quòd à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponẽdus est. Nec sequitur quòd par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quòd propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad cõueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quòd non potestas, sed abusus potestatis

si data

Universidad de Deusto Biblioteca

si data esset à Christo, esset permitiosus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem, tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest quamuis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritu sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis papæ fauet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitais, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossam instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquà incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit ecclesiam Romanam ante Clementum, testari videtur, quòd verba illa Ioannis papæ tertij tanquam narrativa crediti facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quod narratur. propter quod autoritate illa vtimur, Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens.

Disputat hoc mundus quartus, fuerinue secundus.

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quòd papa statuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria autoritate Papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernens autoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorúmque sanctorum Patrum autoritate decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa non propria, sed sanctorum patrum autoritate statuit: cum ly authoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quòd papa autoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione papæ, quòd summus Pontifex etiam in synodo fecit propria autoritate fecerit: & sancti patres in synodo congregati nihil possint sine autoritate Romani pontificis statuere. Hæc quoque ex autoritate papæ fieri comprobantur, dum statutum Gregorij decimi cum concilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculum: disponens de electione papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 29. ac deinde reassumptum Cælestinum quintum & Bonifacium octauum) robur autoritatis habet: vt gl. in eodem ca. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à papa non à concilio generali factam esse patet, in clementis de electione. Multa quoque circa electionem papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutū nouum edidit de electione papæ absque concilio generali. Vnde negari huiusmodi potestatem in papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas autoritatiua super coniunctionem Petri & papatus, non autem super papam.

OBIICITVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quòd potestas depositiua papæ, quæ est in ecclesia, non sit autoritatiua supra papam.

¶ Primum ostenditur sic, In ca. 6. & 13. dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa; nunc dicitur, quòd potestas autoritatiua super coniunctionem est in ecclesia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cùm nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super papam, quàm posse papatum ab ipse autoritatiuè separare.

¶ Tertium autem (quòd scilicet ecclesia autoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia alter papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, meipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto. ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere. & ista potest deponere. ergo potest excommunicare.

RESPONDEO Et ad primum dicitur, quòd nulla est dictis meis contrarietas: quoniam superius de autoritate eminentiæ erat sermo, vbi ecclesiæ potestas Papæ potestati comparabatur. Vnde dictum est ibi, quòd papa est moderator & director potestatis ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de autoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd potestas ecclesiæ autoritatiuæ potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanquam superior coniunctione illa, potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quòd sit vt sic. Cùm hoc nanque patet benè stare, quod potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundùm eminentiam est in solo papa.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & non super Papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam domini. Propter quod retorsio exempli de homine nihil valet. nam non conuenit papæ significatum equiparare significato hominis & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, papa vero significat formaliter purum papatum, quamuis in concreto. vt patet. Sed hoc totum Petrus papa se habet vt ly homo, & conceditur: quòd potestas illa potest super Petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super papam, & aliud super Petrum papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶ Ad primum autem contra tertium hoc, scilicet quòd potestas ecclesiæ non est supra papam, respondetur, quòd petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello ca. 2. expressè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd petrus papa hæreticus ratione subiecti sic depositi, subditur potestati depositiuæ ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas ecclesiæ sit supra papam, sed supra petrum papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium vero dicitur, quòd (vt patet in cap. 19. libelli, vnde impositum est mihi quòd dicam illam consequentiam bonam) nunquàm ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionem inter excommunicationem & depositionem: imò oppositum expressè sensi. Ego enim ex illa communi radice, id quòd infligitur à iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure: intuli duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multò magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in cap. 21. quòd papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

OBIICITVR quod non possim sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

RESPONDEO, quòd facilimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra papam, sed supra coniunctionem petri cum papatu: quæ coniunctio non est par papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab ecclesia à papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

OBIICITVR duplicitur contra hanc rationem.

¶ Primò, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶ Secundò, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quòd pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

RESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta vt est, studiosè, nanque non posui inter conditiones requisitas ad esse papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderim hanc obiectionem. Nec assumpsi, quòd in fidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessariò ad esse papæ. Et in libello eodem, cap. 27. clarè manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam ecclesiasticus ex characterе & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intenta, aut deducta conclusio ex

ex illa ratione, quòd Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quòd est dispositus propinquissimè ad non esse: quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas sic opponatur Christianitati, quod auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleret, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed fat est, quòd opponatur Christianitati. sic, quòd constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cùm enim Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cùm habet fidem formatam velut sanus viuit in papatu: cùm autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantùm: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus, est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quòd infidelitas stat cum esse Papæ vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quòd fides est necessaria ad esse papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria adesse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quòd constituit Papam inesse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quòd constituit papam in esse deponibili.

¶ Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, quòd esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quòd ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate papæ respectu ecclesiæ.

OBIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminosum esse separandum, vt patet primæ ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matthæi. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quòd quandiu bene docent & remanent Prælati, sunt audiendi.

RESPONDEO, Quòd quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glosis, sed textui attribuendum: quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia, & excepto fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus alijs ab infidelitate: manifestè colligitur absque no stris glosis, quòd reliqui pro multis crimmibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autem de alijs criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri, (quando exceptus est prælatus Matt. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite præpositis discolis,) dicitur quòd responsio illa, scilicet quandiu bene docent, & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quòd quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est qua sit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter. ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quòd non dicitur prælatus tolerandus, sed si tolleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tolerare (vt patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum reasit, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. concludiue, quòd in solo casu hæresis Papa subijcitur ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

OBIICITVR primò quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri apostoli ordinatur, quòd Clemens Papa deputatur propter negligentiam: ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

¶ Secundo, quia cùm ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem nó habeat nisi Matt. 18. & ibi non cómemoretur magis peccatum hæresis, quàm quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quòd non solùm in casu hæresis ecclesia sit iudex Papæ.

¶ Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

RESPONDEO, quòd Epistola illa eadem facilitate reijcitur, qua recipitur: imò maiori reijcitur, vt patet ex oppositio decreto 40. dist. si papa. vbi manifestè propter negligentiam Papa non iudicádus dicitur, quátus permitiosam: vnde nó sufficit illius autoritas.

¶ Autoritas autem Domini secundo loco allata, potestate ecclesiæ supra subditos sibi vt sic manifestat. Et propterea cum papa ex alijs locis sacræ Scripturæ non sit subditus ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, vt ex illa sententia Domini non habeat ecclesia potestatem super eum, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primò, quia communitas libera habet potestatem deponendi principē, & regem, scilicet, si tyrannicè regat: & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, vt seipsum audiat querelas contra vicarium suum ab ecclesia & mébris singulis, & propterea nó est ab ecclesia eius Vicarius deponendus, sed recurendum est ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. quòd propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiā Matt. 18.

OBIICITVR Quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic quòd nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est istud caput, sine quo in corpore remanet vita, imò quòd corpus inficit quantum est ex se.

RESPONDEO, Quod ex verbis Domini, negatiue tamen (vt in libello dictum est) sumitur quòd nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quoniam expresse dicitur, si manus tua, oculus tuus, pestuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatum accipimus quòd præscindatur. Falsum quoque est, quòd sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet ecclesiam, vt in c. si papa. dist. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quàis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, ecclesiam: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est: & non præscindēdum caput, sed illius abusui congruis remedijs obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in cap. 27. Quod Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens, quòd ofationis remedio contra papam malum vtertur, non autem depositionis potestate.

OBIICITVR tripliciter, Primò, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quā ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundò, quia Deus ademisset communitati ecclesiæ potestatē sibi naturaliter conuenientem & necessariā ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertiò, quia quum Deus opportunius remedium, quàm oratione ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam, & effectum seream strictissima seruitute.

RESPONDEO, Quòd Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam ciuilem: quoniam illam instituit eum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuō sine potentia erādi, præsente spiritualiter votis omnium, & singulorū vbique. hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, scilicet corporalis absentiæ principis nostri, dicitur etiā, quòd optima est, quādo consonat primariæ institutioni. Et quoniam Respub. Christiana secundū suā primariā institutionē seruaest nata, & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè cōsona institutio ad tēpus est vt nō cōmunitati, sed vicario principis potestas plena cōmittatur, (vt prędictū est,) & &

respub-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maximam orationis virtutem vnus cogitare poteris.

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quòd sit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem virum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi à negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere l'apam contingat multis modis, scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi in casu veræ necessitatis, ex hoc quòd ecclesiæ non est concessum, quòd possit deponere per viam prouidentiæ humanæ: non sequitur ecclesiæ non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseuerantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quantò magis quæ per patrem possumus.

AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quòd vtraque politia (scilicet tam ciuilis quam ecclesiastica) potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diuersimode: quia ciuilis perfecta & libera potestatiuè & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam quando verè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus est melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abijciendi à se malum ministrum quàm ciuili.

¶ Ad secundum negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ad per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suum: & consequenter nec super principis vicarium, nisi à principe sibi concedatur. Vnde licet verum sit, quod ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat super principem & eius vicarium tyrannizantem autoritatiuam potestatem: non tamen adempta est sibi à Christo, aut quocunque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur quòd non fuisset oportunius remedium prouidentia humana, quàm oratio ecclesiæ perseuerans. Tum quia prouidentia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidè & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus forte, quando non oportet, non præuidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem ecclesiæ perseuerans non deponet qnando non oportet: quia bonus dominus negat quòd volumus, vt tribuat quòd nolumus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio ecclesiæ perseuerans pro se in necessarijs ad salutem ecclesiæ, quàm tota omnium hominum prouidentia, hæc enim difficile colonat potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: de scripta autem oratio facile consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet quòd dicere Deum solum orationis remedium reliquisse & c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficax simpliciter relictum dicimus existentibus multis alijs remedijs per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eisdem tuemamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana resp. ex oratione sit adaucta, & in vno ouili constituta (dicente Patre ad Christum, Postula à me & dabo tibi Gentes hereditatem tuam (& ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannice regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem ecclesiæ perseuerantem pro se in vera sui necessitate posse deficere, quod proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessarijs, quomodo Deus qui dedit semetipsum ecclesiæ, deficiet illi in necessarijs, seruatis ex parte ecclesiæ seruandis: vt patet ex descriptis conditionibus orationis. Mirum demum, dico, quoniam si efficax hoc orationis ecclesiæ, & c. remedium indubiè creditur, cur insufficienter prouisum ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab ecclesia satisfit omnibus quæ obijciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem satis est oratio perseuerans ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepit arbitratus quibusdam licet non omnibus frivolis obiectis respondisse, vt uperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos se præbeant interpretes aut censores: nihil enim hic aut alibi mihi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiã vbique & semper sub sacro sanctæ Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi. Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.
DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, libellus Thomæ de Vio, Caietani Cardinalis Sancti Xisti.

ILLVSTREM SAPIENTIBVS SENTENTIAM IN VVLGAREM quoq; lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt ab his quę per alia nota fiunt, nõ descernentes, nodum (vt aiunt) in scirpo quęrunt: & meridiana in luce cęcutientes, offendunt, Obnubilandi siquidem euãgelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt ecclæsiæ vultus, licet serenissimus, nouitatũ inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura alijs reddere. Ea propter Petri, successorúmque eius Romanorum Pont. principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico sole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & proprijs splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica ecclesia tibi credita, Pater beningnissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.
IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2 *Petri personæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.*
3 *Persona Petri in se, & non solùm in persona ecclesiæ promissas esse claues.*
4 *Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5 *Apostolis alijs non esse alias collatum quàd Petro.*
6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, ecclesiam accepisse claues.*
7 *Promissum esse Petro totius ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.*
8 *Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ dictum esse, Pasce oues meas.*
9 *Soli Petro, ita quòd non alijs Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.*
10 *Petro soli vniuersam commissi ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*
11 *Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesiæ.*
12. *Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu ecclesiæ catholicæ.*
13 *Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius ecclesiæ.*
14 *Autoritates sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes Ro. Pontificis successoris Petri pontificatum super totam ecclesiam à Christo institutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vio Caietani Cardinalis S. Xisti. De Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi ecclesias, quamuis quæstionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluendus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium, an Roma. Pont. sit de facto caput ecclesiæ nec an idem potestatem habeat à Deo eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi à Deo, & quę à Deo sunt, ordinata sunt

sunt & sicut potestas regia in veteri testamẽto erat à deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant, sed vertitur in quæstionem, an à Christo institutus fuerit Rom pontificis super omnes ecclesias principatus in beato Petro: ita quòd instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandum omnes Christi ecclesias. Quo sit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum pontificem fuisse, seu esse caput omnium ecclesiarum, à præsenti secreta sint intentione; & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominum cõtulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

QVIA verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioan. vlt. expresse de hoc mysterio loquentes: ideo primò iuxta vtrunque textũ inuestigandum est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundò, an per hæc soli Petro Pontificatus totius ecclesiæ à Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius ecclesiæ pontificatus Petro à Deo commissus, sit ab eodem Domino datus successori Petri. Quartò, an sit à Christo hic pontificatus datus Rom. pontifici, vt Petri successori. Vt autem primi clara sit absolutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: vt in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed ecclesiæ: posteà dicentium Petro & Apostolis alijs, demum negantium soli Petro, quia ecclesiæ, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relatam. Tibi dabo claues, &c. Quidam nanque adeò restrinxerunt verba hæc, vt personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximentes Petri personam, ad solam ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quòd Petro in persona omnium Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nõnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quòd similis potestas alijs Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis super terram: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse verificatur, & tamen datas quoque ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quo circa ordine quo numerata sunt quinque hæc sigillatim tractanda sunt præponendo vbique rationes dubitandi, vt opposita iuxta se magis elucescant.

CAPVT II.
Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues, & cætera.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatè collatam, sed dono virtutis mediante, ita quòd perditio virtutis dono, perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam virtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo sit, vt horum iudicio claues non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶ Primò, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es, proculdubiò in spe veræ fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine, nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundò, ex eo quòd Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ: vt Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus acceptura pontificatum, filius columbæ prænominatur, nisi vel eius simplicitas columba significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ, vel Spiritussanctus, qui columba designatur: eo quòd in columbæ specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶ Tertiò, ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc non à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui alijs præficitur in Christiana fide eruidendis.

¶ Quartò, ex eo quòd Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit Tu vocaris Petrus, vt glosi ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera spectant: quæ vt dictum est, aut impertinenter præposita sunt, aut principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

¶ Vnde & quintò arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. super Matth. ædificabo ecclesiam meam super te: & August. in lib. retract. refert seipsum dixisse, quòd in Apostolo Petro tanquam in petra ædificata est ecclesia: nec retractat hanc sententiam Cypri. quoquè vbi suprà dicit, Loquitur Dominus ad Petrũ, Ego dico tibi: quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: super vnum ædificat ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediate, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam Petri pertineat, vt ipsa Domini verba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc Petram, hoc est, super te petram ædificabo ecclesiam meam: consequens est, vt subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis quatenus erat Petrus, & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solùm est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum ecclesiæ. Ex hoc autem quòd hæc promissio est prima, & principalis: consequens est vt alię promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

Profundissima fidei Petri ex positio quã Christus ex præsit dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es Christus, ille est filius Dei viui, id est filius Dei naturalis, & coessentialis Patri & Spiritui sancto, qui Christus confessus est.

NON est difficile catholico doctori monstrare falsam esse relatam sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauesque ecclesiæ in solis & omnibus iustis haberi ecclesiamque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verùm, ne hæretici causentur se opprimi autoritate prælatorum, & non Euangelij, ex ipso Euangelij textu catholicæ doctrinę reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu præmium pronantiat: dicendo, Simon Bariona, personam ad literam, seu conditionem personæ misticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, arctorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit quum ad cognoscendum trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi alijs factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibi ipsi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testantur verba Petri: testatus est Dominus, confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei viui, confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in naui cula, Vere filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quòd esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, vt sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolute: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis, & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur Pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quòd est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quòd sumus filij Dei, (secundum quòd de nobis scriptum est Ioannis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus non genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus est esse: vt dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quòd viuere viuentibus est esse, idem est, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei, inquantum est. Meminit tamen Petrus non Dei esse, neque Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam cuicunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei viui: quum enim constet ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est: vt habetur secundo de Anima. manifestè videbis quòd dicendo Filius Dei viui, significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur, genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei inquantum est vnius, ponitur, quia naturalissimum opus viuenti quatenus viuens est genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solùm duas trinitatis personas. Filium scilicet & Patrè, & rationem ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem coæternitatem ac coæqualitatem vtriusque: nam ex eo quòd naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei viui, significatur quoque quòd ipse est Deus viuus: & quum non sint multi dij, consignificatur quòd est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritus sancti persona omissa est, Christus enim sonat vnctũ Spiritu sancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confessione Petrus non minus diuinæ trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quàm Ioannes dicendo, In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilemque gradum penetrauit, Petrus tamen personas nominibus proprijs Filij ac per hoc Patris, & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Originem, Chrisost. atque Hilar. hunc tam altùm istius confessionis sensus testatur ecclesia quotidiana veneratione repetens prima diei hora, Christi filij Dei viui, &c. Meritò quoque ad eandem reuelationem spectat Bar-iona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bar-iona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quòd filius) vel quòd vitio scriptorum detracta sit media syl laba: quum deberet legi Bar-ioanna: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu vocaberis cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est, columbæ: secundus autem literalis. Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam filius ex ponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat, ad reuelationem namque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si aut filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideò Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quòd patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquàm diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut filius Ionæ: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmium, &c. vt Petri confessio vera habeatur: & sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus: nũc autem vt à Deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem versatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad Petro promittendam conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquàm diceret (vt Hieronim. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnius, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse, nam prima promissio constructionem respicit ecclesiæ, Aedificabo ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum: & quodcunque solueris, &c. illa ad ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantùmque inter se differunt, quantùm est inter substantiam & officium distantia. Et licet prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrum, vel confessionem Petri, vt Chrysostom. exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnicus est sensus literalis: hoc est, quòd per hanc petram demonstratur Petrus. Augustinus enim in libro primo retractationũ cap. 21. lectoris iudicio reliquit quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrũne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram ædificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed ædificio: quoniam tunc verè super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc, sed post resurrectionem ædificare cœpit, & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum ecclesiæ meæ. Confirmatúrque hic sensus, quia aliter impertinenter premisisset, Tu es Petrus: quum tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam? Vnde Hiron. exponens hunc locum ait, secundum autem metaphoram petræ rectè dicitur ei, ædificabo ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysosto. de confessione Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat quòd ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quàm fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum ereditum, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones: nam ũgulę veræ quidem sunt, sed partem tantùm vera. ritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quòd & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis nõ super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstrato supposito: sicut quòd licet aliud in Petro existens indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc quòd omnes sunt factæ vnicæ personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primò, Tu, secundò, es Petrus, tertiò, super hanc petram. Et pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu, monstratur vnica persona: vt patet. Ex conjunctione propterea huius quod est esse Petrum ad ly, tu cùm dicit, Tu es Petrus, significatur apertè affirmari à Domino illam vnicam personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram, quam tunc pronomine demonstratiuo monstrabat, Tu es Petrus. Significantissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petrã, de qua tũc erat sermo, quæ & per pronomen, Tu es Petrus, monstrabatur: & hoc tantò clarius, quantò nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur fundamentum Christi ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu, oportet intelligere, quòd esse Christi ecclesiæ fundamentum, permittitur vnicæ personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia expressè primitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet namque hæc valde notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est fidei firmitatem ecclesiæ fundatam. Verùm dicunt sed diminutum, quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solùm dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubiò tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim sed super fidei solidũ absolutè ædificaturus esset, non de articulasset, soliditatè ad personam illã. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem

tatem à Christi ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine dixerit, inchoans, Et ego tibi dico. & subdens, Tu es Petrus: tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, nõ vos vt vnitas fundamenti ecclesiæ, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dum dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc Petram, id est te Petrum ædificabo ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia prima est, quòd esse fundamentum ecclesiæ non permittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues autem regni cœlorũ promittuntur personæ Petri absolutè. Et habes hanc differentiam ex Euangelio: dum de primò dicitur, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non dixit, Super te ædificabo ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quòd dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrum ædificabo ecclesiam meam. De claubus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petræ, sed simpliciter & absolutè, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quòd dixi, tibi, quòd personæ non qualitati, per petram significatæ, puta fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi ecclesiæ fundamentum: personæ verò nudæ promissæ sunt claues regni cælorum. Altera differentia est, quòd in prima promissione Petro promittitur ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore: nã non dixit, Et super hanc petram ædificabis ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: tanquàm si diceret, Tu sustinebis tanquàm petra me ædificante ecclesiam meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturũ claues promisit vtilli cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cœlorum. Hæ ex Euangelij pleno sensu differentiæ cõstant. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem vtendi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam ecclesiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium verò sustinẽdi ecclesiam in fide ad Christum vt actorem, ad petram vt rationem sustinendi, ad hominem verò Petrum, vt fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facilè est perspicere, quòd claues regni cælorum non sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouiũ Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborum Euangelij obijciat, eo quòd Petrus nõ fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniã non perseueravit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obijciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: Hieron. testatur, exponens, Et ego dico tibi dico, non sermone, cassõ, & nullum opus habente, sed, dico tibi, quia meum dixisse feciſse est, quia tu es Petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide. Luc. 22. dicens, Ergo rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: constat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia, vt dicitur Hebr. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi, non à fide. perseverat ergo semper Petrus.

HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quòd impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis asseruntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis verbis, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiã meam, dicitur quòd hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, non secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu vocaberis Petrus, sed tu es Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus, firmus constans, &c. in fide tanquam petra: vt Leo Gre. Beda{que} exponũt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quòd soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi ecclesiam in fide, quòd gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd esse fundamẽtum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quòd esse fundamentum promissum si fidei simpliciter & absolutè: ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam, adiungens ly hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubiò enim petra tunc demonstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, reperitur: vt qui modo est Petrus futurũ sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quòd sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolutè: sed sola prima inter eas: scilicet ædificatio ecclesiæ facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

¶ Ad confirmationem autem inserẽtem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur, quòd ex differentibus verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de vtroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus: vbi tamẽ (vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas: non oportet secundarium assimilari principali. Manifesta tur autem maxima disparitas in hoc, quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cælorũ. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamẽti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolutè. Consentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiam rationi: nam vsus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redundat ecclesiam: officium autẽ sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non prævalebũt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cælorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnotum Christi.

Ad confirmationem.

CAPVT III.

Personæ Petri in se, & non solùm in persona ecclesiæ promissas esse claues.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes claues regni cælorum non Petro, sed ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum: tanquà dixerit tibi, hoc est ecclesiæ significatæ per te, non tibi, dabo claues regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrũ ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues, solùm in hoc differunt, quòd priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo quòd Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesiæ Christum dixisse contẽdunt, Tibi dabo claues regni cælorũ: nituntur{que} hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguũt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simõ Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè Petrus in hac persona nõ est Petrus, non est caro, neq; sanguis, nõ Simõ Bariona, omnino Petrus extra hominẽ ponitur: & tam non est vlla persona per se, sed reuelantis patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat nẽne reuelationem patris: ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶ Secundò, ex cohærentibus: Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur, reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapis ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui claues accepit, non fuisse Petrum filium Bar iona, sed ecclesiam filiam dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem: non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnquam retrò abire iussa, sicut Petrus.

¶ Tertiò, ex eo quòd Christus dixit, Super hãc petram ædificabo ecclesiam meam: hoc est, super fidẽ à Petro totius ecclesiæ personæ concessam: ac per hoc in qualibet ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autẽ hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseverans confessione: quoniã mox post acceptas claues erravit: & tamen non sunt ei claues rursum allatæ: quare non in sua, sed ecclesiæ persona eas accepit.

¶ Quartò, Quando papa eligitur, an secum affert claues vel non? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si non affert, à quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab ecclesia? Item, quãdo papa moritur cui reliquit claues, nisi ecclesiæ? a qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam, optimam Euangelij interpretem claues, nec Petro nec successori, sed soli ecclesiæ datas? a qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet ecclesia.

¶ Quintò, formatur argumentum similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. Gal. 4. vtitur dicens, quòd sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. Quare etiam hic similiter: si Petro habẽt reuelationẽ Patris,

& Christum confitenti claues dantur: ita necesse est homini similiter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse: quod nulli nisi ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sextò: quia non solùm (vt Aug. primo lib. de doct. Christiana. ca. 17. testatur) has claues Christus dedit ecclesiæ suæ vt quęcunque solueret in terra, soluta essent & in cælis: sed etiam, vt ipse testatur super Ioã. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatum ecclesię gerebat figurata generalitate personam, in persona ergo non sua, sed ecclesiæ claues accepit. Quod ex Augusti. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petrum proprie pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Christianus) abundantiæ gratia vnus, idémque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, vniuersam significabat ecclesiam. Confirmaturque eadem sententia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quædam dicuntur quæ ad Apostolum Petrum pertinere videntur: neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referuntur ad ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo claues regni cælorum: ita Iudas personam sustinet inimicorum Christi. Ex his enim verbis apparet Petrum nõ in sua, sed ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dum hic dicitur non haberi illustrem intellectum, nisi ad ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictum est, Tibi dabo, ecclesiam significauit. Et confirmatur eursus autoritate Euangelistæ describentis interroganti, Christo, Quem dicunt homines esse filium hominis? nullum certum discipulum respondisse opiniones, quæ de eo erant interroganti verò de se Apostolos, vnum certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesiæ vnitatis figuram. Accedit ad hæc Cypria, autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem: tamen vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vtique erant cæteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit, vt attestantur etiam capitula, omnibus. &, quodcunque. 24. quæst. 1. ex Hieron. & August.

AD EVIDENTIAM Horum considerandum est, vnum dici à sanctis: scilicet Petrum significasse ecclesiam, quum claues accepit. Duo autem exponi seu deduci: primum est, Ecclesia accepit claues, quum Petrus claues accepit: secundum est, quòd persona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem ecclesiam sic accepisse claues, quòd persona Petri non acceperit, error est plusquam hæreticus: quoniam Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam vertitur. Parum dixi, quoniam omnis etiam veteris testamenti historia in parabolam verteretur. Declaro singula: si enim Petro non in persona propria, sed solummodo in persona significatę per eum ecclesiæ promissæ sunt claues, quum dictum est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & nõ narratur historia, sed parabola, quũ dicitur, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cum reliquis quæ sequuntur. Et eadem licentia qua hæc historia vertitur in parabolam, omnis alia historia non solum noui, sed etiam veteris Testamenti in parabolam verti potest: scriptum est enim, Omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebant vitæ actiuæ & contemplatiuæ: parabolæ quoque erunt resuscitationes trium mortuorum à Christo: quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato: ista nos in nouitate vitæ significat: & breuiter vniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra scriptura ex hac licentia. Vera autem probata sententia est dupliciter aliquid significari: vno modo per modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia: & sic de alijs) alio modo per modum rei gestæ: ita quòd res verè gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebræorum per Mare rubrum significat transitum nostrum de vitijs ad virtutem: & aduentus Magorum adorantium Christum, significat viatorum progressum ad cælestem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tantùm describuntur: quemadmodum apud Poëtas sit in comœdijs & tragedijs. Quum autem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quæ geritur, & personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo secundum Dionysium & Augustinum efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historijs res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Christi fidelium: non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicum tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historiæ, quando venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primò ac secundò, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitque claues regni cælorum. Et firmata veritate sensus literalis, quòd persona Petri dictum promissúmque est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & sic de alijs, Patet ergo Petro in persona ecclesiæ promissas esse claues, verum est sic, vt personæ ipsius Petri primò, & ad literam promissæ sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

Mysticum sensus in literalis fundatur vt in primo.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bar-iona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanquam impertinentia longè sunt à proposito secundum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis vertaturin parabolicam personam.

¶ Ad secundum verò dicitur, falsò interpretari finem, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literæ sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprij sensus, neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium quàm ad Petrum: quoniam tam commendatio quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quo quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur & quilibet diuinæ reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quòd cuilibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter datæ sint claues: sed sufficit cuilibet fidei ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quam Christus ædificat ecclesiam suã.

Vnde propter hanc sententiam commendatur dilectus Petrus vbi non fatuus.

Et ad confirmationem dicitur quòd licet Petrus errauerit, non tamen desiit esse petra: tum quia per illa verba, quæ obijciuntur, Absit à te Domine, non erit tibi hoc: Petrus, nec fidem nec charitatem perdit. Vnde & dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentatori diceret, sed modificauit dicens, Vade post me Satana, tanquam diceret, Sequi tu mæ debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum est, quum postea Christum negauit, fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quod quum papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illamet, quam tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea vana est quæstio à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum enim Christi semper viuum dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatem ipsius credentis & iusti: claues autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & constitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues: id est, potestatem aperiendi & claudendi alijs: sicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur, quòd sit pater multarum gentium, quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quę tamen Abrahę credenti data sunt. Quod autem additur, nulli ecclesię conuenire posse constanter, certò ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas referatur Paulus Apostolus ad Romanos octauo confutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi tribulatio, an angustia, &c., & subdit, Certus sum

Claues intelligendi Scripturas diuinas.

sum enim. &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contrarem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satisfit per hoc, quòd Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei & humani moris, à fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur verum esse & quòd ecclesiæ datæ sunt claues, & quòd Petrus personam ecclesiæ figuratæ gerebat, & quòd vnitas Petri vnitatem ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quòd ex his veritatibus in aliam veritatem insurgunt: hæ siquidem veritates non contrariantur huicalij veritati, quòd Petrus in propria persona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primum quidem & vltimum, vt sexto patebit cap. ad veritatem sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, quòd etiam Ecclesia accepit easdem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spiritualem siquidem sensum, vnus Petrus vnitatem ecclesiæ significat, & vniuersalem ecclesiam repræsentat. Vnde Cyprian. Hieronym. & Augustini dicta, quæ obijciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauisúmque promissionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Augustin. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cœlorum). Et mysticum quo verificatur tibi, id est, Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cœlorum esse ab Augustino comparatum non penes verum vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, quòd Petrus gerat in figura personam Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quòd Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vnde Augustinus quia sensus mysticus clarior est, quàm sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant claues esse Ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta autem claues promisse sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesię) ad sensum mysticum, iuxta quem claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, quòd mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, Non habent illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: volens enim exponere Psalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Christi, præmittit. si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videntur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videre quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc quòd sensus iste non est ita clarus sicut mysticus, neque enim solus est textus iste talis, sed innumeros habet in Sacra Scriptura consodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba Augustin. super Ioann. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues, sed affirmant, Petro in persona Ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non sequi negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autem, quæ fit in coniunctione aduersatiua, respondetur quòd coniunctio illa augmẽtatiua, est iuxta frequẽtatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Augustini quibuldam personalibus Petri conditionibus, auxerit conditionem Petri, trauseundo ad extensionem eius in vniuersam Ecclesiam significatiuè, cum qua significatiua conditione stat, quòd per proprietatem pastoralis officij idé Petrus ad vniuersam se extendat Ecclesiam: quamuis hoc non sit tibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Iohanne mysticè tractabat, vt ille actiuæ, iste contemplatiuæ vitæ personam gerebat. Vnde quum infertur, quod non vnus, sed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepisse, verum dicitur, sicut verum est Ecclesiam accepisse claues: quatenus verò negatur vnum Petrum accepisse claues, aut falsum dicitur, aut piè exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt Petrus non acceperit claues secum sepeliendas, sed vt in ipso Ecclesia vsque ad finem seculi duraturas claues acceperit, verum dicitur: sic enim non vnus, id est pro se tantum, sed vnitas Ecclesiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista, Non vnus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obijci possunt, afferre. Reliqua ex Cyprian. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Christi, Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum à Christo, Tibi dabo claues, &c. Asserunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondẽdo, Vnde Chrys. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omissæ responsionis ad integrationem Domini; Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

ANTEQVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directa esse hæc Domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Dominici ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bar-iona: hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnẽ filius dicendo, Bar-iona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum: vt testatur Io. 6. cap. refert Dominum dixisse. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credũt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem cap. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nónne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non credereet & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cælis. Nam ex his domini verbis constat, Petro reuelationem factam esse à cælesti patre, ita quòd hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat alijs Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit. & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Constat igitur hinc, quòd ad Petrum verba diriguntur, & non constat, quòd ad alios extenduntur. Tertiò, ex subiuncta affirmatione, Tu es Petrus: constat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum à Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, quòd interpretatur Petrus, quòd ad solum Petrum sermo dirigitur, nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat alijs fuisse cõcessum) non sufficiẽter signatum est quòd ad ipsum solum est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euangelista, quòd ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonstratiuo ad sensum vsus est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et cõfirmatur ex eo, quòd nõ pluribus nec maioribus circunstantijs describuntur & nominantur à notarijs personæ hęredes, aut legatariæ, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, solì Petro esse, Tibi dabo claues, &c.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum sermonum dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut econuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petijit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexteram, & alter ad sinistram: Dominus autem ad filios respondẽdo sermonem dirigit. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, quòd non omnem sermonẽ ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quòd primò & secundò interrogauit discipulos communiter, deinde ad Petrum sermonem vertit: & rursus ad discipulos sermonẽ cõuertit: nam subditur, Tunc præcipit discipulis suis, vt nemini dicerẽt quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit, quòd communis Petro & alijs causa effecta Domini interrogatione sit, cum hæc enim cõmunitate stat, quòd appropriata sit Petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solius Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22.

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: Imò alios Petro commendauit.

Quum pro multis respondere tri pliciter contingit.

¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam rum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit communiter Apostolis, vtpotè congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neque proprie erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum respondaret: non solùm ex eo patet quòd huiusmodi commissio volùtarie affirmatur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expresse testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solùm omne humanum concilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cœlis est, Petri notitiam, quàm Christum filiũ Dei viui confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cum alijs Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatum tam à remotis, scilicet in cœlis. Hæc enim omnia manifeste testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio fuit communis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secunda vero interrogatione eorundem (Vos autem quem me esse dicitis? (quia responsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam apertè notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nónne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioannis textui Matthæi, aperte apparet, quum tunc apud Ioannem in persona omnium Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primę personæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus? & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro: sed eis, hic verò apud Matt. omnia sunt in numero singulari cum pronominibus de monstratiuis soliùs Petri, tam in responsione Petri, quàm in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcunque ligaueris non quodcunque ligaueritis: tu es Petrus, nõ vos estis Petrus vt patet in litera. Huiusmodi enim differentia manifestat quod Petrus ex proprijs intus à cælesti Patre habitis solus respondet, soloque à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionem apud Matthæum & Ioannem: quoniam ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanne. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autum refert Matthæus, fuit non solùm post miraculum de quinque panibus, sed etiam post aliud miraculum de septem panibus: vt patet Metth. 16. & fuit in partibus Cęsarię Philippi, Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur, fuisse in persona omnium, sicut frequenter contingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primò bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primùm frequentissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & glos. inter li. & quoruncunque aliorum dicentium, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim os omnium tanquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chry. Hom. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus respondet: & confestim præsiliuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non concilio aut commissione aliorum respondisse, sed præueniisse. Et Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, respondit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optimè respõdit. omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam: ex eo enim, quòd Christus Petri responsionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alibi, quis enim aliud dicturus esset quàm quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Infinuatur autẽ Petri responsionem alijs Apostolis gratum fuisse non solùm ex hoc, quòd est ratio ni consentaneum iuxta huma num morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne alijs dicant inhibentur.

Ad tertiã.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumẽtum promissas per verba hæc omnibus Apostolis claues, principium petit: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis alijs claues regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartã.

¶ Ad quartam obiectionem dicitur, quòd autoritatem illam, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunque inuentur, dicitur quòd ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili c. 8. Quòd vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propterea autoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Mat. 18. solus Petrus promissionẽ accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

Apostolis alijs non esse aliàs collatum quod Petro.

QVAMVIS fateatur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id, quod Petro promissum est, datum esse à Christo alijs reliquis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò, Matth. 23. Apostolis communiter dicitur, Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quęcunque solueritis super terram erunt soluta & in cælo. Vbique apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secũdo Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ, dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertio, Io. quoque 20. Apostolis communiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vl. & Mat. vl. Omnes cõmuniter misit ad docendũ, prædicandũ, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 13. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico nõ inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacob. & Io. qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum.

¶ Afferuntur demum mille autoritates Sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis quòd parem potestatẽ omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtique erant cæteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris, & potestatis. Et illa Hier. contra Iouinianum lib. 1. ca. 14. At tu dicis, Super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & claues regni cælorum cunctis accipiant, & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

AD EVIDENTIAM Horum scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Origines addidit tertium: primum est, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, hoc enim soli Petro promissũ legimus. Secũdũ est, Tibi dabo claues regni cælorũ: quòd nulli alij inuenitur promissum. Tertiũ ab Origene notandũ est, quòd Petro dicitur, Quodcũque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælis, in numero plurali: & similiter, Quodcunque solueris super terram, erit solitũ & in cælis: Apostolis aũt communiter dicitur, quòd erunt ligata aut soluta in cælo: & numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab alij differentia clara est: nam constat aliud significari per fore ecclesię fundamentum (quod explicat, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & aliud per habiturum claues, & soluere, & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) non est vsquequaque nota. apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatem, per ligare autem & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cœlorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit, in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluendi & ligandi differũt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quòd vt plenius intelligas, scito dupli cis generis inueniri actus clauium: quidã enim sunt actus adæquati ipsis clauibus: quidã verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quòd aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & voces sonant, & officium clauium clarissime testatur, claues enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quàm ex nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo clauem domus Dauid, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quòd autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: sed non omnis qui aperit aliqui regnum cœlorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramento pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidem, quòd cælorum regnum multi claudant alijs absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem sciẽtiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quòd verò regnum cælorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continue aperitur ecclesiæ regnum cœlorum. Differt ergo promissione clauium (Tibi dabo claues regni cœlorũ) à subiunctis duabus reliquis) Et quodcunque ligaueris, & quodcũque solueris: secundum rem promissam, nõ solùm sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quòd quum promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cœlorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcunque ligaueris, Et quocunq; solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus) vt perciperemus: quòd si partialium actuum tanta est efficacia, multò magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi, non promittitur totum, sed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc, quòd soli Petro promissæ sunt claues regni cœlorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cœlorum: non quòd solus aperire & claudere possit cœlorum regnum, nam vt prædictum est, quicunque soluit aliquem aperit illi regnum cælorum, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cœlorum, non istis vel illis, sed ecclesiæ ædificatæ super eum à Christo. Hunc sensum, hanc que differentiam ad literam vetificari ex tribus vlera prædicta declaratur: primò ex interposita semper coniunctiõ copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus, & super hanc petram, &, tibi dabo claues, & quocunque ligaueris, & quodcunque solueris: diuersitatem enim promissam rerum coniunctio copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus non dixit, & cuicũque aperueris, & cuicunque clauseris, sed dixit, quodcunque solueris, & quodcunque ligaueris. Si enim claues exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponendæ erant: sed vbi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertiò, ex eo quòd nunquam Apostolis promisit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnum cœlorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicendo, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. Et si instetur, quòd nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquam promisit, quòd aperiret & claueret. Absit à diuina sapientia, vt silentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit procul dubiò actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cælorum, vt exponeretur, quòd claues sunt regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quòd promisit soli Petro claues regni cælorum, promisit soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est, claues secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios. Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris: vt prædictum est. Ex euangelico igitur textu duæ euidenter stant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum ecclesię, (Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cælorum: Et tibi dabo claues regni cælorum.

Ad obiecta.

¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionem opponitur aut solùm Christum esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, quòd est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est ecclesiæ fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim: & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Oppositio contra primam promissionem. Prima oppositio contra secundã promissionem. Secunda.

¶ Contra secundum verò opponitur primò, Si promisione clauium promittitur tota potestas, cur post totum, promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque solueris? fuisset enim hæc promissa in toto. Secundò, Si, soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. dist. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertia. Quarta.

Tertiò, Cur claues apostolicæ in ordinatione presbyterorum dari affirmantur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium? Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ & non dicuntur claues Petri, si soli Petro primò datæ sunt.

Ad obiecta contra primã promissionẽ.

¶ Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectis quidem contra primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentum ecclesiæ, respondetur, quòd esse ecclesiæ fundamentum simpliciter, id est totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem particularem, communicatum est alijs. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, communicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit alijs Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo, de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo potest ponere. &c.) de Apostolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id est Christi: dum ad Ephes. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, (vbi Augustinus dicit, Ne Apostoli vel prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum inniti rur primo fundamentum: quod fundamentum in summo est non in imo, vt in corporali fabrica. (Et Apoc. 21. subiungitur. Et agni, id est Christi, De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificium.

Ad primũ contra secundã promissionẽ.

¶ Ad quæsita verò circa promissas claues respondendo, dicitur ideo post promissum totum per claues, promissas, quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris vt monstraretur diuersitas rerum promissarum. (Si enim sub vnica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solæ claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues per hæc duo, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantùm quòd tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde vide res remanere primas promissiones apud Petrum solùm.

Ad secundam.

¶ Ad secundum verò quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: vt patet in tex. Magistri sen. tam in principio di. 18. (vbi assertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus) quàm in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæc claues per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quũ enim sacerdotalem recipit ordinem simul, & has claues recipit. Et per hoc soluitur per tertium quæsitum.

Ad tertiũ. Ad quartã.

¶ Ad quartum autem, quòd non de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quòd claues dicuntur & ecclesiæ & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidem sunt vt capitis vtentis, vt per quem ad ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt suis (quia propter ecclesiam Petrus habet claues) & vt vtentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quòd secundum earum totalitatem ecclesia vatur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur in episcopis & alijs ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primũ principale.

AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominum per illa verba, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. non adequasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut ecclesiæ claues regni cælorum: quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo claues regni cælorum.

Vnde ex hoc ipso, quòd alijs Apostolis Dominus dixit, Quæcunque alligaueritis, &c. non facta mentione de claubus manifestè habetur quòd non totum quod promiserat Petro repetijt in potestate aliorum, tanquam Petro totum, alijs verò partes commissurus.

Ad secundum dum.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidem apostolis claues, sed non in sua totalitate: quoniam datæ sunt tantum claues ordinis, vt communiter Doct. dicunt. & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento penitentiæ, quantum est ex parte ordinis: quum verò Matth. 18. dictum fuit eisdem, Quæcunque alligaueritis super terram sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quòd tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adæquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtranque potestatem simul non adæquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueat à sophistis, opponentibus claues iurisdictionis adæquare claues ecclesiæ. Venenum latet hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues petro promissæ, superiores sunt & claubus ordinis, & clauibus iurisdictionis: & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum cælorum, proculdubiò aperiendum vel claudendum. Ita quòd perspicacius intuendo (vt prædictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni cælorum: per illam particulam, regni cælorum, exposuit claues per actum adæquatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: constat autem, quòd aperire & claudere regnum cælorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quàm clauium ordinis. Importune denique instantibus, nouas nunc inferri ecclesiæ claues, hactenus enim non sunt auditæ nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertiæ claues in Christi ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si æqua lance liberare fas est, hæc cum obiectis, inuenientur obijcientes seipsos arguere, nam neque claues ordinis, neque claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: claues autem regni cælorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de claubus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & vel ex hoc ipso, quòd doctores distinguunt regni cælorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cælorum, vtrisque, & vtraque significare partes clauium regni cælorum, ac per hoc claues regni cælorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolutè dicuntur, vt Petro promisse sunt: quoniam verò ad partes applicantur, significare tam claues ordinis, quàm claues iurisdictionis: vtraque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni cælorum absolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ipsa Domini verba testantur quòd de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & prædicandum, & cetera non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem supra hæc omnia promissum est, & quòd fortè ecclesiæ fundamentum, & quòd sibi darentur claues regni cælorum.

Claue, ecclesiæ, Petro & ceteris collatæ, non eadem prorsus sunt.

Ad autoritatem. Act. 8.

¶ His autem quæ ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisfit. Docent siquidem concorditer Theologi in primo sententia, non oportere missum minorem esse mittente, neque etiam esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis: & non volebat vti potestate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum disceptabant alij fideles ex circumsione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæst. 7. ca. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quòd Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est, quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudicio, perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quod dexteras demum societatis Petrus cum alijs dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solùm, vt socios, sed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum sanctorum, sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatum: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactiua, quòd dato quod vera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum vel essent enim eorũ potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, supra apostolatum promissa est (vt infrà manifestabitur) potestas vt ordinario pastori ecclesiæ. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quàm maior extensio: quoniam extẽdebat se ad ipsos etiam Apostolos vtpote Christi oues. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi: magni siquidem ipsius periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues vt Apostolos, & aliud habere claues vt caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentiæ: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque præficit Apostolis ac toti ecclesiæ. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro claues promittit, alijs autem non dat claues, sed ea quæ sunt clauium, legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. vltimo, siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primùm autoritates manifestentur, paret Cyprianus, ita pares fateri Apostolos vt tamen super vnum Petrum ædificari dicat ecclesiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locum, vbi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primò fundari ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: secundum verò quòd scilicet cuncti Apostoli claues regni cælorum accipiant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis &c. & Io. 20. Quorum remiseritis, habetur: tertium autem & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlti. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex alijs similibus textibus sumptum est: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinę, miraculorum & vitę, ecclesię fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctę præponitur ecclesię. Vnde & Hiero. ibi subiungit ſtatim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hęc habuisse vt Apostolos, præter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autem his autoritatibus declaratis facilè esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primò, ex ea quod pares dicunt Apostolos: non solùm potestate: sed honore: quod nisi ad Apostolatũ referatur, cõstat esse falsum: quum Petrus primatum honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex testibus euangelicis, quos Sancti asserunt ad probandã huiusmodi æqualitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quàm æqualitatem secundum Apostolatum. Tertio ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona ecclesiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas ecclesiæ hinc probaretur. Vbi propter schismaticos fiste pedem: & scito similiter posse intelligi vnitatem ecclesiæ per Petri vnitatem commendatam, primò, vt significata sit ecclesiæ vnitas in Christo capite vno, vnitatęque articulorum fidei, sacramentorum ecclesiæ & spei ac charitatis, secundò, vt significata sit ecclesiæ vnitas simpliciter & absolutè vnitæ in capite vno Christi in terris vicario, Petro scilicet. Primũ sensum eligunt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sæpe vnitatem ecclesiæ per ea quæ in primo numerantur, sensu explicante: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis: scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vice caput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem ecclesiæ in suo capite cælesti Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expresit dicens, Ego dico tibi: & rursus, Ædificabo ecclesiam: & iterum, Dabo claues. Diuinam autẽ sapientiam, (quæ est Christus) disponentem omnia suauiter, cõuenientissimè: per vnitatem Petri, vnitatem ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd historiæ fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum ecclesiæ esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est. Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundum historiæ fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro claues sunt promissæ, vt res rem significaret, vnus Petrus primò accepturus claues vnitatem significaret ecclesiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet saluare non solùm significationem sed etiã deriuationem: hoc est non solùm vt vnitas ecclesiæ significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas ecclesiæ proficiscatur ab vnitate Petri: vt Cyp. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: super vnum ædificat ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis ecclesię ab vno incipientem: non solam significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno asserta. Nam ad significandam autoritatem nõ erat opus: sed ad hoc quòd initium habeat ecclesiæ vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituere vnitatem ecclesiæ à multitudine apostolorum proficisci. Quartò, quia vnitas ecclesię catholicæ non solùm opponitur hæresi, sed schismati. Si verò vnitas ecclesiæ atten deretur solùm penes vnitatem cælestis capitis, illiusque sacramentorũ, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, vnitas ecclesię, non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi vnitate stat schisma: vt patet ex eo, quòd schismatici habentur qui ab vnitate apostolicæ sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas ecclesiæ per Petrum vnum significatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt ecclesię vnitatem non solùm significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quòd est ecclesiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiúsque & fit, & significatur accipiendo claues in suo vno capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolutè ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem ecclesiæ non solùm significat, sed constituit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si deus vno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sãctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quòd est ecclesiam accepisse claues.

Obiectio contra.

OCCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his qui quęrunt quónam pacto stant hęc duo simul, Solus Petrus accepit claues, &, ecclesia accepit claues. Apparet em, quòd si solus Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo nõ solus Petrus. Augeturque quęstio ex Aug. verbis super Ioan. recitatis, 24. quæstione prima, quod cunque. Quodcũque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: si hoc Petro tantùm dictum est, nõ hoc facit ecclesia: si autem & in ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit.

HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic coniunctas, quòd secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependet à prima, secundùm Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas reuelationes duplex ad propositum est differentia, prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius ecclesiæ. Secunda est, quòd penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis à capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & secundum vtrunque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse claues: vt ex re gesta significetur vnam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambros. Certum est quòd ecclesię vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi licet, hæresis vtrunque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquã per modum rei gestæ figuram gereret vnius ac solius ecclesiæ vniuersalis. Dependet ergo catholicæ ecclesię significatio figurata in Petro ex veritate rei gestę, quòd solus Petrus acceperit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur, nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solùm Petrum accepisse claues, est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solùm Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunq; modum scilicet significationis per modũ rei gestę, & originis ecclesię à Petro docuit, dum dixit, Super vnum ędificat ecclesiam, & subdit. Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur: vt prędeclaratum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus, primò ex eo quòd aduerbio tantùm vtitur ad excludendum extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantùm, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantùm, & non secundum quòd ex se extendit ec clesiam significandã vel figuratè vel connotatiuè, vt caput significat corpus cuius est caput. Vnde non intulit Aug. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet claues, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit claues, sed expositionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantùm, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

Accepit Petrus claues, verè est hi storicè, tam quã caput, ecclesia non in Petro vt in capite corpus, & vt in quo choauit, & significata fuit.

Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rẽ gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per Petrum vsque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur, in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem in membris autem per participationem. In capite nanque habet claues regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiæ claues habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

Modus autoritati cla uiũ susceptus ab ecclesia ex Petro tã in capite per successionẽ in mẽbris per participationem. Ad obiectionem.

VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebit proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cælorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur. imò tam ecclesia quàm successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit claues regni cælorum, infertur eãdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, in membris autem per participationes: vt sic verè vnum sit corpus tota ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes, dum ecclesię caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis ecclesiæ (vt dicitur ad Colo. 1.) & si Petrus quoque caput ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniã Petrus alia ratione caput ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput ecclesiæ: Christus enim est caput ratione sub ijpsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vice caput: est enim loco Christi in cælis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput: simpliciter & absolute, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vice caput constitutus est. Vnde nulla interuenit mõstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus fere manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principaliter negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis ecclesiæ clauibus, negauit solum Petrum accepisse claues. sexta ex affirmato vnico ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inueniens inferius, quũ ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promissum esse Petro totius ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

QVATVOR Promissa esse Petro à Domino Matthæus Euangelista in suprà allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino alijs Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propria Petro perseuerant. In quibus promitti Petro totius ecclesiæ Pontificatum declarandum est postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

Dixit Christus Petro, Ædificabo ecclesiã meã ecclesias meas: non aliquam, non omnẽ, non ecclesiam, nõ ecclesias, non aliquid ad dendo, sed, ecclesiam meam.

QVOCIRCA in prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, ecclesiam meam, non, ecclesias meas: secundò, ecclesiam meam, non aliquam ecclesiam meam: tertiò, ecclesiam meam non omnem ecclesiam meam: quartò, ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende, sigillatim, non dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas cõprehendat partiales ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. 1. ipse est caput corporis ecclesiæ. & Cant. 6. Vna est columba mea. Dixit non aliquam ecclesiam meam, sed ecclesiam meam: vt non de parte ecclesiæ, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra seu tota ecclesia intelligeres. neque enim dicebat diuinam sapientiam aliquam ecclesiam ædificare super vnum Petrum & aliquam non: Dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit, omnem ecclesiam meam: tum: quia multitudinem ecclesiarum supponere distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quę non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnũ ouile & vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & infertus nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesiæ ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset ecclesia Christi ędificanda super hanc petram sicut dubium reliquit intellectum, quum in cœna dixit, Vnus vestrum me traditurus est? certificati enim sumus per hæc verba, quòd vnica tota Christi ecclesia ædificata est super hanc petram, & non sumus suspensi relicti. Dixit ergo, ecclesiam meam: vt singularem vnicam solámque suam ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quòd est vna ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna ecclesia loquitur, quæ est Christi ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis ecclesia vocatur Christi ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solùm secundum modernum vsum, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corin. vbi dicitur Ecclesiæ quæ est Corinth. & in principio ad Galą. Ecclesijs Galatiæ: & ad Thessal. Ecclesiæ Thessalonicensium, &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticę importunitates ex eo quòd quælibet particularis ecclesia vere est Christi ecclesia arguẽtes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari ecclesia verificatur, quòd est ecclesia mea: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Potest siquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed nõ tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiæ: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quæ non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua, sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, quòd eo modo quo quælibet ecclesia est ecclesia mea, id est Christi, illo eodem modo verificatur de ea quòd est ędificata super hanc Petram.

Obiectio.

Solutio.

Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis ecclesia est Christi: conueniunt siquidem omnes partiales ecclesiæ cum ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia) sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autem ecclesia est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ędificata vt totum super hanc petram: quælibet autem ecclesia particularis est ędificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de ecclesia particulari, quòd est ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd est ędificata super hanc petram, & propterea qui est ecclesia mea vt pars, est quoque ędificata, vt pars super hanc petram: ecclesia verò catholica, quia est ecclesia mea vt tota, est quoque ędificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis ecclesia, vt pars vnius ecclesiæ catholicæ ędificata super Petrum sicut ratione vnius ecclesiæ catholicæ quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitate ecclesiæ diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæ sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videntur ecclesiam Rom. ędificatam esse à Christo super hanc petram. Appellatione si quidem Rom. ecclesiæ, (vt multi putant) ex verbis concilij Constantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vvielec, intelligitur quandoque ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Roma. ecclesia. intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam distinctã contra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendum est Romam ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Roma. & alias manifestatur: commune siquidem est cuilibet particulari ecclesiæ esse partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi ecclesiæ claudũtur, vt partes in toto. Differt autem Rom. ecclesia ab alijs partialibus ecclesijs propinquitate ad caput ecclesiæ catholicæ: nam ecclesia Roman. in suo proprio capite non solùm proxima, sed eadem facta est cum capite ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est pontifex Rom. & pontifex ecclesiæ catholicæ: secundum seipsam verò immediatè hæret Pontifici ecclesiæ catholicę. Alia autem quęcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori ecclesiæ catholicæ, nec secundum suum caput coincidit cum capite ecclesiæ catholicæ. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem ecclesiæ Rom. ad pastorem ecclesiæ catholicæ, appropriatur verba Christi ad Rom. ecclesiam potius, quàm ad alias: non quòd illi sint propria, sed ecclesiæ catholicæ: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesiæ catholicæ.

PER SECVNDAM Autem promissionem, (Tibi dabo claues regni cælorum,) plenitudinem potestatis ecclesiasticæ eidem promissit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per claues regni cælorum: potestate scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, non his vel illis, sed absolutè: vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cælorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se comprehendit: hoc est iudiciariam tam in foro pœnitentiæ, quàm in foro ecclesiæ: quoniam omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cælorum: illi, qui eum eam soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam ecclesiæ catholicæ, non prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, & cætera eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel claudi-tur regnum cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quòd licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni cælorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens, Quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, à iudiciali potestate Petri: Loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit viatorem, cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cælorum: sed absolutè & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cælorum: vt posset Petrus cuicunque viatori regnum cælorum aperire positiue, claudere verò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus; imò hinc quod dicimus confirmamus. Nam ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluuntur vt communicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum, ad defunctorum animas respicit, quibus vere hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit siquidem recta ratio, vt potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facilè manifestatur inducendo tam in artibus, quàm in rectoribus ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat, alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, præcipit. Constat autem regnum cælorum supremum esse finem potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cælorum, vt de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primò, quòd plenitudo potestatis ecclesiasticæ Petro promissa est à Christo, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obijciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat: nemo aperit: quia etsi non habentur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo quidẽ quod de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcũque solueris super terram, erit solutum & in cęlis: manifestè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quod nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cęlo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quòd nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cælis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quod nemo aperit: æquum est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt Eliachim in persona Christi: vt gloſ. ibi dicit. In cuius signum Ioan. Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaiæ 10. cap. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autẽ ad hoc testimoniũ à consuetudine: in signũ enim summæ potestatis claues regni regi offerũtur. Quocirca iungẽdo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum ecclesiæ catholicæ (vbi in Petro officium sustinendi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter ecclesiæ catholicæ autoritas inhærẽdi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitatem habeat inhærendi Petræ, super quam fundatum est) ex altera verò Petro ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita fit, manifestè liquet promissum huiusmodi verbis Petro ecclesiæ catholicæ pontificatum esse: hæc enim duo præcipua es-

Claues regni celorũ Petro promissæ, sunt ecclesiæ catholicæ promissa, quia ecclesia Petro promissa fuit.

se in totius Christianæ ecclesiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euãgelistæ igitur verbis, Tues Petrus, &c. collatis cum alijs Euangelijs, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

CAPVT VIII.

Personæ Petri, quamuis charitate qualificatæ, dictum esse Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis à Domino apud Matth. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt, hoc est, quòd personæ Petri, quòd soli dicta hæc intelliguntur ita quòd nusquam aliàs cæteris similia dicta sunt, quòd tota ecclesia pascenda commissa est Petro, & quòd per hæc pontificatus ecclesiæ catholicæ datus est Petro.

Primò.

¶ Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rem dubiam reddere possunt, in horum singulis aperienda sunt. Ex duobus in primis apparet, quòd non personæ, sed qualificatæ personæ dictum est, Pasce oues meas. Primò, ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiæ: neque enim frustra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis, me? vbi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

Secundò.

HOC In hoc loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quùm enim de qualificatę personæ officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sunt, hæretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificari Christi charitate non sunt: tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, vel saltem vtrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrantes, cuilibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus paruipendentes, si personæ ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid sit de charitatis qualitate fecisse putant satis. Recta verò ac catholica ratio mediam amplectitur viam personæ qualificatæ datam & dari deberi ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati verò rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, vt rectè vtatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, ecclesia ambiguitati, aut fallaciæ periculo nõ subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatæ debet personæ committere rectum vsum officij, hoc maximè decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Doc. sonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum sit, quod actum optimum committebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (vt dictum est) actus optimus non potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate à Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur (vt hæretici fingunt) quòd qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem commissa intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personæ commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matth. persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internè reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habẽt) & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientię submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria cõtristatione, contristatus est Petrus, &c. vt ex his sibi proprijs, Petri personam apertè intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personę commissum officium pastorale perciperemus: ex acta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastora-

Sensus huius capitis hic est.

Universidad de Deusto Biblioteca

storalis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali recti vti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum verò sensum (vnde efficax non potest argumentum trahi) spectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

Exclusio obiectionū.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quòd non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.

QVOD Autem soli Petro dictū sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios. Diligis me plus his? comparatiuum enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus cōparatur, tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec anteà, nec posteà inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, quòd ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dominici gregis, quò ad Apostolatū spectat pastoralis cura: vt autem apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi: & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi verba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

Petro soli vniuersam committi ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.

VNIVERSAM autem committi ecclesiam Petro per hęc verba, Pasce oues meas, sophisticè in dubium vertitur ex sex.

¶ Primò, Quia nō dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota ecclesia cōprehensa esset, diçi debuisset omnes oues meas: sicut dictum est: Docere omnes gentes, Mar. vlt.

¶ Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersam autem per orbem ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicatur, quòd vnus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet alijs, vt pascerent oues Christi.

¶ Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

¶ Quartò, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit episcopos absque Petri autoritate.

¶ Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mūdi partes tāquam suas portiones distributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncisionis tantum oues sortius est: vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatus circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

QVOD Manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullus, vel vagè oues committi pascendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur: quòd verò nullas, veritati aduersatur, quòd autem vagè reliquirit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur. sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quòd ex hoc ipso, quòd solo pronomine Meas demōstrat oues, nō vagè, seu indefinite loquitur, sed ex hoc ipso, ꝙ nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, de omni ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnam solam ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponūt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnam scilicet ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiā à seipso dissonat. Et per oppositum: quia verò omnia consonant, ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicitè per pronomē meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, nec meas comprehenditur.

ET PROPTEREA Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Ioan. 10. omnes cōprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meā audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessariò appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc tex. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas, quàm non suas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas commisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissimè constare ex eodem Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quod ibi Christus promisit, hic exhibuit: & propterea quia ei totam ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex verbis domini Io. 10. Alias oues habeo, quæ nō sunt ex hoc ouile, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnum constare debet sub vno pastore, consequens est: vt quū vnus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius vnius ouilis cura committatur. Dubitādū enim fortè fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem vnum tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat: nisi quis adeo desipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositionibus quorū autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commēdat, non alij.

Ad primū.

¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ ecclesiæ cap. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicæ ecclesiæ, clauditur quòd Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non est dicendum, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia commembra coadiuuātia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput ecclesiæ, fieri constat, Tantoque possibilius est à Petro pasci omnes Christi oues, quantò Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

Ad secundam.

¶ Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquam caput catholicæ ecclesiæ pascat omnes Christi oues: & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concaput ecclesiæ catholicæ sustineret.

Ad tertiū.

¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolū quia præuentus est à Christo domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterāt autoritate Apostolatus episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

Ad quartam.

¶ Ad quintā dicitur, quòd distributio Apostolorum ad apostolatus exequutionem spectat: & nihil pœnitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud verò ad exequutionem pertinet.

Ad quintam.

¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nā quantum ad exequutionem apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cùm his enim diuersis exequutionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

Ad sextū.

CAPVT XI.

Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesiæ esse.

ECCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶ Primò, Quia pascere nō significat principari aut esse primum.

Primo.

¶ Secundò, Quia verbum Christi est vel exhortatorium vel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quære locum vbi verba sunt conferentia Petro potestatem super ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

Replica.

VERVM Difficile nō est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidē Christi oues, actus est autoritatis in pascēte, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo nanq; quòd Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit alijs vt pastorem ouibus.

¶ Non oportet ergo alium quærere locum, vbi Petro potestas data est super ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vsque adeò desipiat, vt Petro dictum putet, Pasce oues meas: non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues committuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere non significat principari, significat tamen actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit pastorem. Vnde & benè respondebatur, quòd pascere nō potest nisi superior. Et quū dicitur, Quid ad me? respondetur multum profectò ex ipsa ratione connexorum: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super ecclesiam: quoniam hic clarè habetur.

Ad primū.

¶ Affirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbum Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in ęternum, & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, vt in creatione Christianæ ecclesiæ primum eius membrum eodem verbo perfecerit, præcipiendo summum pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues, iubetur se habet ad Petrum: frustra enim committerent vt oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino. Vnde necessitas nō solùm pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quum dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solùm docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendásque committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & glossa ex Alchui. Pascere oues est credentis in Christo, ne à fide deficiant, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verba prædicationis impendere, aduersarijs obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari: etsi non significat principari: trahit tamen secum principari: sicut trahit secum requirere: reducere alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezechie. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauri. Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur.

Ad secundum.

¶ Et si quęratur quare Dominus commisit pontificatum Petro non sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis, seu actus pascendi suas oues? In promptu ratio est, & ex parte rei, quia prælatio, seu autoritas est propter pascere oues Christi, & non econtra. Et ex parte appetitus regulandi, quia non locus superior, non dignitas, aut autoritas ambianda est, sed pastus ouium Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante passionem Lucæ vigesimosecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non æstimandum nisi propter vtilitatem ouium Christi: cuius oppositū contingit in regibus & dominis gentium: quia ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶ Porro commissum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuus est pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentiæ partem spectat cura electorum (ad quorum fœlicitatem non solùm cæli motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capit. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conseruorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cælis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summam ecclesiasticam curam, quā pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autem solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas: & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysterijs summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Timothęi secundo, sustineo propter electos, & ad Romanos octauo, Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matthæi vigesimosecundo. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præscitos: quoniam sub agnorum nomine cōmprehendi aliquos præscitorum non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis perueniētes: quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis commisit agnos, & tertiò oues: non solùm quia imperfecti maiore egent cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorū suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducentium, dū alij reprobi, alij electi sunt. oues autem semel & vltimò cōmittuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summum terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exēptus relinquitur: etiā si solùm fuisset illi cōmissum: Pasce oues meas: propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Ro. 8. testatur. Fit autem rursum huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos (scilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quòd confractum fuerat, consolidare quòd erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos, nónne greges à pastoribus pascūtur? lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. Vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanqam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in ecclesia fiunt tam in foro pœnitentiæ, quàm in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demum & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant, quòd aperire regnum cęlorum est pascere oues Christi, claudere autem illud, ad pastum earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionem, Pasce oues meas commissum Petro esse totius ecclesiæ pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes: vt in vltimo patebit cap.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu ecclesiæ catholicæ, oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differētia inter catholicos & schismaticos, prænotādum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum principem, &c. fuisse Ro. pontificē, sicut Iacobus Apostolus fuit pontifex Hierosolymitanus: & propterea quemlibet Rom. episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ ecclesiæ. Concorditer quoque affirmamus. Hierosolymitanum episcopum non succedere Iacobo, nisi in Hierosolymitanæ ecclesię episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Roman. pontificem non succedere Petro nisi in episcopatu Rom. ecclesiæ: fatentur enim catholici Roma. pontificem succedere Petro non solùm in episcopatu Rom. ecclesię, sed etiam in pōtificatu ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ, & an huiusmodi successor sit Ro. pontifex. Schismatici enim negant Ro. pontificem episcopum esse ecclesiæ catholicæ: & pernegant oportere institutione diuina aliquem vnū succedere Petro in regimine totius ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo pontificem ecclesiæ catholicæ. Quum autē iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatum, superest vt primò an habeat aliquē successorem, & demum an ille sit Rom. pontifex tractemus.

ET IVXTA præfixum modum afferenda censui argumenta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur.

Nū catholicæ ecclesiæ sit aliquis Petri successor. Primò.

¶ Arguitur ergo primò ex coniunctis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabò claues regni cælorum, Matt. 16. &, Pasce oues meas Io. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequentia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori, sed hoc constat esse falsum: vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud Mat. Dominus pręmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Satana, quia non sapis quæ Dei sunt. similiter apud

Universidad de Deusto Biblioteca

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia concomitanter interponuntur cum Petri responsionibus: & postea subiungitur, Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, &, Pasce oues meas, sunt ad literam dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mystice applicantur ad successores, ita & hæc.

¶ Secundò ex similibus, Verba Christi Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, &, Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili: præsertim quum ipse text. à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur. Et tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos, si enim de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso posit verificari, & tu aliquando conuersus: sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertiò ex aliis eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. &, Vade ad mare & mitte hamũ, &c. Mar. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita quòd non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, &, Pasce, ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quartò ex omissis, Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis verbis petro pro se & successore: quum tamen debuisset hoc dicere, quum hoc vt vnum de necessario credibilibus proponatur ecclesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagogæ Iudeorum, multo magis totum effecit ecclesiæ Christianæ.

Et augetur hoc argumentum ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesia nos certificare voluit dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, manifestauit quòd ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quod Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset, aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶ Quintò ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorum Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorum successores sint, & dicantur episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocãtur,) & vnus tantum episcopus successor sit petri super totam ecclesiam? Et rursus, vt prætactum est, quæ ratio suffert, vt episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autem petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesiæ? hoc enim nó nisi humana ratione aut voluntate factum videtur: quum Scripturæ desit autoritas.

Primo. ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successorem, & iterum, ergo cum petro claues venerunt, & abierunt. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plus pertinere quod ad vnum tantum dicitur. *Secundò.* Secundò: Quia ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes, successores autem Petri nondum erant. *Tertio.* Tertiò quia ridiculum esset, quòd omnium ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadem Confirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potentia vni tributa esset successori petri per Verbum Dei, quod commune est omnibus. *Quartò.* Quartò, Si vnus episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hier. in epistola ad Euandrum, quæ habetur 93. dist. ca. legimus hæresim docet, non solùm ipse, sed petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi episcopos eosdem esse cum presbyteris, & episcopos æquales esse. *Quintò.* Quintò: quia idem Hiero. super epistolam ad Tim. & habetur 95. dist. ca. olim dicit. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispensationis dominicę veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor episcopus maior est alijs.

¶ AD HVIVS rei euidentiam considerandum est triplici via manifestum fieri hęc Christi verba toties repetitat petro, non solùm pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quum dixit. Pasce oues meas, procedit. Nam dicendo, Pasce oues meas, vnum ouium suarum pastorẽ instituit (vt ipsa verba testãtur, absque vlteriori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorem ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus Pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinarie gerit curam ouium, vel mercenarium vel pastorem esse, sed mercenarius non est: quia cùm videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quòd is, qui ordinarie cu-

Non modo Petro sed successoribus dictum est, Pasce oues meas.

tam ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vtpote ordinarũ officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, vt institutio pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc quòd in prima institutione pastori tributur, pro quolibet successore eidẽ datur. Vnde ex hoc ipso, quòd Dominus dicendo, Pasce oues meas, pastorem totius ecclesiæ instituit, pastorale officium totius ecclesiæ statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quòd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicẽdo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad consummationem seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad cõsummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra Scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo durant suæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas temporis cointelligatur vniuersalitati locorum: & pro inde quia dicẽdo, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarum comprehendit, consequens est vt easdem pro quocunque futuro tempore comprehendat. Tum quia Christus synagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & non feci, insufficiẽter prouidisse Christianæ ecclesiæ, constituens eam vnum ouile sine vno pastore coæquo ouili: conuersante cum ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secundũ modum ipsarum ouium: vtpote, quæ viuunt non sola spirituali, sed sensitiua natura: quum tamen de ipso scriptum sit. Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sapien. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifestè habetur quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & sacris conciliis vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam à Christo facta. Certò autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitatione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & subsequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidem ad pastorale officiũ (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euãgelij textu) non oportet esse solicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula deiceratur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: nec esse est enim successorem Petri esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabantur cap. Quod autem dicitur apud Io. diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorẽ quoque spectat, quantum ad rectitudinem vtendi pastorali officio: non autem quãtum ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quòd adiungitur, Quũ esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quãtum ad prophetiæ consummationẽ: quantum tamen ad insinuandam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundũ dicitur ep verba illa Dñi iuxta regulã de pertinẽtibus vel inpertinentibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres (Petro pro se & successore dicta intelligũtur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autẽ Petro dixit, eo quod super hi re poterat in his, quę promissa erãt à Christo. Et rursus, Postquã me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quũ re principẽ Apostolorũ deputauerim: hoc enim decet te, qui mecũ robur es & petra ecclesiæ. Cyrillus quoq; hoc dicit, Omissis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatũ. Nec propterea oportet quẽlibet Petri successorẽ cadere à Christi charitate: hęc enim Dñi verba nõ necessitate

sed possibilitatem auersionis à charitate cum indefectientia fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indefectientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quòd non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quòd quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed fat est & nimis etiam, quòd quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium patere potest tam solutio: nam sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. ¶ Ad quartum (quòd maximè vrgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso quòd instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quàm aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur, quòd non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsũ nomen testatur, sonat, ab alio missam seu legatum (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatiõe pro Christo fungimur: & ad Eph. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat: cuius est habere successorem, & propterea ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu, Christi Apostolis, sed habet episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus autoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quàm autoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendum est nec Petrus habet successorem in apostolatu, tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis Apostolis, pareſque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumcunque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso quod succedit Petro in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vtpote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius autoritas apostolica vocatur: vtpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omnium quæsitorum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cũ hoc stet, Episcopos oẽs succedere Apostolis in episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declaratæ. Et quare Episcopus Hierosolymitanus non succedit Iacobo in autoritate apostolica, Episcopus autem Rom. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad primũ. Nihilo ab. tamen. AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituendo dicitur: quo niam quod sibi dicitur, cuilibet succedendi intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadẽ est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. ¶ Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quòd extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentes, quàm ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officii forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur, quòd non ridiculum, sed diuinæ rationi cõsentaneum est; vt omnium ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnum numero ouile institutum à verbo Dei communi omnibus, ita sit vnus numero pastor illius vnius ouilis institutus ab eodem verbo de communi omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari ecclesiæ aut personæ consulere, sed vnitati ouilis prouidere: ac per hoc sicut vnitas ouilis communis est ecclesijs, omnibus particularibus, ita vni tas pastoris ad omnium est vtilitatem ecclesiarum. Et sic optime adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 3: Omnia vestra sunt, siue Paulus siue Apollo siue Cephas.

Ad quartum & quintum. ¶ Ad quartum dicitur simul & ad quintum, consequentias nihil valere, vtpote ex impertinentibus ad propositum deductas. Dicta siquidem à Hier. in vtroque loco, impertinentia sunt ad propositum: vtpote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicuntur: æqualitas nanq; seu identitas diuino iure inter Episcopos & præsbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatem pastoris totius ecclesiæ: non enim ideo vnus est pastor totius ecclesiæ: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Aqualitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sunt, non eget probatione: quoniam illam asserimus, sed impertinens est proposito, quoniam non ideo vnus est pastor totius ecclesiæ: quia vnus Episcopus est sacrat. or altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis aut plus Episcopus successor Petri quicunque alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quàm quicunque alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclesiæ, & reliquis prælatis episcopis atque presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure à Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris episcopis & presbyteris, imò toti ecclesiæ præfertur, non sequi Hier. & allatos à Hier. Petrum, Paulum, Ioannẽ, Lucam, hæresim docere: vt arguentes audent inferre; sed prudens lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad proprium.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totii ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesiæ: habet enim proprias difficultates an is sit Rom. episcopus.

Primo. OBIICITVR igitur in primis ex parte temporis quia Ro. pon. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque par ticulari aliqua sede fuerit.

¶ Et confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit Apost. ad Ro. 4. vbi probat ex circunstantia temporis & facti Abraham non ex circuncisione, sed ex fide iustificatũ nulla alia ratione vsus, quàm quòd Abraham ante circuncisionem fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit à Christo, nondum erat episcopus vrbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo claues non sunt ei datæ: secundum quòd postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantùm.

Secundo. ¶ Secundò. Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesiæ (de hac tantùm successione, ne contingat idem fæpius repliçari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. Pontif. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis; ex eo quòd Romanus pontif. potest labi in hæresim, & sic non verificabunter de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est, in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: quoniam solidus fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia, non inueniretur: nec Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est. *Tertiò.* Tertiò, quia non omnis Rom. pont. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. Quartò, quia non omnis Romanus pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatem & alia huiusmodi pontificatum exercent. Dicente autẽ Domino, Pasce oues meas, significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouiũ Christi, ipsum amantes, & illas pascentes doctrina, iustitia, & alijs huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. *Quintò.* Quintò, quia prisci Romani pont. recusauerunt se vniuersales appellari: Gre. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cum alijs noluit vocari episcopus vniuersalis, cõsequẽs est quòd non erat aut non se credebat vniuersalem episcopum: idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesiæ. Non

succedit ergo Rom.Pont.petro in pontificatu totius ecclesiæ.

Sextò. Sexto, concilium Nicenum (vt scribitur lib.10.cap.6.histo. eccle siast.statuit sic, Et apud Alexandriam vel in vrbe Rom, vetusta consuetudo seruetur:vt vel ille Aegipti, vel hic sub vrbanarum ecclesiarum solicitudinem gerat.Si enim Roma.ponti. successor esse Petri in pontificatu totius ecclesiæ,non præsumpsisset Nicenum concilium fmes suæ solicitudini decernere in suburbanis ecclesijs. Se-

Septimò ptimò,si Ro. Pont. Christi institutione præsit toti ecclesiæ,vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse,& peccare omnes, qui non fuerunt,& qui non sunt sub Rom.Pon.obedientia.Et hinc sequitur primò primitiuam ecclesiam totam errasse: quum adhuc non esset Rom.pon.Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 400. annos post Christum,errasse:quum tunc non recognoscereturRo. pon.vt pastor totius ecclesiæ.Sequitur posteà Asiam, Aphricam,atque Græciam in damnatione fuisse : vtpote non recognoscentes Rom.pon.vt omnium caput.Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside,India,Scythia,totóque Oriente,damnari : eo quòd non subsint Rom.po.Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. pon.eo quòd non ab ipso seu eius autoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum concilia sunt celebrata. *Octauò.* Octauò,Hier. de viris illust.scribit,quòd Achatius episcopus Cæsariensis discipulus Eusebij Pamphilij,imperate Constantio Liberium papam depo suerit,& Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom.pon.si totius ecclesiæ Antistes esset. *Nonò.* Nono,Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarum, & à Christo Domino immediatè fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam: vbi exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarū. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiam Romana collectæ soluebantur ecclesiæ Hierosolymitanæ.

Romanus Pontifex non diuina institutione,sed facto Petri caput est vniuersalis ecclesiæ,& Petri verè successor.

AD HVIVS rei euidentiam considerandæ sunt duo, primum vnde est secundum vnde scitur Roma.pont. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non euangelica institutio,sed subsequutum factum petri,quo ecclesia Roma.appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis , quòd aliud est succedere petro & aliud est succedere Petro hunc, scilicet Rom.pont.Ratio enim quòd Petrus habeat successorem,institutio est euangelica: qua Dominus in petro pastorale totius mundi instituit officium,vt in præcedentibus manifestatum est.Ratio verò,quòd petro succedat hic,hoc est Rom. pont. non est institutio euangelica:tum quia euangelica voce non est ecclesia Rom.appropriata Petro,sed tota ecclesia cōmissa sibi,dū dicitur. Pasce oues meas:& propterea si petrus perseueraſſet vsque ad finem,vt incepit absque appropriatione alicuius particularis ecclesiæ,nec Rom. pon. nec aliquis alius particularis episcopus esset petri successor : sed migrante ad cælum petro fuisset vnus electus in episcopum catholicæ ecclesiæ,qui successor fuisset petri . Tum quia si petrus in sede Antiochena,quam sibi prius appropriauit,perseuerasset vsque ad mortem, non Roman. pontifex, sed Antiochenus successor esset petri. Tum quia si petrus discessisset ex Roma. non tantum loco,sed sede,ita quòd alibi sedem elegisset,non successisset Roma.pontifex petro, sicut nec modo succedit petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solùm locum,sed sedem. Ex his enim patet,non ex euangelica institutione ortum habere, quòd Roma.pontifex succedat petro:euangelica siquidem institutio de his mutationibus nō se impedit:sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo,quòd appropriatione firmata,Roman.ecclesia petri pontificatui addicta est,inde ortum est, vt Rom.pontifex petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus,quia petri morte firmata est : & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam(vt ecclesia cantat,& Ambro.in oratione contra Auxentium,de Basilicis tradendis, quam habes in lib.5.Epistolarum Amb.post. 32. Epistolam asserit,& ante ipsum in lib.5.de excidio Hierosolymitano,caput.2.Egesippus affirmat)volenti Petro ex vrbe Rom.discedere obuians Christus iussit: vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi.vt non nuda petri mors Romæ sed mors iussa à Christi in vrbe Roma,firmaret Romanam sedem in petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successionis Roma. pontificis petro spectes,rationem succedendi inuenies fuisse ecclesiæ Rom. appropriationem ad pontificatum petri , firmatam & petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus,petrum & Rom. pontificem & pontificem ecclesiæ catholicæ,non duos intelligas pontificatus:non enim sunt duo in actu,sed in potentia tantùm, hoc est, quia potuissent esse duo:vt patet ex dictis.Vnde non se habēt sicut duo Episcopatus vniti:non erat siquidem in Rom. ecclesia episcopatus ante petrum:sed ipse Petrus Rom.ecclesiam euexit in pontificatum,non alium,quàm suum,quem secum vehebat: ita quòd pontificatus petri,quem à Christo habuit relatum ad ecclesiam catholicam, retulit ipse petrus ad ecclesiam Rom.appropriando sibi illam. Confert autem nonnihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idem sit Romanus,pontifex,& pontifex ecclesię catholicæ:nō solùm vnitate personæ,sed identitate pontificatus.In cuius signū non dantur Romano pontifici duo pallia,sed vnū tantū:quum tamen plura dari consueuerint.Et hoc habent plures pontificatus,quibus debentur pallia . Si autem de ratione succedentis est sermo,euangelica institutio,ratio inuenitur succedentis.Rom. siquidem pon, Petro succedens autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce , Pasce oues meas: nam cuilibet Petri successori , in Petro dixit Christus , Pasce oues meas.Licet itaque apostolicam sedem Roma.esse pon . initium habuerit ex appropriatione ecclesiæ Rom .ad Petrum ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom . pon , verus est pon. ecclesiæ catholicæ à Christo in beato Petro institutus.Manifestum est igitur , vnde Rom.pon.est Petri successor,ac totius ecclesiæ pastor.Scitur autem hoc diuina reuelatione facta,tum vniuersali ecclesiæ,tum sanctis Doc.innumeris,tum sacris concilijs, Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianæ rationem spectans (de quorum numero hoc constat per Decre . vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit,est,& erit,Rom.pon. sedem solam esse sedem apostolicam: hoc autem nihil aliud est quàm fateri Rom. pon.Petri successorem esse rectorem Cath.ecclesiæ,nam in Apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocem) clauditur apostolica autoritas : in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiam includi,intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeo est clarum, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicunque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat episcopos,& id genus reliqua faciebat:vt corum etiam gesta testantur.Vnde quū 1.ad Cor.12.dicitur,Posuit Deus in ecclesia primùm Apostolos:dicit glo.interlinonium ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem . Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem cōfitentium,ex eo etiam comperitur,quòd solam successoris Petri sedem apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolymitana sedes,in qua Iaco. Apostolus sedit, cuius successor est episcopus Hierosoly. cur sedes illa , in qua Iacobus Apostolus sedit (quæ prius tempore fuit,quàm quæcunque alia partialis sedes)non est ipsa quoque sedes apostolica,nisi quia in illa nō est autoritas apostolica;& in ista est?Nam si ex sola successione ad personam apostoli affirmaretur,à Christi fidelibus sedes apostolica,dubium non est,quòd multæ essent sedes apostolicæ:& Hieroso.sedes esset apostolica,& Rom. sedes esset apostolica , modo autem quòd vnicam tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eamque Rom.ponti.sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur,per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ.Et confir matur : quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas,& in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali auto.patriarchalis:ita in sede apostolica clauditur auto.apostolica , ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas autoritates recurrere intendit:ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans autoritatem apostolicam confitetur . Porrò in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio,nam quia secundum veritatem , Apostolica tam sedes,quàm autoritas à solo Christo est v el esse potest,à quo solo possunt Apostoli fieri(neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituere: sicut non minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitetur sedem, ab Iesu Christo immediate illius esse autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur.Et hinc habes quòd doct.confitentes Rom.pon.sedem apostolicam aut apostolatum , aut autoritatem apostolicam fatentur Rom.pontificem esse totius ecclesiæ rectorem:quod notandum valde est,& secundum se,& ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum,&c.

Ad primū. Ad cæpta maiorem.

ANTEQVAM autem autoritates adferantur , ad obiecta,respondendum est. Ad primum ergo dicitur , nihil obstare successioni Rom.pon.Petrum quatenus Rom.pon.fuit natum esse post acceptas claues : sufficit enim successori natum esse ante mortem eius,cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ: respondetur,militare illud non contra nostram sententiam , sed potius contra arguentes.Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata , ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide,& non ex circūcisione, postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesiæ catho.(tunc enim date sunt ei claues , quando factus est pastor Christiani ouilis) & non ex ecclesia Rom,seu pon.Rom.postea subsequuto.Et similiter quemadmodum

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij,sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis(dicente Apostolo ibidem:ideo ex fide,vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini,non ei qui ex lege est solùm,&c.)ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutum posteà Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni,seu ipsi Abrahæ,vt postea pater factus est circuncisionis,sic,vt eius semen ex circuncisione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum,& benedictionum Abrahæ(dicente Apostolo ad Gal.3 Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius , qui est Christus:quem constat ex circuncisione natum)ita acceptæ claues appropriatæ sunt ecclesiæ Ro. seu Petro, vt factus posteà est pon.Rom.sic vt per ipsam aperiatur regnum cælorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quòd ex huiusmodi argumento etsi habetur,quòd acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum,quòd erat tunc quum accepit claues, (erat autem non solùm Apostolus sed pastor ouium Christi)non tamen habetur, quòd acceptæ claues restrictæ sint & concluse ad statum illum præcise : sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur , quòd claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pontif.Rom.secundum mutationem ,qua & loco & officio appropriata est Petro ecclesia Romana.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dicitur posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Rom.pon.non posse esse infidelem seu hæreticum.Vel de ipsius persona in ordine ad ecclesiam catholicam:vel de ipsius persona secundum seipsam.Et vtroq; modo verificatur:& vtrunque expressit Dominus in Euangelio.Fidem enim solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas,significauit Dominus , & dicens,Tu es Petrus:in præsenti , & dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua,in futuro.Fidem verò eiusdem in ordine ad ecclesiam significauit Dominus,& dicens,Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam :& dicens,Confirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom . ponit fidei secundum propriam personam , quòd illa persona potest esse hæretica:quoniam quamprimùm desinit esse fidelis,desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum:apud cuius tribunal qui non credit , iam iudicatus est: vt dicitur Ioan.3.quicquid sit secundum forum ecclesiasticum . Ex quo tamen idem habetur:nam ex hoc ipso,quòd ille homo qui vocatur Petri successor,ex casu à fide , iudicio etiam inuitus subijcitur ecclesiæ,manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorem secundum veritatem:nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ,& non esset illi subiectus inuitus . Ex soliditate autem in fide personæ Ro.pon.in ordine ad ecclesiam,prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana:quoniam in huiusmodi diffinitione construitur fides vniuersalis ecclesiæ,& per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ.Impossibile autem esse constat vniuersalem ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica . fide siquidem construi ecclesiam constat, quum sit(vt ad Hebræorum 10.dicitur) sperandarum substantia rerum & ideo ędificandi & confirmandi actui respondet,vterque enim substantiam ędificij respicit.Sed quoniam fides donum Dei est,idcirco Christus sibiipsi attribuit ędificationem ecclesię super sedem apostolicam : dicens , Et super hanc petram ędificabo ecclesiam meam , firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quęstionibus ,quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris:ideo dicitur Petro & successori,Confirma fratres tuos : quicquid enim agit sedes apostolica diffiniendo de fide,nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data continetur:sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon.synodo dixerunt patres,quòd congregati in Constantinopolitano concilio doctrinam de Spiritusan.tradiderunt:nō quòd minus esset in præcedentibus,qui apud Niceam congregati sunt inferentes,sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vel diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Rom. pont.sicut subest fidei:non enim alicui propterea de nouo subijcitur, sed quòd implicitè credebat,tenetur explicitè credere,ex hoc quòd fides sufficienter explicata est,quo ad hæc,quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta apparebunt,meminerit scriptum esse,Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinę gratię afsistentia suo in terris Vicario: quum Caiphę pont.synagogę minus legitimo ac persecutori ipsius Christi afsiterit ad prophetandum ratione pontificatus: testante Io. Euangelista,dum dicit,A semetipso non dixit,sed quum esset pontifex anni illius,prophetauit quòd Iesus erat moriturus pro gente.

Ad tertiū. Ioannis 11.Cur enim Ioannes hoc docuit,cur hoc reuelauit , nisi vt diuinam afsistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret ? Ad tertium dicitur,quòd exacta trina dilectio à Petro rectitudinem respicit pastoralis officij,& propterea,qui non succedit Petro in dilectione Christi,nequaquam succedit, eadem in bonitate pastoralis exercitij:sed pastor est officio & nomine,mercenarius autē studio & exercitatione. Ad quartum dicitur,quòd amare,& pastere oues Christi spectat ad successores Petri sub ratione cōmissi & debiti: Christus enim commisit,vt pasceret oues suas,& ad hoc successor tenetur,& ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum.Vnde si nec amat nec pascit,non propterea locus iste ad ipsum non spectat:nam multum ad eum spectat pascere Christi oues : ad quem spectat vt præceptū & ex officio debitum . Exigit quippe locus iste pascentem & amantem ,quia exigit,vt amare & pascere debeat.Et quamuis non amans nec pascēs indignus sit pastorali officio,& mereretur illo priuari:nō esse tamen propterea priuatum , ex vtroque testamento dicimus. Ezechie.siquidem 34.reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem,sed semetipsos pascebant,appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ:pastores tamen relinquuntur.Mat.quoque.23.Super cathedram,inquit Dominus, Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis seruate & facite , secundum verò opera eorum nolite facere. Ad

Ad quintū. quintum dicitur,Grego.prædecessorum vestigia imitatum refutafse se vniuersalem appellari,ea ratione , vt ipse millies dicit , quia si vnus vniuersalis episcopus dicitur, solus ipse episcopus videtur dici: & sic cæteris episcopatus tolleretur.Non autem ea ratione , quòd Rom.Pon.autoritas restricta sit , & ad vniuersalem non se extēdat ecclesiam:super bum enim vocabulum, vtpote reliquorum episcoporum iniuriam præ se ferens, horruit Greg.& non rem Apostolicę autoritatis extendentis se ad vniuersalē ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem adferenda verba de Petri autoritate super totam ecclesiam,subiungit de Petro, Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur , & tamē vniuersalis Apostolus non vocatur . Vbi patet Grego.simul affirmari curam totius ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulum.Propter quod posteriores pontifices Rom.rem tenentes,nec à Grego.humilitate discedentes, Vniuersalis nomen à recto in obliquum transtulerunt:& subscribunt se in hodiernum diem , Ego enim episcopus ecclesiæ catholicæ . Ad

Ad sextū. sextum dicitur,quòd aliud est loqui de autoritate,& aliud de executione:cum autoritate siquidem Ro.pon.super totam ecclesiam,mos fuit laudabilis,vt nō exequeretur Papa ea,quæ ad particulares aliarum ecclesiarum curas pertinebant , nisi casus aliquis id exegisset, Et hinc mos fuit,vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur,curati ab episcopis darentur,& innumera similia fiebant. Et hæc est illa vetusta consuetudo,cuius meminit Nicenū Conci.quod annuente Ro.Pont.ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi vetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Roma. Pontif. aut læsam fuisse illius autoritatem:sicut nec hodie minuitur,aut læditur Rom. Pontif.autoritas ex eo quòd in multis prouincijs Ro.Pont.obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt . Ad septimum dicitur,quòd

Ad septimum. Rom.Pon.Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi,vel quo ad rationē initij:& sic falsum est,iuxta superius declarata . Vel præsuppositā appropriatione ecclesię Romanæ ad Petrum, & sic verisimum est : & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse , qui eum non cognouerunt vt prælatum . Et quum infertur primò,quòd primitiua ecclesia erraſſet,negatur sequela : quoniam tunc adhuc non fuerat appropria-

Ad primā illationem. tio ecclesiæ Rom.ad Petrum:qua præsuppositā pontif.Rom.præest omnibus. Sufficiebat siquidem tunc quòd tota ecclesia recognosceret Petram, vt totius ecclesię pastorem:post appropriatam autem Rom.ecclesiam oportet recognoscere Rom.pon. successorem Petri pastorem totius ecclesiæ,non quatenus est Rom.pont.sed quatenus est successor Petri per se,& formaliter loquendo . Quum verò in-

Ad secundam. fertur secundò, quòd tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccassent,quia non recognouerunt Rom.pon.respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Rom. pontif.à principio enim ecclesiæ Petrus recognitus est,& successiuę Ro.pon.ei succedens:vt subsequentes manifestant autoritates Sanctorum.Et similiter quū tertio infertur:Asia, Aphrica & Græciam erraſſe,quia non fuerunt subditæ Rom.eccles. manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur:plenum siquidem registrum Greg.curis, Asiæ, Aphricæ,& Greciæ,testatur oppositum.

Ad tertiū.

Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom.ecclesiæ(nisi de schismaticis sit sermo)falsum esse,ex gestis in concilio Floren.sub Eugenio IIII.patere potest:ibi siquidē Iacobitæ Armeni,atque Græci Romanum pontificem vt pastorem totius ecclesiæ recognoscere se confessi sunt . Ad probationem autem subiunctam:quia nec episcopi ibi à Papa instituuntur,nec concilia eorum Papę fiunt autoritate,iam patet quid dicendum est,scilicet,quòd huiusmodi exequutionum consuetudo in quibuscunque prouincijs,Papæ nec tollit,nec lædit autoritatē.Veruntamē pluries nostra ætate visum est,ab Orientalibus missum ad Ro.po.pro surrogando episcopo,seu cōfirmando electo:& tempore Alexandri VI. & Iulij II.Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui:arguētes autem obijciunt damnatum violentiæ factum : vt ipsamet verba

Ad octauū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum nó est computandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. a Petro vsque ad tunc temporis Rom. Pon. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem, Ad nonum dicitur Rom. ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. ecclesiæ secundum se, vel secundum suum caput: & quòd licet Rom. ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium ecclesiarum, nec immediatè instituta à Christo: ipsa tamen eadem ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem, prima est ac mater & magistra omnium ecclesiarum: & immediatè à Christo euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quàm Sanctorum sententiæ Romanam ecclesiam primam, magistram, matremque ecclesiarum omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatam firmatámque sonantes, verè sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quòd eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est ecclesiæ Ro. Vnde nihil obstant huic prima tui quæ de Hierosolymitana ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem ecclesiæ Hierosolymitanæ non vt prælatæ, sed vt indigenti ab alijs dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

Ad nonũ.

CAPVT XIIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes, in Petro ac Ro. Pont. successore Petri, totius ecclesiæ pontificatum institutum.

RELIQVVM Est, illis quoque vt fiat satis qui nesciunt à priscis ecclesiæ Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratum esse Rom. pont. vt totius ecclesiæ patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias, non omnes, nec omnium, sed tot vt sufficiant ad claram notitiam, quòd Rom. pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius ecclesiæ. Et à Græcis incipiendo, Chry. homi. 55. super Matth. exponens illud, Super hanc petram, dicit, Petrum ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infrà, Deus cõcedere solus potest peccatorum remissionem, & vt futura ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet, hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infrà, Hunc, scilicet Petrum, vniuerso terrarum orbi Christi præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, id est fidem atque confessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo ecclesiam meam. Et homi. vlti. super Io. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Alijs omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam cõmittit: neque negotiationis meminit, neque exprobrat: tantum dicit, Si amas me, fratrum curam suscipias. Et infrà, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percontaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem, hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infrà, tractans illud, Domine hic autem quid? dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset martyrium prædixisset, & maiora, &c.

Græci cognouerunt Romanum pontificem Petri successorem, eumq; venerati fuerunt.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquam me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quum te principẽ Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra ecclesiæ. Et infrà: Quum esset Apostolus, denegauit: ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Io. vlt. cap. super illud, Quum ergo prandidissent, ait, Finito prandio, commissionem ouium mundi Petro commendabat, non alij. Et super illud Sequere me, ait. In hoc q̃ dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infrà, super illud, Donec veniam, ait, Id est, dum hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum: & in hoc me sequere.

Cyrillus.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit à Patre sceptrum ecclesiæ gentium, dux ex Israël egrediens super omnem principatum & potestatem super omne quodcunque est, vt ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè commisit, & nulli alij quàm Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus. Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota trinitas plenissimam dedit potestatem: quẽ vnus triũ assumpsit in vnitatem personæ, transuexit ad Patrem super omnem principatũ & potestatẽ, vt adorent eum omnes Angeli Dei, quem totum dimisit per sacramentũ & potestatem Petro & ecclesiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquam ipsi Domino Iesu obediũt. Et iterum, Ipsius Apostolici throni Romanorum pontificũ solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

Maximus.

¶ Maximus in Epistola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum syncere receperunt: & vbique terrarum catholici veram fidem confitẽtes, in ecclesiam Romanorum tanquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholicæ & apostolicæ fidei recipiunt.

Cyrillus.

¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro. Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & autoritate ero sicut sum & tecum.

Concilium Calcedo-nense.

¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenis. ait. Sacrosan. Ro. & apostolica ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c, vt habetur di. 22. Sacrosancta. Et Rursus, vt habetur dist. 21. in nouo idem dixit. In nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Electionem summorum pontificum sibi Dominus reseruabit. 79. di. electionem.

Marcellus.

¶ Marcellus papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipse est caput totius ecclesiæ, cui Dominus ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c.

Cyprianus.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet: vt declaratum superius est.

Ambro. fisi.

¶ Ambro. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. eccles. meam: petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagẽ mollémque contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petrã ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra ecclesię canente culpam diluit, Testatur siquidem Augu. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum An. b. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hãc igitur solam ecclesię nauem adcẽdit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino, Super hanc petram ædific. eccles. meam. Quæ nauis in altum seculi illius ita natat, vt percunte mundo omnes, quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in veteri vidamus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo cunctos, quos susceperat in colum es reseruauit: ita & Petri ecclesia conflagrante seculo, omnes quos amplectitur, representabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio ad arcam Noe columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad ecclesiã Petri Christus gaudium pacis referet: quia ipse columba, vel pax est. Et idẽ super Epist. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt scias quẽadmodum oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, &c. ait: Quum totus mũdus Dei sit, ecclesia, tamẽ dominus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mũdus enim in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundũ voluntatẽ suam timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cõmendat ac tuetur cautelam ac sapientiã eiusdem in peregrinis partibus percũctantis, si episcopus esset catholicus, hoc est cũ Ro. eccle. cõueniret, dicens c. 7. Aduocauit ad se episcopum nec vllam putauit verã nisi verè fidei gratiã: percunctatúsque ex eo est, vtrũ nam cum episcopus catholicis, hoc est cum Ro. eccl. conueniret. Cum Ro. dixit, nõ Hierosolymitana, nõ Antiochena, non Constantinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Ro. cõmunis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidem apud Hieroni. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7.

Hieronym.

Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri nungitur, meus est. ¶ Hieronymus, super Matt. ait Simoni, qui credebat in petrã Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petræ re. m. ãte dicitur ei, Ædificabo ecclesiam meam super te.

Rabba.

Rursus ad Damasum: & habetur vigesimaquarta quæstione prima, quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communicem consortio: super illam petram ædificatam ecclesiam suam in scio. Et infrà, Quicunq; tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi nó est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem computare Christum & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his enim eum loqui clãrè patet videnti Epistolam 4. Item quoque 1. li. contra Iouinianũ c. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio, & loquitur proculdubiò de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adolescẽtem, quẽ dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicũ, aut hæreticum, summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Gregor.

¶ Aug. non solùm Petrum principem Apostolorũ affirmat: sed quũ consuleretur sedes apostolica de fide contra Pelagianam hæresim, à duobus cõcilijs Carthaginen. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocẽtio Papa ad Carthaginense quidẽ cõcilium. Patrũ instituta sacerdotali custodiẽtes officio non censetis esse calcãda, quòd illi nõ humana, sed diuina decreuere sentẽtia, vt quicquid de disiunctis remotísque prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret: vbi tota huius autoritate iusta, quæ fuerit pronũciatio firmaretur: indeque sumerent cæteræ ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederẽt. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Ad cõcilij verò Mileuitanũ, Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & coëpiscopos nostros nõ nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, quòd per totum mundum posit omnibus ecclesijs in cõmuni prodesse. Et idem ad Paulinum Episto. 106. referens hæc gesta, commendat Innocentij literas responsiuas, subiungens. Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundò lib. de Baptismo, contra donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuilibet præfert episcopatui, quum comparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia, vna tamen est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christia. non longè versus principiũ, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis ecclesiarum catholicarũ quàm plurium diuinarum scripturarũ solertissimus indagator, autoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sint, quas apostolicas sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubiò apostolicã sedem, non solùm cunctis prælatam sedibus: sed diuinam vtpote fidei magistram.

Leo primus.

¶ Greg. in registri libro 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro apostolo totius ecclesiæ cura cõmissa est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pasce oues. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetijt cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædif. eccles. meã: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quocunq; solueris super terrã, erit solutum & in cælis. Ecce claues regni cælestis accepit: potestas ei ligandi & soluendi tributur: cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur.

Bernard.

¶ Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suę assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi & omnibus Apostolis cũctisque ecclesiæ partibus præponatur vt quãuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multíque pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid alijs negauit.

¶ Venerabilis Beda super illud Io. 1. Intuitus autem in eum Iesus, dicit. Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctis esset præferendus ecclesię.

¶ Bernardus non solùm pluries Ro. pon. Iesu Christi vicarium & totius ecclesiæ caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenij Papam, 237. ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus illius est, quem cõstituit Dominus dominum domus suę & principem omnis possessionis suę: meritò tali pastori, tali nutritio commissa est ecclesia, quum adhuc tenera, adhuc in cunabulis esset. Et in Epi. 242. ad Ro. quando discesserunt à Domino papa, ait, Cur regem terræ, cur dominum cæli furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibúsque priuilegijs singulariter sublimatam, ausu sacrilego inceditis, suóque minuere honore contenditis? Et in Epi. 131. ad Mediolanẽ. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens: fidele concilij & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitã ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quia si exhibeas debitã, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hactenus nó fuerũt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat, & econuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunq; personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porrò in promptu est ei omnem vlciscì inobedientiam, si quis forte reluctari conatus fuerit.

¶ In gestis cõcilij Constan. inter damnatos articulos Io. VViclef, & Io. Huss reperiũtur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ ecclesiæ catholicę, non est de necessitate salutis credere Romanã ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias ecclesias particulares.

¶ Sanctus Th. in 4. cõtra Gen. c. 76. postquã multipliciter probauit vnum episcopum prælatũ à Christo, totæ ecclesiæ, subdit, per hoc autem excluditur quorundã præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum Pon. vniuersalis ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In concilio quoque vniuersali Florentiæ sub Eugenio 4. vbi Grecorum, Armenorum, & Iacobitarum cum Ro. ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem, & Ro. pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Rom. pont. successorem esse beati Petri principis apostolorum, & verum Christi vicarium, totiúsque ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodũ etiam in gestis œcumenicorum conciliorum & in sacris canonibus continetur. hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium conciliorum gestis, & propterea hoc vnum concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

¶ Prætereo turbam Canonum & Doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sententiũ. Tam euidenter siquidem ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. pont. Petri successorem, à Christo in Petro institutum esse totius ecclesiæ pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autẽ post hæc hæsitans inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cum hæreticis seu schismaticis sapit, aut certè Christianus non est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisquis certitudinẽ mathematicam in omnibus quærit, vt Philosophi trãdunt. Hæreticorum atque schismaticorum proprium est sacra vti scriptura, secũdum sensum tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum autem, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra concilia, apostolica autoritate roborata interpretãtur. Hunc sciendi Christianam veritatem modum quisquis repellit, Christianus non est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, trinitatis vnã substantiam reuocare in dubium cum Arrio fas est: Spiritum quoq; sanctum procedere à filio, ambiguum adhuc eum priscis erit: panem in sacramento altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenẽda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta sanctorũ documenta, & sacrorum Cõciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositũ adsint, & Sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorúmq; conciliorum cum Apostolica autoritate inueniatur definitio, omnísq; Christianorum ætas à Petro hucúsq; in sancta ecclesia catholica hoc confessa inueniatur, reliquorúmq; Doctorũ testimonij innumera sint: certũ ita redditur Ro. pont. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius ecclesiæ Pastorem, vt certior fides haberi non possit. Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis. 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS QVARTVS
De Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisa.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio possit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in subsequentibus, quæ ab autore tractanda erât ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos, sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tâto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia nec non discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinare. Seruabo quoque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶ De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractandis primùm occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attirtionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.
An attritio possit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia cótritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tũ quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primò dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertiò respondebitur quæsito.

¶ Quo ac primum, attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio proprie significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis sequenti vsu dicatur, quòd contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status cælestis patriæ: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in ijs, qui sunt tristitiæ capaces. Et hãc doctrinam habes superius ab Autore in quę. 84 ar. 4. Hæc de primò.

Contritio & attritio displicẽtiã non dolorẽ, significãt.

Ollo perfectum hæc imperfectum.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositũ de cætero non peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est, quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositum de cætero non peccandi mortaliter) triplicirer hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantùm: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurarijs, concubinarijs, & alijs similibus: qui confitentur peccata sua, displicentq́ue eis peccasse, habentq́ue velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restituunt vsuras, &c. Et hæc displicentia, cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi explicit, puta quia pœnitens est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ, & negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertium autem scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur; pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitæ suæ: ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiæ conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est diligere Deum super omnia: secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritusancto in cordibus filiorum Dei. Et siquidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primum afuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra ex eo patet: quòd sicut in potestate nostra est constituere nobis pro vltimo fine delectationẽ venereã, aut lucra, aut regnũ: ita in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum pro vltimo fine: ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus quæ desiderari haberive possunt. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguat ab attritione ex eo patet, quòd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapienres, quàm boni fideles, tam seipsos, quàm alios habent pro contritis, quum hæc dilectio testimonium perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis manifestè sequeretur, quòd scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deũ, &c: Et hæc est dilectio similis charitati infusæ, intantum quod propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discernere nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, vel non? Et ab hoc amore prouenire potest quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habeam. &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiæ peccati, quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunque horum ex quantitate amoris Dei: ita quòd sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quàm aliquod aliud damnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm à peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quantum oportet esse peccatorum displicentiã in contritione.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionẽ & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate nõ peccandi, in statu tamẽ peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso: & hæc est attritio pœnitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia, quàm etiam comparationem Dei & alia amabilia in voluntate sua habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia condicto tam proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

Contritio & attritio duplex perfecta atque imperfecta.

CONCLVSIO.
Quanquam de attritio possit fieri contritus, attritio tamen imperfectorum & impœnitentium contritio fieri non valet: & informis contritio, quæ perfecta attritio dicitur. Dei munere fit contritio.

¶ Quo ad tertium, prænotandum est, quòd aliud est quærere an de attritio fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) non est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamẽ dicendum est, quod attritio impœnitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solùm, ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati non est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ, sed præcipuè ex eo quod actus vnius speciei non transit in actum alterius

alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quæ est cõtritio, & displicentia odibilis, non summi, quę est attritio, differunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo: & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est, quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summè odibilis, contritio autẽ sub ratione summè odibilis. Cui enim offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus non summè amatur, illi offensa Dei non est summè odibilis. Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquisite contritionis vsque ad charitatis infusionem inclusiuè, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiam quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes à diuo Tho. superius in q. 89. vbi dixit, quòd contritio est vltima dispositio ad charitatẽ.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu cõtritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiam. Fit enim quandoque non vltima dispositio: vt patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quàm in gratuitis det semper vltimo dispositis formam, pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur quòd homo habens huiusmodi cõtritionem acquisitam, certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autẽ est vltima dispositio: vt diuus Tho. dixit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturã, ac per hoc rationabile est, vt à nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quòd huiusmodi transitus fit per motum intentionis, ita quòd acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & non habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatem: si autem intenditur & crescit, est contritio & vltima dispositio ad charitatẽ: vt sic verificetur quasi commune dictum, quòd contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quàm imperfectorum, constat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusque materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impœnitentium, quàm imperfectorũ attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis sit propterea neutra differt à contritione penes magis & minus, tum quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tamen quia quantumcunque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquam esset contritio.

Tertio verò modo sumpta attritio, nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt à cõtritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus, ex eo patet quòd minimus grãdus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus enim omnes tam nosmetipsos, quàm alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcunque remissam perueniemus. Vnde nec est verum contritionẽ & attritionem differre secũdum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secundũ magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce, quàm viride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi videtur, quòd gratuita Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatẽ: ita quòd ex hoc ipso, q́p Deus ponit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatẽ: ita quòd ex hoc ipso, q́p Deus superadditum donum habituale: sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur vti nostra acquisita contritione: vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est charitas, quæ infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hier. Ad Deum postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositum, pro quarto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: quòd quicquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorum in genere motis, seu meriti non infert vnum tamen eundémque actum non posse esse tale principio, & cum tali principio: vnus namque & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus mortaliter in prosequutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ a principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet re inchoare actum, quo ad substantiam actus, sed sufficit quòd inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed inquantum est meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quàm imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quàm informitas fidei fit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui persequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superuenière charitate, imperfectionem suæ informitatis deserere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.
An exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare confessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in c. omnis vtriusque sexus: ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium: quòd ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia, ad remissionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui. Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicẽtia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

CONCLVSIO.
Non oportet contritionem, quæ ad sacramentum pœnitentiæ ordinatur, terminari formaliter, sed virtualiter tantùm ad omnia & singula peccata mortalia.

AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur, quòd singulis secũdũ numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facilè soluitur negatiuè: quoniam nec quoad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica eutitiatione potest quis simul cõfiteri mille mortalia: dicendo, Percussi millies. Et similiter vnica displicẽtia potest respondere mille peccatis, non minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicentia æquialere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus videamus, quòd vnum numisma aureũ æquivalet mille æreis.

¶ Secundò verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à contritione: ita quòd non sufficiat homini displicere sibi in generali quæcunque cõmisit contra Deum, sed exigatur, vt displiceat sibi in speciali peccata à se patrata, puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de cõtritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: deinde de contritione absolutè. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incepit: cõtritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quòd terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oporret quòd hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex cõfessione, vel ex seipsa, vel ex absolutiõe sacerdotali: plura enim in sacramẽto pœnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quòd vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quòd ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui nõ potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi vt iudici remanerent quæcunque non essent à pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offert cor: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

niam displicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet: quòd communis doctrina tenet sufficere pessingulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantùm virtualiter.

¶ Et si dicatur, quòd contritio sequens tot attritiones, operatur in tot iliarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet, nihil valere illationem hanc, sed destruere communem dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quòd contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd proprie loquendo, contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolute, dicendum est, quòd non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolutè differt contritio remittens peccata venialia, à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quòd contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum pœnitens est reus. & hoc manifestatur ex eo, quòd impium est dimidiam à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hæc extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio, & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & cõuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obijciatur contra hoc, dicendo, quòd huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus fidelis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta concurrit ad remissionem peccati, vt eo deus ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obijciens, quòd volùtarie opponitur illic ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententiæ superius recitatæ aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quòd post omnes attritiones in speciali, subsequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quòd post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectæ formaliter, oporteret post illam hæc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus: primum autem sacri Doctores tradunt. Et verum proculdubio est tempore euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam) vt contingit illis qui suscipiendo actualiter sacramentum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti (siue vt consequentes sæpe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Vtrum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter & absolutè, ex dictis apparere potest, quòd non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento pœnitentiæ tam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessarijs virtutum actibus & pro peccatis potest perfectè fieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: vt patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiunijsque daret: hic enim prisotempore perfectè satisfeciſſet pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quòd terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet, respondendum esse affirmatiuè: quoniam nec curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata cum missa: siue sint à memoria quicunque (vt dictum est) impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd, propriissimè loquendo, tentatio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessionem quo ad medium attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quòd assumptum verum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt verba diui Thomæ.

Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, secundò actualiter hanc huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiue perfectam displicentiam. Sed cum hoc quòd aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, fiat quòd ex aliquo fauore charitatis, in quo si exerceretur, displiceret contrariantia venialia, consequatur remissionem venialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi ebliti: quia (vt dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quære ibi. sat fit hic scire partem negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam sed pœnam debitam peccato.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus fortè habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

CONCLVSIO.

Contritio non modo culpam sed pœnam damni valet, non autem pœnam sensus, nisi æternam: charitate autem formata pro gradu suæ quantitatis omnem pœnam delere potest.

¶ AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem conueniat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem triplicitèr, scilicet & dicendo Pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificatur: Contritio enim vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alteratem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ vtrique, siqua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus, & æternitatem pœnæ: iuxta tria quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit aduersio ab incõmutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam à Deo, & fit conuersio ad commutabile bonũ, cui respondet pœna, sensus: & cõstituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autẽ peccator conteritur, quia charitate Dei cõiungitur, tollit contritio pœnã damni, quæ separationem à Deo ponebat, & quia per eãdem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatũ eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad pœnam sensus.

¶ Vbi vides, quòd non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet incontrito debebatur: sed est illamet pœna sensus relicta: & hoc contra primum modũ dicendi. Nec interuenit cõmutatio pœnæ æternæ in tẽporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an scilicet contritio remittat pœnam sensus) soluatur, sciendum est, quòd hic certa sunt duo, primum est, quòd quantò contritio est maior, tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita, secundum est, quòd tanta potest esse contritio, quòd tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum verò est, an quælibet quæcunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autẽ apparet, quòd pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quælibet verificata sufficiens est. Post enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnam sensus. Primò, ex pœnalitate sibi annexa, displicentia enim cõmissi criminis non fert secum necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ, fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quãdam: dolemus enim communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam parere, contritioni conueniret, secluſa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideò secundum hoc caput dicendum est, quòd contritio quælibet simpliciter, & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam vim pœna voluntariè assumpta secundum Deum. Secundò ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primò apparet in baptismo: vbi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ actualiter susceptо, dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ: ex hoc quòd contritio fert secum votum sacramenti pœnitentiæ, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quòd quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi: nam rationabile est, quòd plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quàm non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidẽ charitatis, & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, vel in parte pœnam sensus: ergo charitas pœnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facilè suaderur, ex eo quòd pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim consequens est, vt idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perficimus in Baptismo: quòd, scilicet id quòd operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus nõ ita copiosè. Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem, extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni & æternitatem in pœna, scilicet ex vi charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quòd huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur, non solùm tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. 4. contra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quòd tolleret totam pœnam sensus.

¶ AD PRIMVM Ergo argumentum in oppositum, dicitur, quod satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quàm lex moralis secundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶ Ad secundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis: annexus autẽ dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS DE *Confessione, in quinque quæstiones diuisus.*

1 *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occultæ, vt in solo corde latentia sint necessariò confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4 *Num peccata semel inter confessa, subsecuta absolutione, & satisfactione posſint iterum fructuosè confiteri.*
5 *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESSIONE Quæ secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primò circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad cõfessionem. Et est ratio dubitandi: quia nõnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quòd sic: quia extra, de pœnit. & remiſ. expresse dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quòd ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus cõfirmatur ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis vtriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non comprehenditur sub eodem præcepto quo ad confessionẽ.

CONCLVSIO.

Ex vi sacramenti, & ecclesiæ institutione non tenentur confiteri, nisi mortalia peccata Christi fideles.

IN OPPOSITVM Est, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & benè, de necessitate, vel sacramẽti, vel præcepti ecclesiastici. Et dicitur quòd de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, vel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De necessitate autem præcepti ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quòd carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, vt sic impleat ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio fit tutior, secunda tamen est verior, imò solà vera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio enim ecclesiastici præcepti, non est præcipere confessionem, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea sub ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio præcepta

est. Secundo, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata: non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præceptæ omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

Tertiò patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quòd vitius arceatur ab ingressu ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ non sunt à pia matre ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris conditionis. Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venalium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ. non enim dicitur, quòd confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato caueant ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia, quæ absolutè sunt bona supererogationis, ita obligantur ad confessiones statutas etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quantumcunque nullum habeant mortale.

AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indulgentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullum ex cipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo ecclesia apposuit ly, omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia sibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

Quaestio 11.

An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda.

CIRCA Materiam confessionis quæritur secundò an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiasticæ præcepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quòd occultorum confessio cadit sub præcepto ecclesiæ indirecte, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio hominis commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc non sunt de necessitate confitenda. Maior patet: quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque alijs. Minor verò probatur authoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, & cætera. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis & hoc intendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contra pupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinarium vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quòd homini commissum est, non ædificari oportet secùdum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quū apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & vtrunque inueniatur ecclesiæ suæ commisisse non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo, & de potestate ordinis Ioanni vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

Conclvsio.

Non modò manifesta peccata mortalia Christi fidekes confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt in solo corde peccata sunt.

AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi sorte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij pœnitentialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo. Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad subslantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita unde, vt sonat litera (quoniam certum est, quòd per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub ijs, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatū cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantùm, quod solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exteriorис commissionis vel omissionis.

¶ Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subijciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, sit actus pœnitentiæ dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subijcit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vtigitur de peccatis cordis posset ad arbitrium offensi recompensare, oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶ Pertiò, ex vsu ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est, peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilij primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd cōcursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quòd cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis vel retentionis peccatorum. Ad secundum verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscēdi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantùm: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit auctoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi decimooctauo, modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis ecclesia testatur. Quòd denum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam & materiam, ex supradictis clarè patet: quoniā ex hoc, quòd peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, concluſum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio modum recipientis, admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, forma liter loquendo: quoniam nullum actū commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum cō ditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo nō se extendit ad occulta, negatur ratio: qm vnde prouenit, quòd iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd non est simi lis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

Quaestio 11.

An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò, vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmatā videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians specie peccati mortalis, est necessariò cōfitēda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimēda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se decimo, quàm de vicesimo secundo peccato vel econuerso. Et cōfirmatur, quia si nō omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullāque singularia, aut quasdam species & quædam singularia, sic & quasdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non ponsit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognōsci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quàm quod submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille, &c sic de alijs. ergo.

PRO PARTE Autem negatiua videtur esse vsus maioris sortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et cōfirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod verò sit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiusmodi discussione, quàm sine ea pœnitentibus prouideretur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solicti impediuntur à multorum confitentium audiētia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

Conclvsio.

In salutari pœnitentiæ iudicio confiteri oportet singulas peccatorum species, & numerum certum prout expedit ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentiæ præmissa.

AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddā est, cuius actus est propter seipsum intēstus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adæquare puniendo. Ad alterum verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tēpus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, quòd nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed vt medicinalem, eo quòd præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis sed in quo pœnæ sunt medicinæ: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsam tēdet: quoniam ad adæquandam pœnam culpæ ordinatur: nō ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec puteat aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercitur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quàm humanum, & confessor in tantum persona Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis vitę tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à communissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia saluator noster hoc attestatur, dicens, Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundū, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quòd Christus nō venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercēdum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat ad sacramentum pœnitētiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debeat esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, cōsequens est, quòd oportet pœnitentem hæc explicare iuxta possibilita

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem suam: si verò huiusmodi discussio nõ exigitur, cõsequens est, quòd non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et si hæc negativa admittitur, cõsequens est vt declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium & esse salutare: ita quòd secundum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quòd est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicium à iudicio absolute differt (vt dictum est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolute intenditur ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secundum se consistit in adæquatione pœnę ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cõmensuratione pœnæ ad pœnitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in commensuratione tam ad infirmum, quàm ad sanitatem acquirendam) & commensureta pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similium speciebus) absque discussione harũ commensurata tam pœnitenti, quàm eius saluti punitio arg; prouisio sit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de alijs. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori, quę, qualis, quanta, &c. pœna commensurari debeat huic pœnitẽti rectè disposito, & illius saluti. Dico autem rectè disposito: quia licet aliquis pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc commensurata sit indispositio pœnitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessiorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi enim indispositio pœnitentis: quia est per accidens, nõ variat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notantur quoque dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem: sub formali nanque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species quæ peccatorum & quæ genera oportet confessorem in salutari pœnitentiæ iudicio cognoscere.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, quòd species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de alijs, & huiusmodi videntur esse species gulę, & vniuersaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui in necromantia: & sic de alijs.

¶ Citra numerum verò peccatorum sciendum est, quòd dupliciter accusandus occurrit, primò secundum se, secundò vt circunstantia peccatoris. Et secundum quòd est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si senties millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nesciturt, sufficit explicare illum crassa quadam æstimatione: nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis fortum multoties: videtur sibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus solicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. sed sat est, ita confuse numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunstantiam peccatoris, quàm secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodam verisimili numero: vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicetur tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequẽtia manifestæ aperiendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris pœnitentem aut confessorem multum solicitari: quoniam pars est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiam conuersa, facilimè potest quo ad hæc expediri, narrãdo discursum vitæ suæ in annis meretricijs, nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discrete manifestato arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiungeris, quòd parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum est, quòd pœnitens debet habere intentionẽ explicandi omnia mortalia: ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare species, vel individua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad iteriorem modum explicandi omnia. Et si dicendo euitatur error putãtium, quòd sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus sum, hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quòd aliter iudicandus est & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac solicitudo reducta in certum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quod mediũ est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quę sita aliqualiter est vera: & autoritati doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul desertur.

AD OBIECTIONES Tamen primò allatas, pro quanto contra conclusa militant, respondendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quod intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo doctore discordare credimus. De speciebus verò dicitur, quòd Deo cõmuniter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quasdam species peccatorũ esse manifestandas, & quasdam occultandas, sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda: sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, excessiuæ tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliqualiter erassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem in sinuante: incerta autem excessiuæ multitudinis sufficit in confuso significare, vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium, hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpendenten inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, vt ipsimet sciunt proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur quòd vt iam dictum est, adæquare pœnam culpæ, contingit dupliciter, vel simpliciter propter se vel quodammodo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam consistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpæ & pœnæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis pœnæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij præsentis vitæ, ideo ad confessorem non spectat actus ille: & quum potentia sit propter actum, non est opus vt confessori fic exactè nota fiant peccata, vt possit pœnam culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorem spectat commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commensuratio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis tẽporis) ideo & vera est doctorũ sententia dicentiũ, q̃ confessor debet pœnam adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO IIII.

An peccata semel viè confessa, subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERITVR quarto adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem effectuum in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluarentur: falsum nanque dicerat sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito nõ haberetur, si confitens denuò peccata alias confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse alias ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi. quòd est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quòd aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ alias dixi, &c. fructum sacramenti præciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudicium semel latum sine errore à cõfessore, Deus sic ratificat, quòd est irreuocabile. Ergo rationabile est, inquit, Sco. quòd etiam si ratificet quòd sit irreiterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his quę videmus in foro litigioso: nã sententia diffinitiua absolutoria accusati innocẽtis, non replicatur: nec si repli caretur, absolueret: quia nõ est amplius obligatus, vt absolui possit.

CONCLVSIO.

Non tantum licet peccata semel confessa pluries confiteri, sed ex vi sacramenti, si viè confiteatur peccator, maximam assequitur vtilitatem quo ad pœnæ remissionem, & gratiæ augmentum.

IN OPPOSITVM Videtur esse communis opinio. Ad euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata alias confessa, & quædam nunquàm confessa: sed de confessione continente solummodo alias confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti seu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, scilicet erubescentia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non meminilegisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hãc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitam esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quàm in secundo quęsito adducémus hoc idem concludit: ideo transeo ad secundum quæsitum. In quo inuenio. Sco. in 4. sen. dr. 18. respondens ad primum, tenere, partem negatiuam esse probabiliorem: ita quòd sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Moueretur autem ex argumento quinto loco allato cum sua cõfirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunque suscipit quodcunque ecclesiæ sacramẽ tum rite ac dignè, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, ministerio idoneo, &c.) non solùm licitè recipit sacramentum, sed etiam recipit fructũ sacramenti: sed in casu proposito pœnitens rite ac dignè suscipit sacramentum, & ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentum. Maior est per se nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet indutiuè in singulis sacramentis. Minor autem facilè patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitẽtiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis, præsuppositio fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit: augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

AD PRIMA Ergo argumenta, quæ contra primum militant quæsitum, respondendo dicitur, quòd materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem, licet sit eadem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quãdo totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique, dicẽdo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligauit: ideo ecclesiæ minister absoluat, id est sacramentum absolutionis impendit licitè profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quòd significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quòd cõmuniter inuenitur, leges respiciunt: subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à pœna, quòd ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd sit medicinale, & curatiuũ infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solùm in culpa, & vocatę pœnæ siue æternæ, siue tẽporali, sed in multis alijs malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solùm extendit se ad culpam, pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eoipso, quòd extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius cõsequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentiæ doctrinã. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quæstione 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipere ex his sacramentum pœnitẽtiæ ad tollendas etiã reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quòd fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem cõfitẽtem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quòd subijciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat eã ridiculo: noa sunt enim frequentãda quantumcunque fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorũ effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet: quoniam irrevocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, in fructuositas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio: iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad cõfirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniã ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ su per eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eoipso quòd sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVAES-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quæritur an confessio informis sit iteranda? videtur enim quòd sic. Primo quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium vt instrumentum motum à Deo, principaliter absoluente.

¶ Secundò, Confessione existẽte informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet; sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi, non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

IN OPPOSITVM Est autoritas diui Tho. in quarto sen. distinct. 17.

CONCLVSIO.

Informis illorum confessio, & si illis diuina non adsit gratia, si fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.

¶ Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quòd vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quòd omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quòd nulla confessio informis est valida, ita quòd non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuò confitendorum: quum tamen oportet nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quod non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quòd aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quòd aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet cõtritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quòd dolẽt de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu incontritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsque ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter præponunt cauere de futuro: non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discutione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantùm eis dolere de peccato, & cauere de futuro sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa præterita, & intenderet amplius illum non offendere: in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hæc habeant. De horum numero vtinam nõ maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos putem virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & cõmunicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiue præsert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Tho. quòd confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de cõfessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, nõ solùm secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autem si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis consurgens, confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quòd non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantésque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide eum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorãtia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quę sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic eruditi sunt: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autem qui non explicant, cõfitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentis nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed infirmis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur à diuo Thom. quia sacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur sacramentum, non solùm secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partẽ sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramẽto nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quòd contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thom. Hæc autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est, vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thom. probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & vere sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen, si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob id fuisset incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque ad dat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritúmque ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

AD PRIMVM In oppositum dicitur, quòd sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudicium exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodò sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilege exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est depositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in baptismo contingit. ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo ractore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in contritione duo sunt: scilicet velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti pœnitentiæ absolutè: sufficit contritio quo ad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrit contritio etiam quo ad secundum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentũ, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quòd sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam graviter absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus æstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere quòd ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discutione aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum quòd licet sacrilegè, sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi nõ tunc quando tamen erit dispositus pœnitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum vanum, quòd Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quam primum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, de satisfactione pœnitentiali in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num pœnitentialis satisfactio de aliàs debito fieri possit.*
2 *Num pro contritio & confesso peccato imposita satisfactio se exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.*

QVAESTIO I.

An satisfactio pœnitentialis possit esse de aliàs debito.

QIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur quòd non. Primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliàs id, quod fit, esset debitum, minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

¶ Secundò, quia ritus ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia secundum Anse. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

CONCLVSIO.

Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus aliàs Deo debitis, vel ex præcepto diuini iuris, vel positiui.

IN OPPOSITVM est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est, plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumendo pro fundamẽto, quòd vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominem & Deũ. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. Probatur ergo primò intentum sic: Eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. assumptum est notũ & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tanto euidentior, quanto in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quàm secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

¶ Præterea, vnum & idem opus cũ hoc, quòd est aliàs debitũ Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitã æternã de condigno. Cõsequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliàs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tã excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius solutì pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriã sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito, & gratificatione, mãca est in satisfactione? an forsè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quàm circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quãdo sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per confessionis ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim ecclesiæ clauibus est derogare, maioremq; virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intẽdis, & mala quę sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis bonii feceris, aut mali, sustinebis.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quòd aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ

¶ Ad se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideò prouide ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiæ præteriens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd sit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia aliàs debita, sed opera ad quæ aliàs pœnités non tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ alijs pœnitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute eiusdem pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Verumtamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarum actio Deo, vt est à superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset à pœnitentia: & simile est in alijs. Vnde habes quòd etiam per ea quę si homo non peccasset, essent exacta alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECVNDO Circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primò, ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundum legem abscisio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnę (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale nō prosequetur executionem pœnitentię, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Sco. talis ratio. Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

CONCLVSIO.

Quę uis pœnitentialis satisfactio à confessore pœnitentibus imposita, in foro militantis ecclesiæ, quamuis extra charitatem fiat, sufficiens tamen est, & si pro tunc non ualeat, ualere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redibit.

IN OPPOSITVM Est, quòd satisfactio mortua, non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam astererę: sed dicat se absque præiudicio loqui in prima quæstio. distinct. 15. 4. senten. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc moduum. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullam satisfactionem sufficere, nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersaliter accommune principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter diceręnullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsum, & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæritur an huiusmodi actus pœnitentiales per relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorij, sequitur quod non oporteat recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficibs, nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum, fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia quod amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanáque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest verificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis, quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel eleemosyna extra charitatem) si fic est per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola, & hoc non: quia sic etiam conuenirent satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quòd omnes negamus, dicentes cum August. quòd peccator non est dignus etiam panę quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto: & hoc non: tum quia ad hoc, quod opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confectione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate: Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuentus possit à charitate verificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præterijt oratio: & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim pœnitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis ecclesiæ. Probatur hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solùm ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non fit soluta ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, vanum mostrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm vsu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatū est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 15. dist. 4. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatē fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitēs ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramētale vtpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex claubus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postquam sortita fuisset si in charitate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in alijs: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est præcipuè pœnitentis, & tam parū habet sacramenti, vt multi doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniā orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, & non secundū acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo vt prædictum est, reperitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue impositā à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi, nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in Paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi ratione in quacunque materia fiat, respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quę tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actū, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita: primum est, quòd est iudicata & præcepta à Christi vicario: & hinc satisfactio sit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abijceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quòd est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, pœnitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suiipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quòd est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd ecclesia vtitur pœnitentiæ sacramento quandoque absque hac tertia parte (vt patet de pœnitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfeciſſet, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi vt descripta est, & vt sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est, peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes, non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amicè soluenda propterea diuinitus in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso, si enim redirent simpliciter, deberetur per se pœna æterna & similiter peccato non dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in pœna venialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perseuerantium venialium in inferno est æternitas culpæ: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia, scilicet solutio pœnæ nunquam est acceptabilis, quia nunquā soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS
de Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.
An sacramenti pœnitentiæ minister, possit, esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramēti pœnitentię quæritur, an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia constat ex summi pōtificis ministrat ei sacramētum pœnitētiæ sola potestate ordinis: quum potestatē iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quòd sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. Tum quia videtur, etiam communiter dicitur, quòd potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

CONCLVSIO.

Sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est idoneus sacramenti pœnitentiæ minister, sed necessaria est illi iurisdictionis autoritas à superioribus sibi collata.

IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus. ¶ Ad euidentiam huius sciēdum est, quòd licet multa doctorū verba sonare videantur, solam ordinis potestatē quandoq; sufficere ad hoc sacramentum, secundū tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur vltra potestatē ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solùm per ecclesiam determinatū est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in concilio Floren. sub Eugenio. 4. quòd minister huius sacramēti est sacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito nō habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quòd potestas ipsa iurisdictionis, sit prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium tale faciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submittunt in illa causa. In ministro verò sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramẽtalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitente, à Christo, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationabile est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ venialium. Et sic inuenitur hic nõ sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursa: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quę est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excõmunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes, poterant omnes absoluere: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solùm sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est verus, suppositis veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtranque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprij: vt patet de his: qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, de Indulgentiarum Thesauro in quatuor Quæstiones diuisus.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3 *Nun satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.*
4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

QUIRCA Indulgentias post tractatum quendam aliàs editum, & plures quæstiones in secundo lib. positas, iam tertiò scribendum occurrit tripertita consideratione. Primò de thesauro. Secundò de causa. Tertiò de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgẽtiarum. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertiò, quorum sint vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

TRACT. VIII.

QVAESTIO I.
An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLVSIO.
Non minus necessarius est ad indulgentiarum efficaciam aliquis thesaurus, meritorum Christi, quam sacramentorum.

QUIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum (sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. Vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentię autoritatiue, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic quòd ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. dist. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcunque solueris super terram, &c. Hinc enim vult papam veluti principem Christianæ Reipub. constitutum: & posteà ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmatúrque hoc inducendo quòd sacerdos absoluendo transfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primò in hoc, quòd non distinguit inter forum pœnitentialem & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, vt princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari à sacerdote in foro pœnitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ. pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quæ remissæ sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem pœnitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertiò errat non discernens modum potentiæ, aliud est enim papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, quòd papa possit sicut rei veritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quòd potest hoc alio modo, puta per ecclesiasticì thesauri dispẽsationem. Et hoc patet in simili: nam sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non valet, Papa potest quodcunque soluere super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio verborum sonũ habens pro se (pro quãto indulgentię sonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur super hoc, quòd pœna debita à pœnitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinę iustitiæ ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi Papa posset supra ius diuinum: quod constat esse falsum. Et hæc opinio triplicitèr errat. Primò diminutissimè exponendo remissionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum pœnitentiarum, & nõ solius vinculi iniunctionis: nõ enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quòd impietatem tribuit ecclesiæ, nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione pœnitentiæ, impiè ageret ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo à vinculo iniunctionis trãsmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertiò errat in hoc quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniam certum est, omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum: consequens est, quòd idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Constat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantùm de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non egit ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis vijs Domini non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quòd misericors peccatoris computat Christus quasi suam iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum sed per Christi communionẽ acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime cõmoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionẽ peccatorum quo ad pœnam tantùm per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidẽs: quoniam omnis ratio exposcit quòd diuina prouidentia si subijcientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentijs, multominus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.
Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

QUIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones, dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLVSIO.
Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est, superfluarum, quæ per pœnalia opera & meritoria fiunt, quæ superflua sunt.

AD CVIVS euidentiam non aliunde quàm ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, scilicet, quòd indulgentiæ succedunt loco pœnitentialium satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione digne exequuta (puta ieiunio) considerãdum est quadruplex officium: haber enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet boni-ficandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera: ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinã præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit, meritoriũ est vitæ æternæ & ex eo demum quòd pœnale satisfactorium est pro pœna tẽporali pro peccato debita. soluitur enim pœna absque omni contradictione per opus pœnale vt sic: indulgentia autem non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vltimum officiũ quod est satisfacere: nam ex vi indulgentię non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit pœnam, quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longe melius esse prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgentiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cõintelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirendi indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quòd thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quæ pia per opera pœnalia, & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, deberet esse thesaurũ hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quod vnus pro alio & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio: sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autem non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodem reconditæ sint ex eo patet, quod satisfactiones illę, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam eesserunt in solutionem pœnarum debitarum pro proprijs peccatis: & propterea non possunt pro alijs soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus, quę pro quibusdam determinate obligatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitę suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quòd nec pro his, qui illas egerunt, nec pro alijs hactenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quòd non solũ sint satisfactiones superfluæ, sed etiam, non plenè renumeratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satis faciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.
Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CONCLVSIO.
Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum & meritorum Christi, & sanctorum thesaurus est.

QUIRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur: quòd sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidã nec in Christo nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autẽ etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto dist. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plene sibi remunerata: iuxta illud: Exinanuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus vero in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita, in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam.

Secundò, quia ad hoc quòd satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autentice constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horũ opinio tam irrationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoãdo, falsissimũ est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & contẽnuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui nõ proprio, sed Christi merito ad cælestem perueniunt patriam. A ratione

quoque hoc alienum: est quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suū: & propterea sicut quilibet homo meretur non solùm animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed alijs meruit. Imò maius quid meruit nobis, quàm sibi, quia nobis meruit beatitudinem, quàm sibipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli, sed communicando in vocabulis cum arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidē de remuneratione cōmuniter, siue sit proprie remuneratio, siue non, distinguendum est quod merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid vero non sunt totaliter remunerabilia ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quòd est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur quòd non sit capax talis remunerationis, scilicet quòd satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfeciſſe, quàm pro proprijs peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendum est, quòd merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quòd etiam ipse eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum, aut merces, aut remuneratio quęcunque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quanto fuit mereri remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quòd plus passus est, quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa exequutione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quòd est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alterius: imò quum contingit superfluam satisfactionem Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidētale Laurentius in cælo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quòd satisfacere seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quam ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem sancti plus satisfecerint, quàm demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob plus passum fuisse, quàm pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactionum: vt patet ex antedictis. Similè autem esse de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. 1. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam dispoſuiſſe passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romanam ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad efficium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium, quando nulli amplius prodent, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnam pro peccato debitam: dicendum est, quòd hoc ipsum quod est materia Christi & Sanctorum, vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quòd non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electi is illa sufficiſſent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra si-millima essent capiti, videmus enim diuinam prouidentiā disposuiſſe, quòd Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro alijs merentur: decongruo tamen quidam qui pro alijs impetrant, ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilentur Christo etiam in hoc quod pro alijs passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro alijs satisfaciunt.

QVAESTIO IIII.
An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

CONCLVSIO.
Aliter quàm per sacramentum dispensari potest indulgentiarum thesaurus à Papa & cæteris ecclesiæ prælatis.

IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quàm per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum iustum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nullāve ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidem illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, commissa sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quòd communia bona ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidentem ecclesiæ, sed non quomodolibet, sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanæ sunt in thesauro ecclesiæ. Hæc inquam ratio facile soluitur, dicendo quòd sunt in thesauro ecclesiæ, vt à Christo dispensentur membris ecclesiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum merita Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

LICET Autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesia facto declarauit, ecclesiæ prælatos posse huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare) dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniunctarū: ex hoc enim (vt in superioribus manifestatum est (oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgētiæ succedere pœnitentijs iniunctis) ideò absque hæsitatione aliqua etiā, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solùm per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quā per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælatis ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatendum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc. Communia præsentis ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum vt superabundantem satisfactoria, sunt communia bona præsentis ecclesiæ communicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramēta. Maior propositio nullum videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est excepta vltima particulam, scilicet, quòd hæc bona sint communicabilia aliter, quàm per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quòd hęc eadem bona potuiſſent si voluiſſent Sancti communicare, non per viam sacramenti alijs membris ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuiſſent hoc efficere aliter, quàm per sacramēta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sunt cōmunicabiles alijs aliter, quàm per sacramenta. Hinc quoque mōstratur validum esse ad propositum autoritatem illam, Quodcunque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcūque solueris eo modo: quo illud est solubile: & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter, Quodcūque aliter, quam per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quam per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna temporalis pro actuali peccato debita est solubilis & per sacramentum & per alianam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pœna potest à Petro solui, non solùm per sacramētum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis ecclesiæ: quoniam vera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solùm, potest per sacramenta cōmunicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud verò quod glosando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remisionem peccatorū commissa esse prælatis ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verum est de spectātibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid: de quorum numero est remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secūdum minimū quid tantùm, puta temporalem pœnam remittendū.

ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalem, spectat ad claues excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quòd partialiter potest esse effectus sacramenti potest pertinere ad claues ministerij. Sic autem est in proposito: quoniam remissio pœnæ tēporalis pro actuali peccato debitæ, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, vel per proprios actus pœnitētis, vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera quòniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorū: si enim indigni aliqui promoueantur ad Episcopatum, Priorātum, Abbatiam, &c, quamuis promotor pessimè dispenset huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispēsatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei iuxta illud, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mini steriorum Dei.

IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extrà, de pœnit. & remiſ. ca. quum ex eo. non eneruarent autem si essent validæ, sed supplerēt, adimplentes in veritate, quòd per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

IN HAC quæstione aliquid supponitur, & aliquid quęritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd vnum requisitorū necessariò ad efficaciam indulgentiæ, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eò quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum:) cōstat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quātitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quòd ad tantam indulgētiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiue.

¶ Verùm ad minus communia discedendo cō siderandum est, quòd licet potestas Papæ super communia ecclesiæ bona tam spiritualia, quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamē subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei ecclesia: quæ quamuis ad hoc quòd rectè fiāt, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt: de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibētur, quę tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorū, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus, & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantùm. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesiæ, si enim Pontifex pro suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniā ipse nō est dominus bonorum ecclesię, & si factę & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionē, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculum propterea per via facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborū: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest, quòd primum genus dupliciter à potestate pōtificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facilè est discernere. Quod enim non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, &

QVAESTIO I.
Virum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

CONCLVSIO.
Indulgentiæ tam secundum se, quàm secundum suam quantitatem non subiacent libero imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabilis dispensandi causa.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa, ex hoc ipso, sit rationabilis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quàm temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multò magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium est cum damno ecclesiæ: donatio verò horum spiritualium est sine damno ecclesiæ: nam habere damnum annexum vel carere annexo, dãno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quòd etiã in quibusdam habentibus annexam damnum ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationũ. Vnde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quòd viam facti nullum operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Thesaurus indulgentiarum nõ potest veraciter attingi à potestate pontifica, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia, quam tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam, Consequentia verò quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dãs indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispẽsationis potest attingere thesaurum indulgentiæ solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgẽtiæ attingitur aliter, quàm per veram dispensationẽ, oportet alium actum fingere, puta actũ imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt: ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantatis: scilicet mille annorum.

AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ aliàs bene concessæ pariunt propter earum multitudinẽ quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum pœnitentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt discretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

¶ Ad secundam iam patet responsio ex dictis, nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit, Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentũ. Primò, quia aliter prædicatio ecclesiæ esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ ecclesię periclitaretur. Tertiò, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quæquam indulgentiarum causa in bulla exprimitur nisi manifestus error sit rationabilis: tantæ tamen indulgentiæ, non oportet in

QVAESTIO Hæc non est mota propter difficultatẽ, quia in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiant in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero, duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi vt dictum est, error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentijs, non est de hac vel illa indulgẽtia. Sed sicut fides nostra circa eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autẽ est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neq; est quòd sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ nõ potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo specient ad fidem, fides nostra est quòd indulgentiæ ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de alijs singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tãquã ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minoris seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solùm potest papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in alijs similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis: & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentijs, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facilè potest. Nec est recurrendum ad spiritumsancti assistentiam, & propterea piè debere credi, quod non potest papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos põtifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt habetur extrà, de sponsa. duorum in ca. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quòd longè plus est quàm dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis, tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine concilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de põtificis indulgentijs, aut causarum meritis dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primò narrative: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiã aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extenditur se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quòd etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quòd in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertium dicitur dupliciter. Primò quòd illa sententia communis intelligitur negatiue, hoc est non plus valent quàm sonant: diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundò dicitur, quòd vera est de indulgentijs discretis: non autem de indiscretis quo ad causam. Potest & tertiò dici, quod vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi, sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potes decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

veritate ei
se rationabilem.

TRAC-

TRACTATVS DECIMVS
de Suscipientibus indulgentias, in duas
Quæstiones diuisus.

1 *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*
2 *Nũ tẽpore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVAESTIO II.

An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

IRCA Suscipientes indulgentias dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia. ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est aut oritas doctrinæ communis: tenentis ad indulgentiam sufficere tria, autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pœnæ per viã sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum: alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus illis minimè prodest, qui tametsi sint in gratia constituti, negligunt tamen per seipsos satisfacere: vt autem illis prosint, necessaria tamen illis est, præter gratiã quam habent, dispositio, & solicitudo satisfaciendi per seipsos, quantum sibi possibile fuerit de iniunctis pœnitentijs.

IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quæ cõsueuimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quòd nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt si quidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas imponere: vel spontè illas assumunt, dum cõtinuè studẽt per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. Ad hoc. Secundi verò paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt: & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgẽtiæ non prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum est indignus aliena satisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentię. Maior propositio intelligentibus terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quòd satisfactio pro pœna tẽporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secũdum est, quòd licet tam contritio quàm confessio sit ita personalis, quòd nõ possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quòd ea pax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor primò sic: Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum, indignus est amicabili adiutorio: quoniam amicitiæ ratio poscit, ꝙ amicorũ sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ergo pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me paterẽtur. Possẽtque rectè huiusmodi negligentes, quærentésque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi. Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est, amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quòd Sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quòd passi sunt, illis amicorum prosunt passiones. Secundo probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem ecclesiæ thesaurum: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim, quòd possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur ecclesia Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset enervare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentię constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia: sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, quòd fiant parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia, scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundum veritatem viget. & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, verè pœnitentibus, nisi superfluè, seu ad maiorem expressionem, appositum sit li, Vere, denotat indulgentias nõ confequi pœnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitentes, significante participio actum pœnitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoque suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur de iniunctis pœnitentijs, constat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam: alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum est, quòd indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit nisi à pœnitentijs iniunctis: Alterum est, quòd indulgentia non prodest nisi parato per se satisfacere: primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, quòd frustrà faceret quis sibi iniungi magnas pœnitentias à confessore, non vt ipsas impleret: sed vt per indulgentias ipsas exoluere: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundò, quòd si forma indulgentię mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamẽ suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid æquiualens, aut maius suppleri possit: vt patet ex hoc, quòd contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia tale, ac tantum exigere opus vt excedat præparationem ad satisfaciendum: puta, si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi. & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignũ amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quòd causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

AD OBIECTIONEM autem in oppositum dicitur, quòd tum ad diuum Tho. spectat, quòd aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sententiar. distinctione vigesima. quæstione prima. articulo 3. quæstione secunda. Quantum verò ad communem doctrinam: quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adinuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quòd iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium: & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentię & tempus operis sit vnũ & idem, vt quum datur indulgẽtia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coëxigere gratiã in præcipiẽte illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentię: vt quum datur indulgẽtia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam soli cita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo &c.

¶ Tum quia nõ minus valet huiusmodi opus pro se, quàm pro alio, sed, si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quid faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd ponit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLVSIO.

Eo tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.

IN HAC Questione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiã tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quod primò loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta habert pœnitentiam seu gratiam coëxigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hac ratione. Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dans indulgẽtiam ponit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantùm est, & velut instrumentũ Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est: vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispẽsatorem eleemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur in indulgentia.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, quòd eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia: respondetur quòd eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Augustinus, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuũ, non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ, supplicatio autem mortua, soli misericordię innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS.
De modo tradendi, seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo Trádantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremę vnctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere, ne pertinax quisquã, aut leuis sit circa modũ tradendi aut recipiẽdi ordines. Nam, si collecta fuerint quę põtificales codices, qũque ratio autoritasque doctrinę tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinũ. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione. 4. sentent. dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum diaconos altaris, sed diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius oppositum ibi dicitur quoniam diaconi altaris ad orandum & prædicadum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconibus: & primæ ad Timothæum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse diaconus. Et quia ambæ ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timothæus episcopus) erant ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant diaconis mensarum & viduarum: ideo diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Diony. ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quòd magis viget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certum verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum Spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptum, diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Tacco de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur, etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest episcopus, quia non episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

HAEC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contractus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutius tamẽ esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret, quòd in præcedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepercit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues vel librum episcopus, dicens, de exorcista verò habetur: Accipiat librum de manu episcopi dicentis

dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper similes formæ & materiæ: & quòd materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMVS.
De Contractu Matrimony in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.*

De sacramento matrimonij Triplex quæstium.

CIRCA sacramẽtum matrimonij paucula tranctanda occurrũt. Et primò circa ipsum matrimonij contractũ tria occurrũt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentuin, Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autẽ huiusmõdi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶ Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum vt dicitur extra de diuortijs. cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

CONCLVSIO.

Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam ecclesiæ sacramentum non sit, veruntamen est tale coniugium sic contractũ, quòd dirimi omne contractum postea consummatum, & non nisi apostolica autoritate factum de consensu partium dissolui potest.

IN OPPOSITVM est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæsito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorẽ: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramẽtis. Et confirmatur ex hoc, quòd sacramentum pœnitentiæ non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod non solùm est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuissetque tunc dormitum in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quod tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum cõiugium, dirimens quodcunque aliud postea contractum, cõsummatum, multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extrà de diuor. cap. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quòd non deest huic.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶ Ad secundam dicitur, quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo sola est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CONCLVSIO.

Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est, vbi absunt omnia scandala.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicẽdum est, quòd quum contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter, sed ratione accidentium ex illo consequentium: ideo in casu, quo cessarent omniam inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste, quando matrimonium contractum est in facie ecclesiæ & consummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispẽsatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugum, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO ante contractũ in facie ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: vt si in bello, seu direptionis ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinus matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum dãno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere testes præsentes, contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabũt ipsa & vir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

CIRCA tertium verò (an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem propriis sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶ In oppositum est coniugium inter Beatam Virginem & Ioseph, quòd neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLVSIO.

Contrahere matrimonium non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cùm non hæc tantum finis matrimonij sint.

AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantũ ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentiæ: hic est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim sit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in satisfactionem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quòd esset motiuum vt finis ad hoc, vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimoniũ, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahẽdum coniugium, vt per mulierem calefieret, quum non esset aliàs dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam, duo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primum directè respondendo quæsito, quòd contractus est licitus, quoniam sufficit coniugio habere vtrunque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, sanctificatio. Et propterea etiam si non intendant prolem neque remedium concupiscentiæ, sed solum modo esse coniuges, secundum ecclesiam contractus est licitus. Et sic inter senes & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quòd communiter extranei seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplũ primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contahere potius eum Rachele, quàm cum Lia: dicens socero Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autè amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniũgi, superueniente autem vidua promittente matia & mortes, vt sibi met vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, & cætera vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

ET PER Hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alijs non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogiter de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, qu amuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERtius de Vsu Matrimonij in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem ecclesiæ: vt patet. 30. q. uæst. 5. in pluribus can.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

CONCLVSIO.

Vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit, à venialitate alienum non est.

AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendum, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expressè in fine ca. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoquenò obligat ad mortale plus quàm statutum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quantò alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposita ab ecclesia maritis consumm antibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis, quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consum mato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mẽdacium, quoniam nulla sit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Non obstat si dicatur quòd canones præsupponunt virginitatem in benedicendis, saltem in sponsa: vt patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traductio nem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, & c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est: ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipso statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

AD PRIMVM Autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem ecclesiæ quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesiæ, ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio, & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autem ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti ar. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatũ mortale, quamuis sit contra inhibitionem ecclesiæ.

IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

CONCLVSIO.

Vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum, si aliqua turpitudinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.

AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini vtroq; modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quòd licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa & periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clãdestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis, dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur coniuges: nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter coniugium noua inire connubia, dum ignoratur ligatus alterò coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum meraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quòd quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi, actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, mortaliter loquendo, quòd careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse connuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiasticæ mortale peccatum videtur: quoniam Eucharistus Papa (vt habetur 30. quæstione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate Papæ promulgatum, damnabilem constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrũque coniugẽ infamem, & à iure damnatus vt adulterium seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicarie, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secundũ se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solùm inhibet, sed damnat vt stuprum seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus, vnde & coniuges conjugales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur: & propterea actus coniugij clandestini meritò reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictio nem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum proprie sub stantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: aeper hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSquartus de Delectatione morosa in tria Quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2 *Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*
3 *Num voluntariæ delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiã in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectione morosa, soluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLVSIO.

Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cùm sit de concubitu peccati mortalis.

¶ AD HOC dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu péccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quòd dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum absolutè, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolute delectatio. Vnde, cùm aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autẽ delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum; quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclu sa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium est, an vidua quę voluntarie delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLVSIO.

Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.

AD HOC Dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij, non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præsenti, præterito vel futuro: huiusmodi enim differentiæ non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolutè, viduæ consensu approbativo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de victa, quam exercuit occidendo pertubatores Reipublicæ: nec solùm intus potest delectabiliter memorari, verùm potest etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam fiat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum ipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexum, habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt contingit videtur accidere voluntariè immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCLVSIO.

Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.

AD HOC dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verùm inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc, quòd visus mulieris pulchræ secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordineturtactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio autē visus nō est secundū se ad hoc ordinata, hinc enim fit, vt illa ob solam delectationē exercita sint libidinosa: visus autē minime. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, & cætera extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in comentarijs præcedentis libri diffuse declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiose vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, & cæ.

ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc commentarijs integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Thom. vtilitatem autem ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo. Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM. S. ROM. ECCLE. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIVM

Tractatus de indulgentijs Thomæ de Vio caietani Cardinalis sancti Xisti.

PROLOGVS.

SATIS CONSTAT, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificii iuris & theologiæ professorum opiniones esse animadverterem, libuit mihi pro meæ consuetudine, qui omnes meas lucrubrationes ad ecclesiæ vtilitatem semper contuli, pro virili mea hic quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum quutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: vt sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. in sacrum Rom. ecclesiæ Senatum accitus, inclitæ familiæ vestræ in vniuersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibique præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumq; elegi) & meipsum, & omnes ingenii mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quòd quum tu Rom. ecclesiæ vice Cancellarius duo iussectus sis Laurētio, cuius est officium sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus ecclesiæ thesauris, vt patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS de Indulgentijs in decem Capita diuisus.

1 *Quæ à Priscis constant de indulgentijs.*
2 *Quidsit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam diffinitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. positæ, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. capit. quòd indulgentia sit de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Responsio ad quæstionem de indulg. causa quarto cap. posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ 4. cap. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. cap. positam de tempore confessionis.*

CAPVT I.

Quæ à priscis constat de indulgentijs.

DE ORTV Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verùm quia nulla sacræ Scripturæ, nulla priscorum doctorum Græcorum, aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solùm à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quòd beatus Gregorius indulgentias stationum instituit, vt in iiij. sententia diui Thomæ habetur. Longè siquidem post Gregorium legimus, quod quidam indiscretas & superfluas indulgentias dabant: vt Innocen. 3. in ca. quum ex eo. extra de pe. & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè ab Alex. 3. propositam de indulgentijs datis ab episcopis quæstionem solutā inuenimus ibidem in ca. quod autem. Ex verbis quoque Innoc. 3. in cap. excommunicamus: extra de hære. §. catholici: apparet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubiè tamē tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria, & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum, extra de Iudæis.

¶ Ex his autem textibus non solùm, habetur quòd indulgentiarū gratia antiqua est in Christi ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor, primò, quòd dare indulgentiam alicui, est illum absoluere. Secundò, quòd ista absolutio spectat ad forum pœnitentialem. Tertiò, quòd ista absolutio est à pœnitentijs iniunctis. Quartò, quòd quandoque sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expressè in dicto capitulo, quòd autem, ab Alexand. 3. respondente archiepiscopo Cantuarien. quòd quia nullus potest ligari aut solui à non suo iudice, ideo indulgentiæ concessæ ab aliquo episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de cōsensu priorum iudicum. Hæc enim responsio clarè docet, quòd quia indulgentia est absolutio, ideò à proprio iudice vel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri tantùm. Reliqua verò tria habentur ex concilio generali sub Innocen. 3. in cap. quum ex eo, extra de pœ. & re. Quòd enim spectat ad forum pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quòd eneruat pœnitentialem satisfactionē indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentijs, clarè ibi habetur: & similiter, quòd superfluè & indiscretè quandoque fiant.

CAPVT II.

Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM Igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ constant sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicamus, quòd indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia non prodest non subdito: quia ligari absoluive non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem quòd indulgere non est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie videantur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut seipso) quàm ab actionibus communibus personis publicis & priuatis: puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dando alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacunque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, non solū in profanis, sed etiam in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: Vnus homo existens in charitate, potest facere pœnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod ecclesiæ consuetudine approbatur, ieiunia aliáque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à personis in charitate existētibus fiant, vbi patet opera satisfactoria priuatarum personarū absque vlla iurisdictione ecclesiastica compensari pro pœnis animarum quæ purgantur, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium, quòd priuatæ personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt dein de indulgentia, ex hoc, quod nō est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curam habens boni communis distribuit illud patribus eiusdem communitatis: vt quum distribuit princeps, aut cōmunitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Eth. fit secundum æqualitatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantū quādoque honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quantò alijs præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, quòd indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiritam autoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine autoritate) quàm rationē: non enim pro libito, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositū in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur, per subiunctam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctā sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita quòd li, in foro pœnitentiali determinat duo, scilicet absolutionem & iniunctā pœnitentiam. Et est sensus quòd indulgentia est absolutio in foro pœnitentiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Et enim indulgētia, quia actus est iudicis, ad aliquem forum spectat: liquet autem quòd non contentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentialis ad ecclesiasticum tatum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verùm quum pœnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vtpote sacramentum pœnitentię perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunque, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quòd scilicet sit verè pœnitens & confessus. Nām quia in sacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo à culpa: & prius natura absoluat, quàm ligat) quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ; absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitēs & confessus (ideo ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse verè pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum cententiosum spectantium per eandem particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

¶ Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia autem alijs data potest concedens vti sicut alij. Ab alijs vero: tum quia archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare vt patet in cap. nostro: extra de pœn. & re. & tamen constat archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in purgatorio: qui à iurisdictione ecclesiæ sunt exempti, vtpote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantum.

QVAESTIO.

Num absolutio potius, quàm distributio, vel compensatio sit indulgentia.

CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur cōmuni, tam theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemēte 6. in extrauaganti, vnigenitus: de pœn. & re. decernentiū indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicūt enim quòd thesaurus ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorū quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quòd indulgētia est absolutio: quū longè distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his: quoniā isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed communes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu cuius tamen differentia ab absolutionis actu clare liquet. Opponitur quoque, sed ex illo canone Alexandri 3. non habetur, nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditū: quòd quidem potest verificari ponendo quòd est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem: dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) objicitur. Tum quia diuus Th. cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentijs.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem, quòd in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ quæ dantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro defunctis, non dantur pro injũctis: nam non præsupponitur injunctas eis pœnitentias non perfecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ injungeret pœnitentiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum à Papa, vt non iniungeret pœnitẽtiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. sen. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ non esset verè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAPVT IIII

Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVÆSTIO.

Num quæuis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVNT Præterea circa dicta in suprapositа diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficilima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, quòd oportet dantem indulgentiam fultum esse autoritate & ratione. In dubium autem non paruũ vertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiã, sit etiam rationabilis causa quantæcunque indulgentiæ: an potius quæda sit rationabilis causa tãtæ indulgẽtiæ (puta vnius anni) quæ non esse ex rationabilis causa multò maioris indulgẽtiæ, puta viginti millium annorũ. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est q causa legitima indulgentiæ est etiam sufficiens causa quantęcũque indulgentię, extat autoritas diui Tho. in 4. sen. distin. 20. expresè dicẽtis, quòd indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, quòd licet dans indiscrete indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahãtur, peccet: nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiam datam. Extat (& quam continua experientia Romæ docet autoritas ecclesiæ) dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius ecclesiæ sine manibus adiutriabus: & in die sancto Paschæ data benedictione à Papa super plateas S. Petri, pronuntiant duo Cardinales indulgẽtiam plenariam omnibus præsentibus. Si enim hæc causa sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quæ non sit legitima causa quantęcunque indulgentię. Extat & autoritas veritatis ecclesiasticę, secundum quã oportet indulgẽtias tantum valere quantum sonant: constat autem, quod sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

IN OPPOSITVM Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentię non exigere aliquid ex parte legimæ causæ.

¶ Contra quoque rationem est, quòd potestas ecclesię quę non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi arceatur in quantitate tam prętiosi thesauri. Et confirmatur: quia si in propanis possunt ecclesiæ ministri ita dispensare, vt dispẽsatio sit nulla (vt si Papa donaret totum statum temporalem ecclesię filio suo, quamuis esset rationabilis causa donãdi sibi aliquid) multò magis videtur quòd errare possit in dispẽsando thesaurum spiritualium bonorũ, ita vt dispensatio sit nulla, vtriusque enim est dispẽsator nõ dominus, in ædificationem corporis Christi mystici, non in illius dissipationem. Accedit ad hoc autoritas apostolica Clementis 6. in dicta extrauagante, vnigenitus: de autoritate data à Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cęli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum: & proprijs & rationabilibus causis', nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnę temporalis pro peccatis debitę tam generaliter, quàm specialiter prout cum Deo experire cognoscerent, verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet quòd non solùm rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVÆSTIO.

Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

SECVNDA Quæstio est an vera pœnitentiã exigatur tempore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia quo ad concessionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè pœnitens, an sufficiat quòd intendo verè pœnitere: & tunc, vt ista indulgentia quinque annorum. Et similiter quo ad exercitium operis, dat papa quòd dicens septem Psalmos, vel dans tantum eleemosynam, habeat plenariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè pœnitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

TERTIA Quæstio, an oporteat esse confessum, ita quòd nullum sit in cõscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgẽtia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudicũ sunt secundum iura interpretãda, ac per hoc quòd sint illo anno confessi. Inde verò apparet, quòd si non requiretur cõfessio alia, sufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & ecclesiæ.

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones in 3. cap. positæ, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON EST Autem difficile ad obiecta, primò contra assignatam diffinitionem respondere. Falsum nanque est quod Durandus dicit, omnem iurisdictionis actum posse in inuitum exerceri; quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis, sed iurisdictionis (vtpote à non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitum. Sed quòd nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo & ligando se, verum est: & propterea licet alij aliter sentiant, concedo ego, quod dans indulgentiam alijs, non acquirit illam: quia absoluens alios, non absoluit se. Nec tamen est deterioris conditionis, quàm alij, quia & si non per istam viam: per aliam viã potest eandem indulgentiam consequi, scilicet committendo confessori suo: vt sic absoluat ipsum, sicus ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subijcit se absolutioni sacramentali, & similiter indulgentiæ eadem ratione. Archiepiscopi quoque potestas super totã prouinciã, ex hoc ipso, quod in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extendi ad dandas indulgentias in tota sua prouincia: quandoquidem ille est vnus illorum articulorum, qui in iure numerantur: vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autem in purgatorio existentes, extra iurisdictionem ecclesiæ quidam negant: eo quòd sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quo ad meritum, vel demeritum, & quo ad pœnam & præmium, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autem quo ad meritum, vel demeritũ extra viam, sed quo ad pœnam vel præmium in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi vicario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionẽ adhuc sunt in vis, ita quo ad reuelationẽ à pœna adhuc subsunt iudici viatorum. Sed hæc opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentum: plus enim requiritur ad subditum iudici viatorum, quã adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim quòd possit causa sua quantum ad illud quod sapit viæ, cognosci à iudice viatorũ: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cõstat autẽ à papæ cognitione omnino esse alienas causas existentium in purgatorio: & ideo patet Papam non posse absoluere aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoque hoc idem ex verbis Domini: limitantis Petri potestatem super terram: ita quòd licet effectus potestatis Petri penetret cœlos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutum in cœlis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terram dicẽte Domino, Quodcunque solueris, aut ligaueris super terram. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terram vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanquàm de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, quòd non est super. Purgatorium rursum non super, sed sub terra esse ex eo patet, quòd Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neque enim fas est credere quòd de purgatorio exeũtes animæ ante Christi mortem: & ab limbum Patrũ euntes, ad inferos à superis descenderint: sed econtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent: quum etiam secundum Philosophos loca quantò superiora, tantò nobiliora sint. Quocirca non dat papa defunctis indulgẽtiam autoritatiuè absoluendo, sed per modum suffragij: quod etiam ipsæ Apostolicæ literæ attestantur, clare apponentes istam clausulam, per modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ. Et potes videre quòd ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam viuis & defunctis, insinuatur intentum: nam ex eo quod non audẽs ecclesia defunctis autoritatiuè remittere pœnas sicut viuis, suffragantis personam induit, concedẽdo defunctis indulgẽtiã, mõstratur quòd indulgentia simpliciter & absolutè remissio est autoritatiuè ab ecclesia facta. Nisi em esset autoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri, non oporteret ad suffragij modum descendere, quũ ad defunctos extenditur: quibus ecclesia non nisi suffragari potest.

Papa potest in defunctis extendere auctoritatem per modũ suffragij.

CAPVT VI.

Solutio obiectionum in tertio est contra hoc quòd indulgentia est absolutio.

ADEVIDENTIAM autem specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo concurrere ad indulgentiam, absolutionẽ à pœnitentia iniuncta & dispensationem spiritualis thesauri, applicando pœnam Christi & sanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidem probatum est ex canone Alex. 3. secundum autem non solùm ex communi Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verum multum interest ad naturam indulgentiæ cognoscendam, an primùm indulgentia sit absolutio, an dispensatio. Nã si indulgẽtia primò cõsistat in absolutione, dispẽsatio thesauri accesso

accessorè concurrit ad indulgentiam: vt quia ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illum commisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarum solutarum à Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorum pro istis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autem primum indulgentia sit dispensatio prædicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitentia accessorię concurrit ad indulgentiã: ex eo nanque quòd applicatur mihi per indulgentiam tantum de pœna recondita in thesauro, sequitur quòd sum absolutus ab æquiualẽti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet: nam rationi consentaneum est, quòd ecclesia vtroque modo potest indulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tantum, & quo aut vtroq; modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Aparet autem prima facie inspicientibus doctores & dictam extrauagantem Clementis, primũ in indulgentia locum tenere dispensationem ecclesiastici thesauri, & absolutionem accessorię comitati. conferenti verò posteriores indulgentias priscis, apparet ecclesiam olim fuisse viam indulgẽtijs principaliter per modũ absolutionis, quam necessariò comitatur dispensatio thesauri: à rempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis Iubilæi vsam fuisse, principaliter indulgentijs distributione thesauri, & comitanter absolutione à pœnitentia: quoniam tanta abundantia indulgentiarũ plenariarũ quan ta vix credi potest passim data: super hoc fundari videtur. Et secundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, non est diffinitio indulgentiæ quæ modo fit ab ecclesia Ro. sed illius quę olim fiebat: quoniã sacri can. loquuntur de indulgentia, quæ erat consueta in ecclesia, & non de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarum rationũ istæ & illę quo ad naturas: quamuis sint vnius & eiusdem rationis quo ad vltimũ effectum, qui est remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicendo concordia fieret inter noua & vetera. Sed hęc opinio ponẽs de facto indulgentias diuersarum rationũ in ecclesia, dissonat ab vsu ecclesiæ & doctorũ: nam Bonifacius ipse 8. indulgẽtiam Iubilæi inchoat ab indulgentijs magnis confessis à prioribus, manifestans per hoc se sectari vestigia prædecessorũ. Rom. quoque pont. in hodiernum vsque diem indulgentias tot annorũ, adiunctis tot quadragenis dando coram se in capella pontificia, testantur apertè se modo priscorũ dare indulgentias: & apponendo semper explicitè clausulam illam scilicet, In forma ecclesię consueta, nulli dubitationi relinquũt locũ quòd antiquam intendunt sequi indulgentiæ formã, & non in ducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoq; omnes siue theologi siue canonistę quãtum hactenus memini me vidisse, de indulgentia, vt de vna quadã ecclesiastica actione, & nõ vt de actioni bus diuersarum rationũ tractãt. Vnde vnius rationis de facto esse in dulgentiã nunc & olim colligimus: & ipsam primo esse absolutionẽ comitatam applicatione thesauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non econtra: hoc & ipsam esse applicationẽ thesauri ad hunc comitatam absolutione ipsius canon sæpe dictus Alexãdri 3. monstrãt & conuincit. Nam si principaliter natura indulgentiæ cõsisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici, ad hunc posset episcopus Bono. indulgentiam concedere alieno: quoniam ad communicandum alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illum, sed sufficit autoritas super thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem à pœna, per viã sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis: quia iam exoluisset pœnam debitã, ex pœna Christi & sanctorum sibi communicata ac per hoc alienus, qui solùm ad 40. dies pœnitentiæ teneretur, ab episcopo Bono. per indulgẽtiam 40. dierum sic absolueretur, quòd saltem corã Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quòd alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit, quòd quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienis episcopus licet communicando pœnam thesauri non subdito pœnitentiam ininunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus corã proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitam, & pœnitentiam iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam) idcirco Alexander 3. dixit quòd indulgentia non subdito non prodest, scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura fiunt. Aduertat sic dicens quòd si indulgentiæ natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis pœnam coram Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, non debebat consultus Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolutè, dicendo quòd non prodest nisi de licentia proprij iudicis, ex quo oppositum verum est simpliciter & absolutè: quia vnaquæque res simpliciter & absolutè iudicatur secundum suam naturam, & non secundum concomitantia. Imò hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad ecclesiam tantum, scilicet iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debeat affirmari quòd prodest non subditis ex quo illam quo ad principale & essentiale consequuntur. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quòd indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quam quia non subditus consequi nequit, ideo indulgentia ab alieno nõ sibi prodest tã quo ad Deum, quàm quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur in dulgentia qua de facto olim vsa est, & nunc vtitur ecclesia vnius rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexam habens communionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commissionis fit. Conceditur siquidem quòd possit plenariè absolui in vita & in morte, constat enim quòd nõ est sermo de absolutione sacramẽtali, sed spectãte ad indulgentias: & constat quòd per modum & verbum absolutionis confertur. Et constat quòd eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente, cùm Papa dat indulgentiam præsentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministerium medium cõcedit quòd semel in vita, & semel in morte plenariè absoluatur. Tenet igitur absolutio primùm in indulgentiæ ratione locum.

AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Ro. pontificum, dicitur, quòd non contrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: quoniam non docet principaliter in dulgentiam esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor, & efficacia indulgẽtię ad remissionem pœnæ Deo debitę pro peccato, videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hæc efficaciam spectat modus solutionis, compensationis, distributionis, communionis, dispensationis & similium, quũ dicitur quòd indulgentiæ valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principalem actum indulgẽtiæ, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: propter quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non à proprio iudice facta, nulla sit: vt ex sæpe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon illa obiectam prius expositionem, scilicet, quòd indulgẽtia est distributio inter subditos: quoniam distributio arctata ad subditos vt partes communitatis, est actus iustitiæ distributiuæ, exigẽs æqualitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Ethic. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ vsu tam moderno, quàm antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet quòd sat est illi, quòd indulgẽtia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem pœnæ peccato debitæ ab alieno episcopo indulgentiam concedente, quando quidem absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potenti dispensare thesaurum. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionem super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis illis, vt sint capaces communionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quòd homo sit verè pœnitens & confessus. Vrgetque tantò magis canon iste, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat enim quòd respectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicatio siquidem mihi ab alieno episcopo thesauro, coram Deo solueretur, & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à pœna, sit efficax, non solùm quò ad ecclesiam, sed etiam coram Deo. Et si perspiceremus intuiti fuerimus ordinem manifestari vsus thesauri ad vsum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quòd indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent doctores ecclesiam absque sacramentali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerent, supponentes ecclesiam absoluere à vinculo pœnitentiarum', in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc ecclesiæ militantis thesaurum: opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis ecclesię liberare à pœnitentijs, alijs nõ cũrantibus de hoc thesauro, putãtibus ex potestate data Petro posse papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, alijs dicentibus, quòd absolutio seu (quòd idem est) remissio efficaciam haberet etiã coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum: quorũ dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quòd

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro certo supponebatur ab omnibus essentia, indulgentiæ quòd esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrunt opiniones multiplicatæ valde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quòd indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad euidentiam habendam de pœnitentia, à qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: doctores autem ad iniunctas & non iunctas extendunt. Et licet doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Tho. magnificienda sit: quia tamen huius rei veritas ex facto pendet, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quòd est absolutio à pœnitentia iniuncta. In concilio siquidem Lateran. sub Inn. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expresse post tempora indulgentiæ decreta, subiunguntur, De iunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat, in ca. quum ex eo: de pœ. & re. Vbi secundum textum & omnes doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quòd non esset verum, si indulgentia absolueret à non iunctis. Nam si indulgentia liberat ab iunctis & non iunctis pœnitentijs, & episcopalis potestas est restricta solùm quo ad iunctas pœnitentias, consequens est, quòd respectu pœnitentiarum non iunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quòd contra textum esse constat, obuiantem expresse indiscretis indulgentijs simpliciter & absolute: & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in ca. nostro. eo ti. Vbi archiepiscopum dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi, quòd restricta potestate quo ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis econtrario restrictio, quo ad minora: à fortiori refræuet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simplum hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quòd limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iunctas. Nec potest rursum dici, quòd quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed non sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quòd rectè diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vtpote principalem materiam) & quòd iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ vt ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ non substerni tur iniuncta pœnitentia: intelligitur non substerni eidem pœnitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque pœnitentia, quòd non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta pœnitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoque ecclesia multo tempore hûc stylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentijs: in tantum vt Durandus cùm dixisset in 4. sen. quòd indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant, autem quòd ab iniunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando nô exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solùm fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum pœnitentijs intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolutè. Expositio verò dicens, quòd ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur subintellecta coniunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis pœnitentijs) non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in testibus apponere, ly, etiam, infiniti textus subiecti essent diuinationi quandoque etiam contra textum: vt facilè patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Rom. pon. sin gulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus præsentibus quinque vel septem annos, & totidé quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cúmque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis pœnitentijs tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quòd communis forma indulgẽtiarum sit per tẽpora puta dies, quadragenas, annum vel annos: quia sic taxatæ sunt pœnitentiæ in sacris canonibus. Nec obstat quando sit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantiæ vt patet. Et propterea si pœnitentia, à qua liberat indulgentia, est substantialiter pœnitentia iniuncta, quantum cunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorum, aut dierũ: plenissima autem liberat à tota iniuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionem tertię partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tam à iudice, quàm à iure, an de iniuncta tantum à iudice, respondetur quòd quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo, quòd liberat solùm ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quòd dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponatur: igitur pœnitentiæ illæ non sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarum pro suis peccatis, ita præsupponit verè pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secundũ sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & alijs meritò pensandis, & supponẽs illos esse obnoxios iniũctis pœnitẽtijs, dat illis indulgẽtia seu remissionẽ iuxta formã canonũ pœnitẽtialiũ. Quocirca multum verisimile ac rationi cõsentaneũ est, vt ortum habeant indulgentia à pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à cõfessoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc enim perseuerat vsque hodie vt dictum est, indulgentia tot annorũ & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam à proprio iudice fieri iura testãtur: hinc emanauit opinio illa quãuis falsa, quod indulgẽtiæ solùm valent quo ad forum ecclesiæ militantis: hinc omnium est cõsonãtia canonum. Cum his tamen scito, quòd licet indulgentiæ tã pro viuis quàm defunctis sic sint secundum iura interpretãdæ: quum nõ sint melioris conditionis defuncti, quàm viui quo ad cõsequẽdas indulgẽtias (imò sint deterioris, quia ad eos non peruenĩũt nisi per suffragia) si tamẽ Papa daret alio modo indulgentiã, scilicet nõ solũ ab iunctis, sed etiam à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum secus esset: potest enim absoluere à pœna debita, licet non iuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem hactenus pontifices sic dederint indulgentiam, nescio. Si enim verum est, quòd Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, quòd non solùm ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed verẽor, ne Bonefacius nõ vt pontifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorem minus bene dixisse: quum etiam dixit se referatur ab eodem ibidẽ, quòd indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod constat non nisi extorte posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet pœnitentiam, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundẽ pœnitentem plenarie à pœna.

Ad id verò, quòd ex forma plenarię absolutionis obijcitur, dicitur quòd de autoritate talis formæ quicquid sit, potest dupliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita secundum opinionem illam valde, vt videtur, communem, scilicet quòd indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur si ecclesiæ ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur ecclesia opinione dicentium cælos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inserit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantque dominationes, tremunt potestates, cæli, cęlorúmque virtutes, ac beata Seraphim. Et quòd cum formidine aliqua vtantur ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, quòd ibi opponitur, quantum se extendunt claues ecclesiæ: ti tubantis enim sunt verba hæc. Secundò, quòd intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita quòd restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolutè, sed quantum est ex parte indulgentiæ, Præsumit enim ecclesia arbitratas ac iunctas esse verè pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluendo ab iniunctis, præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & consequenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligendum attestatur: quia proculdubiò præsupponit in hac forma ecclesia pœnitentem esse contritum de omnibus venialibus: alio quin restitutio ad puritatem baptismalem locũ non haberet. Et quia vtraque præsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quãtũ ex parte est indulgẽtiæ, si fiat in patiente bene dispositio per iunctas pœnitẽtias, efficax simpliciter & absolutè inuenitur. Et ab affectu suo deficere potest, si de facto pœnitens nõ requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus, iniũctis, sit absolutio ab oibus simpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat: qđ tũc accidit, quãdo nõ est per susceptas cõdignas pœnitentias dispositus. Quę indispositio pœnitentibus meritò imputatur: quia ob communem pœnitentium imperfectionẽ, condignæ non dantur secundum sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debent æquiparari illis, qui cõdignas acceptarunt secundum sacros canones pœnitentias: quorum misericors mater ecclesia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et meritò: quia iam sponte susceperant peragendas hic condignas pœnitẽtias: quod constat non amplecti à modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitentia sufficit. Constat autem hæc doctrina ecclesię Romanę consuetudine: quum in illa viua voce, Indulgentiæ concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma ecclesiæ consueta: constat enim quòd forma ecclesiæ non potest melius interpretari quàm forma ecclesiasticí iuris: secundum quam clausula hæc non solùm denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed etiam ly, ab iniunctis pœnitentijs. Et confirmatur: quia consentaneum rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, & non de relictis ab eodem se impedit, quæ enim quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt sicut nõ ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiastica non absoluit nisi à cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionem, & à iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim ecclesia confessores rite arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibijpsis relinquendos, quo ad reliquum satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi soluendique ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quàm defunctos: idem est enim quòd per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus. vt patet ex dictis. Et sic valet quantumcunque sonat sanè intellecta secundum formam iuris: vnde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur si aliter quàm secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & consequi se illas credant: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cùm hodie non iniungatur fere quenter pœnitentiæ indigentes tãto tempore, vanus erit accessus ad indulgẽtias: respondetur quòd propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctę: quæ sunt factæ in peccato mortali: quæ etsi in foro ecclesię exolutę erant non tamen in foro Dei: & propterea per indulgẽtias remittũtur, vtpote iniunctę, & nõ adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentiũ indulgentiam ad iniũctas & non iniunctas pœnitẽtias se extendere, vera est quantũ est ex efficacia populi conuenire indulgentiæ: nos autẽ dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa, primò propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quæsti. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium forsan confebitur, dicendum tamen est ratione duce, quid sentiendum est de illa: oportet enim & ecclesiæ prædicationem saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, quòd non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quantamcunque indulgentiam dandam: ac per hoc indulgentia data sine legitimâ causa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua exceduntur limites legitimæ causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate concilij Latera. sub Inno. 3. vt enim habetur extrà. de pœn. & re. cap. cum ex eo. per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgentię indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionem pœnitentialẽ, sed eneruant: nisi quis adeò desipiat: vt idem putet adimplere & eneruare, quę constat esse contraria. Et quum constet, quòd proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: consequens necessariò est, vt per indiscretas superfluásque indulgẽtias (quæ proculdubio sunt illa quæ ex quicunque pia causa fiunt magnæ valde) non consequatur pœnitentialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis à Christo & Sanctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non eneraretur: sed adimpleretur pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscretè huiusmodi indulgentiæ in fructuosæ sunt secundum veritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplendam, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialem, eneruatur in veritate pœnitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idem secundò autoritate Cle. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus, quoniã dicit. Et proprijs & rationabilibus causis nũc pro totali, nũc pro partiali remissione pœnæ temporalis, &c. vt allegatum est in cap. 4. Si enim non solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè quòd non sunt cõmunes omnes causæ indulgẽtiæ ad totalem & partialem remissionem, sed aliquá pia causa est propria & rationabilis causa partialis remisionis, quæ non est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed communis partiali & totali: cuius oppositum literæ apostolicæ sonant. Probatur tertiò ratione idẽ: Ligitima causa in indulgentijs requiritur secundum omnes ad saluandam intentionem Christi & Sanctorum: vt scilicet applicentur consequentibus indulgentiam passiones Christi ac Sanctorum: ac si pro illis ex intentione specialiter illas sustinuissent: sed intentio Christi & Sanctorum non saluatur ex quacunque pia causa quo ad quantãcunque quantitatem: ergo non quacunque pia causa sufficit ad quãtamcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro ecclesia in communi: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoque Sanctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, quòd est esse cõmunem, passio Sanctorum cũ passione Christi: quia passio Sanctorũ est consummatio passionũ Christi: testãte hoc Apost. ad Col. 1. dicente. Adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sãctorum ab Au. super Psal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad cõmunẽ hãc quasi remp. quisque pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse virium nostrarum, quasi canonem passionũ inferemus: partioria plena passionum non erit, nisi quum seculum finitum fuerit. Quamuis quo ad passionem Christi ex infinitate personæ patientis sumi probetur, & ex autoritate Io. 2. c. primæ suæ cano. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nũ autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: cõstat enim, quòd propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à consequẽtibus indulgentias. Ex quibus haberi facilè potest intẽtionem Christi & sanctorũ quo ad pœnas in thesauros reconditas esse, sicut bonũ cõmune ecclesię: ac per hoc quòd currãt cursu boni communis, constat autẽ quòd bonum commune dispensandũ suapte natura est: dispẽsatio verò, sicut aduersatur donationi ad hibitũ, ita contrariatur in cẽ onerosæ distributioni: dispensationis siquidẽ rationem absque mẽsura intelligere nequeo. Est igitur intẽtio Christi & Sanctorũ, vt passionis suæ nõ pro hibito applicẽtur huic, vel illi, sed iuxta mẽsuram opportunã ad finem ecclesiæ dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõmunitatibus cõmunium bonorũ dispẽsatio ex mẽsura opportunorũ ad bonum, quòd si finis illius cõmunitatis, sumitur. Constat autem manifestè, quòd nec omne opportunum ad bonum ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunque opportunum etiam vnũ & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mensuram opportunitatis, seu opportunorũ ad ecclesiæ bonũ applicentur passiones in thesauro ecclesiæ recõditæ, non saluatur intentio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, quòd variæ mensuræ opportunorum ad ecclesiæ bonum, non omnis pia causa respondet, per species quòd non quælibet pia causa sufficit ad quantamcunque indulgentiam. Et confirmatur: quia dispẽsatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo: omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imò sic agẽdo formam instituit nostrarum actionum. Constat autem, quòd Christus eundẽ thesaurũ dispensat cõmensuratè iuxta concurrentes conditiones causarũ mediarum: vt patet ex differenti dispẽsatione eiusdem per sacramentũ Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentũ pœnitentiæ, quo nõ tota pœna soluitur: ergo ipsius vicario cõmensuratã quoque applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rationabile est. Et est tãto probabilior hęc ratio, quãto actio sacramentalis eminẽtior, & efficacior causa media est, quã actio iurisdictionalis, qua datur indulgẽtia. Et cõfirmatur rursus: quia cõstat prælatos oés eccleę nõ nisi ministros & dispẽsatores esse: tota igitur eorum potestas supra thesaurũ ecclesiæ infra limites dispensatiuæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, quòd non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic vel illi.

AD OBIECTA AVTEM in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ non est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimã causam quãtæcunq; indulgentiæ, extremi quoque sunt, contra quos procedimus. Media autem via est opinari, quòd causam indulgẽtiæ oportet esse legitimam causam tantæ dispẽsationis: ita quòd causa indulgentiæ, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia non est propria causa remissionis pœnæ, ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quatificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quòd autem causa indulgentiæ sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quòd actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiæ, non est dispensatio, & secundum communem doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrētibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quòd causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiunxeris, vtiam dictum est, quòd propria causa quātificat effectum, apparebit quòd sicut dispensatione oportet causari à causa legitima, ita tantā dispensationē oportet ex causa legitima tantæ dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiæ processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causæ illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de alijs. Non dicimus ergo quòd remissio pœnæ attēdatur penes quantitatem causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quòd actus dandi indulgentiam oportet quòd habeat causam insufficientē ad hoc, quòd tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nūc &c. fit verè dispensatio earūdem. Et quia dispensatio habet, vt propriam causam, bonum ecclesiæ seu pietatem, dicimus consequenter, quòd non quodlibet ecclesiæ bonū seu non quęcunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantūcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suæ causę. Magnitudinem autem causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad ecclesiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque vt parua ratio indulgentię, & quandoque vt maxima ratio indulgentię. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quòd fit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolute.

¶ Verbi gratia, visitatio ecclesiæ sancti Petri æqualis est secundum se hodiè, & in anno Iubilæi, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesiæ: quoniam relata ad professionem vnitatis ecclesię sub vno capite Petri successore (ad quod in anno iubilæi refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiæ. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione, non est absolutè ratio magnę indulgentię: sed quòd profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam cōseruemus autoritatem vniuersalē & plenissimam Rom. pont. immensa est ratio indulgentiæ, & sic de alijs. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quāuis etiam hæc varietas possit aliunde prouenire: ex hoc, scilicet quòd causa legitima tātę dispēsationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infrà quam etiā si indiscretè prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamē. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorū & Rom. ecclesię.

¶ Ad id verò quod obijcitur ex autoritate veritatis ecclesiæ (puta scilicet non valerent, vt sonant) dicitur quòd quia causa indulgentię sortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiā: ideo ecclesia rationabiliter pręsumit pro dante indulgentiam, vt pote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum canonizatum. Ita quod dato, quòd iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, ecclesiæ doctrina aut prædicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari nisi eum grano salis, hoc est stantibus communiter prę sumptis. Prę sumit enim ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic prædicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sācti (vt san. Tho. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Rom. pontif. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispēsationes bonorum, tam temporalium quàm spiritualiū ecclesię) puter quoque ipsum non esse hominem. Verùm quia nulla fortè est tam parua secūdum se pia causa, quæ nō possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an ista: vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, sit fiat principaliter per modum dispensationis, communionis aut applicationis thesauri ecclesiasticī: quoniam hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationabilitas causæ tantæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari no desinunt quomodo verum sit, quòd pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

Caput ix.

Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ proposita in quarto cap.

Tempus veræ pœnitentiæ, est tempus vsus indulgentiæ.

Secunda Quæstio in 4 cap. proposita de tempore veræ pœnitentiæ, facilè soluitur, dicēdo quod tempus veræ pœnitentiæ proculdubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc esse verè pœnitentem: alioquin non reciperet remissionem pœnæ peccato debitæ. Sed quum sint in proposito tria tempora (scilicet concessionis, operis, & vsus) quæ patet diuersa esse quum papa dat danti eleemosynam talem, vt semel in vita & semel in morte possit plenariè absoluī: tūc enim hodie cōcessio fit, & opus eleemosynæ fit cras, & absolutio plenariæ vsus fiet fortè hinc ad annum, constat quòd hæc tempora concurunt quandoque simul, vt quum pro actu præsenti datur indulgentia absolutè, vt quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre vsum illius, quum absolutè datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tunc, pro tunc, vt sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc à pœna. Sed salua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia consueta forma ecclesiæ quæ semper in indulgentijs subintelligitur (etiam si non exprimatur) continet expressè, quòd opus fiat à verè pœnitentibus: ait enim omnibus igitur verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet opus præsupponere vere pœnitentem. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, quod est ratio cōmunionis passionum Christi & Sanctorum cum membris viuis, oportet quòd sit infra latitudinem operum viuorum: quæ enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? constat autem quòd opus factum à vere pœnitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiæ: quam constat consistere in communione vitali Christi & membrorum, non aridorum, sed viuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, quòd dicendo septem Psalmos, vel visitando tot ecclesias, vel faciendo tale opus pium etiam si sit eleemosyna, ni si fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deū indulgētia. Nam licet tunc nō fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causæ indulgentiæ est meritum communionis remissiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: debetur enim adimplenti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ: Constat autem quòd meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum: Oportet ergo vere pœnitentē esse consequutum indulgentiam non solùm tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ: vt ipsa indulgentiæ verba sonant.

Caput x.

Responsio ad tertiam quæstionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

Tertia Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptum ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multùm appareat propter dictam rationem, quia verba juris non sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstant. Primo, quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma iudulgentiæ contineantur duæ conditiones simul: scilicet pœnitentiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim præceptum pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundùm quod magis vrget, est, quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum præceptum ecclesiæ, sequitur vnum maximè absurdum: hoc est quòd indulgentiæ non dantur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formā iuris, & soli isti sunt confessi secundū præceptum ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violassēt præceptum ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat enim hoc esse cōtra communem animi conceptionem omnium & sapientum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter

biliter, & consequenter loqui debet, ideò cùm bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus confessionis est vnum, & idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantùm autoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentiæ forma ab ecclesia, vnde Papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo, volumarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec furda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accusantes, eo quòd cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confessisque anno illo modo vere pœnitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non fruſtrà fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: neque enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambiguáque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotásque fidelium mentes hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones à confessoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi, & sanctorum soluant Deo pœnitētias, quas prompto animo à seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium patrum secula.

¶ Et hęc de indulgentijs dicta secūdum proprij ingenioli vires, salvo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S.D.N. Leonis XI. quinto: ætatis vero meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti vigintiseptem quæstionum opusculum.

TRACTATVS DECIMVS sextus de Indulgentijs in sex Quæstiones diuisus.

1 *Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum.*
2 *Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.*
3 *Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccat.*
4 *Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 *Num indulgentijs liberantur defuncti à pœnis purgatorij.*
6 *Num Papa autoritati clauium dat indulgentiam animabus in purgatorio.*

Quaestio i.

De thesauro indulgentiarum.

Vtrum Indulgentiæ ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quòd cōcedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi, Quodcunque solueris. Et vlterius, idem per claues ageretur quod de facto fit: quia si sunt opera sanctorum in thesauro ecclesiæ, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertiò, Nulla sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur: tum quia secundum hoc opera supererogationes huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc supererogationis non remunerarētur in sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quòd eadem opera sunt etiam in ipsis sanctis remunerata. Ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quartò, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mādata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedens probatur primò per illud Christi, Quū feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite: Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra feciſſe intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, Omnis sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imò vltra quàm potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶ Quartò, Sancti per martyrium (quod est opus perfectionum) nō faciunt vltra quàm debent, imò vix faciunt quod debent, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt, quàm debuerunt.

¶ Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorū. Primò Augustinus omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundò autoritate Hier. tractantis contra Pela. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: infrà, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaquè sancti per orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertiò Aug. li. 1. retrac. c. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid nō impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos impleſſe perfectè mandata Dei, dicens, Magis ignoscente Deo quàm implente.

¶ Quartò, Aug. confes. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quintò, secūdū Aug. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquod veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt. contra. Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Augu. vbi suprà Omnia mandata implentur, &c.

DEINDE arguitur, quòd dato quòd sint superflua sanctorum merita, non prodessent, quia vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem, non secūdum aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab ecclesia rependerentur: quia solutio pœnę est vilissimum ecclesiæ donum. Nec piè ecclesia ageret relaxando pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quàm remittere pœnas.

DENIQVE probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine autoritate scripturæ. Et si asseratur autoritas Roma. ecclesiæ, remaneret periculum exponendi ecclesiam hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rationes etiam hic, scilicet quòd indulgentiæ nō essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur. de pœn. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non solverent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt, totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertiò, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solum pro pœnæ relaxatione expenderentur cùm ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quartò, sanctus Tho. & Bonauen. dicūt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quàm opera nostra bona, constat. ergo meliores sunt iudulgentię quàm nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgētiæ sectandæ, sunt, scilicet Christi merita.

¶ Quintò, Cōsulitur communiter à doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ieiunādum: quia nemo scit vtrum odio, vel amore dignus sit. Tunc sic, Aut ista sententia est impia in Deum & ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues ecclesiæ nihil faciunt certi: quod est blasphemia: & indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi, & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impenduntur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgētiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorū, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum sanctorum minus consonat, quàsi merita Christi non sufficiant.

Septimò, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dētur merita Christi, ergo sine indulgentijs habet quis thesaurum meritorū.

Octauò, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiúsque pœnas. Probatur sequela: tum quia aliquin esset infirmus: tum quia potens est remittere pœnā æternam.

DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgentijs est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps sit meritorum Christi & ecclesiæ.

¶ Præterea, Si absoluere in indulgentijs est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum. ¶ Ad euidentiam huius quæstionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarũ: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, autoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clemẽtis sexti de pœn. & re. vnigenitus. dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispẽsandum: & prorijs rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent: vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Deigenitricis & omnium electorum merita admiculum præstare noscuntur. Hæc ibi: Post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primò, ex decretis distin. 19. in canonicis: vbi epistolis decretalibus Romanorũ pontificum primus autoritatis locus post sacram Scripturam decernitur: & ibidem ca. 1. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quòd de vna parte sacramẽti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet: constat nanque extrà de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ro. ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubiũ aut opinionem vertẽdum sic esse. *Meritum à satisfactione diuersum est.* Nec somniauit aut finxit sibi Ro. ecclesia thesaurum istum indulgẽtiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certaque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

¶ Ad cuius clariorem notitiam differentiæ inter meritum & satisfactionem prælibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quòd debetur sibi illa iuxta illud Apostoli, Bonum certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio pœnæ: tunc enim debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquando enim solutionem debito, satis procul dubio facit. Nec meritum & satisfactio adeò à se inuicem elongantur, vt non coëant sæpe in vnum idemque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantum habet mali pœnæ, tantùm habet satisfactionis. Verbi gratia. Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idemque vt est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri fœlicitatem æternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta communicatur nobis & nos saluat. Propterè Paulus dicebat, nũquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quòd sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedẽ suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis pœnam: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quàm pœna ipsorum peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanquam ipsis Sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quòd à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis Sanctis non propter defectum diuinę largitatis, aut operis aut ipsius Sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntariè. Ex eo nanque, quòd persona patiens non habet propria pœnarũ debita pro peccatis, prouenit quòd satisfactiones superfluę nõ possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo, non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniã constat Sanctos multos multò plus passos, quàm ex peccatis suis debuerint pati: consequẽs est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactoriè plus exoluisse, quàm deberant pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subijt: eius enim vita cũctas illustrauit ecclesias: & de ipsius dolore scriptum est, Et tuam ipsius animam pertrãsibit gladius. Iob quoque testatur ca. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquosque tanta passos martyres, omnibus illis pœnis indiguisse, vt satisfacerent pro pœna debita? Superfluunt igitur multa satisfactoria Sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mũdi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt etiam ex hoc patet, quòd si totus mundus post omnia peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cælum. Et tamen constat, quòd tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficere. Quocirca ex meritis Christi & Sãctorum quatenus satisfactoria superfluis, thesaurum indulgentiarum constitui intelligito, si non vis errare. Et quidẽ quòd huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratũ est: quòd verò remanserint pro nobis, & quòd remanserint dispensanda per militantem ecclesiam, manifestari oportet.

Multa merita Christi & sanctis superfuere, quæ nobis communicata, pro nobis satisfacere possunt.

Et primum, scilicet quòd ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis cõmunicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tum ex eo quòd nõ inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidẽs, puta quia desunt hi, in quibus fructificet: sed per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operatibus, nec in alijs effectum habere possent: eo ipso quòd satisfactoria supererogationis sunt. Tũ quia vnitas ecclesiæ exigit, vt quælibet suorum ciuiũ, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à spiritusancto ecclesiam regente, sint ad vtilitatem ipsius ecclesiæ. Constat autem satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, quòd per propriam intentionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro isto vel illo ecclesiæ membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, quòd hæc satisfactoria supererogatoria facta à Sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorũ ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro alijs, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non possunt, dixit autem, vtilitas propria: quia nõ ex communibus, sed proprijs iudicandũ est de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactorijs testatur, dicẽs, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Vbi clarè videre potes, intentionẽ adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad conficiendam mensam à Deo definitã pro ecclesia. Idem autem est iudicũ de Paulo & alijs Sanctis: vt ex August. super Psal. 68 afferente dictam Apostoli sententiam, patet.

¶ Secũdum autem, scilicet quòd thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur quoniam commune omni Reip. est, vt illius princeps dispẽsator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quæcũque communia ipsius ecclesiæ: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurũ istum. Et quoniam per indulgentiãs remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagãs dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum, cui remittit, ideo apostolica fides in dicta extrauagãte, & sacri doctores theologi Spiritussancti lumine illustrante, concludunt & rationabiliter dictum thesaurũ dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quòd indulgentia absoluendo hunc à tanta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantũ ex dicto thesauro, de satisfactorijs quantũ æquualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul sit opus misericordiæ, remittendo huic pœnam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

AD PRIMAM Obiectionem in oppositum dicitur, quòd indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum quòd est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicis actus est & dicitur, secũdùm verò quòd est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundum quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio, sed non ab hoc, & istud est maximæ gratiæ, quòd soluatur debitum meum non à me. Nec hoc

hoc est mirum, aut nouum in mysterijs ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suæ iustitiæ satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non solùm debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinæ sapientiæ ordinem admittur indulgẽtiarum gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiã solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum verò procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quę vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet. Ad vlteriorem verò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur, quòd ad bonum sensum admittendo, quòd Papa dando indulgentias, satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo, sicut aliud est volare, & aliud sedere.

¶ Ad secundam negatur, quòd sic virtute clauium nihil fiat: sit nanque non solùm applicatio operum sanctorum ad istum, sed & absolutio istius à pœna pro peccatis suis debita fit: vnde & verbũ Christi, Quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quòd sic virtute clauiũ nihil fieret: nisi quòd de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sint, non relinquntur à Spiritusancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo nõ operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illũ. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, vt nõ aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quòd communicando in abusu vocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est, non sortita suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respõdendũ est, quòd opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remunerandа in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignæ passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passiones vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus præmiat vltra condignũ, tum quia Dei præmio operum: vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tum quia non ex defecta largitatis præmiantis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, quòd opus suum vt satisfactorium non remuneratur in ipso Sancto, hoc est, non satisfacit pro ipso: quia ipse nõ est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quòd opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunque supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Sed in quantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam nõ possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia consonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluẽdo quòd non debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quòd diximus eadẽ opera esse remunerata in sanctis & in nobis sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur, quædam esse Sanctorum merita relicta irremunerata, nõ fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & malè: sed fit distinctio conditionum etiam vnius & eiusdem operis. Et est sensus, quòd opera sanctorum inquantum sunt meritoria, sunt remunerata in ipsis sanctis: inquantum verò sunt satisfactoria, sunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

¶ Ad quartum dicitur, quòd vir sanctus potest iudicari dupliciter, primò inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his, quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferantur, respondetur, Et ad primam dicitur, quòd si verba Domini integrè afferantur monstrant oppositum, nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero vobis, dicite, Quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quòd dicendo, Quod debuimus facimus, monstrat eos impleſſe mandata sufficienter, alioquin non fecerſit quod debuerunt: nam debuerunt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum, qui fecit quod debuit, inutilem citrà feciſſe: quoniam si citrà feciſſet, iam non feciſſet quod debuiſſet. Sed verum est, quòd est vt sic non supererogavit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi quòd sancti ex hoc, quod impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt, cum quo stat, & quòd sufficienter mandata Christi impleuerunt, & supererogare, vt sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundam dicitur: quod oleum, quod sapientes Virgines timuerunt sibi non sufficere, ad meriti conscientiam spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quòd falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quàm possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quòd homo diligat quãtum potest: intelligẽdo sic, quòd si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quod multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidem est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quòd nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum August. Vnde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt. Ad quartam dicitur, quòd sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitante ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur voluntariè quàm propeccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, quòd doctrina hæc super scripturas & rationes & autoritates Rom. ecclesiæ, sanctorũmque doctorum fundatur. Et non solùm temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, verùm indisciplinatæ mentis est non acquiescere tot allatis, vltra autoritatem sanctorum Thomæ. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quàm philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi consentanea, simúlque à communi doctorum sententia probato in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.

AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus sanctorum respondẽdo dicitur, quòd cùm hoc, quod omnes sancti aliquod peccati debitum habuerũt, pro quo quandiu viuunt orare possunt, non quod oporteat eos semper peccatum habuisse coæuum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, stat quòd multa supererogationis & meritorita, & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum est ex parte nostra: quamuis secus sit si secundum adiunctum Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum proprias vires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei iuxta illud Isaiæ, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secundum gratiam Spiritussancti in ipsis & operibus suis tam in formantem, quàm assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habẽtes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio, Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: & nõ potest peccare, quoniã ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdẽ ad Tim. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddit mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudẽtis lectoris erit discernere, quando scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secũdum quòd sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & nostris secũdum quòd sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul in finita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: vt patet ex his scripturæ locis & multis alijs, quę asserti possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequẽtium, & similium obiectionum: nam cum hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, quòd sint impij ex se: & orando ex diuina gratia mererentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dante, implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur, per gratiam impletur. Et simpliciter væ vitæ hominum laudabi-

Ad sanctorum dicta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dabili, si sine gratia (diuinæ misericordię effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam, iudicem meum deprecabor. Et similiter omne opus bonum optimè factum inquantum est ex nobis factum, peccatū est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritorium & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & non secundum quod ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum, est peccatum veniale, non responsione, sed sensu, aut igne opus est: nā secūdum hoc beata Virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur cōtra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quòd etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorū ex autoritate Sanctorum.

AD OBIECTA Autem contra naturalem vtilitatem ex suffluis Sanctorum meritis, respōdetur. Et ad primum, Vnusquisq; propria mercedem, & secundum proprium laborē, dicitur, quòd vt patet, de mercede loquitur: merces aūt merito respōdet: & nos idē dicimus quòd quilibet sibi soli meretur. Nos autē de pœnarum remissione loquimur, dicētes quòd vnus potest satisfacere per alium.

¶ Ad secundum (quòd non dignè expenderet illa ecclesia) dicitur quòd dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt digniùs expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualia gratię sit vile donum: est tamē proportionatum & cōmensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium (quòd non piè ageret ecclesia) dicitur, quòd pijssimè mater ecclesia filijs suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ad eos qui obijciunt contra merita Christi.

AD OBIECTA Denique contra thesaurum indulgētiarum ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quòd eum autoritate nō solius Ro. ecclesiæ, sed sacrę Scripturę, Sanctorum & doctorum hoc dicit. Et si solius Rom. ecclesiæ autoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationem reddendā de ea, quæ in nobis est, fide, non minus, quā si autoritate generalis concilij diffinitum esset. Hæretici aūt sicut refutare possunt Ro. ecclesiā, ita & concilium. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papam dicit, Si Apostolat⁹ tui iudicio fuerit approbatum, hæreticū se experietur qui contradixerit. Et in concilio Florent. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. ecclesia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. ecclesia.

¶ Ad secundū iam dictum est, nisi ad subiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentijs, sed de indulgentijs indiscreti dicit, quod sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertiū similiter dictū est & ꝓbatum, quod nulla sit irreuerētia.

¶ Ad quartū dicitur, quod opera bona dicuntur esse meliora indulgētijs, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorum, quæ non sunt indulgentię, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, non sit mirum si seipsum interimit.

¶ Ad quintū dicitur, quòd cōcilium illud pium est, quòd claues ecclesiæ, sicut & alia sacramēta, facere aliquid certi vel nihil certi potest intelligi dupliciter. Primō, quātum ex seipsis: & sic dicit quòd faciūt certū quid, & oppositū est impium. Alio mō per accidens, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit non solùm claues ecclesiæ, sed & baptismū non habere certum effectū: puta, si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi Baptismum: tunc enim nec characterem recipit. Et si eum animo solùm peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quòd claues habēt certissimū effectum in subiecto dispōsito ad earū effectū: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illam. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè pœnitētibus, nec insufficiētia meritorum Christi & Sanctorum: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto nō hominis solius, sed Dei misserentis, donando verā cōtritionē, prouenit quòd non quiescimus à nostris pœnitentijs post indulgentias. Et quum secundo adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficiētia, aut dubito, respondetur quòd plus oportet addere, scilicet susceptā in me seu participata à me. Credo enim indubiē merita Christi applicata per indulgentiā mihi, & positiue recepta à me, seu susceptā in me, esse sufficienter exoluētia debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum: hoc autē dubiū est sanctū. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones non tanquā meliores satisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quàm vna tantùm: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantùm. Ad cōfirmationem dicitur, quòd merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgētiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas consequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut ecclesiæ ita nec indulgētiæ: & tamen cū hoc stare liquet, quòd remissiones fiant per merita Christi.

¶ Ad sextum dicitur, quòd appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, nō quòd insufficiēsfit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo, inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quòd est ecclesia.

¶ Ad septimū dicitur, q̄ nō est hæc ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorū Christi & Sanctorū, ita cōmissus sit ecclesiæ dispensationi per indulgentias, quòd sine ipsius nō dispensetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentijs, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quòd multis modis participari possit à Christi membris.

¶ Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurum ecclesiæ ad remittendum pœnam mortis: & propter disparitatem pœnarum ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarum quædam sunt pœnæ naturales & quædam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualiter peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram vtranque, scilicet animę & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiā in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatibus est pœna naturę, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorum Christi, sed ex natura pœnæ & status presentis prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternę mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactorijs absolutè, & aliud de eisdē, vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantiæ, quàm per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostili pœna puniendus est, quod est tollere pœnam æternam, Soli enim hostes exterminatrice pœna digni sunt: Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi, merita vt satisfactoria exhibet.

AD Demum obiecta contra hoc quòd absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorū, respōdetur. Et ad primum dicitur, quòd non est par ratio de actu absolutionis in indulgentijs, & de alijs absolutionibus, siue censuris, hinc alijs sine sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti pœnitentię partem, scilicet pœnitentialem satisfactionem (suppl: et enim eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquę autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tātum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad istas remittendas sola potestas Papę sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad habitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispēsando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi: & dispensatores mysteriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potentiæ, quamuis positiue ad vtrunque se habeat clauis scientiæ ita in indulgētijs inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionem & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm non absoluere ex iudicio & autoritate clauis scientię. Vnde non soluere absolutè non est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet quòd licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum tamen soluere, vel ligare non est in militanti ecclesia sine clauium exercitio. Augustæ, die 7. Octob. an. 1518.

QVAESTIO II.

Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et videtur quod sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secūdò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarū debitarum: perfectorum autē est pœnas amplecti, non fugere: quoniam sitiunt crucē Christi: vt de sanctis Andræa, Laurentio, & Vincētio legitur.

¶ Tertiò, quia secundum doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctam pœnitentiam, quàm si propter indulgentias omittat illam: perfecti autem æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est, iudulgentijs incumbere.

¶ Quartò, q̄a indulgētię nō prolunt, nisi ad relaxationē pœnarū canonicarū: sed nō nisi criminosis publicè imponūtur canonū pœnę, quia sunt publicæ pœnitētiæ partes: ergo nō est nisi imperfectorū indulgentijs egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLVSIO.

Operam dare indulgentijs, communis est actus perfectis, & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt.

AD huius euidentiam sciendū quod indulgētiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitię, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitam ex pœnis Christi & sanctorum, secūdū traditionē ecclesiæ Ro. vt patet in extrauagāti Clemētis 6. & multorum Romanorū pon. apostolicis literis. Hāc autem suppositionē facta (in alia quæstione adhuc magis probāda, quàm in tractatu de indulgētijs firmauerimus (cōsequēter dicēdum est, quòd quū actus iste, qui est satisfacere per alium, nō sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionē moralem annexam: quoniā cum feruenti charitate & prōptissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quod tali modo. s. per sanctorū pœnas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tātò magis intendere, quātò liberior à debita pœna, & gratior esse debet propter hoc cumulatum beneficij. Sed est actus de genere bonorum moralium: est enim appetitu recto appetibilis, vt pote ablatiuus impedimentorum ad cælestem patriā. Pœnæ enim peccatis debitæ impediūt ingressum ad æternam beatitudinem, vnde tātum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro suis peccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omniū bonorum aggregatione perfectum statū assequātur. Nec solùm est moraliter bonus, sed etiā meritorius, si fructuosus est, quoniā non nisi existētibus in charitate indulgentiæ prosunt, vt ipsa cōcessionis forma mōstrat, dicēdo verè pœnitentibus) omnes autē actus humanōs ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solùm est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiā perfectis viris: quoniā continue suspirātibus ad cælestē patriā, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo, consonāt omnia recta acceleratiua cælestis ingressus: cōstat autem exolutionem pœnarū debitarum pro peccatis acceleratiuam esse cælestis itineris: quoniā impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quòd dare operā indulgētijs, est actus cōmunis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et cōfirmatur: qa omnibus quātūcūque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorū numero constet esse debitū pœnæ pro peccatis, quod autem consonat petere, consonat & quærere. Cōsonat igitur etiam perfectis quærere debitum pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quòd indulgentia, vt satisfactoria nō est meritoria. Commune est enim satisfactorijs omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium viatorem, vel sanctum) quòd meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satistactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quòd aliquis à debito liberatur, non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cùm hoc autem, quòd indulgentia, quæ, quo ad fructum, satisfactionem per alium, hoc est, Christum, & sanctos sonat, nō est meritoria, stat, quòd aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solùm ex genere operis (puta subuenire ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc vt impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd perfectorum est pœnas promotiuas sui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, nō est perfectorum iterare, sed quàm citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditus semper inueniatur pro cælestis patriæ ingressu. Constat autem pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cælestis: & ideo à perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd nihil obstat dictis consilium de meliori bono: quòd, scilicet melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubiò melius est duobus modis satisfacere, quàm vno, scilicet per alium, & per se, quàm per alium tantùm, Et rursus, per alium satisfit, solū, sed per seipsum, & satisfit & medela adhibetur: pœnitētia enim per se seipsum impleta est, non solùm satisfactio, sed medicina. Cùm his enim stat, quòd perfecti emulando charismata meliora, sectentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad vitam æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quòd multa falsa continet. Primum est, quòd indulgentiæ non prosint nisi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones pœnitentiales impositæ sint: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma concessionis, sonantis remissionem pœnarum iniunctarum: iniunctæ autem sunt siue secūdum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est, quòd pœnæ canonū pro solis crimibus publicis imponi possunt: quum constet in foro pœnitentiali posse imponi, vt pro secretis secretè pœnitentiam agant. Aliud falsum subintelligit, probatū in alia quæstione, scilicet, quod sub pœna canonica non includatur etiam pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum: quòd nō iudicat Deus bis in idipsum: iudicaret autē bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium, temporalem pœnā satisfactoriam pro peccato exigeret: quod contingeret, si pœnitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuret pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, quòd remissio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, nō sit remissio pœnæ debitæ pro satisfactione peccati apud Deum: vt in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuicūque obnoxio pœnæ temporali pro satisfactione cuiusque actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue confessoris arbitrio. Et etiam si non sunt actu iniunctæ; dummodo ecclesia seruatis seruandis in forma indulgentiæ etiā ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: vt aliàs hoc, scilicet de non iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tā sani, quàm infirmi, tā morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quam non impediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius pœnæ rēporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum, qui voluerit earum particeps fieri, rarique videntur esse adeò satisfacientes per seipsos, qui non egeant indulgentijs: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustæ, die 2. Octobris. 1518.

QVAESTIO III.

Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

QVAERITVR vtrum occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet. Et videtur quòd sic.

¶ Primo, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò seruare tenetur præcepta, seu mandata Christi, quam acquirendis vacare indulgentijs: vtpotè quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

¶ Secundò, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Io. 3. Et si dicatur quod sola extrema necessitas obligat ad mortale: cōtrà, tū quia secundū hoc charitas nunquam vel rarissimè locū haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate cōstitutus, vellet non sibi expectari necessitatē extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in alijs.

CONCLVSIO.

Negans eleemosynam, quando tenetur eam facere, vt seruet ad tempus indulgentiæ, peccat.

AD euidentiam huius cōsiderandum est, quòd ad hoc, quòd aliquis actus humanus sit peccatum, non sufficit negatio bonitatis materialis, alioquin nō daretur gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugerēt rationē peccati, sed exigitur quod sit inordinatus: nisi em à diuino ordine declinaret, peccatū nō esset. Deordinatio autē actus effusiuæ pecuniæ sicut & cæterarū moralium actionum, tunc tantū est, quū vel non sua, vel ad id quod non debet, vel quum non debet, &c. impeditur pecunia: nisi enim aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio nō soluatur: quocirca ad debiti rationē oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in eleemosynas daret, quàm si expēderet eas in humanis officijs defunctorū, quę sunt consolationes viuorū: non tamē peccaret expēdens eas pro honorabilibus exequijs, quia nō tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarū humanus iuxta statū personæ & patriæ morē nō est deordinatus. Vnde in proposito, quū dare eleemosynā sit præceptū affirmatiuum, obligans tantū pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo præceptum de eleemosyna obligat, non est dubium, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

negans illam, vt det pro indulgentia peccet: non enim sunt facienda mala, vt veniat bona. Si aũt sumus extra casum, in quo præceptũ de eleemosyna obligat, quãuis pauper occurrat petens eleemosynam, licite potest quis omittere eleemosynam dare pro indulgentia non minus quãm posset illam simpliciter omittere, & quãm posset pecuniam illam in vsus suos cõuertere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obijcientibus quòd pretiosum vnguentum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instante cõmoditate, licitum est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

AD PRIMAM Autem obiectionem dicitur, quòd ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantũ, pro quanto præceptum affirmatiuũ obligat extra tẽpus: liquidem pro quo obligat, liberum est cuiq; cõsilia sequi. Sic aũt esse in proposito supponitur. Ad secundam negatur, quòd talis agat contra doctrinam. Io. Euan. quia Ioánes loquitur pro quãto præceptum affirmatiuum obligat: certò, aũt certius cõstat, q̃ nõ quælibet necessitas fratris visa cõstituit tẽpus, pro quo præceptũ eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidẽ dicit in verbo necessitatem victus vel vestitus. Multi aũt sunt pauperes habentes victũ & vestitũ: vt patet de Gabelo apud Thobiã. Et rursus glossa ibidẽ de substantia superflua exponit, dicens. Si superflua non potes dare fratri, animã suam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiã huius mundi: sed de superflua substantiam habẽte: iuxta verbum Domini: Quod superest, eleemosynam date. Luc. xi. Nec propterea ego abundãs teneor huic pauperi dare, quãuis tenear dare eleemosynam: si recta ratio moraliũ actuum regula est. Vtrum aũt sola extrema necessitas, tẽpus, pro quo præceptũ obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post Beatum Tho. quòd quantũ est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tẽpus, pro quo præceptum de eleemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, quando prope mortem homo est, tunc enim non potest sibi subueniri, sed quando est adhuc tempus vtiliter subueniẽdi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me nõ sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema, licet longè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quòd est propè medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solum qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui prope ad vitium appropinquat, & secundum Theologes non solũm qui contra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas proximi visa, quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euange. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis assertiuè intellecta verba illa, secluſa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tantùm debita negatur subuentio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo. Et sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operãdi: negatur sequela, quoniam charitas etiã sine præcepto operari potest, & frequẽtissime eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundò, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quod volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici, non tamen propterea sequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de alijs. Augustæ die 7. Octobris, 1518.

QVAESTIO IIII.

Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs, absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quòd non. Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earũ absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶ Secundò, quia pœnitentia voluntaria, de qua Christus dicit, pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶ Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶ Quartò, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit, per pœnam mortificationis proprię, & huiusmodi.

IN OPPOSITVM Autem est communis, Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Quicunque absoluuntur per indulgentias ab iniunctis pœnitentijs, absoluuntur à pœnis debitis peccatis suis apud diuinam iustitiam.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd pœna canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinã iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confessione facienda editum à Deo & ab ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet ecclesiæ præceptum ad diuinum vt determinatũ ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus præcipit ecclesia: sed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiẽdo determinat tempus, scilicet singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta à Deo & ecclesia. Et procul dubio vnica confessione impleri, qui, licet præceptũ Dei & ecclesiæ: ridiculũ quippe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterũ vt obediatur ecclesiæ. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato cõmisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed nõ determinate per istã vel illam pœnam, nam potest satisfacere per eleemosynam vel per ieiunium, vel orationẽ. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatã pœnã, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deũ, & alteram satisfactoriã ecclesiæ: sed implendo iniunctã ab ecclesia satisfecit Deo & ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita à sacerdote adæquat debitã secũdũ diuinam iustitiam) vel pro parte illa quæ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illa, quę secundum diuinam iustitiam determinãda erat. Nec hæc voluntarie dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo per oẽs actus præceptos ab vtrisque, scilicet Deo & ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorum, & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem est quod à Deo ecclesiáq; præcipitur, ab illo indeterminate, & ab ista determinatè: & dum ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendũ circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo ecclesiáq; idem præcipiente, vnus atque idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & ecclesiæ. Et propterea putari potest, quòd si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solùm vt est debita ex vinculo ecclesię, & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitię. Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, quòd nõ impleat, Dei seu naturæ præceptum de ieiunio, sed quòd non arctetur ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad pœnã nouum adijciendo vinculum determinandõque: per qualem quantámque pœnam satisfacere debet pœnitens: ita absolueret per indulgentiã tollendo vinculum ecclesiæ & determinationẽ ad talem pœnam. Fallitur aũt opinio hæc in hoc, quod non discernit inter absolutionem per viã indulgentię & absolutionem per viam licentiæ. Absolutio enim per viam licentiæ cõmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similium. Sed quòd non sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, quòd innititur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terram: certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ communis omnibus principibus est: ad quã non est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps, habet illam. Amplius absolutio per modum licentiæ, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: potest enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea quæ regni cælorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cælorum) & specialiter culpa (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus, subdit, Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ non essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credentium non solùm vinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolu-

absolutionem per indulgentias fieri, ex eo coniungitur, quòd indulgentia vere acquisita, tenet communis ecclesiæ & doctorum sensus, satisfeciſſe hominem illum, ac si pœnitentiam correspõdentem illi indulgẽtiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifestè sequitur, quòd indulgentiæ absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluunt non solùm à vinculo per sacerdotem, aut canonem appositò: sed etiam à pœna temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est paruí momenti ratio sumpta à communi sensu ecclesiæ & doctorũ sacrorum: sed est tantæ autoritatis, vt non nisi temerè liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniã sic verè relucet operatio priuilegij Petro cõcessi, Quodcunq; solueris super terram: absoluere enim à pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, non principijs, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro cõmunicate à Christo. Amplius, Clemẽs 6. tradidit expressè, quòd indulgentia remittit pœnã temporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœn. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra Apostolicę sedis doctrinam sentire.

AD primam ergo obiectionem dicitur, quòd pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter appositа ab homine, vel canone, vt excõmunicatio, carcer, & huiusmodi: & hæ nõ ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædã verò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solùm ad quantitatem & qualitatem, vt suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro ecclesiæ, pro quanto non tenetur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secũdum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfeciſſet. Vnde sicut pœnitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶ Ad secundam dicitur, quòd ecclesia potest absoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirum, si potest absoluere à pœna debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior pœnitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere à culpa: quę tãtũ excedit pœnam vt Iudæi dixerint. Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa, & remittit peccata confitentiũ sibi dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere à pœnis: quum enim culpa & pœna impedimenta sint regni cœlorum (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & absterget Deus omnem lacrymã, nec dolor erit vltra, &c.) Ad claues regni cę lorum spectare necesse est vtrunque impedimentũ tollere: alioquin aperire regnum cœlorum fidelibus non sufficerent. Constat autem sufficere in patiente dispositio, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna, ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat; per indulgentiæ absolutionem verè acquisitam sublata, desinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi autoritate per suum ministrum ritè exequuta. Quod autem dicitur, quòd pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à prisco solutum est doctoribus dicentibus, quòd pœnę inquantum sunt medicinæ passionũ, non supplentur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentijs acquisitis pœnitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum. Inquantum verò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque soluendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia, etsi est par quantum ad materiam (quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunq;, sicut enim dixit, Quodcunq; solueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris) non tamen est par quo ad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatiuo tollit, ita quòd absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quòd alio modo soluit quam ligat Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat pœnas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolutionem, & per indulgentias à pœnis secũdum diuinam iustitiam debitis: ligat autem ad pœnam sicut ad culpam. Nam sicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatorem: ita ligat ad pœnam vel non remittendo, vel agendo, vnde per sepsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dicitur ad minorẽ, quòd si sermo sit de possę quibuſuis modis, Papa potest ligare ad pœnam canonicã, & non canonicam, hoc est absolutè apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, scilicet directè imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habent quo ad modum claues in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod non potest directè imponere: vt in culpa.

Potest & nihilominus ad minorem aliter respondẽri, dicendo quòd in canonica pœna quæ in foro pœnitentiæ iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato corã diuina iustitia: quoniam eadem est pœna suppositа; qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea licet sacerdos ligando ad pœnam canonicam, ligat ad pœnam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluendo ab huiusmodi pœna canonica absoluit & à pœna simpliciter. Nam absoluendo à pœna qualificata per hominẽ vel canonẽ, absoluit & à pœna & à qualitate, qui enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte: quia in toto includitur pars. Et sic dato quòd non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentũ, quòd ligat & absoluit in pœnam simpliciter debitã in satisfactione pro peccato. Potest & tertiò dici ad eandem, quòd quia actus & potentia diuiduntens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potẽtia & homo in actu: & albũ in potentia & albũ in actu: & sic de alijs: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quod ecclesia non solùm potest super pœnas canonicas in actu, sed etiam super pœnas canonicas in potentia. Imò de facto ecclesia per canones pœnitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso quòd potest super pœnas canonicas tam actu quàm potentia, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu, aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet ecclesia in indulgentijs non consueuerit nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorumque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, quòd ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primò, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes: non autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si Simpliciter sumitur, pro Totaliter, si satisfactio sacramentalis quandoque satis facit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solùm satisfacit ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Sep. 1518.

QVAESTIO V.

Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.

QVAERITVR vtrum ob plenariam indulgẽtiam cõcessam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim quòd sic: quia indulgentiæ tantum donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶ Præterea, Indulgẽtia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso: quòd debebat: igitur habita indulgentia plenaria, liberatur anima à pœnis purgatorij.

¶ Præterea, Doctorũ sententia est, quòd concurrentibus tribus, scilicet autoritate in dãte, pietate in causa & gratia, in recipiente, indulgentia valet: sed hic concurrũt omnia, ergo. Et cõfirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

CONCLVSIO.

Num omnes defunctorum animæ in purgatorio existentes per indulgentias, quas hic viuentes pro illis suscipiunt, liberãtur. sed qui ita hic viuentes se gesserẽt, vt diuinæ misericordiæ placeret, illos liberari.

IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶ Ad euidẽtiam huius difficultatis supposita (prout rei veritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum quæsito. Primum præmittendũ est de ista indulgẽtia in se, quid sit plenaria indulgẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

per modum suffragij. Secundum est de modo seu via quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, à quo nominis inchoando, quia suffragiũ auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modũ ecclesiastici auxilij denotat: ita quòd indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia perspecta fuerint: quoniã ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum tripartim nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus de congruo tamẽ, defuncti alicuius liberationẽ à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu pœnalium operum: consequens est, si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, non cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nam quum indulgentia, inquã tum indulgentia, non sit nisi meritoria, neque imperatoria, sed latisfactoria: consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neque modum suffragij imperatorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quòd indulgentia per modum suffragij, est concessa ex thesauro eccle siæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Indulgẽtiæ per modũ suffragij pro sunt defunctis ex diuina misericordia & gratia.

¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgẽtia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in pròptu est vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quòd indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadem est via, per quã ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quã indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et via hæc non est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ: quoniã vniuersa ecclesiæ suffragia diuinã efflagitant gratiam, qua hæc accepta sint pro animabus illis purgãdis, quibus suffragari intẽdimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur, primò ex hoc, ꝙ pœnæ nostræ (vt diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficiẽtis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationẽ: ita pœnæ animæ separatæ pœnis nostris non redimuntur secundum iustitiæ rationem, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, quòd alter est forus no ster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ separatę puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitã pecuniã in seruitutem redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendum illam, nec pœnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici vitam: ita non sufficiunt passiones nostrę ad satisfaciendum pro pœnis animarum in purgatorio, quæ tamen nostrę passiones sufficissent ad satisfaciendum pro eorundem delictorum pœnis in hac vita soluendis, antea scilicet quàm in pœnas alterius rationis essent translatæ in foro ire ac rigoris diuinę iustitiæ: qualis est forus in quo puniuntur animæ separatæ: spectant enim illarum pœnę ad statutum pœnarum inferni. Nec putes propterà ecclesię suffragia satisfactioria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed cito esse vtilia & certa: sicut etiam vtilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quę constat diuinę misericordię inniti. Bene siquidem nobiscum, & cum illis agitur, si diuina gratia acceptarę, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarum, quę in alia vita puniuntur, deduntur. Non est nobis via iuris aliqua adeundi, forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoq; fit quod dicimus, locum habere in indulgentijs pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo cõceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuis autem per modum absolutionis: vt patet extra, de pœn. & re. & ca. quòd autem. Vbi videre potes, quòd ecclesiasticus princeps vtrobique autoritatiue habet actum dispẽsandi thesaurum ecclesiæ, sed respectu vivorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorum nullum addit proprie loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi Pòtifici, & pœnæ nostræ ad forum presentis vitę spectant: & propterea seruatis seruandis indulgentia ad viuos defert viam iustitię per iudicis actum, scilicet absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (vtpote extra ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari & ideo indulgentiam, quam autoritatiuè ex thesauro ecclesię confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationem mittit, confidẽs in diuina misericordia quòd acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile acsi sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorũ aliqui sub suo dominio, alij in alieno iam propterea seruituti addicti essent. In hoc enim casu princeps ex publico ęrario autoritatiuè nummos dispensaret pro istis & illis, sed degentes sub sua iurisdictione etiam iudicialiter absolueret à debito: ad degentes autem alibi seruos non posset nisi per modum auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac absolutionem expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ, viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus, vtriusq; thesauri opes dispensat: sed viuis applicat absoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando, hoc est, vt ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico, ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispensari intelliguntur, si propriè loquendum est: non ita vt sint istorum, quibus conceduntur, tanquã ipsimet opere illa fecissent, aut illi, qui fecerunt, fecissent specialiter pro istis: sed tanquã ecclesię communia suffragia appropriatur singularibus personis. Est siquidẽ inter sacra mẽtorũ & indulgẽtiarũ efficaciã differentia ad propositũ: in hoc ꝙ remissio pœnæ per sacramẽtũ fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramẽti operatio: ita ꝙ iste suscipiẽs sacramentũ releuatur à tãta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: vt sacramentũ Baptismi testatur: docẽte hoc Apo. ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiã aũt, remissionem pœnę consequitur, tanquã ecclesia pro nobis illa passa fuerit: qm abundãtia passionum Christi & Sanctorum ecclesiæ dispensationi credita, intelligit donora ecclesiæ, vt cõmune ipsius ecclesiæ bonum: ac p hoc p ecclesiæ rectores, vt ipsius ecclesiæ sunt, ex intentione ecclesiæ applicãda his vel illis. Deuenerũt siqdẽ passiones istæ ad thesaurum ecclesiæ ex intẽtione Christi & Sanctorum ad cõmune ecclesię bonũ in gẽerali, & cõmissa sunt, vt ex intẽtione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarũ pro defunctis, quum per modũ suffragij proculdubio ecclesiæ cõceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de scdo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet quòd indulgentiæ sicut & alia communia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, prosint: quoniã omnes tales inter valde malos & valde bonos medij sunt: quibus secundũ Augustini doctrinam ecclesię prosunt suffragia. Si tamen diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sẽctando Aug. doctrinam in enchiridio, & in lib. de Cura pro mor. agen. recitatã à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ quæ vt specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint, qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quoniam fructus, quem ex suffragijs animæ, quę purgantur præcipiunt, ad prẽmium accidentale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio: consequens est quod non ad essentiale, sed ad accidentale meritum pertineat męreri in hac vita, vt suffragia prosint in alia vita. Et si his adiunxeris, quòd huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perspicuum erit, quòd non omnibus in Purgatorio indulgentię & alia specialia suffragia prosunt: quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis posint prodesse. quamuis omnes hic meruerint, vt hęc illis posint prodesse: quia hoc spectat ad meritum essentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt vt Sanctorum communione iuuari interim, & tandem frui prosint. Videtur autem ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandum defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus, authoritate diui Tho dicentis in tertia par. q. 52. art. 8. ad primum, quòd in descensu Christi ad inferos non solùm liberati sunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionem ad Christi aduentum, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnę remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quòd oês, qui in Purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragijs & indulgentijs iuuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgentijs non omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illic iuuarentur. Communibus autem suffragijs pie puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispensationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacerèque proprijs peccatis negligunt, & sic ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facilè patet responsio ad quæsitum. Etiquet nanque non omnes animas in purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt forte de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huius-

huiusmodi in dulgentiæ illis prodessent: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad non iniunctã, super subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit rationẽ plenarię, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria sit auxiliaris tantùm.

¶ Ad secundum dicitur, quòd indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia vt sic induit modũ suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantùm: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur à principe, cuius interest.

Quamuis posit etiam dici vltra plenariam solutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in ista vita quòd hæc plenaria solutio ei prosit: vt declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd concursus illorũ trium proposito nihil officit: quoniã non est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modũ suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam. nec ipsius plenitudinẽ tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importet modus suffragij.

¶ Ad confirmationem autẽ de prædicatoribus dicitur, quòd prædicatores, ecclesiæ personã agunt dum prædicant Christi & ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo non est mirum si in istiusmodi verbis errant, Romæ, 20. Nouembris, 1519.

QVAESTIO. VI.

Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quòd non, Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris vel ligaueris super terram.

¶ Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentię pro defunctis ex presse habet, quòd per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶ Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Indulgentiæ debito modo fidelibus collatæ, ad clauium potestatem ex autoritatem spectant.

IN OPPOSITVM Videtur autoritas literarũ apostolicarũ.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quòd quum actus clauiũ sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cælorum, Petro concessarum sit aperire regnum cælorum, proculdubiõ ingressuris in illud, quos cõstat oportere esse mẽbra Christi. Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnum cælorum per passionem mortem que suam (in qua etiam portas abstulit, vtpotè nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimenta verò personalia (quæ, scilicet ex peccati nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrum aperire regnum cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatẽ clauium Petri spectat tollere personalem culpam per sacramentum pœnitentiæ: dicente Domino, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraq; enim impedit ingressum hominis ad regnum cælorum: alioquin claues nõ sufficienter aperirent (dum non sufficerent ad tollendũ vtrunque genus personalis impedimenti ad regni cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cùm sit aperire regnum cælorum Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgentiæ autoritate ecclesiastica datæ seruatis seruandis, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertineant. Et si his iunctum fuerit, quòd indulgẽtiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc, ex ipso Romanæ ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quòd apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio concedi tur, & quòd indulgentia ipsa per modum suffragij opitulętur an imabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. ecclesia, quod apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cælorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cælorum: vt patet. Et quod ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij, & nõ per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuis: vt patet extra de pœ. & re. ca. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa viuis & defunctis, hoc habet commune, quòd vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrosque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter: per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quòd Papa non potest autoritatiuè absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiuè illas, & aliud est dispensare autoritatiuè thesaurum Christi & sanctorũ pro illis, vt per modũ suffragij absoluãtur illæ. hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiue per hoc sub terra.

¶ Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantùm: quoniã continet cũ hoc autoritatiuam concessionem indulgentiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana ecclesia explicatum est, quòd modis diuersis claues aperiunt regnum cælorum Christi membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis Augustæ, die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVS.

septimus de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO 1.

Nam quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

VAERITVR Vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionẽ. Et est ratio dubij: tũ quia parte affirmatiua multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. di. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionẽ tenetur homo quãdo peccata memoriæ occurunt, quum præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo art.

¶ Tum quia sicut quoties occurrit peccatũ mortale vt à se cõmittendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶ Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt ocurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi à facie colubri fuge peccata.

IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescũque aliquis de commisso peccato occurrẽte sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet cõtritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

CONCLVSIO.

Memoria commissi peccati mortalis secundum se non obligat ad cõtritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

AD euidentiam huius dubitationis præmittẽdum est, quòd non est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, quoniam hoc iam deletum prima cõtritione est: & sicut peccatum semel ritè confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (vt dicitur Naũ primo) tam quo ad vindictam exterioré, quam per confessorem exercet, quàm quo ad vindictam interioré, quam per actum ipsius pœnitentis conterẽdo peccatum, exerceret: sufficit enim semel cõtrito, ꝙ nõ placeãt sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali, siue in gene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rali, dúmodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutẽ vsq; ad tempus confessionis, quando singula detestando in confessione conteretur in speciali. Est autem cõtritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem, illa, qua homo dolẽs de omnibus offensis Dei, mutat liberatẽ cor ad præponendum Deum omnibus, etiam propriæ vitæ, intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tempus præsentis vitæ est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro fœlicitate. Nec est hic quæstio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quum nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo veræ contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quæstio de contritione quantum est ex parte pœnitẽtis, hoc est quòd quãtum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte pœnitentis est vera contritio, quãuis nesciatur, an sit charitate informata: quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali à se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum æstimationem.

¶ Quibus præmissis sciendum est, præceptum habendæ contritionis & esse per se primò affirmatiuum, & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habẽdum, & per hoc est affirmatiuum, & præcipit non esse retinendum odium Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiũ, & deinde quatenus est negatiuum: & demum quatenus est ex vtroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (vt diuus Tho. in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est vt præceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet ampliùs tempus pœnitendi) quàm tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset cõtritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autẽ occurrit, quia scilicet memoriæ occurrit cõmissum peccatũ etiã practicè (puta vt detestandũ seu cõterendũ) nulla apparet ratione esse tẽpus necessitatis quoniã cũ tali occursu stat hominẽ se habere circa cõmissum peccatum neutraliter, ac si nõ meminisset, ac si dormiret. Nã occurrente peccato commisso, vt materia detestationis habẽdæ à me, possum tripliciter nie hãbere: vel cõsentiendo in detestatione, vel aspernando detestationẽ, vel nec amplectendo, nec conténendo: sed vel nullum actũ volũtatis circa illã exercẽdo, & tũc essem neuter: vel habẽdo actũ velleitatis circa illã, puta quia vellẽ habere cõtritionem, quãuis in veritate nõ velim: quia nõ intẽdo abstinere, &c. Si occurrens ergo memoria nõ necessitat hominẽ ad articulũ aliquem, quo oporteat ipsum actũ aliquẽ exercere (quo pacto tempus necessitatis constituit) & si rationẽ præceptorũ affirmatiuorum perspexerimus, apparebit occursum nõ cõstituere tẽpus necessitatis: nã in præcepto Baptismi quãtũcunq; memoriæ occurrat Baptismus, vt suscipiẽdus eũ cõmoditate oblata, nõ propterea obligatio fit pro tũc ad Baptismũ. Et similiter in præcepto cõfessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluo, nõ tenetur quis tũc cõteri aut eleemosynã dare, quãdo memoriæ occurrit cũ cõmoditate parata, vt patet ibidẽ ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercẽdi actus cõmodè, nõ cõstituit necessitatis tẽpus: cõsequẽs est, vt nec in præcepto cõtritionis habẽdæ occursus peccati, vt cõterẽdi cõstituat tẽpus necessitatis. Oportet em oppositũ dicẽtẽ rationẽ reddere, quare à cõmuni regula occurrẽtis actus & materiæ cum reliqui paratis in præceptis affirmatiuis excipiatur occurens cõtritionis cũ sua materia actus: vt scilicet ipse solus habeat vim cõstitutiuã tẽporis vrgẽtis ad seipsum exercendũ, reliquis hãc vim nõ habẽtibus. Et qa nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalẽ regulã, tãquã cõmunẽ huic & alijs præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligãt semper & ad semper: prohibẽt enim mala, quæ nullatenus committẽda aut incurrẽda sunt. Et licet omnia negatiua præcepta cõueniãt in obligatione ad semper, quo ad esse illicitũ: differẽtia tamen quædã inter ipsa præcepta extẽso præcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actũ peccati. Nã negatiua præcepta de actibus peccatorum obligãt ad semper nõ solũ quo ad esse illicitum, sed etiã quo ad actum peccati: quia prohibẽt actum peccati, puta mẽdacium, adulteriũ, blasphemiã & similia: quæ nõ solũ sunt illicita, sed quãdo adsunt peccati actus cõmittitur. Nullus em trãsgrediatur præcepta hæc, Nõ mẽtieris, Nõ adulterabis, Nõ blasphemabis, nisi qui mentitur, adulteratur aut blasphemat actu exteriori, vel saltem interiori. Negatiua autẽ præcepta de habituali statu peccati obligãt secũdũ se ad semper solũ quo ad esse illicitũ, & nõ quoad actũ peccati: qa nõ ,phibẽt actũ peccati, sed perseuerãtiã in statu peccati talis vel simpliciter. Præceptũ aũt, verbi gratia, de nõ retinẽdo alienũ inuito Dño, dupliciter intelligi põt: primò, de detẽtiõe habitutali: q nõ est actus sed effectus peccati. & sic nõ est præceptũ prohibẽs actum aliquem. Quod patet ex eo, quod q abstulit etiã si dormiat, retinet alienũ inuito Dño: sed ,phibet perseuetantiã in statu peccati talis. Similiter & præceptũ de nõ retinẽdo habitualiter odium erga Deũ, nõ prohibet aliquẽ actũ, puta actũ odij diumi, sed ,supposito, quod homo peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, ac per hoc perseueret vsque ad contritionẽ in statu diuini odij nõ solũ passiue, quia altissimus odio habet peccatores, sed quod peius est, actiue, quia perseueratin statu peccati mortalis includẽtis in se diuinum odium propter cõtrariẽtatẽ ad dilectionem charitatis, prohibet perseuerantiam in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, vt quia ,tatibus, sicut habitibus, non meremur, neq; demeremur, sed actibus nullum nouũ peccatum contra hoc negatiuũ præceptum incurratur, nisi ,tatus talis de nouo acceptetur: puta si de nouo consentiatur in perseuerãtiã talis ,tatus. Secundò, de detẽtione actuali, quæ nihil aliud est, q; consensus efficax in detẽtionẽ habitualem, seu quæ est effectus peccati, & sic præceptũ est prohibẽs actũ peccati: & cõstat quod obligat semper & ad semp, sicut reliqua negatiua, & sic propriè habet vim & nomẽ præcepti: quoniam præcepta propriè de actibus sunt. Discutiendo verò præceptũ cõtritionis, vt mixtũ ex affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptũ de restitutione: inuenimus quòd obligat ad ,tatim habẽdã cõtritionẽ, sicut præceptũ de restitutione obligat ,tatim restituẽdũ. Et ratio est: quia tẽpus huiusmodi actuũ dilatũ annexã habet cõtrarietatẽ ad virtutẽ. Restitutio enim dilata annexã habet retentionem alieni inuito Dño quæ contrariatur iustitiæ: & similiter contritio dilata annexã habet retentionẽ diuini odij, quæ cõtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta præcepta exorbitãt à cõmuni regula præceptorũ affirmatiuorum, sed sequũtur eã obligando tantũ ad tẽpus necessitatis: nã implicatio inhibitæ cõtrarietatis ad virtutẽ, determinat tẽpus necessitatis ad ,tatim: tempus quippè necessitatis exercendæ affirmationis est tempus ad actionem illã vrgens, sic quod nisi fiat, incurritur peccatum. Sicut igitur præceptum de restitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad ,tatim restituendum: ,ita præceptum de cognitione propter implicitam detentionem odij contra Deum, obligat ad ,tatim conterendum. Et hæc proculdubiò est veritas.

SED exurgit difficultas, Quando peccatur contra hoc præceptum? Dicere enim, vt prima facie apparet, quod cõtra præcepta affirmatiua obligãtia ad ,tatim peccetur ,tatim (puta consummato furto, si non ,tatim fiat restitutio, peccatur contra præceptum restitutionis, omittẽdo ,tatim restituere: & similiter consummato peccato, mortali, agitur contra præceptum contritionis, si non ,tatim contritio habetur) irrationabile videtur quia huiusmodi præcepta obligãt ad singula ,tatim, & non ad primum ,tatim tantum, Vt patet ex eo, quòd transacto primo, Statim, nõ absoluitur à vinculo præcepti, sed remanet semper obligatus ad ,tatim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad singula, Statim, sequitur quòd infinities peccat mortaliter, non restituendo qui furatus est, & nõ restituit ,tatim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem sit. Magis autem rationi cõsentaneum est, vt contra huiusmodi præcepta tunc solùm peccetur ex præteritione temporis, quãdo non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum est, quòd tripliciter inuenitur cõcurrere tempus vrgens ad exercitium præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius mensura simpliciter & absolutè: sicut tempus diei festi determinat præceptum de audiendo missam, & Quadragesima ieiunij præceptum. Secundò, vt actus illius mensura ex præparatione ad aliud: sicut tempus præcedens susceptionem vel administrationem sacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget absolutè ad conterendum, sed si suscipiendum aut administrandum est sacramentum. Tertiò, vt actus illius mensura ex connexione alterius actus: sicut tempus significatum p ly ,tatim, determinat præceptum restitutionis, quia actus differẽdi restitutionem, habet annexum actum voluntariæ detentionis alieni interim. Inter hęc autem tempora differentia vna ad propositum inuenitur: quod si tempus vrget ad actum, vt illius mensura absolutè, adueniente illo tempore, si omittitur actus, ita quòd omissio vt voluntaria priuatè (quia scilicet potuit, & scitit exercere actum illum, puta audire missam, & non audiuit) incurritur peccatum omissionis contra præceptum illud. Si verò tempus vrget ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, nisi ille alter actus, propter quem tempus vrget exerceatur, non fit, contra præceptum: quantumcunque enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administret illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquã agit propterea contra præceptum contritionis: vt patet. Et simili modo eadẽ ratione quantumcunque aliquis non conteratur ,tatim nisi ad hoc deueniat quòd cõmissionis peccato incurrat detentionem diuini odij, nõ peccat mortaliter quãuis persueret in ,tatu peccati mortalis: sicut qui nõ ,tatim restituit, nisi ad hoc deueniat, quod cõmissionis pcto incurrat detentionem alieni, nõ peccatur de nouo mortaliter. Cõtra præce-

præcepta nunquæ hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum sint negatiua, commissionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omisio affirmatiui, nisi adsit commissio contra negatiuum. Et hæc absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicẽdum sit ad motam quæstionem principalem: patet nanque quòd præceptum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memoriæ sed ad ,tatim. Et propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurrit noua omissio contritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla autẽm apparet ratio, quare memoria, aut occursus cõmissionis ad detinendum odium Dei magis quàm si non occurreret, nisi fortè aut ad diuinæ inspirationis sequelam dicatur occursum obligare (sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut contritionis rẽpore) aut occursum seu memoriam tanquam approprians materiã constituere dicatur tempus agendi: quia tempus agendi est, quando materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de commoditate, seu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed commoditatis ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tẽpus necessitatis agendi, ita quòd nisi agatur, nouum peccatũ incurritur, quærimus. Vnde restat, vt recordatio peccati commissi quantumcunque practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis alijs occursus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem vt in pluribus habet (quia scilicet parit aut destationem: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationẽ lapsus fiat.

AD PRIMVM Autem obiectionem in oppositum dicitur quòd vox dicentiũ, quòd homo tenetur cõteri, quando recordatur, verificatur secundũ id quòd vt in pluribus videtur accidere: quia scilicet cõmuniter practica memoria in non dolẽte parere approbationem videtur. Diui autẽ Tho. verba si exactè libremtur, non dicunt hominem teneri ad contritionẽ, quando recordatur: sed vnũ quando determinant per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrũt, quũ in periculo mortis existit, aut aliquo articulo vbi apparet quòd tẽpus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tẽpus alicuius articuli, &c. Nec obstat q apponitur, ly præcipuè, quoniam ly præcipuè, principalem denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiuæ scilicet aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principaliter rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quòd tẽpus memoriæ est quædam ratio conterẽdi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem cõclusio. Approbat autẽ hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatẽtur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam, & confitentur quandoque citra absolutionem, & velleitatem habẽt ,tatus sine peccato. Hi enim actus boni sunt & dispositiui ad pœnitentiam, adeò vt ecclesia tales confessiones suscipiendas diciterxtra de pœ. & re. quod quidem: & tamẽ semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriæ, esset tempus contritionis: quum isti actus nõ sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quòd isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impœnitentes: quoniam narrare se habituali volũtate esse perseuerantem in ,tatu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam ,tatus sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in dispositio tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quòd etiam quãdo peccatum occurrit vt committendum, sufficit non consentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd licet nunquam sit licitum ,tare in ,tatu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseuerans in ,tatu peccati: vt patet ex dictis, Romæ, 4. Martij, 1518.

TRACTATVS DECIMVS octauus de Confessione in quinque Quæstiones diuisus.

1 *Num confessurus peccata sua, id potissimùm debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*

2 *Num præsumptionis sit confiteri omnia venialia & mortalia.*

3 *Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.*

4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*

5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ.*

QVAESTIO I.

Num confessurus peccata sua, id potissimùm debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confiteri, an etiam vellet, & exinde iudicare cor suum.

VTRVM confessurus peccata sua, id potissimùm debeat cogitare, quid faceret si nõ esset præceptum confitẽdi, an etiam vellet cõfiteri, & exinde iudicare cor suũ. Et videtur quòd sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, tam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

CONCLVSIO.

Vana & inanis prorsus tentatio est, cogitare quid facerent homines, si sibi non fuisset præceptum confiteri.

AD EVIDENTIAM huius considerandum est, q; actus humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam verò sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mẽtis eligeret, nisi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibijpsi quid faceret si non esset præceptum de confessione) constat quòd non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste nõ propter se, sed propter discussionem præparationis personæ exercetur ad inueniendum, an sit impræparatus homo ad confitendum, etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autẽ, quæ propter aliud eligẽda rectè sunt, oportet duo considerare, alterum est, vt consona sint fini bono: alterum est, vt consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellẽdo, vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationẽ repelli, &c. Et quidem, quòd actus iste, scilicet proponere sibijpsi quid faceret si, &c. dissonet à dispositione infirmorũ (quales credimus cõmuniter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, quòd actus iste nihil aliud est, quàm tentatio periculosa. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatẽ perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de alijs. Non conuenit autem infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni cõfitẽtium. Quòd dissonet etiam à fine, scilicet bono conscientiæ, ex eo patet: quod licet tentare vtile sit ad bonum virtutis, tamen tentari à seipso dissonantiã importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et cõfirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cæteris vitiosum esse constat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & alijs similibus conditionalibus seipsum tẽtaret. Tum quia officium diaboli est tẽtare: & huiusmodi cõditionalibus deijcere mentem humanã. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluũ: ergo peccatum. Antecedẽs probatur, quia perfecti non egẽt hac se tentatione discutere: quoniã ipsorum charitas est adeò radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum enim, quòd neque mors neque vita, &c. Infirmis autẽ sufficit si testimonium habẽt cõscientiæ suę q Deum super omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramẽta ecclesiæ, quamuis nõ in hoc iustificentur. Et hęc in cõmuni dicta sint de huiusmodi tẽtationibus conditionalibus: quas opera diaboli esse tentatur infinita multitudo peccatorũ, quæ fierent, si huiusmodi conditionales sibi homines proponerẽt in varijs & diuersis materijs: intẽderẽt enim in velleitates innumeras, quæ proculdubiò essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam respõsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerem. Optimè dixit: quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autẽ conditionalem specialiter descendo, apparet quòd multò vanior est. Tum quia præceptũ de cõfessione faciendæ, est de secundo ordine diuinorũ præceptorum, scilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc sublato præcepto, non teneretur quis cõfiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædã de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia verò sunt de bonis, quia præcepta: vt præceptũ de Baptismo, Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo, ita quodcunque aliud, sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis, non baptizari enim, & nō communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, scilicet adueniēte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hęc secūdi ordinis nō essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad Baptismum propter æternam salutem iret: ita si quis confiteretur, & alia quę nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, quòd sacramento confessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur quòd inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nā consentiens in hoc quòd non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum, quia malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle cōfiteri. Non solùm ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandum se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum cōfessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudēter sperare illam: vt prædictum est.

AD obiectionē autem in oppositum negatur sequela: cum hoc enim quòd secluso præcepto nō cōfiterer, stat, ꝙ ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorē, & præceptū, & finē præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experientia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nō faceremus: vt potè vel nescientes Patris voluntatē, quæ per præceptū innotuit, vel sciētes paternā amicitiā, nō offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si confessio esset nō sub præcepto sed sub cōsilio. Falsum ergo signū ad discussionē amoris assumeretur ex hoc in similibus, nō operaretur quis sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundum se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discussione ideo examinandum: quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curando si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malū. Plena est enim sacra Scriptura, quòd est amādus, quòd pręcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustāe, die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

QVAESTIO II.

Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVAERITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundò: quia in primitiua ecclesia solùm manifesta mortalia cōfitebantur, vt patet primę ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item, Omnis homo mendax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non cōfidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

CONCLVSIO.

Non vanum, sed necessarium est pœnitentem omnia mortalia confiteri, humilitatis autem venialia.

AD EVIDENTIAM Horum scito duo hīc verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidem clarè patere potest, quòd nō præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, quòd sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessa & quædam non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in vno homine sunt, sic se habent, quòd sunt cōnexa ex parte auersionis à Deo, ita quòd vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augu. Inpium est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quæ est contritio, necessariū est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem confiteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in cōfessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionē. Et ne alicui liceat sentire contrarium, affero textum rotundum de pœ. & re. omnis vtriusque sexus. Vbi expresè præcipitur quòd quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia, nō distribuat pro venialibus (vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autē ly omnia, ad manifesta tantū temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationiq́ consentaneā, sit restrictio ista. Imò in cōcilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quòd sit actus præsumptionis: quum clarè liqueat, quòd accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: concilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutū, scilcet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorū consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebro. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores totę religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuæ hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim destruunt.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primò, quòd ecclesia non præcipit, quòd quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundò negando, quòd sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntarium, non secūdum primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui cōmisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeò minimæ entiatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur: tū quia nō est quæstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nam sufficit pœnitentē cognoscere, quòd ipse cōmisit talē actū, puta rapinā, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minimæ entiatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quòd à primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsque ad quecunque diem suæ cōfessionis, nō fuerunt exercita à quocunque infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui commisit, & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quòd multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quòd sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis quod sciat se commisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambigue mortalia: tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur cōmunis mos pœnitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfarere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus sensu non confitetur de illo consensu vt opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quòd ex neutro illorum textuum habetur, quòd in primitiua ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam text. illi non loquuntur de confessione: vt clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur quòd opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: non tamē sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs, quantū est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternę felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiā, vt patet ex verbis Apostoli, Repōsita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nō solùm autem mihi, sed & his, qui diligūt aduentum eius. vbi vides secundum iustitiā à Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt damnabilia, quantum est ex nobis, Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicare debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum, actiones, laudesque diuinas exercendas considerata, omnia nostra vt sunt ex

nobis multum prosint: & non solùm in nobis, sed etiam in beatis confideratio hæc creaturæ vtilitatem seu iucunditatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO. III.

Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessariò confitenda. Et videtur quòd sic. Quia circunstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes, sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum autoritate San. Thom. in Secunda secundæ qō. 122. ar. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui aliquod corporale opus licitum facit, assertóque adhoc autoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

CONCLVSIO.

Num oporteat confiteri circunstantiam diei festi illum, qui in festo mortale quippiam commisit.

IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac quæstione duæ sunt opiniones. Vna est tenentiū partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit San. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatum mortale sit magis opus seruile, quàm opus corporale (puta arare) magis quam contrarietur peccatum mortale sanctificationi ad quam ordinatur festum, quàm opus corporale: vtpotè per se & directè excludens illam: consequens est, quòd vtriusque prohibitio sub præcepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppositum sentit: & hi mouētur ex eo, quod ex solo sensu literali secūdum Dionys. & Aug. potest trahi efficax argumentum. Opera autē seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui seruili distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: vt San. Tho. expresè dicit in 3. sentit. distinct. 27. ar. 5. q. 2. ad 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiā sciendum est, quòd quum obseruatio festi ad literam partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem præcepto quòd obligatio talis non prouenīat: patet propterea quia nulla certa tēporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicādum censeat: quamuis enim morale sit in hoc præcepto, quòd aliquod tēpus Dei cultui exteriori deputetur: non tamē quòd hoc vel illud tempus. Vnde quum singulæ partes tēporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocūque peccatum cōmittatur, tunc quā tēpus aliquod diuino dicatū cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: potest siquidē alio tēpore debitus cultus exolui. Et eadē ratio est de opere corporali: solùm enim peccatū omissionis debiti cultus ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autem mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo ex eo habetur, quod ecclesia non plus prohibet, quā id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, vt San. Tho. placet. Ex præcepto autē hoc ad literā ceremoniale triplex erat, scilicet certū tēpus, puta dies septē & certus cultus, scilicet memoria creationis mūdi in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædam diuinæ quietis à creādo) & determinatio operū, à quibus cessandū esset, sci licet ab operibus seruilibus. Ex nullo autē horū peccatū specialiter prohiberi cōuincitur: sed oppositū potius ratione suaderi potest. Tū quia, vt allegatū fuit: ad literā opera seruilia tātū sunt opera, ad quę seruos deputatos habemus. Tū qa ex hoc ꝙ aliquod certū tēpus dicatur cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod depugnat tali cultui illo tempore ex hibēdo: & hoc aut ratione cultus: aut ratione tēporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibēdo in die festo: nō ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quòd enim macula, ei nō contrahatur, pater, alioquin quilibet in peccato mortali, existēs, trāsgrederetur præceptū hoc singulis diebus festiuis: quòd superstitiosa ad imētione nō est inducēdum, cum his qui credunt cōtritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide, spē & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quando tempus sacramenti pœnitentię & eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet: quòd tamen si esset præceptum, de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶ Quòd verò actus moralis etiam nō repugnet tali cultui, probatur ex eo, ꝙ si cultui Dei exteriori certo tēpore statuto repugnaret peccatū mortale illo tēpore cōmissum, hoc nō esset quādoq; sic, & quā doq; nō, sed vniuersaliter: sed apertè videmus, quod sub præcepto, ꝙ Deus quotidie colēdus à clericis horis canonicis statuit: non cōpręhēdit prohibitio ab actu peccati mortalis, quocunq; tēpore, ergo nec in proposito. Vterq; siquidem cultus exterior est, & eundem habet finem. Et habens aliquid mortale & aliquid ceremoniale, scilicet certū tēpus & certum cultus modū, nec minus tacet est secūdus primo, aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicetur nō esse aliquā certā horā diei sub præcepto taxatā ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil admittit efficię processui facto: cuius vis nō cōsistit in determinatione temporis actu iā præcepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si em ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, nō propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret tēporibus debitis horas exoluendo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quādocunq; aliàs peccet. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & pro cultu missarū & quietem in memoriam resurrectionis Dnicę determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere: consequens est, quod non indicat speciali præcepto quietem à pctō in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quum ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerumque cōmittitur peccatum mortale) sit est sub eius prohibitione cōprehendi illorum impedimentorum amotionem quæ ecclesiastici forsitan: quia vniuersaliter nō sunt nisi opera seruilia corporalia. Et quamuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti, peccatum mortale quàm opus corporale licitum secundum se: quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, consequens est, quòd nec exclusio ipsius, quę per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto cōprehendatur: ti enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quòd eis opposita negatio prohibeatur, quamuis prohibeti possit.

AD EA verò quæ in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Amb. dicitur cum san. Tho. quod sensum mysticum & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatē ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, quod loquitur de præcepto quo ad suū finem, qui sub præcepto non cadit, & nō de ipso præcepto absolutè: in tantum enim dicit repugnare huic præcepto peccatum mortale, inquātum excludit sanctitatem & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secundò, quod loquit de præcepto hoc indistincte, s. & literaliter & spiritualiter intellecto, vnde eodē cōtextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter, determinā tradit. Et tamen constat ibidem in respōsione ad primum cessationem à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed tātum secundum sensum literalem, quantum ad id quod cōtinet de iure naturæ. Ex hoc autem quod aliquid repugnat præcepto huic mysticè, non potest trahi efficax argumentum, sed rationabilis exhortatio, vt & à peccando in festis abstineatur (ne de nobis dicatur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me) & commissa confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tāta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani, die vigesimaquarta Aprilis, M. D.

QVAESTIO. IIII.

Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR Vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentiæ exigatur fides, quā pœnitens credat certissimè se esse absolutum à Deo. Videtur quòd sic. Primò, quia oportet fidem habere verbum Christi, Quodcunque solueris super terram.

¶ Secundò, quia si per impossibile confessus non sit cōtritus, aut sacerdos non seriò, sed ioco absoluat, si tamen credat se esse absolutum verissimè est absolutus: tanta res est fides in verbum Christi. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cum pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexāder episcopus. Item quidā mimus, vt placeret Imperatori, ludicro baptismo est baptizatus.

¶ Tertiò, quia nō sacramentum, sed fides sacramenti iustificat sēdm illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

¶ Quartò, quia plus est à confitente requirendū an credat sese absolui, quā an sit verè cōtritus: quia cōtritio nunquā est vera satis: quod si esset vera, non tamen certa, & si certa, non tamen satis: fides autem & verbum Christi sunt certissima, verissima, & sufficientissima.

¶ Quintò, quia nō solùm attritus absque obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crederet in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶ Sextò, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo potens à Deo remissionem peccatorum, scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

IN oppositum est communis ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Num est necessarium ipsum pœnitentē sic habere fidem se esse absolutū, quā quā credere oporteat absolutionis beneficiū per pœnitentiæ sacramentū conferri.

AD

AD EVIDENTIAM Horum sciendum est nouitatem superexortâ esse, quòd huiusmodi fides adeò exigatur, vt plus quàm contritio requirenda sit, & damnandi sint omnes, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primò super communissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia in infinita. Secundò super communibus de efficacia sacramentorum, scilicet quòd fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò, super specialis Christi verbi ad propositum pertinentis efficacia certissima, Quodcunque solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidem efficaciæ certificatione deducitur oportere cõfitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue non erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungunt, q̃ dicendo, Quodcúq; solueris, dedit potestatẽ: dicẽdo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu.

¶ Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplici fide, quâ habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nam si sermo est de fide infusa (quę est vna de theologalibus virtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quâ Sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, constat, quòd illa est necessaria ad sacramentum pœnitentiæ: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramenta se extendat, vt patet in Symbolo: non tamen extendit se ad hæc singularia: puta quod hoc sit sacramentum, & quòd in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum Baptismа in remissionem peccatorum. sed non tenemur credere, quòd dum iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæum, dicens, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verè consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, quòd non intenderit ille facere, quod facit ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere baptisma, vt temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quod Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committendi, Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, esse verum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista hostia sit ritè consecrata: tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia, est quia fides infusæ (vtpote diuinę veritati innixæ) non potest subesse: falsum est enim non minus circa verum, quàm quæcunque scientia acquisita, quæ non nisi verorum est. Esset aũt quandoque circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, vt patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factam, efficacem esse, & in suscipiente dignè gratiam operari. Hac siquiden fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatè, possum errare: quia potest adesse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunque solueris super terram, in subiecto dispositò: sed non habemus infusam fidem, quòd in me effectum sortiatur, quòd ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem nõ debet subesse falsum fidei (quæ nõnisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in cælis, de effectu absolutionis in subiecto dispositò, & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta, quia sequitur, quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

¶ Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nanque fide credimus hanc hostiam rite consecratam esse, & hunc rite baptizatum, & similia) sed hæc fides non est illa qua in Verbo Christi confidimus, quæ in sacramentis operatur, quia credimus efficax esse Christi verbum, Quodcúque solueris super terram: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, non potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutũ etiã per absolutionẽ in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secũdũ cõmunẽ legẽ nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est certus sit se esse sufficienter dispositum per gratiã Dei, quæ per absolutionẽ cõceditur: iuxta illud Iob. 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hæretico aliàs bene confitẽte: esset igitur iste verè absolutus, si errans sacerdos ipsum absolueret, & cõsequẽter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolutus corã Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus vel schismaticus quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tãtum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitẽtiæ cõsistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, ecclesiæ traditione, sacrisque doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitẽtiæ habeatur, & rationi aduersetur, nõ videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt respondeas, habeto præoculis hanc distinctionem: scilicet vel ex parte sacramentorũ vel ex parte suscipientis. Et dicito, quòd fides certissima est, & esse debet etiã de effectu sacramẽti particulari in me, quantũ est ex parte sacramẽti: sed ex parte mei suscipientis licitũ est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesia docet, cũ in orationibus post cõmunionẽ petit sacerdos, q̃ susceptũ sacramentũ nõ sit ad reatus pœnã, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantumcunque credentem post confessionem & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, vt puto, causa dictæ nouitatis.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei: nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me: vt dictum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd peccat argumentum secundum non causam, vt causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nã non ideo illi fuerunt verè baptizati, quia credebant se baptizatos, imò credebãt fortè nihil recipere gratia: sed ideo Baptismus iocosè factus est verè Baptismus, quia intentio iocosa nõ ad Baptismũ, sed ad exercitiũ Baptismi infertur. Simile est enim delectãdi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritię causa quis baptizaret, aut baptizaretur: vtrobique enim est verũ Baptisma: quia dilectatio & auaritia non Baptismi, sed q̃ iste exerceat vel suscipiat Baptismum, causa est. Secus autem esset, si intentio iocandi ad Baptismum referretur, sic q̃ non baptizare, sed similitudinẽ Baptismi exercere, aut suscipere, intenderet ioci aut auaritiæ gratia: tũc enim nullum esset Baptisma. Quod autem assumitur, q̃ cõtritus si absoluitur credẽs se absolui, est verè absolutus, nisi sit ita attritus, quod saltẽ virtute clauiũ de attrito secũdũ quosdã fiat cõtritus: impossibile est. Nã ex eo quod ponit incõtritus, & virtute clauiũ nõ factus de attrito contritus, oportet quòd aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneũ: aut quòd simul sit incõtritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶ Ad tertiam dicitur, quod sacramẽtũ abluit, nõ q̃ fit, hoc est non secũdũ subsũtiã facti: sed quia creditur, hoc est secundũ virtutẽ creditã in eo, & nõ quia creditur à suscipiẽte, effectus suus in eo certissimè ad hoc. Et nota quod nõ dixit, q̃ credit minister aut suscipiẽs, sed impersonaliter q̃ creditur, hoc est, ꝓpter rem creditã: nã nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, nõ baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu, ecclesiã, includitur res credita: quamuis nec à suscipiente, nec à baptizante: vt patet, si infidelis baptizaret infantem aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

¶ Ad quartã dicit, quod assumptũ nõ solùm falsum, sed & præsumptuosum est valde, cõtra vniuersalis ecclesiæ ritũ: cõtritio enim est summè necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requirenda à confitente: qui nisi crederet se absolutũ, absolutioni se non submitteret. Nec obstat, quod cõtritio sit incerta, iuxta illud Deus ipse, vt cũ nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod autẽ dicit, quod nũquã est vera satis, falsum est: vt patet in multis cũ vera & sufficiẽti cõtritiõe cõfitẽtibus, quãuis incerta eis. Et quum subditur, quod fides Christi est verissima & certissima & sufficiẽtissima: respõdet, quod talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed nõ de impertinẽtibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singula res singulorũ effectus sacramentorũ. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia nõ est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramenta certissimè conferenda suscipientibus dignè illa: vt in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptum est, dicente, Qui mãducat, & bibit indignè, iudicium sibi mandũcat, & bibit. Vbi etiã Apostolus, secundũ quid reputare se homo debeat dignũ vel indignũ, præmittit dicens, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiũctis, quod si nosmetipsos iudicaremus, nõ vtiq; à Domino iudicaremur, patet quòd probare seipsum est seipsum iudicare, contra se vindictam exercere: quod vocatur contritio communi vsu ecclesiæ & doctorum: & propterea falsum ac temerarium esse constat, quòd plus est à pœnitente requirendum, si habeat crudelitatem de effectu in se futuro sacramenti: quàm de illius cõtritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, quod duorũ, quæ ibi tãgũtur, primum, quod attritus nõ ponens obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi credat (vtiam patet ex dictis) voluntariè dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum autem quod contrito in damnationem sunt sacramẽta, nisi credat se absolui, non est responsione, sed correctione dignum: quoniam sacramentũ pœnitentiæ ab ecclesia sufficienter traditum per confessionem, contritionẽ & satisfactionẽ, damnabile cõstituitur sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiẽte. Hoc enim est nouã ecclesiã construere.

¶ Ad sextã de oratione dicitur primò, quòd ratio digreditur ad accidentia, quæ sunt extra essentiam sacramenti: oratio enim constat quòd à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Verũtamen de orationę ipsa etiam dicendũ est, quòd fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. Primò ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratiæ, potentiæ, prouidentiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absque hęsitatione aliqua. Alio modo ex parte ei⁹, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi pie quandoque dubitaret de effectu petito, plerunque fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui absque hæsitatione credendo, quòd acciperet id quòd peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & non est consecutus effectum petitũ, vt patet 2. ad Corin 12. Hic enim patet quòd fides, quòd accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem peritam accipiendam simpliciter & absolutè, sed quantum est ex parte diuinę misericordiæ, &c. alioquin esset quandoque falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliũde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, vt illud nõ accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habente fidem Dei & subdit, Amẽ dico vobis, &c, ostendẽs per hoc, quòd firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantũ est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO. V.

Num sacramentalis absolutionis eff. Eius sit remissio peccatorum.

QVAERITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur quod non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & ecclesia fatetur.

¶ Secundo, quia culpa est remissa à Deo proponenti confiteri ante quã pœnites à sacerdote absoluatur: iuxta illud. Dixi cõfitebor ad uersum in me, iustitiam meã, & tu remisisti impietatẽ peccati mei.

IN OPPOSITVM Est, quòd sacramenta nouæ legis cõferunt gratiam, secundum communem ecclesiæ doctrinam.

CONCLVSIO.

Effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ & à debito ministro, debita forma, & super debitam materiam, est remissio peccatorum.

AD EVIDENITAM. Huius quęstionis scito antiquã esse hanc quæstionem: & in 18. distinct. 4. sent. tractari. Vbi quia obscurè satis sunt autoritates antiquorum doctorum applicatæ ad hoc, Magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad ecclesiæ communionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniam ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quòd verè absoluatur: fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quieuit, tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶ Verùm si Domini verba diligẽtius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, non enim dixit, Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcúque solueris: neque dixit, Remittuntur eis, aut solutum erit, quo ad ecclesiam: sed solutũ erit, in cælis, & remittũtur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt verba in sensu proprio, conuincunt ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate Christi: par enim ratio est, quòd verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur: & quòd verba eiusdem ad sacramentum eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificẽtur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur: & illa à proprio sensu aliena faciamus, præsertim quum maius miraculum sit, quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint, compulerunt vt fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meũ, scilicet Christi: non minus compellitur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis) in sensu proprio, credere quòd sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum, vterque igitur operatorius est eius, quòd significat seruatis seruãdis, scilicet concurrente ex parte ministri autoritate (non enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam autoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, vt scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus: vt pro nostro arbitrio damnare innoxios & absoluere noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticei tantum, conficeret per illa verba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signũ Dominus quum daret potestatem remittendi, retinendique peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & non spiritu vestro instigante. Mouet & dirigit procul dubio Spiritus sanctus ad absoluendum vel ligandum, quum seruatis vndique seruandis minister Christi absoluit, vel ligat. Credendum est igitur & confitendum, quòd effectus sacramentalis absolutionis rite factæ (scilicet à debito ministro, debita forma: supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitentem dignum absolutione) est peccatorum remissio, quam autoritatiue quidem solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non quòd prius ecclesia remittat, quàm Deus, tanquam Deus ecclesiæ iudicium sequatur. Non enim dicit, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittuntur in præsenti: ad denotandum, quòd ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit & Deus autoritatiue: sicut eãdem conuersionẽ panis in corpus Christi, quam sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus autoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tamen determinata est in concilio Florentino sub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramenti est absolutio. à peccatis. Absolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rursus effectus sacramenti huius dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, quòd sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per viam sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta apud Deum remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quanto efficaciam adimit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quòd intolerabilius est, nec intelligibile, manere, scilicet peccatum etiam remissione facta, & gratia donata: nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solũ eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quodlibet proferente contraria, solicitum esse, stultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes fere tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum præsumptioni communiter ascribitur, aut ignorantiæ.

AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes hunusmodi autoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiuè: cum quo stat, quòd minister euangelicus autoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo institutto.

¶ Ad secundam dicitur, quòd sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confessionem remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in voto consequitur iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor alioquin nõ oportuisset dicere. Dixi, cõfitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Domino. Et siquidem ante absolutionem consequitur pœnitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si verò non prius cõsequutus est veniam, consequitur per absolutionem, si tamen (vt dictum est) dignus absolutione tũc est. Nec hęc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa ecclesia accipimus, confitente vnum Baptisma in remissionem peccatorum: per omnia similiter intelligendo, vt diximus, scilicet quod Baptisma in exequutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in voto, & dignè ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ die primo Octobris, 1518.

TRAC-

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS DECIMVS-nonus de Excommunicatione, cuius est vnica

QVAESTIO.

Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quòd non. Primò: quia excommunicatio non tollit plus quàm ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quàm non dedit Christus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona, quàm mala. Sed ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Greg. dicit, & habetur 11. quæst. 3. sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda, sed excommunicatio iniusta non priuat excõmunicatum communione interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa communione fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excommunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communio: nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Cor. 5. Nõ nisi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet spiritualibus suffragijs ecclesiæ.

CONCLVSIO.

Excommunicationis sententia communionem fidelium tollit tam intrinsecam quàm extrinsecam, quo ad communia suffragia, ablatam sanctorũ per charitatem communionem supponens.

IN OPPOSITVM est Magister sen. in 8. dist. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidẽtiam quæst. huius sciẽdum est, quòd oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidem inueniuntur in communione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communio extrinseca in simul orando, vt fit conueniendo in ecclesia ad missarum, aliorumque diuinorum officiorum solennia: & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctorum communio, quæ fit per charitatem vnientem Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est communio fidelium secundum communia suffragia, quæ in ecclesia ex institutione ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & missis: & hoc est medium. Duplicitér ergo contingit in proposito errare, vel dicendo quòd excõmunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicendo quòd excommunicatio tollit directè omnem communionem, vtrunque enim est falsum: vt patebit. Veritas autem est, quòd excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa communione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandum est deinde, quòd altera earum per excommunicationem aufertur. Cõmunio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo: oportet quòd interna etiam communio consistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque suffragijs apud Deum adiuuãtibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit suscipiẽdo ex aliorum ope vel gratiam vel gratiæ augmẽtum, vel protectionem diuinæ assistentiæ à malis præseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam quãdoque oriuntur ex charitate immediatè: vt quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitǫ; se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesiæ, vt quum ex missis diuinisque officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandũ: hæc enim ex charitate, sancta matre ecclesia instituente sunt, & pro communi ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & cõmunionem internam mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum nõ est differẽtia secundum substantiam: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales, quoniam omnia illa spiritualia dona quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia: & ecõtra: excepta (vt dictũ est) sacramentali gratia, vt puta charactere in sacramento cõfirmationis, & similiter in sacramẽto ordinis: hæc enim nõ potest quis accipere ex communione solius charitatis: sed oportet interuenire communionẽ secũdum ecclesiasticã sacramenti actualẽ susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quòd recepta differunt secundum magis & minus: quia constat, quòd maior gratia habetur, quũ sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secundum substantiam, quoniam interna cõmunio charitatis immediatæ, in meritis, orationibus, suffragijsque priuatis consistit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesiæ actione, seu institutiõe in meritis, orationibus, suffragijsque cõmunibus (hoc est in ipsius ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deum, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam cõmunionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentium te. Ad vtranque simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communionẽ quoniã ad illũ spectat communio in sacramentis. Prima communio non est propriè nisi existentis in charitate: secũda autẽ ad Christianos etiam in peccato mortali existentes se extẽdit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quòd missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestum est, quòd excõmunicatio: quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis communio consistit in actionibus, separat: & consequenter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: consequens est, vt excommunicatio à communione multorum internorum bonorum separet excommunicatum. Quod autem excommunicatio extra ecclesiæ communionẽ ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex quacætera pendent) manifestatur ex eo, quòd ecclesia non orat pro excommunicatis. Constat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excõmunicatio, quòd in Parasceue ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excõmunicatis. Probatur ǫ; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: cõstat enim, ǫ ecclesia nõ orat secũdũ cõmunẽ legẽ nisi pro fratribus nostris: sed excõmunicati nõ sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, ǫ Saluator noster mat. 18 (vbi excõmunicãdi auctoritatẽ ecclesiæ dedit) dixit de excõmunicato, Sit tibi sicut ethnicus, id est Gẽtilis. Vbi manifeste apparet, ǫ excõmunicatio ex fratre facit nobis sicut Gẽtilẽ: vnde Aug. dicit: Noli illũ iã reputare in numero fratrũ tuorũ: ergo. Amplius, Si excõmunicatus extra ecclesiã ponitur quo ad externa tãtũ, sequitur quod excõmunicatio nõ egeret autoritate Christi: quoniã quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas potest externa suã cõmunionẽ ponere. Cõstat autẽ Christi autoritatiue excõmunicationẽ fieri, Mat. 18. vbi subiũgit, Amẽ dico vobis, quæcũq; allegaueritis super terrã (glossa, vinculo anathematis (vbi Chrisi. dicit, Vide qualiter duplicibus colligatur necessitatibus: & pœna, quæ hic est, scilicet projectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, ǫ est esse ligatũ in cælo. Amplius, Ecclesia extra seipsam excõmunicatũ ejiciẽdo, ab ombus his separat, quæ suis mẽbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cõfert mẽbris suis cõmunes oratiões, suffragia & huiusmodi: ergo hæc tollit excõmunicãdo, & ad hæc admittit recõciliãdo. Maior patet ex eo, ǫ excõmunicatio est suprema pœna ecclesiæ: nõ esset autẽ suprema, si nõ tolleret totũ ǫ ecclesia dedit, quoniã adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separãdus excõmunicatus ab his, quæ dedit & cõtinuè ipsa, suis mẽbris. Minor ǫ patet. quia ecclesia instituit missas nõ solũ pro ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, missæ. vbi dicit, pro ecclesia sua sancta catholica, quo ad primũ: & omnibus orthodoxis, atq; catholicæ & apostolicæ fidei cultoribus, quo ad secundũ. Instituit etiã in Memẽto pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas, & orationes pro fidelibꝰ: vt patet. Hæc omnia esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ q dubitat, nõ eget ratione, sed sensu. Et sic patet ex cõmunicatũ esse alienũ ab actionibꝰ cõmunibus, qbꝰ ecclesia cõmunicat suis fidelibus. Et patet cõsequẽter alienũ quoq; esse à fructu illarũ actionũ: hoc enim manifestè sequitur. Et ǫ fructus actionũ illarũ sunt adiuuari ad gratiã, vel gratiæ augmentũ, ad bene operãdũ, ad declinãdũ à malo, ad resistẽdũ diabolo, &c. ideo patet ǫ à multis internis bonis excõmunicatio separat. Et cõfirmatur autoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excõmunicat, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, ǫ ab ecclesiastica cõmunione remouetur. Vbi habes quomodo extra ecclesiam intelligit Aug. non ecclesiam materialem, non extrinsecam communionem, sed extra Christũ. Repli cando autem dicit, quasi diabolo traditur: quia non traditur diabolo possidendum, sed corripiendus, Ad idem est autoritas Hieron. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habentur 11. qu. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus ecclesiæ suffragijs: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

AD OBIECTIONEM. Ergo primam in oppositum dicitur, quòd licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excommunicationem, sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedũt ex charitate per ecclesiæ actionem, vt sunt cõmunia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt: & horum cõmunio, spectat ad fideles omnes ab Ecclesia nõ præcisos: sunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, vt probatũ est. Et hęc differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absq; excommunicatione, vel cũ excõmunicatione ǫ nõ excõmunicatus adiuuatur à pia matre communibus Ecclesiæ suffragijs: excommunicatus aũt non adiuuatur per illa, sed sibiipsi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater Ecclesia: quia requirit illos, vt resipiscant: nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi suprà subtungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale onus spectat, quòd Ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excõmunicatos ad ieiunia ab Ecclesia institutũ. Cõceditur igitur ǫ excõmunicatio nõ nisi ǫ suppositiuè tollit cõmunionem charitatis: sed cũ hoc stat, quod directè tollit cõmunionem suffragiorũ cõmunium ecclesiæ, ac per hoc internorũ bonorum, quę sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista nõ spectãt ad cõmunionem charitatis immediatè: de qua sola dictũ est, Particeps ego sum omniũ timentium te: quãuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri ecclesiæ non præcisi ab ea: hic enim vetè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est participeps. Ad secundum dicitur, quod propriè loquendo excõmunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro non crimine,) non est excõmunicatio simpliciter & absolutè, sed secundum quid tantũ, hoc est in foro iudiciali. Et quòd non sit simpliciter excõmunicatio, patet ex il la vniuersãli, Iniustũ iudiciũ nõ est iudiciũ: excommunicatio enim quoddam iudiciũ est. Et manifestatur facilè: quia excõmunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autẽ, ǫ dicere iniustum nõ est dicere ius. Et similiter excõmunicate est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substãtiam excõmunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excõmunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor ni si ex odio ad excõmunicãdum. Hæc enim excõmunicatio est iusta, secundum se, quãuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verè excõmunicatio, & omnes excõmunicationis effectus secum fert. Sed excõmunicatio secundũ se iniusta, nõ fert secum excõmunicationis effectus, nisi in foro exteriori non est enim sic excõmunicatus priuatus suffragijs ecclesiæ secundũ veritatem: quia non est verè excõmunicatus in cælo: quia non est ecclesiæ nõ auditor, ac per hoc nõ sicut ethnicus. Vnde Au. de verbis Domini Mat. 18. cœpisti habere fratrẽ tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iustè alliges, vide: nam iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tamẽ excommunicationi debet, ab extrinseca communione se abstinẽdo, quis in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens, quòd sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autẽ (vt communiter dicitur, & bene, esset,) si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita quòd inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista non, (neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis, quia non tenet concubinam, vel in iure, vt si excommunicetur post legitimã appellationem ab eodem, & huiusmodi: vt habes in glossa dicti ca. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea nonest de natura excõmunicationis iudicandum, secũdum quòd saluatu iniusta: sed simpliciter & absolutè, prout est infusa integra ratione & efficacia, quam solum significat excommunicatio, propriè & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, ǫ ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibꝰ bonis & regno cælorũ, Matth. 18. Ex eo enim, quod ecclesiæ sit vt Gentilis, priuatur ecclesiæ suffragijs: sicut Gentilis expers eorum est: ex eo autem quòd ligatus est in cælo, priuatur bonis soluentibus vincula cælestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quæ extra fiunt ab ecclesia, sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non intervenit. Et propterea ex hoc ipso, quod ecclesia ab ecclesiastica cõmunione externus separat hominem excommunicando significat illum ab interna communione ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est verum ǫ in primitiua ecclesia sola externa pœna excommunicati mulctabantur: sed vltra internas addebantur æternæ pœnæ à diabolo: sicut vltra interna bona in primitiua ecclesia boni visibiliter visitabantur à Spiritu sancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat, quoniã hoc spectat ad finem: constat autem quòd excõmunicatio priuat etiam suffragijs ecclesiæ, & relinquit hominem sibijpsi, vt resipiscat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis, de sen. excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris, 1518.

TRACTATVS VICESIMVS de Iniunctis pœnitentijs vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num pœnitentia iniuncta à confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum pœnitentia secundum canones imposita à confessore, si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur quòd non: quia nec canones pœnitẽtiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territoriũ humani iuris: constat autem impune posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

Pœnam canonicam, pœnitentibus iniunctam, si in hac vita non impleatur exolui oportet in alia futura vita, non quidem secundum pœnæ qualitatem, sed secundum substantiam, cui ex hac vita decedens semper pœnitens obnoxius est, quousque eam impleuerit.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd pœna ritè imposita, quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica duo in se continet. Alterũ est id quòd pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi pœnitens remaneret debitor ad satisfaciendum diuinæ iustitiæ, nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim ecclesiæ sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutione, ita non ligãt secundum rei veritatem nisi alligatione dignos: sic enim & non aliter cõfessor exhibet se Christi ministrũ, vtẽdo clauepotestatis. Vnde ad discernendũ dignos ab indignis, data est ei altera clauis, scilicet autoritatis discretiuæ. Alterum est id quòd confessor apponit, ǫ se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, ǫ pœna sufficienter exoluatur: an autem tali vel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta ǫ ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et quoniã possunt etiã hæ determinationes mutari (vt patet quũ imposita pœnitentia commutatur, & substãtiale debitum satisfactionis, quòd erat quasi vestitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in forma eleemosynæ) ideo vt accidentale ad substantiale, & vt determinatio ad determinabile se habet quòd apponitur à confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam: sed vtrunque. Ita quòd inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè, & pœnam canonicam, hæc est differentia, quòd illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appositas. *Pœna canonica pœnitentibus iniuncta.*

¶ Quocirca ad propositum quæstionem respondendum cum distinctione est vt vterque extremus error viteturr. Nam si dicatur quòd pœnitens non remanet post hanc vitam obligatus, errabunt multi, inferentes ex hoc ǫ mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositæ à confessoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes, hoc enim clarè constat esse erroneum. Et rursus si dicatur: ǫ pœnitens remanet obligatus post hãc

vitam errabunt forte aliqui, fumentes ex hoc alterum extremum, scilicet, quòd mortui teneantur ad ieiunia, peregrinationes, & cætera quòd est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quòd non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnam: & ideo sequitur, quòd post mortem tenentur exolvere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est: quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, secluſa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primò, ꝙ aut nunquam exoluetur: & sic peccatum remanebit absque satisfactione (ꝙ est impossibile in his qui saluãtur) aut ꝙ exoluetur post hãc vitam: quod est verisimum, & à catholica ecclesia confessum. Conuincitur secundò quod nõ est eadẽ ratio de remãsione post hãc vitã pœnitentiæ sacramentalis quo ad substantiale, & de alijs pœnis vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta ꝙ dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidẽ est diuersitatis ratio, ex hoc quod pœnitẽtia sacramẽtalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato, non hic tantũ, sed aut hic aut in futuro exoluenda est, si in patriã cælestẽ ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solũmodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præsenti totaliter spirant.

ET PER Hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quàm ad secundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonũ, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiã autẽ sacramentalem remanere cõstat non ex canonis vinculo, sed ex eo quod ipsa clauditur pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quàm canonis arbitrio seclusо. Augustæ, die 30. Septembris, 1518.

TRACTATVS VICECIMVS primus de Sigillo Confessionis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVAERITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia confitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo cõfessionis est, commissum, non committen dum: cùm confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

CONCLVSIO.

Nullatenus licet confessori reuelare peccatum confitentis, etiam deliberatam occidendi summum Pontificem voluntatem habentis.

IN OPPOSITVM Autem est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quòd in nullo casu etiam in fectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in sancto Tho. Sco. Petro de Palude.

HAEC Quæstio mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc per contatus iussit, vt scriberẽ, complectiuè autem propter opinionẽ Panormit. in cap. omnis vtriusque sexus. de pen. & remiſ. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

Opinio Panormitani.

QVO AD Primum, Panormit. ex quibusdam Innocentij verbis in eodem capit. motus dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocẽtium: fundãtque se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ à pœnitente, inquantũ pœnitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, inquantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatum & pœnitẽtem respectu eiusdẽ: ergo. Præterea, ex parte peccati: & in idẽ redit. Illa tantũ cadunt sub sigillo confessionis, quæ reuelantur vt occulta bilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurũ homicidum non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilieet ad illa tantum extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo, Hæc de primo.

QVO AD Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex tripl ci enim capite ostenditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum vt absoluendum. & cõfiteri impedimentum prohibens absolutionem, vt patet ex eo, ꝙ ad eundẽ iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunque, quod absoluendum sit, & an adsit impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiusdem rationis erit & iudicis sunt: sed constat peccatũ reuelari à pœnitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, quoniam pœnitens inquantum pœnitẽs non solum dicit ea, quorum pœnitenti, sed in pedimenta veræ pœnitentiæ, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solũ quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium claudituꝛ. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solùm absoluere, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circunstantia, & vniuersaliter quicquid dictum vel factum peccatum commissum & cõfessum huius personę, cadit sub sigillo cõfessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, paulò peccatũ iam commissum, scilicet voluntatem, quã deliberauit se homicidium cõmissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim videt, quod in cõfessione illius obstinationis reuelantur duo connexa scilicet cõmissum propositũ, & cõmittendũ factũ: & quod similiter in reuelatione quã faceret cõfessor, nõ solũ reuelaret cõmittendũ factũ, sed commissum propositũ. Tertio, ꝙa si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quãtũ est ex natura sacramẽti, nulla obstinatio de mortali esset sub sigillo confessionis: & tũc ergo non esset reus violati sigilli cõfessionis, quicunq; reuelaret aliquẽ obstinatũ in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè cõtra cõmunẽ ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Thomas vbi suprà hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secũdò à cõmuni Theologorũ doctrina in quarto vbi suprà, vbi etiã si aliquis obstinatus in hæresi cũ periculo infectionis aliorum cõfiteretur, occultãdus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus cõfessio est sacramẽtalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentũ est. Et tantò detestabilior est error iste, quãtò materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens, quia canoni inserta: sicut etiam materia de trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet, duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine confitentis. De cõfessione quidem: quia primò ponitur confessio sacramentalis: secundò confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in pœnitentia, seu in cõfessione. De fine autẽ, quia aut propter partem pœnitentiæ suscipiendã, & orationum suffragia & consiliũ animæ suæ: aut propter auxilũ vel consiliũ non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualẽ, quod cõfessor tenetur occultare, & quod non placet sibi responsio dicentiũ, quod nõ reuelantur vt ministro. Deinde addit de cõfessione secundo modo propter finem seculare: & dicit quod tenetur manifestare non obstante cõfessione. Ex quibus apparet, ꝙ oppositũ concludit eius, quod Panormitanus. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit quod manifestetur vt impedimentũ cõtritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex cõfessor caue à summa angelica in hoc passu: quia nescienꝰ quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ, die 13. Septembris, 1504.

TRACTATVS VICESIMVS secundus de Volutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

QVAERITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in cõfessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quod sic. Primo, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio taliũ, vt patet. ¶ Secundò, Quia sicut tẽtatio carnis ex his prouenies, nõ excusatur à peccato veniali (dicente Augustinus quod nonnullũ peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

PRAETEREA, Si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia

quia sic esset voluntaria causa, quòd non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunque enim vult antecedens, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimodè, quia antecedens directè, consequens verò indirectè.

IN OPPOSITVM Videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ad huiusmodi, sequeretur scãdalum cum pluribus inconueniẽtibus: puta quòd bonus cõfessor non posset vacare saluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneret omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manudu cendus est intẽllectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

CONCLVSIO.

Non debet confessor relinquere confessionem, si ex ea sequi animaduertit pollutionem, cum non sit simpliciter voluntaria sed in sua causa.

QVO AD Primum scito, quòd aliquid est dupliciter voluntarium. Primò in seipso: cùm scilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta, cum aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad bonitatem vel malitiã moralẽ, an in somno an in vigilia fiat: ex quo ẽm secundũ causam tantum habet rationẽ voluntarij, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, vtrum in somno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc autẽ sequitur quando ꝙ pollutio est voluntaria in sua causa tantum, non refert vtrum pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia non auferet virginitatem nec erit mortale peccatum. Cùm autem in quæstione proposita seminatio non sit voluntaria secũdum se ipsam, sed in sua tantum causa, idẽ est iudicũ de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilãdo, & si cognoscatur ꝙ sequeretur nocte sequenti dormiẽdo. Ad hoc ergo quęst. omnis venit, quod si talis pollutio in somno esset peccatũ mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, quod & in somno. Nec obstat his si dicatur quod hoc nõ sequitur, ꝙa in somno homo nõ potest peccare, quia hoc nõ est verum nisi de peccato voluntario secundum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo cõmittere in sumno vt exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à cõsanguineo quasi nescià opprimatur, incestus rea est, & virginitatẽ vtranque perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccandum, quam vtens ministri alicuius opera ad explendum homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente ratione boni vel mali in somno vel vigilia in proposito cùm constet ex S. Tho. in 4. sen. di. 9. quòd pollutio in somnis accidens, cùm secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandãque est, & quod pollutio prouenies in somno ex cogitatione disputatoris vel prædicatoris de materia venerea non est peccatum, prouenies verò ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quòd si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quòd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia: & scitur & consideratur. Quoniam sequelã in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia testatur: tum propriæ naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis prediciator aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit: sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio verò sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolutè: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolutè sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse, quod huiusmodi pollutiones, ꝙ secundum se non sunt volitæ: sed displicent, siue in somno, siue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione vel extrà sine peccato est, ipsa quoq; sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cum peccato veniali ipsa quoque venialis est: & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cùm igitur confessor non solùm qui tenetur, (vt curatus,) sed quilibet vacans animarum saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantùm, & quandoque cum merito audiat falsa, interroget respondeatque: consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoque non solùm non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec ecclesiam pollut, si in ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc patereꝛur. Hæc de Primo.

QVO AD Secundum iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, scilicet quod voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio,) est voluntaria in causa tantum. ergo, &cætera: Cùm igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex proprijs autem probatur dicta conclusio, & cætera, Voluntarium indirectè, id est, quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quòd potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sancti Thom. quæstione sexta articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod est a voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter: vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, inquantum desistet a gubernando. Sed sciendum, quòd non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quòd non agit, sed solùm tunc cùm potest & debet agere & non agit, Si enim gubernator non posset nauem dirigere vel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo ꝙ potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet voluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & voluntas quamuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similium: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret cõstructionem serræ aut gladij ex eo, quod rubiginem cõtrahent: propterea quia ex ferro fiunt à & hc de alijs. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res venerea est materia purganda, laudanda, disputanda, prædicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solùm experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in capit. de motiuo principio vult Arist. quòd quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiæ venereæ, omittere non solùm necessaria, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quam prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quæ magna est in timentibus causãt illas, eueniꝛtque actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offensum cum eleuatione ab imaginatione talium, valde iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur, quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter virinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est quàm de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauenda est, non tamen tãquam

pollutio: vnde nō excedit limites peccati venialis. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionum iā positarū, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tātum. Altera est de volūtario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa, extra matrimonium est peccatum mortale: volūtaria autem secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imō meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem em̄ est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam posset ad vtrunq; argumētum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirecte: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest, quidem, sed non debet, & quòd primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantùm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria, nō tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secōm verò dicitur, quòd licet omnis cōcupiscentia carnis aduersus spiritum sit cū peccato: nō tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quandoq; meritoria: vnde hæc causa excusat quantum est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali: concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo nō concluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in S. Marco, die 13. Octob. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVS TERTIVS, De Purgatorio, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in Purgatorio ponit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in Purgatorio existentes sint certæ de sua salute.*

QVAESTIO I.

An in purgatorio ponit esse meritum, &c.

TRVM IN purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quòd sic. Primò, quia vna ex pœnis purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate perfecta, quę foras mittit timorem, 1. Ioan. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, qui imperfectè annexus est charitati, peccatum est: quia qui voluntariè nō moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secūdò, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autem est esse statum in via in qua non progredi reuerti est: vt Hier. dicit.

¶ Tertiò, quia virtus in infirmitate perficitur, 1. ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quintò, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerātia nisi acciat magis atq; magis: igitur non perseuerarēt in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

CONCLVSIO.

Animæ in Purgatorio existentes extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem satisfaciendi.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet non ex certis inuestigare quod quærimus. Certum autē est imprimis, quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminū sunt. Et quidē quòd nō totaliter in via sint, ex eo patet, quòd ex tra viam cōmunem ad inferos & superos, nō possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quòd non totaliter sint extra viam, ex eo patet, quòd adhuc non peruenerūt ad patriā cœlestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoq;, quòd non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, vt certa communiq; Ecclesiæ sensu confessa habemus: ex quibus clarè patet an Purgatorium sit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed qm̄ status Purgatorij nō est per se, sed per accidens medius inter nostrum & patriæ statum (vt patet ex hoc quòd mediū per se est in quod oportet ex altero procedētem extremo, primò peruenire quā in extremū: vt patet 5. Phy. & 10. Met. cōstat aūt, quòd ex hac peregrinatione multi in cœlestē patriam peruenerunt absq; transitu per Purgatoriū (non igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorum) & propterea ex ratione medij si processerimus, facilè fallemur: contingit eū in his quæ sunt per accidens, etiam sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est mediū Purgatorium, vt sic veritatē quæsiti sciamus: inuenimus aūt ab Ecclesia diffinitum purgatoriū esse mediū quo ad satisfactionē, p actualibus peccatis, tunc tantū qñ homo in charitate decedēs nō plenè satisfecit p illis in hac vita, ita quòd si homo in charitate decedēs satisfecit hic, nō trāsit p Purgatoriū, & si nō satisfecit hic, transit p Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam nō Topicorum, sed Posteriorum Analyticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & cōtra in causis, pprijs, habemus quòd Purgatorium p se & propriè non est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendam. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati transitus per Purgatorium: & negatio debitæ satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus p purgatorium. Habetur autem hęc determinatio in cōsilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita, p concordia Græcæ & Latinæ ecclesiæ: vbi sic legitur. Si verò pœnitētes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis: eorū animas pœnis purgatorijs post mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgatoriæ pœnæ, & subditur, Illorúmq; animas, qui post Baptisma susceptū nullam omnino peccati maculam incurrerūt, illas etiam quæ post contracti peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus: prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi & intueri clarè ipsum Deum trinū & vnum sicuti est. Vbi patet negationem debitæ satisfactionis poni causam negationis Purgatoriæ pœnæ: dū & baptizatos sine aduēta decedētes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt, mox in cœlū recipi & intueri clarè Deū sicuti est, diffinitur. Ex his siquidem patet, q̄ nec p fomite purgādo, (qui etiam in baptizatis remanet,) nec pro reliquijs quibuscunque, nisi satisfactione debita pro cōmissis vel omissis, pœnę sunt purgatorię. Et similiter nec pro merito augendo: qm̄ satisfacere pro peccatis, nec meritū, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quam exoluere pœnas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habēdum, q̄ animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. ca. 110. de Purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodessent. Et rursus: hic omne meritum comparat. Et rursus, nemo speret quòd hic neglexerit, cùm obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam reuelari quispiam. Ex quibus absq; alia probatione patet quòd ponere meritum post hanc vitam, contradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis Apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis: Quò magis aliorum egent suffragijs, quò minus sibijpsis proficerevalent. Consonat autem hoc etiam rationi rectæ: quia ex eo quòd constat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

Quocirca consequenter ad determinationem ecclesiæ loquendo, dicēdum est ex similitudine in naturalibus, q̄ quēadmodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationem sui ad, pprium locū, à quo impediunt, ppter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate habēt determiuationem sui ad cœlestē patriam, ad quam statim irēt, nisi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna vel per propriam exolutionem, vel p aliorū suffragia, statim cœlū adit: sicut graue remoto prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibētis (sed iuxta pristinam grauitatē tēdit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatē, in cœlestis patriæ mānionem sibi paratam intrat. Et hæc exēplariter sint exposita: & vt nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionem sui status quo ad meritū & demeritum: & cū hoc stat quod impedit à consequutione regni cœlestis propter debitam pœnam: quæ absq; merito exoluitur, & aufertur à suffragātibus, velut à remouēte prohibēs. Cōlonare siquidem discursum hunc determinationi ecclesiæ de Purgatorio pro sola satisfactione necessārio, cuilibet exercitato facilè patere potest. Quod tantò magis approbandum est, quātò illi omnia consonare vident, quæ de Purgatorio habentur: legitur em̄ 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio prò defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Solui enim vinculi absolutionē importat: detinētur enim pœnalibus vinculis suorum peccatorum. Nec obstat si in textu hoc nō inuenitur: quia maior est ecclesiæ autoritas, ex Hiero. hoc docētis: purgatorij quoq; nomen ideo accidit, quòd à peccatorum pœnalibus immūditijs aiam purgetz vt idonea sit ciuis cœlestis patriæ. Et quia status augmentum charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoq; augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppositum dicit, q̄ cōcessio in Purgatorio timore nō dānationis, sed durationis magnę futurę pęnę (vtpote qa incerti sunt de affuturis suffragijs diminutionis pœnarum) non propterea sequitur quòd oporteat charitatem augeri ad excludendum timor

timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quātitatis pœnæ. Sed argumentū falsum assumit, scilicet quod timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cū perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, quod perfecta charitas foras mittit timorē: quoniam non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secūdū glos. de timore, scilicet seruili, vel initiali inquantū initiali. Falsum quoq; est, quòd horror mortis sit peccatū: quoniam naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntariè voluntate naturali mori, Et similiter volūtariè voluntate rationali mori: dicēdo cū Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se volūtati Dei: talis autē est dispositionis quicunq; in charitate decedit. Huiusmodi autē voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit, & facit animam tristari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab ani ma, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tristari, timere) cessant cessantibus eorum materijs seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiā si anima secundum aliquod timoris vel alterius passionis peccatū deferret, nō propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatū, vt patet Matth. 12. in glos. super illo verbo, Neque in futuro, dicente: quædam culpæ paruæ, scilicet in futuro laxantur, quæ idem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita vt sibi dimittantur, promeruerit. Hæc illa.

¶ Ad secūdū dicitur, quod animæ in Purgatorio eo modo, quo sunt in via, progrediūtur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum: & continuè progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, quod ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione: in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim nō est virtutis perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in Purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quòd diligētibus Deum omnia cooperantur in bonum cælestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ: quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quod ly magis ac magis potest referri vel ad rem acceptā, vt sit sensus, nisi maiorem rē accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmēto sui. Vel ad acceptionem: vt sit sensus, nisi maior extensiue sit acceptio: & sic est verūtnam ni si conseruatio continuè extendatur, desineret res esse: omnia enim in nihilū redigerentur, nisi ea minus omnipotentis conseruaret, inquit Gregor. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis: sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

Num omnes animæ in purgatorio sint certæ de sua salute.

QVAERITVR. Vtrum animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et videtur quod non. Primò, quia pœnæ inferni & purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor & horror aliquarum animarum, vt impediat eas, vt nesciant in quo statu sint.

PRAETEREA, Quia multæ defunctorum animæ apparuerūt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit: suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertiò, quia nulla ratione aut autoritate Scripturæ aut ecclesiæ inuenitur, quòd omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis ecclesiæ doctrina.

CONCLVSIO.

Omnes animæ in purgatorio existentes certæ sunt de sua salute.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis sciendum est, quòd quum quælibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes, (quoniam directe intuitus eius fertur in seipsam, non impeditam à corpore, vt in hac vita contingit, consequens est, vt anima existēs in purgatorio videat charitatem seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quòd est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur: quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quā hic habuit, quòd omnes in purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quòd sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit: secundum quòd non datur quartus gradus animarum separatarum baptisatarum, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse Baptisatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam se esse Baptisatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus Purgatorij virtus non solùm charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosè, sed tunc maxime accensè ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futura beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse: sequitur idem quod prius.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primò, quòd licet aliquę pœnæ sint communes inferno & purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersimodo sunt dispositi à patiētibus purgatorię: vt patet. Quia qui purgantur, habent voluntatem rectam & conformem Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salute: damnati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis nō eodem modo suscipitur à damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat error. in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarum propter peruersam volūtatem eorum, in purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundò, quòd sicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgādos à perceptione sui status: nō enim horror maior in purgatorio quàm in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd doctrina ecclesiæ non inhæret incertis visionibus: quales sunt iste, quas ecclesia nō approbauit: & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonū ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quòd certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas esse de sua æterna salute. In Augusta. 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QUARTUS, De pœnarum Timore, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.*
2 *Num iustus timendo pœnam, peccet.*

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas necessariò deferat secū post mortē, timorē pœnalem.

TRVM imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalē. Et videtur quòd sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessariò fert secum timorem: sed timor pœnam habet vt ibidem dicitur: ergo.

IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLVSIO.

Num oportet imperfectam charitatem cuiusuis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem pœnalem, sed filialem, qui beatis proprius est.

AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quòd quia de statibus vitæ futuræ id renere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere ecclesiæ diffinitionem: scilicet, quòd si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quòd charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem: quoniam constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipientium, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim mæretur augeri, & aucta mæretur perfici secundum Augu. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortem timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria conuectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florent. concilij, animas non retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater, secundū Apostolum) timor quicūque alius cum possibilis charitati nō necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliā positiuā causam apponere: puta aliqđ malū imminēs. Sed stat q̄ homini imperfectæ charitatis nihil imminētis mali occurrat post mortē: puta qa est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullū pœnalē secūducit timorē: sed statim pficit pfectiōe patrię celestis. Et sic licet in

Universidad de Deusto
Biblioteca

toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem ratione tamẽ status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nullusque pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

AD OBIECTIONEM dicitur, quòd glos. ibidem exponit timore seruili, qui nec cum imperfecta nec cum perfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit verunque, & quòd timor non est in charitate, & quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundũ de timore filiali. Aliter & aliàs posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor nõ est in charitate: quia scilicet nõ necessariò comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quę scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionẽ charitatis in nobis imitandã proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex gloss.

¶ Ad id verò quòd dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inuenientes hominem in morte liberum à culpa & pœna peccatis commissis debita, perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ, die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO. II.

An iustus timendo pœnam peccet.

VTRVM iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solũ Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim nõ quærit quæ sua sunt: primæ ad Cor. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tamen tertiò: quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserens quod rectum vsum rationis deceat, nullatenus peccat.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quòd timor & dolor cõueniũt in materia hac, scilicet malo pœnę vt patet: & vtrunque est de his, quæ nobis nolẽtibus accidũt (vt Aug. dicit) quãuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut cõtingit rectè & non rectè dolore de præsentibus malo pœnæ, ita contingit rectè & nõ rectè timere futurũ malũ pœnæ: nã si dolor, quantũcunq; magnus sit: voluntarè hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quòd patimur. Et vtrunque clarè videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et rursus, O vos omnes qui trãsitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quãtuscũque sit si non auertit hominẽ à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiã est videre in domino Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autẽ tantũ tã dolor, quã timor malus est, quando hominẽ abducit à Dei mãdatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negãt, vel quicquã aliud mãdatorũ omittunt. Ex quibus clarè patet, quòd nec dolor de præsenti malo pœnę, nec timor de futuro, est secundũ se malus: alioquin nũquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantũcunq; perfectissimo, altoquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionũ fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quãdoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quòd est blasphemia.

AD OBIECTIONEM Primã in oppositũ dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quã Dei vt iustigentis pœnã: quoniã nõ est malũ pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

A nor sui a ijs peccato nonnunquam est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturę. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus, Diliges, proximum tuum sicut teipsum: & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

Quocirca si timor ex amore sui secundũ Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatũ est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum cuiuis tis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quando Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo: & sic non falletur. Quod enim dicitur. Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est, refertur: & sic de alijs vituperatis amoribus sui. Quod autẽ dicitur, Charitas nõ quærit quæ sua sunt, multipliciter à glo. exponitur. Primo referendo cõmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponẽdo ly tantũ: hoc ex charitas non tantum quærit quæ pro ipsa in habẽte ipsam sunt: sed etiã quæ pro alijs sunt: secundò, exponendo de temporalibus bonis & sic vel non repetitablata, vel non est amatrix pecuniarum. Augustinus autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia proprijs, non propria communibus anteponit. Et quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc autoritas dicta.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnã, & se tamẽ plus velle Dei voluntatem quàm suã, quũ dixit, Veruntamẽ nõ sicut ego volo, quo ad primũ: sed sicut tu vis, quo ad secundũ. Et similiter accidit in omnibus rectè tristibus & timẽtibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis à malis (& quo ad hoc Augustinus dixit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidũt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non fisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetẽs non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶ Ad quartã dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidẽtia: quãuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex cõfidentia, & ex diffidẽtia augeatur: nõ semper tamẽ ex diffidẽtia oritur: vt patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hieronymi Eustochiũ dicẽtis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamẽ tunc maxime confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quòd non est opus culpabilem semper esse. Augustæ, 12. Octo. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS quintus, de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantũ quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi respõsum est affirmatiue, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

IN OPPOSITVM Autem est, quia sequeretur omnem actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

CONCLVSIO.

Ea tantùm præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sub quod ad Dei, vel proximi charitatem spectat.

AD Euidentiam huius dubij sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quòd consiliũ est de bonis, quorum, opposita nõ sunt mala, datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, non peccat: vt patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de alijs. Præceptum autem de his bonis, quorum omissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do: & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo

go præceptum pro materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quòd trifariam diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferentes sunt) nec; contra indifferentia, neque contra consulta agendo vel omittendo peccatum incurritur: restat igitur, vt quod peccatum sit, opponatur commissioni vel præcepto. Quo fit, vt euidenter hinc sequatur, non quicquid claditur sub præcepto, vinculũ habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clare sequitur, quod aliquod peccatũ est cõtra præceptum quod nõ est mortale. Sed quomodo hoc sit, declarandum restat. Scito ergo quòd præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum contrarij contrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod suum est: quorum contraria (vt infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt: illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædã verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: vt patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & similium. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorũ contraria (vt species gulæ & rusticitatis) non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem, quum discernendum est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solùm per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quamcunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantùm tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentiũ vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquã cõmissionẽ vel omissionẽ necessariam ad dilectionẽ Dei vel proximi. Necessariam autem dico vel simpliciter: vt in quibusdam præceptis naturalis iuris: vt Deum esse collendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: vt in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: vt, suscipiendum esse Baptismũ, obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hęc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentum vinculum peccati * venialis tantum: & hæc sunt, quorum violatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturę: vt, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positiuo: vt, benedicendam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quòd non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non conclusissent aliquid esse de concilio, ex eo quòd non est in præcepto habente vinculũ peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ si à patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, nõ haberemus hodie hęc sub præcepto vinculi mortalis: vt est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt & opinione mea, infinita posituri iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Au. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de consecr. dist. 5. carnem, &c.

* Aliàs libidinem, mortalis, pro mortalis.

AD obiectionem ergo in oppositum dicitur, quòd quia nomini bus vtendum est, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secundum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consiliũ in duo secatur genera: vt declaratum est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasicè dicitur solùm illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij. 1518.

QVAESTIO II.

Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR an religiosus factus Episcopus teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur quòd nõ: quia in Decretis, 18. quæstio 1. capit. vnico: dicitur, quòd monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulę professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex gloss. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de alijs.

IN Oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in secunda secundæ. q. 185. ar. 8. dicentis, ꝙ tenetur ad omnia non repugnãtia episcopo: quia dispositio non tollitur adueniẽte perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, ꝙ monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, ext. de obse. ieiu. vbi cõceditur in die natalis Domini esus carnium etiam feria 6. eis, qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiã à carnibus. Consequens autẽ videtur falsum, quia constat exceptionem illam comprehẽdere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

CONCLVSIO.

Religiosus factus episcopus nõ tenetur ex legali debito ad regulares obseruantias, sed tantũ ad iria vota, morali tamen debito ad ea tantum tenetur: tum est, quæ non dissonent episcopali statui.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis sciendum est, ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantùm. Dico autem tantũ: quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum verò legale est vinculum ex lege. Ita ꝙ vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt à coactiua virtute proficiscitur: siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio sic dictat veritatem sectandam, vt contrarium secundum se prauum diffiniat: & simile est de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris: iuxta de consti. cauum omnes: & Dominicam reprehensionem, Matth. 23. Dicũt & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verùm huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortum habet à lege exante: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationẽ, sicut nec subditos, quos lex primo, & recta ratio secundò obligat, vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quòd à lege * vt à coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolute, sed secundum quid, scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, ꝙ princeps solutus est legibus: quir scilicet lex simpliciter & absolute non est supra eum: quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum; quia pœna est proprium legis medium: per quòd ad sui obedientiam inducit: vt San. Tho. docuit in Prima secundę, quæst. 92. ar. 2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt, contra faciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnã non incurrunt, quantũcunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis nõ subijciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus non subiacet pœnis regulæ aut statutorũ regularium (quod ex eo patet, ꝙ si punienẽdus est, non punitur secundũ regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, vt religiosus factus episcopus nõ teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarũ & peccati mortalis pœna ad vim coactiuam legis spectãt, ideo non incurrit cẽsuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantùm prohibeantur, õppositũ faciẽdo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediendo: quia ad illorum obseruationem ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruãtias non contrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectiõis statũ nõ debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio sancti Tho. monstrat. Perderet autẽ, si ea, quæ etiã non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quæ ad illam peruenit: desereret: simile siquidẽ accidit istis regularibus bonis in episcopo, ꝙ accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositiõibus. Videmus enim ad generationem ignis peruenire per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest vt consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor nisi cauerit more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: qua adueniente, regulares obseruantiæ episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: nodo verò ex rectæ rõne dictãte laborẽ viæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

Potest monachus factus episcopus

¶ Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuersimode dicere, & ꝙ tenetur ad regulares obseruantias & ꝙ nõ tenetur: nam tenetur ex debito mortali, & nõ tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, ꝙ monachus factus episcopus, licitè potest carnibus vesci in sextaferia, qñ natiuitas Dñi in illa euenit: qm à debito legali, quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scopus fe-via 6. nati-uitate. Domini in ea aduenientes

sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locũ. Quia cõuenientissimũ est, inquit diuus Tho. in Tertia parte, quæst. 40. art. 2. vt qui cũ aliquibus conuersatur, se eis in cõuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia suã, & specialiter clericis suis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solennitate: in qua & sancti viri abstinentiæ detrahunt, decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis: dicitur, quòd monach⁹ factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quòd coactionem importat, sed non soluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificar. da est, cp absoluitur à iugo ieiunij & nõ à ieiunij debito morali. Ad obiectionẽ primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quòd intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non nisi debitum morale concludit: tum ex eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obseruantias nõ dedecentes ipsum: & tamen constat ipsum nõ teneri debito legali, sed morali tantũ ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro alijs episcopis, quàm pro Romano: quũ iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundam obiectionẽ dicitur, quod canõ ille Honorij. 3. explicando restringẽs esum carnis in die natalis Domini ad eos, quæ nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiam: & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretãda secundũ vsum illius scientiæ: constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum sub est legibus. Et quod magis viget ad propositũ monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, ca. statutũ. 18. q. 1. nõ cõprehẽdit igit monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruãtia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum vnũ secundum eiusdem iuris textũ alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in Commentarijs super Secũda se cundæ ad hæc referre subtilius discussa, Romæ, 13. Februarij, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-sextus de Sacri ordinis Collatione vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum in quibus consistit forma.

QVAERITVR, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur quòd sic.

¶ Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, vt à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantũ formæ verba in numero plurali, accipite potestatem &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuãte verba, sed demceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit veritas: ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones vt S. Tho. in 4. sent. dist. 24. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶ Tertiò, quia si cõtactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset, quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc nõ accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti secundũ eius intentionem: quoniã episcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

RESPONDEO In hac difficultate: primò declarãbitur veritas de necessitate contactus, secundò, de simultate contactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

Corporalis contactus in sacri ordinis susceptione necessarium est, vt simul fiat cum prolatione verborum.

QVO AD Primũ scitò, quod non opinatiuè, sed affertiuè dicendum est, quod contactus corporalis necessari⁹ est in sacramẽto ordinis, non solùm quia simile est in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine cõtactu aquæ, cõ firmatio sine contactu manuum, vel chrismatis, & extrema vnctio sine contactu olei non fit: &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidẽ verba, in quibus consistit forma ordinis, verificari sic, cp actus significati implcatur: alioquin inefficacia vanáque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et cõfirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio quarti sentent.) demonstrationes iusionésque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cũ in forma eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demõstrationem non ad intellectum tantum, sed ad sensum: ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iusionem ad sensum: Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ cõtactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nõ solùm infert, cp oportet corporalem susceptionẽ interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipite librum vel claues, &c.) sed etiam cũ dicitur, accipe potestatem, vel accipe Spiritum sanctum: idem enim est vtrobique iudiciũ quia idem est in vtrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, nõ demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberes demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropũ metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quod conuersio fit in sanguinem, vt potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoq; acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropũ ponitur * quòd dicitur pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iusionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

* Actus quod dicitur.

¶ Amplius, Non minus oportet impleri quod fit in sacramẽto, quã quòd dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quod nõ impletur quod fit: nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & verbo (vt dictũ est) iuxta tropũ prædictũ, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, vel actua manuũ impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tãtũ: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, cõtactum corporalem sustinendo: quamuis ex vi verborum Spiritus sanctus actiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cũ verbis porrigere, sed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiue, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sa. non ite. ca. presbyter. Vbi expresse apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thom. & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

QVO AD Secundum scito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborum, in quibus consistit in forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore consignificato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum, oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est quod tempus consignificatum sit præsens: alterum verò quòd tale tempus præsens non extendatur extra tempus prolationis verborum: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. Primum autem horum euidens sit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurum eiusdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in significatione: singula enim acceptionem significant. In modo autẽ significandi differentia est, quoniam ly, accipis, significat acceptionem indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significant acceptionem imperatiuè. In tempore vero differentia est, sed aliter quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significat acceptionem in præsenti, ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentem in te indico: dicendo verò, accipe, acceptionem præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quòd sicut verum non est dicere, accipis, te in præsenti non accipiente (indicatur siquidem esse in præsenti quod non est) ita efficax non est dicere, accipe te non in præsenti accipiente; imperatur siquidem esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiuo præsentis temporis, apparet quòd oportet impleri quod iubetur in præsenti tempore. Quod autẽ tale præsens non extendatur vltra tempus prolationis verborum, probatur. Primò ex ipsa ratione tẽporis cõsignificati.

¶ Ad cuius euidẽtiã aduerte tria. Primũ est quod differentia tẽporis verborũ nõ tenet se ex parte prolationis, neq; ex parte pferẽtis, sed ex parte significati, nã si ad tẽpus prolationis inspicias, ita mẽsuratur tempore præsenti accipiam, & accepi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere presens tempus vnius anni, mensis, vel diei, &c. sicut huius; nunc, &c. sed si significationem verbi perspexeris & mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, quòd tempus consignificatum vt mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quòd consignificatum tempus est, & dicitur præsens, præteritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significans profertur, quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo, credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit, habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur præsentis temporis significant actum coëxistentem ipsis verbis quãdo dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium est, quod licet secundum veritatem nihil de tempore sit vnquam præsens nisi instans, apud Grammaticos tamen tempus præsens dicitur & cõsignificatur, quod cuicunque parti orationis coëxistit, propter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidẽ, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiuè, quàm passiuè in quacunque parte mensurante prolationem verborum coëxistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, quòd tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur vltra mẽsuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistiæ consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meum, ly est, non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordiuis, cum dicitur, accipe, non consignificatur tempus extra mensuram prolationis verborum, vtrobique enim est verbum præsentis temporis, & non differunt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi, sed temporis se tenet, & propterea eadem est vtrobique ratio. Et ex hoc habes non solum, quòd ex proprietate verbi se tenet, sed quòd talis rigorosa ꝓprietas in sacramentis ecclesiasticis seruatur intenditur & exigitur, idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus præsens consignificatum intelligatur præcise terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quãtum hoc presens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominum, Ego vos baptizo, &c. per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, ad primum in oppositum dicendum est, quòd non est mirum, si Spiritus sanctus permittit aliquos episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submittunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentibus, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum semel verba formæ pluribus succesiuè tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vnitantum tradant dicendo, accipe, non exigitur quòd à principio formæ vsque ad finẽ semper adsit eõtactus: sicut etiam in Baptismo non oportet ablutionem vnius durare: quandiu durãt verba formę: sed sat est si in aliqua parte verborum durãte fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi aũt qui ante vel post prolationem verborũ tangunt: nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationẽ verborum abluerentur.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium, expresse statuentium contactũ & eius simultatem cum prolatione, & rationes autoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

¶ Ad tertium autem iam patet, quòd non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui præsentis tẽporis, nisi illo tempore præsenti fiat quod imperatur: & quòd sacramentorum efficacia certa exigit tempus præsens, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio episcopi etsi in his, quæ iurisdictionis sunt, possit præsens ampliare: in his tamẽ, quæ ordinis sunt, non potest: sed oportet ipsum in captiuitatem reducere intentionem suam in obsequium Christi, & ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorum sentientium, quòd sacerdotes noui in sua ordinatione formã consecrationis Eucharistiæ proferunt, & omnes referunt intentionem suam ad instans, quo terminatur prolatio formæ consecrationis eucharistiæ ab episcopo. Hoc enim non est intelligendũ, quòd fiat ex vi intentionis nouorum sacerdotum, quasi ipsi possint, suspendere effectum verborum in aliud tempus: hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia à Spiritu sancto gubernata, vt omnium consecratio efficax inueniri possit, humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus sit. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1519.

TRACTATVS VIGESIMVS-septimus de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

QVAERITVR Vtrum summus Pont. possit dispensare cum sacerdote Occidẽtalis ecclesię, vt accipiat vxorem.

¶ Videtur enim, quòd non. Primò, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequijs in castitate: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum S. Thomam in Secunda secundæ, qõ. 83. ar. 2. dicitur, quòd summus Pont. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

IN OPPOSITVM est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

IN HAC Quæstione iuxta tria, quæ apparẽt in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Parisijs nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndum est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium: secundò de annexo voto continentiæ: tertiò de statuto ecclesię. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit sacerdotem à matrimonio.

CONCLVSIO.

Potest summus Pontifex salua conscientia dispensare in matrimonio cum sacerdote occidentalis ecclesiæ etiam si non adsit aliqua publicæ vtilitatis ratio.

QVO AD primum ergo duo dicuntur. Alterũ affirmatiuum scilicet quod sacerdotiũ impedit matrimonium contrahendum: alterum negatiuum, scilicet quod non dirimit contractum. Et primũ qui dem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec autoritate probatur, quod absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahẽdo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositum ducit: quoniam, vt patet in 37. dist. 4. sen. nec ordo inquantum ordo, nec ordo sacer inquantum sacer est impeditiuus matrimonij: & in ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, vt dicitur capit. diaconi. distin. 28. Manifestè quoque in 31. dist. in canone, aliter dicitur, quòd Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonijs. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, vt confirmat etiam aduersatiua subiuncta, scilicet quod Occidentales non fortiuntur coniugia, & cætera. Secundum verò dictum intelligendum est, quòd non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (vt dixi) seclusis omnibus legibus ecclesiasticis, stando tantum in his, quæ à Christo, & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quòd contrahere esset peccatum, aut dirimeret contractum, sequeretur quòd in nullo casu quantæcunque necessitatis, aut vtilitatis per ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, quòd contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra autoritatem, qua de facto vtitur Rom. ecclesia. Consequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

QVO AD secundum duo discutienda occurrunt. Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidã putant sacerdotes Occidẽtales in hoc differre à religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam quod religiosi astringuntur voto solenni: sacerdotes autem non voto, sed statuto ecclesiæ. Verùm hi manifestè errant: quoniam expresse mandatur episcopis, quod neminẽ ordinẽt, nisi voueat castitatem, vt patet di. 28. in c. nullum. ex quo formatur talis ratio, Aut omnes episcopi occidẽtalis sunt trãsgressores præcepti Apostoli, aut non. Non est dicẽdum primum: cum cõstet multos esse viros timoratos & sanctos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec reprehendi se à conscientijs proprijs, quod in actu ordinādi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunque ecclesiastica autoritate annecti votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant en im hæc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd suscipientes ordines sacros, absq; peccato fictionis vouent castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolutè loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositum intendentes.

¶ De efficacia autem solennis voti diuersa est Theologorū opinio. Scotus nanque & Pet. de Pal. in 4. di. 38. putant eandem vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestq; eorum positio fundari super hoc quòd si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post cōtractum, nullo casu posset dispensari. San. Thom. autem & Ricar. vbi suprà tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimonium ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiam in possessionem proprij corporis. Additq; tamen in secūda secundæ Sanct. Tho. 88. aliam rationem ex parte cōsecrationis, quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo, non potest in alios vsus conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam rationem, soluentis eam per interemptionē, dicendo quòd non plus ponit in possessionem votum solenne quam simplex, eo quòd intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc inquam derisio derisibilis est, quoniā manifestè patet, qp vouens votū solenne, nō solū promittit, sed mutat de facto statū, ac per hoc vouens soleniter vt sic, acceptat interiori actu mutationē status, promittens viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via San. Tho. si tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentem eius & secundum veritatem distinguendum sit cum ipso in Secunda secundæ, vbi suprà quòd solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne vt professio religiosorum, & quoddam per accidens solenne, vt votum castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentiæ, quia solennitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur voto suscipientis ordinem sacrū. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur non ad castitatem, sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statum, qui importat per se negationem propriæ voluntatis corporis & bonorum. Hac verò distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quòd votum annexum ordini sacrō, per se non dirimit matrimonium contractum, & ratio est, quia est solenne per accidēs. Nec etiā per accidens fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantùm, vt patet in cap. nullum. dist. 28. Altera est, quòd votum religionis per se dirimit matrimonium contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitimè contractum & non cōsummatum, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis contra Doct. discrepantes à San. Tho. ipsimet enim vtūtur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cùm verò ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem non plus efficaciæ habere, quàm votum simplex, manifestè insinuantes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidem ratione & efficia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requirit ad dirimendum consequens matrimonium, quàm antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, quàm antecedens vt patet in ordine sacro dirimente consequens, & non antecedens. Non enim post contractum matrimonium per verba de præsenti, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutum est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere, cum tamen constet, quòd si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quòd in libro 5. de voto & voti redempt. dicitur, quòd solenni tas voti per solam ecclesiæ constitutionem est adinuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam ecclesiæ constitutionem adinuenta est. Cū hoc nanque stat, quòd quē admodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto consistit, sed in diuina benedictione, ita solennitas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in Secunda secūdæ. quæst. 88. dicitur, iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomen meum super filios Israël & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solennitur, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quod apud San. Tho. potest ecclesia dispēsare in vtroque voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et quòd ecclesia quidē possit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia scilicet summus Pontif. Regem Aragonum (vt Pet. de Palu. refert) dispensauit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quod autem hoc sit de mente San. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoque accommodasset rationem inobedientiæ sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

POTEST igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere indispensabilitatem voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum alijs dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, quòd quamuis res alteri tradita dono, nō possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo oblatio esset magis vtilis, quàm possessio propter commune bonum, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullāque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissime) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium (scilicet de ecclesiæ statuto constat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quàm votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia non est solenne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontifex possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessariò, quod si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Pontifis, absque vlla rationabili causa, quòd matrimoniū ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimoniū sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse Ponti. à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tutè contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quod cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, consequens est quòd summus Pontifex non solùm potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiam cessante causa publicæ vtilitatis. Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio, dicens absolutè, quòd absque tali causa Papa nō potest. Cùm tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrobique matrimonium est validum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-quintus, de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR Vtrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd non. Primò, ex ipsius natura, Quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionem per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ sunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest super impossibile, ergo.

¶ Secundò ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, vtpotè institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secūdum quod est sacramentum ecclesiæ, sicut cætera sacramenta, vnde Matthæi 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficaciæ est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges: Et confirmatur, quia sicut papa non potest facere, quòd hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ Quartò ex parte talis sacramenti, Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & ecclesiæ, vt patet per Magistrum sen. in 4. di. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Matth. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate San. Tho. in 4. distin. 33. q. 2. articulo 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum est indispensabile, nisi forte à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum, id est indiuisibilitas.

¶ Quintò ex authoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

IN OPPOSITVM est autoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico de eouersione coniugatorum.

IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere, præcipue secundum doctrinam San. Tho. vnde tria agenda sunt. Primo ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

Matrimonium legitime contractum per verba de præsenti, potest autoritate Papæ dissensari absque religionis ingressu.

QVO AD primum, sciendum est, quòd cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet vt est officium naturæ, & vt est sacramentum ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quòd est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde à præsenti disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, inquantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non couincunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, secundum quòd est naturæ officium, spectant, & de natura iuræ sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cori. 2. & à sancto Tho. in 3. dist. 33. quæst. 2. artic. 1. ad 2. Si verò consideremus matrimonium, secundū quod est ecclesiæ sacramentum, rūc distinguere oportet singulas eius cōditiones. Sunt autē hæ quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentū, res tantū significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. senten. Sacramēto tantū, vocatur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonium, non absolutè (sic enim spectant ad naturæ officiū) sed vt ex diuina institutione signū & causa sunt inuisibilis gratiæ, Res & sacramentum vocatur ipsum vinculum coniugij, non absolutè, (quoniam sic spectat ad naturæ officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionē spirituale inter Deum & animam (& disponit ad gratiam. Res tantum significata & contenta, est gratia gratum faciēs, quæ in hoc sacramēto cōfertur ad sanctē posse vti cōiugio. Res autem significata & non contenta, triplex assignatur, scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per votionem personalem inter verbum & humanam naturam: quæ vocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiā. Si igitur ex nullo horū habetur indispensabilitas, dissolubile erit: si autē ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectant, nisi signum & signatum, & causa & causatum: hæc enim tantum addit sacramenti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cùm non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet si aliter religionē profiteatur: gratia quoque hic causata amitti potest, imò quandoq; fit sacramentū hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali in cōtrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et si quidem sacramentum hoc, primò significatū habet inseparabile, oportet inseparabilitatē sequi: si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notater antè dixi primo seu primarium eius significatum: quoniam didici à S. Tho. vbi supra, quòd contra prima præcepta sacramenti, nō admittitur dispensatio, nisi forte à Deo. Prima autē præcepta signi, circa primarium significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima præcepta cuiuscunq; gradus vel officij circa principalem illius finē. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentum matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem sent. in 4. distinctio. 20. expressè tenet, quòd matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, eius sequaces, qp matrimonium ratum etiam nō consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionē videtur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenēt, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed inquantum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum virorū reuerentia, falsa videtur: qp dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimoniū contractū ac ratū, sacramentū esset cōiunctionis inter Christū & ecclesiā, sequeretur qp maritus relictæ ante consummationem matrimonij esset vere bigamus hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramēti: quia scilicet non est vnicus vnius: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est ecclesiæ. Hæc autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & ecclesiæ. Falsitas consequentis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quòd sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse magister sen. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit consequens in 27. distinctione 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositum antecedentis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt matrimonium non consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & ecclesiæ: hæc enim, (vt ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò: si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & ecclesiam, sequeretur quòd nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum: ergo. Consequentia probatur: quia non sunt facienda mala vt veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiam, malum est non parum: cum sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium & consequenter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quòd, significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, quòd non dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò secundum San. Tho. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc & (vt in cap. ex publico, de cōuer. coniug. patet) Papa non dispensando, sed consequendo ecclesiæ morē determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quæ infra afferentur.

¶ Alij igitur sequētes determinationē in prælegato cap. de bigamis factū, dicunt, qp matrimonij sacramentū, quo ad significationē, non est completum vsq; ad carnalē copulā inclusiue: ita qp matrimoniū contractū significet coniunctionē Dei ad animā per charitatē, consummatū verò coniunctionē Christi ad ecclesiā. Et inquantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimoniū contractū tantū solui potest, cōsummatum autem minimè: vnde Dom. Matt. 19. nō dixit, Quos Deus cōiunxit homo nō separet, nisi post illa verba, & erūt duo in carne vna. Et apostolus ad Eph. 5. nō dixit. Hoc sacramētū magnū in Christo & ecclesia, nisi post illa verba, Et erūt duo in carne vna. Et ideo Leo Papa (vt referunt Magister in 2. dist. primi, & Gratia 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter commixtionem sexuum nō habeat Christi, & ecclesiæ sacramentum. Hæc ille. Vbi clarè videas assertum à tanto doctore, qp probare laboramus nos. San. Tho. quoq; in 4. di. 27. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qō.1.art.3.qō.2.expresse dicit duo notāda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, quòd quia matrimonium cōtractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, quòd quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic. Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probatur falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, in quantum est officium naturæ, aut inquantum est sacramentum, sed neutrum est, vt probauimus, ergo. Potest quoque idem probari sic, De sacramentis ecclesiæ illud tenendum est, quòd Romana ecclesia tenet, sed Ro. ecclesia dispensat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, quòd sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera rerum, quædam enim sunt necessariæ simpliciter quas scilicet impossibile est aliter se habere, vt sunt motus cælestes, & quædam sunt contingentes simpliciter, vt res voluntariæ, & quædam necessariæ non simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quòd necessaria non possunt impediri, contingentia possunt fieri, vt libet, necessaria verò vt in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentium (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, vt patet, si alter coniugum ingrediatur religionem) restat vt sit de genere necessariorum vt in pluribus. Et verè sic est, essentia nanque matrimonij annexam habet indissibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causæ quasi eiusdem ordinis, & hæc est professio regularis, vel superioris ordinis, & hæc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtrum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quòd sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ à desperatis coniugibus facile procurari possunt, præsertim, cum hæc de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordiæ est, præsertim quia coniugij finis vnitas est. Et hæc de secundo.

QVO AD TERTIVM Respondetur ad primā obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indissibilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indissibilitas personārum sic non omnino, indissibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verò iam patet ex dictis quòd institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantùm. Quamuis posset etiam dici & bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quòd coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræsentationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quòd coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentum quàm sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quàm facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionum non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quòd peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quòd se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod cōstat se habere inseparabiliter. Vnde negāda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad ostiam, necessaria nanque connexio est, quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad ecclesiā per contractum matrimonij. Posset quoque dici, quòd coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiā potest considerari dupliciter. Primò secundum suum rationem, & sic est solubilis, quia est coniunctio per charitatē viæ. Secundò, secundum extrema, inter quę est, scilicet Christum & ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis cōsideratur per se, secundo per accidens, ideò potest dici, quòd vnio illa est solubilis, vnio autē in cōformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniā est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamē euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitēdum. Ad cōfirmationem verò ex autoritate Sancti Tho. dicitur, quòd loquitur de matrimonio consummato, vt manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conum citur. Ad alterā autem confirmationem de bono sacramenti, dicitur quòd propriè & formaliter loquendo, sacramentum quòd est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, complete, & vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, vt San. Tho. docuit.

¶ Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicā, nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, forte sententiam mutassent. Romæ die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS nonus, de Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

VAERITVR An vxor teneatur sub peccato mortali abstineri à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quòd sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publicè adultera, ergo ecōtrario. Antecedēs patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis qui crimen celat vxoris, vt in cap. quemadmodum, de iure iurando dicitur, & in sacris canonibus ex tra de adult. ca. si vir. & 32. q. 1. ca. 1. & ca. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 35. dist. 4. sen. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem & debitum matrimonij.

IN OPPOSITVM Autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut econtrario, quia vir est caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corinth. 11.

CONCLVSIO.

Vxor innocens & in amaritudine posita de viri adulterio, non amplius sperās per actus coniugij abstinentiā, viri emendationem, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed potest licitè vti matrimonio tam petendo, quàm reddendo.

AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quòd actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouū inde innocentem deriuari ad hoc, vt teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari, primò inquātum offensiuum vxoris, secundò inquantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertiò inquantum punibile pro bono communi, quartò inquantum quandam malispeciem in coniugem ducit. Si primò modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in alijs debitis, quāuis extinctis iure potest creditor petere à voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflicto afflictio, sat est quòd quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocēs non tenetur ad abstinentiam actus coniugij, nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se vel alios non sufficit (quum ipsa non possit verbere virū adducere ad pœnitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinā, abstinendo ab eo, & denūtiare ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniā præceptū de correctione fraterna nō habet locum, vbi non est spes pœnitētiæ,) quoniā finis eius est bonū ipsius peccatoris,) ideo, si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus si credit quòd peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri, quum hoc non sit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, vel proditionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitentiæ per huiusmodi abstinentiā, correctio hæc nō est debita secundum veritatem, & quod si notum est, quòd vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis cōcluditur, quod vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè potest matrimonio vti tam petendo, quàm reddendo.

ET AD Obiectiones in oppositum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abstinendum, nisi subsit spes correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen conuenientibus, puta ad verberandum eam, segregandúmque à practica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expedire. Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiuum, quia non facilè creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes autoritates allatæ damnant virum non separantem se ab adultera, patronum turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij, vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant. Romæ, die 14. Martij, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS de Vsu sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica quæstione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ.

HARITATE Iesu Christi cogente, quæritur an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quòd sic. Primò, quia Clemens sexto in Extrauaganti, vnigenitus, de pœ. & re. abutitur autoritate Prou. capi. 7. dum ad thesaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam, dicens, quòd est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Constat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, sed solummodo satisfacit pro pœna debita.

¶ Secundò, quia Pelagius Papa in Decre. distin. 21. cap. quamuis, probat sedem Apostolicam esse prælatam cunctis Ecclesijs Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quocunq; solueris, &c. Et tamen constat per illam Domini sententiā non esse Petrum prælatum cæteris. Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni, sed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam, Quæcunque alligaueritis. Mat. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico. Mar. 13.

¶ Tertiò. quia extrà de consti. ca. trāslato, affertur autoritas Apostoli. Trāslato sacerdotio, necesse est vt trāslatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum à Moyse in Christum, & à Christo in Petrum, sic interpretantur iuristæ: & Pontifex permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium translatum à Christo in Petrū: abusiue ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vimque illi infert.

IN OPPOSITVM Est ipsius apostolicæ autoritatis dignitas.

CONCLVSIO.

Proprio sensu ac germano sacrarum Scripturarum ecclesia semper vtitur in sacris canonibus.

QVAESTIO Hæc mota est charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes, vulgatas has iniurias apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si forte hi, qui nouitatibus istis studēt, discant sapere ad sobrietatē, aut saltem cohibeant linguas suas. Deceat siquidem pastori & doctori omnium Christianorum Ro. pontifici iam si quandoq; transumptiuè vteretur aliqua autoritate Scripturæ, vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare, publicè scribendo, q; abutitur sacra Scriptura, quòd vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustino Hier. Amb. alisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit la-

cobus Apostolus putat se religiosum esse nō refrænas linguam suā &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo vicario, quando videntur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in cælum, præsertim quòd humanum sæpe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abusiue dictum, alter intelligit propriè dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum autoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulum hunc laborem non subterfugi.

¶ Clemens imprimis V. I. non abusiue, sed propriè vtitur autoritate Scripturæ: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est enim thesaurus meritorū Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunque thesauro hoc verè vsi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseuerantia sine qua quocunque thesauro vanè vtimur, verè participes fiunt amicitiæ Dei consummatæ. Cuius nullus potest esse particeps, quamdiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocunque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in cælesti patria habetur in quam nihil pœnæ subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ consummatæ, vere & propriè dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vtuntur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo potest quis vti sine indulgentijs. ergo indulgentiæ non spectant ad illum; quoniam thesaurus diuinæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentijs, non dependent ab indulgentijs: sed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: propterea potest quis vti illo sine indulgentijs, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri participes diuinæ amicitiæ consummatæ, & sine indulgentijs & per indulgentias. Non docet siquidem Romana ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens, vt declaratum est.

¶ Quod autem secundo obijcitur de autoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio pontifici absque abusu suffragatur: nam quòd illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quod eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solum Petrum constat à Domino constitutum caput ecclesiæ, vt patet Iohan. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum, pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidē confirmat Chrisosto. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simō Bariona, quia caro & sanguis &c. certum, est enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apostolos, nec quòd singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: vt Ioha. Euangelista testatur. Tertiò patet ex hoc, q; Dominus inchoauit sententiā à Petro, vt ab alijs distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super isanc, &c. constat autem quòd nec de Andræa nec de Iohanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestant, quòd Petro singulariter dictū est. Tibi dabo claues regni cælorum: ac per hoc Pelagius papa non abusiuē sed propriè vsus est autoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce & sensu cæteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus qui hac eadem autoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. di. 22. ca. sacrosanct. Ad primam obiectionem respondetur, quòd Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autē quē me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: sic ita respōsio nō ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequentissimè siquidem accidit, q̄p multis collegis presentibus quod vnus optime dixit, tanquam si ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius qui sapienter respondit. Sacri autē doctores accipientes hæc verba nō pro vno sed pro vnitate nō obstāt: quia vera sunt: Nec aduersantur dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquuntur, quę est vnitas ordinis, caput vnum habens. Imò interpretatio hæc Pelagij sensum cōfirmat, quoniam verba illa dum vnitatem ecclesię respiciūt, caput vnum designant: per quod vnitas ecclesiæ claues habeātregni cælorum: & ordi ne quodam à Petro ad alios in partem solicitudinis assumendos potestas absoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus susceptę

Universidad de Deusto
Biblioteca

claues, vt solus retineat, sed vnitas ecclesiæ per vnum suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitate ecclesiæ. Quod autem affertur in argumento de vnitate æqualitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de vnitate æqualitatis, sed ecclesiæ, quam constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, quòd non solùm glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro & successoribus in Ro. ecclesia, hoc intelligit, vt in cath. au. Matth. 16. habes. Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus communiter dixit, Quæcunque alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro & deinde communiter alijs loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde alijs Episcopis autoritas conuenire debebat absoluendi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, quòd Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi, inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse quod vni dico, omnibus dico, quòd de doctrinali dicere ad literam voluit cælestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumentum principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, quòd Decretalis illa nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit translatũ à Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis, si iuristæ malè eam intellexerunt, nisi quis adeò desipiat, vt pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignum esset, quòd in Papam, in decretalem, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingentorum annorum Christianos totius Orientis, & Africæ nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (vnã ex quatuor, quas sicut sanctum Euangelium Greg. excipit) perlegissent, Patrumque decreta ac gesta librassent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatum Ro. ecclesiæ præferentia, falsissimumque esse Africæ Orientisq; Christianos Ro. ecclesiæ subditos non fuisse. Ad quod pro nunc sufficiant duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Græcis, Cyrillus, scilicet in libro Thesau. vt habes in catena aut. Matt. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticáque conuentione manet immaculata, super propositos Episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantino politanam ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam, vt habes in Decre. dist. 22. ca. de Constantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS primus, Ad Leonẽ decimum Pontificem maximum de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipuè obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONE tractatus trigesimi primi, Summaria.

1 De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est, Verũ est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quòd sunt confessi, & quòd cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus, Thesaurus ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur.

2 Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph à quodã Theologo prædicatis, prima, quòd Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est. Secunda, quòd Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quòd fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph quod non potuit esse nisi per mutuum corporis donationem, quæ fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per matrimonii deberit corpus, edocta à Spiritusancto, vbi regulariter per contrahentes matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinẽ totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi. Sexta, quòd hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est, ex sanguinibus proprijs virginis Mariæ, à Ioseph sancto datis per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

3 An matrimonium contractum à inuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad seculi vitam & habitum, sit validum.

4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia. Primum, An iuridicè inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum, An seipse tales nominauerit, postea in dex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alterius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri.

6 An ijs, qui ex Iudæi originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi in ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sic hoc contra præceptum charitatis.

7 An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem in panitia ad seculum intra probationis annum redire.

8 An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori versus subsistẽs sibiipsi soli dicit, alterius verò chori versus audiit tantummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.

9 Ad tres quæstiunculas. Primam, An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecuniæ mutuo, sit reddenda illi, qui soluit. Secundam, An pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertiam, Quo modo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quomis alio modo.

10 An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.

11 An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eis pro parte lucri capitali saluo, assignet v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licitè contrahat, & de restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

12 Ad v. dubia. Primum, An sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea figillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circumstantia loci sacri sit necessariò confitenda. Tertium, An si tam venditor, quã emptor sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi.

13 Ad vj. dubia. Primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudæis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad prædificationem Synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris, & autor homicidij occulti non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæc sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam patratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur. Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibent cœnam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc. Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando translatio non erit omnino voluntaria, oportet non soldm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicus semper in restitutionibus faciendum est. Sexium, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ secundæ, tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

14 Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quòd non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum tenentem malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum. An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ viri irritare possit, sic vi vxor secura sit atque tuta. Quintum, An sit mens dini Tho. in 4. senten. distin. 18. quæst. 2. art. 1. quæst. 4. quòd excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesiæ.

15 Ad duo dubia. Primum, Quomodo sustineatur, quòd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosa persona veneris vacantes agant contra votum. Secundum, An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatẽ peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, & cætera.

16 Ad duo dubia, primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundũ, Quomodo hæc stent simul, analogum nno absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quẽ omnia prædicamenta & transcendentia adduntur in quem resoluuntur, qui est primò notus.

17 Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.

Secundus est, An capta à priuatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ vel Domini, & cætera.

Quartus est, An dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo, quòd totaliter emens paratus reddere vero Domino, si compareurit, credens tamen quòd non comparebit, & consequenter sperans pro se habitum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum & alijs diuulgandum. Quintus est, An emas rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quòd manent apud infideles, datura propria autoritate ea occurrenti ecclesiæ habito pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rationẽ reddere omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis cõtra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint, subnexiendo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I. Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS igitur articulus est, verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita.

¶ Obijcitur, In hoc articulo omnes sancti Patres videntur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

RESPONDEMVS Hunc articulum meritò reprobatum tam secundum illius articuli sensum, quàm secundum quòd à Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborum spectetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorũ, promulgauit enim Saluator pœnitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. vlt. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) constat non sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc dolor de præterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicatione, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Ecc. 21. dicitur, Fili peccasti, ne adijcias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Augustinus notauit, non sufficit dicere, Ne adijcias iterum, sed adjuncta est, deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentia, non amplius peccare, nec est optima pœnitentia, noua vita, quæ ad dolorẽ pro peccatis & deprecationẽ pro pristinis in se non claudit. Et videtur quòd præcipitè daret pœnitentem hic articulus, nam secundum eundem summè & optimè pœniteret auarum, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter viueret, & sic de alijs, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si hæc summam, optimamque pœnitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorum, quàm de recursu ad Deũ pro remissione eorundem inuenitur. Meritò igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autem idem spectetur articulus vt à Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbium comprobatur à viro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per huiusmodi proverbium tendit vt tam necessitatem contritionis, qua præcipuè cõstitit in dolore pro peccatis, quàm satisfactionis tollat, vt patet in lissibris suis & alijs eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quàm vt à Martino manauit, quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, piè ellet interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II. His proculdubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt, presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est. Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶ Obijcitur, Hic articulus syncerã videtur cõtinere veritatem, vtpotè quæ stabilimento fidei innitatur.

RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantũ est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo, necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum; quoniam potest pœnitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet digne susciperit illud sacramentum. Verebar, inquit Iob omnia opera mea, & Isaiæ 64. dicitur, Vt uestæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Et cum hac pia dubitatione, stat quòd digne susciperit sacramẽtum absolutionis, & cõsequatur remissionem peccatorum, quoniam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam constat, quòd spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur, articulum comprobari falsum ex hoc, quòd alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed piè dubitat ex parte propriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absque præiudicio stabilimenti fidei Christianæ, quæ non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quòd est, remissa esse peccata mihi digne susciperenti sacramentum pœnitentiæ. Sicut non est fides Christiana, quòd sub hac hostia est corpus Christi, sed quòd sub hac hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessariò ad sacramentum eucharistiæ, est corpus Christi, Non continet igitur hic articulus syncteram veritatem, sed merito reprobandus fuit, vtpote falsus.

ARTICVLVS III. Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine mortali accedere cũ sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quòd sunt confessi, & quòd agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c.

¶ Obijcitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

RESPONDEMVS, Et si ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præseruatrice à peccato indigne accessus ad sacramentum eucharistiæ, nullus est error, sed confilium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto quis ad dictum sacramentum non indignè accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probauit seipsum, secure ad sacramentum accedere, ita quòd non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtrunq; Apostoli doctrinam audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tãquam præseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam perniciosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scandalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII. Indulgentiarum Thesauri, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est, Thesaurus ecclesiæ vnde papa dat indulgentias, non sunt merita Christi &c.

¶ Obijcitur, In hoc articulo nullam autoritatem Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere de rerum est, & bullam confirmare.

RESPONDEMVS, Prænotando non vno atque eodem modo, nec æqualiter conuinci autoritate posse Christianum hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi autoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex autoritate, qua Apostoli imponebant manus, & ecclesia vtitur, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarũ, Lutherũ nõ posse conuinci autoritate dicitur, qa non ita explicite sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verũ dicitur, sed deliratur, qua rendo æqualẽ certitudinẽ in omnibus ecclesiæ mysterijs. Si autem piè quæritur autoritas, qua

Luthe-

Lutherus potest de Thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo, cõuinci posse Lutherum autoritate sacræ quidem Scripturæ radicaliter, vniuersalis verò ecclesiæ implicitè, Romanæ autem ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus super effluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et quòd Christus quidem plus patiendo satisfecerit, quàm exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur, ipse est, inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & nõ pro nostris tantùm, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, quòd passio Christi quo ad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, quòd tota illa satisfactionũ multitudo, quę posset satisfacere pro his, qui pereunt, superabundat. De passionibus verò Sanctorum quòd scilicet plus passi sunt multi eorum, quàm satisfacere pro proprijs debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis alijs Sanctis, præcipiè martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine: quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam, vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum, vt ecclesiæ vtilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Colos. 1. quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & alijs Sanctis plus patientibus, quàm satisfacere debeant pro proprijs peccatis. Nec huic tam sanctę sententiæ obuiat alia eiusdem Apostoli sententia, qua ait, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passiones Sanctorum, quatenus meritoriæ sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quòd non sunt cõdignæ ad gloriam superuenturam, Eædem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiũtur pro Christo sancti, quàm sit pœna debita pro proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quod ipsimet incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionum, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, relinquuntur.

¶ Cõuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacræ Scripturæ, & quòd in ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi & Sactorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quòd hic thesaurus est pro corpore Christi, quòd est ecclesia. Et si his adiunxeris, quòd vniuersalis ecclesia probat indulgentias, vt pia matris ecclesiæ dona succedentia loco satisfactionis pœnitentialis, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, perspecuum fiet, quòd indulgentiæ in ueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut quod indulgentiæ ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent, aut quòd ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, quòd autoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt autoritates Sanctorum Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quisque falsum esse quòd nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

Articvlvs v.

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipse, vel cum maiori parte ecclesiæ, non est hæresis.

QVINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale concilio reprobetur, vel approbetur.

¶ Obijcitur, Qui hunc damnarunt articulum, sentiunt Papam esse super concilium generale, quod nunquam vlla bona autoritate Scripturę probari potest, vt apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparatione Pont. maximi ad sacrosanctum concilium.

RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obijcientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad concilium. Nulla siquidem cura huius quęstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc scilicet, quòd summus Pontifex habet autoritatem determinãdi quęstiones fidei, Quam autoritatem de summo residere Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quod si hęc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum vel etiam non catholicum, non me hęreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquando cõuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latens vernum in ly, donec, alterum per generale concilium, &c. reprobatus fuit, vtpote dogmatizans, summi Pontificis diffinitiuam in quæstionibus fidei sententiam non ligare sed contrà sentire nec peccatum, nec hæresim esse: hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali concilio, idcirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶ Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obijcentibus, vt nemine accusato, cuiusque in pectus, liberũ habeat veritas aditum. Romæ, die sexto Iunij, 521.

Responsio II.

Super quædam dicta in laudem S Ioseph.
Ad reuerendissimum Dominum Nicolaũ de Flisco S. Romanæ ecclesiæ Cardinalem.

QVIDAM Magister in theologia in commendationem sanctissimi Ioseph, & in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶ Primò, quòd Ioseph fuit magni meriti, & paternitatius Christi, qui Christũ ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est.

¶ Secundò, quòd Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

¶ Tertiò, quòd fuit verum matrimonium inter virginẽ gloriosam & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶ Quartò, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum quoniã in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per contractũ matrimonij dederit corpus, edocta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis.

¶ Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph: dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

¶ Sextò dixit, quòd hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi quam propositionem ita exposuit, Ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISSIME Domine protector, vidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo quod in tertio, quarto, quinto, & sexto vnum est non perspicacissimè dictum, quia non plenè discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc notassisset, non dictum esset hic: quòd verum matrimonium esse nõ potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primę ad Corinth. septimo, Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota q̃ dicitur, corporis sui, nõ alterius, & dicitur potestas in alio, Nõ datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulã, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perspicaciter in quarto dicitur, quod regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsus, & cętera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolutè, sed adiuncta consummatione datur corpus & vsus, imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimoniũ, nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia consentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodem fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictum esse, quòd sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quòd corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ virginis non fuit datus Ioseph, ae per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi ipsius vt pars, quæ scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & nõ ex eo quod est alicuius possessiue, vt ager aut seruus, aut quia

aut quia potest vti eo, sicut equus cõductus. Videtur ergo mihi, q̃ vltimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua verò quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quòd sententiã teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

Responsio III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene post religionis ingressum & egressum.

S V M M A.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacitè vel expressè nõ fuerit professus in termino ætatis probationis, validum est matrimonium.

MAGNIFICE domine salutem, & commẽdationem. Ad casum mihi propositum. An, scilicet matrimonium cõtractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quòd absq; dubio matrimonium illud est validum, quia, vt expresse dicitur in 6. de voto. cap. 1. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacitæ vel expressæ, dirimit post contractũ matrimonium. Constat autem ex capitulo non solùm, de regularibus. libro 7. quòd iste casus distinguitur contra casum professionis tacitæ, vel expressæ per notam diffunctionis. Vel ergo iste casus non habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facilè ad literam: quia capitulum non solùm, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum: cùm etiam votum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum vero beneficium. ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renuntiatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere, dum manifestat se omnino vitam velle mutare, tũc sufficit ad hoc: vt beneficiũ possit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expressam. ista ergo duo non parificantur, nec æqui parantur in textu.

Sed nec quo ad vacationem beneficij hic casus æquiparatur: quia in professione tacit vel expressa est vera renuntiatio: hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene vale. Caietæ, die 22. Octobris, 1505.

Responsio IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.
Ad R. Patrem Fratrem Cherubinũ de Florentia diuini verbi concionatorem.

QVAESTIO Proposita est an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.
Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

S V M M A.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conscientiæ, eo iure priuandus est.

IN Hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primum est, quòd non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, quòd etiã in foro conscientiæ tam quando adulterium vnius publicum est, quàm quando occultum est notum, tamẽ est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionẽ actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedenda putamus. Tertium est, quòd tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quòd alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens secundum rem est absolutus à debito reddendo, & solũ deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si nanque sciret factum, constat quòd esset absolutus: notitia enim nõ absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter vitandam fidem: diuino autem propter autoritatem Domini, Matt. 5. vbi excipitur fornicationis causa in præcepto de non dimittendo vxorem. Pro parte verò negatiua est communis (vt videtur) animi conceptio, scilicet quòd adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc nanque arguitur, quòd non statim innocẽs coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiam occulti adulterij, innocẽs in eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundum rem reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante pœnitentiam non tenebatur secundum rem: sequitur, quòd etiam post pœnitentiam illius, non tenetur secundum rem.

HIS Præmissis narrandum est primò, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium ergo societas quædam sit, ex alijs, natura vel voluntate contractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse, scilicet, quòd non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem, & filium naturale ius est, sic vt si filius patrem etiã occulte offendat, non teneatur pater hæredem illum habere: similiter inter patrem, & filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quod licet cuilibet, qui fidẽ violauit, vti iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, quàm adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens Patrem, potest etiam in foro conscientiæ hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit, vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus sit, non prohibeatur à matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in suptadictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

¶ Et quoniam hæc ita esse mihi videntur, ratio reddẽda est. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & est, quòd pœnæ illæ, quę in potestate patris, vel iudicis sunt ita constitutæ, quòd iudice, vel parte sciẽte & eodẽ modo se habente, vt prius aliquis non puniatur, non incurrũtur ipso facto: constat autem tales esse pœnas priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorem propositionem differentia pœnarum clarificat: pœnæ nanq; ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut partis, vt iudicis vel partis vt prius perseuerantia excuset contra facientem ab incursu censuræ, pœnæ autem aliæ, siue conuentionales, siue à iure: nisi pars, aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est, quia si innocẽs coniunx sciat adulteriũ alterius, & pater offensam filij, &c. & eodem modo se habeant cum eis, vt prius non sunt priuati. Cõsonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestũ comitatur ipso facto priuatio iuris exigẽdi: nec est in potestate partis non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulterium autem simplex, priuatio consequens est in potestate partis, scilicet offensi coniugis, vt pater. Differentia igitur inter vtrũque adulterum est: quòd ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat fortè ab aliquo doctorum: nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt, scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ: quum dicunt, dignus est vn non seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volunt, q̃ non ipso facto sit priuatus & vtrunq; est verũ.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur quòd secũdum rem innocẽs ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi constaret de facto. Romæ, 20. Decembris, 1513.

Responsio V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum sententia.

LITERIS Tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere disuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verum ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

S V M M A.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, vel accusare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisiti criminis per se circunstantia, & in damnum publici, vel aliorum boni, & iudex ex zelo sui officij iuridice procedat.

AD PRIMVM Itaque dubiũ, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare cõplices, si non sunt infamati, & ante correctionẽ fraternam: & similiter ad secundum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex cõtra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rationem (quia consuetudo secularium iudicũ habet, quòd tormentis cõplices requirũt, & q̃ cõtra nominatos procedũt: in oppositũ tamẽ est ordo fraternæ correptionis) & occultum complicis peccatum. Responderi, vnico verbo potest, quòd hæ quęstiones decisę videntur extra de confessis, cap. quum non est necesse. Vbi dicitur, quòd secundum vtriusque iuris statuta de se confessi, sine per aliorum conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & q̃ cõtingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdẽdi, si tamen in famia huiusmodi nominati laborant, indicenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis socijs. Quia tamen multæ fiũt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt: vt diffusè habes à Panor. super dicto capitulo, videt mihi in primo dubio, quòd triplici distinctione vtendũ sit in proposito, prima est, si nomen complicis est, vel non est circunstantia actus proprij illius, qui inquiritur. Secunda, si crimẽ de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij. Nam si nomen complicis esset circunstantia proprij actus, quum quilibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ etiã iudicare de illius circunstantijs, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri complicẽ, sicut quando in foro pœnitentiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suũ nisi nominando cõplicem, debet reuelare cõplicem, puta quũ quis cognouit propriam matrem. Constat autẽ inter circunstãtias annumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum, in quo nomen cõplicis sit circunstantia proprij actus in foro iudiciali, nisi per accidẽs: puta quia probabiliter alĩde iudex dubitat, quòd reus fateatur id quod non commisit, vt euadat fortè tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex alijs circunstantijs, puta loci, vel tẽporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo complicis nomen est actus sui circunstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter, si crimen pendet adhuc in periciẽ Reip. ecclesiæ, aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseuerantes in malo pernicioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi fortè probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facilè credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitãdum potius videtur, quòd fingent se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prælato potenti per se vel aliũ, & volenti salutare, non perdere oues suas, & curam famæ proximorum sibi to habere, vt passorem decet, complices siue non complices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentũ aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. illud præ oculis est semper habendum, quòd quemadmodum in cõmuni præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus præiatus seu iudex præcipere. Et propterea non peccat prælati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quòd sit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN SECVNDO Autẽ dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insimulandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, auertur.

¶ Ad id verò, quod de consuetudine opponis seruari quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

SVMMA.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudiciarie nouerit.

AD TERTIVM Autem dubium vtrum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem: respondeo quòd quæstio hæc decisa est extrà de accusa. cap inquisitionis. Vbi expresse dicitur, quòd si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quod non potest prælatos cogere talem ad dicendam veritatem.

SVMMA.

Non nisi de crimine, cuius præcesserit publica infamia potest quis inquiri.

AD QVARTVM Dubium, vtrum infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri: vt tenet Petr. de Pal. in 4. sen. respondeo quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶ Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.

De Negando religionis ingressu & professione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMA.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natis Iudæis, aliàs ad religionis ingressum & professionẽ idoneis, hoc tamen illaudabiliter facient.

REVERENDE Pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petis an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc cõtra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens, paucis me absoluam: eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælatis ipsarum religionum egreditur, & determinatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solùm propter præsentes, sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hãc, aut illam personã: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thom. quolibetis dicit, quòd habẽs de superfluo, non tenetur obuianti pauperi ac petẽti eleemosynã da re quia licet teneatur superfluum elargiri, nõ tamẽ dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem non admittitur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reijcere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc, quàm inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrà de regu. capit. statuimus. nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perfectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præcurre potuisset, relicta religione, potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt affecti, nisi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & apostoli, & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem cõuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios deficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cùm quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem, non tenetur in ea viuere nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

CHARISSIME Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis alijs respondendum duxi. In casu ergo proposito, quum scilicet N. ingressus est religionẽ quandã mendicantiũ, in quodam illius conuẽtu regularis vitæ, cũ animo deliberato perseuerãdi vsq; ad mortẽ in illa particulari religione, & in illo particulari conuẽtu in seruitiũ beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est: & postq; multos mẽses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annũ probationis redijt. Scite ex duobus capitibus procedi posse: primò, ex assumpto habitu cum de liberatione perseuerandi vsque ad mortem: secundò, ex intentione particulari ad hunc cõuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ vitæ inuẽtæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extrà de regu. & tran. ad religio in cap. consulti. & ab ipso distincta: & postmodum à Gre. 9. in ca. statuimus, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quòd suscipiens religionis habitum volens absolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest benè & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolutã mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per voluntatem absolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quòd votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est votum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis volens absolutè mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expresse assignatur in dicto capitulo: quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd voluntas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod post probationẽ erat acturus: quòd nihil aliud est quàm promittere perseuerantiam vsq; ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, & alterum sine vlla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerendi vsque ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes volũtatem vnius à voluntate alterius in hoc, quòd iste secũdus cum deliberatione promissionem, imò exhibitionẽ sui habuit, ille non: & videbis, quòd de primò nõ verificatur, quòd vult absolutè mutare vitã, sed de secundo tantùm. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi vsque ad mortem, ita etiam quòd vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixit autem nouitiorum propter suscipientem voluntariè habitũ professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas conformis est facto suo volũtario, in voluntate non solũ est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cũ renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continuè gestet habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorũ vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quę fit propriè professionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. statuimus, sumitur.

ET LICET Hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur: respondebo iuxta secundum caput. Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendo inter intentum & attractiuum: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum, scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim restatur intentionẽ non esse limitatam ad nunc conuentum solùm. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solùm conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptumest enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Hæc sunt fili charissimè, quæ mihi videntur ad quęstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & melìori, vbi opus est iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Benè vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVAESTIONI Tuę frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori versus submisse sibiipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto, ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur, & sic veritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satisfit ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatẽ audire secundum alternationem versuum hinc, & inde: vt consuetudo ecclesiæ testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

SVMMA.

Persoluens officium sic vt in choro vnum versum dicat, & alterum audiat, non satisfacit diuino officio, sed tenetur secretè dicere.

AD CVIVS euidentiam claram scito, quòd præceptum ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officiũ, vt patet extrà de celebratione missarum, cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satisfit diuino officio: scilicet persoluendo sine alterius cõmunione, & tũc, quia cum alio nõ cõmunicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans directè censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurrit per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quolibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, quòd iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quòd quum aliquis sic partem suam dicit, non vt communem, sed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submissè, quod sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quòd ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste nõ satisfacit in proposito: quia nõ dicit id officij, quod dicit vt partem ex quo id, quod dicit vt partem communis officij sibi & alij, sed vt propriam sibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit mediũ dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra præceptum. Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requiri sita. Primum est an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuò, sit restituenda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hîc iniustitia esse etiam ex parte dãtis. Secundum est, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictũ publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Restituenda est vsura accipienti pecunias mutuò, sine necessitate.

Non negãda est cæterorum peccatorum absolutio pœnitere non volenti etiam in mortis articulo de veniali, quod veniale est.

AD QVAE Prout paternitas vestra exposcit, breuiter respõdendo dicitur, quòd vsura sic soluta proculdubiò restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundũ id quod dationem, sed secundum causam tantùm, puta si propter pompas faciendas accipit mutuum sub vsuris, datio enim ipsa secundum se nõ habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quod pertinaci proposito, cùm venialium ordinem non transcendat, nec venialia remissionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum alijs venialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id verò, quòd tertiò quæritur, dicitur quòd per se publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet, vnde in communẽ notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quòd probari potest, cùm hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere possit: sed benè constituitur in esse publico ex hoc, quòd confessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Cõtingit enim non solùm prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem,vt puta si delinquatur in communi hominum præsentia,loco,scriptura,& aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrût: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses,si voluisses. Bene vale,& ora Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco, decimasexta Octobris,1509.

RESPONSIO X.

De Annuæ pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

SVMMA.

Annuæ pensionis pecuniam recipiens, vel certam pecuniarum summam, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

AMANTISSIME Frater, quæstioni tuæ an possis annuam pensionẽ tibi ex quodam benefício ecclesiastico debitam absque Simoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labẽ: quia annuæ pensionis ius purè tẽporale est,nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet,eo quòd solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, proprie loquendo: sed beneficiũ ex quo tibi annua debetur pensio,illius est qui tibi debet annuã pẽsionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficiũ hoc habens,tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium,vtpotè non propterea habens aliquod ecclesiasticum beneficiũ. Ex eo quòd potest etiã laicis concedi: sicut & cõceduntur eis decimæ ecclesijs debitæ. Vt enim D. Tho. in Secunda Secũdæ q.c.art.4.ad tertium dicit quum concedit Papa decimas ecclesiarũ laicis,non intelligitur concedere ius spirituale decimarũ, sed tẽporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicẽdum in proposito,quòd concessio annuæ pẽsionis non est nisi purè tẽporalis rei donatio,ac per hoc potest licitè pro certa summa pecunię beneficiũ ab onere pensionis liberari. Nec obstat,quòd in bullis pensionis appositũ est, quòd si nõ annuã soluerit pensionẽ beneficiũ sit tuũ ipso facto: quoniã hæc & similia non ad ipsius pensionis naturã,sed ad pœnã non soluẽtis spectant: iudicium aũt de cõtractibus nõ secundum adiunctas accidentes pœnas,sed secundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipe cessante fraude,quam scio in te non habere locũ. Nam si quis in fraudem Simoniæ,vnico contextu renuntiat beneficio,referuat sibi pensionem,& extinguit pensionem pro tanta summa, non solùm apud Deum(qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale. Romæ,die 16. Februarij,1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum salue capitali,ad Magistrum Conradum Koelin.

SOLICITVDINI Tuæ pater reuerende deesse nequaquã possum,quum ex fonte pietatis illam procedere videa. Quæstionis igitur in qua meum poscis iudicium, propterea quòd nuper in partibus germaniæ est exorta,casus de verbo ad verbum est ille: Vtrum Petrus consignans centum florenos apud Paulũ mercatorẽ,vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinque florenos,residuo lucri sibi reseruato,licitè contrahat,& ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et est ratio dubij: quia iste cõtractus,vt proponitur: est manifestè illicitus,sed vt ex ponitur,dicitur licitus. Exponitur autem,quòd cõtractus iste includit virtualiter tres cõtractus: primò cõtractũ societatis negotiatiuæ inter Petrum ponentẽ centum florenos, & Paulum ponentẽ industriam: secundo cõtractũ assecurationis capitalis inter eosdem,Paulo assecurante Petrum de suo capitali: non enim licet minus Paulo,quàm cuicunque alteri assecurare Petrũ: & propterea ponitur hic capitale saluum: tertiò contractũ venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdẽ, Petro vendente lucrum speratũ Paulo pro certo præcio scilicet quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & protereà determinatur hic certum lucrum,scilicet quinque pro centum.

¶ Hic est casus vt proponitur & exponit. In quo tria dicẽda occurrunt: primò quod contractus iste falsò exponitur: ita q̃ non est capax istius expositionis: secundò, qualiter deberent adiungi alij duo contractus primo: tertiò quid absolutè respondẽdum est quæstioni.

SVMMA.

Consignans pecunias apud mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum puta, quinque aureos residuo lucri sibi reseruato, illicitè contrahit, & in foro animæ & conscientiæ ad restitutionem tenetur.

QVO Ad primum declaratur,quòd contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifestè est contractus societatis: & si includit alios duos,aut includit eos ex natura sua,aut ex conditionibus appositis. Nõ ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis alijs: sunt nanque omnes isti contractus velut singulares quædam species non ordinatæ sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa,vt patet,ex hoc quòd singuli seorsum sine alio inueniri possunt,non includit ergo iste societatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis: quia ista conditio, Saluo capitali,non infert contractum assecurationis. Probatur,quia contractus assecurationis capitalis est contractus cõmutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione apposita, scilicet saluo capitali, habetur contractus assecurationis capitalis,vt expositor fingit. Similiter altera conditio,scilicet assignet quinq; florenos pro parte lucri,residuo lucri sibi reseruato, non infert contractũ venditionis & emptionis lucri,sperati incerti: quoniã contractus venditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam contractus cõmutationis,& debet ita fieri eũ Paulo,sicut fieret cum tertia persona, Cõstat autem,quòd tertia persona non emeret à Petro lucrum speratũ ex centum hoc modo,scilicet vt ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet,sed solã spem habẽdi lucrum vltra quinque pro centum: & ex ista sola spe obligaret se ad dãdum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt,quòd quilibet initurus hunc contractum,pretiũ aliquod vltra illam spem exigit pro suaobligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quòd non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in veritate in casu posito nec formaliter,nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs, dicendum occurrit quomodo licitè vel illicitè fieri possunt.

¶ Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi,scilicet ex pacto,& sine pacto. Et siquidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa,scilicet, vt Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quòd esset societas hæc leonina. Si verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa,scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale,& certificare lucrum pro eodem pretio,quo tertia persona assecuraret,& certificaret, adhuc Paulus iniustè aliquantulum grauaretur,quantum est ex ratione iustitiæ, quoniam contractu societate habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen scilicet quòd teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientem mutuũ, vt teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi condicto communi pacta hæc in consuetudinem deducta, vt licita essent (sicut pactum de retrouendendo introductum communiter est in dereflationem fraudis vsurarũ) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, qui hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, vt possint de suis industrijs viuere: & minus malum est eis hęc pacta subire, quàm cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autem si dicti contractus superueniãt contractui societatis, ita vt contractus societatis fiat liberè ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparatè superadduntur isti contractus, vt Petrus à cura solicitudinęque se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quòd contractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri, ita possunt licitè fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licitè fieri: adhibitis scilicet honestis pretijs secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis indiuidualibus conditionibus, quæ scientificè determinationi nõ subsunt. Constat nanque quòd tali tempore, vel propter talem personam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solùm quinque pro centum, sed nec in mienimo. Et propterea non videtur absque vsurarum fraude fieri promiscuè præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quòd absolutè loquendo in quæstione casus propositi, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ die prima Aprilis,1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorũ, nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petẽtis à me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuerẽdo latore responsionem breuem.

SVMMA.

Non opus est pœnitenti conteri singulis peccatis numeraliter, in eadem specie peccati.

EST igitur primum dubium an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. sent. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quòd sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatẽ suam contra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet quòd sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorũ. Et de contritione quidem patet ex veteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusque ratio est: quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem & tanta posset esse quòd sufficeret ad omnimodã satisfactionem: vt de Larone creditur. Non minus siquidem satisfacit debitor centum quadrantum, si dat vnũ aureum valentem centũ quadrantes, quàm si daret centum quadrantes numeraliter. De confessione verò clarum est, quòd vnico verbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: vnum siquidem opus pœnale magnũ multis paruis æquiualet, & tantò melius est, quantò maioris est virtutis vnum magnũ opus quàm multa paruа facere: vt patet in Ethic. Sententia igitur doctorum quatto verificatur in hoc, quòd oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

SVMMA.

Circunstantia loci per se est necessario confitenda.

SECVNDVM dubium, quãdo circũstantia loci sacri est necessariò confitenda secundum doctrinam S. Th. & secundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quod tunc tantũ quando actus peccati commissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturã, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium & depositarũ rerum, & huiusmodi: quando ergo fit cõtra ista, tunc & nõ aliter venit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor sciens naturam rei, & valorem peccati si rem maiori, vel minori pacto veniat, quàm valeat.

TERTIVM dubium est, si tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res venditur pretio, quòd est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponẽdum est) sine dubio peccatũ est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quam inæqualitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, quum possint esse diuersæ, & sint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quòd pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta, matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito scienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Possunt principes per consuetudinem sibi terrarum suarum feras appropriare.

QVARTVM Dubium est, an princeps terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet in inst. de re. dui. §. feræ. Et consuetudo cõtra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter prescriptio ab huiusmodi iure introducta, nõ videtur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positiua & consuetudo ad ea se extẽdat, quæ iuri subsunt positiuo, cõsequens est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita cõsuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestũ est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quòd populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quòd solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc præiudiciũ fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ nõ sunt feræ communes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cùm quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis ponit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

QVINTVM dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiã si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluere si nolũt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamẽ possunt prohibere in damnum aliorũ: imò tenẽtur ad restitutionẽ principes de dãnis illatis à suis feris ex hoc, quòd non permittunt alios venari sicut habens bouem cornupetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principium: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere nisi desistãtà peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, secunda Maij,1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictorium super commen. Secunda Secundæ explanationes distributa ad eundem.

LITERIS tuis pater venerande, petitibus quædam in cõmentarijs nostris super Secunda secundę tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusq; responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationũ aliarum. Nactus verò nunc aliquid otij, satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obscura videntur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

PRIMVM igitur dubium propositum est: quia in q.10.ar.4. dictum est, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in q. autem 169.art.2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, dummodo non sint per se superstitiosa.

¶ Facilè respondetur, in primò loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinãtur ad superstitionẽ Iudaicã: sed de rebus indifferentibus, quibus tamẽ ipsi Iudæi abutũtur ad superstitionẽ suã. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

SECVNDVM est. In q.11.ar.4. dicitur quòd occultissima per accidens subiacent ecclesiæ cẽsuris. in q. verò 69.ar.1. dicitur, quòd autor homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

SVMMA.

Occultissima vitia subiacent ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdatur, vt se prodat.

¶ Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locũ secundò allegatũ, vbi expresse dicitur, quòd occultissimus autor notorij incendij nõ subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia pòt excommunicari: vt ibidem dicitur.

TERTIVM est: In q.78.ar.4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q.ature 85.ar.8.in 5. causa duelli, videtur dici, quòd licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad pecc. tamen minus inducere sanctum est.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quàm non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccãdum: & aliud est inducere solummodò ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ly,minus.Primum hunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur.Secundū est non solùm licitum, sed sanctum,imò Angelorū officium,& hoc in secundo loco dictū est.Et hinc fit vt adulterū quū aliter non valemus retrahere,ad simplicem fornicationē licitè prouocemus,non hortando,vt fornicetur,sed si suæ vult satisfacere voluptati,alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt sapiens iudicabit:hoc enim non est inducere ad malū maius vel minus, sed est secundum rē retrahere à malo minori.Fitque frequentissima exercitatione hoc à redimendis vexationem suam:vt fecerunt illi decem viri apud Hiere.

QVARTVM Est,In q.147.dicitur:Excusantur qui omnino cœnaturis tempore iciunij exhibet cœnam: & doctor sanct. dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

SVMMA.

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet sicut exhibere cœnam cœnaturis tempore iciunij.

¶ Soluitur hoc,dicendo quòd exhibens cœnam,ministrat homini, non vitio:exhibens autem vinum,manifestè ministrat vitio.Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ,vacat actui humano : & deformitas vitij , sōJummodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis:puta quia quando non debet,cœnat.Vacans autem ebrietati , vacat actui per se deformi:ebrietas enim præsupponitur per se praua.

QVINTVM est:in quæst.7 2.ar.3.dicitur.Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere,& non oportet petere veniam,ita nec in contumelia.in quol.autem,q.illa,an in vsura trāsferatur dominium,contrarium videtur dici.Vbi habetur,quando translatio nō est omnino voluntaria: oportet non solùm reddere pretium agri , sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij : sicut semper in restitutionibus faciendum est.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniurijs vt in contumelia veniam petere, propter quòd ibi subest aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc,dicendo quòd petere veniam,dupliciter concurrere potest:vno modo,vt pars restitutionis.Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere,ita necessaria est veniæ petitio,sicut necessariū est quodlibet aliquid requisitū ad integritatē satisfactionis.Et hoc nunquam negatum est:quoniā semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem, ac per hoc cum petitione veniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur . Alio modo petitio veniæ concurrit,vt res cōtra restitutionem distincta.Et sic dictū est qp non est necessaria:quonia sicut in cæteris iniurijs sufficit integrā exhibere satisfactionem , & non oportet petere veniam , ita & in contumelia:quia enim petitio veniæ vltra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis veniam , ad quam submissionem non facilè quilibet facti potest,ideo prudentis viri concilio relinquitur si casus acciderit,in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem veniæ.

SEXTVM Dubiū est : cur neque in textu,neque in cōmento totius Secūdæ Secundæ Tractatur de famoso murmurationis vitio.

SVMMA.

Omissa est in parte vitij murmurationis tractatio quia circuit omnia vitia,vt quid imperfectum,& in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur,quòd murmuratio non est genus aut species alicuius vitij,sed circuit multa vitia , vt imperfectum quid in multis speciebus vitiorum : & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus , quum de generibus & speciebus vitiorum tractatum est.Neque tamen silentio inuoluta est,quoniā murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta cōtumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias,susurrationes : & detractiones: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel passionum,intus vel extra(vt in obedientiæ , impatientiæ, vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia,&c.

SEPTIMVM Dubium est , quid importat scrupulus conscientiæ,quo stante licitè operamur oppositum.

SVMMA.

Putans sibi hīc & nunc hoc operari magis licitum esse , quàm illicitum, quatenus ignoret num licitum, vel illicitum sit,is non peccat operando, sicut peccaret ex conscientia si sciret , & dubitaret de licito tunc operando quòd non malū , & illicitū esset, quòd licitum per rationē nōuit.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter videtur ab alijs responderi.Quidā enim distinguendam putant quantitatē ambiguitatis : ita quòd quū quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo,si sic fluctuat, quòd plus aut æquè credit esse illicitum)scrupulus est,quo stante non licet sibi pulsare in die festo : si verò plus credit licitum esse,cum hæsitatione tamē liciti,scrupulus (inquiunt)est quo stante licitum est illi pulsare in die festo.Quibus dam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem:alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operās cum formidine alterius partis.Et apud istos scrupulus,contra quem licet agere,non est hæsitatio aliqua de opposito:sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd siue scrupulus occurrat ex parte appetitus(vt contingit timentibus peccare in aliquo actu , & nesciunt quare)siue ex parte rationis,vt contingit ijs,qui ex aliqua ratione magna,mediocri vel leui fluctuant , distinguere oportet de modo,an huiusmodi hæsitatio seu vacillatio sit modo speculativo, vel modo practico:hoc est , an dubitet de licito vel illicito secundū se,vel vt est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum , & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare,iste non peccaret pulsando , quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se,an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem . Et per oppositū si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se,quòd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercēda nunc à se pulsatione,ita quòd ratio applicandi se ad pulsandum cū ambiguitate applicat,illicite quis pulsaret:intellectus siquidē speculativus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculativa exigeretur,non solùm rudes,qui sola certitudine ad hæsionis alienæ doctrinæ sunt contēti,sed doctores aliorum passim periculo se exponerent:eo quòd innumera sunt dubia , quorum altera pars tenetur, vt absque scrupulo operentur , & tamen an veritatem speculativè euidenter habeant , non pertinaciter asserunt.Difficilè enim,inquit Arist.est nosce se scire: quia difficilè est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem.Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitationem magnam vel paruam,ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet,scrupulus est,quo stāte licitè oppositū operamur:si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectū vel obliquum moris,scrupulus est conscientię,contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur . Ratio autem horum est,quia in proposito conscientia non significat scientiam,sed applicationem cognitionis ad opus exercendum:& propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens,conscientiæ non opponitur.Hinc enim fit,vt vacillatio cōsciētiæ in applicatione consistēs deformem reddat actionem , quoniam sit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum,si rectè exire debet in actum,alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi,si fluctuāte illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis,tantùm sapit indeterminationis,ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones forte intendebant . Prima enim ad hæsitationem intellectus in se videtur respexisse : secunda autem de fidei certitudine,vt est ratio operis,intelligenda est.Bene vale,& ora pro me. Romæ nono Februarij,anno salutis,1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Comment. Secundæ Secundæ sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS Venerande Pater,frequenter me pijs dubitationibus,nō vt discas,q alios gloriose doces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum . Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens,propositis quæstionibus breuiter respōdere curraui.

SVMMA.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonus esse, non tamen meretur peccando in opere substantialiter bono.

QVAERIS Ergo primò , cur in commentarijs nostris super Secunda Secundæ,quæstione trigesimatertia articulo secundo, responsione ad tertium,& quæstione octuagesimatertia articulo quinto, in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atque venialē peccatum.Inde nanque conlurgere videtur , vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentē imperfectionem simul mereatur,& peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant .

¶ Huic quæsito respondetur primùm,non esse incommentarijs nostris scriptum,vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter,vt patet intuēti . Nā in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omissio: bonitas autem essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu . in secundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatū aūt veniale in obmissione . Deinde dicitur,ad rem potius spectando quàm ad verba,quòd magna est differētia inter has duas combinationes scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali , & meritum cum peccato veniali.Nam prima combinatio frequenter simul concurrit in

rit in eodem numero actu,dum sæpè facimus actus moraliter bonos ex suo genere,cū aliqua circunstantia moraliter mala: vt quum quis reddit mutuum,non tamen ea hilaritate qua debet , & sic de alijs.Secunda autem combinatio nūquam simul inuenitur in eodem actu:quoniam nullus peccando meretur vitam æternam . Est enim tantæ vis peccatum veniale,vt tollat ab actu quem afficit meritum æternæ vitæ : quamuis non tollat æternæ vitæ meritum à persona: multi enim sancti viri absque hoc quòd perdunt æternæ vitæ meritum,peccant venialiter : verùm per illos actus qui peccata sunt venialia,non merentur vitam æternam.Hinc clare patet, ex hac & sana doctrina non sequi,quòd iustus in quolibet suo bono opere peccet.Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare,in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SVMMA.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem,non tenetur se prodere:etsi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentarijs,q.62.ar.6. circa responsionē ad tertiū, vbi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis,&c. quod videtur ex hoc sequi mulierem,quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum,quantumcunque veri hæredes inde damnificentur : quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur,mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes dānificantur , non teneri ad damnificandam seipsam in fama,vt quantum in se est , veros hæredes à damno hæreditatis præseruet . Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem , vt satisfaciat debito pecuniario,ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam , aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria.Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur,mirandum potius mihi videtur de ipsis: quum decretalis de pœ.& remiss.c.ofhicijs.expresse dicat,mulieri,quæ timet viro suo hoc indicare,non esse denegandam pœnitentiam. Constat enim quòd certitudo de perdenda fama pensanda est,sicut timor, &c. quum nō solùm melius sit nomen bonum,quàm diuitiæ multæ : sed tolerabilior sit mulieris seruitus , aut mors , quàm eius infamia si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comment.q.78.circa art 4.& nescio quo opusculo nostro:vbi dicitur,vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile,si solidum est hoc fundamentum.Nam videtur quibusdam hoc non oportere,ob id quòd apud August.licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos deos iurat:ita quòd,si per verum Deum iurare vellet,nō admitteretur iuramentum:vt proinde petitur inquantum per falsos deos iurat:ergo petitur,quòd sine peccato fieri nequit:ergo potest etiam peccatum licite peti,dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato,cui non obstat idololatras nonnunquam peti posse per deos suos iurare.

¶ Ad huiusmodi obiectare spondetur,solidissimum esse iactum fundamentum,scilicet nunquam licitum esse petere peccatum , & implicare contradictoria : petere peccatum : & non agere in præiudicium salutis:quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet,quòd quicquid licet petere, licet etiam appetere: quum petere actus humanus sit ab appetitu rationali,qui volūtas est, procedens.Sed constat quòd non licet appetere peccatum alterius quātumcunque parati:scriptum est enim de charitate,quòd non gaudet super iniquitate:ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati.August.autem,vt patet in epistō.ad Publicolam,non dicit Barbari iuramentum , si vellet iurare per verum Deum , non esse admittendum:sed vtentem side Barbari firmata iuramento per falsos deos,non communicare peccato illius,quo per falsos deos iurat,sed fidei,id est fidelitati,qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra,petit opus sanctum,quòd ille potest si vult absque peccato præstare:quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam,quod ille præstare potest si vult,credēdo in vnum solum verum Deum & iurando per illum,sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos deos.Falsum ergo opponitur,dicendo, quòd si vellet iurare per verum Deum , iuramentum non admitteretur,nisi fortè obijcientes referant hoc ad irrisoriam iurationem: quasi idololatra non vt iuramēto,sed vt vana & superstitiosa iurandi adinuentione,illo vteretur iuramento per Iesum Christum,iuxta hunc enim sensum,fateor quòd non admitteretur , non ex defectu Christianorum,sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iuramentum.Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur,ergo petendum esset,vt iurarent per falsos deos,sed ergo petendum esset,vt iurarent & non irriderent veram fidem . Et tunc , vt prius dicebatur,non petitur nisi iuramētum:quamuis sciatur,quòd iurans,iniquitatem apponet iurando per falsos deos.

SVMMA.

Non potest vir vxoris votum continentiæ irritare sicut votum abstinentiæ.

QVARTO quæris ex eisdem commen.q.88.circa art. 8. An sicut votum abstinentiæ vxoris,sic & votum continentiæ viri irritare possit,sic vt vxor secura sit atque tuta.

¶ Huic quæstioni respondetur,non esse eandem rationem de vxoris voto circa abstinentiam , & circa continētiam quo ad irritationem à viro:quoniam potestas irritandi vota vxoris,spectat ad virū,quatenus gubernator est,& vxor est illi subdita.Circa actus autem continentiæ,vir & vxor ad paria censentur: & præterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiæ vxoris,quod non potuit facere,nisi quantum ad petitionem debiti , secundum quam libera est,nec viro subditur.

SVMMA.

Sententia excommunicationis iniustæ priuat ecclesiæ suffragijs quo ad specialem ecclesiæ intentionem pro illo orantis & ea.facientis,non autem quo ad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

QVINTO quæris,an sit mēs sancti Tho.in 4.sen.di.18.q.2. art.1.q.4.prout quidam sibi imponūt,quòd excommunicatio iniusta priuet suffragijs ecclesiæ,cuius contrarium in quadam q . specialī nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respōdetur,duos esse modos,quibus communia ecclesiæ suffragia participantur a Christi fidelibus . Primus est per communem ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt . Secundus est per specialem alicuius fidelis,& præcipuè ministri ecclesiastici intentionem, qua cōmunia suffragia diriguntur pro illo particulari, vt quum aliquis dicit,vel facit dici missam pro ista singulari persona.Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragijs ecclesiæ,hoc secundo modo:quia timenda est,non solùm ab excommunicato,sed ab alijs:ac per hoc alij prohibetur celebrare speciali intentione pro illo,& pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuū Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excōmunicatum suffragijs ecclesiæ:quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragijs communibus esse cōformem diuinæ dispensationi secundum veritatem,& non secundum apparentiam, aut errorem humanum(descendit enim imitatiuè militās ecclesia à cœlo)constat autem quod excommunicatio iniusta ex errore humano procedit,ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ,qua excommunicati priuantur communibus suffragijs apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè:nō enim intendit addere afflictionem afflicto:quos cogitur ex humano iudicio excommunicando priuare vno modo,non propterea intendit priuare vtroque modo . Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quòd excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesiæ suffragijs.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantissime pater,ad quæsita tua scribenda,quæ si satisfecerint,,gratiæ referantur Deo : sin aliter , suppleat perspicacia tua.Bene vale,& ora pro me.Romæ die 2.Iunij,1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti,& vnitate numerali peccati,actu exteriori is.

Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater,acceptis literis tuis consulentibus me de duobus,considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam,statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est:Quomodo sustinetur,quòd votum est de meliori bono,id est bono supererogationis,& quòd religiosæ personæ venereis vacātes agant cōtra votum: quandoquidem cognoscere non fuam,seu alienam,secundum se malum est:& abstinere ab huiusmodi,bonum est nō supererogationis, sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est : An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectūque occidendi:toties nouum peccatum committat , an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim,iniquis, individuantur voluntatis actus.

SVMMA.

Quanquam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est,& ex hoc religiosi venereis illicitis vtentes agunt contra votum.

¶ AD primam dubitationem facilè dici posset,quòd propria quidem voti materia est bonum supererogationis : communis tamen voti materia est etiam bonū necessitatis, nō quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est,vnde & Iacob Gen.28,legitur vouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi vouerunt se suscepturos Baptisma,seu Christi fidem ; Gallicanus , & Clodoueus . Et si quis voueret se non commissurum adulterium,si contrafaceret,non solùm adulterij,sed fracti voti reus esset . Vnde religiosæ personæ non solùm abstinentiam à coniugio,sed ab actu venereo vouisse dici possunt:testante hoc animi sermonisque conceptu ac vsu:credi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus nanq; ,& fatemur omnis castitatis votū in omni esse religione. Constat autem quòd castitas continētiam non solùm à cōiugio, sed à cæteris venereis significat: & sic votum castitatis non solùm castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶ Perspicacius autē dici potest, quòd quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc sit alterius Dei, scilicet specialiter quo ab abdicationem etiam licitorum venereorum à se, vt cogitet quę domini sunt: ideo nō solùm si coniugem de facto accipiat, sed etiā si ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci enim à quocūq; non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non solùm alterum de facto coniugium contrahit, sed si cuicunque alteri cōsenserit, adulterij rea est, propter dictam rationem: quia scilicet persona sua tam est alterius. Sicut igitur stat, quòd fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim personę cōiugi omnino illicitum ex se est) & tamē cum quacunq; persona alter coniunx coëat, adulterium committit: ita stat quòd votum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abstinētiam à coniugio, & tamē quomodolibet religiosus coëat, sacrilegium cōmittit. Et vtrobique (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobique persona sit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper sit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

SVMMA

Vnus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM Verò dubitationem dicitur, quòd ibi est vnum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto pluries firmatum.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cùm quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cùm deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cùm aūt aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quòd in eo est actualiter voluntariū deordinatum in spem homicidij: ita quòd & verum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quòd voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo aūt interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus voluntarij: ita quòd quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quòd quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quòd accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrunt. Superest, vt vna cum fratribus tuis tibi creditis orēs pro me, & bene valeas. Florentiæ 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

MANTISSIME Pater ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analegia nominum vos perlegisse duoq; dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluique à me familiariter flagitatis. Ego autem quàm primum compleui expositionem librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cùm vestras recepi) respondere curaui: ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentantium entis: & in Tract. de Analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogū dicitur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. art. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest à naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM Horum, & specialiter primi, recolito, quòd quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primò assimuatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cùm vnum proportionabilitate vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet sp habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tract. de Analogia nominum, sed cōceptus iste vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnus Analogi secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat vnam solam naturam, sed vltra vnam, quam determinatè repræsentant (à qua est impressus) repræsentant implicitè cæteras similes illi primo repræsentatę secundum id, non proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudiciū de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturę spinę in sustinēdo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo Analogum habet vnum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cùm Analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptam in mente à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente repræsentans Analogum quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contigit autem hoc, cùm intelligens mentalē conceptum, quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, verbi gratia: Si cōceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantùm natura fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos cōceptus non solùm dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad id nominis, neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfectò seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandū est, cùm à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum Analogia tantùm. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt objiciatur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest objici dupliciter, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera objiciuntur indeterminate: vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ san. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cogitationis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis: quoniam cùm simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogia nō sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctū entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quòd etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resolueremin vnum Analogia, sicut consueuit resolui in vnum, vniuocatione. Ita quòd quærunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vnivocis: cùm tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum, in quod sit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quòd ens secundum perfectum adæquatumque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum à fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concipisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus tuis satisfacere volens, consideraui in literis tuis quæstionem distinctam in quinque articulos circa emptionem rapturam rerum in bello iniusto. Primus est, an hujusmodi rapta etiam dif ficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respō negatiuè: quia nec veri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi consurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam feræ, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenietia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis) quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens, & licitè emuntur publicè. Dixi, per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscue quilibet emit, quāuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictiōis sunt.

¶ Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negatiuè in foro cōscientiæ: quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: ita quòd ementes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malæ fidei possessores: ementes autē pro domini principaliter emolumento, rectè faciant, pretiumque repetere possint. Ad quem respondetur, quòd per se loquendo nulli licet emere rem alienā sine consensu veri domini: & si quis emit, etiam bona fide, tenetur ad restituendum rem emptam, quam habet vero domino: nec potest pretium solutum petere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubium loquendo per se, & propriè. Dico autē, proprie: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet: sed redimit is solus, qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significatus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solùm licet, sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quòd ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illa. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa.

¶ Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic, probabiliter credo, quòd taliter emens, paratus reddere vero domino, si comparuerit, credens tamen quòd non comparebit: & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutū, & alijs diuulgandū. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se est licitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quanditu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniā communia tantùm proponuntur in articulo.

¶ Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis puta Vngariæ. Ad quem respondetur, quòd hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionē. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licitè quis hæc redimat de manibus infidelium, redditurus, etsi non illi ecclesiæ calicis dominæ, quæ nescitur, attamen ecclesiæ Christi, significādo ecclesiæ, cui datur vt quantum in se est, & publicet, & teneat pro ecclesia, cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesiæ de alia, quàm mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa Christi ecclesia. Hæc sunt, filij charissime, quæ mihi occurrunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die, 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti finis.

TOMVS SECVNDVS
OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

(¾)

1 *De conceptione beatæ virginis.*
2 *De eucharistiæ sacramento.*
3 *De celebratione missæ.*
4 *De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.*
5 *De præcepto eleemosynæ.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambijs.*
8 *De vsura.*
9 *De simonia.*
10 *De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De voto.*
12 *De solutione malefici ad hoc parati.*
13 *De spasmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS DE *Conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.*

1 *De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.*
2 *Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.*
3 *Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.*
4 *Sententia habens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quàm probabilis existat.*
5 *Quantum valeant argumenta, quæ tenent oppositum.*

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea, quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.

AVGVSTVM felixque sit Leo 10. Pont. Maximè, quòd de supremo potestatis tuæ opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiúcule cassa sese obtulit. Definitio secretorum Christiæ fidei, quæ nosse soli Deo natura conuenit, in medium venit, propositum est vt decernas in Lateranensi synodo, vtrum Deus beatissimam Virginem Mariam à peccato originali præseruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primò, vię decernendi ea quę sunt fidei, modique, quibus aliquid eiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis gressus dirigentur.

Diuina reuelatio, vel in sacris literis contēta, sanctisque patribus facta, vel sedi apostolicæ cū synodo, vel sine synodo, vel diuinis miraculis cōfirmatiua est prorsus decernendi quæ fidei vel ad fidē spectantia.

¶ Duæ sunt viæ, quibus decerni potest religioni Christianę quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacrę Scripturę, contenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusq; Apostolorū in symbolo & alijs, quę constat ecclesiam per Apostolos suscepisse: vt sacramenta: Reuelatio deinde facta apostolicę sedi, siue cum synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solennitatem, & congruitatem spectat iudicij apostolici de his, quę sunt fidei, & non ad necessitatem: vt vniuersa testatur ecclesia, Hęreticos indubiè tenens, qui ab apostolica sede damnatam hęresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his præcipuè, quorū & vita & doctrina approbata est ab ecclesia. Sed est inter hęc distantia multa: quoniam reuelationi contentę in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessarijs: ita quòd se hæreticum cōprobat quicūq; pertinaciter alicui horū aduersatur. Reuelationi autem factæ sanctis alijs quorum doctrinam ecclesia suscipit, tāquam probabilibus inhæremus: vt diui Augustinus, Thomasque scripserūt, &

magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & alijs, an aliquid sit reuelatum explicitè (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, vt sunt omnia illa quorum oppositа non possunt sustineri cum veritate sacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide scimus: nisi quòd ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, vt manifestentur hæc quæ implicitè dicuntur continere esse necessariò connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quò fit, vt in istiusmodi rebus antequam constat quid necessariò connexum sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vni cuique liceat quod rationabilibus sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamè. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: vt scilicet afferantur rationes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentam resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuicunque, sed prædictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria verò via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod verè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operum mirorum: quoniam Angelus Satanæ trasfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nos verè miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorum, & similium. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt si fieri posset, etiam electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, vt contingit in præstigijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corint. 14 & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, ecclesiæ verò tanquam fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorum etsi est à Domino data Marci vlt. propter infideles & ab ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: vt in ca. ex iniuncto. extrà de hære. tamen nisi coram Romana ecclesia, euidentissimè fieret, verum & indubitatum non mirum, sed miraculum, expresè ad testificandum hoc esse verum, non deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariam viam decretorum fidei: in tantum, vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendū: vt Apostolus dicit ad Gala. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorum scilicet qui testantur) nō omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano vtens, subiungitur. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, subiungendo quòd non voluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autem patet, non solùm decernēdi via duplex, sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquam necessariò credenda, ita quòd contrarium sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita quod contrarium sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & alijs huiusmodi communis ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent. istiusmodi singularia. scriptum est autem, quòd quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

Capvt II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariò credendis.

Beatam virginem à peccato originali fuisse mundatam, vel ab eo præseruatam opinari, no sunt de necessariò credendis.

Dictis autem vijs, incedendo; vt propositum deinde fuit, manifestatur primò, quòd neutra pars quæsiti vt in dubiū vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessarijs explicitè habetur, & vtraque pars sustineri potest cū veritate sacrę Scripturę reliquisque necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatā Virginē à peccato originali mūdatā, certū est quòd fidei cōsonat, tum quoniā vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus in sacra Scriptura habētur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tū quoniā vniuersali redēptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tū quoniā innumera sacrorum doctorū & sanctorum multitudo hanc partem explicitè tenuit, vt infrà patebit. De parte autem altera, credente scilicet beatam Virginem præseruatam à peccato originali, licet quidam scripserit, quòd contrariatur sacræ Scripturæ & determinationi ecclesiæ, quidam autem quod non: mihi tamen theologorum minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nā potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo præseruata totaliter à peccato originali, ita quòd fuit exempta omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, vt beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quàm inter cælum & terram. Nam cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solùm macula originalis peccati contrahitur, sed in primò instanti, in quo anima rationalis creando infunditur & infundendo creatur, prius secūdum naturæ ordinē caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta: vtpote genita ex commixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia: scilicet reatum clausæ cæli ianuæ, fomitem peccati, & pœnā mortis tēporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima, est, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, sed ratio contractū in propria persona debiti, quòd contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens, beatam Virginem præseruatā totaliter à peccato originali, dicit ipsam non contraxisse carnem suam infectam: ac per hoc non solùm sine macula peccati conceptam & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio vero dicens beatam Virginem præseruatam solùm à macula peccati originalis, & ijs quæ à macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ pœnæ dāni) non negat beatam Virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia non redundauit in animam illius maculā peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clausæ ianuæ vitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pœna, scilicet mortis erat naturę ex parte carnis: illa scilicet clausæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

Capvt III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserens beatā virginem ab originali peccata sic fuisse præseruatā, vt nihil illius incurrerit, neque ab ecclesia fuerit se eam tamen à peccato sic liberatam, vt macula in carne, & pœna reatus incurrerit, non aduersatur fidei catholicæ.

Inter has igitur opiniones hæc mihi videtur quo ad fidē differentia, quòd positio dicens beatam Virginem esse præseruatam a peccato originali & reatibus, &c. est contraria fidei catholicæ: quoniā repugnat his quæ in sacra scriptura & alijs documentis fidei certis & necessarijs continentur. Oportet nāque de beata Virgine firmiter credere, quòd Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniā in sacra Scriptura habetur ista cōditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: vt patet secūdę ad Cor. 5. c. Cōstat enim q̄ omnis cōditionalis vera est necessaria: & quòd à distinctione cō sequentis ad destructionem antecedētis valet argumentū. Formata ergo ratione, clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidē nostram procedēdo sic: Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: sed per istam positionem, Nō omnes mortui sunt, quia beata Virgo nō est mortua morte peccati: ergo Christus non est mortuus pro omnibus: quòd est manifesta hæresis. Nec potest hic locus glosari, quòd Omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionē, & similia: quoniam cōstat, quòd in hac propositione illud signūs Omnes, distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hęreticum constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo, dicit hæc verba: Consequens ergo esse voluit, vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo nō in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cùm opinio illa neget beatam Virginē mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur, hoc oportet summariè ante oculos habere, quòd istæ quinque propositiones sunt omnino confitendæ, scilicet, Christus mortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est recōciliata Deo p Christū: beata Virgo est redēpta per Christi, mortē aditū habuit paradisi apertum. Quibus adduntur aliæ aut per

per se notæ (scilicet quòd omnis recōciliatus fuit inimicus: & quòd beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinate per ecclesiam, scilicet omnis homo redēptus à Christo fuit vere captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam enim harū retert Augustinus ad portam de origine animæ à Papa Zozimo decretā, dicēs, Nola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatū fuit antè captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauit, verè liberi eritis. Et subdit, In his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam verò, scilicet quòd mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à concilio Mileuitano: vt patet de conse. distinct. 4. ca. placuit. Vnde patet quòd distinctio illa de redemptione præseruativa, vel liberativa, quo ad homines reprobata est, per Romanæ ecclesiæ determinationem: quāuis sanctus Bernardus super canticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transijt in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adā peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in li. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominada est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis: de hac positione se impediuit, sed solùm de præseruatione beatę Virginis à macula peccati originalis: vt expresse patet legenti illum. Damnenda ergo videtur specialiter positio, quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatā à peccato originali, vt scilicet nihil eius inesset rei: quamuis nemmem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, scilicet quòd præseruata est à macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quoniam beata Virgo præseruata ex speciali præuētione gratiæ à macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, non est extra latitudinem mortuorū, inimicorum, indigentium remissione peccatorū, captiuorū, habentium carnem peccati, obnoxiorū morti & clausuræ cæli. Et consequenter non est extra latitudinē eorum pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Christi mortem in vitam æternam animæ & corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo quòd habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Iesu Christi exhibēdo. Et ex eo quòd in propria persona habuit debitum contrahēdi maculam originalis peccati imò imitium, vnde redundare in animam suam debebat originalis peccati macula, gratia illa, quæ præueniendo sanctificauit eam, ligando etiam fomitem, habuit rationem gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans nanque animam à macula non actualiter habita sed ex propria carne tunc debita, & in eadē carne tunc initiata, non est extra latitudinem liberantiū à peccato, mundantium à sorde, redimentium à captiuitate. Neque enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur: sed latitudinem habet. Dicitur nanque captiuus non solùm qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem, & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solùm ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, non solū qui à contracta actuali macula mundatus est: sed quià macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cōtractis mundatus est: & sic de alijs. Nec putet quisquam de mea hæc phantasia me proferre: sed videat diuū Thomam in Prima secūdæ, quæstione 81. articu. 3. (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatū transijt in omnes, & per peccatum mors) sustinentem quòd per mortem sufficit intelligere debitum seu reatum in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quòd cum Apostolus duo simul dicat (scilicet quod in omnes pertuenit peccatum & mors) sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & Primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona: quoniam si debitum aut initium peccati originalis non ponitur Proprium illius, qui concipitur sed commune, iam non saluaretur: quòd illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Necesset formalis differentia inter errorem Iuliani contra quem scribit Aug. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios christianorum præseruatos à peccato originali, quòd habebant in debito communi: sed esset materialis differentia, quia ille gratiam preseruationis communem Christianorum filijs posuisset, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifestè in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, quòd solus cōceptus est sanctus, & non in carne peccati sed in similitudine cernis peccati: non solùm ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Virginem, Quod ex te nascetur, sanctum) sed etiam quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluātur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & ecclesię determinationibus vt facilè puro apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obijciatur quòd reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imò videtur quòd sine maculæ ineursu, iniustè anima rea remaneat: quum pœnę istæ propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquam non obstat quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum: sufficit enim, quòd omnium horum communis radix, scilicet infecta caro: sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quòd habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omni no non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata virgo præseruata à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita quòd per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Sixti quarti edita in fauoré huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tēdētis, vt à culpa, offensa inimicitiaq; animā beatæ Virginis in conceptione præseruaret: à qua pueri tūc per baptismū, & olim per circūcisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de cōceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an inuentata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca cōcrendæ sunt prædicatorum linguæ, scriptorumque manus in hac quęstione: & neutram debent damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt sacræ scripturæ, aut ecclesiæ determinationi contrariam: sed sobriè scribere & loqui debent, & non plus sapere, quàm oportet, iuxta apostolicę sedis præceptum à Sixto quarto editum.

Capvt IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quàm probabilis existat.

Quvm igitur Neutra pars sit necessariò credenda, oportet videre, an altera, an vtraque sit probabilis. Quòd enim pars illa quæ tenet beatam Virginem esse à peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet quòd tot sancti doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita vt eorum non solùm nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba afferantur, Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus Augustinus super Psalmum 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manēs Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quāuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptū fuit, quomodo fuerat illa cōcepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, dicit. Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrisostomus super Matthęum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus episcopus in secūdo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait. A peccati originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipsa genitrix Redemptoris.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus, respice. dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per Spiri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est (& habetur in glossa ordinaria) dicit, Spiritussanctus superueniens in Virginem, mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernardus in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in vtero iam existens sanctificationem accepisse creditur, quæ excluso peccato sancta fecerit natiuitate, non conceptione.

Sanctus Erardus episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quæst. 27. ar. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. senten. dist. 3. quæ. 1. arg. 2. dicit, Dicendum est quòd beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio sublecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior. Communior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum autoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in sermonū suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quàm venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sunt inueniri quilibet potest.

¶ Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET QVIA autoritates istæ, non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum autoritates intelligendæ, dicuntur in lege communi, & non de priuilegio singulari, locum hic nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege communi aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solum Christum à peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quod intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia aut maliuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longè à Sanctis, & eorum autoritatibus allatis esse cōstat. Tum quia ex eo quod sancti & doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) cōstat quòd sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel debito, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurrerit peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originalem maculam, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo scilicet præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secūdum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito, non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solùm ex debito habet, secundum quid habet: & si solùm quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt, quòd beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab istis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & dicta, non explicant quòd ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti & doctores ad hoc explicandum? In his nanque explicatur persona beatæ Virginis nominatiue, subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hoc non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionūmque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictæ autoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores inteudant, quòd beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quod conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminū genitorum: constat autem quòd sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ nō habet locū peccatū originale: quoniā sine anima rationali nō inuenitur culpa originalis. Tū quoniā loquuntur de Beata Virgine, constat autem quòd ante infusionem animæ non erat beata Virgo: Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & antiquorum doctorum admissione digna sit, scilicet si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verum puto, quòd si Christus nūc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valent argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuisse præseruatam.

ALTERIVS autem partis (scilicet quòd beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex autoritate doctorum multorū, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore. *Primum argumentū à Sanctorū doctrina.*

DOCTORES tenētes beatam Virginem esse præseruatam, sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus, Paulò ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ è regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo septimo, capitulo secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur Sancta Catharina: quia canonizata est tempore est sicut cæteri sancti: sancta verò Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tū quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor aut inter primos introducit hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sentent distinctio. 3. quæstione 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut sine peccato originali opiniones, dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati ecclesiæ vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶ Quod aut noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, q̄ Magister sententiarum de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationis conuenientiam, ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo. Hæc ille. Et sanctus Bonauentura in 3. sent. di. 3. q. 1. loquēs de autoritate sanctorū, dicit, Nullus autē inuenit dixisse de ijs, quos vidimus & audiuimus auribꝰ nostris beatā Virginē fuisse ab originali peccato immunē in sui conceptione. Et Adam angelicus in 3. sen. distin. 3. Si credendum est dictis Sanctorum, tenendum est beatam virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur dixisse contrarium.

rium. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis. in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit quòd non obstāte quòd B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamē Sanctorum possumus dicere quòd aliquo modo peccatum originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, quòd dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine, ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sanctorū testatur, quòd sancti contrariū suæ opinionis sonāt. Quānis vanus sit eorū labor, nisi ad autoritates Sanctorū, quæ in cōmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea nō est mirū, Si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi forte à falsarijs. Vnde autoritates quorundam Sanctorum (scilicet Augustini, quum de peccatis agitur de Maria propter honorem domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, dicuit, vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et Sancti Thomæ in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indignæ: à iudicio tamen veritatis procul esse debent: quoniam non ex dictis facilè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debent afferri autoritates Sanctorum & antiquorum non in genere, sed in specie peccati originalis maculā negantes à beata Virgine, non tēpore conceptionis Iesu Christi, sed tēpore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro opposita opinione, prætermittēdo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expresse docuisse beatā Virginem cum peccato originali conceptam: vt patet ex allegatis. *Argumentū ab indulgentijs.*

DETERMINASSE quoque dicitur Basilien. synodum in sessione 6. pro hac opinione in hæc verba, Nos diligenter inspectis autoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam afferentem gloriosam Virginem præueniente & operante diuini numinis gratia, singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturę ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus: nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi. Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multo minus prodest quàm prima: tum quoniam congregatio illa Basilien. tunc temporis nō erat synodus. nec concilium, sed erat schismatica: vtpote scissa à capite ecclesiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in 34 sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium, & post in sessione 36. quintodecimo Calen. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ autoritas afferri potest quòd licet etiam ipsa verba allata contraria dictis Sanctorum, vt in suprà allegatis patet, manifestent, vniuersalis tamen ecclesia adorans tunc & post continuè vsque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. conciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrime contra Iulium secundum celebratum conciliabulum: quod videmus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum concilium ex Ferraria in Florentiam translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia neminem vnquam ex viro fœminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato cōceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni cælestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, vt appareat, quòd illo tempore, quo res in quæstione erat, vniuersalis ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipiēda esset. *Argumentū à sequacibus.*

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quòd iam per omnes ferè ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: in finuando per hoc, quòd nō sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo. *Argumentū à scandalo.*

¶ Sed hæc probabilitas supliciter deficit. Primò quia multę ecclesię sunt per orbem diffusæ cælebres in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc ecclesia vnumquenque in suo sensu abundare permittit. Secundò, quia constat, quòd à quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in vtero, & quòd est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis, an scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula, Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei. *Argumentū ab auriumo pietate.*

INDVLGENTIA verò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beatę Virginis ob gratiā propriæ sanctificationis in vtero fertur, relinquendo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictum est.

¶ Quòd autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latini ecclesiæ arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionē probabilem: quia probabile est quòd multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarem autoritatem non excedit: & eisdē contrà ponitur, quòd probabile in veritate est, quòd videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarū aurium offensiua à multis etiam vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sanctorum & communem priscorum doctorum doctrinam in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc nō actiuū, sed passiuum in sipientium est potius quàm piarum aurium imò Pharisęorum conuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam piū valde est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit, sub Christo tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit Angelus, quòd erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidem innitur, sed non secūdum scientiam, propter quòd à fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret eras credere, quòd beata Virgo fuit concepta de Spiritusancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoq; dicere, quòd beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehendens: & tamen sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa nō. Et multa fortè alia erronea aliquid ex tali pietate deduceret. De solo nanque vnigenito Dei credimus, quod non ad mensuram datus est Spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout voluit, datū credimus. Si tamē restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio, & dicatur quòd pium est credere, quòd beatę Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum autoritates obstarent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortalsis, quia ad pauca respicentes de facili enuntiant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum sātanæ in angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæ siquidem vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis, non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facile est colligere, quòd neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubiū, est necessariò credenda: & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut vere Theologiæ sanctorum parum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc sunt beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctionē atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quàm scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum, & sacrorum doctorum priscorum quiescens nilque sibi timens à sacrosancta synodo (quæadoquidem à Spiritusancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrarie in fide sentētiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Super est igitur, P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinū, Ambrosiū, alios que, quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidū in causa hac Scotum, Franciscū de Maironis, Petrū Aureoli (cōtra tñ patres sui ordinis) modernos, & ꝓmiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à christo datus in hac S. Laterā. synodo religiōis Christianę vel veritatē firmiter amplectēdā tra-

tradere, vel à publicis oblocutionibus & scandalis consulere digne. fis: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in commotione Dominus. Vale felix semper Augu ste. Romæ anno salutis 1515.
¶ Tractatus de conceptione beata Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti: finis.

TRACTATVS SECVNDVS Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xisti. De Erroribus contingentibus in Euchari stiæ Sacramento in duodecim capita diuisus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modò de fide formata in ipsum habēda, sed de ipsius spirituali manducatione in eucharistiæ sacramento, locutus fuerit.*
2 *Quod Dominus Io. 6. dicens, Caro non prodest quicquā, non excludit ab eucharistiæ sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritualem manducationem.*
3 *Quòd falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.*
4 *Quomodo non falsò, sed verè existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vsque ad sensibilia.*
5 *Quod sibi inuicem minimè aduersantur hæc, in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantùm manducari.*
6 *Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.*
7 *Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.*
8 *Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.*
9 *Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.*
10 *Quomodo non sit idolatria adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.*
11 *Quòd nullus vnquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento vt in signo.*
12 *Quòd non duæ, sed vna tantùm sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.*

PRIMVM caput est, quòd Dominus Io. 6. non loquitur de Eucharistia. Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo. Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc caput aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quòd in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua: & deinde de credenda morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in eucharistitia: scilicet ipsum sacramentum, quòd adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, summunt hostiam sacram vt sacramentum, non vt pznem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est profectio animæ secundum vitam spectalem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus, ad Ga. 2. His autem tribus inuētis, circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quòd in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non verè infert, quòd excludantur reliqua duo, stat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quòd loquatur, de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicēdo, Qui manducat meam carnem, & bibit meū sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quòd de sacramēto quoque ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nō dum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hęc diceret in synagoga Capernaum: constat enim quòd sacramentum Eucharistiæ institutū est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide solius mortis suæ pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi nō solùm carnis & sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem præcepit manducandam, & sanguinem bibendum, si vitam vellemus habere in nobis ipsis insinuauit, quòd sacramentum erat institutus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quòd nisi spiritualiter māducauerimus, & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento continenda: non habebimus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quòd de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

¶ Accedit ad hęc quòd Ioannes Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs Euangelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramento eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem vsum alij Euangelistæ expresserant, spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic descripserat: dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannis habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distribuendum actus māducādi & bibendi, ad declarandum vtrūq; coire in vnū in præsenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusque vitam æternam, ad declarandam vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præferunt, quòd de manducatione & potatione spirituali non solùm mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euāgelico, videre facilè potes, erudite lector, quòd licet verum sit & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd non de māducatione sacramentali est sermo in capite sexto Ioannis: non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ. Hęc de primo.

CAPVT II.

Quòd Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo excludit ab eucharistiæ sacramento corporis sui veram & spiritualem manducationem.

SECVNDVM caput est, quòd Dominus Ioannis quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquām, excludit à sacramento Eucharistiæ veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. Ex hoc enim quòd quæstio & sermo de māducatione erat, consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quòd est dicere, Caro comesta nō prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento non comedatur, quòd nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote quę nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

CIRCA HOC CAPVT, quia pro fundamento firmissimo totius erroris assumitur, & millies repetitur, adueste primò non esse naturalem sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodēque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Non solùm ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est non de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intentum: quia verba domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc sacramento: quoniam ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri, Ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et vsque adeo spirituali comestioni hoc tribuimus, vt fateamur, quòd quantumcunque caro Christi summatur in sacramento nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quòd germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam & eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quòd Christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua, quàm de aliena, sed simpliciter absolutè de carne: non enim dicit, Caro mea nō prodest quicquā, sed, Caro nō prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam, proculdubio ad viuificādum.

¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola non prodest quicquam: ita quòd ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu nō prodest quicquā ad vitā æternā: quia spiritus est qui viuificat. Et hęc gloss. fundatur, tū super verbū, Caro, absolutè platū: cō stat enim carnē simpliciter & absolute sine spiritu: nihil conferre ad vitam æternam. Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare, Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitam æternam in manducata, modo aperitur, quòd spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et vere sic est, quia caro C[illegible] incunque crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærētibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directè respondetur, quòd non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad vitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, quòd eius caro quidem esset manducanda, sed Spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quòd dixi, Qui māducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, quòd caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibū carnalē. Ita quòd sensus est, Cibus carnalis non prodest quicquā. Hic sensus ex eodē procedit fonte: quia scilicet de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquā, & caro distinguitur contra spiritū: & vbi de manducatione est sermo, & dicitur, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui viuificat. Et hoc directè respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modū. respondet Dominus quòd modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in Scriptura sacra caro sumatur quandoque non pro substātia carnis sed pro officijs carnalibus, patet in Apostolo primæ Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Constat enim quòd nō excluditur à regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniā resurgemus, sicut Christus, carnē & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euangelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substātia carnis suæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternā. Hinc enim clarè patet, quòd substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: vtpote dans vitam æternam. Non ergo de ipsa substātia carnis dictum est, Caro nō prodest quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suā ad manducandum, directè respō detur, quòd caro, id est carnalis cibus prodest quicquā, sed spiritualibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent quòd quum dictum est, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad ex eludendam generationem carnalem. Quod natum est ex carne caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quicquam: significans quòd cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modū exponē di placet complecti, die, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verum sit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falsum quoque est, quòd per hæc verba excludatur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis vis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, profit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit, si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT II.

Quòd falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij de consecratione, distinctione secunda. Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput constat falsissimum esse, quòd theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in eucharistia: sacramētales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

¶ Verba quibus confessionis Berengarij ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iste suscitare conatur, secutus est, (scilicet quòd in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & ecclesia catholica fatetur carnem Christi non solùm significari, sed contineri in hoc sacramento) ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quòd confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quod fideles sumendo eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signū carnis Christi) sed sumūt etiam speciem continentem carnem Christi, quod hæretici isti negant & impugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebāt intelligi, quòd caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaq; differentia in hoc consistit, quòd qui prius confitebatur Christū manducari in signo tantum, coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solùm in signo, sed in continente sacramēto eucharistiæ. Hęc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed verè existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QVARTVM caput est, quasi theologi errent in duobus. Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundò, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quòd theologi dicant primum: quoniam cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fateantur donum Dei esse, quòd quia non cōfertur inuituo: sed volenti, sed dispōsito ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificatur fidem pendere ex hominis electionis.

¶ Secundum autem dictum nosti posse bene & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quòd quę creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidē extendi ad sensibilia, nā fatentur cum Paulo ad Heb. 11. quòd fides est eorum quæ non apparent. Si autē intelligitur, quòd fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optimè dicitur, & pessimè reprehenditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus: ac per hoc quū oporteat credere coniunctionem rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, quòd Verbum caro factum est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilē: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd si videremus Christum hic præsentem, non crederemus carnem, quam videremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniūctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, quòd qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam nō credimus, sed videmus species sacramenti eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd cōiunctio inessabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hęc de quarto.

CAPVT V.

Quòd sibijnuicem minimè aduersantur hæc, in eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantùm manducari.

QVINTVM Caput est, quòd simul stare non possunt hæc duo, in sacramento eucharistiæ, esse verum Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeò à se distant, vt neutrum possit alterum esse: & dicere corporaliter carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quàm dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculum est argumentū, manifestè videre potes, prudēs lector, & digrediturà re ad modum rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritū esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modū essendi spiritualē in hoc sacramēto: quia est quidē in sacramēto verū corpus, sed non per modū corporis in sacramēto existit, per modū quidē corporis existit in cælo, in sacramento autē non existit, per modū quidē corporis: non enim existit occupādo locū, sed spirituali modo incōprehenso ab intellectu humano, sicut etiā incōprehensus est modus vnionis verbi Dei ad humanitatē assumptā: sicut etiā incōprehēsus est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus enim hæc omnia, quamuis nō cognoscamus illa. Et similiter māducatur verū Christi corpus in sacramento, sed nō corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictū, q̄ manducatio corporalis nō mast

manducat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est, quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysterijs eucharistiæ, vt ex pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tã ea quæ sunt trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, quod in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum: verbum, est, non est intelligendum secundum propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum. Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quod in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimus intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat: quia oportet alterum duorũ dicere: aut quod Christus falsum dixit, dicẽdo, Caro non prodest quicquam, quod est impium: aut quod Est, sumitur pro, Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam: & sic falsum dixisset Christus, Caro non prodest quicquam. Tertio assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod, percipi aut tangi potest nullo pacto ad fidem pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est pro, Significat. Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit: Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrat quòd in primitiua ecclesia describitur fieri primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra vsurpari quandoq; Est, pro, significat, verum dicitur: sed in hoc errat: quòd non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidem quandoq; loquitur metaphoricè, & quandoque propriè. Et quum sermones sunt metaphoricè, tũc Est æquialet ad Significat: puta, Petra autẽ erat Christus. Ego sum vitis vera, Ergo sum ostiũ, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendum esse, Est, erat, sum, fui, nõ secundum proprietatem, sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatẽ Scriptura loquitur, nũquam Est, esse, erat, fuit, erabitur extra propriam significationem, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autẽ constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de verò & proprio corpore suo dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiã ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo vsurpando hic est, pro, Significat, ex eo quòd in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro, significat.

¶ Quum autem secundò affertur ratio, quia caro non prodest quicquam, ampliore instructione non eget. Monstratum siquidem est in secundo capite, quòd per illa verba, Caro non prodest quicquam, Dominus nihil aliud significat, nisi quòd caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad vitam æternã. Cum qua veritate opti mè quadrat hæc etiam veritas, quòd hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, usc est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicẽdo, quòd quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirũ est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quòd ascendit in cælum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt: Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum demum quartò affertur, quòd omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenum. Verum siquidem est, quòd sacramentum hoc est memoria recordatióque mortis Christi: imò quod plus est, quòd est signũ corporis Christi. Sic enim plenis buccis Theologos in quarto senten. sonare quòd species sacramentalis est signum geminæ rei: scilicet corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, vt rei non contẽtæ, sed significatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste modo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, inferre nequit ad carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, quòd id quod hoc sunt ambo, signum scilicet, & signatum: quæ tamen constat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, quèd conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua vera sunt, affirmant quòd verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, quòd cõuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, quòd non erat conuentus ad gratiarum actionem tantùm, ad panem significatiuum tantùm, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus domini, si ad signum tantùm corporis Domini conuenirent sumendum, nõ esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumẽs: quia constat nõ esse reum corporis & sanguinis Dñi, qui indignè pacẽ in ecclesia sumit, qui panẽ benedictũ (vt in multis ecclesijs fit) comedit, qui diuinis interest officijs, vt Christianus. Et tamen ad hæc omnia conuenientes in ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vtpote Christianos: sicut apud istos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illũ contextũ, docemur conuentum ad cœnam Dñi plus importare, quàm ad panẽ significatiuũ: dũ instruimur, q̃p reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quæratur ab istis, quibus verbis debuisset vti Apostolus ad significãdum verum Christi corpus; si hæc nõ sufficiunt: quibus verbis Christus vti debuit, si illa nõ sufficiunt, Hoc est corpus meũ? Cõfunde demũ istos, quærẽdo ab eis, Si hæc Christi Pauli verba nõ sat sunt ad docendũ verũ Christi corpus esse in sacramento eucharistiæ, dicite, quæso vos, quibus verbis vtendũ erat, vt exprimeretur verũ Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriissimè significantia substantiam demonstratam sub accidentibus panis esse corpus Christi, non sufficiunt: si locutio secũdum proprietatem sermonis nõ sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circunlocutione vsus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem veri Christi corporis docebat explicare, dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat, & bibit, nõ diiudicãs corpus Domini, explicãdo, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis aut sanguinis. Erubescãt ergo.

CIRCA claram intelligentiam verborum consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primò, quòd verba hæc sortiuntur veritatem suam in fine prolationis, & non antè. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est commune ei & omnibus locutionibus enũtiatiuis. Et ratio est, quia veritas locutionis enũtiatiuè comitatur signi ficationem eius: constat enim quòd non prius locutio enuntiatiua est vera, quam significet: ac per hoc antequam habeat completam significationem, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, quòd vsque ad finem prolationis non completur significatio orationis: & consequenter non est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est, q̃p si sacerdos non finiret verba hæc non solùm significant verum, sed etiam efficiunt veritatem, quam significant. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimum prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotem affirmare, hoc est corpus meũe) efficiuntque hoc esset corpus Christi. Et significationẽ quidem verba ipsa sonant (efficientiam autem exercere fides Christiana confitetur: credimus enim verba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige cõsequẽter, verificari in fine prolationis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verè respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, ita quòd simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in prõptu canonem philosophicum de efficientijs instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: vt patet de ære, qui instantanea illumination simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actu.

Antiphrasis fidei hoc exemplum.

HIS præmissis patet primò, quòd in istis verbis, Hoc est corpus meum, pronomen Hoc, neque demõstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi ea sensus esset, hoc, id est, iste panis, est corpus meum constat esse falsissimum: nã nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: qm nunquam panis est corpus Christi. Quamuis enim sacramento cõfecto, & ipso durante, verum sit, quod id quod fuit panis, est corpus Christi, nunquam tũ verum est quod panis est corpus Christi. Demonstrationi aut corporis Christi repugnat verũ ad veritas efficientiæ: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si emẽ pronomen hoc demonstraret corpus Christi, esset sensus, Hoc, i. corpus meum, est corpus meũ: quod constat non fieri per hæc verba, sed esse verissimum ante ista verba prolata. Verè ergo significationi verborum repugnat, quòd pronomen, Hoc, demonstret panẽ: quia panis nunquã est corpus Christi. Et veræ efficientię eorundem verborum repugnat, quòd pronomen, hoc, demonstret corpus Christi: q̃a corpus Christi nõ fit corpus Christi, nõ cõuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demõstrari id quod cõgruit vtriq;, scilicet & esse & fieri, vt illud demõstratum simul & semel & fiat & fit corpus Christi. Quod (vt prisci Patres docuerũt) est individuum substantiæ absq; determinatione naturæ tam panis quàm corporis Christi. Nec hoc voluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demonstratiuum substãtiæ, proculdubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam individuã. Et quia non plus exigit vis pronominis (quum etiam apud grãmaticos significet substantiã sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demõstratio quadrat tam respectu fieri, quã respectu esse: ideo concludũt quod pronomen hoc, in his verbis demonstrat substantiam, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturam panis aut corporis Christi. Quadrare autem hanc demonstrationem tam ad fieri, quã ad esse, clarissimè patet: nam per hæc verba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus verissimum est in fine prolationis, quod substantia contẽta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifestè videre potes iuxta hũc sensum verificari & veram significationem verborum & eorundem veram efficientiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliato & magnificato hęc, eò quòd nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla impropriętas, nulla mendicitas, sed fiitur infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

OCTAVVM caput est, quòd falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendes, si vim rationis inspicias. Ex hoc enim, quòd sola mors Christi nostra delet peccata, nõ sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos nõ delet peccata. Sicut nanq; ex hoc, q̃p solus artifex facit sphærã, nõ excludũtur instrumẽta artificis: quibus sphæram operatur: ita ex hoc, quòd sola mors Christi delet nostra peccata, nõ excluduntur sacramenta ecclesiæ, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Cõfiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorũ. Si enim ex hoc, quòd sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacramenta, Baptismus quoq; excluditur à deletione peccatorum. Et sicut sedm veritatem non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramẽta excludũtur à deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenẽs, quòd Eucharistię sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in ęternum: vt patet ex doctrina Pauli Apost. ad Heb. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in ærnum sanctificatos. Et nono, Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente vt patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Heb. 9. dicentis, neque vt sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequẽter patiab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput aduerte errari in hoc, quòd existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamen in veritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cœlo modo. Differentia aũt est in modo offerendi: quia tũc oblatum est corporaliter, modò offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quòd insufficiens fuerit sacrificiũ Christi, sed vt in sacris mysterijs Christus eúsq; sacrificiũ iugiter recolatur iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Heb. ad æquiuocum asserri, quoniam Paulus Apostol. loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse vnam & sufficientissimam in æternum, quum autem de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et bene nota, quòd non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblationẽ offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentã in hoc sacrificio, corpus scilicet & sanguinem Christi: nam si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur signum tantùm, & non res inuenitur: nam neq; mors Christi neq; status mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors verò eius significatur quidem sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quòd Christus moritur, sicut oportet verificare quòd Christus in eo continetur, in eo offertur, in eo tanquã res existens contenta & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solùm quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur.) sed etiam quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim seperatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obijcitur, sacrificium altaris non esse institutum à Christo neq; ab Apostolis, aduerte, quòd ex verbis Pauli Apostoli in epistola ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vsu non solùm vt sacramẽtum, sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quòd & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim, Paulus dicit se tradidisse Corinthijs, antequam scriberet eis primam Epistolam, quòd accepit à Domino, de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quòd multa Apostoli i tradiderunt ecclesijs seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ Scripturæ libris. Ecce vides hic quòd nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthijs id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthijs ante Epistolam doctrinam eucharistiæ, quam acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterum est, quòd id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthijs de Eucharistia, est illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum vsitati, dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus, videre Israël secundum carnem, nónne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum sit aliquid, aut quòd idolum sit aliquid? sed quòd quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo, nolo autem vos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensę dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & contextu clarissimè patet, quòd Apostolus supponit ritum ecclesiæ, qui tunc, & nũc seruatur: scilicet quòd sumentes eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dæmonijs immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, quòd calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant: misi quis adeò desipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic tectus iunctus ei, quòd dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quòd & tradidi vobis, sufficit ad testimonium prohibendum quòd Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quòd Apostoli docti à Christo tradiderunt ecclesiæ hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturã alijs scriptoribus credẽdũ est, inuenimus Iac. fratrẽ dñi missæ celebrationem addidisse, vt sexta synodus refert de conse. di. 1. cã. Iacobus: Inuenitur tempore Telesphori Papę, (qui VIII. cõputatur Papa à B. Petro) missas celebrandas esse nocte natiuitatis Dñi: vt patet de conse. di. 1. c. nocte. Nota hic, nõ institutionem sed testimonium sexte synodi de additione facta à Iacobo fratre Dñi circa missam: quia nõ Romanus põtifex, nõ Latina ecclesia, sed Græca, sed Orientalis tẽpore Agathonis papæ, & cõstantini Iuniores Im. Constãtinopoli congregata centum quinquaginta Patrũ, testatur missam à Iacobo Apost. ordinatam; si vnius historici scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quòd etiam vt dictum est tẽpore Ie-

Universidad de Deusto
BibliotecA

lesphori papæ quæ octauus à beato Petro papa recensetur (quando ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missæ in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de con sec. di. 1. ca. nocte. Et si gestis martyrũ autenticis apud ecclesiam fides ab ipsis datur, habes ante Constantini tempora (quum ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium eucharistiæ viguisse: vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quò Sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueuetas. Ecce quod Sixtus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit: Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui cõmisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic demum quòd etiã si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio nõ vnius partis mundi, sed vniuersalis ecclesiæ toto orbe diffusæ sufficiens testimonium præberet sacrificium hoc institutũ esse à Christo & traditum ab Apostolis, vt patet ex eo, quòd autoritas ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidẽ ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nam Euangeliũ Ioannis nescirem magis, quàm Bartholomei nisi me autoritas ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tãtum ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductum, esset fortè locus suspicioni, quod adinuentio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sint initio alicuius medij temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quãto ergo magis, cùm tot scriptis testimonijs, Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idololatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

DECIMVM Caput est, quòd idololatria est adorare eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas non est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquã, adorandus est adorantes autem Eucharistiã, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse eu charistam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primę rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus, & veram habens carnem assumptam. Et per hoc idẽ patet error secundæ rationis, quia non ad adoramus acciden tia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id verò quod tertio offertur: quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primùm, quòd non legitur, eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirũ si non legitur, adorasse sacramẽtum ipsius Christi? Si propterea ꝙ non legitur Apostolos Christum adorasse in cœna argumẽtum valet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, non valere argumentum vniuersaliter: non legitur hoc factum ab Apostolis, ergo non est faciendum. Nusquam enim in sacra Scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euangeliũ Lucæ & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus vnquam Doctorum ac sanctorum verbis suis fouet Christi corpus esse in eucharistiæ sacramentum, vt in signo.

VNDECIMVM Caput est, quòd Tertullianus, Augustinus, Origines, Hilariusque souẽt, quòd in Eucharistia corpus Christi est, vt in signo, &c.

CIRCA Hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoq; ex supradictis cõprobantur inutilia ad errorem istius) aduerte quòd autores isti vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negãt cũ hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & cõtentam Christi carnẽ. Ratione siquidem speciẽrum sacramẽtalium appellauerunt, & appellant doctores sacramẽtum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quòd sapienter sacri doctores frequentiã sacramentorum posponunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta verò communia sunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, sed vna tantùm sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

DVODECIMVM Caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA Hoc caput scis, erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operãdi aurea, altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt duæ fides, altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam virtutem salutiferam applicat. Sacramenta

siquidem ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta. Et qui fidem sacramentorũ negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, nõ potest introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS de Missæ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVAESTIO. I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primò quia vere non est ieiunus ieiunio naturæ: quoniã sumpta ablutio vinũ vel aqua est, quoniam vtrumque soluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia si hoc liceret, cùm ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset vnam aliam hostiam consecrata sumere: quod cõstat esse illicitum. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare: quod nõ esse licitum, patet ex ritu ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò, Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sumpta ablutione potest sacerdos sumere Eucharistiæ reliquias, intus vel extra remanentes.

IN HAC, dubitatione Scito primò diuersas esse opiniones. Quidam eñ (de quorũ numero est Scotus in 4. sen. di. 8. (putãt non licere post sumptam ablutionem reliquias Euchristiæ sumere propter primam rationem: quidem autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniã hæc opinio rationabilior atq; ecclesię ritui conformior est, ideo declaranda firmandaq; est. Scito ergo, ꝙ vnum (vt patet 5. Meta.) cũ multipliciter dicatur, quantũ ad propositum spectat, dicitur duplicitèr: scilicet simplicitate & perfectione. Quod nõ solùm est verũ in rebus, sed in actibus: nã non solùm aliqua res est vna simplicitate (vt albedo) & aliqua perfectione (vt calceus cõstãs ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est vna simplicitate, vt visio: & aliqua perfectione, vt prandere constans ex multis operationibus requisitis ad prãdium: vt sumerere panem, carnem, vinũ, &c. Qui igitur examinant actus sacerdotis sacrificium offerentis & sumentis, secundũ naturã actuũ simplicium, coguntur consequenter dicere, ꝙ sumpta ablutione nõ possunt sacerdotes sumere reliquias. Qui autẽ actus sacerdotis secundum naturã actuum perfectiorum constantiũ ex pluribus ad sui perfectionẽ, discutiunt, dicunt ꝙ sicut oblatio corporis & sanguinis est vnũ perfectũ sacrificium, & sumptio eorundem sub speciebus panis & vini est vna perfecta refectio constans ex cibo & potu: ita tota sumptio eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est vnus cõsummatus actus: ac per hoc reliquię tũc sumptæ ad eundem numero actũ perfectum spectant, nõ vt necessario requisitæ ad integritatem illius, sed vt partes materiæ.

¶ Quòd autẽ actus sumptionis eucharistiæ & actus ablutionis, cõputari debeant, non tanquam diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus ecclesiæ cogit omnes cõfiteri, ex hoc, quòd non saluari recte aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè soluãtur. In primis nõ potest aliter saluari, quomodo reliquia eucharistiæ adhærentes palato, vel dẽtibus, possint licitè post ablutionẽ deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad veram comestionem & potationem, non est absque deglutione. Cùm igitur in casu hoc non sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicẽdo quòd totum pro vnico actu computant? Nec officit intento, si quis dicat, quòd non est similę de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptæ, illę non. Nam satis est in proposito, quòd oportet acceptari ab omnibus hoc, quòd actus isti non iudicantur vt diuersi secundũ se, sed cõputãtur pro vnico, adhuc enim eucharistia etiam tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absque dispensatione ieiunij nõ alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu cõputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur, non posset ille ieiunus eucharistiam vere sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore sola, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio, neque potatio. Non potest quoq; deinde aliter saluari quomodo in paraseue, quanto hostiæ pars in vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totũ pro vnico actu cõputãdo: secũdum enim simplices actus iam nõ ieiunus sumeret. Nõ potest quoque saluari, quomodo distinctis hausti bus sumpta eriã prima ablutione, licitè sumitur à non ieiuno (quòd tamen oportet) nisi totum pro vnico actu computãdo. Quòd autem oporteat primam ablutionem, si statim sumitur, sumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem: & illud non

non sit sine subiecto, si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem: & cùm non tam citò corrumpatur, restat vt in secundo hausti sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi à ieiuno sumẽdus est, sicut nec pars hostiæ mixta vino, &c. Non potest quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionẽ sanguini mixtã [illegible] bus hausti bus sumere, & particulam hostiæ post primum haustum in calice remanentẽ oporteat relinquere, quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, quàm hostiæ post primum ablutionis haustũ sumere? Non potest quoq; aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominem sumpta ablutione, & hominẽ, qui prius tantũdem bibisset. Et tamen qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumẽdas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quàm ex hoc, quod absolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ eucharistiæ vt partes materiæ se habeant, ex ritu ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia nõ dicitur bis communicare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquas sumit, etiam si credens se nihil amplius accepturum, adoratum iuit ante ablutionem: vt in religione fit. Et tamen si aliam hostiam sumeret, quantumcunque ieiunus, iterum communicaret, nisi fortè vt reliquias communionis susciperet: quod confirmaret intentum: quia scilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in alijs rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in eucharistia vt partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ sunt particulæ specierum panis & vini: quæ etsi in diffinitione non ponerentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ spectant. Vnde quamuis eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectum sit essentialiter, adhuc tamen perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ sunt. Et quoniam ablutio necessariò immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super quod ratiões fundari & difficultates solui possint: & est quòd sumptio reliquarum eucharistiæ & ablutionis earum pro vnico actu computantur. Oportet enim hęc duo simul concurrere: scilicet rationem reliquiarum, & rationem ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum spectent actum: propter quod non est idem iudicium de alia hostia, & de reliquijs, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quam pro reuerentia sumunt communicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali: qm̃ ista est ablutio reliquiarum extrà manentiũ, illa non, sed aut pro intus tantùm manentibus, vt pro reuerentia. Et quoniam ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantùm, sed corporis: idcirco reliquiæ corporis & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam particulæ hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt, alioquin particula hostiæ ex stridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærés non abluta sumi nõ posset cum ablutus: quod est ridiculũ. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

¶ EX HIS PATET responsio ad obiecta. Nã ad primũ dicitur, ꝙ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & nõ singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cepit: vt dictum est.

¶ Ad secundum patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti: scilicet corpus & sanguinem Christi idẽ sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, vt ritus ecclesiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quòd communicans statim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionẽ suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentium: vnde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum sumendis vacat, adhuc est in actu refectionis: propter quòd nõ est mirum scilicet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumenti bus particulas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primum haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & hærentem sacerdotis digitis particulam sugere: quandiu sumendis vacat reliquijs & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1509.

QVAESTIO. II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

QVAERITVR, Vtrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipens eleemosynam ab altero vt celebret pro eo, satisfaciat dicendo vnam tantum missam pro vtroque.

¶ Et videtur quod non. Primò, quia effectus missæ, pro quo habendo missa petitur & promittitur, est finitus. Finitum autem diuisum, minus habetur à singulis, quàm si totum haberetur ab vno.

Quicquid igitur datur secundo, adimitur à primo, & sic neutri satisfit. Assumptum: scilicet quòd effectus missæ sit finitus, probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures missæ.

¶ Præterea, Cùm idem sit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, si potest missa promissa vni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic ecclesia non bene instituisset missas pro aliquibus determinate, sed debuit omnes pro omnibus offerre: vt bonum commune sine detrimẽto particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si satisfacit hic sacerdos vnica missa pro pluribus, pari ratione satisfaciet etiam vnica missa pro quatuor missis promissis ei dem, accepta ab illo eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autẽ constat esse falsa: damnaretur enim ab ecclesia, qui vnica missa dixisset se satisfecisse pro missis beati Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN OPPOSITVM est: quia virtus missæ est infinita: quia est virtus Iesu Christi in seipso. Infinitum autem potest quibuscunque applicari, & ab eis participari absque vllo singulorum damno: ergo, & cætera.

CONCLVSIO.

Sacerdos suscipiens eleemosynam, vt pro aliquo celebret, si accipiat à pluribus eleemosynam, pro omnibus satisfacit, iuxta illorum deuotionem.

IN HAC quæstione, quia missa cõtinet duo: scilicet orationem & sacrificium eucharistiæ, primò de sacrificio (quod est præcipuum in missa) deinde de oratione dicendũ est. Rursus, quia effectus vtriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio, sigillatim definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, scilicet ex opere operato, & ex opere operante, vt perfecta habeatur de quæsito notitia, singularis examinatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificium igitur missæ dicit duo. Est nanque sacramentum & sacrificium: & inquantum sacramentum, non est ad propositum: quia effectus eius est respectu sumentis tantùm. Inquantum verò sacrificium est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secundum opus operatum consideratur dupliciter, scilicet secundum seipsum absolutè: & secundum seipsum applicatũ huic: si enim consideratur hoc sacrificium secundum opus operatum absolutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita quòd res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita, ita quòd est impetrativum, meritorium, & satisfactiuum infinitè: vnde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptius, quàm sint exosi omnes peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundum efficientiam, & secundum naturam causæ vniuersalis, indeterminatæ, scilicet & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc sacrificiũ est ex suipsius natura infinitæ sufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentũ: ita efficacia huius sacrificij per hanc vel illam deuotionem.

Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificij, ideo loquẽdo de effectu huius sacrificij ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocũque homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptabilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, ꝙ putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim non esse verum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinitæ virtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autem sumatur hoc sacrificium vt applicatum isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorũ, pro quibus offertur: ita ꝙ quia in applicatione huius sacrificij duo sunt: scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem: intentio, scilicet & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus respondet: vnde intẽtio propria est sacerdoti, deuotio autẽ cõmunis est ei & alijs. Vnde & in canone missæ sacerdos auctum intentionis applicatiuè huius sacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro ecclesia tua sancta papa nostro, &c. &, Memẽto Domine famulorum famularumq; &c. & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiũgit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc enim non solũ ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationem huius sacrificij non solùm intentione, sed deuotione adiũctã perficiẽs ita quòd quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est: quia in sacrificijs & oblationibus quantitas deuotionis magis pensatur, quàm quantitas rei oblatæ. Vt patet de vetulæ oblatione Luc. 21. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulãs Iesus iuxta mare Galilææ, dicentis: Non perpendit Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & per vnicã deuotionẽ nõ exhauritur, nec minuitur

nuitur, consequens est vt non solùm pluribus, sed infinitis deuotionibus vnius sacrificium sufficienter respondeat, cuilibet certa pariendo satisfactionem. Nihil igitur à dimittur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificij secundù se & applicari ad ipsum, ex hoc, quòd alter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuiq; respondet tantundem, quantum si p se solo diceretur: quia vnicuiq; sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et confirmatur hoc ex ipso canone missæ, in quo nô solùm generaliter p ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitâtur, & omnibus circûstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Côstat nanq;, quòd non est determinatus numerus cogitandorû in Memento: & multò minus determinatus est numerus circûstantium: & quòd nullus ex alterius côfortio minus habet de effectu missæ: & quòd hæc non referuntur ad orationem, sed sacrificium: qm̃ ibi expressè dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerût hoc sacrificium laudis. Et quòd nô solùm pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, quoniâ expressè dicitur, pro redemptione animarû suarum: redemptio enim à malis est, & vt ipsum nomen testatur satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quòd vna missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantû p pluribus. Hoc em̃ nô sequitur ex dictis: qm̃ non diximus, quòd effectus huius sacramenti respôdet intêtioni, sed deuotioni. Nô em̃ quâtum intêdo ex hoc sacrificio satisfacere tâtùm satisfacio, sed quâtâ deuotionê habeo, tâtam ex illo haurio. Vñ si ego offerês hoc sacrificiû, habeo deuotionê tantâ, quòd ei respondet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni, & intendo celebrare pro satisfactione vnius, ille reuelabitur satisfactione vnius anni. Si aût intêdo satisfacere pro duobus æqualiter quolibet reuelabitur pro medio anno tantum, si p tribus, pro tertia parte anni: & sic de linguis. Et similiter etiam dico de satisfactione respondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem missam, quòd si pro vno fit, totam sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quotcunq; alijs facientib⁹ eâdem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respôdens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificatur theologorum sentêtia, dicentium esse ctum huius sacrificij finitum & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, quòd missa rogata à pluribus, plus satisfacit, ceteris paribus, quàm rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter missa rogata, p aliquibus, plus valet illis, q̃ si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte D. Thom. q. 79. ar 5.) soluûtur omnes difficultates accidêtes in hac materia, quoad valorem sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundû se, & finitas effectus in vnoquoque, & autoritas doctorum & ritus ecclesiæ in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, quàm in plutibus & côsuetudo tam offerentium pro vna missa (vt in parochijs accidit) quàm celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, vt in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quãtitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est quæstio, sed ex ista parte petita, aut promissa intelligitur missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertranseo.

ET AD Secundam partê missę, quę est oratio, descendêdo, dicêdum occurrit, quòd oratio cû sit actus religionis, cuius est culeum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationem enim mens ipsa Deo offertur: vt Dionys. Grego. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij côtinetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorum nostrorum, & ad Heb. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructû labiorum confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, inquantum est petitio: propter quod distinguitur de oratione, inquantum est meritoria, vel satisfactoria, vel imperatoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatiô spiritualis est effectus in ipso orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & consolatoria, vbi de oratione secûdum eius communicabilem effectum est quæstio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Marc. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte verò Dei innititur suæ misericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantum imperatoria, non minus, si pro pluribus, quàm pro vno fiat, valet: sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuinæ largitatis, & ampliori charitate procedit. Inquãtum autem satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis, sicut exteta operis pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est, quod satisfacit [illegible] quantitatem deuotionis offerentium (vt patet ex autoritatibus [illegible] vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum in qô. supradicta tertia part.) ideo idem est proportionabiliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificij eucharistiæ: non quo ad titatem oblatu, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis: & propterea sicut dictum est, illud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantem in orante, quum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur propriè à sacerdote afflictio (vt in iciunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primò, & ad satisfaciendum: cm̃ dum petitur oratio, tale sacrificium, s. petitorium postulatur. Ex his autem patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio missæ, inquãtum imperatorium vel meritorium. Nec restes dubius propter meritû congrui: qm̃ cùm côstat in quadã condecentia (vt s. nobis facientibus quod in nobis est, Deus faciat quod ipsum decet) vis meritoria dêcongruo in sacrificijs & postulationibus attêdit scam deuotionem & fidem offerentium, vel eorû, pro quibus offert. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de alijs dictû est. Et per hęc patet, quòd affirmatiuè respondendû est quæsito.

VNVM Tamen dubiû restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorû, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil scientes de hac missa, quæ offertur pro omnibus scîm eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio procurâtis, & non procurantis missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, quòd hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum, pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanq; deuotio vt causa quædam determinatiua sacrificij ad hunc effectû: vnde Greg. in autoritate allegata, effectus deuotionê ponit vt causam, die ès quòd ppendit Deus ex quãto pro fertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, quãuis iudispositio talis ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificiû em̃ non operatur per modum agentis vt sacramenta, sed per modum oblationis: sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodo libet causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo, &c. Quo fit, vt defunctis secundum præcedentem eorum deuotionem in communibus vel in specialibus, & secundû deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circûstantibus tanquã seruitoribus ad minus: vniuersis aût tanquam cõmunicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem prosit. Quum enim sacerdos oret, & offerat in persona ecclesię, & quilibet fidelis sit membrum ecclesiæ, consequens est, vt quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificium, ac per hoc quælibet missa singulis fidelibus prodest etiã satisfactoriè iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus ecclesię orationibus & sacrificijs: sicut habentes deuotionem in orationibus & missis alicuius personæ participes fiunt illarum iuxta suam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut non est æqua vno tantû & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & elemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione Sanctorum tantùm, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD PRIMVM argumentum in oppositum iam patet respôsio ex dictis, quòd effectus, scilicet missæ est finitus cuilibet secundû suam fidem, quo ad impetrationem, & secundû suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtrunq; dicitur in canone, Quorû tibi fides cognita est, & deuotio nota. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur, quòd canon missæ testatur missas ita ab ecclesia ordinatas pro particularibus, vt tamen semper pro omnibus viuis & defunctis explicite celebrentur: vt patet intuenti, Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua omnibus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiusçũq; damno exitat priuatas deuotiones pro se vel alijs, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant speciales. Est etiã alius fructus ex specialibus missis qm̃ enim naturaliter vnicuiq; amabile est proprium bonû, & quod cõmune est negligitur, excitamur magis. Adûgitur quoq; nô parui pendendus effectus in sacerdote, q. & de propria deuotione offert, p particularibus à quibus suscepit elemosinas, vel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur: quòd si offerentes & pro quibus offertur habe-

berent tantam deuotionê in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic (manifestè enim [illegible] et petentem habere maiorê deuotionê in triginta & merito, quia [illegible] or honor exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæ[illegible] s) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere tri[illegible] hæc de hac quæstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS
de Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica Quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas, exoluens earum aliquam infra missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus missæ distinguitur contra cultum horarû canonicarû. Nam sicut tenetur quis ad Primã & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quòd si quis ex proposito per notabilem partem missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa: quia non diceretur interesse missæ plusquam dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positiuum, ac per non licet occupare hoc missę tempus ad quem cunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN OPPOSITVM Autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia missa exigit solam præsentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur: constat autem quòd vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad missam sufficiat præsentia, patet ex eo quod aliter tam surdus & cæcus quàm multitudo maxima vni præsens missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satis faceret præsens missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi missa, præsentibus licitû est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos non auditur, aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro pœnitentia est quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pariratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in missa Tertiam, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum missæ, quòd omnes negant: aut alter tantùm, qui debitor erat horæ aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quod quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille nô satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum missæ, ita impedit, si sponte, quàm si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit ali quem de facto exoluisse infra missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus amissionis horarum, quàm missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

CONCLVSIO.

Quanquam minus liceat infra præceptam missam orationes aliàs præceptas dicere: dicens tamen illas, satisfacit vtrique.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarâdum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium & secundariò doctrinam, (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechuminorum, puta ad eruditionem ordinatur: sacrificium verò vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificiû offerât: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mête. Si enim sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentare sacrificio facere & voluntariè dormire: & rursus posset mentem ad quæcunque voluntariè diuertere: quorum vtrunque est absurdum. Præceptum enim ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligêdum est more humano, vt scilicet intersint vt rationales. Ita q̃ sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc est proposito, seu animo vacandi Deo (quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositum) ita populus ex hoc, quod obligatur ad missæ cultui interessendum, tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo, quantû Deus dederit.

¶ Est autem in missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet missa: nam vterque tenetur attendere missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, q̃ ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio: vt perat, scilicet sacrificij acceptionê. Secũdò ex eo q̃ eidem dicitur, Sursum corda: vbi inducitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificiû. Tertiò, ex eo quod idê dicitur. Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarû actionê. Quartò ex eo quod institutio missæ habet, vt populꝰ & audiat quæ doctrinę sunt, & dicat quæ laudis sunt, ad populum enim (iuxta Patrum institutа) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrique attêtio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo quã faciêdo: populus aût secluso auditu eorû, quæ altè dicûtur, quû intelligûtur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui sola mente circa missam occupari non sufficiût,) magna est multitudo, inde fit vt licitè populus aliquam vocalem orationem, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dum altè dicit, si non intelliguntur quæ dicuntur, assûmat ad excitandam aut conseruandam mentem attentam seu vacantem Deo durante sacrificij tempore. Hæc enim in admiminiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri piè intelliguntur: melius enim, imò recta via esset vt solа mente aut quasi sola mente circa tantum sacrificium occuparentur præsentes, petendo vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentiæ ibi, &c. Nec propterea laqueum iniicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas, & sacerdos celebraus, si præter intentionem euagatur, excusatur ab attentione: ità & populus: satisfit em̃ huic præcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad missam, vt faciat quod ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat objicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO AD secundum difficultas consurgit ex eo, quod hinc licitum est populo assumere quãcũque orationem ad habendã mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assûmere orationem votiuam, aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assûmitur: imò quodlibet horum ad sacrificium missæ optimè ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus culibus debitis non solueretur, nisi vnus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) expescant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ desperatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas (& similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIVM Duo occurrunt pro responsione ad quæsitû dicêda. Primû est. Nô licet in missa præcepta dicere orationes aliàs præceptas. Probatur, tũ quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin nô suauiter exoluûtur: Tum quia oppositû faciendo interuenit confusio attentionũ & temporum dum duæ attentiones côfundûtur in vnã, & duo têpora in vnû. Tũ quia minus soluitur, qm̃ pro duabus attentionibus soluitur vna, & pro duob⁹ têporibus dicatur Deo vnû. Tũ quo ad horas, q̃a priuata autoritate non licet vnum publicû cultû subordinare alteri publico cultui disparato: quod tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo têpore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenês, quod nô possunt hęc infra missam præceptа dici. Nô tamẽ p hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licitè sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniã tunc nô tam missa quàm missæ solennitas agi-

tur: & ipse nihil omittit missæ, sed est tempus, & per accidens vacat & idem est iudicium de ministris & alijs in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundò est, Si infra præceptam missam aliqua oratio aliàs præcepta dicitur, vtriq; satisfit: quamuis minus bene, vt dictum est. Et loquor quando secreta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusq; non autem quantum ad meritum: qa nullus peccando venialiter, meretur vitã æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam, tollitur meritum, quod haberetur per talem actũ, si recte fieret. Hanc itaq; conclusionem non pono, eo quòd illius rationem affirmatiuã videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quamuis sufficere videantur ad concludẽdum esse illicitum exoluere vtrunq; debitum simul, non tamen sufficiunt ad concludendum, non valere solutionem vtriusq; si de facto fiat. Quod em multa debita ex diuersis præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, non est dubium: nam si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implendi votũ tempus transeat, occurrit casus, in quo quis in præcepto confitendæ fidei teneatur exponere se martyrio, nõ est dubium, quòd exponens se satisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis commissis. Potissima igitur ratio in oppositum est, quia disparati debiti cultus non exoluuntur vt sunt (vt s. diuersi & disparati sunt) si simul exoluuntur. Sed hæc recipit distinctionem: quoniã disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorum materię sunt simul incompossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorum s. vterque exigit occupationem exteriorem: & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidã verò quorum materiæ sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationem exterioré: & possunt vtroq; modo exolui: & disparate & simul subordinando vnũ alteri. Et tũc licet non exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia: quia vtraq; materia, missa scilicet & pœnitentialis oratio exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptũ inuenitur vt non valeant, nisi exoluatur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa missam, potest orationem pœnitentialem vel votiuam assumere ad mẽtem Deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quamcunq; aliam assumere: & sic cultui vtriq; faciet satis. Quòd verò de duabus attentionibus & temporibus obtare apparet, euaditur ex eo quòd licat præceptum fit, quòd quilibet cultus exoluatur attentè: non tamen inuenit præceptum, quòd omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla couincitur præcepti transgressio. Sat enim est, quòd quilibet exoluitur attente. Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum cũ inuenitur præceptum de duobus temporibus: ppterea si multi possunt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quòd licet minus quantum ad numerum attentionũ & temporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet malè faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam missę, nõ tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

VNDE Patet responsio ad primum argumentum. Cõceditur enim, quòd peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo quòd non est simile præceptum de festo præcepto de missa: quia illud datur directè de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tempus festiuum habet indeterminatam materiam positiuam, in qua honor occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sanctũ opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Illud verò datur directè de cultu missę, & tempus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus missę per se præciperetur, quũ haberi materiam determinatam, scilicet missam: non satisfieret vtriq; cultui: quia non satisfieret vtriq; tempori, vt patet.

¶ Rationes aũt ad alteram partem allatæ non concludunt, quòd liceat vtrunq; exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attẽtiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam sed non solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd nõ est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: non sic autem est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respõdetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quòd vterq; est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum: & si treatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS
De Præcepto Eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

1 *Operis ratio ac intentio, atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.*
2 *Quãm falsa fuerit æstimatio eorum, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit necessitatem eleemosynæ.*
3 *Verborum diui Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.*
4 *Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare videbantur.*
5 *Solutio obiectionum in capite primo positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.*
6 *Expositæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum autoritate confirmatio.*

CAPVT I.
Operis ratio ac intentio: atque falsa quorundam opinionis super mentem diui Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

HARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est ordinis tranquillitatem in eleemosynarũ largitione necessario seruadam: intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomę intelligẽtium, multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat a vero deuiationem, & ea maxime tẽmenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viæ: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum prębẽdum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facilè est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac speciali quæstione tantò maius immineat periculum, quantò vltra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessores reguntur, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostendetur, asserunt. Sanè Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secũdo Decretalium de iure iurando cap. si verò. & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, ca. 14. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorũ, qui Summulam fecit Rosellam nomine, inde eleemosynã & mutuo: non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda secundę, quæstio. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quòd secundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quòd dans habeat aliquid superfluum, nẽdum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quàm suis, (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

CONCIPERE Autem poterunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, quòd art. 5. 32. q6. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore artic. determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quòd hoc modo donũ eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quòd actus est de necessitate virtutis: scilicet secundum quòd recta ratio requirit: secundũ quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista cõsideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis: & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo quòd in sequenti articulo determinando dicit, quòd quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, quòd concurrente altero prædictorum tantùm, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo persona, id est, decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare: nisi vtraque supradicta conditio concurrat, Confirmatur hæc quia

quia ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare: eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub concilio. Hæc ille.

CAPVT II.
Quãm falsa fuerit æstimatio eorum, qui imponunt Dom. Thomæ, quòd negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

QVOD AVTEM Prædicta expositio non sit secundum mẽtem & doctrinam San. Thomæ liquet primò ex eo, quòd San. Thomas in sent. distinctio. 15. quæstio. 2. articu. 1. quæstio. 4. expressè determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est, Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluum naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluũ naturæ, & personę dicitur, quòd secundum statum præsentem non est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium non pertinet, vt dicitur tertiò Eth. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cùm apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeo clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quòd aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes. Honor autẽ ille secundum Augu. ad reuerentiam & subuentionem in necessarijs pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quamuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore, & secundum alias determinatas conditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitę quę quidem subuentio debet esse ordinata, patet quòd quis diuitijs non vtitur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitę, vel inordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autẽ subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo, Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primò sibi postea sibi cõiunctis subueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quàm alicui necessitati conditionatę, quę est quum quis indiget aliquo ad sui statum decentem cõseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionẽ perfectã, sibi & sibi coniunctis, puta familię, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum alijs respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuę, in quo attenditur necessitas absoluta & actu argumentatiuę in quo attenditur quasi necessitas conditionata, parat ad cõseruationẽ speciei, generatiuę virtuti subministrãs. Et similiter præceptum legis obligat, quòd etiam necessitati extraneorum absolutæ, primo subueniatur, quàm propriæ vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quia dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quod est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet quàm apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuiq; liquere potest, quod doctrinę suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secundæ. Quòd si aliquis dixerit hoc, quod dixi in 4. sentent. retractata ab ipso San. Thoma in Secunda Secundę, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit retractet absq; memoria vel suę olim opinionis, vel illorum, q sequuntur eã, vel ipsius opinionis, Secundò, ex eo, quòd illa sententia non solùm sua, sed communis antiquorum fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit san. doc. reprobare suam olim, & communem aliorũ opinionem, si nõ illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ: qõ. 88. art. 2. opinionem, quam in 4. Sentent. distinct. 38. quæstio. 1. articu. 4. secutus fuerit circa dispensationem vòti per professionem solennizati reprehendens, expresse eius meminit. In tertia quoq; parte, quęstio. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinct. 14. arti. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter partem quęstio. 70. art. 4. opinionem, quam in 4. sent. dist. 1. quęstio. 2. ar. 4. circa gratiã circuncisionis secutus est, reprehẽdens, expresse etiam seipsum mutuallę opinionem asserit. Alibi quoq; similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostẽdatur mos eius. Si ergo hęc est eius cõsuetudo, quomodo hoc in loco suã & communẽ ipso teste sentẽtiã reuocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, q nõ sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & communis opinionis verbis adeò obscuris & extortè exponẽdis, absq; vt dictũ est, suæ intentionis propalatione. Hoc siquidem & est contra promissionẽ à se factã in proẽmio totius Summæ, vbi dilucidè secundum quòd materia patietur, se prosequi cũcta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam, quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositũ præ se ferentibus vteretur, potès claris vti: Nunquid timebit hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatẽ eos celare vellet? Quartò, ostenditur hoc idem ex verbis S. Tho. in Secunda Secundæ, ibidem concludendo enim ait: Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus verbis, quę verba ipsa significant. Accersito aũt quemcunque optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis. Præceptũ est, vt fiat hoc, & fiat illud, respondebit certe, quòd duo præcipiuntur: & quòd scilicet hoc fiat, & ꝙ illud fiat. Quum autẽ verba S. Tho. talia sint, quare nõ talis sumendus est sensus. Dixit em. In præcepto est dare eleemosynã de superfluo, & dare eleemosynã ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligẽdo præcipit, cùm dicit, & quòd detur eleemosyna de superfluo, & quòd detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quintò, confirmatur hoc idem ex verbis S. Thomæ in eadem Secunda Secundę, qõ. 66. art. 7. in cor. vbi ait: Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum substentationi: vnde dicit Ambro. & habetur in Decretis distinct. 47. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumẽtum est, quod tu recludis, miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnicuiscuiusque dispẽsatio pro priarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionẽ. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumẽtorũ, elici potest. Sextò confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ, q. 87. art. 1. ad quartum: vbi ait: Tertiæ verò decimę, quas cùm pauperibus comedere debebant, scilicet in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc ꝙ Dominus non solùm decimam partẽ, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secũdum illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynã. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, non consuluisse Dñm Iesum superflua erogari pauperibus secundũ doctrinam S. Tho. Septimò, confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadẽ Secunda Secundæ, q. 118. ar. 4. ad secundum. inquirens enim ibi an auaritia, semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic: Minimũ in auaritia est, ꝙ aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale. Dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quã tu conseruas, indigẽtis argentũ, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumẽto ait. Ad secundum dicendum, quòd Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtrãque conclusionem posuit. quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit, quòd dixit in 4. sent. si in tot locis Secunda Secundæ expresè confirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne de cætero talia sancto doctori imponas.

CAPVT III.
Verborum diui Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, q. 32. ar. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: vt proximo non solùm velimus bonum, sed etiam operemur: secundum illud 1. Ioan. tertio. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quòd eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosinarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum: necesse est quòd hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis, scilicet quòd recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, vt id

quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secũdum illud Lucæ.11. Quod supereſt, eleemosynam date. Et dico superfluum nõ solũm respectu suipsius (quod est supra id, quod est necessarium individuo) sed etiã respectu aliorũ, quorũ cura sibi incũbit, quia prius oportet q̃ vnusquisq; sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorũ dicitur necessarium personæ, secundum quod persona dignitatem importat: sicut & natura primò accipit cibi, quod est necessarium ministerio nutritiuæ: superfluũ autem erogat ad generationẽ alterius per virtutẽ generatiuam. Ex parte autẽ recipẽtis requiritur, quod necessitatẽ habeat: alioquin nõ esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed quũ nõ possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habẽtibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptũ, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatẽ patitur sustentari non potest: in illo em casu locũ habet quod Amb. dicit: Pasce fame morientem: si non pauperis, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: alias autẽ eleemosynas dare in consilio est sicut & de quolibet meliori bono dãtur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sentẽtia: Eleemosynarũ largitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solũm secundum affectum, sed effectum, est in præcepto. Tunc autẽ est in præcepto, quando est necessaria virtute charitatis, ita quòd sine tali eleemosynæ donatione charitas manere nõ potest: quia est actus eius. Tunc autem est de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autẽ secundum rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid scilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solũm naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptũ, & naturæ processum. Ex parte autem eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynę actũ, est necessitas, seu indigentia, non quæcunq; (quia ab vno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynã de superfluo est in præcepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynã ei, qui est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: alias autem est in consilio. Quod autẽ iste sit verus sensus, patet ex eo, q̃ secundũ istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & cõclusiones, nulla contradictio inter dicta eorũ hic & in alijs locis supra allegatis: sed omnia inueniũtur consona, non solũm supradictis, sed etiam alijs dictis S. Tho. In quæstionibus siquidem de malo, quæst. 13. art. 2. ad quartũ, exponens supradictam autoritatẽ Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluũ secundũ illud Lucę. 12. Quod supereſt, date eleemosynam. In quolibetis quoq;, quolibeto 7. vel 8. apud aliquos codices quæst. 6. art. 2. vbi quærit vtrũ ille, qui non dat pauperi petẽti, si habeat de superfluo, peccet: ponit eãdem primam conclusionẽ in hæc verba: Circa hoc distinguendum est: suppositio enim, q̃ aliquis habeat de superfluo & respectu individui, & respectu personæ, quòd tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia signa extremæ necessitatis, aut non: si videt, certũ est, quod tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambro. Pasce fame morientem: si non pauperis, occidisti. Si verò non apparent, tũc non tenetur dare pauperi petẽti: quia quamuis teneatur dare superfluũ pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundũ quod sibi visum fuerit, oportunũ. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hæc cõclusiones super rationes multas. Quum enim bonũ consurgat ex causa integra, malũ autẽ ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit 4. ca. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga proximũ indigentem conseruari non potest, nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuũ tollatur, contrariatur autẽ dilectioni proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas non aduta: & ideò quodcunque illorũ inueniatur, charitas non saluatur, & consequenter malum culpæ mortalis consurgit: & hæc est ratio quam tetigit S. Tho. in quæst. 32. loco prælegato: quũ dixit, q̃ actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, secũdũ quod recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius: Quum ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Thomas in Secunda Secundæ quæstio. 44. articulo vltimo, (& ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quàm corpus nostrũ. Sed decentia status est quoddam bonum exterius: igitur tenemur de necessarijs ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter quũ charitatis ordo exigat, vt decentiam status proximi superfluitatibus nostris præponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult) hoc autem malum abijcit, tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit sanctus Thomas in 4. sentent. vbi suprà. Amplius: Cùm virtuti duo sint extrema contraria, scilicet superabundantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autem licet [illegible] medium se extremo superabundanti careat (quia, vt inquit Bern[illegible] Charitatis modus est absque modo esse: ex eo quòd obiectũ [illegible] tantum amari, quantum est amabile) vtunque tamen extre[illegible] habet secundum exteriores operationes: vt ex Secunda Secundæ quæstio. 26. articu. 7. habetur: vnde & ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quam oporteat attribuere tam sibi, quàm alijs: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, vt dicitur 8. Ethic. Defectus verò est minus corporalibus bonis, vti quàm oporteat & ad sui & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturæ & personæ habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quàm oporteat huiusmodi bonorũ applicet (aliter superflua non sunt) manifestũ est, quod in charitatis extremum contrarium secundum superabundantiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis cõiuijs plus alijs, quã deceat, tribuit, & consequenter vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus alijs, quàm oporteat, communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ humanæ primò, deinde cæteris cõmoditatibus) patet quòd in extremum secundum defectũ declinat, sicut & ille, qui suipsius ob suam misericordiam corporali saluti subuenire negligit: vnde & vterque à charitate recedit: & consequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in quolibeto 6. qua. 8. tio. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentium res appropriauerit quo ad vsum, procurationẽ & dispẽsationem: (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 66. ar. 2.) constet quoq; quòd à iure gentũ nihil inordinatũ vim sumit (quoniã à natura vt rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huius superfluunt quo ad naturam & personam, eius esse quo ad vsum (vsus enim superfluorũ inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet illius sint quo ad procurationem & dispẽsationem. Si autem ex iure gentium eius non sunt quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debentur: dispensanda tamen secundum arbitrium possidentis, cui (vt dictum est) dispẽsationem ius gentiũ appropriat. Cõtra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarij personæ sit habentis, etiam quo ad vsum, simpliciter loquẽdo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluum censetur eius vsus respectu ipsius patientis extremã necessitatem, & iuris naturalis vis exigit, vt tanquã superfluũ patienti debeatur. Non enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, ita necessariũ personæ appropriat huic quo ad vsum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est: quia si abisto possidente necessarium personæ in tali casu nõ dispẽsetur patiẽti extremam necessitatẽ, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subuenire extremæ necessitati de necessario personæ. Et hæc est ratio, quã tetigit S. Tho. in Secũda Secundę, q. 32. in hoc ar. in respõsione ad secundum: & est sumpta ex verbis Basilij & Ambr. Ille enim exponens verba Dñi, Lucæ 12. dicẽtis, Congregabo omnia, quę nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea sumens in vitam tuã? sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriãdo, quod ad cõmunẽ vsum ordinatur: similes sunt diuites qui cõmunia, quæ præoccupauerũt, æstimãt sua esse. Si enim quilibet suæ necessitatis sufficientiã recipiens, relinqueret superfluũ indigẽti, nõ esset dives, nec pauper. Cęterũ si fateris ea tibi diuinitus puenire, an iniustus est Deus, inæqualiter res nobis distribuẽs? cur tu abũdas, ille verò mẽdicat, nisi vt tu bonę dispẽsationis merita cõsequaris, ille verò patiẽtiæ brauijs decoretur? Nõne spoliator es, qui dispẽsanda suscepisti, ppria reputãdo? Est panis famelici, quẽ tu tenes: nudi tunica, quã in cõclaui cõseruas: discalceati calceus, q̃ penes te marcescit: indigẽtis argẽtum, quod tu possides inhumanitus: quo ei tot iniuriaris, quot dare valeres, Ambr. autẽ eãdem parabolã tractãs: vt in Decretis habetur di. 47. sicut Hi. ait, Propriũ nemo dicatẽtãs: vt in Decretis habetur di. 47. sicut Hi. ait, Proprium nemo dicat quod est cõmune: q̃ plus quã sufficeret sumptui, etiam violẽter ob tentum est. & subdit, Quis eũ tam iniustus, quam qui tam multorum alimenta non suum vsum, sed abundãtiam & delitias facit? neq; eũ minus est criminis habenti tollere, quàm quum possis & abundas indigentibus denegare. Cõcludendo igitur secundum veritatẽ & S. Tho. doctrinam, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personę ex parte dantis, & extremã necessitatẽ ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsum diui Thomæ impositam sententiam confirmare videbantur.

ANTEQVAM Autem satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

¶ Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quum eleemosyna sit ad alterũ, oportet coniunctum vtriusq; conditiones considerare, & nõ diuisim: [illegible]t & de iustitia dicitur 5. Ethic. vnde & S. Thom. in hoc art. ait, quòd [illegible] nulla est ratio quare eleemosyna alicui detur, quantũcunq; [illegible] habeat superflua, nisi iste egeat: ergo copulatim oportet [illegible], quòd duo sunt consideranda ad præceptum eleemosynę [illegible] superfluitas: & extrema necessitas. Secundò, quia si non coniunctim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiens quidẽ: quia dicit, q̃ habẽs superflua, tenet largiri eleemosynaliter, & non dicit cui: & similiter quòd patienti extremam necessitatem sub pœcpto subueniendum est, & non dicit à quo. Impossibilis verò quandoq; : quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertiò: quia post art. istum quærit S. Tho. vtrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si in præcedenti art. iam determinatum est, quòd patienti extremam necessitatem tenemur dare de necessario personæ, quid opus erat dubitare vtrum sit dãda eleemosyna de necessario? Quarto: quia S. Tho. in quolibet. 6. q. 7. seu art. 12. in respõsione ad primũ, dicit hæc verba, Non semper peccat mortaliter quotiescunq; non dat pauperi: qui superfluum habet, sed quãdo necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quòd obliget ad mortale, non potest ratione determinari: sed committitur prudentiæ. Et in respõsione ad secundum dicit, Dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: vt scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda: tamen hoc totum ratione vniuersali determinari nõ potest, sed committitur prudentiæ vt dictum est. Ex his enim verbis videtur quòd superflua erogare secundum S. Thomam non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HÆC Respondetur. Et ad primum dicitur, quòd aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ: & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemosynæ præceptum exigantur duo, s. superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigẽtia naturæ vel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda: vel superfluitas naturę ex parte dantis, & indigentię naturæ, id est, extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo, quòd superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem sed extremam alterius necessitatem, quam hic S. Tho. superfluitati combinat, oportet enim quòd si vni supereſt, alteri deficiat: vt Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius, quantum est ex se, obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens autem est, quòd hic vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, ideo disiunctim intelligendus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incidetur errores. Et si subtiliter aspiciat quis, videbit quòd ad ipsam obligationem præcepti duo concurrunt, scilicet superfluitas naturæ vel personę ex parte dantis: & necessitas naturæ vel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimùm eueniunt: vt pluries Aristoteles. in Eth. dicit. Communiter autem imò potius semper, superfluitas vnius, est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neque ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personæ dignitatem, ideo summariè loquens S. Thom. ea quæ complent rationes præceptorum, assumens, ad alias loca tanquam ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcepti, & dare de superfluo, & dare extremã necessitatem patienti.

¶ Ad secundum dicitur, quòd doctrina sufficiẽs est, & quia summariè tradita, & quia alibi explicata est, & quia facilè subintelligi potest eui danda sunt superflua (indigenti scilicet & patienti extremam necessitatem) & à quo subueniendum est, ab eo, s. qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est verum, quòd quandoq; impossibile sit hoc obseruare, quoniam secundum Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscum, & dato quòd non appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundò, quòd quia (vt dictum est) sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium sufficienter respondetur quantum ad propositum spectat, quærendo ab obijcientibus, ad quid sanctus doctor in 4. sentẽ. distinct. 15. post articulum adductum, in quo expresse has conclusiones determinauit, mouit illammet dubitationẽ (an scilicet eleemosyna danda sit de necessario) in eadem qõ. art. 4. Causa enim quam redditurus sunt, quare hoc fecit in quarto, est illa quare hoc fecit in secunda Secundę, & quum in 4. videant, quòd talis articuli quæstio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateantur fallax assumpsisse signum in Secunda Secundæ ad suam expositionem probandam. Est autem in promptu causa quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia specialem scilicet præ se fert difficultatem necessariorum distributio, quum enim audis necessarium, distribuendum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, quòd necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, &c. cætera.

¶ Ad quartum dicitur, quòd oportet intelligere responsionum terminos secundum quòd in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptistę Luc. 3. quod inducitur scilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non ergo, vt glossa ibidem dicit, & Petrus de Palude in 4 dist. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalem secundum caliduum & frigidum, serenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundam conclusionem supra determinatam, quia necessarium personæ quòd est natura superfluum, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionem hoc modo. Dare omnia etiam necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tamen simpliciter est in consilio, ergo dare superflua naturæ, quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptum obligat plus quàm consilium, ergo male responsum est, quòd præceptum illud de duabus tunicis, & similia, intelligũtur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quòd vtunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas enim obligans ad necessaria naturæ communicanda, est non quæcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam vitam propriam tenetur discrimini exponere propter illum, si enim pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequens est quòd priuare se necessarijs vitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptum sit. Necessitas autem ad superfluo obligans naturæ communicanda, est minor: sufficit enim ad hoc, quod pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur. sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarũ.

AD EA verò, quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt respondetur. Et ad primum quidem responsio ex dictis aperta est. Iam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo considerãda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

¶ Ad secundũ verò dicitur, quod ly laudabiliter, potest dupliciter sumi. Vno modo, vt distinguitur contra, Necessario, & sic idem sonat laudabiliter quod bene, sed non de præcepto, sed de cõsilio. Alio modo vt distinguitur cõtra, vituperabiliter: & sicdẽ sonat quod virtuose. In proposito S. Tho. accepit laudabiliter secũdo modo, & nõ primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̃ in illis casib⁹ trib⁹, quos enumerat non inordinatè, sed virtuose quis necessaria personę largiretur. Ex hoc autẽ quod virtuosè hoc fieri dicitur, nõ sequitur, ergo nõ de præcepto: quoniã actus virtutis cõmunis est præceptis & cõsilijs.

¶ Et quia hoc verbum arbitror fuisse occasionem errandi alijs & falsam fouisse expositionem, propterea quod creditum est, quod S. Th. veteretur ly laudabiliter, primo modo: ideo ostendo quod secundo modo accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex art. titulo, ac S. Th. more. Quũ enim consueuerit diuinũ eius ingeniũ quæstionibus respõdere formali: propter quod vniuersaliter, p̃fundæ sunt eius sẽtẽtię & occultę minus pspicacibus: & titulus articuli nõ sit, an de necessario fieri eleemosyna debeat sub præcepto vel consilio, sed an necessario dare liceat eleemosynã, sua nõ intererat rñdẽdo differe de necessario dare liceat eleemosynã, sua nõ intererat rñdẽdo differe, q̃ hoc sit in cõsilio vel præcepto: sed q̃ hoc sit contra virtutẽ vel secundũ virtutẽ, licet ad perfectiorẽ doctrinã potuisset pòst subiungere: & hoc nõ solũ est secundũ virtutẽ, sed etiã in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuose exponẽdum est si difficultati motę

¶ Et quia hoc verbum arbitror fuisse occasionem errandi alijs & falsam fouisse expositionem, propterea quod creditum est, quod S. Th. veteretur ly laudabiliter, primo modo: ideo ostendo quod secundo modo accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex art. titulo, ac S. Th. more. Quũ enim consueuerit diuinũ eius ingeniũ quæstionibus respõdere formali: propter quod vniuersaliter, p̃fundæ sunt eius sẽtẽtię & occultę minus pspicacibus: & titulus articuli nõ sit, an de necessario fieri eleemosyna debeat sub præcepto vel consilio, sed an necessario dare liceat eleemosynã, sua nõ intererat rñdẽdo differe de necessario dare liceat eleemosynã, sua nõ intererat rñdẽdo differe, q̃ hoc sit in cõsilio vel præcepto: sed q̃ hoc sit contra virtutẽ vel secundũ virtutẽ, licet ad perfectiorẽ doctrinã potuisset pòst subiungere: & hoc nõ solũ est secundũ virtutẽ, sed etiã in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuose exponẽdum est si difficultati motę

Universidad de Deusto
Biblioteca

excipiens profert hæc verba, Quum enim distinxisset necessarium in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, quòd non licet dare ex eo eleemosynam, & exceptionem feciſſet ad necessarium personæ transiens, ipsum absolutè considerans (vt quæstio exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, quòd dare de necessario personæ, simpliciter scilicet & absolutè considerando ipsum, est bonum sub concilio tantum, non præcepto. Secúda autem quasi aduersatiuè addita est, quòd inordinatum est dare tantum de necessario personæ, quòd de residuo non possit conuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, & extremam necessitatem priuatæ personæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogatur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, quòd laudabiliter posuit contra inordinatum. Regula enim erat, quòd necessarium personæ minus à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, quòd in tribus casibus hoc sit laudabiliter, id autem est dictũ laudabiliter, vt distinguitur contra inordinatè & contra vituperabiliter. Quartò patet hoc idem ex 4. sen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandẽ regulam tradit, & eosdem tres casus excipit ab illicitis. Constat autem quòd ibi iam determinauerat, quòd non solùm licitum, sed præceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatem patienti, nihil ergo obstat prædeterminatæ sententiæ, quòd id quod præceptũ dixerat, post laudabile aut licitum dicat, exigẽte hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult respondeti. Laudabiliter igitur, id est virtuosè dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad confirmationem dicebantur, scilicet dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed consilio. Quum enim hæc verbà in eodem sint articulo, accipiẽda sunt, vt quæstum formaliter determinat. Quæritur autem ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali vel tali casu, sed, vt dictum est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an considerando id quod necessarium est alicui absolutè & simpliciter liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæstum facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessarium personę dictum est, quòd licet seu bonum est de consilio, tamen non de præcepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita enim aliter à sapientibus determinantur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si enim quæras, an occidere hominem sit bonũ, optimè respondebitur quòd non, quòd si addas in casu, quo iustitia exigit, respodetur quòd hoc est in præcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonum, optimè respondebitur quòd non, quod si addas propter actũ virtutis, dicetur ꝙ hoc quãdoq; cadit sub præcepto, & similiter de alijs euidentur apparet, quòd aliam responsionem sibi vendicant solitariè quęsita, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vnde ad insinuãdum Sanc. Tho. quòd dare de necessario personæ solitariæ sumptum bonæ affectionis est, dixit quòd sub consilio, nõ præcepto cadit. Ad insinuandum autem, quòd hoc in aliquo casu sub præcepto cadit, supra dixerat, & infrà dicit, & alibi, vt est allegatum, quòd de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quòd Sanc. Thom. sentẽtia est, quòd duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personæ patienti extremam necessitatem.

Caput vi.

Expositæ opinionis San. Tho. ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

Et quia hoc videtur multis fortè nimis graue, & San. Tho. quem prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandem tenentes sententiam, licet non paruipendendum sit verbum illud San. Tho. in 4. quando ait hanc esse communem sententiam.

¶ Primam ergo conclusionem, scilicet quòd habens superfluum naturæ & personæ, tenetur alijs subuenire ratione superfluitatis licet pauper non appareat in extrema necessitate, tenent imprimis Basilius & Ambro. in verbis suprà adductis. Augu. quoque ad Macedonium, vt habetur 14. q. 4. can. quid dicam, idem sentit in his verbis. Nónne omnes qui sibi videntur gaudere conquisitis, eisque vti nesciunt, alienum possidere conuincimus? hoc enim certè alienum nõ est, ꝙ iure possidetur, hoc autẽ iure, quòd iustè, & hoc iustè, quòd bene, omne igitur quod malè possidetur, alienum est, malè autem possidet qui malè vtitur. Hęc ille. Vbi apparet superfluum naturę & personę alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum, aliter iniustè possidetur, quia habens non rectè vtitur illo. Eandem confirmat sententiam Hieron. dist. 42. ca. hospitalem, dicẽs, Aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoq; super illa verba Luc. 18. Facilius est camelũ, tractans an hæc Domini sententia impossibilitatem ostendat circa diuitum salutem: affirmansq; impossibilitatem, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconomus, nam diues est sibi reseruat diuitias: œconomus verò, siue dispensator, qui ad alios alitorum le diuitas tenet. Porro attendatur, quòd diuitem quidem impossibile saluari, possidentem verò diuitias difficile, quasi di. Diuitias, ptus est diuitijs, & famulatur eis, non saluabitur, habens verò illas, qui scilicet eis dominatur, vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille, Vbi manifestè damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua, & qui eis famulantur. Quòd autem talis famulatus excludens à vita æterna, sit ipsa custodia superfluorum, apparet ex verb. Chryso. ibidem dicentis, Non prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessarijs vtamur eis, non vt custodiamus, nam famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari eas vellet, non tradidisset eas hominibus, sed finere eas in terra iacere. Apparet etiam ex verbis Dñi, Matth. 6. Non potestis Deo seruire & Mamonæ, vbi Hieronym. exponens quid sit seruitus diuitiarũ, ait, Audiat hoc auarus, audiat hoc qui censetur vocabulo Christiano, non posse simul diuitijs, Christo seruiri, & tamenò n dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitijs, qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excusit iugum, distribuit eas vt dñs. Hæc ille. Vbi expresè apparet, quòd est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitijs enim amatis, se odio haberi, necessarium esse, ibidem dicit Dominus. Beda quoq; super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait, Neq; enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum cõsumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, sustentes, Hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. expresè ponit hoc cadere sub præcepto. Ricardus quoq; in 4. di. 15. q. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundam autẽ conclusionem (quòd scilicet dare eleemosynã existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambro. dist. 86. cap. pasce, confirmat dicens, Pasce fame morientẽ, si non pauisti, occidisti. Greg. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quòd necessaria non communicatà necessitatibus absque dubio extremis, minorem debito dilectionem Christi conuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionem non patitur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autem docemur, quòd ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui nõ habet, propter Deum, qui quæcunque possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clarè sonat intentam sententiam. Iuniores quoq;, scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4. sen. dist. 15. intrepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nó absq; temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obiceris, quòd s. diuitum confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem. Facilius est camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, sed prudentiæ committitur, quæ circa particularia versatur. Est autem magna opus circunspectione, vt concludatur, hunc habere superflua, oportet siquidem considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuiuas, diuisionem, munificentia, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, quòd necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS,

De Monte pietatis, in quindecim capita diuisus.

1 *Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.*
2 *Ex quibus et quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationẽ.*
3 *In quo genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes istæ locentur.*
4 *Conditiones iusti commutatiui & distributiui.*
5 *Prima opinio dicentium, nihil vsuræ, aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.*
6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quid in his contractibus committatur multiplex iniustitia.*

Secunda

7 *Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio [illegible] num argumentum, quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*
[illegible] *tio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.*
[illegible] *o dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinant, quomodo hic sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprie mutuũ, sed societatem potius quandam pijssimis capitulis ad commune bonum vnitam.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viã, quàm secundũ alias supradictas.*
15 *Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo in tantam sententiam.*

Caput primvm.

Quid sit mons pietatis, quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

Quid pietatis.

Mons pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nũc discutiendus, vocatur summa quædã pecuniæ ad perpetuũ vsum pauperũ deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi prædicatores aliqui inopiæ multorum pauperum, quorum facultates, (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideant necessitatibus) ab Hebræorum vsuris vocantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nummorum summa, conseruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuique mutuari possit, vnde sibi prouideat. Et quoniam charitate plena res est hęc, fructuosa fiunt prædicatio, adunatáq; est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quæ Mons pietatis dicitur. Quúmque modum conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quo pauperibus prędicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc ex equendum cum his capitulis.

¶ Primò, quòd custodiant dictam pecuniam, & sient parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc vt bonum possit esse communius.

¶ Secundò, quòd pignora ab accipientibus mutuum sumant, & suo periculo custodiant in domo ad hoc conducta, & restituentibus intra annum reddant, non restituentium verò publicè vendant, & ex venditione pecuniam exigerent reddendam domino venditi pigneris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omnium & totalis suæ administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, vt perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶ Tertiò, quòd vltra pecuniam mutuatam exigant secundum numerum librarum singulis mensibus tot denarios a prędictis debitoribus, ita quòd quot liberas aliquis mutuò susceperit a Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc nõ, vt aliquid vltra sortem Monti accedat, sed pro recompensatione operarum custodum & ministrorum, qui publico pauperum bono in supradictis cum suo periculo & labore deseruiunt, & expensarum quę pro pensione domus, & emptione librorum, & cęteris ab eisdẽ fiunt. Hęc sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se notum est esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & si illicitum, an vsuram sapiat.

Caput ii.

Ex quibus, & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

Oportet autem huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius veram solutionem ex eius propriis principijs indagare. Quũ autem quæstio hęc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, non est autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophię principijs tantum procedendum. Ex autoritate siquidem diuina in canonicis sacrę Scripturę libris contenta quędam per se ponuntur credenda: & hęc sunt, quę humani excedunt vires ingenij, (quoniam fides est argumentum rerum non apparentium) vt puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quędam quasi per accidens: & hęc sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda, quàm operanda, vt citius, communis, & tutius veritas humano generi innotescat, vt puta ꝙ Deꝰ sit & quòd sit vnus, quòd adulterij est malũ, &c. In neutro autem horũ genere præsens continetur quæstio, scibilis siquidem naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autẽ in ea si solui debet, oportet ad morales venire propositiones: nõ inquantũ creditas, sed lumine naturali notas. Hoc autẽ est ex principijs moralibus, non ex diuina procedere autoritate. Autoritas vero humana tam canonica, quàm ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quædam ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quędam ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non cen-

tineri: in secundo autem claudi, nullibi explicitè habetur. Implicitè autem probari non potest ex iuris principijs, inquantum humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis, ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quod nulla autoritas quæstionem hanc propriam sibi vendicat, euidenter quatuor patere possunt, Primò, quod præsentis quęstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum, secũdum quòd Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralem philosophum. Secundò, quòd sapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi sunt doctores prædicti: sed ponentes potius falcem in messem alienam. Gratiæ tamen sunt eis habendæ, qui secundum iura, quantum licuit, quæstionem hanc ventilarunt. Tertiò, quòd non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac minus bene dixerint: quoniam tractant fabrilia fabri. Quartò, quòd ex eo quòd tot & tales dixerint, vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hæc intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatarijs, nisi stultè committeret.

¶ Nec obstat quòd ageret de cõtractibus & vsura, ad iura spectet, & ad Papam & principem decernere: hoc enim verum est quo ad contentiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines siquidẽ summi Pontificis est vsurarum ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticum iudicium spectat, scilicet per se, & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantum, quæ sunt fidei: eo quòd ipse est constitutus à Christo doctor & rector fidelium, inquantum fideles sunt, & non hominum, inquantum homines sunt: & sibi promissa est omnis veritas de necessarijs ad salutem fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid vero subditur ecclesiæ iudicio per accidens, & secundum quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nesciatur, aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab alijs, &c. Et de horum numero constat ex dictis quæstionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quæ sunt fidei summi Pontificis autoritas omnibus præest rationibus, ita in his scibilibus supra tam ipsum, quàm quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola autoris naturæ autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut modebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitate & charitate emendantes.

Caput iii.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes istæ locentur.

Obserd, quia in Mõte pietatis excercentur, non modo ad cõmutatiuæ iustitiæ varias species reducuntur, sed etiam distributiuæ

Humana Opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædã enim sunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem consistit, vt cõcupiscere, irasci, timere, audere & vniuersaliter humanæ passiones. Talium siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in seipso aliqualiter se habet, puta si passio secundum rationem refrænetur, &c. Alia autem sunt, quorum propria & per se primò bonitas aut malitia cõsistit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona esse oporteat: vt reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit quòd alteri æqualiter commensurata sint, puta quòd restitutio acceptioni æquetur. Non enim refert quæ quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum interfit, si iustitiæ virtutem operanti attribuere volumus. Propter quod hoc est singulare in iustitiæ operibus, quòd iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cęteraruꝫ autem virtutum operum nemo absq; virtute illa explere sufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet,) accidit, quia cætęrę virtutes perficiunt hominem in his, qȝæ sunt ad se, iustitia verò in his, quæ sunt ad alterum, vt dicitur in quinto Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorum, quæ ad alterum sunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterum est, secundum æqualitatem ciuiliter debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quę in re hac adduc̃untur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & ministrorum defectiuę sunt, non enim attingunt ad opus secundum se, an iustum vel iniustum sit. Et quoniam iustũ non humana lege positum (quoniam illud non est ad propositum eo quòd non habet locum nisi in indifferentibus) sed naturale, id est ex ipsa rei naturę æqualitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species, s. secundum iustitiam commutatiuam & secundum

iust.-

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundum quam iusti speciem opera hæc examinare oportet, non enim eodem modo iusti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad commutatiuam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare videantur (quia vel restitutionis, vel recõpẽsationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primò secundum formam iustitiæ commutatiuæ, deinde secundum admixtam distributiuam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

Cõmutatiua iustitia exigit, vt aliquid detur & accipiatur, inter singulas res personas secundum æqualitatem arithmeticã: distributiua verò exigit distributionẽ à principibus vel ciuitate factã singulis per sonis secundũ æqualitatẽ geometricam.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

QVIA VERO ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cętera, prælibandum est quid ratio iusti in commutationibus exigat, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requirat, ad hęc enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam sit triplex debiti ratio, sine qua iustũ nõ inuenitur, considerari potest, scilicet partis ad partem, & totius ad partes, & partium ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitia cõmutatiua, secũdus à distributiua, tertiꝰ à generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorũ dicitur, quòd neq; hesperus, neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidẽ ciuitatis sunt singulares personæ, quarum & res & opera & personas cõmutare adinuicem oportet, vt quòd vni deest absque dantis dãno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumq; bona ad cõmune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

¶ Sed omissa pro nunc tertia hac iustitia (quoniam vt post patebit, non est ad propositum) sciẽdum est, quòd iustum secundum iustitiã commutatiuam requirit tres conditiones. Prima est, quòd ibi fit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi, aliter commutatio non esset, & commutatiuæ iustitiæ (quæ directiua commutationum est) propria deesset materia. Secunda est, quòd sit inter partem & partẽ, id est singulares personas, aliter à distributiua, aut generali iustitia non distingueretur, vnde seruitium cõmunitati exhibitum, recompensatur ab ea, vt singularẽ personã induit, sicut & vendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, quòd seruetur æqualitas arithmetica, id est quantitatiua, vt scilicet quantum fuit seruitium, tanta fit merces, & quanta læsio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restituerentur, iniustitia esset, & simile est in alijs.

¶ Iustum autem secundum iustitiam distributiuam, tria similiter exigit. Primò, quòd ibi fit distributio, quæ propria est iustitiæ distributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundò, quòd sit inter totũ & partes, ita quòd à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio nanque partionem sonat alicuius, quòd nisi totius esset, partibus debitũ, vt distribuere tur, nõ esset. Vocamus autem totum communitatem vel principem vt sic, partes autem ipsos ciues. Tertiò, quòd seruetur æqualitas geometrica, id est proportionalis, vt scilicet talis sit proportio eius quòd datur de cõmunibus bonis vni personæ ad id quòd datur alteri, qualis est inter personas ipsas, id est, vt quantum vna persona præcedit alteram in illa republica, tantùm quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti tantò plus alicui parti debetur, quantò pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politijs secundum diuersa attenditur, scilicet secundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Primo opinio, dicentium nihil vsura aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.

Mutuantes in Mõte pietatis et quo modo nullã vsuræ, vel iniustitiæ maculam incurrant.

HIS IGITVR præmissis illorum occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iustitiæ non ægrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vsuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt vijs, illa primò adducenda est, quæ hos contractus adeo secundum se iustos dicit, vt si de cuiusque priuatæ personæ intentio recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modò cõstat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius elucescat, ex quo nõ refert secundum hanc viam quis mutuet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cui ius sit quod mutuo datur, an scilicet mutuantis sit, an alterius, ponamus in terminis casum discutiendum, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tamen præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam quęrimus, quę in æqualitate commutationis consistit quacunq; id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponens 10000. ducatos, conducatque ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatque vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus à singulis accipientibus, & retinentibus mutuũ, supposito quòd tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria. Primò, quòd hic sunt tres contractus, secundò quòd in his nulla interuenit vsura, tertiò quòd in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horum declaratur distinguendo cõtractus. Dicit hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantem & locantem pauperem. Est deinde cõtractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius, quòd idem est, quia in mutuãtis persona pignus suscipiunt. Est & tertiò cõtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiẽdum pignora, & cætera, & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum verò, s. quòd hic nulla sit vsura, probant ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò, quia vsura est quando aliquid vltra sortem ex mutuo quæritur, ita quòd mutuum sit non occasio aut causa sine qua non, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuum vltra sortem quæritur, sed tantùm propter locatas operas ministrorum, cuius euidẽs signũ est, quòd si ministri gratis hæc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò, Quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocunque redderetur, esset vsuraria, non enim refert, an fœneratori vsuræ dentur ab accipiente mutuũ, vel à principe, vel à quocunq; alio. Sed constat quòd prędictis ministris absq; vllo scrupulo potest tanta merces pro his laboribus à communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non est vsura.

¶ Tertium autem, scilicet quòd hic nulla sit iniustitia, declarat sic, Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, vt ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsis gratis tenentur operas suas impendere & hoc non, quia non sumus in casu extremæ necessitatis aut superfluitatis tantæ quòd teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iustitia sit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra singulo mensẽ, & hoc nõ, tum quia multorum sapientium & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circunstantijs via hæc æquissima iudicata est: particularium aũt iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragai, commensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tantò plus periculi custodes subeunt & curæ & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum, vt iniusta sit hæc exactio, quia à non debente soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cum aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans nõ tenetur, quoniam damnũ incurrere non tenetur ex hoc, quòd beneficiũ mutui impendit, quinimò si aliquod damnũ ex hoc incurreret, posset à paupere accipiente mutuum illius recompensationem exigere, vt ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoq; aut communitas ad hoc non tenetur, tum quia sumus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleemosyna non est in præcepto, tum quia principes, etsi teneantur pauperum curam habere, & eis subuenire, non tamen tenẽtur hoc modo subuenire, vt de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat, quòd pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale principium est, quòd ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cùm autem constet, quòd ministrorum opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est, quòd ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio præpositæ opinionis cum determinatione, quòd in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

Non minus iniustè exigitur à pauperibus pro sibi mutuata pecunia aliquid pro mercede illorum, quàm in Mõte pietatis laborant præpositi ad soluendum continuum et obligatum mutuãti præstationẽ.

QVOD AVTEM prædicta opinio in multis à veritate deficiat, nõ ex opinabilibus, sed ex per se notis principijs moralibus deducendum est. Assumamus itaq; duo principia in commutationis contractibus per se euidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia stando infra limites iustitię commutatiuę per se nota sunt, quoniam ex seipsis æqualitatem iustitiæ clarè continent, & ideo indisciplinati esset quærere eorum probationem. Sub his autem principijs oportet subsumere propositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hæc enim decisione habita, statim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens insunt, & ex proprijs & immediatis cuiusq; conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quòd non est, in hac consideratione immiscendum, quòd hoc, vel illud opus fiat in fauoré boni cõmunis, aliud huiusmodi, finis siquidem cõmunis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus cõmutationibus. Iam enim stabilitum superius est iustum secũdum iustitiæ cõmutatiuæ formam attenditur secundum æqualitatem commutationis huius personæ ad illam, & non secundum ordinem ad communitatem.

¶ De ergo & proximis considerauti, distinguamus imprimis operas has ministrorum, dicẽtes ꝙ harum operarum quædam sunt quasi per se cõmuniter intenta: & hæ sunt illę, quæ usq; ad vẽditionem pignorũ interueniunt. Quædam verò sunt specialiter, & per accidens intentæ: & hæ sunt subhastatio & venditio pignorũ, & his annexa, quæ ex mora quorũdam debitorũ accidunt. Distinguendo autẽ sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc, scilicet custodiam pecuniæ, præparationem ad mutuandum actum mutuandi, sumere pignus, scribere hæc, cui annectuntur expensæ pro libris, &c. custodiam pignorum: cui coniungitur conductio domus pro eorũ conseruatione, & tandem restituere pignora. Horum autẽ pars maior & periculosior in fauoré sit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperũ: custodia enim pecuniæ, acceptio pignorum, eorũ custodia, scribere hæc, expensæ pro libris conductioq; domus (in quibus totũ periculum est) ad alterius vel vtriusq; ordinãtur securitatem. Reliqua autem parvula, scilicet præparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuãdi, & restituto pignoris ad huius pauperis ordinãtur vtilitatem.

ET VT CLARIVS Eluceścant hæc, videamus singula. Custodia imprimis pecuniæ, in illius fauorem proximè sit, cui custodienda reponitur: pecunia autem hæc custoditur duobus scilicet Petro mutuanti, cuius est directũ dominium huius pecuniæ: & vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quãdo vellet retrahere pecuniam suam, & vniuersitas pauperum sit certa, quòd communis sit etiam futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad cõseruationem & securitatem capitalis proximè ordinetur, constat quòd in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum fit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc præscribantur, aut quòd pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia autem pignorum cõsideradum est, quòd sicut pignus habet in se duo: scilicet quòd sit pignus, & quòd sit talis res, (puta vestis,) ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, quòd ipsa est custodia pignoris, & quòd est cura talis rei. Si consideretur sor maliter pignorum custodia, manifestè patet quòd in fauorem Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proximè ordinatur in securitatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatem est in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionẽ eius, si etiam perdidit illud, vt cõuincitur ex illo morali principio restitutionũ posito à San. Tho. in Secunda Secundæ q. 62. quòd aliquis tenetur ad restitutionem non solùm ratione rei acceptæ, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere, etiã perdita re. Et in hoc differt accipiens depositũ ab accipiente pignus quòd ille deposito perdito, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendum depositum ratione rei acceptæ, & non ratione acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponentis: iste autẽ, scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignus datur in securitatẽ petentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solùm quãdiu pignus habet, sed etiã si non habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem consideretur cura talis rei, quę est pignus, (puta excussio vestium & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione nõ exigitur, quòd sit in tali materia, sed sufficit sibi quòd sit tanti pretij, vt secura sit pecunia rehabenda, ideo non est eadem ratio de solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hæc nanq; cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vnde posit mutuatam rehabere pecuniam) simpliciter tamen & per se fit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imò hanc onerosam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis, quòd ipse non vult solicitudinẽ hanc, sed quòd Dominus ipse mittat tempore curæ habendæ ad excutiendas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstat, quòd si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas cõtingit lædi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendũ domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quòd retinẽs tale pignus teneatur per se ad curam eius, sed ex eo quòd per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quòd talis pignoris curam refutaret. Implicitè enim obligatur quilibet sumens pignus qualecũq; ad eius curam, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autẽ conductio, inquantum deseruit custodiæ pecuniæ & pignorum, &c.

in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expansioni & curæ vtilis est, in horum pauperum fauorem sit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & patum esse ad restituendum, in fauorem manifestè fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, quoniam actui mutuandi respondet actus restituendi acceptum mutuum, & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus, sicque par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem æstimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. Opera vero in altero diuisiuanis membro posita, scilicet quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa,) nõ opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sunt, sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus, & cætera.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cùm pateat vnum tantum actum mercenarium propriè & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationem ad mutuandũ, ex supradictis principijs facilè veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negativa, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negativo, quo dicitur, quòd nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam negativa, scilicet, Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus exeutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam conduxi excussiorum in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi, certitudini par est) Mons habet, quòd pauperum indigentium mutuò alij afferent pignora excutienda, & alij non: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussior pro quibuscũdam, ab illis mercedem receputurus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet, Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima conclusione positis, scilicet custodia pecuniæ & pignoris, &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quòd ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet quidem ex dictis, quòd opera ista in vtriusque vel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet, Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes teuentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex prædictis apertè sequitur) est ista: iniustè exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, & cætera. Clarissimæ est ista: quia cùm iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, quod pauper quilibet non tenetur ad omnia soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum) consequens est, quòd iniustè exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Pauperum vniuersitas ad cætera soluenda tenetur, quæ pauperes iniustè solucrẽt.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppositum factæ, & examinetur, an vsura hic inueniatur, duo circa supradicta relicta soluenda sunt: inserendáque horũ solutioni est sequens opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubium primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterque simul tenetur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus, pro quibus Ioan. pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere potest, quod non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductũ enim iam est principiũ dicens quòd ille, in cuius fauoré res agitur, tenetur ad mercedem reddẽdã: cõstat autẽ, quòd custodia seu cõseruatio pecuniæ integræ (ad quam cætera hæc opera ordinantur) non in Petri fauorem, sed pauper-

pauperum vniuersitatis sit, quia Petrus nõ propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniam propriam, nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniam suam custodibus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo, quòd pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis, quoniam restituenda est sibi nõ solùm ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictum est, quòd quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, sed pauperum vniuersitas.

ET TVNC surgit secundum dubium, cur iniustè dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædã eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes pars sit totius pauperum vniuersitatis: si autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimò impossibile est, quòd aliter vniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoq; dubium ex dictis responsio facilè haberi potest. Iniustam siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat cõmutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando, à parte exigi non potest, id ad quod totum tenetur, eo quòd totum vt extremum est cõmutatiui iusti, partis rationem habet, idemq; est à parte exigere secundum iustitiam commutatiuam id, ad quod totum secũdum eam tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iustissimum esse constat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quòd omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formam modò examinantur. Quid autem dicendum sit secundum iustitiam distributiuam, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit tũc scire, quòd iniuste exigunt hęc à Ioa. paupere, sinfra iustitię cõmutatiuę limites res agat, vt opinio prima dixit.

EXPRAEMISSIS autem patere potest defectus alterius opinionis, defendentis contractus istos secundum iustitiam commutatiuam, licet non ita ample sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & non curãs an singulari personæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponens, licet in cæteris concordet cum præcedenti, in hoc tamen differt, quòd Petrum ponit abdicantem à se proprietatem & dominium pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuò pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum à populo & rectoribus ministri, &c. vt suprà. Iniusto dicit casu, cùm dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit, cuius signum est, quòd absolutè loquendo, quicunque eam distrahere, iniustè hoc faceret, vtpote contra expressam intentionem piam donantis, qui nõ nisi ad hoc donauit) cõsequens est, quòd obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cùm extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est nõ tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quòd ipse non teneatur, ista negatio, scilicet quòd opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est, quòd nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperem collegium à singulis pauperum, in 1. Polit. patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenet etiam in isto casu, & consequenter iniustè à singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam non ratione dominij ipsius pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proximè fiebat fauore, quòd in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quòd contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM autem in oppositum adductarum prius conuenit illas soluere, quæ iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illas examinare, quasi de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iustiam ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi. & ex parte pauperum à quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauatur, quoniam [illegible] ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam [illegible] eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersa[illegible] tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatio[illegible] tuandum, quòd cum omnibus suis appenditijs si mercedis nunc exactè tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imò si immediate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis dignitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur, vnde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD ID autem quòd obijciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur: scilicet quòd nullus mutans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quòd hoc commune dictum est summè verum, sed malè applicatur ad propositum, quoniam expensæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur & remotè ex mutuo prouenianr, sed causantur ex contractu pignorum, quòd formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur & remote prouenium expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarũ, non proximè sed remotè, nec habet rationem occasionis huiusmodi, inquantum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intenti, eo quòd ficut iniquum est mutuantẽ ex hoc, quòd mutuat damnificari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim est vtriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quòd opinionem hanc plurimùm fouisse videtur, ad propositum non est. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuò, frater dicat, Pecuniam quam petis, Genuæ habeo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, constat quòd Petrus non exigit iniustè à petente mutuum expensas illas, quia non tenetur incurrere dãnum hoc ex hoc quòd mutuat, ergo à simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquam, non est exemplum hoc, quia clare patet quòd expensæ istæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proximè ordinantur, in proposito autem nostro expensas istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimè constat.

¶ Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exemplis nõ fallantur, quoniam multa in eis disimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facilè est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus, ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primò, quòd sicut Martinus qui mutuo Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expensas fecit vt pignora per famulos tutè deuehantur, licitè potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsuram quam soluit, sic in proposito fieri posse à Petro seu cõmunitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoque secundò, quòd sicut à petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat non iniustè grauatur, & tamen chirographum sit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶ Sed in his & huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primũ quidẽ exemplum à Montis natura differt, quòd expensas illas Martinus facit, & Bernardi personam induit indigẽtis subsidio tali, quasi sibi pignora accõmodans, vt mutuum inueniat, & ideo non est mirum, si expẽsas tales Bernar. tenetur subire: nihil enim minus tenetur quàm si ipse per seipsum à fœneratore mutuũ sumens, expensas illas faceret propter hæc accidentia. In casu verò Montis, nec Petrus, nec cõmunitas in persona Ioã. pauperis expensas has facit, sed collegij pauperũ, vt ex dictis patet, & ideo Ioã. pauper iniustè grauatur in huiusmodi expensis. Circa secundũ verò exẽplũ sciendũ est, quòd vt dicit tur in 4. Met. nisi cuiq; quęsito respõdeatur formaliter, omnis certitudo destruetur, eo q; extra rõnẽ formalẽ vagaribꝰ infinita occurrũt circa q̃libet. Vt in ꝓposito solicitè semp attẽdẽdũ est quid formaliter quærat, aut rocinãdo adducatur. Aliud em̃ est petere securitatẽ retrahendæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, s. habẽtem expensas annexas, puta Chirographũ: quemadmodum etiã superius distinctum [illegible] quòd aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Pete[illegible]m securitatem nihil petit in sui fauorem habẽs annum [illegible] eius, à quo petit illam: sicut nec petẽs pignus. Vndesi [illegible]od petita securitatẽ aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expensa, quàm qualitas securitatis aut pignoris à me electa parit, ego ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exẽplo adducto contingit. Non em̃ ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expẽsæ istæ per se, pueniunt. Et ideo teneor ego notario mercedẽ reddere: sicut & expẽsas illas fabrę, quæ ex pignoris emanant accidentibus. Petens verò securitatem talẽ (puta chirographũ) cùm in fauorem sui petat rem habentẽ expensas annexas, & iniquũ sit ex eo, quòd in fauorem sui agitur, alterũ damnificari, iniustè grauat eum à quo illam petit, ad reddendam mercedem notario debitũ. Vnde euidenter patet, quòd Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, quòd hic petens securitatem, nihil petit, ex quo p se obtiatur expensa aliqua: in Monte autem volens pignus, vult sibi à Ioanne paupere solui, p custodia alijs, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quę ipse fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atq; iterum monitos esse rogo, quatenus caueãt ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, quòd non sufficienter arguendo probatur, cõmunitatẽ aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectè concluderatur, quòd non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc cõcluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito quòd hunc modũ mutuandi statuant. Et licet, vt dictum est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, nõ communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & abs; publica autoritate facta iniusta non essent: equitas tamen à iustitia non multùm remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quòd etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cùm duo genera operum sint, pro quibus hæc à paupere exigũtur (scilicet illa, pro quibus nõ tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorũ) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit) de modo exigendi mercedem, pro istis non oportet probare, quòd sit iniustus: qa fi exactio est iniusta, modus eius iustus esse nõ potest. Sed & modus exigendi pro nobis, ad quę Ioannes pauper tenetur, s. pro obligata præparatione ad mutuandum, iniustus ostenditur: ex eo quòd obligatæ præparationi ministri ad mutuandũ, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis, aut damni commensuratur diuturnitas temporis, quo mutuum accepti tenetur, aut quantitas acceptę mutuò ipsius pecuniæ. Nisi quis dicet damnum incurri ex eo, quòd nõ potest tam frequenter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces à pluribus suscipiẽdis. Sed subtiliter consideranti apparebit, quòd ex hoc non habetur, quòd oportet mercedem istam quantitati mutui & tempori quo retinet, commensurare; sed quod oportet consideratis omnibus, certum salarium sibi statuere, & illud summariè ac veri similiter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuum soluendum æqualiter taxare, eo quòd æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita redderetur absq; ambiguitate & iniustitia aliqua. Non inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuò, an quantitati pecuniæ mutuatæ, sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantùm submittere, quia scientiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictum est, relinquitur quantitas stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ à singulis soluendæ æqualitate suppositа, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM quo ad hanc partem est, vt videatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, vsuræ rationem habeat, quòd ex duobus considerandum est.

¶ Primò ex eo, quòd vsura duobus modis committitur, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quòd non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuum recompensationem damni, quòd ab hostibus vel latronibus passus est, quàm velle ad augẽdas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem, cum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniam Montis integre & secure saluari, quicunque sit ille, exigere à Ioan. paupere mutuum petente expensas, quæ non in illius fauorẽ fiunt, consequens est, quòd exigat recompensationem damni, quòd non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quòd damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil si quidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioan. pauperis vt sic, non causetur, ista enim negatio sufficit ad hoc quòd iniuste exigatur ab eo, & consequenter quod vsurarie, ex quo, vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum indebitum à petente mutuum exigere, aut lucrum quærere.

¶ Secundò ex eo, quòd non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, non ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunque aliud lucrum vltra sortem petere, neque enim ab vsura remotius est grauare iniuste accipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri, quacunque ex causa quàm sibipsi mutuanti. Constat autem, quòd hic grauatur iniustè Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quanquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD EVIDENTIAM verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quòd hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omni æquitate plenum, quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurariũ est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniam operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quòd hic nihil vltra sortem quæritur propter mutuum, sed tantùm propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc bene sequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quòd ab eo iuste merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius, quicunque sit ille, & tunc male infertur: ergo non propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactionis est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secũdum iustitiam esse non potest, eò quòd operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuum huius exactionis causa proxima est, ac per hoc vsura cõmittitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet q̃ si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi q̃ Mons lucrum ex hoc non quærit: sed non habetur quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quòd rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo quòd rusticus potest illi pauperi absq; mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc procul dubio verum est: quoniam iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui nõ tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illã & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo, qui tenetur, iustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autẽ exigatur ab eo, qui non tenetur clarè cõstat, q̃ quantis merces sibi debeatur, iniusta tamen exactio est quia hic nõ tenetur. Et si adiunxeris, q̃ exactio ista non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in casu isto cõtingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquẽdo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT IGITVR Alij subtilius naturam Montis huiuis speculantes, qui infra iustitiæ cõmutatiuæ limites stando non credunt, sed iustitiam distributiuam insertam dicentes secundum eius formam iustitiam in his capitulis saluari defendũt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in cap. 7. positus est: in quo S. Petrus vocato populo donat 10000. ducatos nõ consumendos, sed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus, &c. vt suprà, non inferunt iustitiam distributiuam ipsis cõtractibus mutui vel pignoris vel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendæ operarijs. Si nanque superius dicta adunentur, ad hoc deuentum est quod pauperũ vniuersitas tenetur reddere mercedẽ ministris Montis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in cõmuni nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruiẽtibus onus hoc d. stribuendũ esse in suas partes pauperes scilicet, statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ cõmutatiuæ terminis relinquitur: sed intentio mercedis reddendæ secun-

secundum iustitiæ distributiuæ formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secundum distributiuam iustitiæ formam in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddenda ministris. Secundò, quòd inuentio ista iustè secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniustè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cùm vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suum autem non fit nisi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suarum est partium, & in proposito vniuersitas non posset aliquid in cõmuni, restat vt de his, quæ partium sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperes esse patet, inter eos igitur oportet pecuniã hãc inueniri. Et cùm constet, quòd communia onera iustè distribuenda sunt, consequens est quòd secundum iustitiam distributiuam inuentio hæc fieri deber. Secundò, quia sicut bonum totius partibus est debitum, & ideo proportionaliter eis distribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sustferre tenetur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secundum iustiæ distributiuæ formam, quod erat probandum. Secundum autem, scilicet quòd de facto nulla iniustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primò, quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio paupertum, malum verò est onus soluendi mercedem, æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur maior sit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc monte, vt scilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluẽdi ministris sentiat. Secundò, quia æquum est vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illa autem, quorum pignora maiori tempore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiorem mercedem tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quàm aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quòd maius mutuum sumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ violatio in capitulis istis.

Caput xi.

Examen prædictæ opinionis, determinans, quomodo hic sit distributio.

Consistit hæc distributio in inuentione mercedis reddendæ operarijs, à quocunque hæc distributio mutuetur.

VT eodem Autem ordine ostendatur, opinionem hanc deficere, primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo vt dicitur in 5. Ethic. iustum in distributionibus consistentur omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita quòd sicut iustitia commutatiua dignitatem personæ non considerat nisi inquantum in quantitatẽ rei redundat, vt puta cùm considerat dignitatem principis percussi, quia procusio ex hoc criminosior est, ita iustitia distributiua quantitatẽ rei non põderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ, vt puta cùm magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quòd dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam, cõsequẽs est, quòd distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quòd partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt politia, aristocratia, siue rerum abundantia aut nobilitas, vt in oligratia * siue libertas, vt in democratia, siue quodcunque aliud. Et cùm talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in cõmunitatem quandam exigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attendatur. Est autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur, mediante pecuniæ mutandæ (quæ mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas verò indigentia est, id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniustè repelli putatur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniustè expelleretur, suppositis semper his, quæ secundum legem ordinata essent, puta quòd tantùm pauperes ciuitatis, admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quamcũque, sed talem, quæ scilicet pignoribus posit securum facere Montem. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tamen & verius distributionis forma in ea saluatur, dicendo quòd sicut si militibus vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædam pecuniæ summa, distributionis iustus modus erit, vt quantò melius hic illo egit, tantò maius sit quod huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus

* Aliàs, oligocratia seu oligarcia.

multis onera distribuenda sunt, vt hîc accidit, sufficit quòd distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum est, quę tunc tantùm seruatur cùm æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniã siue hoc, siue primo modo ponatur distributio pauperum vniuersitate, non refert quo ad præsentem quæstionem, dummodo eo concedatur distributionem inueniri inuentione mercedis reddendæ operarijs Montis, à quocunque distributio ista mãdetur, siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

Caput xii.

Determinatio, quòd secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte in iustitia committatur.

Secunda distributiua iustitia tripartita, situs malus bonum medijs ordinibus & diuersis gmioribus distributendum est, ita eisdem minus malum inferendum est.

RESTAT ergo considerandum secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quòd licet in distributionibus communiter minus seruetur iustum etiã absq; cõscientię periculo, quàm in cõmutationibus, eo quòd comparationes personarum sunt odiosæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamẽ distributionũ dispositiua tantò iustiora esse oportet, quantò facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperent, nimia postmodum in distribuendo elongatio à medio fieret, sicque iustitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sub obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, quòd aliter bonum, aliter malum distribuendum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidem distribuẽdum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius, quod est debitum alicui parti, tantò maius est, quãto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tantò minus quantò pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem econtrario distribuendum est vt scilicet digniori parti minus malum, & minus digne maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habet rationẽ boni, vt dicitur in 5. Eth. quia eligibilius est quàm maius malum, eiusdem rationis est, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum, & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hanc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentum distributura membris, ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit, infirmitatem autem si potest à principalibus membris ad viliora propellit, vt experientia continuè docet. Vnde sic pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quantò aliquis esset magis indigens, tantò magis bonum sibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, sicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quæ fundatur supra diuitias, quę oligratia vocatur. Et consequenter quantò aliquis est magis indigens, tantò minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quòd secundum iustitiæ distributiuæ formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigentem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito potest soluere. Non ergo iustè statutũ est, quòd plus mutui sumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur soluere. Nec impeditur conclusio huius processus, si quis cauillationibus sortè adinuentis non suscipiat, id quod tamen probatum est, scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quòd ista non sit verè communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc, quòd distributio onerosa non debet commensurari indigentiæ, ita quòd quantò quis plus eget tantò plus cõmunis oneris sustineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quòd ista distributio est onerosa, quòd manifestè patet, ergo non debet quantò quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quantò pauper magis eget, magis grauatur, quòd manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem est magis egens, ergo. Committitur etiam vltra hæc iniustitia hic dupliciter & ea scilicet, ad quæ aliqui tantùm secundum iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum aduhando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiuæ iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiuæ sunt violantur.

EX HIS autem facilè est soluere rationes in oppositum. Prima siquidem peccat, primò in medio termino, in quo tota vis rationis consistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit, plus etiam eius mali sentiat, hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquum quippe secundum iustitiæ distributiuæ formam est, vt is plus communis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia vt dictum

vt dictum est, minus malum quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, quòd dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta huius boni, vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali: hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonũ omnibus de communibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit: vt superius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lædit nobilem partem, quam magnum vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorũ solidorũ, quam artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non vsquequaq; falsum est illud assumptum, scilicet æquum est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt tam pater, etiam sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutatiuam adeò spectat, vt id iustitiæ distributiuæ atribuere ridiculum sit, nisi forte distributio mutui statueretur: quod hic nõ fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, quòd ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuandi daret, & similiter cuicunque alteri, cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & esset sermo non de subuentione per mutuũ, sed de commoditate perpetua mutui inueniendi, quam totius cõmune bonum esse dictum est, non potest adhuc concludi iustitiã seruari: quoniam si penes cõmoditatem illam, distributio oneris agenda est, cùm cõmoditas illa omnibus mutuum sumentibus æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secunda verò ratio, quæ metitur onus soluendi iuxta datam solũendi occasionem, facilè soluitur, dicendo, quòd aut occasionis vocabulo propriè vtitur, aut communiter, vt etiã causam occasionem vulgariter dicimus. Si propriè loquatur, falsum est, quòd huiusmodi occasionibus cõmensurandæ sint distributiones boni aut mali communis, quòd debetur partibus, vt patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationibus. Si autem occasionem pro causa ponit, tunt falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ montem saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante vniuersitate, quæ soluere tenetur, vtpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasionem sumit mutuans, quòd pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quòd occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debẽt. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horum distributio oneris iustè commensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iniustitia distributiua non saluatur.

Caput xiii.

Opinio ditens, in Monte hoc nullum esse propriè mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVRREXIT propter has sortè rationum angustias opinio alia, nedum hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videntur communitatibus pietate plena defendere volens. Hęc quantum ad propositum spectat, tria dicit. Primò, quòd hic est contractus societatis positiuæ & perpetuò conseruatiuæ. Secundò, quòd non est hic contractus mutui propriè, sed temporalis vsus communis depositi. Tertiò, quòd hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iustè exigitur, &c. Primum declaratur explanando naturam huius Montis sic: Pauperes ciues conuenientes media intercessione prædicatorum, &c. à diuitibus & à seipsis quandam pecuniæ summam do no obtinent, non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiúsque custodiæ ac prędicti vsus dispensationi, & pignorum custodiæ, & curæ & cæteris, vt suprà, pro securitate communis pecuniæ ministris quidam à pauperum patribus præponuntur, reddendáque statuitur eorum operibus merces à singulis pauperibus, vt suprà: scilicet vnus denarius pro libera singulis mensibus, &c. Hæc est pauperum ciuium societas, deponens summam illam sub communibus custodibus per modum mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedem custodibus debitam, &c. Et quia in societate ista nunquam intenditur diuisio capitalis communis, scilicet depositi, nec secundum totum nec secũdum partem, sed potius procurare augmentum, & pro conseruatione illius tuta quilibet aliquid soluit: puta duos denarios pro libra, &c. ideo hic est contractus societatis non diuisiuè, sed positiuè, & perpetuò conseruatiuè. Secundum verò, scilicet quòd non sit hic contractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicit & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicunque nanque est priè mutuum, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuum: & mutuans omnino à petente mutuum distinguitur. Sed hic neutrum istorum inuenitur: quia pecunia, quæ mutuatur, communis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum cõmune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis membris non omnino distinguitur: ergo non est hic propriè mutuũ. Maior propositio assumpta, quo ad vtranque sui partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia commutatiua non est inter totũ, & partes: & mutuum non est, nisi de eo quòd alterius partis, id est singularis personæ est, & consequenter omnino alienũ ab hoc petente mutuum: vnde quando pauper à Monte mutuũ propter penuriam vocabulorum petit, temporale vsum communis depositi secundum veritatem petit non mutuũ. Et ex hoc vlterius manifestè sequitur, quòd vsura hic non est, quæ mutuum explicitè vel implicitè comitatur, Tertium autem, quod scilicet hic fit, contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, quòd pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem, & c. vt per se notum relinquitur.

Caput xiiii.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quàm secundum alias supradictas.

QVONIAM autem opinio hæc tanquam singularis cõmuniter derelicta videtur, duo in eius examine faciendã occurrunt: vt, scilicet primo ostendamus malè formatum esse ab ea casum Montis pietatis, & propterea communiter minus ei us dicta recipi. Deinde admisso casu, q̃ iniustitiã nõ euitet, manifestandũ est, q̃ contractus iste nõ sit socialis: vt ex Pauli secundi Põtificis Maximi literis ad Perusinũ legatũ habetur: vbi monet ne vltra stipẽdia ministris debita aliquid accrescẽs habeatur, ne fortè vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu eñ socialiter hoc, q̃ socij ad communis boni augmentũ tendunt, ridiculum est, in dubiũ apud sedem maximè Apostolicam verti, an sit vsura. Quòd etiam sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontif. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionem mutuò sic annectũt vt verè mutuum restet: quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicũt, vt, scilicet plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quòd penuria vocabulorum huius causa est. Tum quia in promptu vocabulũ temporalis vsus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expressè in literis huiusmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur: & depositata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperib⁹ sunt appellatur. Si enim mutuum verè non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque esset, & saltem circunlocutione aliqua non esse mutuum insinuatum esset: præsertim quia omnes fortè huiusmodi literæ emanarũt ad instantiam eorum, qui vsuram in hoc Monte non esse contendũt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vsura potuisset, quàm mutuũ non interuenire declarãdo? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non esse huiusmodi contractum facilem absq; mutuo, vt dicitur: Vbicunq; iustum est secundũ æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere est iustitia commutatiua: sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem est iustus secũdm æqualitatem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totũ, seu totius bonũ vt sic, & partem, sed inter partem & partem, ita q̃ etiam totum, vt extremum commutatiuæ iustitiæ partis rationem habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Thoma expresse habetur: ergo contractus iste non est inter Montem inquantum totius siue commune bonum⁹, & Ioannem pauperem inquantum totius partem: sed est inter totum, inquantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est vere contractus mutui. Admisso autem talis societatis contractu, quæ si non est, posset tamen fieri: iniustitiam omnino ibi committit: sic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusq;, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cùm constet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totũ tenetur, à parte exigi non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniustè tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincit iniustitia & vsũra, quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secũm iustitiam distributiuam puram procedendum esse creditur: quoniam contracti⁹ locationis operarũ non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatem pauperum, vt superius dicebatur: manifestus error statim patet: quoniam locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quę mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi nõ potest quin æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiæ forma miscetur, secundum veritatē idem est casus iste cum eo, quem superius secundū distributiuę iustitię modū disputauimus, & conclusimus iniustū esse. In hac siquidē societate distributio non aliter, quàm ibi miscetur: nisi quòd ista opinio ponit ipsam pecuniā per modum mutui etiam distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil pertinet ad variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes æquales, ergo iniustè vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quam societas tenetur: quoniam secundum dignitatem iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cùm non nisi ratione indigentiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandum statuitur, infrà latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorum: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, qua plus accipiēs communis boni, plus cogitur sentire communio mali: & distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vsum inuenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa: quia scilicet supportatio communis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentię, & sic de primo ad vltimum perseitate seruata, oneris communis distributio indigentiæ ciuium & pauperum cōmensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quòd tantò quisque communibus grauetur, quanto magis proprijs indiget. In hac enim societate quantò quis magis eget, vt proprijs possit prouidere necessitatibus, tantò maius mutuū sumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitę à societate pro seruitijs sibi impensis: vt patet. Et ne iterum dicta repetatur, eodem est modo hic in iustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutris iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tantùm, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam societate errat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt virtutum & vitiorum. Expresse namque in 5. Ethic. habetur, quòd omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur, cùm ergo cōstet, quòd actus hi indifferētes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum, oportet quòd sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, quod scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

ADRATIONES Ergo, quibus probatur quòd hic non interuenit mutuum, dicendum est, quòd inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quòd sit cōtractus rei inter totum vt sic, & eius partē, & quod sint secundū æqualitatem rei ad rem. Si nanq; est secundū æqualitatē rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua. ergo inter partē & partem: ergo non inter totū vt sic & partem. Et similiter si est inter totū vt sic, & partem, ergo est secundum dignitatem partiū in toto: ergo non secundū æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat autem, quod hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum istam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est. implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione quia non decernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quòd totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutuans hic est omnino alius à mutuum sumēte, si formaliter considerētur: quoniam singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ in quantum sic loanni pauperi mutuatur, quòd cōmunitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius si: sufficit enim, quòd Ioannis pauperis sic non sit, qnòd ad eius restitutionem integrā teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitijs societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt suprà patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertiò defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque societatis fit, non nisi remotè fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimò intentam sententiam.

PERAGRATIS Omnibus his opinionibus [illegible] aliquid ad propositum ex moralibus rationibus adduxe[illegible] primò nominanda tantùm opinio dicens Montem[illegible]tatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omninò committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes, in aëre relinquere oportet. Remanet deinde de eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiam si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis comijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eisdē dicitur) summa illa pecuniæ piæ collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam reuelationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota quòd Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo, scilicet sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius monstratum est: propter quod si ita est non parum peccatū fuit, facere imprimi summi Pont. bullas truncatas absque illa particula, scilicet sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est animarū: in quem ego indicissem, vel saltem absque suspensione non fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis: qui ex priuilegijs & indulgentijs concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguunt. Iam enim patet, quòd Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbanturi: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

Mons pietatis quis verè & proprie dicatur.

EX RATIONIBVS Ergo proprijs iustitiæ commutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam esse cuilibet patet, nō solùm quòd nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest a capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque alio modo casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina Sa. Tho. adeò sumpta sunt, vt si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facilè est omnibus satisfacere, vt omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 15. Iulij, 1498. per infinita secula seculorum Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xisti, de Monte pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS de Cambijs, in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuum.*
3 *De opinionibus dicentiū, in cambijs realibus esse contractum permutationis.*
4 *De opinione singulari circa cambia.*
5 *De natura artis campsoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.*
7 *An talia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.*
8 *De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.*

ONCESSVM Mihi his diebus otium, venerāde amantissimēque pater, ad edendū promissum paternitati tuæ tractatū de cambijs iniuitās post auditos campsores, plerāsque diuersorū de his opiniones, ac diutina meditatione, ad scribēdū tandem impulit. Tanta siquidē est rei huius obscuritas & inuolutio, vt hinc cōsuetudine nō absq; fautoribus, & inde doctorib⁹ plurimis, modernis tamē, sistēti bus (antiquis siquidē proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verū vbi plures dies electioni meditationiq; iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

CAP

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quāmuis multi sint, quo ad diffantiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quæuam: quæ an sint iusta vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iustificata siquidem sunt, quæ fiunt his tribus modis. Primò, quū in cambio minuto cāpsor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, quum campsor, p aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo, quòd industriæ & operę campsoris ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros liceat in commutationibus proprijs laboris, industrięq; mercedem componere, campsoribus, qui commutationibus numismatum deseruunt id quoq; licere non est dubium. Propter quòd non irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrum campsoribus tātùm licitum: ita quòd priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio nanque numismatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ commutationes) sed determinata est: puta quòd ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniustum est, ita in commutatione numismatū. Vnde nisi vel propter mercedem seruitij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam contingit sępe minus numerare campsorem, quàm accipientem, & actus numerandi non est propriè mercenarius, sed solitus gratis concedi, vt vsus libri, & numerationi cāpsoris respondet numeratio dātis aliam monetam) sed in arte campsoria Reipublicæ ministrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitatem numismatum (in infrà declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quàm detur. Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non campsoribus. Secundò quum campsor moderatè lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam campsori, qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio: campsor enim translatoris in hac parte locū tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò, quando campsor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locū, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primò ortum habuisse videtur ars campsoria, vt videtur in 1. Politico. Et est licita sicut cęteræ negotiationes ad augendas opes licent.

INIVSTA verò absq; dubio cambia illa sunt, quę his duobus modis fiunt. Primò, quum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quòd Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londris: & tamen secundum veritatem ibidē restitutio facienda vtrinq; scitur, siue fiant literę cambij, & non præsententur, siue non fiant literę. Interuenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cū lucro, aut spe lucri, secundum quòd diuersimodè fit.

¶ Secundò (& in idem redit) quum campsor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantum, quantum valebūt, tunc Venetijs: secūdum cursum cambiorum decem libræ grossorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetijs quandoq; excedunt, & quandoq; exceduntur. Hic enim secundum veritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & sit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quòd erit ibi lucrum: quia communiter solent tunc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoq;, sed raro minus valeant: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campsor haberet in promptu verum cambium agendum cum illis centum pro Venetijs illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

DVBIA Autem cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut, scilicet appretiando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quàm valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiādo numisma proprium quod datur, magis quàm valeat communiter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valdè propinqui sunt: & in idē redeunt: omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunq; locis fiant. Ad primum enim modum spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quę communiter valet ibi 60. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos non secundum valorem scuti Lugduni, sed quum ibi communiter valeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quę ascendant ad 60. scutos ad rationem 28. grossorum pro scuto.

¶ Ad secundum verò modum spectat cambiū tām Londrense, quàm Brugen. in quo Petro egenti Ianuæ dat cāpsor Ianuæ 1000. ducatos, non secundum valorem ducati currentem Brugis aut Londres, sed quum ibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuę 52. ita quod prō quolibet ducato tenetur accipiens cambiū restituere Brugis, vel Londres 52. grossos. Cętera aūt cambia ex parte campsorum similia sunt. Nec fiat vis in istis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligāt. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem inserta temporis ratio: fatentur enim campsores, quòd quantò tempus restitutionis est distantis, tantò minus appretiatur moneta in primo modo & tantò magis in secundo modo.

¶ Ex parte autē accipientiū cambia, sex modis variantur cambia secundum differentiam eiusdem vel diuersæ monetę; & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hęc enim videntur aliquam per se differentiam in cābijs facere. Cōtingit primo modo, quòd Petrus dat Mediolani campsori centū ducatos Florētinos aureos, & vult totidem florentinos Florentię. Contingit secundò, quòd Petrus prodictis ducatis vult Florentiæ monetam argenteam: puta grossos florentinos, sed tot quot æquialeāt florentiæ ducatis 100. florentinis aureis. Contingit tertiò, quod Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam aurea, vel argenteam Florentiæ, sedm quòd tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentię. Et quodlibet horū contingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositū est: & cum adiūcto aliquo certo lucro ita, scilicet quòd Petrus vult non solùm prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte campsoris communiter: ideo de illis erit sermo diffusus, de illis autē in fine tractabimus. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat lugentib⁹, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QVONIAM autem secundum diuersa prę supposita diuersimode inueniunt doctores locuti de huiusmodi cābijs, & alijs principijs, procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex alijs procedūt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

¶ Vnde eorū occurrunt primò opiniones, qui asserunt aut suscipiūt contractus cambiorū realium secundum veritatem esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt aūt contrariæ horum opiniones: dum quidam dicunt talia cambia esse iniusta & vsuraria, quidam verò quòd sunt licita. Et illi quidem, qui asserūt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adiicere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hęc cambia facere. Quòd autem verè supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quòd contractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione Dominij, & recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes: muniturq; opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes aūt mutuum hic esse, & tamen absq; vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarum locatarum. Et quo ad interesse quidē: quia etiam in contractu mutui licet seruare se idēnem: constat autē, quòd mutuans Ianuę 100. ducatos aureos, damnū incurreret si Brugis restituunt sibi totidē aurei, vel eis æquivalens ibi præcisè. Tum quia plus daret, quàm recuperet: ex eo quòd ducatus aureus plus valet Ianuæ quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitum est æstimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum damnum incurrat: & hoc in istis cambijs accidit. Quo ad locatas vero operas: quia quum nullus debeat propriis stipendijs militare, & campsor & ministri publicæ vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prędictis, consequens est quòd propriam mercedem reportare debeat: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, ratio est habēda, aliquid etiam mercedis ei dari debet, quo fit, vt omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem assequitur. Primæ enim fundamentum ruit: quoniam (vt infrà patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, vt vitetur interesse: hic enim campsores tę stantur esse falsum, & dicunt quòd non vt damnum euitent, sed vt lucrentur huiusmodi cambijs insistunt: & quòd si accipientes cam-

bia obligarent se ad restituendum præcisè quantum accipiunt in loco vbi accipiunt, ipsi non mutuarent, quia lucri causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quòd nec pro interesse stipendij ministrorum plus sumittur. Si enim campsores ex cambijs nihil aliud quærerent, quàm se seruare indènes, cambia non aggrederentur: sed pecunias suas secù tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet restantur. Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere, & ministros ftatuere, & laborum industriæque ratione habita, inde etiam sustentatoriù lucrum quærere: quoniam hoc esset vsuratù artem facere moderatam, vt patet. Ministris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & à quibus oportet reddi, in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis fit nosse, & quòd non est simile: quia in cambijs intenditur lucrum, & quòd experientia teste non licet ar tem facere mutuatiuam, vt operarum, periculoru & industriæ ratio nem habendo, plus sorte recipiatur, vnde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationi bus licet. Ergitur vsura in his cambijs, si contractum mutui implicat. Propter quod Gof. & Host. sub Mutui nomine casum tractantes (quù scilicet mutuetur, vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentiù in cambijs realibus esse contractù permutationis.

EMERSIT Ergo propter prædicta forte aliorum opinio, di centium in his cambijs non esse contractù mutui, sed innominatum, scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opinio es alijs asser.ntibus hæc cambia licita, & alijs illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probádam eorum iustificationem, quàm eorum naturá extra mutui rationem esse. Et quamuis multiplicét rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatæ sortis in accipientem mutuum transfert, cambium verò reale, damni periculum campsori relinquit, si minus sorte contingat accipere: vt quandoque (licet rarò) contingit. Secundò, ex diuersitate rei restituendæ & loci: nam mutui ratio exigit, vt eiusdem generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquivalens: aurum enim pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de solu. l. Paulus. In cambijs autem realibus fit permutatio monetarù diuersorum generum & in diuersis locis. Tertiò ex modo contractus: quia in cambijs realibus est venditio vel contractus similis vèditioni, dum ducatus venditur 52. grossis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cum alia quòd licere patet extrà, de censi. c. olim causam. &c. cum canonicis. in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, periculorum, expensarumque ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui absolutè cambia hæc damnant: aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quòd cambia hæc in fraudem vsurarum introducta videntur, quum permutationem monetarum campsor non intendat, sed necessitatibus indigètis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, vt lucretur: præsertim quum plerunque contingat in eadem fieri monetæ restitutiones, & hoc in cambijs infra Italiam: & periculum, quòd rarò accidit, ponderandum non sit in commutationibus, quæ regulandæ sunt secundum communiter euenientia. Secundò, ex eo, quòd ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest: in huiusmodi autem cambijs, vt patet in casu posito, quantò distantius est solutionis tempus, tantò plus sibi solui pacisci tur campsor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quàm nunc aut his valet, non est licitum: nisi vendens intendebat vsque ad tempus illud seruare, vt in ca. nauiganti, extrà, de vsuris: aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Inno. & Io. Andr. & Io. Calder. campsores autem non intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST Prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cábia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, quòd contractus iste, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt San. Tho. dicit in Secunda Secundæ, quæst. 77. negatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quù primus contractus vocetur vulgo baratto, secundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quòd cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quòd in cambijs non consideratur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædá est. Cōstat enim secundum omnes vtroque modo posse accipi pecuniam, vt patet [illegible] secundum pecuniam ad ostentationem. Et quòd campsores [illegible] vt ita considerent, ex S. Tho. auctoritate probat in secundo c[illegible] centis, quòd numisma potest accipi, & vt mensura, & vt q[illegible] est: & hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricatque super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniam à campsoribus, vtpote rem quandam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorúmque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quòd licitum est campsoribus plus accipere, quando tempus solutionis distantius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione tèporis dilati dupliciter, vno modo, quòd sola temporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore cōsiderata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, minus quàm valeant in hyeme, eo quòd lanæ tempore veris creduntur minus valituræ, iuste emit: eo quod res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nūc anticipat solutionē, vsuram committeret: quia propter sola tèporis morā pretiù variatur. Subditque, cāpsores non plus accipere ratione dilati tèporis, sed ratione rei in dilato tèpore cōsideratæ. Quoniā, verbi gratia, marcha auri solvēda in nundinis Ianuarij, non ideo minus emitur à cāpsoribus Mediolani mēse Octobri, quàm Nouembri, quia lōgius distat secūdù tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tēpore, minus æstimatur cōmuniter à negotiatoribus, & magis in tēpore proximiori. Et meritò, vt dicit: quia quù negotiatoris finis sit cōmutādo lucrari, necideo emat, vt empta habeat, sed vt iterū commutet cum lucro: licitù est sibi considerare quāto tempore pecuniam occupatā in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod citò distrahitur, quàm q̄ longo oportet tēpore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneātur. Signù autem, quòd cāpsores non ratione tēporis dilati, sed rei in tempore habeant, est quòd non semper secundù temporis approximationē pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vēdatur tunc marcha auri in proximo assignanda, quàm fuerit vendita tribus mensibus antè.

SED HAEC Opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secūdo non consonat: quoniam nominaformaliter sumpta intelligi oportet, vt 4. Meta. tradit Aristo. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt vt ibidem dicitur. Vnde si in cambijs pecunia considerātur vt res, non vt pecunia vt dicit, cōtractus iste, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à San. Tho. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secūdum deinde dictū verum nō sonat, & San. Tho. verba malè interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi. prin. ca. 14. sunt ista: Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta, si confletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in alijs speciebus pecuniarum: imò amplius, vt in cāpsoria, quæ non propriè ordinatur, vt sit mensura rerum venialium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quòd pecunia cōsideratur à campsoribus, nō vt mēsura, sed vt res, sed vt habetur q̄ pecunia non vtuntur campsores vsu primario: propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venialium: sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsoribus conuenit: vt infrà patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

VT AVTEM Natura cambiorū vniuersaliter & faciliter percipi possit, tali ordine procedēdum credimus, vt scilicet primò de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo videatur, an artis sint campsoriæ, & quid in eis licitum est, obiectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cābijs sermone cōpleto, ad alia proposita procedi libere poterit. Principiū autem ad declarādam campsoriam, oportet sumere ex primo Politicorū, eius vestigia sequendo.

¶ Sciendum igitur inde est quod rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quē ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad esum, esum, & vinum ad potum, &c. Communis auten siue secundarius est, quo res in quantum talis, alteri tamen à primo fine applicatur, vt commu[illegible] respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim [illegible]m venditur, inquantū calceus consideratur: non enim [illegible] pelle venditur: non tamen propter vēditionem est calpropter calceationē: & sic de alijs. Quemadmodum ergo cæterorū, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessarijs, scilicet ad vitam humanam, scilicet tritico, panno, aromatibus, &c. propter huiusmodi enim commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ vni patriæ desunt, aliunde haberi non possent, nisi datis pro eis æquivalentibus: & multum incōmodi esset, res semper transferre æquales (ob hoc enim aurum, argentum, æs, & quicquid huiusmo di est facilè portatile & vtile) statuerunt cōmutandis rebus adæquatum iri: & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mēsura ad mensurata: propter quod characterē insignitum est in testimonium qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis cōsueuit signū imprimi, testans earum iustificationem. Secundus autem numismatis vsus est cōmutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factū est: & tamen hanc commutationem subit, non inquantum aurum aut æs absolute, sed inquantū numisma, vt continua experientia docet. Orta autē videtur hæc commutatio ex inæqualitate numismatum, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebantur: vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autem ex numismatum commutatione primo quidem, vt Philosophus quidem dicit: casu euenisse videtur, dum acciditaliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum commutationes lucri vias composuit: sicque ars campsoria contexta est. Vnde nihil aliud campsoria est quàm negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quamuis autē à Philosopho cāpsoria vituperetur, & ratione materiæ: quia tantùm numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quòd sine caret: & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque sunt non propter se, sicut nec quodcunque aliud organum per se appetitur. Si tamen ex hominis campsoris fine honestetur (vtpote ad familiæ, & ftatus sui decentem sustentationē ordinata) licita est, quemadmodum & alię negotiationes. Potest enim id quod solitariè consideratum consonum non videtur ex adiūcto fine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, quę absolutè repellenda est: si tamen addatur propter iustitiam, &c. præcipiēda est: sicut ecōuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem vituperabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pateat, quòd multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non commodè possint absque cambijs negotia sua exercere, necessarium, & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse: non quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicæq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campsores nedum possunt seruare se indemnes, sed etiam lucrari, & industriæ rationem habere quum negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solùm autem oportet declarare quid rectitudo cābiorum in communi exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit dicendum est: omissis tamen singularibus, quę scientificę determinationi nō subsunt. Quum ergo campsoria circa commutationē numismatum versetur, necesse est iustitiæ commutiuæ canones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethic. patet quòd vniuersalis regula commutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rē: vt, scilicet æquale sit datum accepto & econuerso: vnde si commutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse commutāda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiam numismatum, & locorum & temporum, ideo potest æqualitate salua lucrum prouenire campsoribus. Quod quomodo contingat videri potest, si prædictas differentias scrutati fuerimus. Numisma igitur quum vbique duplex esse confueuerit, scilicet expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunque horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius, commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, & c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora compositis sunt, à primis inchoandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantum est ex parte commutationis oportet numismata commutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrunque lege aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamē ex parte æqualitatis numismatum in se vel in ordine ad campsorem, quòd sit hæc commutatio iusta, numisma minoris prætij absolutè dando. Ex hoc est quando campsor dat bonam monetam pro mala non falsa, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campsor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, quòd centū ducati in moneta sic bona, & portatili æquivalent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, si conflāda essent numismata, & ex vtilitate, quæ potest ex illis percipi in faciēdo ex eis vasa, & ex vtilita te expensionis secundum locum & tempus: bona enim numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo, quoniam malæ monetæ, vtpote exosæ facilè possunt à principibus inexpēdibiles reddi, & de facto in prouincijs bene ordinatis & non orbatis reddūtur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legem: quoniā illa respicit numisma, quo ad per se primum vsum eius, qui est commutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine ftatuitur, quòd aureus ducatus & nonaginta solidi in commutationibus œconomicis, & politicis æquivaleant: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Con mutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruatur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo quòd dada à se numismata commodiora sibi erat: sicut etiam licet vendere rem carius, quàm absolutè valeat, ex eo quòd vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureum, si à volēte commutare paruam monetam pro illo, solidum vnū exigat, quia ille sibi commodior, non peccat. Qui tamen non vult absq; lucro commutare ducatos Ianuenses pro alijs ducatis eque pretiosis, & sibi commodis, quia pereuti commutationem commodiores sunt Ianuenses ad deauranda sua vasa, pecrare videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campsorum expēsis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambijs minus pecuniæ dare, quàm accipere. Campsori autem vltra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas. &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat cōmutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo quòd non solùm haberi potest ratio materię & commodi, sed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali commutatione multum à numismatis ratione declinantes, quasi vt res quædam commutētur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet inquantum est talis res, puta aurum, & inquantum numisma) & secundo excedēte primum, ex hoc quòd aliqua pecunia alicubi inexpendibilis & numismatis pretium ibi perdit, magisque vt res quædam commutanda venit: quam tamen campsor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere, ipsam commutando, multū lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & alijs conditionibus, vt sapiens determinabit.

LOCI autem differentia tripliciter potest omnibus prædictis commutationibus adnisceri. Cāpsore enim existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si cōtract⁹ fit primo modo, scilicet Mediolani & pro Mediolano, tunc quù accipiens cābiū ex vi talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorum ratio habenda est, sed tanquā cambiū manuele agendum est, eorū, quæ supradicta sunt, rationem habendo. Ex eo tamē quòd accipiēs cābium vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēdæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & campsor vult hæc subire, licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & conductionis spectat, quam cambij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat. Quod tamen rarò credo euenire. Si verò contractus fit secundo modo, scilicet Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emūtur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, si pro alio loco aut tempore tantùm contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani commutatio, coniectando verisimile pretiū loci, pro quo fit. Et quāuis talis modus cābij nunquā fortè fiat: fieri tamē posset hoc modo, q̄ Petio habēti Venetijs Venetam monetā, & egenti Mediolani centū ducatis, campsor Mediolani det centū ducatos aureos recepturus de illa

moneta Venetijs tantum, quantum Venetijs pro illis commutatur in cabio manuali, & non in cursu cambiorium quæ fiunt pro locis di stantibus. Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his, qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si aũt contractus hat tertio modo (vt communiter accidit, scilicet Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusq; loci simul, ac p hoc distãtiæ eorũ, periculorũ expẽsarũq; intercedẽtiũ adhibenda est ratio: sicut & in cõtractu emptionis. Constat enim ꝙ aro mata Alexandriæ, assignanda Ianuæ, empta atque soluta vt Ianuã deuehatur, longe min⁹ valẽt, quã si manualiter Ianuæ assignarẽtur: quia res conducenda à tanta distantia, cũm tot periculis & expensis, & c. longe minor est Ianuenſibus, seipſa conducta, & tot periculis expensisque libera. Et hoc modo in contractu cõmutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare: vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte cõputentur. Sicque fiet, vt si centũ ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunẽses adequarẽtur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta forte adæquãtur, concurrẽtibus etiam alijs supradictis rationibus: & forte pauciores. Viliora siquidẽ sunt cõducẽda cũ periculis & expẽsis, quã manualiter habita. Nec obstat ꝙ cãpsor Mediolanensis habet fratrẽ aut factorẽ Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantã summã pecuniæ expẽsurus pro alijs suis negotijs, hæc enim omnia per accidens se habent ad contractus naturã, in cuius æqualitate iustitia consistit. Quid enim ad contractus cõmutatiuos, in quibus æqualitatẽ rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde viarum ministrorũmque expensas lucrans diues fio, dumodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio?

DE TEMPORIS Autem differentia, bimembris tantũ distinctio consideranda est, scilicet præsentis tantũ, aut futuri tantũm: vtriusque enim simul ratio habita nullã iustam diuersitatẽ pretij in commutationibus facit, vt infrà patebit. Potest ergo in cõmutatione numismatũ iuxta tempus contractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambiũ, siue non, & siue in eodẽ loco sit æquivalẽs reddendum siue alibi, locorũ tamẽ ratione habita. Vnde potest cãpsor dans aureos & recepturus alià monetam vel econuerso, certificare quantitatẽ reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis cõmutatio fieret. Potest & futuri tẽporis: quo scilicet assignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè cõmutationẽ relinquẽdo: vt scilicet pro centũ aureis nũc datis teneatur accipiẽs post duos menses dare tot argenteos, quot post illos duos menses æquiualebũt centum aureis, aut certificando cõmutationẽ: vt scilicet habito respectu ad futuras commutationes post duos menses stabiliatur nunc commutatio cõmensurata illis, ita quòd parũ plus aut parum minus verisimiliter credantur cõmutanda esse talia numismata. Vt sic dicitur quòd hinc ad duos menses, quũ assignãda erit pecunia ab accipiente cãbium 100. aureis æquivalebũt 1000. argentei. vel 1000 & 20. potest ex nũc certificari cõmutatio quòd pro centũ aureis datis teneatur accipiens assignare tũc 1000. & 10. argẽteos, siue plus siue minus tunc cõtingat cõmuniter assignari. Patent autem hæc ex alijs cõmutationibus: vt in contractu emptionis rei assignãdæ futuro tempore manifestum est: & habetur expressè extrà, de vsuris. ca. nauiganti. in secũdo casu: in ista enim commutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quòd prius campsor sua numismata dat.

¶ Vtriusque autẽ temporis simul differentia nullã diuersitatẽ videtur in quibuscunque cõmutationibus facere, sicut vtriusq; loci, quoniam res in tempore futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, quod absens à presenti, & reducẽda ad præsens, sicut res in loco distãti ex hoc ꝙ reducẽda ad locũ præsentẽ. Nec subiacet periculis, & expẽsis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secũdũ tẽpus fiat, sicut secũdũ locum. Nisi quis dicat, ꝙ subiacet periculo perditionis: quia pòt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc periculà pro nihilo in cõmutabilibus reputari patet, tũ ex eo ꝙ aut tà rara sunt, ꝙ cõsilio nõ subsunt (vt de statu de iectione dicitur intra tam breue tẽpus) aut alia sunt, ꝙ etiã si accideret adhuc tuti essent creditores: vt de morte, & huiusmodi patet. Tum quia ex mutuis & alijs cõmutationibus experiẽtia teste patet, huiusmodi pericula nõ consideranda esse: non enim qui mutuat, aut vẽdit licite aliquid, plus exigit propter huiusmodi pericula, quę in tẽporis dilatione possunt accidere vendẽdo ad tẽpus, aut mutuãdo. Et quia breuitas & prolixitas tẽporis, differentiæ sunt tẽporalis distãtiæ, cõsequens est ꝙ nec in cãbijs nec in alijs cõmutationibus ex quãtitate tẽporis aliqua cõditio rei cõmutãdæ accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iuste æstimari. Notãter aũt dico per se: quoniã per accidẽs cõtingit res æqualis bonitatis eodẽ tẽpore assignãda, diuersa notabiliter habere pretia & iustè, vt si triticũ assignandũ mẽse Iulij, Ianuario præcedẽte emat iuxta æstimationem cõmunem pretij assignationis tẽporis futuri, & deinde mẽse Martij subitis exortis bellis credatur multò plus vendendũ, fiet aliud pretium pro eodẽ tẽpore ab alijs ementibus: & si in mense Maij contingat bella augeri, aut spicas grandini bus percuti, &c. augebit pretium pro illo met tempore. Sed hoc non operatur tẽporis prolixitas aut breuitas: sed euẽtus incidẽtes, ex quibus res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularia illa opinio, dicẽs, in cõmutationib⁹ plixitatis tẽporis [illegible] habere posse non ratione tẽporis: sed quia res in tẽpore prorogata nimis valet, &c. a veritate deuiat in hoc: qm̃ res nec ex eo in tempore nec ex eo ꝙ in tanto tẽpore sumpta cõmutatur, æstimat vtilior aut pretiosior, sed ex tali euentu in tempore: puta bello, penuria, aut abundãtia, &c. Ex hoc verò quòd pecunię diutius occupatæ sunt tenendæ in hac commutatione, res commutãda nec pretiosior nec vilior communi pretio reddit: vt S. Tho. expressè dicit in Secũda Secundę, qõ. 78. ar. 2. ad 1. asserens quòd mercator vendens rem aliquam ad tempus, non potest vendere plus cõmuni pretio ex hoc, quòd pecunias suas mortuas tanto tẽpore tenebit. Et si hoc licitũ diceret: iam vsura non esset damnata in vẽditione ad tẽpus, &c. Quod aũt merces carius emantur quę citius commutandę sunt, proposito non obstat: qm̃ celerior venalitas æstimata, à maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res autem quanto magis necessaria aut vsitata alicubi, tãto est ibi pretiosior. & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à mercatore emitur revendenda. in remigitur cõmutãdam redundantem cõditionem aliquam sub tempore, ex qua res cõmuniter pretiosior aut vilior æstimet, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationũ natura pẽsatur quę ꝙ qualitatẽ rei ad rẽ exigit sic longissimo adiuncto tẽpore, ac si manualiter commutatio fieret. Propter quòd campsoribus non licet mẽsurare tẽpus medium inter dationẽ & acceptionẽ, aut rem seu pecuniam prolixori tempore dãdam vilius æstimare quamuis liceat in dãdo æqualitatem commutationi statuere, iuxta præsentem æstimationem de futuri temporis commutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

FACILE autem est ex prædictis videre, an prędicti contractus à campsoribus nuper inuenti, de quibus quęstio præsens est, sint verè cambia, & iustè fiant. Quum enim cambij contractus consistat in commutatione numismatum, & in propositis cãsibus nulla alia commutatio numismatum fiat, consequens est quòd prædicti contractus ex sua forma verè cambia sunt, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam nãq; numismatum commutatio in huiusmodi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cambio Burgensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accepta. Aut partialiter, vt fieri contingit, quamuis non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit quòd dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambijs infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoq; differt, propter proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit in Italia, & fortè extra, quãdo nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt quum Petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, cãpsor dat Mediolani 1000. ducatos pro 1000 & 10. verbi gratia assignandis sibi Romæ.

¶ Et in primis quidem tribus modis, quum commutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus cõtractus cãbij saluatur. In quarto autem modo cambij nomen non nisi æquiuoce saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum commutatio in pactum datur, manifestè patet, quòd contractus commutationis numismatũ non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum commutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui ꝙ manualis commutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem quòd si campsori Mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quòd videtur quòd contractus iste mutui sit, sed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campsori ex eo: sed setantùm seruare indemnem, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶ Si quis tamen diligenter contractum cõsideret, videbit nec mutui nec cambij propriè contractũ esse: sed contractũ quasi emptionis & venditionis, per quandã analogiã ad cãbia pertinẽtem. Quamuis enim in cõtractu hoc numisma pro numismate non cõmutetur: commutatur tamen numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac cõmutatione materialiter, & vt res quędam accipitur: cum mutatur enim vt res tanti pretij præsens cum re æquali distante, habita vtriusq; ratione loci. Constat autem quòd res distãs à Mediolano vilior est Mediolanẽsibus seipsa Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cætera ad vendendũ ipsam requisita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in naui fluctuãte constituta minus, quàm absolutè valeat, quia non emitur in quantum pecunia, sed in quantum res tanti pretij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus quam valeat, quia res est sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens, in quantum res subiacens periculo, & expensis delationis emitur, minus quàm absolutè in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est propriè: sed ad cambium quodammodo reducitur [illegible] quanto res præsens, & res absens, quę commutãtur, [illegible] supradictis adest, ideo pensandus est in cęteris.

¶ Iustitia verò in his cambijs tũc erit, quãdo nec excessus fiet in æstimando, sed pensaris conditionibus numismatum ex qualitate & distantia & alijs ad rẽ facientibus & industriæ ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse cõtigerit vsura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessarijs ad iustificationem etiam cæterarum commutationũ celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsq; ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quàm prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nundinis cambia current: hiç enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoq; pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddẽdam quamcunq; monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratio damnatur: vtpote vsurarijs.

¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quòd sufficiens signum iniusti contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tẽpore vsq; ad nundinas, & plus dare quando proximæ sunt nundinę: quoniam consuetùdo hęc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, quòd cõsuetudo hęc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campsorum tenẽtium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinẽ, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quòd in huiusmodi cambijs accipientes Mediolani pecunia pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi vẽditores marchę auri absentis loco, & tempore communiter cum suo dãno cambium hoc faciunt: scientes semper quãtum damni ex tali vẽditione incurrent. Ex hoc aũt prouenit cõsequenter, quòd nullus: simpliciter loquendo, inuenit quasi vẽditor in huiusmodi cãbijs: sicut nec in quacũq; alia commutatione, in qua certum est & venditorem dãnificari. Nec propterea cẽsenda est illicita commutatio: quia, s. venditor nocumẽtum incurrit: quia dũmodo res absens vel præsens vendat iusto pretio, contractus est licitus, quæcunq; pars inde nocumẽtum incurrat. Ex hac quoq; eadẽ radice prouenit, ꝙ tunc tãtùm inueniuntur quasi venditores in istis cambijs, quãdo mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali dãno, quàm à maiori lucro vel cõmodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarũ cùm inter medio tẽpore, quo negotiationibus suis, puidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnquam inueniretur quasi venditor in istis cambijs. Quẽadmodum ergo tempus intermedium est occasio, ꝙ inueniant quasi vẽditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum vendirorum cõmuniter, & paucũ tẽpus multorũ emptorũ. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur à soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes: & modico interiacente tempore, propter abundantiã emptorum plus ab eisdẽ quasi ẽmentibus soluitur. Adeoq; dicuntur abũdare quandoq; emptores propter nũdinas, vt nihil lucretur, imò cum dãno suo cambũ faciãt, quia non inueniuntur vẽditores: & hoc contingit qñ friget negotiatoria ars. Vnde quum contractus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporum differentia liciti sint (vt ex dictis & dicendis patere potest) & hæc temporis differentia damnari non possit: quia prędicto modo saluari potest, restat quòd si pensata loci absentia, &c. aliàs iustè fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari non debent cõtractus tales. Quòd si plenius vis cõspicere, finge lanas vel quamlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus: videbis eũ clarius veritatem: quoniam quum numismatum cõmutatio tractatur inter nũmos hinc & inde mens posita, semper ad mutui contractus declinare cõsueuit. Vtrum aũt de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambijs reportatur, scrutificè nõ subest decidere, quę ad singularia nõ descendit. Illud tamen rationi cõsentaneũ videtur, quod moderatum censendum sit lucrum, quòd communis consuetudo approbat: vt, scilicet cambia fiant, secundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges, & Londres, &c.

NEC obstant prædictis rationes ad propositũ in tertio cap. addũctæ. Falsum siquidẽ supponit prima, ꝙ cãbia hęc fiãt in fraudẽ vsurarũ: imò pro cõmuni bono mercatorũ sunt introducta. Nec ex eo ꝙ Petrus nõ mutuaret pecunia, qm̃ cõmutaret propter spẽ lucri est paratus, peccat: quoniã nec opus, nec intentio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

¶ Secunda verò ratio concludit non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine vsuræ vitio sicut etiã in venditione ad tempus.

¶ Tertia autẽ cambia hæc non subtiliter seruatur: quia cãpsor emẽtis rẽ in futuro assignãdã magis quã vẽdẽtis rẽ cõseruãdã, aut transferẽdã locũ tenet in vtroq; modo cãbij: quoniã etsi in secũdo modo videatur vẽdere ducatũ ex hoc, ꝙ æstimat ipsum 52. grossis secundũ veritatẽ emit tot grossos Hadrenses Brugis assignãdos vno ducato. Illa siquidẽ æstimatio ducati cõcurrit ibi, vt modus cõputãdi faciius quantitatem ducatorũ, & grossorum cõmutando, & non vt ducati venialis pretium. Est autem interpretatio hæc meritò admittenda, ex eo ꝙ ipsi contractum realis, seu veri cambij dicunt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam contineat: cãbij quidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his, & decitatis opinionibus sentiẽdum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA igitur in fine primi capituli proposita cambia examinandũ, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hęc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri possent.

¶ Considerando ergo quòd fit, omnia illa cãbia ex parte non cãpsorum, sed Petri dantis pecuniam cãpsori alibi sibi assignandam iniusta esse videtur, per se loquendo: quum enim campsor non accipiat pecuniam à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum est quòd seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentię perinde ac tutò delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium est. Secundum est, ꝙ plus dat aut dabit campsor, vt sperat Petrus, quàm acceperit: quoniã ducati Florẽtini minus valent Mediolani, vbi dãtur campsori, quàm Florentiæ, vbi assignãtur. Vnde cãpsor si se indemnem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiã, & sic expensarũ damnũ maius incurreret, alioquin exponendo eos extra Florentiã, cõstat ꝙ plus dat, quã accepit. Et hæc duo in tribus primis modis locũ habent: in alijs autem tribus, in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum. Tertiũ damnum campsori adiũgitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum quòd sunt: quia huiusmodi homines exigũt hæc à campsoribus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ, quam dant, in tempore medio à datione vsque ad assignationem. Dicunt enim cãpsori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis ea accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campsoris non ex pecunijs prouenjens iniustè pensando lucrari volunt non absque vsura. Dixi aute, per se loquendo: quoniam per accidens cõtingit, absque culpa hæc fieri: vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorũ & campsorum nescire potest quantũ ducati sui Florentiæ valent, & sic egẽs pecunijs suis ibi, conjectat iustum prout cambia valebunt tunc vocem campsores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes tres transferre pecunias cambij contractum secum velle inire deposcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro alijs negotijs, & cambijs, & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihilo haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

SI AVTEM de cambijs his loquamur, vt fieri possunt, quia, scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campsorum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, quòd Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quòd absentaturus pecuniã suam, exponit eam tali cõmutationi numismatũ, aut cõtractus emptionis rei assignãdæ in illo loco, vt sic vbi cum damno suo transtulisset eam simpliciter, per talem negotiationem transferat cum lucro

lucro. Nec est hæc industria dánabilis tanquam in fraudem inuenta, sed laudabilis, tanquã adinuentiua uiarũ iustarum & utiliũ simul, vn de Prouer. c. 11. dicitur, Simulator decipit amicũ suum, iusti autem liberabuntur scientia. Et quoniã multos contingit esse volentes transferre pecunias suas de loco ad locum, & audientes alios ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter veritatem monetarum, & nescientes distinguere contractũ simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum: & confusè intendẽtes licitè lucrari non ex usu pecuniæ quã dant campsori, se l ex cãbio, ex quo credũt alios lucrari, non videtur, quòd isti sint dãnandi, sed in meliorẽ partem eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim quòd ex cãbio dicunt velle lucrum, iam contractũ, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguant, ideo se hoc lucrũ velle: quia si ipsi cãpsores econuerso contractũ talem cum eis facerent, maius lucrũ exigerent. Ex hoc enim iam manifestè patet, q̃ contractus cãpsorius supradictos inire intendũt: & tantò istius, quanto minus quàm cãpsores. Accedit ad hæc, q̃ non videtur verum, quòd de facto cõmuniter volentes suas pecunias tranferre cum lucro, dicant se hoc pro usu pecuniæ velle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes vel (quòd verius puto) verba illa ignoráter à quibusdã, dicũtur, ere dẽtibus se rationabilẽ causam assignare. Et si quidẽ ignoráter assignantes huiusmodi rationem, intendãt contractũ cambij inire & propter hoc lucrũ referre, quãuis in ratione assignãda errent: iniustũ tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in cõtractu vẽditionis & emptionis licitè lucrari propter tẽpus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen nõ vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signũ autẽ ad cognoscẽdam, qui sunt qui hoc intendant potest accipi duplex. Primũ est, si in animo habent, nullo pacto usurariis contractibus se immiscere: secundum verò est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quòd ira eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hæc de cambijs dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis, 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc sunt pater venerande quæ mihi de cambijs sentienda videntur, saluo semper omnium melius sentientium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuoque Thomæ gratiæ referantur: Si autem, da veniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui, feci. Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS
De Vsura, in sex quæstiones diuisa.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus, absq; omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij, sint obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt.*
5 *Num altero hærede vsurarij non potẽte restituere, alter teneatur in solidũ.*
6 *Nũ quãdo licet petere dominũ lucri cessantis postis peti tota lucri cessans.*

QVAESTIO I.
Virum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrum in vsura trãsferatur dominiũ. Et videtur quòd sic. Primò, quia cũ homo sit dominus rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntaria translatione rei suę in alterũ, transfertur dominiũ, sed accipiens mutuum sub vsuris voluntariè transfert plus sorte in alterum, ergo. Si dicatur quòd vsuræ solutio non est simpliciter voluntaria, & ideo non trãsfert dominium: contrà, Voluntariũ mixtum, quale est in vsura, & voluntariũ simpleiter, quamuis nõ sit omnino voluntariũ: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Eth. & ex eo quòd si quis taliter voluntariè consentiret actui peccati (puta stupro) nõ excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariè committi: quamuis enim malè libenter, omnibus tamen consideratis voluntariè hoc eligit.

¶ Præterea, In his quæ traduntur metu mortis', transfertur dominiũ. ergo & in vsura. Consequentia probatur: quia ibi tantò minus est de voluntario, quantò metus mortis maior amissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoque habendi & possidendi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quàm in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN OPPOSITVM Est S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 77.

CONCLVSIO.
Nullum à soluentibus vsuras rei dominium transfertur.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones, Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis. Habetq; opinio hęc antiquos sectatores: vt Sã. Tho. in 4. di. 15. dicit. Sequúque eam videntur Sco. in 4. di. 15. q. 2. ar. 3. & Pe. de Palu. ibidem & glos. 14. q. 4. si quis vsurã. Secũda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum, quorum vsus non est eorũ consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo diuittenda est nouitas hæc. Nec enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium, cùm res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium, vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis [illegible] nent autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem [illegible] ille verò in Secunda Secundæ, q. 77. artic. 3. vbi in calce articuli dicit hæc verba: Si quis dominum vel agrum alterius per vim ram extorsit, non solùm tenetur restituere dominum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus; & ideo ei debentur.

ET QVIA Hæc opinio iudicio meo rationabilior est: ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primò, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominiũ rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res a tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quòd ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri non potest, vt sequatur translatio dominij voluntaria. Cõstat autẽ quòd voluntaria traditionem rei, dominij translatio non sequitur: vt patet cùm traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariam traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominium ex ipsa voluntraia vsuræ exhibitione, aut ex aliqua voluntaria translatione dominij, aut ex vtroque simul, sed nihil horum hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiẽs, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominium transfertur, voluntaæ soluẽtis vsuras hoc fieri: quoniam constat lege aut quacunque aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem soluentis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationem dominij. Aut enim transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntarię dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrunque. Sed quòd dominium non transferatur ex vi voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim pater, quòd ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario datur ducatum pro vsura, nihil aliud necessario conuinci potest, nisi quòd voluntarie illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd tradio illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur, Ad quid ergo das ducatum illũ in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuo eatum illũ in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuo realiter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, inquantum iniusta est (quia nullus patitur iniustum volés: vt dicitur in 5. Eth.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc, quòd consentiat in translationẽ dominij illius. Quòd verò in soluente vsuras nõ sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntarijs traditionibus quantò minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de proijciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamẽ habentur res proiectæ pro derelictis: sed intendit proiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, reneretur domino petenti & ostendenti suas esse, libere tradere. Constat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo sibi dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio volũtaria saluari potest absque inteta abdicatione dominij: quia aliud est voluntarie dare, & aliud est voluntarie dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia quum contra vsurarios omnia iura clament, interpretãda sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum: & si res hæc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quòd translatio dominij non tantum fauet vsurarijs, ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat: ex supradictis autem apparet rationem ad oppositũ esse: ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, quòd scilicet in vsura non transfertur dominiũ propter vtrunque simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶ Secundo principaliter probatur idem sic: Si in vsura transferretur dominiũ extorquens agrũ vsurarię non teneretur ad restitutionem omnium fructuũ, sed satisfaceret restituendo agrũ vel eius pretiũ sed hoc est falsum, & contra omnes: ergo in vsura non transfertur dominium. Cõsequentia (in qua sola consistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatem seruandam in recompensatione rei fructificantis, quando translatũ est dominiũ, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est translatum dominium. Cùm enim ager transit de domino in dominum, quocunque titulo id fiat, sufficienter satisfit primo domino, si datur sibi tantum, quãtum valet substantia agri, pensata virtute fructificatiua, & alijs conditionibus, quæ in contractu venditionis eius pensandæ [illegible] sent: nec plus exigit iustitia commutatiua, q̃m seruata æqualitate [illegible] ad rem completa est ratio iustitiæ. Quãdo verò ager [illegible] em possessorem, sed non dominum sc̃dm veritatem, non [illegible] iter satisfit domino eius, dãdo pretium agri: sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligente cultore pcipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in vsura translatum est dominiũ agri p vsurã extorti, sufficienter fieret restitutio dando agrum tantũ, vel pretiũ æquale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua; non autem fructibus perceptis: q̃m vsurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat quòd fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria non tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hæc eẽ eadẽ ratio cùm efficax sit, in vi istius vniuersalis tenet, nullus tenet restituere alteri fructus agri sui, pprij, nisi enim vel is hęc verificaret, ratio ex particularibus conficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri p vsuram extorti transfert dominum in vsurarium, sequitur q̃p non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos per viginti fortè annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur quòd in translatione dominij omnino voluntaria (qualis est vẽditio, &c.) verum est, quòd sufficit reddere æquialens agro: sed in trãslatione inuolũtaria aliqualiter (qualis est vsurę solutio) non sufficit reddere pretiũ agri, sed oportet fructus quoq; perceptos restituere. Hoc non euadit: q̃m tota differentia ex hac ratione assignata propter omnino voluntarium & voluntarium mixtum. Ex hac aũt differentia nihil aliud oritur, nisi quòd vbi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habet ex ea, quòd teneatur restituere fructus: qua eẽ ratione potest vnquã cõuinci, quòd teneatur aliquis restituere alteri fructus agri, pprii? Si dicatur, quòd restitutio fructuũ faciẽda est nõ ratione dominij, sed ratione damni, quòd patitur ille, à quo ager extortus est p vsuram, dam nificatus fiquidem est non solùm in agro, sed in fructibus percipiendis: & ideo quamuis vtrorũq; trãslatum sit dominiũ à se, cõpetit tamen repetitio. Hæc responsio falsò innititur fundamẽto, scilicet quòd dãnificatus in agro sit dam nificatus in omnibus fructibus pcipiendis: sic quòd restitutio debet adęquare agrum & fructus. Tum quia hoc non habet locum, q̃n transfertur rei fructificantis dominium: quia statim translato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium, vniuersaliter verum est.

¶ Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendum est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuũ, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principijs regulantibus restitutiones haberi potest. Primum est, quòd sufficit restituere simpliciter: secundum est quòd aliter restituẽdum est damnificato in his quæ erãt eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quòd si ponat quòd Petrus rapuerit agrum Martini, quem subitò combuserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus vtrię; satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum, quantũ valebat ager tempore rapinæ & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ interesse) Ioanni verò oportet reddere & agrum & fructus per decẽnium perceptos. Quia quũ sufficiat reddere simplùm quod simplum ablatum est, & à Martino sit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificativa agri pensarentur, cuando videretur ager, sat est reddere tantum, quãtum valebat agri fructificativus. Quia verò à Ioanne non tantùm ablatus est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si æquale agro & potentiæ fructificativę restitueret, sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶ Ex his aũt omnibus id quod intendimus euidenter habetur: quòd scilicet fructus restitutioni obnoxij nõ sunt, nisi eius sunt fructus rerum, quarum alius est dãs: ita quòd dominium fructuũ nõ quodcunq;. sed actuale exigit ad hoc, quòd fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proximè dominium fructuum remanet apud eũ, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, cui est dominus in potẽtia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed fatebit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hęc vltima trãsacta si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificans aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrunq; ast horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatendum est ergo absolutè quòd in vsura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis si quidem in prima ratione patet solutio vtriusq; primi quidem, quia plus requiritur ad translationem dominij, quam voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quòd voluntarie tradat eã alteri ad hoc vt sit sua: quod soluens vsuras non facit. Et p hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus enim quamuis voluntarie det pecuniam propriam inuasori: non tamen ad hoc, vt sit sua, sed ipse videri. Et ideo non transfert dominium illius à se. Medio. die. 2. April. 1500.

QVAESTIO I.
Vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus absq; omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen cõuentione, sit vsurarius mentalis.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia spes pricipalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsurã parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes: & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuans, male agit: vt patet extra, de vsuris, ca. consuluit: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Cõstat autem, quòd nulla alia prauitas hic intervenit nisi, propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudiciũ, excusans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui nouit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, quòd accidẽte casu remutuabit sibi. Talis enim manifestè sperat obsequium à manu mutuando: & nisi crederet illud futurum, nõ mutuaret: vt patet ex eo, quòd nõ vult pirori amico amplius mutuare: quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

CONCLVSIO.
Mutuans spe aliquid vltra sortem accipiendi ex amicabili quodam affectu eius, cui mutuauit, non autem ex mutuo, vsurem non incurrit.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Viband 3.) vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed glossa ibidem distinguit de duplici spe (principali, scilicet, & secundaria) & dicit, quòd spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

¶ Subtilius autem decidẽdo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. art. vlt. ad 13. notandum quòd dupliciter aliquid potest à mutuante sperari. Vno modo, quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & si quodcunque munus speretur, illicitè speratur. Alio modo, vt gratuitum & absq; aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunq; munus speretur, licitè speratur. Licite autem sperari à mutuante dico, quodlibet munus gratuitè & amicabiliter tribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si aliàs nollet mutuare. Et hoc phatur dupliciter: ratione, scilicet, & autoritate. Ratio siquidem hũ jus est: quia licitum est ex mutuo affectum benevolentiæ spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitã remuneration em. Vnde si mutuans spe principali affectus benevolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quòd mutuans spe gratuitæ remunerationis, nihil illicitè sperat. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quòd nihil vltra sortem & debitum speretur: & quòd sicut rationabiliter à mutuando desistit desperans de restitutionę mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoq; desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis deformiter: quia primum ciuili etiam obligatione recidendum est, secundum naturali gratitudine tantùm.

Autoritas autem ad hoc habet, differentia assignata ibidem à sancto Tho. inter spem in vsura & simonia, scilicet quòd quia in simonia id quod datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In vsura verò mutuans dat id quod suum est, ideo potest spẽrare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quòd de spe principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quòd etiam in traditione spiritualium, oculus simister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quum ergo quærit, an mutuãs sub spe aliquid vltra sortẽ habendi, aliter nõ mutuaturus, omni tũ cõuentione & petitione cessante, sit coram Deo vsurarius? Absolute quidẽ credi potest, q̃p vsurarius est: quia quæstio talis sic proposita, sonat spẽ mutuãti inesse, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortẽ: quod est illicitũ. Sed si addatur titulus quæstionis lymicabiliter, aut gratuitè (vt, scilicet qua ratur, an mutuãs sub spe alicuius muneris amicabiliter cõsequẽdi, aliàs non mutuaturus. &c. sit vsurarius) dicẽdũ est q̃ nõ: qa nihil speratur ex mutuo vltra sortẽ, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem totam dici, quòd, aut talis mutuans sperat aliquid

aliquid vltra sortem ex mutuo: & sic vsuram committit, aut ex affectu amicabili eius cuius mutuat; & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in deretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumenti, non mutuarent. Et dictis autem patet hoc esse verum, nec obstare determinationi, quia dictum est licitum e esperare aliquid gratuitè consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO. III.

Vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVAERITVR vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

¶ Et videtur quòd sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsurarium est alienum: vel quia non est translatum dominium, vel saltem quia competit repetitio: ergo.

¶ Praeterea, Extra, de vsuris, cap. cõsulit: dicitur quòd vsurarij mentaliter ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quòd nullo modo occultè aut manifestè extorsit per se vel alium, quamuis intendat extorquere: sed vsurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi vltra sortem datum est secundum spem suam.

CONCLVSIO.

Oblatum & donatum lucrum ex recipientis mutuum animo, quanquam prauo & vsuraria intentione mutuantis, nec illi qui donauit, nec pauperibus, neque alicui restituendum est.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum est, quis & quotuplex sit vsurarius mentalis: deinde respondendum est quæsito. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur. Primò quòd intẽdat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter vsuræ ratio non saluaretur. Secundò, quòd talis intentio sit talis quòd sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertiò, quòd illud lucrum non intendatur quasi gratuitè & amicabiliter habendum, sed vt ex obligatione propter mutuo præstitum dandum: vt enim in alia quæstione ex doctrina sancti Thomæ diffinitum est, spes habẽdi aliquid vltra sortem gratuitè & amicabiliter vsurã non facit, sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est, qui intendit ex mutuo aliquid vltra sortem, non gratuitè dandum, aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantùm sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) extensò tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato: id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dandum. Secundus est, cui lucrum speratum succedit non modo sperato, sed meliori: quia scilcet lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuitè sibi datum est. Tertius est, cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsurarius tertio modo, est non purè mentalis propter exteriora signa, quibus tacitè petit aliquid vltra sortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vsuræ ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quæstio, constat enim talem teneri ad restitutionẽ. Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntariè, & parua intentione ab eo sperẽtur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secundo modo (cui scilicet gratuitè donatur quod praua intentione speratur) diuersa doctorum videtur esse opinio Ioan. And. in Mercurialibus, regula, pactum, Inno. Host. & Panor. in cap. consuluit de vsuris & gl. in ca. mandato, de simonia, dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo verò & Scoto in 4. di. 15. cum sequacibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitum, & restituendum indistinctè à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum, esse vsurarium ex eo quod mutuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda: quia contractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequendi, ergo effectum inde secutum, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali: intendit nanque iniustè habere lucrum, melius tamen sibi succedit, quia donatur. Dicentium quoque vsurarium mentalem teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est, quòd lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo verò vsurarius iniustè accepit, retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

¶ Et quoniam (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talẽ vsurarium non teneri ad restitutionem, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria. Primò, quòd non tenetur restituere illi, qui dedit: secundò, quòd non tenetur restituere pauperibus: tertiò quòd absolutè non tenetur restituere. Primum declaratur [illegible] restitutio secundum communem Theologorum doctrinam [illegible] est necessaria, vt ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: [illegible] tionibus inuoluntarijs, vt damnum passo satisfiat, & in [illegible] tionibus volũtarijs, vt illi qui minus habet, quàm debet habere, red datur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnum passus: quia nullus patitur iniustum volens, nec minus habet, quàm sibi debeatur: quia libere donauit: donum autem est datio irrẽdibilis: ergo sibi non est restitutio facienda. Secundum declaratur dupliciter. Primò, quia (vt patet ex Theologis in 4. sen. di. 15) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum secundum se, vt simonia cum, &c. Alterum prohibitum secũdum suam causam tantùm, vt meretricium. Constat autẽ lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta, quum sit libera donatio) nec secundum suam causam: quia supponitur liberè & sponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundò, pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo. Declaratur minor: quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quòd etiã si non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari: & tunc quum secundum veritatem illud donetur, & donum licitè accipi possit, iste iniuste accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quòd receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit vnde possit discerni, quòd iusta sit: ex eo nanque quòd nec directè, nec indirectè ipsi aliquid petijt, & ille sponte offert, coniicere poterat quòd libera donatio erat. Ex hoc autem solo quòd acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationem ad nõ retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia, potest nanque postmodum conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri, quòd cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo, reddendum esset non pauperibus, sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quam non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est: & tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus habetur, quòd ad restitutionem non tenetur: quum non sit detetioris conditionis in hoc tertio casu, quàm in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Vbi scito, quòd aliquod esse lucrum vsurario dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Vsurarium per se, integratur ex duobus: quorum secundum sequitur ex primo, scilicet ex eo quòd est pretium rei iam solutæ vel non extantis, & quòd est alio quo modo inuoluntarium. hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet conditiones, sed secundum quòd stat sub intentione vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium, ac per hoc non esset vsurarium, secundum quòd vsurarium lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ: cuius terminus & obiectũ est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secũdum se, non secundum accidens) consequens est, quòd lucrum vsurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secũdum se vsurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est vsurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntarie, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est vsurarium per accidens propter intentionem, scilicet corruptam suscipientis: consequens est quòd tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quæ sunt per se: ideo sermo Theologorum dicens indistinctè vsuram esse restituendam, intelligitur de vsura per se, non per accidens, qualis est in proposito. Lucrum siquidem vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis vsurarium per accidens fit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit: & ideo restitui non oportet.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio: quia licet vsurarium per se sit alienum, non tamen vsurarium per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis. 1500.

CAPVT IIII.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

QVAERITVR vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

¶ Et videtur quòd non. Quia obligatio realis transit cum ra: sed

Lucrum meretricium, ac simoniacum pauperibus dispensari debet.

re: sed multæ res vsurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo om[illegible] bona vsurij sunt obnoxia vsuraris reddendis.

¶ Præterea, omnia vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij poss[illegible] pere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restitue[illegible] quis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus copteret ea actio super illis rebus: & sic multi illaquearẽtur etiam bona fide incedentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extrà, de vsuris in c. tua nos & in 6. in cap. quanquam.

CONCLVSIO.

Quæuis bona vsurarij per vsuram extorta, sunt obligata eis à quibus extorta sunt reali obligatione: cætera verò eius bona alio quocunque modo habita, sunt eidem obligata personali obligatione.

RESPONDEO, In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panormita, extrà de vsuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorũ canonistarum opinio fuit, quòd omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panorm. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter consideramus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quòd habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est, quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personalis, cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, scilicet realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis semper comitatur rem ad quencunque & quocunque res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò non semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc res, sed inquantum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò, quia res obligationẽ realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patent autem hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò quòd bona per vsurã extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, quòd bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo, quòd vnaqueque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario vsque translatione dominij: vt alias diffinitũ est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res enim ex sua natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsuram extortæ si fructificant non vsurarijs sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quo ad omnes partes à Sanct. Thom. quoque in Secunda secundæ, quæstione 97. articul. 3. ad secundum, habetur: & ratione probatur. Quòd enim non sit in eis obligatio realis, patet ex eisdem mediis negatiuè sumptis: quia scilicet talium bonorum vsurarij sunt verè domini, & eis fructificant. Quòd verò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quòd passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est, alijs creditoribus. Et ex eo quòd secũdum theologorum sententiam, filiam illius, cuius bona non excedunt vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum: quàm modernorum opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quamuis ex dictis possit patere responsio: quidam tamen vnicam distinctionem addendam censent, scilicet de titulo lucrativo & oneroso, dicentes quòd si bona vsurarij transeunt ad alterũ titulo oneroso (puta emptione vel dote, &c.) quòd transeunt absque obligatione aliqua: si verò transeunt titulo lucrativo, quòd remanẽt obligata. Alij verò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quòd loquendo de bonis non per vsuram extortis, sola temporis distinctio consideranda est, scilicet quòd aut tempore, quo res vsurarij ad me deuenit, quocunque titulo, vsurarius remanebat potens, ad restituendum, aut non. Si remanebat potens, res transiit absque alia qua obligatione: si remanebat impotens, transiit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quòd ad æquabant vel excedebãt bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo verè habet eorum dominium & fructus: & S. Tho. vbi suprà, dicit hæc siue alia bona obligata esse. Et ideo in decret. cum tu, extrà de vsuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi vt pretium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi. Mediolani die. 14. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

QVAERITVR vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

¶ Et videtur quòd sic. Primò: quia hoc sentit glos. in cap. tua nos de vsu. & eam communiter sequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filij tenentur ad restitutionem sicut parẽtes sunt si vẽrent: vt in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenerentur secundum totam facultatem suam: ergo filij tenentur secundum totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hæreditate, & paucis paruisque vsuris, ergo altero hærede non soluendo aliter tenetur in solidum.

IN oppositum est generalis regula soluendorũ debitorũ, scilicet quòd hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantùm.

CONCLVSIO.

Altero hærede vsurarij nõ potẽte restituere, alter minimè tenetur in solidũ.

RESPONDEO quòd canonistæ (vt allegatũ est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credunt omnia bona vsurarij esse tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putant hoc esse practicãdum in fauorẽ defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundum Theologalia principia videtur oppositum: & ratio est, quia sufficit restituere simplum quod simplum ablatum est. Constat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuiditur simul, & æs alienum: ac per hoc secundum portiones hæreditarias fiunt, & vsurarum, vt, scilicet succedens in duabus partibus hereditatis, suscipiat etiam duas partes lucri vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere vult, sat est quod tantum reddat quantum hæreditauit: vel vt melius loquar, quantum hæreditasset secundum propriam portionem hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil vsurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem, hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quemadum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem, & consequenter non tenetur in solidum.

Nec obstat si dicatur, quòd regulariter hæredes vsurarij tenẽtur secũdum hæreditarias portiones: sed in casu, quo alter efficitur impotens ad soluendum, & vires hæreditariæ in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quòd quum ex iure successionis, & hæreditatis perceptæ manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quòd alter in mora restituẽdi fuit, non debet alter grauari: alioquin sequeretur, quòd si alter hæres in principio successionis, secundum portionem suam restituisset, altero nolente satisfacere, & postmodum impotente reddito, quòd ille innocẽs tunc teneretur satisfacere etiã pro portione cohæredis: quòd est manifestè absurdum, & contra rationem: quia quum hæreditas secundum iustitiam adeunda sit, deducto ære alieno; consequens est quòd ille, qui portionem hereditatis sibi debitæ percipit, proportionaliter satisfacturus quo ad ęs alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu altrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum cohærede impotente effecto: & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quòd teneretur in solidũ, si in diuisione, aut successione hereditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶ Rationes autem alterius opinionis facilè soluuntur: quum enim obligatio omnium bonorum vsurarij, ad vsuras restituendas non sit res

fit realis, sed ratione personæ (vt superius dictum est) consequens est quòd diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoq; proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa: ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota quòd obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hæreditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona, etiam aliunde habita: ita quòd omnia bona cuiusq; heredis vndecunq; illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic hæres suscepit, hæreditatem adeundo. Hæc enim est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet, sed eleemosynariæ largitatis tantùm: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quòd quum glos. fundetur super obligatione totius hæreditatis ad restitutionem vsurarum, & ex hoc non sequatur cõclusio sua, scilicet quòd alter teneatur in solidum, admittenda non est glossæ autoritas nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntarie sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodum in præcedenti quæstione dictũ est.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd filij tenentur, sicut & pater, obligatione scilicet personali omnium bonorũ suorum. Sed in hoc est differentia, quòd pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequenter partem tantùm obligationis subit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis, à quibus extorsæ sunt vsuræ quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hereditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE lucri cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum, quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

QVAERITVR vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia hoc videtur decisum in ca. nauiganti. de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundum doctores creditor post moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tantũ quãtum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

CONCLVSIO.

Quamuis non nunquam liceat petere damnum lucri cessantis, non tamen licet totum petere, dum illud actu minimè adsit.

RESPONDEO, Quòd quia cõtingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Poste. ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompensationem eius, quad habetur in actu, & illius quod possidetur in potẽtia. Cõtingit tamen quosdam non aduertẽtes, quòd lucrum cessans sit de numero eorum, quę habentur in potentia, & veritati & sibiipsis contradicere, dum asserũt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucri cessantis recompensandum venit. Manifestè siquidem patet, lucrum cessans nõdum actu haberi, sed in potentia tantùm esse, vel fuisse: ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absq; dubio quamuis licitum sit quandoq; petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elõgationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, quòd decretalis illa nõ habet rationem lucri cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quòd pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo sit venditio non in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tamen nũc vendit, supponitur ꝙ vendat pro tẽpore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc verò contractũ celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quãri creditur tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat, sed solùm quòd potest vendere amplius, quàm tempore contractus valeat.

¶ Ad secundum dicitur, quòd doctores illi imitandi hoc nõ sunt quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis partibus eorũ libris (quos hic non oportet enumerari) quãdo doctores dicunt licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus rictis aut agris emendis pecunia expolita esset, non intelligas, quòd liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS, De Simonia in tres quæstiones diuisus.

1 *Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.*

2 *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.*

3 *Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & ecclesiæ ruinam, licet viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

QVAERITVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

¶ Videtur enim quòd sit iuris positiui. Primò, quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo, vt patet ex eo quòd in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absq; præbendis: imò vsq; ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absq; reditibus vixisse.

¶ Secundò: quia quandocunque sunt duo coniuncta, alterum spirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secũdum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficijs est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarũ) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ, sed omnes, qui emũt, non nisi ratione præbẽdæ emũt: ergo nullus cõmittit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVÆSTIONE tria agenda sunt. Primò, ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorum ecclesiasticorum, quæ clericatui sunt annexa, & non solùm illorum, quæ habent claruum administrationem, vel ordinis executionem, est prohibita quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita.

QVO AD PRIMVM, tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema est, quòd simonia in beneficijs vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et cõsequenter quum papa sit supra ius positiuum, ipse non solùm censuras, sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur glos. in capit. ex parte, de officio de leg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in ca. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quòd simonia in omnibus beneficijs ecclesiasticis ex prohibita iure diuino, ac per hoc, quum Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiui pœnas euadat. Et hanc videntur communiter Theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in Secunda secũdę quæst. c. articul. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quòd venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subijciantur. Tertia autem opinio media est, quòd simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationẽ ordinis, vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem horũ (vt sunt administrationes hospitaliũ, &c.) simonia iure tantùm humano committitur. Et consequenter in illis Papa inuoluitur vitio simoniæ si vendit, in ijs non. Et hęc est opinio Panormi. in cap. primo de simonia. & in repetitio. qui verò in ca. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est, quòd ordo est de iure diuino: quod probat, quia erat in veteri testamento. Alterum est, quòd in connexis vendito vno, venditur reliquum

liquum, quod probatur infrà, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quòd in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quo[illegible]modo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quòd [illegible]rum temporale tantùm vendatur: quia neutrum inten[illegible]quitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendet, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorum: ideo tria sunt perscrutanda. Primò, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundo, an id quod est in eis iure positiuo, sit venale. Tertiò, an connexio talis efficiat, vt vno vẽdito, vtrunq; necessariò vendatur. Ijs enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum esse ex iure diuino cõstat, tamen ex eo quòd clericatus nihil aliud est, quàm addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis: vnde & à sorte nomen accepit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant: vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo quòd spirituale quoddam est. omnis enim clericorum officium in spiritualibus actibus consistit: vt patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præcisio corporalis in capite sit: scilicet secundum partem superiorem, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorem, per quatuor singulos, in qua incidun tur capilli, ad significandũ, quòd à temporalibus vndiq; præcisi, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum autoritate S. Tho. in Secunda Secundę q. 100. ar. 4. qui officium clericale non spirituali annexũ, sed spirituale esse à Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexũ censeatur, qui à clericali officio cõiunctum est. Spiritualium aũt autor Deus est, quamuis ex institutione ecclesię sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quòd opinio Panormitæ diminuta est, enumerando executionem ordinis & clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu, & claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt: & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualiũ est materia repugnans venalitati. vt pulchrè in eadem quæst. artic. 1. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶ Alterum verò, scilicet præbendæ titulus multa in se continet. Præbenda enim duo dicit: scilicet stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundum tempus (puta annuum) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipẽdium: tertiò ius talis & tãti stipẽdij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale: quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quòd aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius habet vt sustententur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Ægypti ex publico prouideatur, vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs vnquam? Stipendium verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est: iniquũ quippe esset, vt assistẽtibus Deo pro nobis, & opportuna non daremus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quòd autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quàm ius sacerdotis, cum animarum cura: quia ibi est ratio debiti: hic non. clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quòd per hoc, quòd sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab ecclesia materia, circa quam operatur. Nõ enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alteram à Christo, & alteram ab ecclesia) sed vnam tantùm à Christo: qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminatè. Et quum ab ecclesia determinatur, quòd personæ talis loci, aut voluntariè subijciantur ei, potestas illa determinatam iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quòd clerico conferatur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, quòd à Deo habet certa possessio. Ita quòd ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quàm illud stipendium: sed ecclesia dando certos reditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tãtùm, & à Deo indeterminatè datũ quo ad materiam, & ab ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de confessione facienda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantùm de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminatè à Deo, & determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Autoritas est sanct. Tho. in quæstio. præfata ad tertium: vbi dicit, quòd ius accipendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & præbendarum: quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, scilicet quòd illud aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quòd illud aliquid sit decima pars, aut quòd sit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & sanct. Thomas expresse dicit in Secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quòd ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa aut illa sint ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, scilicet sit hic venale, & quid non) ex his facilè haberi potest. Quum enim spirituale vẽditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminatè, quàm respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessariò, quòd ius præbendæ venale non sit, & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum: ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis res, vendi potest. Vnde sanctus Thomas in prefata quæst. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propositum, an, scilicet cõnexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio: scilicet iuris præbendę ad clericatum: & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tamen ex natura connexorum, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quod ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem, aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniam forte ius præbendæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectũ, & non vt omnino idem. Vnde sanctus Tho. in q. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectum & passionem vendere, vt lapidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitatem, & compatitur, & excludit diuersimodè. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiuè: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiuè: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res à non domino: nullus autem prælatus, nec summus Pontif. est dominus fructuum percipiendorum: reditus enim omnium ecclesiarum quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris: nõ tamen sunt eius vt domini & possessoris: inquit sanctus Tho. vbi suprà ar. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quàm vendere illi executionem proprij, & spirituales iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia vẽditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ: quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autem patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis: ꝙ emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & non solùm illorum, quæ habent administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita, quia emptionis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hęc conclusio, quia emens beneficium, procul dubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si Papa vellet sibi vende-

vendere fructus absque iure prębendę, aut non emeret, aut multò minus solueret. Sed iust alis prębet dę est spirituale, sicut & ius de cimarum, ergo velint nolint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendũ est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primo, quòd peccat secundum non causam vt causam. Dependentiam namque ex iure positiuo nõ est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quę ex iure positiuo pendent, venialia non sunt. vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & de cõsecratione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, quòd titulus prębendæ est res temporalis, & non quia est de iure positiuo vt possit secundum se materia venditionis esse. Secundo dicitur, quòd aliquid esse de iure positiuo, contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima, quia sunt totaliter ab homine, venialia sunt: alia verò, quia secundum spiritualem eorum substantiam sunt, & ab ecclesia tantùm modificationem & determinationem recipiunt, venialitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vt pote totaliter sua opera: secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationẽ prębendæ, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate ecclesiæ est, subtrahere consecrationem vini ginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniace.

¶ Ad secundum etiam dico duo. Primò, quòd loquendo de iure prębendæ, falsum supponitur quòd sit res temporalis. Secundò, quòd loquendo de ipsa prębenda temporali, distinguendum est de connexione: quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt sanctus Thomas ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quòd temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quòd temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedens, ita quòd temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministrijs diuinis, ius innascitur prębendæ: & stante illo, prębendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo connexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed nõ est par vendera rem & ordinem ad vsum illius, modo prębenda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem, & similia non pendent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacrata. Romæ die 28. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

QVAERITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

¶ Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio, scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM Autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactione procedens, & consequenter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo sunt videnda. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secundo, an secundum ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLVSIO.

Simoniacus is proculdubio est, & puniendus ecclesiasticis censuris.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorem spectet, quum simonia vitium morale sit, oportet primò ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet eam primò inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est studiosa voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nulla ergo est secundum rem emptio, sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt, nec claudicare possunt, consequens est quòd nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit venditionis affectus, cum opere subsequuto, ijs quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi, quamuis fieri possit, vt velit & credat quis se vendere emere simulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundum veritatem est, sed secundum apparentiam, ibi nec simonia secundum veritatem est, sed secundum apparentiam tantùm, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantùm (non enim simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectũ intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanquam simoniacum punitum censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. huper, & cap. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: non enim qui facit aliquid quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdem: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: nõ excusatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum simonja mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiæ proprię: sufficienter siquidem mentitur se simoniacum: quòd si contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali, manifestè siquidem dat occasionem scandali alijs: vt patet. Quartò mendacij, dum fingit quòd non habet in corde: quod est secundum se prauum (vt dicitur tertio Ethic.) nec vlla potest intẽtione rectè fieri. Quod quamuis veritati pernicioso opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum est, quòd non vertitur hic in dubium, an in iudicio ecclesiæ staretur testibus, & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse: quoniam liquidum est quòd secundum ea quæ exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quòd multis ingerit dubitationem, est, quia non est consummatè perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio & acceptio spiritualis: sed deficit datio & acceptio temporalis, scilicet pecuniæ promissæ pro spirituali. Videntur enim canonistæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab ecclesia, requiritur actus exterior, non tantùm intentio aut pactio, sed cum intentione & pactione executio: an autem completa vel incompleta, non dicunt quantũ vidisse me memini. Sciendum est igitur, quòd tria numerata (scilicet intẽtio, pactio & executio) ita se habent ad simoniam punitam ab ecclesia, quòd quodcunque horum defecerit, non incurritur verè simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque alijs, mentalis tantùm est. Et si intentio cum pactione absque executione est secundum Tancre (vt refert glos. in cap. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera venditio & vera emptio spiritualiũ, &c. & consequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur: quia simonia in contractu emptionis & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quàm ponere in possessionem rei iam emptæ & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogente: sed sola auctoritate veterum, creditur requiri tertium, scilicet executionem. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quòd simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c. prouenies. Vbi manifestè patet, quòd in simonia punita ab ecclesia pactum locatur, vt causa: ipsa verò executio locatur, vt substantia simoniæ. Fatendo ergo quòd hæc tria requirantur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, scilicet temporalium sufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quòd sic. Primò ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quòd acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis, est simonia punita ab ecclesia: ergo. Secundò ex communi dictorum, scilicet quòd quando concurrit ex pacto collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quòd requiratur acceptio etiam temporalis. Tertiò ex cap. si quis. de simonia. vbi expresse iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiã simonia punita, sed claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale, (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit ądhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio & pactio vtriusque, executio autẽ solius temporalis. Audirem libenter decisionem. Crediderim tamen ego, quod non incurrantur censuræ ex defectu executionis. Nec est eadẽ ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad vænalitatem: & ideo penes illius executionem videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & constat de pactione & de acquisitione spiritualis, & deficit tantùm executio temporalis pro spirituali, iudicabit ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranq; partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec op[illegible]aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent. Romæ die, 4. Ianuarij, 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet.

QVAERITVR vtrùm vacàte sede, & quærentibus omnibus pòtificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac ecclesiæ ruinam: liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promisiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinq; rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur.

¶ Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonum est: cõstat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promisiones & emptiones, quàm votum & iuramentum: sed constat, quòd quando votum & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis alias iusta & sancta essent: ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ Resp. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò: Quia si hic interueniret aliquod peccatum, hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est, probatur: quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communẽ Ecclesiæ vtilitatem ad eiúsq; ruinam seruandũ est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

¶ Quartò: Quia vnicuiq; licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipuè publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quòd redimitur vexatio propria & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunq; bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis quatuor agam. Primò ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò quod ad alterum. Et quartò satisfiet rationibus in contrarium.

CONCLVSIO.

Illicita omnino & simoniaca esset procuratio ista, pro seipso.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quòd operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malæ quoq; distinguuntur in secundum se prauas, & in solitarie malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quę nõ solùm bona sunt, sed non possunt male fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen male: vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quę licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deum exterioribus sacrificijs, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri. Mala verò secundum se prava sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitarie vocantur illa opera, quæ si sola nudaq; considerantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen possunt tot circunstantijs vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cùm vnde bona sint non habeant, mali rationem prætendunt, pro quanto mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: vt leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quòd actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentium quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum, quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitarie. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaq; circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli. Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nu de sumptus speciem habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum male fit. Vt autem manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet inquot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, in quantum datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie vero redemptionis, inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redẽptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum iustum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD Secundum dico, quòd actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: vt habes à sanc. Tho. in Secunda secundæ, quæst. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, scilicet ad titulum pastoralem, & titulum prębendæ computando cum prębenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionem autoritatis pastoralis, aut ad titulum prębendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo prębendæ, tunc insurgunt diuersæ canonistarum opiniones: credentibus quibusdam hoc esse simoniacum, quia prohibitũ: alijs verò prohibitum quia simoniacũ. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in proposito constat, quòd non refert, quæ harũ opinionum sit vera. Ex casu namque proposito patet, quòd iste non directè intendit ad acquisitionem temporaliũ: sed directa & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem, qua possit reformare ecclesiam. Si ergo intendit directè ad pastoralem autoritatem, manifestè & statim liquet, quòd intẽdit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habenda: & consequenter secundum omnes committit simoniam, non iuris positiui, sed diuini. Autoritas nãq; qua cura habetur animarum, qua præsul populo prodest, quáue conseruari, ac reformari, ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro: quũ dixit, Pasce oues meas. Et confirmatur quia ista duo obiecta, scilicet pastorale officium, & titulus prębendæ: opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu namq; intentionis vituperatur titulus prębendę quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem pastorale officium: quia charitatis est velle aliorum incumbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quàm prębenda: quoniam illud est materia nullo modo vẽdibilis, hæc autẽ aut est aliquo modo vẽdibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venialium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis videatur habere in se quandam pietati, speciem ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secundum genus suum grauius simoniæ peccatum, quàm intendentis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO ad tertium, an, scilicet redemptio vexationis hic habeat locũ, distinguo: quia aut est sermo de redemptione vexationis proprię. Et de hac dico, quòd non habet locum: quoniã secundum sanctum Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorũ redemptio vexationis proprię nõ habet locum ante ius acquisitum: constat autem quòd hunc non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis ecclesiæ. Et de hac dico, quòd posset habere locum in proposito, si vna circunstantia amoueretur: quia ecclesiæ debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium, quòd sit illi ius quæsitum de hoc, & quod electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitatis, si volentibus electoribus caput pernitiosum eligere, pecunia quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter darur, ne hoc faciat, & incidentes in latrones, licite offerunt pro via aut libertate redimẽda pecuniam: & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandũ, tenentur seruare promissum. Tantò autem magis in casu nostro licitũ & laudabile est, pecuniam dare & promittere, quantò vita ouiũ Christi omnibus rebus temporalibus præponẽda est: quũ pro his Dominus animam posuerit, cæteris q; ponendam mandauerit non solùm exteriorem substantiam, sed vitam, quũ oportuerit. Circũstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nanque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniustè illati, aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, vt bonum, & dignum in com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quòd minus bonum, quàm opus sit, mali rationem habet) non tamen dare ilicet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quæratur pontificatus à viro digno pro seipso, cõsequens est quòd hic nõ quærit redimere vexationem ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quispiam potest, quòd in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & quòd pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, quòd si sic fieret, quòd liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamẽ sunt hîc tria. Primò quòd in casu posito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub cõuentione pecuniæ datæ aut dandæ: quando autem actus isti sunt diuisi, oportet quòd seorsum fiat redemptio vexationis ecclesiæ, & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absque omni cõuentione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æque bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & ecclesiæ libertati ad æquè bonum, aut saltem ad meliorem. Secundò, quòd quia sæpè mens sibiipsi mentitur (vt Greg. dicit in pastorali) & fingit sibipsi de bono opere amare quod non amat, solertissimè, solicitissimè & cautissimè scrutandũ est quo, quis animo mouetur: & (vt idẽ Greg. in homi. Pentecostes dicit (de dilectione Cõditoris & proximorum propter eum, non mens tantùm, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendũ quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimẽda ecclesiæ vexatione, etiam si alius fieret Pontif. æquè bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur quòd pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantum pro ecclesiæ redemptione. Tertiò, quòd in casu proposito fit mentio non solùm de pecunia, sed de beneficijs ecclesiasticis. Nõ enim etiam pro sola redẽptione vexationis ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione aut intentioe reẽ fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam, non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortaliter, non autem si exerceat actus sanctos, vel iustos, non consecratos tamen.

QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quòd illa maxima tenet in non malis: ita quòd cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendam, quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito: quia talis emptio est secũdũ se prava: vt patet ex dictis.

¶ Ad secundũ dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primò, quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc nõ sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonum, & aliud est committere se malum. Secundò quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quòd hic non est sermo de simonia respectu tituli præbẽdæ, de qua est dubium inter canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS
de Vsu spiritualium, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR vtrùm quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali, peccet mortaliter.

¶ Videtur quòd sic. Primò, quia indignè exequens officium prælationis, peccat. ergo par est de alijs spiritualibus officijs ratio.

¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio [illegible] prædicãdo siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mor[illegible] ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quòd qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solùm durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diui Thomæ mota est, primò rem tractabo: Secundò ad verba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primum, sciendum est, quòd ex duplici capite pẽdere potest, quòd peccator exercens spiritualem actum secundum se licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primo ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundò, ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et si quidem actus sanctitatem attendamus, cum constet quòd non quilibet sanctus actus malè agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramẽto, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cùm constet, quòd non quodlibet sacrum officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiando ecclesiam, & in exactione decimarum: ius enim decimarum spirituale esse constat à sancto Tho. in Secunda Secundæ. qõ. 87. ar. 3.) distinguere quoq; hîc oportet. Et quoniam potẽtia est propter actum, distinguatur cum S. Tho. ex 3. parte. qõ. 64. ar. 3, actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati; & hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam verò sunt sancti, quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis ecclesiæ.

¶ His præmissis pono duas conclusiones. Prima est, Quilibet existens in mortali peccato vtens sacro officio secundum actũ sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quãtum est in se, polluit sancta, quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturq; in 4. sent. dist. 5. & in tertia parte. quæstio. 64. artic. 6. Secunda est: Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos quoscunq; non consecratos tamen, non peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc conclusio: primò, quia si hoc esset peccatũ esset sacrilegium: sed hîc sacrilegium esse non potest, cùm sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur, quòd licet non sit sacrum aliquod ex parte actus, est tamen hîc sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel ministerij Christi & ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantùm committitur, quando contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam nõ: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet nanq; aut ex sanctitate actus tantùm (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusq; peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantùm hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata: quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantùm, quia oportet actum ipsum esse sanctum. alioquin Episcopus aut Curatus exigendò debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur: hoc aũt est ridiculum. Ergo ex sanctitate vtriusq;. Et cum non ex sanctitate largè sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquitur, quòd ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens: vt patet in celebrãdo missam in peccato mortali. Hęc de primo.

QVO AD secundum verba diui Tho. in 4. di. 5. & dist. 19. ar. 1. quęstio. 2. & in Secunda secundæ. quęstio. 33. art. 5. & quæst. 60. art. 2. ad 3. & in Tertia parte, quæstio. 64. art. 6. & specialiter ad primum, consona non videntur. Nam in sententijs durè nimis loqui videtur, & prælatum expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprij officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicãdo: & vtrunq; super eadem Aug. autoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum ista facere esset secundum se peccatum mortale, nulla humilitas stans cum peccato mortali, faceret, vt esset licitum;

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi suprà docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus, quàm ministri. Et per illam ostendit, quòd peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccant [illegible] tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulam: Si affirmatiua causa affirmationis, negatio est causa negationis, [illegible] ex negatione sanctitatis consecratæ, infert ne[illegible] peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecratæ sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima censenda est: procedit enim ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego, quòd dicta in sententijs ad doctrinã in summa traditam tanquam resolutiorem sint reducenda, & non econuerso. Vnde cùm omnes actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutum, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur: quia est actus sacerdotis, aut diaconi: quamuis hæc exceptio non necessaria videatur: quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cum non sit nisi secundò modo actus sanctus: idem videtur de ipso & alijs iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris & alijs iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente in Christo institutione põtificatus Petro: pasce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permissum prædicare. & Act. 13. non fuisset à principibus Synagoga. Cùm hoc tamen stat quòd fortè prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex ofhcio, vt Sanctus Thomas dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit autorẽ) dicitur, quòd indignè pro nunc sumitur dupliciter: scilicet priuatiuè, & contrariè & quòd indignè priuatiuè exequens non semper peccata sed non meretur id quòd priuata dignitas adimit. Indignè autẽ contrariè faciens aliquid, peccat: sed tunc hoc restat probandum, quòd prælatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ scilicet corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quòd priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantùm. vt patet intuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte quasi addens, quòd tunc est indignus contrariè, quando est respectu actus sancti: id est consecrationem mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem scilicet de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ipsum correctione indignum, sic quòd quoddam impedimentum correctioni proximi confert non tamen tale, quòd per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua peccatoribus exercitati, non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verùm scito quòd nec verò contritus nec credens se contritum quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccandi mortaliter, cum ad ministrãdum aut ad suscipiendum sacramẽta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit sanct. Thomas in 4. distinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Romæ die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS
De voto non nubendi & de Nouitijs, in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquivaleat voto castitatis.*
2 *Num emissurus professionis votum possit absolutè renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*
3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui par ticulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi ecclesiæ.*

QVAESTIO PRIMA.

Num votum non nubendi æquivaleat voto castitatis.

QVAERITVR Vtrum votum non nubendi æquivaleat voto castitatis.

¶ Et videtur quòd non. Primò. Quia minus non æquivalet maiori. Sed votum castitatis magis est quàm non nubendi: sicut seruare castitatem plus est quàm non nubere. ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunq; destruit vnum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLVSIO.

Votum castitatis, & votum non nubendi propriè sumendo votum, æquivalent atque idem sunt, & eadem ratione dispensabilia vel indispensabilia, quamquam communiter capiendo votũ aliquo pacto diuersa esse videãtur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æquivaleant Secundò, vtrum æquivaleant quo ad dispensabilitatem aut incommutabilitatem: ita quòd nulla autoritas possit in alterum, quæ non possit in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quòd non æquivaleant: attentius tamen considerantibus apparet, quòd distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis in 38. distinctione primi. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti siquidem propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis: eo quòd de ratione voti est, quòd sit de meliori bono. Voti verò communiter materia: est etiam bonum, ad quod quis alias tenetur: non inquantum huiusmodi, sed inquantum voluntarium vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cùm sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est ip tale votũ & votũ nõ nubendi æquivalẽt. Si verò loquamur de voto castitatis communiter, cùm sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quòd tale votum, & votum nõ nubẽdi non æquivalent: sed longe maius est votum castitatis.

¶ In secundo verò sensu quid tenendum sit, ex modò dictis concludendum est. Quòd enim, quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes non sunt ampliandæ, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum communem loquẽtium vsum excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse æque incommutabilia: sed in vota non nubendi episcopum, in voto verò castitatis solùm Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à veritate longè est: quod tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquivalent quo ad id quod per se & simpliciter in voto castitatis, absolutè loquẽdo, inuenitur: sub voto enim castitatis, absolutè loquendo, cadit castitas supererogationis, per se & simpliciter: vtpote tanquam ad quod institutum est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi fortè secundum quid: constat autem quòd in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiusdem rationis est dispensare vtrunque. Secundo: quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum dispensabilia non solùm æquivalent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis, nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, vt votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertiò: quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiã veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum à venereis, quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur, Sic autem æquialere, imò idem esse quòd votum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quòd vtrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatũ est. Nec fit hîc aliqua reseruationis ampliatio: nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD VTRANQVE Autem rationem in oppositum simul dicitur, quòd nihil aliud concludunt, nisi quòd votum castitatis largè sumptum, & votum non nubendi, non æquivalent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: quã diximus, quòd votum castitatis propriæ, & votum nõ nubendi, simpliciter æquivalent: & quòd votum castitatis, vel indispensabilitatem æquivalent. Mediolani, die 18. Decembris 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis, votum, possit absolutè renunciare propin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.

VAERITVR vtrùm emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto æreiinfectam.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia vnusquisq; potest liberè vti iure suo, etiã si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat tali nouitio, qui nondum adijt hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modũ, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hereditatem infectam constitueret se debitorẽ his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubiè posset renũtiare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate obnoxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundũ quosdam solutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionẽ male ablatorum.

¶ Præterea. In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem ꝙ si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubijs extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum inuestigatione, & alijs quamplurimis, quæ cum religiosi animi quietẽ non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare nõ potest aut professũm solicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictus omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ 5. sic quòd vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM Est, quòd ius naturæ expressum à Domino, Matthæi 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hęc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, ꝙ ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi fatisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere alijs.

CONCLVSIO.

Potest nouitius hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam, propinquis, quos indubiè credit restituturos, absolutè renuntiare, quos etiam si secus nouit, debet ita renuntiare, vt omnino quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales conditiones suæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, quòd si propinqui, ad quos post renuntiationem peruenirẽt hæreditas, sunt tales quòd indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus. &c. deberur, potest nouitius absolutè renuntiare insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, & Secundò, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nũquam aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renuntiare. Tertiò, quod si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolutè renuntiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus, extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, quòd renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicitè, scilicet nolitionem hæreditatis: & alterum implicitè, scilicet diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renũtiante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitãtur: sic ꝙ renũtians, directè hæreditatẽ nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quòd ad alterum hæreditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio consideretur, hæreditatis, difficilè & fortè impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & absoluta renuntiatione: quoniã nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogũt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia nõ comprehenditur sub aliquo nouem generũ personarum ad restitutionem obligatarum secundum doctores in illis versibus. Iusio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, ꝙ nolendo hæreditatẽ, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quum possit non renuntiando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni, Sed hoc non videtur necessarium: quia, vt Sanctus Thomas in Secunda Secũdæ quæstio. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc solùm nõ obstare obligat aliquem ad restitutionem, quãdo præsupponit obligationẽ ad obstãdum in eo, qui nõ obstat: in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans: sed (vt obijcièdo tactũ est) apparet oppositũ, ex eo quòd cuilibet licitũ est vti iure suo: & nullus omnino tenetur tam stricti, quàm rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus [illegible] nibus, vt alteri satis fiat. Si verò in renuntiationis actu contingeretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videatur, quòd quicquid hinc sequatur, ponderandũ non sit: eo quòd renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario concomitatur intentum à renuntiante, scilicet nolitionem hæreditatis: diligenter tamen consideranti videri facile potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter: secundario tamen intentam à renuntiante: quoniã scit principali suo intẽto annecti declinationẽ hæreditatis ad tales, & potest impedire cõnexionem talis declinationis, renũtiando alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimodè hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas cõclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate liberæ renuntiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundo intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hæreditati immixti (quoniam ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominum facti respectu æris alieni: etsi ad auaros diuersio fit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) consequens est, quòd talis diuersio debeat sic à renuntiante eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuntians, inquantum est autor tali deuotionis, quamuis implicitè, positiuè tamen disponit de hæreditate infecta. Constat autem, quòd ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo: nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendũ, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositione hę reditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium verisimile sit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum disponens de hæreditate, tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, vt omnino instituantur, sic tenetur de dubijs bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hæreditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem: consequens est quòd renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionem restitutionis agendæ: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorũ succedentium post liberam renũtiationem, vt prima conclusio dix it: siue hoc sit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstantias in modificata renuntiatione, vt quarta conclusio proposuit. Et quia oppositum eadem est disciplina, ex eisdem principijs patet illicitum esse absolutè renuntiare, quãdo ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: vt secunda & tertia cõclusione dictum est. Nec est in dubium vertẽdũ, an fideliter restituẽt cohęredes, qui proportione sua in secta non curant satisfacere: voce etenim Domini dicitur Matthæi 7. A fructibus eorũ cognoscetis eos.

AD ARGVMENTA Ergo in oppositum pro quãto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolutè renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius absolutè & libere renũtiandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quum in renuntiatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hereditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantijs fulta sit, damnificarẽtur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienę rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem: acceptionis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorẽm se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præcedentẽ acceptionem: sed ne in ipsa dispositione alienę rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quòd ideo grauamen debitorum patuipenditur, quia creditoribus consueuit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales hęredes deuoluendam esse hęreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quę circa restitutionem malè ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi solicitudinibus, etiam quando habet propinquos auaros, adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quòd potest multipliciter fieri [illegible] renuntiando alijs quos nouit nõ detenturos alienum, vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed substituendo alios [illegible] intra certum terminum sub certis iudicibus discussum [illegible] restituendum sit, & restitutum: vel renuntiando quidem auaris propinquus, sed ordinando, quòd hereditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousque tales electi ab ipso renuntiẽt, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat proprijs stipẽdijs, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè disposita renuntiatione Christum nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim nõ ante restitutionẽ pauperem Christum pauper sequutus est, quum Zacheus Lucę 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidẽ simpliciter, de vsu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus secutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fetit in domo sua sumptibus proprijs, glossa quoque illa eodem est intelligẽda modo. Mediolani, die vigesimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, sit acquisitum ius illi ecclesiæ.

QVAERITVR Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi ecclesiæ.

¶ Et videtur quòd sic. Primò: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui sit promissio: vnde potest agere contra eum, qui promisit, si non seruauit promissum, sed in talibus votis sit promissio non soli Deo, sed etiã tali ecclesiæ implicitè vel explicitè: ergo per tale votũ acquiritur ius illi ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic vouens intendit se obligare non solùm ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesię vel imagini. Si dicatur, quòd illa promissio non est acceptata à prælatis illius ecclesiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tum quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis ecclesijs. Præterea, Si per tale votum non esset acquisitum ius ecclesiæ, non posset ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extrà de censibus, capit. ex parte, & ab Innocen. & ab Abba. ibi. & ex glossa 12. quæst. 1. can. Scimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequaciumque opinio.

CONCLVSIO.

Nullum alicui ecclesiæ, seu imagini ius acquiritur ex eo, quòd quippiam ibi offerendum vouetur quacunque id quisquam ratione voluerit studere, tamen vnusquisque debet implere quod vouit, nec sine dispensatione, vel commutatione, votum præterire: aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi ecclesiæ, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij vero oppositum sentiunt, dicentes hęc vota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas vel vtilitas id exposcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio vera est, & conformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione vouentis: obligatio autẽ vouentis ex sola eius promissione oriatur, secũdum quòd in voto in uenitur promissio, iudicãda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & contingat quãdoque rem promissam vnam aliam promissionẽ esse (vt patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: quędam vna promissione contenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnicã tantùm continent promissionem soli Deo cui promissio illa necessariò fit, ius acquirũt: talia autem sunt omnia vota, quibus Deo tantùm aliquid promittimus. Vota autem quę duplicem implicãt promissionem (alteram vt materiam voti, alteram vt essentiam voti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promissio fit & creatori, cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt vota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt San. Thomas in Secũda Secũdę, q. 78. ar. 5. docuit in huiusmodi siquidem votis, promissio obedientię prælato, tanquam quoddam supererogationis bouum est res promissa Deo, & materia voti: promissio autem qua Deo, ad id nos seruandã obligamur, essentia voti est, & actus latriæ. Et quoniam promissio rationis actus est, exspectationem pariens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cum ergo in huiusmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatę Virginis, &c. nulli fiat promissio, nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem autoritatis est dispensare vel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor autoritas ecclesiæ in concernentibus cælestem curiam, quàm in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum cuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt, habità ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promissum aliquid erat. Nec cõtendat aliquis impleari in his votis promissionem prælatis illis ecclesiæ, ex eo quòd res, quam vouens promittit offerre illi ecclesiæ, intelligitur prælatis ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quòd in huiusmodi votis locus, in quo impleri potest votum, non cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circunstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi quòd promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promissionem prælatis ecclesiæ esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circunstantijs vestitam. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturum se tales aut peres Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia personæ illæ nõ concurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed circunstantia eleemosynæ offerẽdę Deo vt dicit san. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. ar. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit sesum, Promitto Deo & beatæ Marię offerre cereum in tali ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ tali ecclesiæ offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesiæ, quia imago illius ecclesiæ significatur ibi cõcurrere, vt persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primò quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quòd repręsentat, scilicet beatam Virginem in cælo regnantem, & cùm non promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & lic cætera concurrunt, vt circunstantiæ rei promissę. Secundò: quia omnia, quę implicitè in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretanda sunt nisi ex intentione vouentiũ aliud habeatur. voti autẽ, ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem vt materiam habere tunc tantùm promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, voto vel promissioni adiungitur, vt ex dictis patet. Constat autem ex intentione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quòd promissionem supernæ curiæ creditur importare) quòd talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunstantiæ rei promissę intelligantur, & sola superna curia concurrit vt persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesiæ: non posse commutari in votum religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ ecclesię cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de votis personalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim est. Admirandũ quippe est valde, si restringendũ dictum commune sort, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantùm excipiens: scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ: in quo Papam consulendum dicit. Sanctus Thomas quoque in Secũda Secundę, quæstio. vlt. expresè sentit quòd obligatus voto simpli da Secundę, quæstio. vlt. expresè sentit quòd obligatus voto simpli ci religioni imperfectiori, reus fracti voti non est, perfectiorem religionem ingreditur, quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans, per votum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicẽs, quòd in maiori clauditur minus. Nõ em qui debet centum alicui ecclesiæ, si soluat centũ quinquaginta alteri ecclesię, vbi sanctius viuitur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex voto simplici nõ acquiritur religioni ius personę voto promissę, consequẽs est, ꝙ nec aliarũ rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod ecclesię ex eo quòd aliquid ibi offerendum vouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcũque aliud cõmodũ ecclesiæ spectet) tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturum vouit: alioquin si absque dispensatione vel commutatione votum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET PER HAEC patet responsio ad Primum. Falsum est enim, quòd in his votis fiat aliqua promissio prælati ecclesiæ: iam enim patet, quòd cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ est essentia voti, constat quòd creatori tantùm fit: materia autē voti si promissio esse debet, oportet quòd creaturæ rationali fiat. Et si indispēsabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturæ rationali militantis ecclesiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad secundum dicitur, secundum Theologiam loquēdo (ad quam spectat de votis tractare) quod ecclesiam posse agere cōtra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt ecclesia agat pro iure suo contra eum qui vouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, quòd agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitores ecclesiæ constituerunt ex votis emissis: cōcurritque ibi obligatio votiua quasi per accidens: ex quacunq; siquidem causa longis temporibus continuè persoluissent certam frumenti mensuram, eadem quæstio emersisset. Autoritas autem Innocētij, Abbatis, Archidiaconi & gloss. nō est maior rationibus super quibus fundantur, quas cōstat non concludere acquisitum esse ius ecclesiæ alicui. Innocentius enim opinans monasteriū posse agere cōtra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, quòd votum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quòd illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas verò super verbis illius Decretalis: scilicet, Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositū: quia, vt patet, textus loquitur quā do ecclesiæ erat ius acquisitum ex ipsa vouentium antiqua obseruatione. Glossa verò illa, quia vniuersaliter, absolutè & imperialiter loquitur, dicens, quòd ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla ratione fundetur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus verò prædicta sequitur. Posset quoque & fortè melius dici, quòd doctores isti, licet dicant, quòd ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus suis, Alio modo contingit ecclesiam agere, vt vices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra nos seruantes talia vota: aliæ verò ecclesiasticæ personæ possunt indirectè agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, vt alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij. 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS de Maleficijs, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVAERITVR Vtrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur quòd sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium: vt patet in petēte mutuū ab vsurario. Sed hīc nihil aliud interuenit, nisi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo hoc est licitum. Et confirmatur: quia non minus malum est iurare per idola, quàm simplex maleficium: sed secūdum Aug. ad Publicolam, licitum est vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Est cōmunis sententia Theologorum.

CONCLVSIO.

Non licet maleficium soluere, vtendo malefici ad hoc parati opera, nisi forte simplici dissolutione, & absque aliquo maleficij opere.

RESPONDEO, Quamuis præsumptuosa quædā ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficiū faciendum: sed necessitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deuteron. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Constat autem quòd tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, vt plurimùm necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur vti iniquitate fortilegorum maleficorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD CVIVS Euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandū, sed tunc solùm quādo potest hoc fieri absq; participatione in crimine: quādo autem hoc contingat, hic sumēdum est. Duo sunt genera operum, quæ malè exerceri possunt à paratis ad peccandum. Quædam sunt, quæ [illegible] formitatem peccati habent necessario annexam, sic q; ab his non [illegible]unt, etiam si vellent, absque peccato fieri: vt patet de meretrix[illegible]. Quædam verò sunt, quæ secundū se bona vel non mala sunt, quæ tamen [illegible] luntate operantium semper habent annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarij mutuare enim non exigit peccatum, sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsuræ vitiū. Ex hoc autem sequitur alia differentia, q; primos actus nullus potest petere aut consentire, vt ab alio fiat, quia sunt secundum se mali: & Rom. 1. dicitur Digni sunt morte non solùm qui talia agunt, sed etiā qui consentiūt facientibus. Secundi verò generis actus licitè potest quis petere, & eis consentire: quoniam deformitatem peccati nō ex se trahunt: sed voluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autē sequitur tertia differētia, q; scilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis verò licitè potest quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actū bonum, puta mutuum, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoq; modis cōtingit maleficiū à maleficis solui. Primo per simplicem dissolutionē seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluēdo ligaturam capilliorū cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitū est, nec est opus maleficij, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimētum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat malum cōstruere alterius. Secundò, per inuocationē dæmonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absque dubio peccatū mortale: & est opus malefici, inquantū maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes & consentientes, peccato se subiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, et rogare vt factum maleficium destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primū destruat. Nec etiam licet absolutè ire, ad maleficium, & absolutè petere, vt succurat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt sic petitur, quando absolutè petitur, sicut cùm quilibet alius artifex exposcitur. Tū quia particulare opus necesse est petere, & non vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET PER HAEC Patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantū licet vti iniquitate alterius ad proprium commodū, &c. quando petens petit actum bonum, vel non malum sic quòd potest à rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui sub vsuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, veniendo ad fidem, & iurando per verum Deū: quamuis sciatur, neutrū id velle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionē peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio dæmoniaca petitur necessariò ab his, qui nō possunt aliter subuenire, quā per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATVS DECIMVS tertius de Spasmo beatæ virginis Mariæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num quod de spasmo gloriosissimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur, sit canonicum.

VPPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiamque petentibus in festo spasmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur à dominica in passione vsque ad dominicam palmarum inclusiue) iussum est, vt ego consulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confestim obtemperās: quid mihi videtur, & qua ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primò quid intelligatur ratione spasmi beatæ Mariæ. Secundò, si illud fuit spasmus propriè dictus. Tertiò, si fuit spasmus vulgariter. Quartò respondebitur directè quæsito.

QVO AD Primū, cū Saluator noster tēpore passionis exiuit à domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans sibi crucē (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euangelistæ (vt patet Matthæi 27. & Marci 15. & Luc 23.) narrant Simonē quendā Cyrenensem angariatū, vt portaret crucē Domini, euidēter elicitur q; Saluator noster adeo debilitatus erat q; crucē solus toto itinere portare nequijt. Sed præter hæc, quæ ex euangelio habentur: scriptū inuenimus, nō tamen autēticè, quòd Saluator noster ante angariatū Simonē, sub cruce cecidit: & quòd beata virgo mater eius cōpatiens, etiā cecidit spasmata, & q; ad perpetuā memoriam ædificata est ecclesia ibi, vocata sancta Maria de spasmo. Festū igit spasmi beatæ Mariæ significat festū illius tristitiæ in illo casu habitæ, & tātæ assertæ, q; fuerit spasmus. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo propriè, vt sumitur à Phisicis. Alio modo vulgariter, vt communē idiotæ consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius [illegible] de spasmo, propriè dicto videamus, si in beata virgine fuit. Vi[illegible] q; in ea fuit vel esse potuit: quia posita causa ponit [illegible] sed excessus dolor quandoq; est causa spasmi secūdum Aui. in tractatu de Spasmo. Igitur cum dolor Christi beatæ virgini fuerit maximus: vt patet per Damas. in li. 3. dicēte, quòd dolores, quos mater domini cuitauit in partu, passa in est passionē filij: tunc eam impletum est illud Simeonis, Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ergo potuit causare spasmum propriè dictum. Sed si diligentius consideretur, neq; literæ, neq; rationi hoc cōsonat. Dissonat quidem rationi Beatam Virginem ægritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debeat credendi filio per omnia, quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostomus, quòd nō fuit conueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc præsitum videtur Ioanni Euangelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euāgelij Ioannis, quòd politus est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à correptione carnis inuenitur alienus: spasmum aūt propriè cōstat esse morbum contrahentem neruos: non igitur cōuenit ipsum afferre in beata Virgine. Dissonat quoq; à litera Euāgelij: nam Ioā. 19. dicitur, quòd beata Virgo stabat iuxta crucem: & si spasmum (id est neruorum tam diram cōtractionem) in itinere passa est, quomodo tam citò liberata ad crucem venit, nec sedet, sed stat, præsertim nō subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatis? Nec currendum est ad miracula, sed quòd verisimile ac rationi cōsonum dicēdum. Nec largè putes Euāgelistam dicere stātem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euāgelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia cōsuetudo litteræ euāgelicæ est quando rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioan. prīmo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Ioan. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autem erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat, &c. & infrà. Et publicanus à lōge stans: & infrà. Stans autem Iesus iusit illum adduci ad se. Et nisi nomina propriè interpretemur, omnia cōfusa erunt: vt Philosophus docet in 4. Meta. Tenendum igitur indubiè mihi videtur, quòd nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasmum curare possit, non tamen necessario causat. potest enim & nō causare spasmum, vt patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtuntur Philosophum, 2. Topi. non inconuenit etiam de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò spasmatus aliquis cecidisse cum præ doloris magnitudine syncopē seu ectasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendum, & aqua in vultum aspergitur. Et iuxta hūc sensum crediderim ego dici beatæ Mariæ spasmum. Huiusmodi autem doloris modum in beata Virgine fuisse, ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed reuera neque isto modo spasmus in beata Virgine fuit: cū enim fuerit gratia plena, Luc. 1. oportet corporales defectus de ea negare. qui plenitudinē perfectionemq; gratiæ impediunt. Constat autem quòd dolor extra se personam faciens: exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata virgine. Et cōfirmatur, quia gratius erat Deo, quòd beata virgo compateret ei secūdum rationem, quàm secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & propriè meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor beatę virginis ita esset sumptus, quòd tamen tota pars sensitiua regularetur, & subderetur rationi eius vigilanti: stante autem rationis exercitio, ac domino actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personā & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longè à beata virgine videtur fuisse. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina, vel humana autoritate firmatum, canonicum est id, quod de spasmo beatæ Virginis dicitur.

QVO AD Quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem: quia non est autentica. Tum quo ad veritatem significatam per nomen: quia spasmi nomē nec propriè propter dignitatem corporis, neque vulgariter sumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tempus: quia vestigijs Sanctorum Patrum inhærendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annuntiationis beatæ virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuò, præfatis diebus volunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoque si iuges illo tempore permittuntur, missæ Quadragesimales aliáque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, quòd cùm in cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, ecclesia tamen transtulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi veneration illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatæ Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt Reuerendissime Domine, quæ mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ die, 17. Iulij, 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.

TOMVS TERTIVS
OPVSCVLORVM D. THOMÆ
DE VIO CAIETANI S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI, TITVLI S. XISTI, CVIVS SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 *De vi cultus diuini & orationis efficacis.*
2 *De vnione verbi cum natura humana.*
3 *De causa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quàm cætera animalia.*
4 *De immortalitate animorum.*
5 *De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu.*
6 *De Ecclesia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS, in sex Orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pontifice Max. Domin. prima Aduentus, Anno salutis, 1501. habita.

RESPICITE & leuate capita vestra. Luc. 21. cap. Ingenij mei vires mensus. S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendum coram maiestate tua pollicitus non sum. Noui siquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte & consuetudine, quāta disciplinarum omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte conscē derem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quàm minus auscultando in tuto silentij portu me commorari: præsertim quod non audientium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verùm quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc supereſt refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cœli vnà, precor, adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS torpentium corda fidelium Dominus ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus conquatietur orbis: & vbi cunctorum animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicit, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maximè spectat oratio, & leuate capita vestra, intellectum & affectum ad superiora erigite: his nanque partibus suis, duabus veluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius nimirum ascensum propriè orationem appellamus. Ea de re à Dñicæ exhortationis instituto nequaquam diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum censui quod & tanto consensu indignum non sit, & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos viros nō negligēda

Universidad de Deusto Biblioteca

illa ambiguitas excitata iampridem fuit: quis votorum mortalium precúmue ad Deum ꝓprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cæremoniæ, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidem, Stoici, Peripateticorúmq; nonnulli (diuerso quamuis calle) contra Deum hominúmq; cómercia ꝓgressi sunt: in eam tamen sententiam conuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operam dant, spem omnem deludant. frustrari nanq; expectationem lachrymarum, oblationum, venerationum, & id genus humanorum officiorum omnium asseuerant, Ægyptij verò, supplicationibus, ꝓcessionibus, reliquóve diuinarum rerum cultu eam tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorem mouere, atq; in alterutram partē flectere posse crediderint. Christiana autem religione Spiritusancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata orationū effectus tam pulchrè moderata est, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neq; mobilem eam quouis pacto fatentur. Quocirca ꝓ huius tantę difficultatis veritate disputanda, prouinciā suscipiēs, primùm, ꝙ oratio in numero causarum, deinde quòd in effectiuarū ordine, demū ꝙ in suprema earum sede locanda sit, differre cōstitui.

¶ Omnipotēs Deus etsi solus quęcunq; facta infectáue simul non implicant, efficere potest: queādmodum tamen diffundendę bonitatis suæ gratia, res omnes, quæcunq; sint, existentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad supremam deitatis participationem asciuit, dum agendi eis virtutes liberali largitione cōcessit: & tanto fœdere secundas sibi causas deuinxit, vt nec illius immensitas quantulácunq; efficaciam absorbendo consumeret, aut præueniendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quæque aditum obstrueret. Illapsus enim quidam diuini numinis adeo intimè fit, vt cœlum ac terras campósq; liquentes. Lucentéq; globum Lunæ, Titaniáq; astra, Spritus intus alat: totámq; infusa per artus, Mens agitet molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totam agentiū seriem in tres ordines (corruptibilium, cœlestium, & immaterialium,) vt & inferior superiori obtemperet, atq; extrà, quin potius supra omnes, ipse totius orbis princeps moderator ꝓsideat: neque enim fas est alijs primam connumerare causam, quasi partis cuiusdā naturā locum teneat: qñ totius bonitatis fons, origo, custodia, consummatióq; sola ipsa existit. Quamobrem præclarè Aristo. gloriosum Deum summum bonū vniuersi, non in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscunq; naturalis ordinis legibus est absoluta: verū diuinas etiā quasdā participationes fatemur exemptas. Credimus modū quendā rerū esse, quas etsi impartiri plerisq; intellectu præditis nó ambigimus, connaturales tñ alicui nulla autoritate fieri posse prędicamus, docemus, demonstramus: sunt autem gratia, charitas, lumen glorię, & id genꝰ multa. Quæ idcirco super omnem eleuant naturam & creatam, & quę creari posset, quia diuinum assequūtur ordinem, veluti deitatis (si fas est dicere) ꝓprietates. Eodem quippe naturæ vinculo quo vltimæ præparationes consequentésq; vires ꝓprijs connexę sunt formis, & parē esse oportet naturę cuiusq; & comitum communicationē, eodē inquā vinculo, quæ memorauimus, excellentissime illi naturę coniungunt diuinę: nec minus vis omnis seipsām excedēs illius fieri consors potest essentię, q̃ rerum harū fiat participatio insignis: nec deitatis capax esse quisquā magis potest, q̃ earundem perfusione reddat. Has itaq; creaturarum eminētissimas qualitates, naturalium causarum ordines transcēdere ea fatendum est ratione, vt inter causas secūdas annumeratę, primatū obtineant. Vniuerso itaq; agētium principiorum ambitu, quo disseruimus modo disposito, quam ꝓmisimus orationum causandi vim, diuersos causarū gradus inuestigando, ꝑscrutemur. Familiaribus quidē nobis rerū principijs ꝓducendū si quid est: calore resolui frigore comprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extēdi, densitate constringi, affectionibus reliquis subijci, fluxa atq; oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mens autem, cuius orare ꝓprium est, quantum hęc aspernet, his præstet horum infra se subiecerit potestatem, nec illos quidē latet, quibus philosophia, sensuum, quoq; opera ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datum est, quod immutati contemplemur. Paulò superius artium genus, organorum series secreto vehit nexu: hisq; ademptis otiosi reddunt opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partem, exterioribus sese negantes, publicas priuatásq; actiones solicitudinésq; recusant. Bonorum deinde officiorū virtutis, morū, totiúsve animi ornatus, quæ indita à natura semina sunt intra singulos quosq; continent: neq; fieri potest, vt altero voluptates à se abdicante, parsimoniam sectante, iram moderante timorem depellente, ius vnicuiq; reddente, disciplinæ cuiusuis operam dante, mentemq; quomodolibet excolente, continens, temperatus, mansuetus, fortis, iustus doctúsve efficiatur alius. Diuinarum verò obsecrationum vis, in angusto orantis angulo non arctatur, sed ad extrema quæq; diffunditur, omnia plustrat cunctorum fines attingit, penetrat, pertransit. Syderea quoq; potestas quintæ integrat essentiæ à terminis astrorum, cursu, luce, occultóve influxu perficit. Supplicationes verò sacras cœlestis naturæ, motus, luminis influxúsq; expertes vtroq; patet esse modo: agere enim nostra isthęc cęlestium more nemo, nisi desipiat, credit. Agi autem superiorum corporum afflatu opinantes intellectiuam animæ portionem (vt princeps Physico. ait) à sensitiua separare nescierunt. Intelligentię denique (quas angelos appellamus) aut absq; orbis motu eff[...] possunt nihil, aut certè solis localibus (vt Theologis placuit) [...]unt mutationibus. At ꝓcibus puro de pectore emanantibus h[...] subdi omnia, obsequi, subterfugereque nihil earum imperium, v[...]stīt. Quicquid orantes petitis, credite, inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factiuæ, actiuæ, cœlestes, spiritualésque causæ nostrarum intra se non claudunt orationum potentiam, solúsq; supernaturalium diuinarum que ordo supersit, in hoc rerum fastigio humanarum ꝓcum si causæ sunt, reponendam esse dignitatem mentemq; quis non videt? Verum cum altissima sit ista hæc rerum series, Creatoriq; soli cognata, fieri quo pacto potest, vt obseruantiæ huiusmodi (humana quidem facta) nostro subditæ arbitrio, in tam excelso rerum cacumine locandæ credantur? Incredibile autem dissonumq; ne cuipiam hoc esse videatur, humana vota bifariam perspicienda sunt: vt hominis nuda opera, atq; iterum vt cęlestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si cōspecta fuerint, congenitam boni cupidinem ad bene beatéq; viuendi facultatem prę se ferunt, & veluti semina terræ commendata, sole, imbre, rore, cultúq; reliquo pullulant, crescunt, florescunt atq; fructificant: non secus latēs in homine spiritus, frequēti officio, disciplina, studio, diligentiáq; excultus quicquid virtutis exculpi potest, ꝓferet, souebit, alet atque perficiet.

¶ Et quia natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opem quærere vbi possis ipse perficere, nulla adhuc supplicandi necessitas, nulla tot precū vtilitas apparet. Quo fit, vt posthabendi penitus non sint magno excellentiq; ingenio prędíti Philosophi, si ad vulgares compescendas insolentias, ad effrænē moderandam audaciam, ad bonos inferendos mores, cultū isthunc adhibendum tradiderunt. Insitas scrutati vires, singularem de hominis salute clementissimi Dei solicitudinem, ex qua nostrarum petionū orit efficacia, promissamq; æternæ vitæ beatitudinem, quæ eisdem fructum præbet, ignorarunt: abscondit enim hæc Deus pater arcana à sapientibus & prudētibus huius seculi, quę suis erat paruulis quādoq; reuelaturus. Ornata aūt humana mēs gratia, fide, spe, charitate, cæterisq; perfusa cælestibus habitibus, primæ summæq; bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nō vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quod ꝓparauit Deus diligentibus se: & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & angelorū conatus, verum etiam nullus fore comprobatur: hinc potentissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandū auxiliū, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem veris tamen modis, & immoto consilio diuina exoratur clementia & orationum nostrarum non petit efficacia. Quemadmodum enim generi animantiū inanimatarumq; rerum omnium est à natura tributus appetitus quidam inquirendi boni: id tamē assequi nequaquam potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operat omnia in omnibus, eoúsq; ducatur: ita sanè concitata in nobis p Spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit nanq; diuinitatis ꝓspecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, sed opem sortiri, qua sese ad id diuerso ferant gradu: si enim effusa diuinæ bonitatis quantulacunq; similitudo res omnes constituens, atque decorans secundum affert, nisi contingens quidpiam præpediat innati cuiusque appetitus finē voluptatemq; naturæ, quanto magis impressa sanctissimę Trinitatis imago ineffabili gratiæ splendorem coruscans conferet, vt quem à facie Domini concepimus, & parturiuimus Spiritum salutis, ꝓprijs nexibus quandoq; pariamus. Commonentis præterea officium est, si quos ad optandū, aggrediendum, agendumq; implerit, eorūdem electione, aggressu, actione vti, cœptáque, quo ad eius fieri potest, ꝓficere: propterea quidem qua ratione mouentur singula, eadem & quiescunt. Natura etenim lata, natura assequuntur, natura manent, vi autem expulsa vi trahunt viq; consistunt. Fecit autem sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor nostrū, donec requiescat in se. Scimus nanq;, quòd omnis creatura ingemiscit & parturit, & intra nosmetipsos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes rēdemptionem corporis nostri. Suum igitur erit pios, quos inseruit affectus, quibus ad eum suspiramus, quos petando accendimus, non excludere, sed admittere, souere, beare. Cur rationalis creaturæ sublimitas scribitur, prædicatur, extollitur, vt diuinæ naturæ consortes, vt filij Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores non sumus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera nostra efficiunt nihil, miserabiliores profectò non modo nationibus, sed vilissimis etiam quibusq; rebus filij Dei sunt, si reliquorum formæ, actiones & fines paritate congaudent, eis verò acceptæ naturæ ad quietem obtinendam omnis actio subtracta sit. Quorsum diuinæ amicitiæ munus humano collatum est generi, si amicorum iura seruare non possunt? si cuiusque hominis apud Deum nulla est autoritas? si quod optat quis optimum, potentissimi Dei amicus efficere nequit? si æqua est petentis atque non petentis conditio, & par vtriusq; facultas? Pręstarem nēpe obsecrantem non

non id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat, quod alias factum non fuisset, sed vt accommodè causæ eff[...]ndis adhibeantur rebus. Secundarum quippe causarum leges non[...]nt: non ideo negant vanas esse, quòd summi opificis poten[...]ugeant aut voluntatem mutent: sed quia status ordo [...] quia effectus cognatas etiam habent causas, quia à summo bono descendunt consono gradu rerum perfectiones. Ita nanq; sapientia attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, cœlibatum, seruitutem, ieiunia, vigilias, solicitudinem, orationes, cæterosq; supernę vitæ gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil contendūt, defendant vana esse singula hominum studia: accusent auidos agricolas, arguant solicitos negotiationes, milites, omnium artium opifices, & varijs literarum disciplinis operam dantes, damnent ipsam denique naturam: quæ sicut ad vitæ status gloriæq; commoda possidenda, laborandum esse suggerit, sic ad fœlicitatem habendam orandū esse docuit fidelissimo naturæ testimonio, omnium nationū, omnium prorsus seculorum ritu comprobante: neque enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio: sed ætates, tempora, ęuitatésq; si recenseas, vetustissimam hanc obseruationem totoq; orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perseuerat à natura inditum, aut immobiliori aliqua causa institutum esse, omnium philosophantium schola confirmat. Non vana itaque nec parua potestate donati sumus, quādo interpellandæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, quando nostræ orationes, nostri exempli efficiuntur causæ desiderij: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

In ordine hoc quarum causarum locanda est oratio et in ordine supra prima causa.

DEINCEPS vt erat propositum ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ disseruimus, scioli plerique putent: retundere tamen quàm assentire malunt. Causarum, inquiunt, genus quadrifariam diuisum cum sit, vestra isthæc religio, si earum continetur ambitu, quam denique subit causandi rationem, finis, forma & materia eorum, quæ in sacrificijs obtenta creduntur, ab humana longè sunt opera: efficiens verò cùm oporteat rem aliquā dare factis, & hominum vota nil oratione tribuant impetratis, procul esse ab agentium finibus fatendum est. Deficiunt præterea nunquam aut certè rarò, rerum per se actiua: oratur autem plerunq; expectatione vana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profectò hi argumentationum suarum, quàm friuola sit ratio, si mētis oculos ad geminam conjecissent sectionē. Alterā agentis in disponens, adiuuans, consulens, & perficiens: alteram modi agendi in imperium, suffragium, atq; ministerium. Relucet in his agentis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: vt enim præcipiens effectiuum esse constat (quia obtemperantem executorem ad agendum promouet) sic & petent qui actorem ad faciēdum flectit: quia & apud grāmaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creatura, quòd reliquis quietū esse ex ꝓprijs viribus sit à natura collatum, ipsi autem tam humili actione alienam opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, quàm in ardua difficultate de cęlestibus motibus differens autor Peripateticorum protulit sententiam: Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam compluribus auxilijs perfectam assequi sperātis valetudinem, q̃ paucioribus exiguā. Librādas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed qa bonum potiundū est maius. Non minor itaq; rationalis est creatura, quòd externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiorem conscendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi fœlicitas ꝓposita atq; parata est. Non officit etiam quòd nostris optatis plerunque oratio non respondet causarum enim non quouismodo: sed ritè dispositarum lex est nunquā aut raro deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, quàm vdis mandata sulcis suo tempore opportunáq; diligētia exculta obtinent: vt sępè fructus afferant. Sol cum homine hominem, cum leone leonē, cum singulis animātibus singulorum genera semp ferè generat, modo quædam non desint præparationes. Quocirca si Dñm precantes, nulla affectio causarum more, efficaces salter frequēter redderet, meritò causalis eos ordo à se abdicaret: sed cùm [...]orum tātus sit vigor, vt totus a[...]sit orationis effectus, non sine quo [...]ncassum ligant, sed cum quo fructū referant expectatū: iure inter effe[...]iuas causas locum sibi vendicant. Accepimus verò petentes piè perseuerantes, pro se necessaria ad salutem obtinere non sæpè: sed semper efficere quod cupiunt. Piè quidem petendum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nō accipimus: eo ꝙ malè petamus: qui em̄ declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: & cùm is qui displicet ad impetrandum mittit, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidē postulantibus regē in furore suo: & respexit in orationem humiliū, qui volūtatē timentiū se facit, & deprecationem eorū exaudit. Perseueranter aūt: qm̄ pater misericordiarum & Deus totius consolationis rogari instantissimè vult, ne oblata aut illico impetrata vilescant: & nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis ostijs intempesta nocte se puerisque suis sumnum capientibus, euangelicus amicus post negatum mutuū, post increpatam molestiā improbitate pulsantis victus, quotquot opportunitate fuerāt panes elargitus est. Pro se verò quandoquidem obstare eius, cui petimus aut oramus scelera, ne etiā Sanctorum preces admittantur, Hieremiæ contestatus est Dominus, Tu inquit, noli orare pro populo hoc nec assumas pro eis laudē, & orationem, & non obsistas mihi quia non exaudiam te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istū. Necessaria demū ad salutē æternā petenda sunt, quid enim reliquorum oremus, sicut oportet nescimus, nouit autē cælestis Medicus, quid ægris salubre sit: & idcirco sæpè non tribuit quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Si enim nos cum simus mali nouimus bona data dare filijs nostris, nec credentibus se petere panem, ouem, aut piscem, lapidem, scorpionem, aut serpentem porrigimus, quantò magis pater noster cælestis quæ ob futura videt, clementius negat, quàm indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextram læuāque regni sedem petitum mittūt, & audiūt, Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulū carnis suæ angelum Sathanæ ægre ferens, ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus nō est: quia si illo caruisset, saluus esse nō potuisset. Efficit ergo semper optatum, modò suis partibus constet oratio: reliquum est, vt in suprema sicut præmisimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, vt ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo post se causarū solio, omni ei creatura subacta statueret declararet, factísq; cōprobaret. Oratiōe nāq; terra aperta est &, deglutiuit Dathan, & operta congregatione Abiron rursus clausa est. Iordanis vnda perpetem suum meatum retorsit: aër mensibus sex & annis tribus serenitatē seruauit: ignisà castrorum cōbustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ. locustæ fugatæ sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mūdata, excęcati & rursus illuminati Syri Ezechiæ terquini adiuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione Moyses Amalecitarum profligationem, Sanson extremum robur. Salomon sapientiam, Daniel visorum reuelationem, Hester Assueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Susanna intentatæ mortis vltorem obtinuit, Oratione sol cōmoratus in cęlo longiorem triumphanti populo diem præstitit: solis recessus in decimum pertransitæ viæ gradum, Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, dæmonum genus apostolicæ autoritati resistens eijcitur, Angelus Domini cētum octoginta quinq; virorum milia interemit, Michael Iudæis præsidium tulit. Gabriel Danielē solatur, Raphael Tobiæ lachrymis affuit: sed quid per creaturas vagor? Creator nempe ipse humilimi famuli sui oratione detētum se fatetur: Dimitte, inquit, me, vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quanta est potētia tua, vincis inuincibilem, & superas Omnipotentē. Tua sunt hęc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: qu[...]pe cum eorum interpellationibus desiderijsque vniuersam subi[...]ceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atque á temetipso expectandum est hoc totum illorū votis cōmiseris. Verè misereris omniū Domine, & nihil odisti eorū, quæ fecisti: quandoquidem cæci illius in Christum tuū adhuc caligantis sententiā (qua dixit, Nos scimus quòd peccatores Deus nō exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petrìque preces admittis, confutasti & ad flagitiosos quosq; exorandi munus ostēdisti. Habet itaque ecclesia tua B.P. sacrum cultum non vanum, aut fortuitū, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentem. Nec in vacuum obsecro tantam Dei gratiam, largitatémque recipiamus, regnum tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicente ad illum Patre, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, idem est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: propter: quod Romana ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem pręceps ad prope ruinam cùm videamus, experiamur, sentiamúsque, sursum respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO. II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502. habita.

VIDEBVNT Filium hominis cum potestate magna & maiestate Lucæ. 21. capit. Amirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundius sensit, quā à nobis explicari possit, Silentiū tamē ob hoc nobis nō indixit, sed mysterij altitudinē cōmēdauit. Quamobrē studiosas mētes, quæ ad difficilima quęq; perscrutāda sese rapiūt, prouocauit ad huius tantæ rei contēplationē nō minus salutarē, quā difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cū natura hominis aliquid tam subtili ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tor tamq; modestè differere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ videretur aptissimũ. Attamen primum Mariæ numen, vt præsens nobis adsit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria, &c.

CVM AD Aedificationem perpetui templi solius atq; omnipotentis Dei in quo vos B.P. & reuerendissimi Domini tãquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est, admiratione pariter & stupore commoti sunt plurimi, subtilisq; inuestigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse posset ad philosophiam sese contulere. Cũque in illa prospexissent, quòd omnis vnio aut secundum substantiam, aut secundum accidens sit vtranque persecutati, diuersa vtrinque obstacula offenderũt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisq; coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma & perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione conflata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinũ dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum) quemadmodum duas hypostases in eandem personã componentes cõcedere oportet) Nestorianã impietatẽ à finibus ecclesiæ iam pridẽ à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quò fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem Deus voluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hęc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factũ sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat paucis mihi prosequendũ restat. Et quoniã omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis præmittendum reor, quid sit vniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quęcunque è diuerso venientia ad vnius naturæ integritatem perficiendã concurrũt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominẽ integrant: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualẽ animalis membra præ se ferunt, siue quauis alia enascentium cõcretione rerum id euenire contingat. Cùm autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis compositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem venire non posse (vtpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorum vna eademq; existit à Græcis hypostasis appellata à nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua, quoniam consuetudo Latinorũ, & quæ communis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundum personam non vno tantũ modo intelligi potest: nã quodlibet accidens ab eo, in quo est, constat secundum personam indistinctũ esse: partes vel integritatis vel essentiæ cuiuscunque hominis, quantũ ad personam attinet, eædem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verùm cũ diuino verbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quemadmodum accidens subiecto suo inhærescit. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charibdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionem subintrare fatendum esset: quorum vtrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo: succumbendùmne nobis erit? minimè gentium. Perspicacius quidem intuẽtibus videri potest quòd membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant: organa verò, quia ad officia muneraq; propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantùm distant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum ensem aut calamum commodare propterea quòd nostra isthæc membra nobiscum subsistunt, illa vero remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quandoquidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensorię quęque partes non eo quod partes compares habent organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: vnde si senex oculũ solùm inuenis assumeret, videret vtique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totum animæ ὀργανum dixerit, nullus erit error, Quocirca modus quidam relinquitur quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium, vel accidentiũ natura cõmiscente, quando organũ implicitũ asseuerauimus cuipiam tributũ esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostram naturã Dei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earum, quæ apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quam intellectiua anima reperiri, ab ipsa exemplo qualicunq; sumpto, ea quæ maximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostram animam, præter quod corporis est forma, vtroque potiri instrumento genere: dum & sui corporis eiúsq; partium pinde ac congenitorum membrorum vtitur ministerio, & externa adminicula phicendis admittit operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiuę animę organum putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & pficit: sed ob eam potius causam, quod idẽ cum ipsa sortitum est subsistere. Enimuero si sola vi intelligentiæ adimeret animæ, hoc ipsum quòd corporis pfectio est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenus instrumentũ cõiunctum: vt Platonici omnes, Peripateticorum verò illi, qui vnũ hominibus dedere intelectum, affirmant. Ac si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substantia corporeum habeat quippiam eiusdem secum esse participans, quo, prias absoluat actiones, & tamen eius forma nõ sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nónne intellectus hominis ad explicandos eorum quę intelligit, cõceptus lingua vtitur, quæ corporalis est, & eadem omnino persona cum illo constans, & tamen intellectus nullius corporis est actus? Quẽadmodum itaq; intellectiua anima miris quidẽ, veris tñ modis geminum habet instrumẽtum iunctum & abiũctum: non secus pfecto gloriosus Deus vniuerso creaturarum genere veluti organo vtitur separato, dum p secretum, imũmq; illapsum se rebus immiscens ad suæ voluntatis arbitriũ deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis opatur. Illam autem humanitatem, quę in Christo pmanet, tanquã organum cõiunctum assumpsit: atq; ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionẽ generis humani, sanctificationẽ peccatorum, æterni regni aditũ, & id genus multa accommodat, agit, exercet. Quare pclare Athana. vnionem animæ ad corpus, non vt materiam, sed vt instrumẽtum, pprium intuitus dixit, sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cum igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel sedm personam sit, vel secundum essentiam, & essentialem procul à proposito repulerimus, supereſt vt psonalem vnionem hanc asseramus. Rursus cum psonalis vnio interdum penes substantiam constare possit, interdum aũt penes accidens, & quę accidẽtis est similiter prætermissa sit, vtiq; substantialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eam, quę ascisci partes: & in eam quæ organis contenta est distincta reperitur, constet verò partium ꝓprietates vtrique repugnare naturæ: consentaneum est, vt diuinitas atq; humanitas Christi in vnam coeant nõ naturam, sed personam: nõ accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter: nõ vt partes, sed vt altera humanitas, quod veluti instrumentum quoddam (vt sæpè dictum est) adiũctum diuinæ personæ sit: atq; ita sanè adiunctum, vt corpus illud verum. Dei corpus, & aĩa illa vera Dei anima vere atq; cõstanter possit appellari. Nec officit quicquã nobis, quòd cõiũcta organa ad integritatẽ naturę eius, cuius sunt, spectare videant, non em oportet id cõtinuè verum esse, vt sexti digiti quacunq; ex causa cõgeniti exemplo, pbari potest. is enim de speciei humanę integritate nõ est, & tñ organum connexum est hominis habentis illum. Cæterùm, quo nullus hęsitandi locus excellẽti cuiquã ingenio relinquat, nihil obesse scito, quòd ipsum Dei verbũ sola vi intelligẽtiæ ad assumptam naturam refert: hoc enim minoris refert: quam curãdum sit. Relatio nãq; sola nõ tantum habet momẽti, vt hoiem Deũ faciat, verùm suum inspiciendũ est, ex quo orit fundamẽtum, Quod hoc in loco si attẽderis in eo cõsistit, ꝙ filius Dei ad idẽ omnino esse psonæ subsistãtiæq; suę naturam hominis cõplexus est: hæc em eiusdẽ esse indiuisio, est qua Deus homo est. Quę & tanta tanqꝫ singularis habetur, vt in tã numerosa rerũ cõditarum multitudinem nullã diuus Bernard. repererit, quam nõ fateretur ab ea excedi: cum docẽte Aug. didicerimus potiorẽ vnionẽ obtinuisse hominẽ in filio Dei, quàm (mirabile dictu) ipsemet filius in Patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigijs omnibus adeò prẽstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & opstupescimus) sed miracula vniuersa quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo: quandoquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nostrę idẽ ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnum illud, atque Apostolicum sacramentum: quo secundus Adam tanquam sponsus procedens patrem reliquit & matrem, quando forma suscepta seruili splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhæsit, factique sunt duo, Deus inquã et homo in carne vna. Hęc est ardẽtis simulq; incõbusti rubi flagrantia: qua Deus noster (q ignis cõsumẽs appellari voluit) quã ascisci humanitatem, absque cõsumptione continet atque illustrat. Nec secus quàm ros in vellere abditur: & tanquam lapis sine manibus humani operis de mõte virgineæ altitudinis abscissus ereuit in mõtem maximum, omnia implentem, quando vniuersa & quæ in terris: & q̃ in cœlis sunt: instaurat, magnificat, beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed angelorum quoque altitudinem effe-

rens diuinitatis consortium adeò nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus & appellaremur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, Hæc autem & prius se fundamentum consequi nõ recusat: possibilitatis nanq; cuiusq; radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt Philosophi tradũt) cum potentia mater est defectus. Quem ex non ex se esse pullulare ab aëre proferamus exemplum, quemadmodum enim aër, quia non ex se lucet, quic quid luminis habet, alio vtiq; illustrante habet: quotusquisque verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quòd nullũ ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nõ ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiẽte quocunq; fortitur: defectus autẽ omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autẽ cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilũ radix sit: non omnia tamen, quę in nihilum reuertẽtur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias: sed sua cuiq; pro natura atque proprij finis ratione accomodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierent: (dum alia ad boni tanto sibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus contrario aditus, alia vero ab illo nihilo vnde veniũt, tam parum discesserunt, quòd nõ modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad vniuersale bonum capescẽdum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodẽque interuallo ex nihilo proficiscuntur: quandoquidem corũ nullum ad finem proprium necessariò pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reuiti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cùm proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamquemet sibi legem existere, & habere denique rationem eandem quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quàm quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est, naturale subijcitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberum absque potentia diuertendi ab eo, ad quòd destinata est, vniuersum bonum, & creaturam vniuersum bonum esse: quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Qui enim tanta quidẽ viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totã bonitatis naturã, eandẽque immobilẽ in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quamobrem Areopagita Dionysius, malũ particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quum igitur malũ ex naturali boni defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum subortiatur ex nihilo: consequens est, vt quæcunque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et cùm potestati non subiaceat diuinę, vt creaturę sint, & non ex nihilo, ineuitabile est, quin malũ sit, si tamen subsistere mundus debet. Origo malũ
Verùm inter malũ naturæ atque moris tantũ interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaque vnde malum, ex se an ad alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malũ tẽdit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agẽte autoreque aliquo, siue volẽte, siue nolente, aut per se, aut per accidẽs prouenire. Quemadmodum nonfrigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens: dum quędam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum, Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparens bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profecto lacessitus tanto vnquam furore vltionem expetijt, vt alterius malũ primaria optione eligeret: sed dũ bonis quibusq; nostris (vtilia, delectabilia, honestáue sunt) acquirẽdis tuẽdisq; operã damus aduersa quæque declinãda, refellenda, obstruendáque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremásque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

DEINCEPS vt promissimus, quare tanta mali inũdatio homines præ cæteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas San. pater, flenda potius quã disputanda esset. Cælũ enim & terras & mixta queq; cõspiciens, intueor rerum omniũ species ad proprios certatim fines cõtendere, intentis bonis potiri, vel in nullis aut certè in paucis singularibus defideriũ falli, & impedimẽtũ perperi. Hamanũ aũt genus omne, terra vorago vitiorũ (quæ verè mala sunt) sic cõplexa est atq; absorbuit, vt Rara auis in terris & nigro simillima cygno, Vir bonus & sapiens, qualẽ vix reperit vllũ Millibus è cunctis hominũ cõsultus Apollo. Cur solũ humanum genus Deus optimè tot ac tãtis malis respersisti, aut certè involui passus es? Nũqd omnia certo fine gubernas hominũq; solos despicis actus? nũquid totius huiꝰ operis abiectissima pars homines sumus? Hęccine est imago tua Domine? Vbinam illud Prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis: & tanti homines

Cur homines, magis quàm cætera mala plura inuaserint.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala innaserint magis quàm cætera animalia coram Alex. 6.

Dominica 1. xl. anno salutis, 1502. habita.

DVCTVS EST Iesus in desertum à spiritu vt tentaretur à diabolo. Propositum hodie singulare duellum, S.ac.B.P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idémque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum mediam veluti in arenam, & totius orbis theatrum prosiliit, cõtra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur? quis non stupeat? quis non omnibus propè sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum, rationis virtute omnem circunfundit. Cùm autem cuncta mens non valeat humana cõprahendere, & quæ percipere datũ est, enumerare singula orationis modus nõ libẽter sinat, ad vn ũ illud oculos inieci meos non aliorum potissimum, sed quòd exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostram maximè respiciat naturam. Cum enim intueor Saluatori nostro, eidémque Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctámque condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitiæ suæ venenũ ad fontẽ vsque bonitatis extendere, tẽtar id modo versatur in animo Deus omnitens maximus autorẽ omnium, eorundemque & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mundo inseruit? Operæ pretium itaque esse arbitrior, quam breuissimè discutere prius vnde malum in vniuerso sit, deinde quam ob causam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro vt aspiret instituto, Mariam summi boni parentem adeamus. Aue Maria.

MALI ORIGINEM inuestigare tentantibus ille quàm primum occurrit quæstionis nodus, Malum an ab alio productũ an verò ex seipso subortum sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe à malo, non nisi bonum est. Quo autẽ pacto à bono malum manare potest, cùm pugnent inter se, nec solùm contraria, sed contrariorum quoque causæ sint? Si ex semetipso malum est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerum prima principia, alterum quidem bonorum, alterum verò malorum (vt Pytagorici finxisse visi sunt) confiteri necessarium esset. Implicite autẽ huius difficultatis nexum, qui sibi absolui explicarique desiderat, eorũ quæ sunt, geminam aduertat esse naturam, Alteram quidem ad proprium bonum ita disponitur, vt tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quæ in hoc vltimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera verò (ad quorum numerum cælestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis atque constãtiæ. Illud quippe rerum genus, cui oportuna quęque principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto sub bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certóque assunt, hoc à suo desiderio decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & femina idcirco ab intento germine inueniũtur quidem defecisse, ꝙ per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus est, sol verò ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, ꝙ inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & hæc diuersitas ex priore differentia secundum potentiam, & eam, quam Græci endelechiam, nos verò actum atque perfectionem appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiusque ex potẽtia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei consummatione firmatur: quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia: si tanta esset perfectio vitæ: quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate vendicant, vt antecedens omne secundum quodcunque genus abijciat, Hæc autem & prius se fundamentum consequi nõ recusat: possibilitatis nanq; cuiusq; radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt Philosophi tradũt) cum potentia mater est defectus. Quem ex non ex se esse pullulare ab aëre proferamus exemplum, quemadmodum enim aër, quia non ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtiq; illustrante habet: quotusquisque verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quòd nullũ ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nõ ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiẽte quocunq; fortitur: defectus autẽ omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autẽ cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilũ radix sit: non omnia tamen, quę in nihilum reuertẽtur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias: sed sua cuiq; pro natura atque proprij finis ratione accomodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierent: (dum alia ad boni tanto sibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus contrario aditus, alia vero ab illo nihilo vnde veniũt, tam parum discesserunt, quòd nõ modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad vniuersale bonum capescẽdum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodẽque interuallo ex nihilo proficiscuntur: quandoquidem corũ nullum ad finem proprium necessariò pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reuiti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cùm proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamquemet sibi legem existere, & habere denique rationem eandem quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quàm quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est, naturale subijcitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberum absque potentia diuertendi ab eo, ad quòd destinata est, vniuersum bonum, & creaturam vniuersum bonum esse: quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Qui enim tanta quidẽ viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totã bonitatis naturã, eandẽque immobilẽ in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quamobrem Areopagita Dionysius, malũ particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quum igitur malũ ex naturali boni defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum subortiatur ex nihilo: consequens est, vt quæcunque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et cùm potestati non subiaceat diuinę, vt creaturę sint, & non ex nihilo, ineuitabile est, quin malũ sit, si tamen subsistere mundus debet. Origo malũ
Verùm inter malũ naturæ atque moris tantũ interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaque vnde malum, ex se an ad alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malũ tẽdit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agẽte autoreque aliquo, siue volẽte, siue nolente, aut per se, aut per accidẽs prouenire. Quemadmodum nonfrigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens: dum quędam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum, Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparens bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profecto lacessitus tanto vnquam furore vltionem expetijt, vt alterius malũ primaria optione eligeret: sed dũ bonis quibusq; nostris (vtilia, delectabilia, honestáue sunt) acquirẽdis tuẽdisq; operã damus aduersa quæque declinãda, refellenda, obstruendáque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremásque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

DEINCEPS vt promissimus, quare tanta mali inũdatio homines præ cæteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas San. pater, flenda potius quã disputanda esset. Cælũ enim & terras & mixta queq; cõspiciens, intueor rerum omniũ species ad proprios certatim fines cõtendere, intentis bonis potiri, vel in nullis aut certè in paucis singularibus defideriũ falli, & impedimẽtũ perperi. Hamanũ aũt genus omne, terra vorago vitiorũ (quæ verè mala sunt) sic cõplexa est atq; absorbuit, vt Rara auis in terris & nigro simillima cygno, Vir bonus & sapiens, qualẽ vix reperit vllũ Millibus è cunctis hominũ cõsultus Apollo. Cur solũ humanum genus Deus optimè tot ac tãtis malis respersisti, aut certè involui passus es? Nũqd omnia certo fine gubernas hominũq; solos despicis actus? nũquid totius huiꝰ operis abiectissima pars homines sumus? Hęccine est imago tua Domine? Vbinam illud Prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis: & tanti homines

Cur homines, magis quàm cætera mala plura inuaserint.

Universidad de Deusto
Biblioteca

feceris, quòd eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc si communem nobis & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodum quippiã sit ad boni aliquid, & rursus ex materiæ necessitate, quæ constat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibusq; corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber seram facturus, duram ferri eligit materiã, & ad secandum idoneam, quòd autem rubiginem contrahat tantũ abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat populsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idq; molles carnes, bene aptos mente, docilesq; videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet compositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rationali appetitu atq; sensibili. Electa nimirum sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadã ratione frueremur. Nunc autem cum simulatq; editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis cum vtilibus, tum delectabilibus, atq; itaq; hæc sensuum blandimẽta naturali nobis necessitudine iuncta frequenti vsu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare, consectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentẽ modum nullumq; finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, vt in homine essent, sed ex connexione partium pullularunt, hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hinc Apostolus queritur, Video etiam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. & rursus, Non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, cõtentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi etiã corporis mala tot tantaq; secum ferãt, vt in nobis ipsis experiamur nullam fere hominibus ægritudinem accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originem nõ traxerit, ob eamq; causam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirum non est si tanta vtriusq; mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domestice que nobis cum coalescant, intellectus autem & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, quòd, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circum quæritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel inficere nõ desistit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla pretenda? audacissimam enim bestiam illam & infensam Dominũ Iesum paulò ante audiuimus, quàm importunissime aggressam. Et primò quidem esurientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cùm (vt diuus ait Augu.) nonnullum peccatum sit, cùm caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam populari famæ extensionem prouocans, si illæsus per æra descenderet, quæ mũdi sunt subministrauit. Demum ratus, quòd si peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tanquam impossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis, bonorum enim officiorum omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque valemus pro nostro integro arbitrio superare. Adijcq; quòd intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit Cõditor omnipotẽs & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendũ contulit, sacrorum nempe librorum doctrinam, nulla siquidem ratione aliã quàm sola Scripturæ autoritate certamen totam ad victoriam vsq; perduxit, compertum suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquij lance librãdum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit, quandoquidem antequam duceretur à Spiritusancto, vt tentaretur à diabolo, aquarum fluenta benedictione proprij Baptismatis consecrauit, & deinceps cùm primùm in nouam creaturam sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumq; omnium virtutum muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facilè possimus obrumpere, retorquere & extinguere. Minimam nanque charitatem diuus Thom. edocet ad omnium generum exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, ... mes? certus sum, quòd neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; ... cipatus, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, quæ ... Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secu... men.

Oratio iiii.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. pontifice maximo. Dominica prima aduentus anno Sal. 1503. habita.

Regnum Dei est Regnum Dei, Lucæ 21. Postquam rerum humanarum atque earum, quæ intra nos sunt diuinarũ culmine, potita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orandi munus eadem spectante fœlicitate mihi sorte obtigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum à me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorum enim oratorum animi excelsa virtutum tuarum fastigia commendare gestientes optassent vehementius hûc sibi locum dari, quò tam in latum campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias pijs eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententia meum cõsilium distraxit, spectans enim ad magnanimitatem tuam, quàm præclara facinora luculentius ostendunt, quam ue mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, aurum istam propularem ventosamque orationem, quam animi magnitudo vti cætera quęque caduca atque fluxa spernit, omittẽdam cẽsui. Verùm maximã de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principem, pastoremque animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum reiure habetur. Verùm quò tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria, &c cætera.

Principio veluti basim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarúmque rerũ proprijs earum effectibus deducentibus, nos rite sanéque peruenit. Effecta nanque si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cùm (vt inuisibilia mittamus) de spiritibus cælestibus, de Sole, de Luna: déque reliquis astris, sublatis officiorum suorum actionibus quis vel tenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuem. terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignosceret, si ascensus atque descensus, si calefactio frigefactione nunquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens, Aristo. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eundem à corpore quoque separatum nihilominus manere atque viuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem (vt ita dixerim) suppellectilem habet cum corpore cõmunem, cum ipso quoque corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fundamento, subtilius est inquirẽdum, an animus per se solum agat quicquam. Et queniam si quippiam solus perficit, id præcipuè est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an verò animi simul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiúsque inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter & accommodata officia legere atque accuratius distinguere operepretium duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidem vnum genus est, quod in solo corpore materiáque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidóque, humido sicco, duro, leni atque his similibus proficiscuntur. Alterum verò est, quod à rerum sensibilium mole eleuatum, ad spiritualium naturam solummodo refertur. Nostram autem intellectionem ad neutrum horum generum pertinere facilè constat, nec enim cùm intelligimus, affectus (quos modò dicebam) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neq; rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet enim intelligẽtem phantasmata speculari. Inter medierũ verò genera alterũ, quod mali est propinquius (in quo ad actiones sensuũ cõtinentur) ab eius modi affectionibus liberũ est, sed corporeo organo expletur, audientes nẽpe vel videntes, & si non frigemus aut æstuamus, quibuscũq; ... corporeis intercedẽtib^s portionib^s, sonos, colores, odores, cæteraq; sensata percipimus. Reliquum autẽ spiritualibus actionibus affine, nõ solũ ab elementaribus qualitatibus, sed à corporeo quoq; instrumẽto sese eleuat, obiectis tamẽ nõ corporibus, sed corporũ imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellãt) naturali quadã necessitudine deuinctũ est. In hoc profectò actionũ genere nostrã intellectionẽ locari quisquis veri iudicis naturã, nouit nequaquã ambigit, experuntur nãq; nosmetipsos intelligere discerneréq; nõ genus hoc aut illud, sed vniuersim corporũ naturã. Decernere autem rectè nõ contingit aliter, quàm si is qui arbitratur, omni vacet affectu

Probant

Probant hoc quotidianæ cõtrouersiæ, quibus sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimus atq; laudamus. Probãt interni mor... effectus passionésq; : quib' manifestũ fit, neminẽ omni hora sapere ... qualis, vnusquisque inuenitur, talis et finis videtur. Probant ... experimẽt: vt emverè discernamus quid amarum, quid ... ace sit, nullo affectũ sapore gustum seruare oportet: ægro náque video cunctã videtur amariora, quoniã cholerica amaritudo sensorũ infecit. Nec dissimile reliquis sensibus accidit. vna siquidẽ omnis iudicij cõmunis est ratio, vt sit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nam si illiarũ aliqua inhæserit, aut totum sibi iudicium insticit, aut falsam facit aliarum afferre censuram. Quocirca quoniam vniuersa ac singula quæ materiæ cõcreta sunt intellectu nos discernere, atq; hæc ipsa spiritualibus distinguere experimento comprobamus, necesse est vt noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde præclarè Anaxagoras atq; Ari. intellectũ oportere esse immixtũ dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditóque imperio cuncta disponat: hic autem vt recto sanóq; iudicio omnia decernat. Nec audiẽdi sunt nobis, qui acriori se ingenio prædictos existimãtes, organũ quidẽ (hoc est quandã corporis portionẽ) mẽti non assignãt ab vniuerso tamen hominis corpore eadẽ adiũgi ratione, quam attulimus, aiunt nõ satis probatũ iri. Tam irrationalis est istorũ cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atque à sententia ea dimotum, referendã putassem minimè. Dicant obsecro isti, si intellectum ab omni parte corporis oportet esse liberum, vt omne possit corpus dijudicare, quo pacto vni toti corpori mersus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue enim pars siue totum, modo corpus aut corpereum aliquid sit, cui intellectuam vim quispiam affixerit ad certam trahit, flectit definítque cognoscendorum corporum speciem: quæ non solùm amplissimam illam de omni mole corporea cognitionem prohibet, impedit atque obstruit, verùm intellectum quoque ipsum consensu miscet, solaque vocabuli differentia alterum secernit ab altero. Quod si absonum valde est (quandoquidem nihil distaremus ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium solius animi esse fateamur, & non animi corporisq; commune commodum sentire. Quæcunque autem species operationum quippiam, sola efficit, retinetáe suffert, sustinentis alicuius adminiculo non eget. Alteri nanque si inniteretur, eóque submoto labesceret, nequaquam sola eam actionem contineret: sed communem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere non posset. Quòd si alieno fulcimẽto diuinę huic formæ opus non sit, sua tantùm virtute subsistere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fateri oportet: aut illam per seipsam stare, aut hærere, & si quidem per se cõstat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo contemplationem suam in suo tantùm sinu complecti fouere, gereréque valet? Si species itaque omnis, quę propriam sibi vel vnam vendicat operationem, communi philosophorum sententia constans atque perennis est, inficiari profectò nemo poterit, quin nostra mens (quam dum contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per se quoque solam esse manerèque posse ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus à propria actione probauimus.

Argumentum à natura desideriũ.

DEINCEPS Eiusdem sempiternitatẽ à naturali eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquam P. B. à natura inditum est, vt semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimùm ratione sunt arbitrati, quod naturæ appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit vitam, cum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quòd autem ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestum sic fiet, Appetitorum duo sunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad accommodum iuuans profuturúmque fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent prius quo metuunt cupiúntque, dolent gaudéntque, & mille alijs variantur affectibus. Vtrunque tamen pro tuendo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quemadmodum autem communis ille appetitus, nõ vno tantum inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquam definunt (quandoquidem quę senescunt, effundere desiderium in omne tempus non audent, quorum aut vigor tempoirs diuturnitate non lentescit, perseuerare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscẽtium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantũ mouentur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solùm quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones nõ suspendũt, hæc autem, quia vniuersa varietatum, mutationum, temporúmque volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantùm aut illo tempore, sed in æuum deducere vitam cupiant. At si ambiguũ, subobscurum, aut leue testimonium hoc habetur, & obijcitur, nosmetipsos intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes falimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges inuendite, sanctiones spectate duas. Alteram, qua æqualia pariter congenerantur omnibus durandi desiderium & permanendi robur, ita vt quamdiu quodque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore expetit existere, tantisper permansurum sit. Altera, qua appetitus omnis, quo vnumquodque esse perseuerareq; subinde concupiscit, aut ad quandam temporis mensuram clauditur, aut vltra quamcunq; temporis longitudinem se extendit, comparata sunt hæc in his, quæ de cælo naturæ scripsit interpres,. His autem iunctum si fuerit, quòd intellectualis spiritus desiderium tendat ad esse, non hac aut illa ætate conclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehensum solummodo capit bonum, quod ab omnium temporum differentijs. quia vniuersale est, constat esse, absolutum) cõsequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cùm definito non subsit tempori, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsáq; esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius cupidinis parẽs intellectiua cognitio, nos autẽ semper viuere nequaquã, optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nónne & quę extera à nobis sunt, cælestem hunc vigorem, & diuinum nostrum profitentur animũ? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestam que molem, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque cõnexas esse perspicimus, vt ab imis ad superiora consendẽtibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quę coniuncta sunt alterum alteri paulùm admodum præstare. Consurgunt siquidem veluti depresi quidam gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximè sunt, nullo distant interuallo: atque idcirco adeò similes cognatasque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ sibi mutuò contiguæ sunt, vt non facilè plerunque sit illas distinguere. Peragratis autem vniuersis corporum, plantarum, animarumque naturis, ad hominem cùm venitur, idem grauis ascensus, quo sensim pedetentimque procedebatur, nequaquam feruatur: sed sursum repente natura trahitur, & ad alteram, eamque remotissimam contignationem eleuatur. Maiori nanque interuallo homo à suprema animantium specie quàm summum animal ab infimo non modò viuentium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citentur nostra, alienáque genera conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens de foris venit. Conditiones deinde: illa enim tenui suppellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque eduntur in lucem, accipiunt. Iudumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Honor autem pro vniuersis his, & alijs quàm plurimis & varijs & magnificis studiosas factasque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus alijs definitus est agendi modus: homo autem tot tamque dissimilibus vtitur vijs, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam sensu quàm ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole cibosque solícita pugnant homo autem famá extendere factis auidis, nomen & gloriam soboli, saluti, vitæque anteponit. Alia postremò à consono illis bono rarò deficiunt: homo autem (proh dolor) suum verè bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominẽ cæteraséq; naturas? vnde solitę pedetentim scandere, tantus repentè naturæ saltus? vnde quæ cõsueuerat per similiora in similiora in similima duci, in tam dispariã statim eleuata conspicitur? Nullã profectò causam aliã redidisse sat erit, nisi animũ è summo rerum fastigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert superemis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominẽ cõstare nõ dubitamus. Quas ob res si animi nostri (dequo agimus, facultas certa liquid comperire posset & veritatis quippiam de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est ratione inuestigata & ad sensuum vsq; explorationem deducta humanæ sententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi hebetis, stupidique est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quàm sibi melius consulerent isti qui se rerum occultarum scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, offundunt atque obtegunt, si suam cæcitatem silentio opprimerent: meliores náque haberentur philosophi, dum tacerent, quàm imperitiores dum tam ineptè garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria animũ, P. B. sortiti, sumus mundum, purum, splendidum, diuinum thesaurum profectò pretiosissimum in vasis istis fictilibus reconditum? Mundum inquam

accepe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origines falsulatur) corporeis vinculis est addictus, neque vt luteum viuificādo corpus eiusdem sordes contrahat, sed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & sese totū dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum, vt quia illustrium spirituum vltimus, fulgorem micantissimæ lucis cum alij non suffert, obumbratum materiæ tenebris lumen vel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuersa natura ascita seipsum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarumq; operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo felici immortalitate, atque immortali felicitate tandem perfruamur, Dixi.

QVAESTIO V.

De medo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu coram Iulio I. Dominica prima Aduentus, anno. 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssum caliginis, quas in se rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B.P. nihil ferè est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Nō enim ea solùm, quæ procul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio stiloque attingit, vt præclarè secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum hominumque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæso, audite, vt cum rationi maximè consentanea patefecero, malitis vtcunq; concipere, quàm vel sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue animæ huic pronuntiationi succūbet, aut impares erunt, date Precor veniā valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal solita Prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quóve pœnarum genere affligit possit, diuersi autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate discrepantes sine interuallo refellere ea ratione constituī, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi philosophorum intellectualis naturæ præstantiam metientes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quàm angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimùm ratione persuasi, quòd malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutramque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersis sunt segregatæ. Horum error facilè deprehenditur si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necesse est proficiscatur principijs, quorum altero opus, altero rectum sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò volūtas tantùm est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte natura valet. Cùm autem liberi arbitrium, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio stiloque attingit, vt præclarè secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum hominumque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæso, audite, vt cum rationi maximè consentanea patefecero, malitis vtcunq; concipere, quàm vel sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue animæ huic pronuntiationi succūbet, aut impares erunt, date Precor veniā valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal solita Prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quóve pœnarum genere affligit possit, diuersi autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate discrepantes sine interuallo refellere ea ratione constituī, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi philosophorum intellectualis naturæ præstantiam metientes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quàm angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimùm ratione persuasi, quòd malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutramque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersis sunt segregatæ. Horum error facilè deprehenditur si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necesse est proficiscatur principijs, quorum altero opus, altero rectum sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò volūtas tantùm est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte natura valet. Cùm autem liberi arbitrium, actiuámque potestatem. Coërcentur autem vinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quòd noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinémque, quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura commūni physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ vigore noster animus testatur. Quòd si tanta est naturæ vis, vt iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ autoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet præsidétque infelicissimus perdidit, & se perdidisse miserrimè mœret, atque mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quando suæ captiuationis ærumnam non recogitare subinde non potest. Cúmque simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium, quæ leuamen afferre possent, consideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna non sit, cùm liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quàm eiusmodi consideratio afficere potest. Afflictatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quàm maximè odit Dei iustitiam, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictatur denique actiuæ potentiæ, siquidem diro igni addictæ nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere, aut mollire aduentans conditio, sed semper vti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese abhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas liuunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciūt imò inuiti ad mœroris culmen clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidam imprudenter negarunt, scripturas autem sacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè asserunt interpretandas, non minus quàm cum tineam, vermem, stetúmque ad terrendos flagitiosos minuantur, quemadmodum ecce tria cibum, potúmque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam verò opinionem hanc tanquam absonam respuentes, in aliam vulgarem magis quàm sapientem incidérunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem à nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti perfusi secreta rerum diuináq; mysteria indagarut, mediam viam sectati sunt. Aiunt namq; corporeum verúmque illic ignem flagrare citra, corporis tamen calefa-

Duo genera spiritibus infligenda.

factionem: eius vim atque incendium irrepere in neruos, in medulasque seuire, fibrásq; illas arripere ac torquere, è quibus dolor nascitur. Corporeum quippe ignem credimus, tum quia corporalis pœna nullius alius modo, quā p corpus infligitur. Tum quia in exponendis [illegible] loquijs ea est lex, vt quòd propriè intelligi potest, ad metaphoricum sensum à literali expositione minimè transferat, nam secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cùm autem in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit comminatus, posse mus; eum apertissimè sic accipere, tanquam perspicue locutum, vt quid parabolicè dictum putamus, & nodum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster comminatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, sed ignem illum spiritua li pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euāgelicam lectionem transeūte, reliqua omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo vtiq; dependens, desinet, & quemadmodum cœlestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quædam supererit actio qua lucet, illuminat, atque videtur (quam nostro vocabulo intentionalem appellamus) haud secus in cæteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiones æstimandum est remansuras, quibus videri, tangi, audiriique possint. Duo enim hęc genera actionum corporibus inesse, neutrumq; ab altero pendere, in his quæ de anima pclare scripsit Aristo. didicimus. Quocirca ignis omnis geminam in corpora nūc exercet actionem. Alterā, qua calefaciendo urit, & id à cœli motu pendet. Alteram, qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur, quemadmodum annulus aureus figuram non auream ceræ imprimit, & hęc ab altero actionis genere, quod paulò ante cœlo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraq; actione & agit & offendit, quiescente autem cœlo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò perpetua remanebit, hæc nimirum posteriori in reproborū corpora exercebitur, fœuiet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio quærenda alia, quàm excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, vnum aliquod sibi proprium ac peculiare, quod philosophi obiectum appellāt vt visus colorem, auditus sonum, olfactus odorē, quo cum tanta conciliatione atq; necessariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil, vt quandiu suæ facultati & potentiæ aptè congruit, esti; maximè accommodatum, iocundissimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi verò sensibile in immēsum excedit, quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione certaq; rationis temperamento posita erat, sensum ipsum, ptinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridens enim sonus turbat auditum, visus aciem lux immensa retundit ac dissipat, & si rigentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehementem propius admoueris, protinus intimum irrepit atq; cruciat incendium, vt hominem propè conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? num ex calore? nequaquam, tam enim nihil aut parum admodum caloris inhæsit, vt si altera manu attentes, plus frigere sentias, quàm calescere, immoderata itaq; vis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atque summo dolore sensibili cruciamur, cùm vehementer calida absque eo, quòd caleamus, tangendo sentimus, cum sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quicquam obest id, quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, ostendere, sed eò educere, quo maximè euadere postremò valeant. Volebat sane autoritas illa ostendere quantum hæ spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quòd hæ semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atque synceras contingit aduenire, quamuis non semper ab omni sese emanant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac visione, quam calētes experimur. Et vt summam rei vno verbo complectar, corporeum supplicium in hoc completur, quòd malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur: hæc vbi sunt, dolore opus est secundum sensitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus. Ea propter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cùm sit corporei organi temperamento: dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensoriæ harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis: sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum immensumq; sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnigenia contrarietas foret, si in momento non consummaretur. Attestatur planè his, quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio: etenim quonam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibunt? Si enim æstum atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales vexationes excipientes, sæpissimè dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum verè corporeum esse non ambigimus, si vnum atque eundem dæmonibus hominibusque reprobis paratum credimus, consequens est, vt vtrique corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert, quod spiritus carceris afflictione: corporea autem sensibilis quoque intentionis effusione continuè, perpetuò, acerbisim eque torquebuntur. Arescentibus itaque hominibus præ timore: tam de re gehennæ manifestandę vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filum amorem honesti bonarum artium, optimorumque officiorum introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit Redemptoris nostri leua sub capite nostrarum actionum, vt demum dextera amoris illius amplexetur nos, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat gloriosus in secula. Amen. Dixi.

ORATIO. VI.

De Ecclesiæ & Synodo: eam differentia coram Iulio secundo in secunda sessione concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij, 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticę reipublicæ consuetudines actionesque singulas, esse singulis ecclesiasticę partibus accommodatas: generales verò synodos vniuersalē ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere: existimaui me facturū rem & vtilem & omnibus gratā, si hodierno die primùm de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius tē poris, illarumque differentia ac diuersitate dicerē. Sed cùm his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna eum laude persuncti sunt) de his ferè rebus verba grauiter sapiēterque fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum quò meis viribus minus confido, Pater sancte, eò humilius atque propē sius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiā esse, & summissè oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de se metipso sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem primùm conuertam orationem meam Aue maria, &c.

CVM DILECTVS Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nūtiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria deque venturis prætertisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modū ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est, Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo, Magna profectò & diuina maximáque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Ioannes vidit, Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalē, vidi illam nouā ac de cœlo descēdentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ est ista, quā magister discipulo, Christus Apost. Spiritus sanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegorijs reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipublicæ vrbs est: quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœnium que ambitu cincta est, sed multitudine copiáque innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ sapientię anstites, certo quodam & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint nimiāque & nimis latè diffusam multitudinem summouerint, neque inter centies centena milia (vt ipsi aiunt) commercium fieri posse vllum existimauerint: solum tamen Christianū genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo maximo cognitionis, necessitudinis, societatisque copula deuinctum aut coniunctum est, vt in vnitate maximam que multitudinem, vnius vrbis ambitu spatiū amplissimum in vna denique ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cùm in cōdenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus suis omnibus ipsa cōstituatur respublica. Deinde vt hæ partes inter sese ciuili amicitia quadam & cōspsione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisq; in rebus ambabus his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reip. habeat atque contineat ea in primis sacra, quę sactamenta appellamus, ostendunt: quę tantę sunt efficaciæ & virtutis, partim vt hominum generationes matrimonio propagent, partim vt Deo filios Baptismate gignat, tum genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi corroborauerint, potestate atque autoritate ecclesiasticis ordinibus augeant,

inox

Universidad de Deusto
Biblioteca

mox aliquo errore lapsos confessione restituant,& postremò humanis culpis abluendis sancti olei vnctione perungant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissime, habet nanque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi, rursum aperiendi potestatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id continuò in cælo dissolutum vel ligatum sit sit. Et quanquam hæc magna maximáque sunt, satis tamen non fuit tot tantáque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum reuelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ cõtemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere, conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipub. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quòd autem ciues ipsi arctius in hac copulatiúsque quàm in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifestè, quòd hi non iam ciues sunt aut aduenæ, sed cives sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnius eiusdémque mystici corporis membra, vt alij alijs & membra sint, & quemadmodum sunt, mutua sese communicatio ac societate confoueant. Cùm igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reipub. partibus perfectissimis constituatur, ipsiúsque ciues interiore & cognatiore, quàm omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc vrbem alijs esse dignorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsámque præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quanquam enim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se benéque ac beatè viuere, nulla tamen alia nisi hęc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In alijs nanque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum coniunctio, in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, vt proprium Christiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cùm ita sint, rectè Christi ecclesia, non tam ciuitas ab Apostolo Christi, quà ciuitas sancta à viro sanctis cõmemoratur.

Ecclesia ciuitas est sancta.

ID AVTEM Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summum Pontif. cap. omnium reuersurus, id inquam patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectáque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum nostrorúmque testimonibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas excellentias, dignitatesque consistere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, vt etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definirent. Nam cùm inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, sempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellectu conspicerent vellèntque, Dei naturam & volũtatem, ac quicquid in Deo est, vnica alíisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominibus vsi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significationibus, solam enim deitatis substantiam, à totius potentiæ macula & labe liberam remotámque esse perpendentes illámque ob id esse dicentes actum purum, eandem certè ipsam diffinitione hac mundissimam esse sanctissimámque dixerunt. Nec mirum si tahs tantáque sanctitas, tantùm in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidem intelligentijs etiam beatis (quas Angelos dicimus) hymuum carménque Deo proprium constituit, angeli nanque atque archangeli, cherubin quoque & seraphin repetitis ingeminatisque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatem (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostendant. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratúmque est, vt cum alię alijs iungendę sint, pari mutuáque dispositione ac similitudine conueniant, hoc ipsę formę secundum materię recipientis merita distributę testantur, hoc ad propria peculiariáque munera obeunda aptè appositéque nostrorum membrorum habitudines manifestant, denique hoc confirmant innatę materijs ipsis (vt ita dicam) patientię, quibus ipsę res hominum artificio subiectę obtemperant. Hęc nanque omnia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sint, nisi primùm amica inter se consensione conueniant, componi coniungíve non possunt. Cùm igitur sanctitas & mundatia propria Deo sit, illíisque conueniat maximè, cúmque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatámque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consummationẽ. ab omni vitiorum sorde & contagione remota est, atque ita virtute bonitatéq; perficitur, ac vallatur, vt neq; mors, neq; vita, neq; instãtia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundum, neque creatura alia illã possit à Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quãdoquidem omnium cęlestium virtutum præcipuo deo pollet sanctitate omnibus ac cæteris mundi dignitatibus, [illegible] imperijs antecellit, latis esse arbitror huius ciuitatis dem[illegible] sanctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à Sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum, is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, quod profectò nomẽ ob hãc causam adepta est, quòd Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea etiam, quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Triangitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomẽ, & postremò huic ciuitati ita prium, vt nulli præterea alteri vere conueniri possit. Optimum certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hãc appetere, & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa (Augustinus teste) tranquillitas ordinis sit, & trãquillitas ordinis tunc sit, cùm seclusis cõtrarijs quibusque ordo conquiescit, cõstat res omnes (siquidem naturaliter omnes suos appetat, & impediẽtia cuncta summouere cõtendant) pacem appetere, pacísq; & quietis fructus, vt adipiscantur summa ope laborare. Quod autem Hierusalem pacísque nomẽ verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei scilicet, qui & huiusce vrbis fines pacem posuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt cives ipsi nõ modò cum Deo pacis autore & principe, nõ modò inter se, omnes pacem haberẽt, sed singuli etiam pacis tranquillitatísque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea verò pax, hæc vrbs Hierusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, nõ quidem impiorum hominum est (qui quomodo nõ vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed illorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui propè & his qui lõgè sunt, annuntiãt, qui his, ad quos diuertũt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti nõ sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus cõstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum seræ ac clausura à Domino cõfortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulò antè inter diuinas res perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed nõ quomodo huius mũdi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniũcta, sed disiũcta sunt. Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamẽto pacis &, in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculum, trãquillitas animi, simplicitas cordis, cõfortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax Christi nõ modò corda nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem & etiam humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hãc itaq; præclaram in mutatione mũdi rerum nouitatem vidẽs Ioannes, ciuitatem hãc non solùm sanctam, non solùm Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque, vt neque lãguesceret aut veteresceret vnquam, neq; senio cõficeretur. Ex quo fit, vt hæc lõgè sit, origine, dignitate atq; autoritate eminẽtior Hebræorum synagoga, quæ per antiquę legis vetustatem cõsumpta cultum & notitiam veri olimq; promissi Dei filij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiauit. Nam cùm in synagoga ipsa in hodiernum vsque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermẽtum, pristina conuersatio, in nostra certè hac Hierusalem omnia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua cõspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quàm Deus hominem esse, & rursus hominem Deum, eundémque verum Deum ac hominem, clauis cõfixum, spinis coronatũ, & innumeris affectum cõtumelijs, nõ alijs ipsum armis, quã cruce, quã morte, quã vulneribus infernũ vicisse, cœlos ascẽdisse, ad Patris dexteram consedisse, propterq; ipsũ nomẽ ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid, cp illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscuriq; homines, cùm vniuersus fere terrarũ orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribúsq; obtemperaret (tot atq; tantis vt dæmones omniũ gentiũ dominarẽtur, ac summopere ab hominibus colerentur) hunc tamẽ ipsum mũdum immundũ Christi discipuli hi ex infirma plebe viri cõtra synagogę Pontifices, contra mundi Imperatores, cõtra humani generis hostes, cõtra leges, consuetudines, opiniones, non armis, nõ opibus non vi aut ferro vicerunt, sed fide tãtum, spe, & charitate superarũt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autẽ propria est nostræ ecclesię diuina atq; sempiterna nouitas hęc, vt nulla hominũ ætas fuerit, nulla vnquã ciuitas aut respubl. quæ non ab hac christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam (vt à diuo Thoma præclarè scribitur) summum illud Dei beneficium quod

Ecclesia de bono defectu.

Ecclesiæ quo modo nouæ ciuitatis.

quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id à Deo noui Testamenti est, vt à mundi creatione sancti sanctáque omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus sub nouo testamento cõprehendantur, ad quod Veteris omnia sunt referenda. Verùm cùm [illegible] fieri nequierit, vt excellens hæc diuini humanique consortio omnibus ex terra terrenisq; rebus orit (quod enim natum est ex carne, caro est, & quod natum est spiritu, spiritus est) par certè & consentaneum rationi fuit, vt de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalem descenderet. Descẽdit nanq; de cœlo vrbs hæc noua cuius fundamenta nec in poëtarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montib⁹ sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimonijs, in præconijs Apostolorum, in supplicijs martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum ꝓborum q; hominum purgatissimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerãt. Descendit autem de cœlo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nanq; exemplo, quæ in cœlis est reip. beatissimæ, huius, quæ interris est, regimen cõstituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa quæ in cœlis est mater nostra, vnus tantùm Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem illius filia, quæ Christi sangui ne irrigata & matris est illustrata splendoribus, vnus tantùm princeps est vicarius Christi, & pontifex maximus, cui omnes descendentes Hierusalem ciues & incolæ non solùm vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant, quemadmodum qui in superna sunt Hierusalem sancti, cùm singulatim, tamen vniuersæ diuisimq; ac simul omnes, vni omnium Creatori subsunt, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicet fortè quis, Cùm his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duę synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrum ambæ de cœlo descenderũt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa vna est. Simite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid à vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

Ecclesiæ ciuitas est Hierusalem.

QVINQVE CHRISTI Ecclesiæ conditiones, nobis (vti audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem pòst, tum nouam esse, & de cœlo postremò descendisse affirmauit. Illam igitur Synodum & in terris ecclesiam militantem, quam de cœlo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in cęlo triumphantis ecclesiæ formulis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ à supernorum intentione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cœlo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cœlo Patres, Pisana nuper Patrum illorum ecclesia, nõ descendit de cœlo infaustus vbique & inuisus cœtus, non tantùm è cœlo facinus. Nõ descendit inquam, sed ruit, Quamobrem, quia non obseruat ea, quæ sunt cœli, non imitatur quæ cœlorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres, illum conuentum, qui vnius tantummodo nationis est (si tamen vnius est, & non dimidiatæ, vel nullius totius gẽtis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coẽgisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentem fortissimam? Tantum enim abest, vt Ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantum abest, vt sancta & legitima sit: tantumque recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tantò, quantò magis & Petrum Ecclesiæ, & Papam concilio, & suo cõciliabulo summum, verum certumq; Christi vicarium subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quã naturę ipsius rationisq; ordinẽ peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastoriq; ipsi suarum greges ouium pręficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea quòd nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excelentem Ecclesiæ ordinem subuertere connititur vtpote quæ contra Romanam Ecclesiam togata armataque bella commouerit: quæque ad quoscunque diuerterit, non modò pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singillatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quàm vellem esse manifesta. Non igitur Pisanum synodus, synodus Hierusalem, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam ædificãtium disiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conuenit: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quàm esse qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori: denique pedes & cætera mẽbra capiti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamque interest nouitatem nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisanam vnica tantum obedientia & ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullauit, & explosa est: atque his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit: quemadmodũ sub Eugenio quarto summo maximoque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cœlo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conseruat: quemque synodus Pisana amplecti deberet si è cœlo descendisset, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christi anorum hominum, illa verò eorum, qui Christi vestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi membra se iungere non verentur. Habetis, Patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit: nũc de nostra Laterana, & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM ECCLESIA Pisana de cœlo non descenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posiuimus paulò antè) patet ecclesiã nostram, quum Lateranen. synodus perfecta refert diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacísque abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quęque cum vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cœlo descẽdit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, concilium nostrum rectum sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, quòd concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatúmque est, dein de quòd præclara nostrorum maiorum concilia non imitatur modò, sed eorum etiam multa apostolici splendoris præsentia exuperat, quodque eidem postrema propterea quia præsentia hæc illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quæ cùm ita sint, nequaquam illis assentior, Patres, qui solo concilij nomine audito, rem sanctam & vtilem continuò arbitrantur effectam esse: propterea quòd qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et * tamen concilium illud probo, quod suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet, quæ & necessaria consilijs sunt: & à sacrosanctis requirunturque atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hęc potissimum ecclesię videlicet reformatio, morum prolabentium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hęreticorum, roboratio optimarum legũ atq; sanctionũ, quę ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam, quę palsim depraua & deformata cernimus, vt ecclesiasticę dignitates bene meritis tribuantur, virtutes prẽmijs honorẽtur, vitia aut seuerè puniantur, aut saltem ab honoribus & prẽmijs arceãtur. Hoc enim nostrũ Lateranense cõcilium, quod pia origine & ab autore suo sanctè & legitimè inchoatum est, si ad proprium quoq; & cognatum finem corrigendi atq; emẽdandi, quę detorta sunt prętenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amẽtes, scelerati insuper & nepharij homines nõ meritò existimẽtur. Quare si concilijs hoc nostrũ eum finem exitumq; habere desideratis, quem sanctissima semper florẽtissimaque cõcilia habuerunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidẽdũ est diligenter, atq; de hoc celeriter omni cura diligentiq; constituendum, cp neq; hodierno die dissimulare possum, neq; silentio vllo pacto prętexere. Iactantur em voces (quę etiam ad aures meas peruemũt) percussum pastorẽ, oues dispersas, Pisanam synodũ summo Pontifice & in terris Deo potestate autoritateq; interdixisse. Maximis ecclesiã, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibuscã vexari & perturbari malis iampridem vidimus: sed hęc tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia à Patribus illis, quis quęso vnquam putauisset? Nũc quicquid est quã tum ad vos delatũ dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, Patres: legistis em quãplurima. Quid aliquando viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonẽsi synodo cõtra Ephesinã secũdã, & illi⁹ principẽ Dioscorũ: quid in Cõstãt inopolitana (quę octaua fuisse dicitur) cõtra Fotium omniũ discordiarũ fatorem decreuerũt, propterea cp Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonẽ vrbis episcopũ sentẽtiã scripserit: Fotius aũt nõ solùm absq; Romani Pontificis autoritate conciliũ cõgregauerit (quod quidem alienũ est ab homine Christiano) sed in Nicolaum etiam summum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuentus Pisanus Fotium & Dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertẽdo, celeriter synodum Calcedonensem, illámque Constantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemque ecclesiarũ omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facilè factum

** Aliàs tamen.*

est,

cit, & fieri debet) prouidete, Patres, ne quis talia posthac vnquam non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

VERVM ne sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima præsidia desint, quin potius (quod omnium votis expetitur, desideratissque postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iuli pontifex maxime, quòd ea abs te peto, quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt. Antea enim cùm in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesiæ inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atq; ob eam rem (tua enim post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua reipub. gubernatio, Christianæ fidei defensio) obsecro, inquam, & obtestor, hoc omni studio cures atque adhibeas, vt hæc synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia, quam refert, de cælo descendit (vti Ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in cælum, hoc enim vniuersi totis deuotisq; animis deprecamur. Assequatur autem hoc, te volente, téque imperante, si tuipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius vices in terris non solùm honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem, sapientiámq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisq; huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita tuum, vt illum alius nemo nisi à te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticę potestatis est) accingere potentissime, & accingere super femur tuum, id est, super vniuersas humani generis potestates. Cúmque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionum autores, nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prosperè procede, gêtes quæ bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quæ paci sunt cogitando, inquirendo, persequendo, is nanque idem quem imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & Dominus dominantium, rexq; pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cælestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta vbique misericordia præstabis, vt non modò amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad apostolicæ sedis cultum, ad Christi ecclesiæ vnitatem, ad huius concilij manifestam professionem venire compellas, rectè, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorandum, Deóque in super te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verùm cùm multos multarum nationum gentiúmque viros clarissimos per Dei tuámque misericordiam ad hanc synodum venturos accessúrósque existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauerit. Huius nu per exemplo, à fine ad finem tum attigisti fortiter Pater sancte, cùm indicto concilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana repub. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati à te iustè queri possint, se, vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quod postquàm hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituatur nationibus, quæ quum intelexerint Romæ & à Romano pontifice concilium synodúmque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ procul dubio nobiscum vna ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ autoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem: ad totius præterea ecclesiæ defensionem & rem, conuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascender, cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctam esse. Hierusalem nouámque esse, atque de cælo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani
Cardinalis sancti Xisti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS
De Dei Glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de Dei glorioſi infinitate intensiua.

Virum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

VAERITVR vtrũ Deꝰ glorioſus sit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur quod non. Primò, Quia aut Deus mouet cælum effectiue & immediatè, aut non effectiuè: sed vt finis tantùm, vel effectiue & mediatè. Si primo modo, & est infinitæ virtutis, ergo motus cæli esset in nõ tempore, quod est contra sensum. Cõsequentia patet ex 8. physi. tex. 79 & primo cœli, tex. 52. & secundo cæli, com. 58. & alibi, &c. Si secũ do modo aut tertio, & est infinitæ virtutis, ergo habet in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiuè & immediatè totus fieret in nõ tempore. Tũc vltra, sed possibile est virtutem non infinitam mouere effectiuè & immediatè, ergo possibile est aliquid motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antecedtis est euidens. Affirmatio verò vltimi anteceden tis patet ex eo quòd virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiuæ eiusdem, quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur quòd hæc ratio supponit Deum agere naturaliter, id est non quantum vult, sed quantum potest, & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius ꝓprium est agere secundum intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & consequenter Deus tanta velocitate mouet, nõ quin plus possit, sed quia sic explicandæ suæ arti expedire vider. Contra hoc primo. Quia saltem habetur intentum secundum Aristo. & Auer. cæterosque Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primo cœli tex. 90. ad ostendendam vnitatem mũdi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexan. & Auer. & S. Thom. & cæteris. Venatio enim numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cœlestium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adæquatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cùm possit facile quispiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Incõueniens quoque reputatur ab Arist. 8. Phy. tex. 79. quòd virtus finita & infinita possint æquali tẽpore mouere, quod tamen ex hac responsione sequeretur. Aue. quoq; 8. Physi. com. 15. & primo cœli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem sentire videntur. Secundò, Quia vt dicit primo Priorum, & primo cœli, textu centesimodecimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est, simpliciter impossibile, sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentem liberè sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in nõ tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, vt inductiuè patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo cœli. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia consideratà tantùm virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in nõ tempore, quãuis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentiæ motiuæ. Constat autẽ non solùm esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic, Quemadmodum positio tua duo dicit, scilicet quòd est virtus infinita, & quòd agit liberè, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex secũdo autem quòd de facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quòd ad infinitam virtutem licet agẽ liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & cõsequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò arguitur sic, Omni potentiæ actiuæ in natura respondet aliquod possibile ex potentia passiua, & econuerso, vt dicitur in primo cæli com. 124. vel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius virtutis actiuæ vt sic, aliter frustra esset, cùm potentia sit propter opus 2. cœli, textu decimoseptimo. Sed virtus diuina motiua est infinita per te, ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motꝰ esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tempore æterno, vt est motus cœli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, sed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores cœlorum essent infinitæ virtutis. Et confirmatur, quia quantitas virtutis actiuæ ex effectus quãtitate cognoscitur, vt dicitur in primo cœli, textu centesimodecimo sexto. Vnde cùm Deus non possit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & à Philosophis & à Theologis, consequens est quòd virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex 4. Physico. textu 131. sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ virtutis.

¶ Tertiò arguitur à credentibus se arguere ex commentario trigesimooctauo secundi de cœlo, vbi Auer. dicit, quòd si motor nõ haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quòd totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectũ in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter, cùm quælibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est ꝙ tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cuꝰ dicit, quòd si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitã: quia infiniti proprium est occupare totum: & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnẽ virtutem: nec compareretur secum aliquam aliã virtutem: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autem est primum principium motus, ideo dixit, quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius, & ad mentem Auerpis: ibidem argui sic: Causa finitatis intensiuæ est distinctio formarum: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionũ ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis solẽ, à natura mouentis Saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quòd vnum aliquid claudit positum, quòd reliquum non claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positium excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

¶ Quartò arguitur sic. Si Deus esse infinitæ essentiæ, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commentario septimo vbi dicitur, quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequenti sic: Eorum, quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entiũ est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum commentario. septuagesimono, vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cæli, commenta. allegato trigesimooctauo: & trigesimonono, vbi subdit quòd infinitas intensiõnis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem commentario septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo cæli, textu septuagesimoprimo testimonium huic parti perhibet, dum dicit, quòd si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem & in comment. quinquagesimooctauo: declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis esset in labore, quàm Deus esset in labore Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

IN oppositum est autoritas Arist. octauo Phys. text, commentarij vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum esse incorporeum.

Conclvsio.

Deus secundum mentem Aristotelis & Auerrois est virtutis infinitæ intensiuæ.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus ad oppositum.

QVO AD primum, Cùm finiti & infiniti ratio quantitati cõgruat, vt dicitur primo Phys. tex. 15. & quantitas diuidatur in successiuam & permanentẽ, & hæc inquantitatẽ molis, & perfectionis, supponamúsque Deum esse incorporeum, & immortalem, &c. consequens est, quòd nec de quãtitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quãtitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationẽ claudit, non est putandum priuatiuè teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuò se consequantur infinitas virtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsita forma liter sunt: & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in septima quæstione primæ partis, tractat infinitatem essentiæ Dei: & in quæstione 25. infinitatem suæ potentiæ, Vnde quæstio nostra de infinitate virtutis iuquirẽs, si infinitatem essentiæ quasi pertransibit, arguenda insufficientiæ non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus, seu potentia Dei glorioſi sit tantæ perfectionis, quod nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicando quæstionem ad virtutem motiuam, an virtus motiua Dei glorioſi sit tantæ perfectionis, quòd quantum est ex se, nullo limite claudat: sed quacunq; velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quod vltra velocitatem 24. horarum non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

Primũ ſuppoſitum. Deus eſt ipſem eſſe per eſſentiam, et omnium rerum perfectiones eminenter continens etiã ſimul ſumptarum.

QVOAD Secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horum duos tãtum, principem, scilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantùm vijs propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia premittendo, scilicet quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi virtutem præhabens, superexcedẽsq; nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quę sunt, & quę possunt esse etiam simul sumptarum. Quod enim sit ipsum esse per essentiam, Aristot. 2. Meta. text. 4. & Aue. 12. Meta. comment. 51. testantur. Quòd verò ipsum esse per essentiam, totam essendi virtutem præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodum in corporalia non esse in loco. Exprimitur quoq; ab Aue. in comment. 21. 5. Meta. vbi dicitur. in Deo cõtineri nobilitates omnium generum: cuiusq; siquidem rei nobilitas, secundam aliquam essendi rationem est.

Confirmatúrque ab eodem in 12. Meta. comment. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in commen. 51. Quod autem omnium nobilitates simul sumptæ, deficiant à nobilitate prima: ex eo patet, quòd cùm ipse ita sit summum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo tantò omnibus præstat, quantò eorũ in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quòd quidam non sunt veriti scribere, scilicet quòd cùm dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiones omnium, vno modo sic. vt habeat in se vnam simplicem essentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspẽdentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si verò primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, & c quàm ipsa vita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum vnitatem est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. notanter cõcludit Deũ esse vnum, & sapientem, & c. vt Platoni attributum dogma cõfutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponẽs aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vitam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solùm singulis, sed omnibus leonibus simul, quatenus leones sunt, etsi infinities infiniti leones particulares essent, omnes à per se leonis nobilitate deficerent. sic omnia entia per participationem, à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi supra omnia, manifestè patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8 Phy. sumitur sic: Arist. vt Aue. cõ. vlt. inquit, cõcludit in secunda figura, Deum non esse virtutem in corpore sic: Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor nõ est corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc nõ datur: aut in corpore finito, & hoc ostẽsum est esse impossibile. Minor verò quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestè vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Arist. quoniam quodcunq; modo formetur, in idem redit, vt patet in text.

¶ Quidam aũt preuertentes textum, dicunt, quòd Arist. sumit quidem pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intensiuè: & sic non accepit Aristot. Alio modo secundum durationem? & sic intellexit. Itaquòd maior est, Nulla virtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumẽdæ, in quo fuerunt conclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. vltim. fuerunt probatæ per alias rationes factas: vt ibidem faterur etiam Aristoteles: ergo accipiendę sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Cõstat autem quòd promissæ illę probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, vt loquuntur de infinitate intẽsiua. Discursus bonus & vltima tantùm propositio restat declarãda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in text. septuagesimonono: quo ad hoc

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in 3. Phys. longo processu, quo ad hoc, quòd magnitudo infinita non datur. Sed in text. 79. non potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intensiuè, ergo prima præmissa loquitur de virtute infinita intensiuè. Minor vero est conclusio probata ab Aristot. in hoc textu ex conclusione text. 78. Probat enim hic primum motorem esse virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textũ expressè in hoc loco se remittit Arist. dicens, quòd impossibile est à finito moueri aliquid secundum tempus infinitum, monstratum est nunc. Constat enim quòd nullibi probatum est, nisi in text. 79. Apertissimè autem hoc etiam cæcis, quòd in text. 78. non est sermo nisi de finita & infinita virtute intensiuè. ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationes Arist. in text. 78 & 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intensiua. Rationes enim adeò apertæ sunt, vt ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librum Phys. viderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita in text. 78. ad ostendendum quòd motus in tempore infinito non potest fieri à virtute finita, est ducès ad impossibile. Et accipit primò ab aduersario eius positionem, scilicet quòd sit ita quòd A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiũgit huic propositionẽ possibilem, scilicet quòd D virtus vt decẽ, quæ est decima pars virtutis, vt cẽtum moueat E mobile decem cubitorũ, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur à virtute vt decem, non est æquale tempore illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute vt centũ, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quòd cæteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundũ aliquod certum signum, quàm pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maiori tẽpore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idem est conditionem tẽpus mobili, aliter non esset verum: quia vt dicitur in 7. Phys. text. 36. media potentia mouet mediũ mobile in æquali tẽpore per æquale spatium. Cùm ergo illud tẽpus sit infinitum, restat quòd hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decem horũ. Et tunc arguitur sic Si augeatur virtus vt decem donec consumat, aut adæquet virtutem vt centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorũ, donec consumat vel æquet mobile centũ cubitorũ, necesse est proportionaliter augeri tẽpus Z decẽ horarum, donec consumat aut adæquet tẽpus, in quo virtus vt centum mouet mobile centum cubitorũ, quia necesse est æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multiplicatum æquari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet impossibile est esse infinitum, quod erat probandum. Demonstratio autem posita in text. 79. probans, quòd in magnitudine finita nõ potest esse virtus infinita, est etiã ad impossibile. Et primò supponit tria. Primum est quòd maior virtus motrix facit æqualẽ motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quòd infinita virtus facit plus in æquali tempore, quàm finita. Tertiũ est, quòd omnis motus est in tempore. Quibus statibus arguitur sic: Si in magnitudine finita esset virtus motiua infinita, sequeretur quod in aquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile. ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tẽpus vnius horæ in quo virtus infinita mouet: & sit B tempus mille horum, in quo virtus finita, puta vt centum, mouet. Tunc cùm quantò virtus motiua sit maior, tantò tempus, in quo mouet, fiat minus per suppositiones, augeatur virtus motiua, vt centum, in tãta proportione, quanta tempus vnius horæ exceditur à tempore mille horarum: & tunc manifestè patet, quòd in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in millecupla proportione ad virtutẽ vt cẽtum, & virtus infinita, quod erat impossibile deducendũ. Ex his iam manifestè patet, quòd nunquam fit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua: vt qui his oblatis hoc nõ videt, non egeat medio, sed sensu intellectuali. Et confirmatur. Præmissæ istius vltimi syllogismi intellectæ, vt dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Aristot. vt per se notæ, aut vt probatæ. Nõ vt per se notæ, quoniã sunt aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tum quia sol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cœleste mouet actiuè motu locali sphæram ignis, & supremũ aëris tẽpore infinito: & tũ constat quòd hæc sunt corpora: nec secundũ veritatẽ apparet aliquid cogens, nisi loquentes ad dicendum, quòd virtus corporea actiua est necessariò finita secundum durationem. Vnde Aristo. assumens vt per se nota ea, quæ sensus perhibent esse falsa plurimùm peccasset. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ. ergo.

¶ Et quoniam quæstionẽ hanc non aggredimur ea ratione, vt sciamus quid senserit Arist. quoniam hoc à philosophia extraneũ est: sed vt sciamus, qua ratione hoc conclusum sit; & in processu practo ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstionis huius obiectum) ideo videndum hic est quàm efficaciter minor illa probetur. Est autẽ ratio dubitandi: quia com. 78. scilicet mouẽs tempore infinito est infinitũ, ex qua probatur minor. text. vl. scilicet primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipsam. Quia enim tẽpus mobili. minor autem ista loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cœli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cælum tempore infinito. Cõstat autẽ quòd nec tempus, nec motus cæli habet infinitatẽ ex parte mobilis: sed ex parte spatij infinities pertrãseundi. Constat autem, quòd ad mouendum tẽpore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist. tex. 78. & hoc siue virtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & quòd ad mouendum tempore infinito secundo modo, nõ requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis lunæ, qui est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbẽ, potest infinities iterare motum illum: quia est in alterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. Phys. tex. 85. semper simili ter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæstionis, sciẽdũ est ex 6. Phy. longo processu, quòd tempus motus conditur mobili, & conditur magnitudini, super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse cõtingit vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatii. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signũ in aliquo spatio designatum sit pertranseundum, prius pertransitur ab vna parte mobilis, quàm ab alia: & si pertranseundum est à pluribus mobilib⁹ inæqualibus vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus mensuras transitus istos: manifestè patet quòd si mobile decem cubitorum transit illud signum in vna hora, quòd mobile viginti cubitorũ pertransibit illud in duabus: sicut etiam illud met signũ prius trãsit medietas mobilis, quàm totum. Oportet enim seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primis orbis & orbis & lunæ æqualiter moueretur, signatum punctum Criẽtis orbis lunæ tanto citius pertrãsiret, quanto minor est primo orbe. Ita quòd quando orbis lunæ peregisset suum transitum, sortè adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idem est in moturecto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertransseundem est. Magnitudini verò condiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius trãsit vnam partem magnitudinis quàm aliam, & sic cæteris paribus quãto maior fuerit magnitudo pertrãseunda, tantò maius erit tempus mẽsurans motũ: & si infinita infinitum, vt in motibus processiuis manifestum est. Necrefert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materiæ in idẽ realiter cum quãtitate mobilis: vt in motu cæli cõtingit. Non enim est aliud spatium pertranseundũ à primo corpore, quàm quantitas ipsius, vt Auer. dicit in 2. cæli, cõ. 46. Patet enim, quòd cælũ prius pertranseret partem spatij, quæ est ab Oriente ad Meridiem, quàm illam, quæ est à Meridie ad Occidens, nihilominus quàm si ibi esset realis distinctio quãtatis spatij & quantitatis mobilis. Similiter nõ refert in proposito, an quãtitas spatij quantitatẽ temporis augeat, ex quantitate suarum partiũ nunquam ab illo mobili pertransitarum: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: vt contingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem secundo pertranseundum, alterius spatij æqualis primò rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, acsi alterum æquale primo esset (seu vt melius loquamur) acsi esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quòd tempus, quo mouetur cælũ perpetuò, est infinitũ nõ ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cælum corpus finitum est, & ideo tempore infinito mouetur, quia spatiũ ab Oriẽte in Occidẽs infinities peragit.

Secundum, quòd tempus, quo probauit Arist. in tex. 78. non potest fieri motum à virtute finita, est infinitum ex parte mobilis: quoniã manifestè ibi fit diuisio temporis secũdum diuisionem mobilis: dum augendum proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos syllogizetur sic. Quãtitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis, patet ista ex terminis, & ex septimo Physic. text. 36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Aristoteles, est huiusmodi, vt patet de se & Auerrois, in com. expressè asserit cum cæteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intẽtum, quòd scilicet processus Arist. non sufficienter videtur probasse minorum, scilicet primus motor est virtutis infinitæ: sed æquiuocationem videtur commisisse in medio termino, qui est mouens tempore infinito: dum in maiori prosyllogismi, quæ fuit conclusio text. 78. sumitur pro tẽpore infinito infinitate se tenẽte ex parte mobilis: cùm dicitur, Omne mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omissis autẽ opinionibus pluribus, quæ à diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. enim in quolibet. q. 7. ad primum credens secundum Aristo. primum motorem infiniti vigoris intẽsiuè, dixit hoc concludi ex eo, quòd mouet à se: quia quòd mouet a se, est à se: & consequẽter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis, quæ absque infinitate intensiua non est. Aegidius verò in 8. Phys. credẽs idem dixit hoc cõcludi ex eo quòd totus motus infinitus est propri⁹ effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suã totalitatem, potest nihil minus in ipsum, tam si sit vnius mobilis absolutè, quàm si sit vnius mobilis infinities iterati: & cõsequenter est virtutis infinitæ: quia à propria causa effectus recipit mensuram, & speciem. His inquam omissis, quia absque probatione dicta sunt, quod mihi videtur scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quòd Arist. medium terminum tacuerit, & tantùm studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dicit. Non enim in 8. Phys. aliud medium assumitur, nisi mouere tẽpore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quòd exigat virtutem infinitam. Constat autem quòd hoc abstrahit à mouere à se, vel non à se: & quòd motioni à se accidit. quòd sit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, quòd definitas non dependens, sed prima est proprium medium ad virtutem infinitã: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & sic Aristot. scilicet scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quę sunt in eo, per accidens, scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum vbique docuit faciendum. Aegidij verò deductio quamuis veritatem à longè tangere videatur (vt in sequentibus patebit) veritatem tamen assequuta non est: quia ex eo quòd totus motus cæli ponitur effectus alicuius causę per se, non est ab eo nec sequacibus deducta infinitas intensiua illius causæ: sed assumptæ sunt proportiones voluntariæ vel remotę: vtpote quòd proprius effectus à per se causa recipit speciem, & mensuram. Ex hac enim non habetur, quòd totalitas infinitatis extensiuæ necessariò fiat per se ab infinita intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, quum non appareat, quare ipsa totalitas, & vnitas infiniti motus non possit per se intẽdi, & fieri à virtute hnita, immobili ad continuandam & conseruandam perpetuò inferiorum successionem, &c. vt dicitur in secundo de generatione, tex. 56. & 12. Met. com. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo quòd difficultatem motam directè discutit, & ad principale propositum propriam viam docet, & Arist. tam nẽti quàm verbis consona videtur. Præmittendum est ergo primò, quòd perpetuitas motus sicut, & alia quantitas dupliciter imaginari potest, quòd fiat ab aliqua, virtute. Vno modo per se primò: secundo modo non per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primò ab aliqua virtute, in quòd potest virtus illa ex propria ratione, in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinẽ propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumptæ: verbi gratia, & est exemplum deseruiens, propositio: Virtus calefactiua vt octo B. ignis durantis centum annis, potest in duos effectus, scilicet & calefacere vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primũ potest ex ratione propria inquantum est virtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet vt octo: hæc enim perfectio infra latitudinẽ virtutis calefactiuæ clauditur. Secundum verò non potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo posset: quod patet falsum in D. igne durãte per diem tantùm: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum: quàm patet esse extra rationem virtutis calefactiuæ, & cuiuscunque alterius virtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest cõtinuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat centum annis: vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primo ab aliquo, quãdo ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clausa causatur, tunc autem non per se primò, quando non ex ratione propriæ potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifestè patere potest alia distinctio ex parte causę. Potest siquidem duplicter imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primo, id est ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eius conditione: vt etiam exposuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua nõ per se primo, ex assignatis rationibus adhuc duplicitèr. Primò in hoc quod vis perpetuatiua per se primo respicit infinitatem durationis, vt per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudinem in illã potest, sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: vt per se primo effectum & terminum. Vis autẽ perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non vt per se primò effectum, sed vt conditionem proprij effectus.

¶ Secundò in hoc, quòd illa respicit quantitatem durationis, vt per se proprium effectum: quia infinitus durationis, quædam quantitas durationis essentialiter consonem quantitatis durationẽ in se claudens. Ista autem non nisi per accidẽs quatitatẽ durationis respicit, scilicet vt cõditionem necessariò comitẽm sui proprij effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secundò tres conditionales stabilire: ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA.

Si quid per se primò moueat tempore infinito, est infinita virtutis intensiuæ.

PRIMA conditionalis est: Si A per se primò mouet tempore infinito, A est virtutis infinitæ intensiuæ. Declaratur ista: quia stãdo infra latitudinem virtutis per se respicientis quantitatem durationis vt proprium effectum, quæ potest vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationi: valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tempore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc consequẽtia super illam regulam: Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximũ ad maximum. Quare absque dubio vniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciunt per se primò: vt S. Th. in 3 contra Gen. cap. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum. Cuiusque potentiæ propria latitudo, proportionabiliter respondet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnibus ergo virtutis quãtificatiuæ motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quãtitatis durationis: sed propria latitudo quãtitatis durationis attenditur penes extensionem durationis quia duratio non augetur per intensionem, vt qualitas, sed extensionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quãto maiorem posset quantitatẽ durationis producere, tãto maior esset, ergo si infinitã infinita. Vnde propositio virtutis quantificatiuæ seu continuatiuæ motus, ad quantitatem per se durationis, est sicut proportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differẽtia proportionum: quamuis sit differentia rerum subtractarum proportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas verò durationis est extensiua. Quod tamẽ, vt ex dictis patet, proportionem non variat eo q⁹ hoc est materiale, & per accidens. Formale enim est, vniuersaliter loquendo, quòd latitudo cuiusque potentiæ actiuæ respondeat latitudini propriæ sui per se primò effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur secundum extensionem, vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tener cõsequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitãm infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intẽsiua: cùm Philosophia abhorreat voluntarium, oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortè dicatur, quòd quia magnitudo virtus non est, nisi secundum quãtitatem perfectionalem, ideo non respondet, nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quantò maior duratio, tantò perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum: vt dicitur primò Ethico. cap. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis: vno modo secundũ se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cùm sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quàm durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Ethic. Vt patet ibi ex com. Auer. & sanctus Thomas, & cosequenter hoc modo verificatur, quòd quantitas durationis non est quantitas perfectionalis: nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò cõsideretur primo modo, scilicet secũdũ se: sic cum bonũ diuidatur in decem prædicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur: & quantitas durationis sit quædam entis species: quandam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Aeper hoc manifestè patet: quòd si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet. & infinita infinitam: sicut etiam quãtitas molis aliquam perfectionem dicit: alioquin inter entis species non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quantitatis durationis quomodo perfectionalis quantitas.

esset: & maior maiorem, & infinita infinitam: non minus in suo ordine, quàm calor infinitus, & tamen quātitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet vt conditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundū suā extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam secundum suam extensionem. Vnde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. Primò, quòd non oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundò, quòd falsum est, quòd quantitas durationis secundum se non ponat quantò maior maiorē perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundū se: consequens est quòd firma stet veritas illorū principiorū etiam in his effectibus, quorū propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suæ speciei. Manifestè autem patere possunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicādo distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: vt facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quòd aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cùm maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, inniten tes supra adductæ glossæ: absque ratione dicendo, quòd si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior virtus: non autem ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, vt ex dictis patet optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit, intensiua infra propriam latitudinem, & extensiuam extra: sicut est calor, etc. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quòd eadem ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiuè, siue extensiuè: ratio scilicet maioris perfectionis secundū propriam rationem suæ speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quantò effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tantò perfectior causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantùm. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Hæc autem met ratio saluatur in effectibus quantitatis præcisè quantitate extensiua: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem. vnde vniuersaliter loquendo, effectum esse perfectiorem intensiuè vel extensiuè, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinem suæ rationis formalis: quòd per se consideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum: quod perfectionem causam exigat & concludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum, quòd sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quòd in cæteris entibus à quantitate manifestè videmus, quòd sola augmentatio intensiua effectus per se cōcludit maioritatem virtutis per se primò actiuam illius: & nullam perhibent sensus virtutem actiuam per se primò quantitatis: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiuo cremento effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primò quantitatis, siue permanentis, siue successiuè, discernendum est intellectus acumine, vt dictum est, inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum, & est ipsum eorum intendi: & ideo idem exigit & concludit in virtute eorū actiua per se primò, quod in illis infert intēdi, si inuenitur virtus per se primò, actiua quātitatis. Vnde nō obstat propositio si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis, quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum, ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, sed intensiuæ: quia in extenso id quod additur licet perfectio quędam sit, non includit in se minus extensum, & aliquid vltra: intensius autem includit in se remissum, & aliquid vltra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, aliud verò æqualem. Puerile inquam dixi, quia sic se habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum: sicut maius intensiuè ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo, vtrobiq; siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis ꝓpriæ rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quòd in prædicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argumentatum enim semper est hoc modo. Potens per se primò in aliquātum, est aliquātæ virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitum est infinitè. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, quòd quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quàm sit primus: nec ex perfectionē maiori quarti gradus seorsum infert maior vis calefactiua: sed ex eo quòd totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quàm calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extensum est perfectius.

¶ Friuolum quoq; omnino est, si quis admittat prædictum processum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, nō aūt successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Physi. de virtutibus motiuis & earum proportione: cùm motus & tempus, & de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per se primo tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile.

SECVNDA Autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouet proprie, vt distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus, mouet, vt motor, non vt instrumentum motoris, primum propter illuminationem, secundum propter corpus cœleste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totum & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur ista consequentia octauo Phys. tex. 5. ex proposito: & 12. Metaphy. tex. 43. ex hoc quòd motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet. ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam venia mus ad tertiam iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iam quòd perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitati virtutis per se primò causantis ipsam aut immobilitati motoris: & cōsequenter quòd diuersimodè ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem nō infert nisi in virtute per se primò (seu ex propriè latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem verò virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et meritò: quia immobilitas est extra latitudinē perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq;, infra ipsius latitudinem claudit. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas verò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinitus: nunquam peruenietur ad hoc, quòd sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet enim Philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari, quòd fiat. Vno modo à virtute p se primò ipsam causante: & sic oportet, quòd fiat à virtute infinita intēsiuè: vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute non p se primò ipsam causante, sed per se primò causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, vt illius conditionem: & sic oportet quòd fiat à virtute motiua immobili, quę ex perfectione suæ virtutis causet talem motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Vt sic conditio virtutis sit causa cōditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Arist. 8. Physi. in tex. 78. infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. ascripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamēta & ad primum motorem, & alias intelligētias inuestigādum: vt ibidem diuus Tho. notauit. Ex primo enim primum mouentem octauo Phy. tex. vlt. & 12. Metaph. tex. 41. concluſit. Ex secūdo verò numerum intelligentiarum tex. 43. & 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cęci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine tex[illegible]. & ex ipso text. 43. vbi semper est sermo de immobilitate mot[illegible]tempore æterno, &c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cœlum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinitæ virtutis intensiuè.

TERTIA igitur conditionalis, cuius antecedēs supponit Arist. cùm suis sequacibus est ista, Si cœlum mouetur tēpore infinito, primum mouens ipsum est infinitę virtutis intēsiuè. Et aduerte differentiam inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo A est infinitæ virtutis: vt in prima: vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac verò nō inferimus, ergo mouens cœlū: nec, ergo quilibet motor cœlestis: sed, ergo primū mouens est virtutis infinitæ intensiuè. Probatur ista sic: Cœlum mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primò & directè potente in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiuè: vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiuè. Aut igit ista virtus est in quolibet motore cœlesti, aut in primo tantū. Non in quolibet: tum quia non oportet: tum quia neuter ab altero dependeret in sempiterno mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternè: quòd est impossibile, vt monstratur primo Poste. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabit. Cuius vis cō sistit in ista categorica, Sempiternitas motus causat ab aliqua virtute, per se primò intendente & potente in ipsam. Hac igitur ꝓpositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primò, quòd hoc sit possibile: deinde quòd sit de facto: Primum ꝓbatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primò, hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, nō est res separabilis à motu, sed simul est & non est, & sit & non sit cum motu: ac per hoc sufficienter fit à quolibet mouente, sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo quòd tēpus, vt dicitur in 4. Phys. text. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut est idē motus, aut eius passio. Passioni aūt non debetur aliud agens quàm productiuū subiecti: vt patet inductiuè. Vel quia, vt superius tactum est, duratio motus non est nisi cōditio eius: conditionibus autem rerum nō debetur propria virtus actiua: sed sat est conditiones actiui sequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primò eius actiuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium. etsi concludat, quòd producens vnam in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, quòd à quocunque producatur per se primò vna, ab eodem producatur per se primò & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: & per hoc habeatur, quod causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens: vnde Arist. in 6. Metaph. in principio venatur principia, & causas entium, inquantum entia. Durationem autem passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat quòd verè, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiue ad productionem subiecti vt à virtute per se primò productiua subiecti, secluso quocunq; extrinseco, sufficienter emanet.

Duratio aūt siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed consequitur cōditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiuè. Non est igitur passio ꝓpriè loquendo sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quòd talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ, concludi potest, ergo superfluè quæritur alia causa: quoniam non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolutè: sed ad hoc vt per se primò fiat.

¶ Non enim superfluè quærit à quo per se primò fiat animal, quāuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tam nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quæratur, & non sat sit credere, quòd fiat vt conditio præcisè: nihil enim contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunq; alia apparet sequi: imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptauit secūm diuersas proportiones ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talem esse effectam: quòd possit produci ab aliqua virtute per se primò. Quòd autem hoc sit de facto probatur primò: quia vt dicit 2. Phys. tex. 26. & 8. tex. 30. semper ponendum est id quod est aut causat p se, ante id quod est aut causat per aliud. Cōstat autem quòd causans sempiternitatem motus, quia immobile causat eam per accidens, seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria pfectione suæ virtutis actiuæ sempiternitatem facit: hoc enim tantùm est quòd per se primò illam causare potest.

¶ Secundò: quòd sempiternitas motus cœlestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphæra actiuorum & passiuorum, & singula in ea contenta secundum vires conantur, & pro ea agunt: quicquid agunt: vt Auer. dicit 2. Cęli com. 17. & Albertus Magnus ibidem confirmat. Irrationabile est autem effectum adeò nobilem in rerum natura absque per se primò causa actiua fateri.

Et confirmatur: Quia cum in motu cœlesti sint duæ conditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui ratione claudit tempus: vt patet in 4. Phy. tex. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Met. com. 41. habet: vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas verò infinitati attribuitur motoris absq; potentia omnino: secundo quoq; cœli tex. 17. dicitur, quòd sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem à Sanc. Tho. cognouimus entia tantùm sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas absq; dubio habet causam per se primò ipsam causantem apud omnes Phylosophos: quę dementia esset sempiternitatem cœlestis motus causā per se primò priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cùm etiam fugiendi via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem fine priuare. Vel dicendo quòd sempiternitas motus non habet causam per se primò actiuam: quòd esse nefas ostensum est. Vel dicendo, quòd habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ vocis: quia nulla virtus per se primò actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius ꝓpriam rationem formalem: alioquin esset actiua illius, circunscripto omni alio, & nō circunscripto omni alio: quod implicat. Impossibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet: & superius declaratum est: extra latitudinem est cuiusq; rationis formalis virtutis actiuæ formaliter sumptæ: vnde dicere quòd virtus A sit p se primò actiua sempiternitatis, & dicere quòd ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis, & semper manet eodem modo: est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motū dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus quòd quia sempiternitas motus exigit in per se primò motore seu in eius ꝓpria potētia actiua infinitatē intensiuam: & hoc non habet ex eo, quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte spatij infinitis iterati, sed inquantum est secundum se effectus quidem, cui accidit quòd hoc vel illo modo soluetur: ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, concludi optimè potest absq; æquiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primò in sempiternitatem. Vnde attenta sempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutē actiuam per se primò illam respicientem, quamuis a quę bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamen à notioribus doctrinam subtilissimam tradēs, deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potentię: & in tex. vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij concluſit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumptæ ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluari ponatur. Propter quòd in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantùm: vt doceret, quòd non concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. vl. secundum vtranq; translationem non sat fuit Arist. subsumere, quòd primum mouēs mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtrunque simul: vt ostenderet, q̄ non arguit absolutè ex hoc quod mouet perpetuò (cū hoc sit commune omnibus motoribus cœli) sed ex eo, quòd sic mouet tempore perpetuo, vt ipsam infinitatem temporis per se primò causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter exgo dubium soluēdo dicimus, quòd medium ad probandum illam minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitę, est hoc, mouēs per se primò tempore infinito: ita quod maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tempore infinito, est virtutis infinitę. Minor verò sumpta in tex. vltimo est ista, Primus moror mouet per se primò tempore infinito, ergo primus motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito te mobilis, no nobstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primò respicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, absolutè declarata, & concluſa est ibi in materia clarius eam repræsentante, scilicet in motu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc à subtilissima deductione, quam diuus Tho. 8. Phy. docuit in duobus. Primò in medio termino, Cum enim medium Arist. sit mouens tempore infinito, ille appositi ly per se supra ly infinito, nos verò supra ly mouens. Secundò in minore: quia apud nos, minor est vera

de facto quo ad operationē primi motoris: apud illum verò minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tēpore infinito per se: sed oportet eum esse tantæ virtutis, quòd quantum est ex parte virtutis suæ, possit mouere tēpore infinito per se: quia causa per se oportet respondere effectum p se. Primus aūt motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum p se inueniri, siue non, oportet primum motorem tantæ virtutis esse si est p se causa infinitatis motus. Conueniunt tamen hæ deductiones in conclusione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice: quia vterque processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processit ex eo quòd causæ p se oportet esse tantum virtutem vt possit in effectum per se: quod fundatur super 2. Phys. tex. 36. Iste verò, quòd causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui: cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et vt multis philosophantibus complaceamus, qui volunt potius cum Auer. errare, quàm cum alijs verum sequi: ostendendum super est hoc idem Auerroim docuisse. In 12. siquidem Metaphy. com. 41 postquam concluſit iuxta demonstrationem 8. Phys. quòd virtus in finita requisita ad mouendum tempore infinito corpus cœleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet statim dubiū cōmuniter tactū à doctoribus 8. Phys. scilicet, cur si ponit virt⁹ infinita in magnitudine, sequitur motus in nō tempore: & si ponat extra magnitudinem, non sequitur motus in non tempore, quæ est rō difformitatis? Et statim respondet, quòd hoc ideo est, quia motus cœli sit à duobus motoribus: quorum alter est finitę motionis & est anima cœli, & alter infinitæ, & est potentia omnino sine materia: & quòd motus cœli à motore finito habet, quòd sit in nō tempore, & à motore infinito, ꝙ sit tempore ppetuo. Vbi à plano sensu literę nō diuertēdo, manifeltè patet, quòd ipse est opinatus primū motorem esse infinitæ virtutis intensiuæ, & propter istam infinitatem causare p se primò sempiternitatem motus cœli, & in hoc differre à cæteris intelligentijs: quæ cùm sint immobiles, possunt virtute ppria causare ppetuitatem motus per accidens tñ: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. alijs locis eiusdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimodè exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit non se Auerroistam, sed Auerroim suum facere, vnde oportet expositiones eorū afferre, vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerūt, quòd Auerrois intēdit quòd sit finitus intēsiuè primus motor, infinitus autē in duratione: non tantùm formaliter, sicut alij motores: sed etiam causaliter: quòd sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & p hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidā eorū dicunt quod illa distinctio motoris in finitum & infinitum: est distinctio realis: quidā verò quòd est distinctio rationis in primū motorem sedm̄ quòd est finis, & ipsummet secundum quòd est agens, & secundū quòd agens mouet in tempore: quia est vigoris finiti intensiuè: secundū verò quòd finis, ppatuat motum: & ideo dicit infinitus in duratione causaliter. Alij verò dixerunt, quòd primus motor nō est virtutis finitę nec infinitę intēsiuè: quia nō est virtutis actiuæ, sed dicitur infinitus causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autem dixerunt, quòd illa verba Auerrois examinanda & glossanda sunt secundū determinationes factas in de substantia orbis, &c. vbi magis in proposito tractauit rē hāc, vbi manifestè negauit infinitatem intēsiuam. Sed quòd omnes huiusmodi respōsiones errant, manifestatur. Et primò, quòd loquat de infinitate intensiua, probatur primò sic: Quādocunq; fit aliqua distinctio p opposita habētia plures significationes, & alterū oppositorum declarat ab ipso distinguēte quo ad quid nominis, secundū quam intensionem sumitur, reliquum debet sumi sedm̄ oppositam intensionē. Patet ista: alioquin periret omnis certitudo diuisionū, & syllogismi diuisim, &c. sed Auer. diuisit motorē cęli in motorē finitę motionis: & infinitę motionis: & descripsit alterū membrum, s. motorem finitæ motionis per finitatem intensiuæ, vt patet: quia ibi expressè subdit. Dicere finitatem, est dicere ꝓportionem motoris ad motam rem: ergo reliquum membrum scilicet motor infinitæ motionis est describendum sedm̄ intensionem oppositam, scilicet quòd dicere infinitatē, est dicere improportionē: & sic erit motor infinitus intensiuè. Secundò sic: Termini quęstionis & respōsionis secūdum artem demōstratiuam nō differunt, sicut nec quæstio differt à conclusione in terminis, sed in modo. Constat autem quod motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiuè: qm̄ est ille, de quo dicit in 8. Phys. tex. 79. quòd mouet in nō tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in respōsione, est etiā intēsiua. Tertiò sic. Quęlibet responsio à sapiēte data, debet sumi in sensu in quo quęstioni motę respōdet: sed ista non respōdet quęstioni motæ, nisi, intelligatur de infinitate intēsiua, ergo, &c. Declarat minor: quęstio est cur virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito, posita in magnitudine, infert motum in nō tēpore & posita extra magnitudinem, nō. Huic autem quæstio non satis fit dicendo, quòd hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo niti, sed alter actiuè, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore verò vt agens est quòd motus sit in tempore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est impertinens quæsito: & solicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare à virtute separata non sequitur motus in nō tempore, sicut à virtute posita in magnitudine. Et constat quòd est sermo de virtute actiua. Hęc autem quęstio vt & nouitij possint pcipere (sicut & quęlibet alia) aliquid certum supponit scilicet infinitatē virtutis siue in magnitudine, siue extra. E quærit dubiū, quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in nō tēpore: & extra magnitudinem, nō. Quæratur ergo ab istis primò: Qualis est illa infinitas virtutis, quę supponit intensiua, an durationis? si intensiua, habetur intentum: si durationis, quęstio & nulla & ridiculosa est. Nulla quidē: quia à virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tempore: vt patet de virtute alteratiua solis à qua res aliqua alteratur, & tamē in tempore. Nec dici potest quòd illud est verum tantùm de virtute motiua vnico motu locali tantùm: quoniam expressè Arist. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quęrere, quare à virtute finita in vigore, infinita autem duratione separata à materia, prouenit motus in tempore, & nō in nō tempore. Quis enim est adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & nō finitatem & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugium horum est, quòd quæstio illa neutram infinitatem determinate supponit, sed infinitatem in communi: qm̄ ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur, sed in communi concluditur, quòd oportet virtutem motiuam tempore ppetuo esse infinitam. Vnde dicunt quòd quęstio Auerrois est, cùm sit quòd virtus motiua tēpore infinitò fit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in nō tempore, & extra magnitudinem, non. Et respōsio est supponēdo quòd si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore ppetuo, oportet quòd sit infinita intensiuè, ex 8. Physi. text. 78. & consequenter moueret in nō tēpore, ex textu septuagesimonono, & addēdo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa est necessariò infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem & agens: & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tempore: & motorem vt finis: & sic est infinitæ motionis, id est, mouet infinito tēpore, quòd virtuti positæ in magnitudine conuenire nō potest. Non enim potest distingui in motorem vt agens, & vt finis. & ideo oportet, quòd virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in nō tempore extra magnitudinē, nō. Sed verè isti in tuntur telis aranearum. Deficiunt em̄ dupliciter, scilicet in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidem, quia falsum est, quòd virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine est infinita intensiuè: si extra magnitudinem, nō. Quęratur em̄ ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius in 6. Phy. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se, & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quòd illam oportet esse infinitam intēsiuè: in textu em̄ 78. nō est sermo de tali virtute, sed de prima: vt ex dictis patet. Amplius: Cùm Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cùm ad mouēdum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horę, requiratur tanta virtus intēsiuè, puta vt centum: ad cōtinuandum illam motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuæ, ꝙ semper perseueret in eodem vigore: quare, inquam, ēst, quòd virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quòd sit infinita intēsiuè? Hoc enim neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc est super istā fundantur. Quod si dicatur quòd hoc oritur ex hoc, quòd illa virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quòd illa virtus oportet quòd ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autem, quòd virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæque durationis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intēsiua: vt de se patet in 1. Ethi. c. 7. ab Arist. & Auerroe dicitur. Et datur exemplum de albo: quod ex hoc, quod ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albies: quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vñ ridiculum est, quòd quidam inter Philosophos se locantes dicunt, quòd ideo non potest esse virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiuè. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quòd processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeum absolutè, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, id est non immersum materiæ, ad esse quæ est tantùm apud eos in generalibus & incorruptibilibus. Rationis siquidem Arist, à tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cùm Auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quanti & extensi siue corruptibilis, siue non: vt patet: & in tex. vi. r[illegible]nem formās ex efficacia probatorū, & non aliter, cōcludit primum [illegible]otorem impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictū, scilicet, quòd virtus motiua actiuè tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intēsiuè, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorū hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem, & sensibilia idem testātur: ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilib⁹ enim habemus, quòd virtus alteratiua solis est motiua actiuè, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiuè, nec alterat in nō tempore. Nec potest dici, quòd quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tū quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8 Phy. tex. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi solis, tunc sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis, quicquid sit de antecedēte huius conditionalis: & sic virtus finita intensiuè, infinita durātione, moueret in tempore infinito vnū motū continuū & nō in nō tempore: vnde quòd de facto nō sit hoc est per accidens, quantum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, quòd vnum vel plura subiiciātur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quàm plura. In expositione autem verborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quæsitum: esset enim responsio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæsita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intensiua sit ser mo Auer. ibidem: ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum est ab anima cæli sortitur determinatam velocitatem, inquantum verò est à primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intēdit, quòd motus cæli habeat sempiternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cùm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, quòd anima cęli, aut non efficiat, aut non sufficienter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiuè esse falsum supponendo animam cæli esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phy. tex. 85. & ex supradictis. Secundò, quòd anima cæli dependenter illam faciat, primus autē motor independēter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur commentum, ponens differentiam inter sempiternitatem & determinatam velocitatem motus cæli in hoc, quòd illa est à primo motore, hęc ab anima cęli, tali enim dependentia communi tam sempiternitas, quàm determinata velocitas est à primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum scilicet sempiternitatem motus anima cæli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenēdo primum motorem finitum intensiuè: & deducitur sic, Motore sufficiente ex his, quę in se intrinsecè sunt, applicato mobili dispōsito, circunscripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, necessariò prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis alioquin nulla esset via ad probandam consecutionē causæ ad effectum, & econuerso. Sed anima cæli est actiuum sufficiens ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circunscripto quocunque alio excepto communi influxu primi, potest in motum æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quòd anima cæli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiuè (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo, potest sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertiò, quòd anima cæli licet sufficienter, tamen per accidens facit sempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primò intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuæ. Et in rei veritati ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quæstio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima cæli causalitatem actiuam sempiternitatis, sed perfectatem causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuā per se determinatæ velocitatis posuit animam, sempiternitatis verò primum motorem.

Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primò, vt sit sermo de dependētia communi: qua omnia causantur in genere causę finalis à primo. Et hoc est cōtra Aue. ibidem: qm̄ hoc modo nō saluatur sua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterq; effectus dependet finaliter à primo motore. Secundò, vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi in genere tamen causę finalis. Et quantū verba eorum sonant, videtur dicere, quòd quodam singulari modo sempiternitas est à primo fine, quo non est determinata velocitas: sic quòd sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, ꝙ ista sufficiēter fiat ab agente, illa autem nō nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionē in qualibet re quàuis ardua, & inexercitati est admittere illam in aēre ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differētia. Hoc enim nō potest nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, ꝙ sempiternitas careat causa actiua, & finali tantùm attribuatur. Et hoc est ridiculū: quoniā non est intelligibile, ꝙ aliquid effectiuè producat motū, & non producat eius durationē, maximè cùm tempus, quod est duratio illa (vt 12. Met. tex. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autē quòd hæc ab eodem fiunt actiuè secundū rem, quāuis nō eodē modo: potest enim eorū quæ sunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agēte inferiori, & alterum per se: vt patet cùm Sortes generat Platonē: tunc enim licet fiat Plato per se: fit tamen corpus vel mistum per accidens: vt dicitur in primo Phys. tex. 76. Aut sic, quòd ad determinatam velocitatem causa actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem autē, non. Et hoc etiā est ridiculū: quia finis est causa cæterarum causarum: nullúſq; est effectus naturæ aut artis absq; fine. Aut sic, quòd ad determinatam velocitatem causa actiua cum fine cōmuni sufficit, ad sempiternitatem autem nō, sed requiritur specialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finē. Et hoc est iterū loqui in aēre: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quàm illa, quę in eodem com. 41. ex intēntione Themistij subdit, scilicet quòd motor qui mouet ad consequēdum aliquid, vel cōseruādum aliquid trāsmutabile, necesse est ꝙ quādoq; cesset. Motor autē, qui mouet ꝓpter aliquid semper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet semp. Et sic habetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quę non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cūm omnes animę cęlestes prima intēntione operētur propter se (vt dicitur 12. Metaph. com. 36. & secundo cœli. com. 17. & 21. & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earum opera sint sicut opera artium: vt dicitur 12. Metaphy. com. 44. & finis sit principium in operabilibus vt dicit in 2. Phy. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operibus, ita ex alijs conditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantæ velocitatis: & quare magis ab Oriente moueant versus hemisperium superius, & alia huiusmodi. Hęc enim omnia fiunt propter melius: vt ex secundo Cœli, tex. & com. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatē eorū fieri, cum naturalia agātur ꝓpter finem: vt dicitur 2. Phy. tex. Vnde ex hoc nō magis habetur, quòd sempiternitas specialiter dependeat a primo, ꝙ certa velocitas: vtrumq; em̄ eorum habet hoc modo specialē rationem dependētiæ ex fine. Amplius. Cùm ratio sempiternitatis motus sufficiēter sumat ex his finis cōditionib. s. ꝙ sit in se actu, & habitu & mouēte, immutabilis: & hæc sint cōia oibus motoribus cęlorū respectu ꝓpriarum essentiarum: nihil ꝓpriū primo motori dixisset Aue. sed totum quod dixit cōuenit oibus animabus cęlorum in ratione finis: nec pōt dici, quòd dictū Auer. cōmune quidē est omni motori separato in ratiōe finis, sed appropriatur primo ꝓpter dependentiā aliorū a primo & in ratione finis: quia sic nō saluatur differētia inter sempiternitatem & velocitatē: vtraq; enim propter independentiā primo est attribuenda fini. Quòd si tanquā ad vltimum refugiū recurrēdo dicat, quòd sempitermitas motus dependet à primo fine quodā singulari mō ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc ꝙ omnes motores cęlestes cōueniunt in sempiternè mouere, nō aūt in velocitate motus (hoc enī ideo esse credendum est, quia rationē sempiternitatis habent respiciendo primum velocitatem verò respiciendo ꝓpria.) Hoc est cōtra Auer. qui expressè dixit in 2. Cœli, com. 58. quòd motores inferiores sumunt rationes suarū velocitatum: sedm̄ quòd magis desiderant assimilari primo. Et loquit nō solū de motu diurno, sed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiēti ratione firmatū: quòd em̄ cōueniāt omnes in sempiternitate motus: vt dicit Auer. in 2. Cęli, com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt omnes in hoc quòd sunt motores immateriales. Et ideo hoc nō oportet conijcere, quòd sit ex singulari modo dependendi à fine cūm clarè pateat, quòd finis cōmunis cum immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est coniecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquit Auer. vt patet in com. nihil aliud est quā temporalitas, in qua omnes motores cęli conueniunt, sicut & in sempiternitate: nullus enim mouet in nō tempore. Restat ergo, quòd de infinitate intensiua sermo Aner. ibidem sit. Et licet euidētiores sint prædictæ rationes si duo motores sedm̄ rem in primo orbe ponātur: efficaces tñ sunt etiam si duo secundum rationem, vnus autem secundum rem ponitur, vt patere potest cuilibet

eas applicare scienti. Vnde omnes expositiones commenti prædicti falsæ apparent. Vltima autem ordinē librorum Auer. non pensauit. Cum enim constet ex secūdo cœli com.3. quòd tunc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus cōmentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phys. & ex 12. Metaph. com. 65. ꝙ inuenis erat quando fecit super libr. de Cœlo, & sperabat in com.352. se perfecturum astrologiam: & quòd senex scripsit super Metaphysica, manifestè liquet, quòd omnia dicta Auer. sunt examinãda ad 12. Metaphysicæ eius. & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secundus modus ostendendi infinitate intensiuã primi moris.

SECVNDA Autem via ad ostendendam infinitatem virtutis Dei gloriosi sumpta ex San. Tho. breuior est. Et supponit Deū esse causam actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibiliū, siue ab æterno, siue in tempore: nihil enim horum refert, dummodo concedatur per simplicē emanationem (quam nos creationē dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autē nunc supponatur. Tum quia cōmuniter excellētes viri hoc concedunt etiam de mente Arist. & Auer. Tum quia expresse contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret specialem qua stionem, quā alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic suppositio, hæc via paratur: iuxta quam arguntur prahibendo rationes terminorum: scilicet quòd virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Aristcum sequacibus posuerunt: siue in tēpore, vt fides Christiana determinat. Cæteræ autem virtutes actiuæ sunt effectuū ex aliqua potentia passiua præsupposita: vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquēdo sem per de quantitate virtutis seu perfectionis: Omne quantum excedens aliud quantum, sic quòd quantumcunq; excessum crescat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitū intēsiuè. Ista patet ex terminis, quoniā, vt dicitur in 8. Phys. tex 79. si excedens est finitū addēdo semper quātūcunq; excessum, quandoque æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquantæ perfectionis: & sic excedit virtutem factiuā rerum ex potentia subiecti, quòd quantumcunq; augeatur non est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intēsiuè. Probatur minor quo ad ultimam partem (quæ sola eget probatione) & ducendo ad impossibile: quia sequeretur quòd virtus tantūm actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Tenet consequentia suppōnēdo vnū, quod probatione non eget, scilicet quòd quantò aliquod actiuum potest educere rem de remotiori potentia ad actū, tantò est virtuosius. Ad sensum enim patet, quòd ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quam ad educendum ipsum de potentia aēris: hoc igitur suppōsito arguitur more Aristotelico sic: Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & sit A. Sumatur quoq; virtus productiua bouis ex aliqua potentia puta C, & sit virtus illa B. Tūc sic: Istę duę virtutes: scilicet A & B per te habēt aliquā proportionē, sit ergo proportio cētupla: ita ꝙ A excedat B nō plus, quam in centuplo. Et tūc sumatur potentia passiua in cētuplo magis elongata ab actu quām sit C, & sit illa D. Cum ergo oporteat tantò virtuosius esse agens quantò elongatior est potentia ab actu necesse erit virtutē actiuā bouis de potētia D, esse in proportione cētupla ad B, ac per hoc esse æqualem ipsi A. Et sic virtus productiua ex aliqua potētia, & virtus productiua ex nulla erūt æquales, quod est impossibile. Imò eriā eodem processu potest deduci, quòd illa sit etiam maior: quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiam hunc processum ex eo, quòd non potest sumi in rerū natura potētia remotior ab actu quacunq; potentia data: oportet enim sic dicētes negare processum Arist. 4. Phys. tex. 72. vbi assumit plenū subtilius quocunque pleno. & 6. Phys. tex. 15. vbi assumit motū velociorē quocunq; moto: & breuiter destruere doctrinā traditā in lib. Phys. Saluatur enim efficacia horum & similium processuum ex rationibus formalibus terminorū, & ex veritate cōditionalis: quicquid enim repugnat veritati cōditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde proposito sufficit veritas conditionalis: puta, si virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, esset in centupla proportione, etc. Stat ergo ratio firma: quāuis quidā nescientes, aut non volentes eam formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse, quia S. Tho. non solicitus circa terminos, qui in autenticis rationibus solent subintelligi, fecerat maiorem huiusmodi: Eorum, inter quæ nulla est proportio, alterum est infinitum: soluit Scotus, quòd hæc nō est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrunque esse quantum: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT IGITVR Argumentis in oppositū respondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quòd duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tantùm, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediatè vel immediatè: pertrāsibimus dicendo, quia est.

Tertiā verò principalem, scilicet an ex positione virtutis infinitæ intensiuæ in rerum natura necessariò sequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, scilicet secundum Auer. & simpliciter. Quamuis igitur multi ex secundo cæli, tex. 64. in summo gradu perfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimum posidet: & ex 12. Metaph. text. 30. vbi dicitur, quòd Deus mouet sicut amatum & desideratum: credant Deum non esse causam agentem, sed finalē: verius tamen dicunt sentientes vtroque modo Deū esse causam: vt Simplicius arguit ex primo cœli, tex. 30. vbi Arist. dicit, Deum nihil agere frustra. Si enim ad hoc inconueniens solicitus fuit Arist. deducere, ꝙ Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere propter finem: ridiculum enim esset deducere ad hoc inconueniens de causa non actiua. Auerrois quoque in de substantia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. commen. 7. expresè dicit, quòd Deus mouet non tantùm vt finis, sed vt motor. Quod etiam firmat in 12. comment. 7. & in comment. 44. vbi etiam postmodum Auicennā ponentem Deum esse tantùm finem, arguit, quòd oportet primi principis esse actionem, quæ cum hoc, quod sit sibi propria, sit communis cæteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo cæli, com. 17. dicit, quòd omne habens actionem in se, habet actionem in aliud: & in comment. 21. dicit, quòd omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus est hac sententia vel formaliter vel radicaliter: vt puta quòd in separatis à materia causalitas finalis & sufficiēs eidem conuenit: vt dicitur 12. comment. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat quòd Arist. dixit, Deum mouere vt amatū: non enim dixit hoc cum dictione exclusiua: imò ex hoc magis habetur propositum, supposita illa vniuersali Auer. quam modò diximus. Id verò quod ex secūdo cæli adducitur, admiratione dignū est, qua frōte ab Auerroistis adducatur, cū Auerrois ipse ibidē in cōsilio 46. expresse dicat, ꝙ in illo summo gradu habente optimū fine actione, datur latitudo includēs omnes intelligētias: ita ꝙ apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & nō tatū Deus & tam ē cōstat apud eos etiā quòd cæteræ intelligētiæ agūt ad extra. Intēdit enim ibi Aristoteles apud Auerroim intelligētias quatenus intelligentiæ sunt habere optimum (quòd est fœlicitas speculativa) sine omni dependētia ab exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex. 39. deductio autem qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quatenus verò animæ sunt, optimū assequi per motum: & in secūdo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt animæ. Vnde Deum mouere nō solū finaliter, sed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis videatur haberi, quòd Deus mouet immediatè: quia in com. 44. & 12. Met. reprehendūtur ponētes Deū esse prioré motore primi orbis: & in com. 38. expresè dicitur, quòd primus motor mouet sine medio: & in com. 48. numerātur substātiæ immateriales secundum numerū motuū cęlestiū expresè, supponendo nullā esse, quæ nō mouet: vt tamē ex dictis superius patere potest, in cō. 41. & 12. expresè dicit motū cęli cōponi ex duobus motoribus. Et ideò sciendū est quòd ista subinuicem nō contradicunt: quoniā quum sint in hac re re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicētis Deum nihil agere ad motum cæli, nisi secundum quòd prima causa operatur per secūdas: sed primum motorem esse primam intelligētiam productam à Deo, quæ cùm anima cæli mouet. Alia eorū, qui dicunt Deum solū mouere primū cęlū. Auerrois via incēsit media, vtrunque declinans extremum: & ideo nūc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tamen mouet solus.

Deum data virtute infinita intensiua sequatur motus in non tempore.

Sed quia in motu primi cæli sunt duo (sempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarum) posuit vtrunque horum habere per se primò causam actiuam & propriam: sempiternitatis quidem Deum, certæ verò velocitatis animam cæli. Et hic sensus respondet planè expositioni illius commēti absque extorsione. Et sic Deus nō est prior motore totius: imò facit per se motū totius quo ad nobilissimam eius rationem, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus nō est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quod est potētia nō in materia: & per hoc volebat quòd differret ab anima cæli. Et hoc modo saluatur quod cō. 44. dicitur, quòd illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialium substātiarum secundum numerum motuum saluatur: quia ex motuum numero inuētus est numerus motorum aliorum à primo: quia iam ex infinitate motus stabilitus erat. Nullam enim substantiam in materialem ponimus nisi ex motu conclusam: sed primam ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regularium & perpetuorum exigentiū motores immobiles. Et hoc cōsonat textui Ari. expresę quārēti numerum motorū immobiliū, non numerum motorū infinitorū: vt per hoc insinuaret quòd de alijs à primo loquebatur: quāuis primus quoq; sit immobilis. Est siquidē sermo Ari. & Auer. & ibidē cōtra ponētes substantias immateriales absq; aliqua prppria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: quod nos nō diximus. Et breuiter hoc

modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & meritò: quia verò omnia cōsonant. Vnde Heliæ Hebræi labor, quàm vanus fuerit patet. Putat enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiuè primi cœli, queret, ergo mouet solus primum cęlum. Iam enim liquet, Deum proprium motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiuè causandam. Mouet ergo Deus cœlum effectiuè vt motor proprius, & mediante anima cœli, sic vt vtriusq; proprius effectus motus cœli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

¶ De tertio autem (in quo nota stat difficultas præsens) ambiguitas magna videtur: diuisi siquidē sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequit necessariò, ergo motus in nō tempore. Quibusdam verò videtur, quòd distinctione opus sit in re hac: & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quòd distinctione modi agendi scilicet liberè vel necessariò opus sit. Alij verò quòd distinctio modi essendi illius virtutis infinitæ, s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij aūt duas distinctiones necessarias credunt ad saluādam infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modo essendi (quę modò dicta sunt) & modi agendi, s. mediationem vel immediationem, ita quòd omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam qui dem posponētes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit: & eius fundamenta sunt, quæ arguendo adduximus) ad secundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primò, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cū Arist. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sent. dist. 2. quæst. 2. ad vlti. dicit, quòd ex eo quod in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat, necessariò sequitur, ergo actio sua est in non tēpore: alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitā & finitam, iuxta deductionem Aristotelis ibi. Ex eo verò, quòd in antecedēte additur ly in magnitudine (id est extēsa) sequitur quod si agit, agat circa corpus: & consequenter quòd sit ibi aliqua resistentia, & sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his, absq; resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifestè patent de virtute illuminativa. Hęc em est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus proprie (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem. S. Thom. autem quia Arist. non fuit solicitus ibi de vtraque parte consequētis deducenda, supponit cum Auerroë & cæteris expositoribus (quantum vidisse me recolo) quòd subiectum illius antecedentis, s. ly virtus seu potentia, supponit pro virtute motiua, propriè sumēdo motum, ita quòd antecedens illius consequentiæ secundum veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et quòd hoc sit mens Arist. patet ibi, ex eo quòd probando suppositionem vnam, scilicet quòd maior virtus facit æquali in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens: aut proijciens, & omnino mouens. vbi manifestè patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, nō potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quod nul la virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem substantialis, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cœli textu 7.) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitū, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensè.

¶ Facit tamē vim Sanctus Thomas in ly magnitudine: ex hoc quòd virtus extensa non est intelligens, virtus autē extra magnitudinem est intelligens: vt patet 3. de Anima, comm. 5. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet cō sequentia Aristot. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potestate est & actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristo. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in 2. Sentē. dist. 1. quæst. 3. eos sibijpsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

¶ Mihi autem videtur hoc non esse contra Arist. eo quòd nulli imponendum est quod nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Aristot. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cœli textu 90. sufficienter saluatur supponēdo omnes intelligentias differre specie, & mouere quantum possunt, vt assimilentur Deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue libere, siue necessariò illam causet. Numerus quoque intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quod dicitur in textu. 79. scilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifestè ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcūq; alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari videntur absq; hoc. Nolo tamen propterea Aristoteli attribuere, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: vt ex commēt. 4. 12. Metaphy. deducere facile esset: & commentario 21. secundi de cœlo manifestè habetur.

¶ Sed qm ex principijs philosophiæ nō necessariò sequitur, Deum agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendum sit, quod secundo loco contra hoc objicitur, soluendum est. Quum ergo dicitur id, ad quod sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationē dicitur, quòd quāuis non sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: est tamē impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motus. Nō hoc est ex defectu virtutis, aut volūtatis: sed quia hoc non est factibile: vnde Deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum est enim primò, quòd aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potētia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessariò, vel liberè. Primum siquidem antecedēs abstrahit ab omni modo essendi & operandi: secundum verò modum essendi vel operandi coassumit. Constat aūt quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandum est secūdò, quòd ex aliqua ratione *abstractè, seu absolutè sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerunt Philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet esse in tempore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quòd quocunq; motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantùm refert, quòd consequēs aliquid necessariò, comitatur ipsum, in quocunq; ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequens verò aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo imò stat quòd repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

** Aliàs abstrahente.*

¶ Notandum est tertiò, quòd tripliciter potest imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quòd moueat A mobile certa velocitate, ita quòd non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel quòd moueat infinita velocitate, id est in non tempore: nō est enim intelligibile, quòd aliquid actualiter moueat infinitè velociter: & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet, tempus illius motus certum est secundū se, signetur ergo, & tūc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quòd motus infinitę velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto) quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quòd nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hęc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè, ita quòd respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tēpore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiā verò motiuam infinitam absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita quòd stat quòd moueat sic velociter, quòd tamen semper velocius mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia virtutis extensæ quantum est posse, tantùm necessariò est facere: vt patet inductiue, & consequenter si est infiniti posse, ergo habet adæquatum facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim si quod velocius possit, non esse adæquatum virtuti patet. Virtutis verò motiuæ infinitæ absolutè non oportet quantum est posse, tantum esse facere: quia abstrahit ab omni modo operandi, & essendi: & consequenter abstrahit ab hoc, quòd faciat secundum totum posse, aut partem & tantùm vel tantùm: & ideo non necessariò sequitur, quòd si exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum est quartò, quòd aliter arguendum est ex infinita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ absolute, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

velocitate, determinatè infertur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud potest inferri: nisi, ergo potest infinita velocitate mouere: quia si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, maior potest maiore, & infinita infinita. Sed quia posse mouere infinitá velocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quòd possit facere motũ infinitæ velocitatis in actu alio modo sic, quòd possit semper facere maiorem velocitatẽ quacunque facta velocitate, ideo non potest ex infinitate potẽtiæ motiuæ absolutè, inferri determinatè, ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso.

¶ His autẽ præmissis, dico quatuor. Primò quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in non tempore: quia si non, ergo mouet adæquatè certo tempore ex tertio notando: & tunc sequitur iuxta deductionem Aristo. ergo virtus finita & infinita secundum totũ posse mouent æqualiter. Secundò dico, quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita, non sequitur necessariò, ergo A mouet in non tẽpore: dicentibus enim quòd non, subinferri non potest, ergo mouet adæquatè in certo tempore: datur siquidem medium, scilicet quòd permittitur mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tam adæquatè, sed potest semper velocius: vt patet ex tertio notando. Quod nõ potest dici, si virtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, quòd oportet supponere aliquam velocitatem esse illi adæquatam: quod non oportet verificari de virtute motiua absolutè, quia abstrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedente A est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnanter, ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis: quòd possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo non oritur necessariò: vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile verò nisi habeat connexionem necessariam cum antecedente ex illo oriri non potest: & hoc ideo est: quia impossibile ex terminis, est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quod cõditionaliter sequatur: quod sine necessaria connexione fieri nequit. Constat autem, quòd motus in non tempore claudit contradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primò, quia id quod sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiuè & possibiliter ad illud absolutè: verbi gratia: quod sequitur necessariò ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessariò ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolutè. Secundò, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maior potest maiore, & infinita infinita: & vlterius valeat, aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter & maior similiter maiorem: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illam vltimam consequentiam: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitam actualiter est idem quod posse mouere in nõ tempore. Tertio quia & si assignata sit ratio quare infinitæ potentiæ absolutæ non oportet assignare adæquatum facere: quia scilicet abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ absolutè repugnet mouere secundum totum posse. Si enim non repugnat dato quòd ex ea non sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibili autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quòd moueret in non tempore: vt patet: ergo.

¶ Ad primum horum dicitur quòd maior est sic modificanda: Illud quod sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolutè: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliud iungatur cum aliquo sibi incompossibili ex terminis, id quod sequitur ad cõiunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia: Ad hominem aëreum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria: quod vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolutè, nec aëris. Sic autem est in proposito: quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partésque coniuncti non sunt compossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessariò sequens monstrat: scilicet motus in non tempore.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimam consequentiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solam apparentiam: non enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est aliter mouere infinita velocitate: sed nulli certæ velocitati assignatum esse suum mouere, quantum est ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si quæratur, quum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ proprio effectu assignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horæ proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita velocitate: Respondetur q̃ hoc ideo est, quia quandocunque quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero verò est possibile, dicendum est, quòd effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum: dicimus quòd virtus creatiua Dei est infinita, non solùm ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitũ ens, sed sic: quia quacunque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuam quamcunque finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quòd finitę virtutis quantitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectu, scilicet faciendo allam actu: infinitæ verò virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis respondere videtur: scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinitate potentiæ proprius affectus est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd infinitæ potentię motiuę absolutè, repugnat mouere actualiter secundum totum suum posse quo ad velocitatem motus, non autem quo ad durationem eius: quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt operatio quædam, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærũt: quum tamen, vt ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec alterare cœlum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito posse non posse attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tantum quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim nõ sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatum operari: stat nanque quòd respondeat infinitum operari quo ad durationem motus: & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quòd infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quartò dico, q̃ ex hoc antecedẽte A est virtus motiua infinita agẽtis liberi, nõ potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in nõ tempore: dicam enim in illo tẽpore mouere potest tanquã adęquato effectu, sed mouet semper certo tẽpore sicut elegit: non tamen sic quin quantũ est ex ratione virtutis, posset velocius mouere. Quũ enim ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè, nihil aliud sequatur, nisi quòd quia tãta potẽtia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere: & hoc cõtingat dupliciter, s. aut quòd possit exire in actũ secũdũ faciẽdo infinitá velocitatẽ, aut quòd sic semper possit, vt nunquã exeat in actũ secundum, faciendo aliquã velocitatem, quin possit adhuc facere maiorẽ: & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè non necessariò sequatur, quod possit exire in actum primo modo: & ex hoc quod est agentis liberi, necessariò sequatur quod exeat in actum secundo modo, si debet exire in actum: consequens est, quod non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolutè considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria, ista conditionalis non est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendũ sit, scilicet quod falsum est, quod ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, absolutè sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est, quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere liberè eo quòd aliter sequeretur motus in nõ tẽpore. Sed hoc nõ est dictũ cõmune, vnde nõ videtur tutũ sequi illud: præsertim, qa (vt ex dictis & dicẽdis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret libere.

¶ Tertia verò opinio quã S. Th. 8. Phy protulit in lucẽ: dicit quòd sola distinctio modi essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuã infinitã absq; motu in nõ tẽpore, quicquid

quicquid sit de modo operandi. Ita quòd secundũ eam quamuis ista cõditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine data retur motus in non tẽpore: ista tamen est vera, si motiua virtus infinita est ex se in magnitudinẽ, daretur motus in non tẽpore. Et fundamentum huius est: quia veritas primæ conditionalis fundantur super tribus. Primò, super infinitate motiuæ potẽtiæ: ex qua habetur q̃ possit mouere infinita velocitate. Secũdò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo q̃ habetur q̃ quantũ est posse, tãtũ est operari. Tertiò, super hoc quòd effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatũ opus põt recipi in magnitudine. Ex his em tribus cõsurgere veritatẽ illius conditionalis patet ex eo, q̃ quodcunque horum trium desit, cõditionalis non est vera. Si enim deest infinitas potẽtiæ motiuæ, nũquã deducetur motus in non tempore: similiter si non ponitur in magnitudine, seu operari tantũ quantũ potest, nũquã deducetur motus in non tempore: & nihil minus, si non ponitur quòd operetur in passo capaci adæquatę operationis illius potentiæ, nunquã sequeretur motus in non tempore: quem non cõstat sequi nisi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidem transeuntibus non solùm impeditur operatio & eius quantitas ex parte potentiæ actiuæ sed ex parte passi. Constat autem quòd proprium passiuũ motiuæ virtutis, est mobile in actu: quod oportet esse actu quantum & corpus, &c. vt patet 6. Phy. tex. 32. & ideo nisi ponatur, quòd ad æquata motiuo virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedente possit recipi in corpore in actu seu in magnitudine (idem enim sunt in proposito) non potest deduci, ergo mouet in nõ tempore: & quia hoc nõ poni potest absolutè, quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis, scilicet: si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore non est vera: quoniam deficit sibi tertia cõditione, non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari adæquatum opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta vt vniuersale ad particulare, non in prædicando, sed potius in essendo, & causando: nec est rationabile vt materiale possit totam immaterialiũ virtutem adæquare. Vnde ad maiorẽ horum euidentiam considerandum est, quòd motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuersimode comparatur. Illi quidem vt effectus proprius causæ particulari & propriæ, huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodum liquefactio cæræ virtuti solari) quia motus est effectus in corpore: & cõsequenter fit à virtute corporea, sicut ab vniuoco à virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis solaris inferre quantitatem huius particularis effectus, vt adæquantẽ virtutis solis ita rationabile est ex quantitate virtutis immaterialis inferre quãtitatẽ huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquã effectũ adæquatũ. Considerandũ rursus est, quòd inter potentiã motiuam infinitam in magnitudine seu absolutè: & potentiam motiuam infinitam in corpoream hoc interest, quòd illa aut nihil aliud per se dicit nisi principium motus, vt patet si sumatur absolutè, ab si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam supra rationem proprij principij motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autem est hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprij principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quòd ponitur extra magnitudinem, sequitur quòd nõ per se primò respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed altius quid per se primò aspiciat, & secũdario & quasi per accidens motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus velocitatẽ necessariò manifestaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem non: quia scilicet infinitas potentiæ in magnitudine est per se primò particularis principij motiui, infinitas verò potentiæ extra, est per se primò rei eleuatæ supra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc latius quid respicit vt adæquatum * motum quàm velocitatem motus. Imaginandum est enim, quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus non per se primò respicit ad illa, sed aliquid altius: quia, vt pluries dictum est, motus per se primò est actus corporis, virtus autẽ illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primò: quod dico propter ens & bonũ, & alia huiusmodi: quę etsi sint corporalia, non tamen per se primò: & ideò non oportet, si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secũdum S. Tho. conditionalis ista. Primò ex eo quòd virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatum facere suæ virtuti, quum agat per intellectũ: vt dictum est in secunda opinione. Secundò ex eo quòd considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operandi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore: quia non posset fieri motio, quo ad velocitatem adæquatum virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælum, quòd non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolutæ, quia hoc implicat: nec ex hypothesi data, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obijcitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifestè sequitur, quòd non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessario, dummodo ponatur incorporea: stant enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessariò motiuam, vt Arist, & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quæratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinẽ mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Physi. deducendo ad impossibile, quòd æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundò: quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cœli. com. 38. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd istæ duæ conditionales distant sicut cœlum & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiua existens extra magnitudinem, moueret secundum totum suum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antecidtæ conditiones. In alia verò non habetur ex hypothesi antecedentis mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali super quam firmatur argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessariò daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo. Primò, quòd est impertinens proposito: quia nõ habetur ex dictis S. Tho. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & cõsequentibus ad ipsam vt sic, abstrahẽdo à quibuscunque alijs, quæ nõ necessariò ipsam in finitam & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialem modum agendi, scilicet necessariò. Primo enim modo est sermo S. Tho. & nõ secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpossibile, secundus verò fortè adunat incompossibilia: quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnet esse necessariò motiuam, & velocitatiuam motus, repugnat tamẽ fortè virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde nõ oportet de illa conditionali solicitum hic esse. Si tamen de veritate eius quæratur, dicendum secundò videtur, quòd est falsa eadem ratione quia, scilicet ex hypothesi antecedentis habetur quòd in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum est, motus in non tempore est quoddam impossibile extrinsecus, & nõ sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur ergo 'moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, etc. respondetur, quòd quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quòd si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tempore moueret illud & non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus illud: intrepidè assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim nõ refert. Et si procedatur deinde ad hoc quòd eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit, quàm ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quòd virtus finita & infinita ex proprijs meritis considerate moueantur æqualiter: sed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo quod in antecedẽte ponitur, virtus infinita motiua, ponitur * consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: vt dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: & sic tertia conditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessariò agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horum dicitur: quòd ratio illa tenet, quando vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessariò supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantùm actiuum altioris ordinis, non oportet tantùm passiuum supponere: quia quum passiuum non respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet quòd habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo sibi adæquatam: consequens est, quòd nõ necessariò supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuersaliter, tantùm tamen non dicitur ad tantùm mobile vniuersaliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

* Aliàs consequẽtis

* Aliàs motus.

¶ Ad se-

¶ Ad secundum dicitur, quòd quamuis docuerit Aristo. in Physicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in cõmuni motorem contractũ: qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cœlum, & non mobile in communi. Constat autem quòd tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cœli. textu 39. Et si curiosè quæratur quid dicendum sit ad illud quæsitum. Dicendum est, quòd si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quòd moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primò quòd non est verum, nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quòd si anima cœli esset infinitæ virtutis, moueret in nõ tempore: quia supponebat ipsam necessariò mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet aquod ipsum cõsequẽtia. Sanctus Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo à modo operandi: ideo in hac opinione non sunt contrarij per se. Et si dicatur, saltem habetur, quòd secundum Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundò quòd hoc est verum: non tamen propterea est relinquẽda: quoniam maior est autoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quòd non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphysicorum, cõclusione quadragesimaprima explanata: duobus distinctionibus censet egere positionem, dicentem virtutem mœtiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine, Secunda est modi operandi: vt scilicet moueat mediatè, & non immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quòd ideo non sequitur motus in non tempore, si ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cœli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à Sancto Thoma & Aegidio octauo Physico, arguitur insufficientiæ: à Scoto autem in primo sentent. distinctione octaua, quæstione vlti. ratione vlti. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur à Sancto Thoma: quia quũ Arist. sexto Physi. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: scilicet moueretempore infinito, in textu 78. & moueretin non tempore, in textu septuagesimonono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imò dicit, quòd quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tẽpore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediatè mouere non impedit infinitatem temporis: sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio verò: quia si Deus moueret immediatè, non propteread moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem causæ efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur quòd immediatè potest causare omnem illum effectum in cœlo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessariò agit quicquid potest: vt supponitur: & vltra, si causat illud immediatè ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimum virtutis suæ & immediatæ, nõ potest agere in tẽpore.

¶ Ad horum autem primum dici potest, ꝙ quamuis difficilè sit reddere illius quęsiti rationem: nõ tamen est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius non potest sumi ex eo, quòd infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas verò velocitatis impossibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat sequelam huius, & non illius licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas tẽporis, & aliter infinitas velocitatis: scilicet quòd illa attribuitur infinitæ potentiæ siue in magnitudine, siue extra: hæc autem in magnitudine tantùm, quoniam dato ꝙ hoc sit verum, apud Auerroim reputatur falsum, vt patet ex dictis: & ideo solicitus fuit de virtute immateriali infinita, qnare non mouet in nõ tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non est communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitũ est communicabilis: quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se cõtinuatiua in infinitum: qualis est virtus primi motoris.

¶ Impossibile autẽ nõ est: quia potest sumi ratio ex eo, quòd ad hoc vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, sufficit per se primò respici ab illa, quòd mediatio motoris nõ auferat: mediatio enim causarum non auferet perfeitatem causalitatum.

¶ Non enim ex hoc, quòd sol & homo generant hominem, tollitur perfeitas causalitatis solis respectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quòd infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur quòd virtus illa absque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatate attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur quæsitis, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium verò dicitur, quòd illa ratio non excludit, quin illa conditionalis sit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in non tempore, suppositio eo quod supponit Auerrois scilicet quòd agat secũdum totũ suũ posse: vnde impossibilitas cõsequẽtis nihil aliud cõcludit, nisi quòd antecedẽs est impossibile: cuius oppositũ probãdũ erat ad Aegidio, si ex impossibilitate cõsequẽtis reprehẽsione dignus cẽsebatur Auerrois.

¶ Ad secũdum autẽ dicitur, quòd aliud est loqui de perfectione causæ, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione causæ ad modũ causandi inferẽdo digredi, sed committitur sophisma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quòd primus motor est non minus perfectæ virtutis quàm ipse cum anima cæli simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cũ anima cæli: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre: ergo potest immediatè facere quicquid potest facere cum medio: quia immediatè agere ad modum agendi pertinet. Et si quæratur vt arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, quòd virtus infinita sit alligata tali modo mouendi scilicet mediatè: diceret Auer. quòd hoc, nõ est ex defectu potẽtiæ, sed ex essentiali ordine connectioneque causarũ & effectiũ vniuersi, vt in eo saluetur vtrunque, scilicet & perfeitas causalitatis primi, dependentiæque aliorũ ab eo, & distinctio causarũ effectumque cum illarũ efficacia, & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessariò saluaretur in vniuerso, ordoque vniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ virtutis non esset necessaria cõnexione cõiunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia, vt dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quàm secunda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, & sic nõ remanet ad quid actio causæ secundæ terminetur. Respõderi potest, quòd ex hoc quòd causa prima plus & prius natura influit, quàm secunda, nõ habetur, ergo totaliter causat ipsum, quantumcũque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia nõ causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalẽ: nec ex eo ꝙ totus effectus causatur ab vna causa, habet, ergo aliæ causæ nihil faciũt quia faciũt: idẽ realiter alio modo. Non enim ideo dãtur plures causæ essentialiter ordinatæ eidem, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: sed vt totus effectus secundum quamlibet sui rationem habeat propriam: & per se primò causam, quamuis totus à qualibet fiat secundum rem: vt superius dictum est. Tum quia infinitas causæ primæ non largitur necessariò nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine. verbi gratia, Quantumcunque ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quòd ipse absque homine posset producere hominem: sed quòd effectum proprium in homine efficacissimè fortiretur: ita quantumcunque ponatur diuina virtus infinita & necessariò agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium, sed ponitur, ipsam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquẽ effectum (puta sempiternitatẽ) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimũ & primũ in quolibet effectu. Illud autẽ quod ibi dicitur, quòd in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginariũ magis, quàm philosophicum quid sonat: non enim alia ratione philosophi (secũdum quorũ intẽtionẽ loquimur) dicunt primam causam plus & prius influere in effectũ causæ secũdę, quàm secundã: nisi quia per se primò effectus primæ causæ, cõmunioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta & eius comment. sicut verbi gratia, causans per se vitã in homine, magis & prius dicitur influere in hominem, quàm causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius, prius & communius. Ex hoc autẽ non habetur, qua in illo priori totus effectus secundum omnẽ rationẽ habet sufficientem causam per se, & quòd alię superfluant: etiam si dans vitã, esset virtutis infinitæ, dato etiam quòd speciali causalitate, attingeret hominẽ. Quod tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima nõ attingit effectũ causæ secundæ, nisi media actione causæ secundę: quãtus magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo respõsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenẽdo, primum motorem moueri liberè, vel nõ cõsiderando, hoc tenẽdo, ipsum esse immaterialẽ, vel tenendo ipsum mouere mediatè. Et quòd nulla harum Arist. repugnat, Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

¶ Ad secũdum argumẽtum principale dicitur, quàm tenẽdo viam Auerrois de necessaria connexione virtutum agẽtiũ, &c. manifestè patet, quòd nõ ponitur in rerum natura aliquid possibile secundum potẽtiam actiuã, quin ponatur secũdum potẽtiam passiuã, & quòd infinitati potentiæ diuinæ respondet potentia passiua cæli ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus in motu possibilis ex illa virtute accepta, secundum omnes cõditiones necessariò ipsam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias responsiones iam patet

Ad secundum principale.

patet responsio dupliciter. Primò admittendo, quòd omnipotentiæ actiuæ respondet passiua: sed non quo ad omne quod esset absolutè possibile ex illa virtute fieri, & sic potẽtiæ infinitæ motiuæ respõdet potẽtia passiua quo ad sempiternitatem motus: nõ autẽ quo ad omnẽ gradũ velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potẽtiæ actiuę vniuersali alterioris ordinis: non oportet respõdere passum corporeũ capax totius virtutis quo ad omnia: quia non per se primò respicit effectũ particularem: vt dictum est, & est philosophię principijs satis consonũ. Secũdo potest dici, ꝙ licet omnipotentiæ actiuæ respõdeat possibile, nõ tamẽ potẽtia passiua, vt patet de productione intelligentiarum à Deo: siue ab æterno, siue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod vnum possibile adæquatum: sed, vt ex dictis pater, virtuti infinitæ respondet infinitum possibile, non sic quòd possit produci aliquod infinitum nisi duratio: sed sic quòd nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur: sed quacunque producto potest perfectius producere, quãtum est ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & non primo modo tantùm. Quod verò in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propositum magis confirmat, quàm impugnet: quia quemadmodũ mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo quòd possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic quòd à quęcũque velocitate motuũ potest velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secũdo verò est possibile: ita est de motiuo: ꝙ scilicet impossibile est dare motiuũ infinita velocitate primo modo, sed secundo tantũ: quòd etiã oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quòd de facto secundum philosophos huic argumẽto dicendum est, quòd potentiæ infinitæ respondet in rerũ natura effectus infinitus, scilicet tẽpus infinitũ motus cæli per se producti & potẽtia passiua cæli ad hoc. Et quòd hoc est sufficiẽs manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertiũ principale.

¶ Ad tertium principale dicitur, quòd licet solo tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respondẽdum est, præmissa prius intentione illorum verborum secundum veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo qui nullius orbis est anima, sed concludere infinitatem vigoris nõ sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc quòd motor infiniti vigoris habet necessariò infinitam potẽtiam, & consequẽter infinitã naturam. Ex hoc enim sequitur, quod si motor tempore infinito necessariò esset infiniti vigoris, ꝙ haberet & potentiam & naturã infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius, quòd expositione pluriũ motorum cælestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum, quod sunt motores infiniti. Et sic vlteri' sequeretur, quòd non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorũ ad mobilia, sed motus in non tempore, &c. Et tenent consequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirẽt in natura & potentia infinita intẽsiuè, quemadmodũ modò de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent quòd possint cõtinuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinuicem. Hæc est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quòd non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicẽs, quod quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coassumpta scilicet infinitum non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quòd si ponatur linea infinita vtrinque versus oriẽs & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, ꝙ vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quatitate, successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum: vtraque pars est infinita: & tamẽ totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo comparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quòd vnum non sit maius alio: & quia talis est comparatio in proposito nostro, patet nihil cõcludi. Et vt ostendatur quãtus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quòd etiam comparando infinitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionũ Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecenta sexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille singulis triginta annis vnam complet: illa verò vigesimo octauo quoque die vel circa suã peragit. Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, quæstione decima, articu. tertio ad tertiũ, quod non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dicitur, quòd infinitum non est vt subsũtia, sed vt accidẽs quærendum: accidentis autem proprium est qualificare, id cuius est accidens. Et propterea quemadmodum infinitas aduenientis alicuius, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierum: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi in ordine dierum. Et propterea in infinitis diebus simpliciter, nõ possunt dari plures dies: sunt tamen multò plures horæ illorum dierum quàm ipsi dies. Et similiter infinitis horis nõ dãtur plures horæ: sunt tamen multò plura minuta illarum horarum quàm horæ ipsæ. Nefas quoque esse videtur, cõditiones totius & partis in impartibili & summe perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter: requirere: quum non maius quid sit totũ hoc: Deus bonus, sapiens, viuus, quã hoc solùm, scilicet Deus: aut econuerso: siue ponatur finitæ virtutis siue infinitæ: quia nõ est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundum verò modũ arguendi dicitur, quòd sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id, in quòd fertur, tactus autem virtualis, quia inter iora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil secum compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificãtia illimitationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excludũtur alia actiua, sed magis ponuntur: vt superius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, proprijs constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab alijs, quę sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusque extremi: & de hac est sermo Auerrois ibidẽ. Secundo modo nõ infert finitatem nisi vnius extremi, scilicet participantis tantùm. Illud autem quod est per essentiam, ex hoc ipso quòd pura est ab alijs distinguitur absque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excludũntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguũtur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartũ principale.

¶ Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationẽ, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quòd distantium ab aliquo in infinitũ, alterum non sit altero propinquius illi: vt patet manifestè, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quòd tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem: & tamen dubium non est quin pars sub Tropico Cancri esset propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam mouerentur. In successiua verò, quum tam dies hesternus quàm hodiernus in infinitum distet ab æterno tempore præterito, constat tamen quòd propinquior hesternus fuit quàm hodiernus, & hodiernus quàm crastinus. Alioquin mundus quotidie nõ esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt contra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam: & tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantùm sicut contingit in proposito, & in instantijs adductis. Tũc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distãtiæ cætorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte antè inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiernus dies finit hinc tẽpus elapsum ideo est finita distantia à parte post. Et consequẽter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distãtiæ ratio habetur: ex parte verò creaturę distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quòd vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quòd distantia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantùm: & quòd quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

Ad quintũ principale.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, quòd omnes autoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cælorum: vt ipsemet Auer. in cõment. 41. duodecimi dicit: quũ post distinctionẽ infiniti à finito subdit, ꝙ proportio inter motorẽ & mobilẽ in cælestibus, est propter motorẽ finitũ, & ꝙ propter ipsum dixit Arist. in secũdo Cęli ꝙ primis orbis esse in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicẽdum, quòd ideo sepè Auer. negat dari motorẽ infiniti vigoris, sic quòd possit semper velocius mouere: non ex defectu potẽtiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarũ & effectuũ, & finitate motorũ proximorũ. Ex his eũ sit vt quemad modũ negatur nono Metaphys. commẽ. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine

essen-

Universidad de Antioquia
Biblioteca

essentiali causarum & effectuum exigente talem esse actum fieri mediante corpore cœlesti mobili: ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quòd motor aliquis possit semp velocius mouere. Non ex defectu potētię primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima cœli, in qua modificat virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus sic vigoris infiniti. Illud verò quod in commēt. 69. octaui Physi. dicit: scilicet quòd motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehēsum sit à multis. Quidem extorquētes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia nō est virtutis actiuæ, sed tantùm mouet vt finis. Quidam verò, quia nō est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio: sed tantùm sempiternitatis motus.

¶ Ego autem noles Auerroim Themistam facere, neque me Auerroistam, sed veritatem solam sequi (quantū cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerroim, quod sepè mentē meā pulsauit: tanquā de Arist. officina veniens: scilicet quòd virtutes immateriales non sunt quantæ virtualiter, & consequentur nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales: scilicet quod non sunt proportionales motibus, vt scilicet quanto maior motus, tanto virtus immaterialis maior: quē admodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Arist. 8. physi. quia quum sufficienter excludatur ex textu 78. & 79. quòd nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo quòd talem virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: restat quòd virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et cōsequēter habet quòd sit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiā de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Phisicorum dicitur motorem cœli esse potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id est non finitè. Hanc credo fuisse tunc mentem Auerrois: quam tamen quia vidit postmodum non esse veram, (vt ex supradictis examinando rationem Aristotilis, et commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Aristo.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosi laudem, & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophię principio negato, non solùm sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, de Potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVAESTIO I.

Virum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

VXTA PRIMVM articulum primæ quæstionis reman sit tractāda quęstio de potentia neutra. Vñ quęritur: Vtrùm in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertio probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Quælibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibilem, aut est naturalis, aut violenta, nec aliqua est in natura potentia neutra.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis sumitur hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuētione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quæ dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic & alijs similibus: quę tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Naturalitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negar, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primò per negationem potentialitatis ad vtrūque: quēadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusq;: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamē ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad vnum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVOAD secundum. Scotus in prologo primi sent. quæst. 1. & in 2. di. 2. quęst. 6. tenet dari potentiam neutram ponēs quòd potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illum: violenta verò, si ille sit cōtra eius inclinationem naturalem: neutra vero, si neque inclinetur ad istam formam, quam recipit, nec; ad oppositā. Exemplum primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talem potentiam eo quòd potentia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probat dupliciter: tum quia tale passum nō inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicen. 9. Metaphy. volentem quòd si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoq; multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omniū, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO AD tertium propono vnam propositionem, & vnam distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primò, & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia, vt dicitur. 9. Metaph. text. 13. potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primò respectus ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundò, illi æquialet. Quo ad secundam verò partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secundo Physi. text. 78. vnumquodque sicut agitur, ita aptum & natum est agi, & ecōtra: sed potentia fit à natura, & est propter actum: vt patet 9. Metaph. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primò respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primò actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physi. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter, inclinatur in finem, &c. Distinctio verò est, quòd potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, scilicet sonos. Si comparetur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primò: si ad contrarium violēter: si ad disparata, nulliter, nisi fortè per accidens. Nec hæc egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obijciat actus, ad quos potentia se habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens quæstio, nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstant. Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet quòd omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis aut violenta: quòd nulla est neutra. Omissis pro nunc potentia obedientiali: vtpotè non spectante ad præsens propositum. Probat autem hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut contrarium his: sed tam actum p se primò respectum, quam per se secundò, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuū receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem p se primò respicit illa potentia: sed hoc esse nō potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quòd autem hoc sit impossibile patet inductiuè. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de alijs. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet 12. Meta. in tractatu de principijs prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartum respondet, quòd distinctio illa trimembris est voluntaria quo ad tertiū membrum. Nec id quod adducitur de superficie: iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolutè, & aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solùm abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni: vt patet de superficie cœli. Itaque loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quòd vt sic nō est indifferēs ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quàm ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundò. Et simile est de materia prima respectu dimensarum formarum subStantialium: ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquisibilem quouismodo: per se autem secundò respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quàm ad aliam. Ad id verò quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur, quòd falsum supponit: scilicet in angelo esse potētiam passiuā, respectu ipsius verbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet solicitari nisi de actiua potentia angeli: quā constat esse naturalem, liberè tamen exercitam. Quāuis ea quæ adducuntur à Scoto ad probandum suum, intentum de angelo, non cogant: quoniā hæc consequentia formaliter non valet, A est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec cōfirmatio ex Auicen. concluditur: quoniam nō nisi de motu merè naturali verificatur dictū eius. Motus enim cæli naturalissimus est ex parte principij passiui: ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouenti: vt patet secundo cæli, textu 3, quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur: quoniam sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cęli dicimus Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO. II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA Eundem articulum quærendum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt, Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respondebitur quæsito.

CONCLVSIO.

Omnes potentiæ in naturalibus actuum supernaturalium receptiuæ obedientiales sunt, non autem naturales.

QVO AD Primum potentia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est, quicquid sit de ipsa, vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quē non potest secundum naturæ cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiuè, id est, potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd sensus quæstionis est, Vtrùm potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiūtur actus supernaturales, naturaliter inclinētur ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum Scotus in primo, quæ. 1. prologi: & in q. 4. distinct. 49. impluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis. Putat nanque, quòd potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus, & quòd in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate quoniā si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si nō naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmātque passionem suam ex hoc, quòd potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cùm habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: & ergo est potētia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum vero, quia potentia naturaliter perspicitur per actum, qui est eius perfectio. Tertiū autem: quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, vt visio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundum hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oporret acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium tria minus bene dicta in præfata opinione videntur: scilicet principalis cōclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Malè in primis vtitur ly supernaturale, dum onmem actionem Dei ad extra supernaturalem, vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Constat nanque, quòd alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Sortis producitur naturaliter: secundo autem, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusq;, supernaturale est, quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnesenim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc quod aliquid sit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid sit supra illū. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quòd potentia naturaliter perficitur per suum actum, & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: graue enim existens sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potentia naturalis habeat actū supernaturalem, vt suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: æs enim immediatè est receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum conclusio responsiua quæsito est, quòd potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, vt gratia: & secundum talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secūdum se est naturalis actus hominis: sed quòd cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas verò & talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeò vt implicet contradictionem, connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipse Scotus in secundo, distinctio. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, à fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus patet ex frequenti vsu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quòd supernaturalitas inuenitur, nō solùm comparando potentiam ad agēs, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundò, ex parte potentiæ sic: Omnipotentiæ passiuæ naturali, respondet aliqua potentia actiua proxima: ergo respondet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Aristot. 3. de Anima tex. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quòd in omni natura, vbi est patiēs, oportet ponere agēs. Et certum est quod de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiuam non fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicētis, quòd sufficit quòd detur primum agens. Consequētia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actiuum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertiò ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phys. dicitur, consequens est, quòd cognita quidditatiuè re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potentiæ: & quum potentiæ: cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. consequens est, quod actus, ad quos sunt naturales potentiæ, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quod ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturalia: quod est manifestè falsum. Et cōfirmatur: quia certè scimus hanc maiorem, quod nulla naturalis potentia est frustra ergo si scimus hanc minorem, quod in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quod scimus supernaturalia illa debere esse: & sic sciemus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantem impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens quod anima secundum illam rationem est ignota Cognitio nanque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter vel virtualiter omnem illius notitiā. Nec euaditur dicendo quòd substantia non potest à nobis pro statu isto quidditatiuè & propriè cognosci: quoniā quicquid sit de hoc, habetur intētum, scilicet quòd ex quidditatiua rerum naturaliū cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue nō, posit scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & alijs huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustrà, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS de Subiecto naturalis Philosophiæ, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

¶ Et videtur q̄ non, Primò. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequiter quòd poneretur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abstrahibilem à substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ Secundò sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in tex. 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primò passionem: quia ei, quod nō est in se natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatū ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circunloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum: cōtrà, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quòd tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circunlocutione eget non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adicēto, dicere quòd est ratio formalis in scientia, & quod circumloquitur illam passionis nomine, vtpote occultam, ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophi naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi vtrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens aut accidētalem enti. Si primo modo, sequitur quòd ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum cap. 22. dicitur, quòd eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicę. Si secundo modo, sequitur quod Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quòd dicitur in primo Posteriorum, cap. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalē (vt communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quartò sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones illius sciētiæ, vt de se patet, sed passiones & consequenter cōclusiones Physicę resoluuntur vltimò in Philosophia naturali ad quod quid est subſtantiæ, seu corporis naturalis: eo quòd omnia accidētia Physica causantur ex subſtātia naturali: ergo subſtantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

CONCLVSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut subſtantia mobilis, vel naturalis est subiectum adæquatum Philosophiæ naturalis.

IN HAC dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sanct. Tho. Tertiò simul ipsa cōfirmabitur & contra alias opponetur. Quartò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum sciendum est subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic fermo) quosdam loquiin re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter quod hi à nostra resecandi sunt disputatione, quàm inter philosophos agimus. Supponūt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturam infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectū Philosophię dicūt: operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quem indubitatum principium est, subſtantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophicæ esse animā humanam partim abstractam, partim non: vt dicitur secundo Phisicorum, texto vigesimosexto. & vltimum, quod potest naturalis de intelligentijs attingere, & declarare quia sunt: vt Auerrois dicit primo Physicorum, commentario vltimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriam opinionem Theologiæ sententiam asserere: sicq; theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridēdi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab ecclesia approbatis traditum, quòd angeli sic mouentur, vt motus continui subiectū sint: sed potius oppositū, vt in Theologia discussum à Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, glorientur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

Auerroistæ aliqui. Alberti et Aegidij sequaces.

¶ His ergo omissis, ad naturales transeamus: Quorū opinio non est vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrūque ex subiecto physicę resecādum putāt. Et illi quidē qui neutrius nomē recipiūt, secūda & quarta ratione ad oppositū facta mouētur: & sensibilē seu naturalē substantiam subiectum fore censent. Qui verò ens tantum abijciunt, corpus mobile subiectū philosophiæ ponūt. Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam ly mobile, passionem significare concedunt: quidam autem rationem formalē corporis physici supponere cōtēdūt. Mobile autem tātùm abijciētes, sunt qui ens naturale subiectum dicūt. Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquētiū, S. Thomistarū ētium ens mobile: & Albertistarum, dicētium corpus mobile & modernorum multorum, dicētium subſtātia naturalē sensibilē: & quorundam etiam modernorū asserētium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum crēdunt.

Quinque opiniones naturales de subiecto philosophiæ naturalis adæquato.

QVO AD secundum. Cum ens mobile complexionē quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primò quidem circa ly mobili triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quòd cum mobile motum reſpiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, vt distinguitur cōtra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantùm genera esse dicitur & communiter, vt continet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quòd mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est quòd aliquid potest dici mobile dupliciter, scilicet subiectiuè: q̄ scilicet est subiectum motus: & terminatiuè: q̄ scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quāuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringēdum est in proposito, magis tenēdum est terminatiuè quàm subiectiuè, vt ex dicendis apparet, iudicio tamē meo indistinctè tenēdum est nō ea ratione vt sit cōmune ad omnia quomodocunq; mobilia: cōtineatq; vt partes subiectiuas materiā & formā, &c. quia hoc est cōtra san. Tho. in primo Phy. super text. com. 6. vbi in diuisione literæ expresse dicit, q̄ in Primo libro Phy. agitur de principijs intrinsecis entis mobilis, s. de materia & forma: ex hoc apertè insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum vniuersale respectu materię & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt scilicet illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri videmus, ratione magis discernitur, quàm ex sensu habeatur.

¶ Tertia est q̄ mobile æquiuocum est nomē ad aptitudinem, ad motum & ad fundamētum illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinē ad ridēdum, & rationalitatē, quæ est eius fundamentum. Quid autē mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum & passionē simul accipi pro subiecto in aliqua scientia sic quòd totū aggregatum subiectum sit (quia oportet subiecti vnam esse rationē formalē, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis vna ratio formalis constitui nequit) nihil tamē prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subiectum sic cōstitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa sciētia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita quod mobilitas quę est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, quòd sit subiectum philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile, dicēdo ens aut corpus mobile, inquantum mobile est subiectum Physicæ. Suadetur autē in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ: sicut enim Phisica est de entibus in eo q̄ mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quod quanta. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectum ens quātum: vt quātitas ipsa quæ subſtantiæ materialis passio seu proprium accidēs est ratio formalis subiecti mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectum ens actum moueri, sic quòd aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. sic distinguēs corpus in Metaphysicum, Mathematicum, & Physicum, mobilitatē, quā rationē formalē subiecti dicit posteriorē corpore quāto naturaliter dicit. Nec obstat q̄ eiusdem scientiæ est cōsiderare de passione & subiecto eius: quoniam hoc intelligitur, quando tractatur de passione vt passio est non autem quādo passio primum subiecti locum tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de subſtātialibus principijs subiecti eius, à quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat quòd perfecta cognitio de re non habetur absque quod quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quòd nō sit euidens & scientifica: sed vt absque quod quid est subiecti, consummata omnimodaq; notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat an, quantum sit subſtantia vel accidens, & quantitatis subiectum, &c. & tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo Metaphy. text. & commentario vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est, quòd secundum eam ad philosophum naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuscunque subſtantiæ, nisi forte aliqua subſtantia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & consequenter philosophia naturalis non esset de subſtantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac per hoc descendendo à mobilitate in communiad talem vel talem mobilitatē

tē in specialibus partibus philosophiæ naturalis non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quēadmodum adęqua ti subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omittenda sunt. Quoniam nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo quòd Metaphysicæ est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, quod mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum si est passio: sed eius fundamentum. Cùm enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomen sonat, quibusdam entibus repugnet, scilicet separatis à materia, & quibusdam non scilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari subſtantialiter: consequens est, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui. 10. siquidem Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit subſtantia, an in subſtantia, id est an sit de subſtantia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundum illud octaui Physicorum tex. commentar. vigesimoquinto, in omni motu corruptio est. Sanctus Thomas etiam ibidem inter subſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Aristoteles quoque in primo Physicorum tex. octauo. idem sentire videtur: dum dicit quòd ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophię naturalis: posset enim per illam rationē à naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consueтus Aristot. tum quia sa ltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum: sicut & quamlibet passionem subiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quòd sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Physicorū tex. commentario sexto non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modò non sint principia, sed ex principijs: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantùm distinguere oportet, quòd dupliciter entis nomine vti consueuimus. Primò, pro omni eo quod habet esse quocunque modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo quòd propriè esse dicitur: hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod propriè fit eius siquidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autem quòd propriè fit, vt 7. Metaph. text comment. 28. patet, est compositum: siue subſtantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quòd sit propriè ens, & quòd sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma subſtantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile communius quàm sit corpus mobile, & quàm subſtantia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia cōposita, quæ solùm mutabilia sunt siue sint subſtātialia, siue accidentalia siue secūdum formā absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorū, quantò ens aliquē gradum cōcomitās prius est illo: dato etiam quòd ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: quoniam sicut subſtantia: rationalis abstractius quid est, quàm animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quàm subſtantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly subſtantia, abstractius est ens mobile. Vnde quēadmodum concedens subſtantiam rationalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis subſtantia esset corpus an animal, & cætera & continuè ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descenderet, dum à subſtantia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur. sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit subſtantia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in re mutabili considerari possit, & quòd sit corpus mutabile, & quòd sit subſtantia mutabilis, & quòd sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti philosophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut subſtantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quēadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, subſtantiam ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile, & intransmutabile carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum mēbrum quod vnius est quidditati, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatū dicimus. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quòd eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quòd his nominibus conueniētissimè significatur.

¶ Primo probatur tripliciter. Primò sic: Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non subſtantia aut corpus naturale seu mobile, est adęquatum subiectum primarum passionum naturalium: ergo, & cætera. Maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physica, vel saltem vna de primis, aut eis æquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectū transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principijs: sed tantùm ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobile est subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarū passionum naturalium: quòd erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quòd oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex primo physicorum per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formā, & priuationem. oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatū subiectum primò sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaphy. à textu 19. vsque ad text. 29. dicuntur, scilicet quòd materia, forma, & priuatio ad genus subſtantię non arctantur, sed materia, forma & priuatio generis subſtantiæ sunt principia propria subſtantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quòd quemadmodum principia propria subſtantiæ cōtinent propria principia cæterorū generum, quia sunt causæ eorum (vt ibidē docet Aristo.) sic subſtantia mutabilis continet omne quātum & quale mobile & transmutabilitas subſtantiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, forma & priuatio excedant subſtantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo, Primò: quia falsum est, quòd principia propria subſtantiæ mutabilis sint principia principiorū cæterorū generum mutabilium. Quamuis enim sit verū & expressum in 11. Mat. cap. supra dicto q̄ per se principia essendi in genere subſtantiæ sunt principia principiorū essendi in cęteris generibus: id est, q̄ materia & forma subſtantriæ sunt causæ materię & formę in quantitate & qualitate, &c. Veritati tamen aduertatur, q̄ per se principia transmutabilitatis subſtantialis sint principia principiorum trāsmutabilitatis aliorum generū. Priuatio enim in genere subſtantiæ, quæ est per se principium non subſtantiæ, sed transmutationis subſtantialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principiū priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile secūdum locum, habet omnia propria principia, scilicet materiam, formā & priuationem: cœlum autem subſtantialiter non habet nisi duo principia, quę sunt essendi per se principia. siue ibi sit materia: quę est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nulla enim modo est ens mobile subſtātialiter. Secundò: quia dato, quòd esset talis inclusio virtualis, adæquatum tamen subiectum transmutabilitatis: & similiter adæquātū principatum ex materia, forma & priuatione, non subſtantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quādo aliqua proprietas vniuersalis secūdū prędicationē habet subiectū adęquatum secundū prędicationē, in quo reperitur causa, secūdū quā ineſt quibuūscq; proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundū quod ipsum. Nec est requirēdū pro primo subiecto illi⁹ illud ad quod per viam resolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæteriſque illa passio ineſt. Nulla etiam posset poni proprietas communis alicui analogo ad subſtantias & accidentia: cùm accidentia & eorum proprietates & principia in subſtātijs virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quòd in se est subiectum adæquatum transf-

mutabilitatis in seipso adæquatè, claudit propria principia trãsmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniam propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in cõmuni, sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo quod priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proptrum, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secundo probatur propositũ, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nõ corpus mobile, sed ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. sexti Phy si. vbi probatur quòd omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tum ex eo, quòd si corpus mobile ponitur adæquatũ subiectũ, oportet supponi mobilitatem coniunctam esse corpori, aut vt rationem formalẽ, aut vt passionem: tum ex eo quòd oportet supponi corpus coextẽdi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adequatum scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est ratio Sancti Tho. in primo Phylic. nũquam enim dixit ipse, quòd philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, nõ egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit quòd probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertẽdũ est primò, quòd subiectum adæquatum scientiæ resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet & quòd sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quòd sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam cæterorum, & quòd sit principium cognitionis in nobis, siue ad latẽtes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. cõ. 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in sciẽtia: & innatum est nobis, quòd oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phys. cõ. 4 dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscẽdi. Et propterea S. Tho. dixit, q̃ ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinẽ. Aduertendum est secundò, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatẽ esse coniunctã corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniunctam corpori: ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur subiectum adæquatum, nihil refert quod horũ dicatur: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectũ: ita deficiẽte coniunctiõe illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quę prẽhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexè significatum induat rationem subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se coniunctum alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret: cùm ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autẽ sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi, nisi omne tale ineſse illi supponatur: quoniã omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigũt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectũ est corpus mobile, oportet in hac sciẽtia quę de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quid vt formale se habet, cõiunctum esse corpori per se, vel vt passionem vel vt rationẽ formalem. Neutrum autem horũ fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse: imaginari enim non potest, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius, id quod communius illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod complexum vel complexè significatũ habeat rationem adæquati subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari scientiæ, quàm id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali. alioquin si materiale rationem formalis contraheret, scientia, quæ adæquatæ rationem formalem respicit, subiectum suum excideret: nihil autem refert, vt dictum est, coextensionem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quòd mobile, adæquatum subiectum ponatur philosophiæ naturalis, oportet philosophiam, quæ de mobili in eo quòd mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum sibi subiectum, quãuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationem nõ haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quandiu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta sanctũ Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum cõplexum, aut cõplexè significatũ, probat eam coniunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia constitueret sibiipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualet maiori sancti Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat: id est, constituit, vel componit sibiipsi subiectũ: loquendo enim de subiecto cõplexo, æquiualet dicere, nulla scientia cõponit aliquid, vt sit suum subiectum: & dicere, nulla sciẽtia probat suũ subiectum, apud formaliter tenentes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, constitueret subiectum suũ. ergo, etc. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionẽ mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationẽ habere non potest. Omissa autem verborum solicitudine, directè syllogizãdum est sic: Nullum coniunctũ, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatum illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile nõ est subiectum in philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo quòd omne coniunctum, quod ponitur adæquatum subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquanti scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur cõiunctum per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Physi. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuersalis cõiunctio mobilis cum corpore & processu philosophiæ naturalis, maximè in secundo Physic. & secundo tractatu primi de Cœlo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duæ cõtra rationẽ hãc obiectiones excludẽdæ. Prima est, quia non videtur verum, quòd in sexto Phy. probetur, omne mobile esse corpus: eo quòd in tex. 32. probatur tantũ omne mobile esse diuisibile. Constat autẽ, quòd si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habent diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile cõmunius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horũ dicitur, quòd quianõ cadit in intellectu humano, quòd aliquid supponatur esse corpus, de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddam quantitate molis: ideo si in philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nõ potest esse corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat, quòd non habetur: ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physic. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessariò consequens conclusionem formaliter concludam, relinquitur maius inconueniens, quòd scilicet omne mobile esse corpus, longe remotius est à philosophiæ principio: vtpote 3. cœli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtrunq; cõcludi propositionem indistinctè intelligũt. vnde Auerroisin primo cœli, commen. 5. dicit, Probatũ est in sexto Physic. quòd omne mobile est corpus, etc. Ad secundũ verò dicitur, quòd licet ens sit cõmunius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) nõ tamen est sic cõmunius, quòd alicui insit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundò dici (licet in idem recdeat) quòd in sexto Physic. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quàm mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quòd corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cùm oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex Metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, cõcluderet hoc non posse supponi in ipsa: si autẽ à Metaphysi. tractatur, vt Auer. dicit secũdo Phy. cõmen. 4. hoc etiam cõcludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota, & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi debeant si impugnentur: vt in primo Physic. tex. commen. 12. dicitur.

¶ Tertiò probatur idẽ autoritate: & primò Aristo. in 3. Physi. vbi in diffinitione motus nõ posuit corpus aut substãtiã, sed ens in potẽtia, etc. Ex quo arguitur sic: Id est subiectũ philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorũ accidẽtiũ naturaliũ: quia tale est proprium subiectũ eorũ, vt patet in septimo Metaph. tex. 15. sed nõ corpus nec substantia sed ens in potẽtia secundũ quod in potentia (quod idẽ est quod ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorũ accidentiũ naturalium: scilicet motus, etc. ergo ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Et cõfirmatur hoc idẽ ex primo Physi. tex. 11. vbi supponendũ dicitur in Philosophia omnia aut quædam moueri, & non omnia aut quædã corpora, etc. Secundò autoritate Auerrois, qui scilicet non solicitus de vocabulis in 3. Metaphy.

taphysic. commen. primo ens mobile. & in 12. eiusdem commen. 5. corpus mobile, & in procœmio Physic. res sensibiles subiectum philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum pondeari voluerit in secundo tamen Physic. expresè docet aliquid prius esse subiectum esse philosophiæ naturalis: dum dicit com. tertio: Et sciendum est, quòd subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cùm sint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mundi. Ex quo habetur quòd apud ipsum consideratio de corpore nobili differtur vsque ad librum de cælo & mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in tex. com. secundo. Et rursus habetur subiectum Physicæ esse commune corpori & alijs, de quibus cõsiderat naturalis: vt prima ratione assumpsimus. Nõ ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturatibus omnibus est subiectũ philosophię: quod ens mobile esse ex prima rãtione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophiæ naturalis: non autem significata per substantiam, aut corpus naturale vel mobile vel sensibile. Quòd autem illis vocabulis contenientissimè significetur, sic patet: Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur quàm sensibilis: quoniam admisso ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectione: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile. Supposito autem ente mobili, philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quam naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nã supposito ente naturali, adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addatur ipse Arist. testatur in primo Physi. tex. 11. cõtra Parme. & Melissi, concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem subiiciatur, omnia aut quædam naturalia moueri. Tum quia subiectum notissimè debet supponi, & cõstat diffinientia notiora esse diffinito: vnde cùm motus naturã diffiniat, quòd clarè significatur per ens mobile, obscurè importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motũ oportet venire. Tum quia nominibus vtẽdum est vt plures, 2. Topic. vsitatissimum autem est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio. quòd si distinguendũ esset, & ens naturale, id est, habens in se principiũ motus supponendũ, cur non potius abq; glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimẽdo? præsertim quòd secundi Physic. principium anticipandum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

Argumentũ. NVNC QVARTO Super est argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidenti, non est contra sanctum Thomam, nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnã analogicè entibus mobilibus omnibus, s. substãtijs, quãtis, & qualibus, & cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppositum non concludat cõtra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse inquantum est ens mobile, aliud est à seipso, inquantum est substãtia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas communiter sumpta, (vt de eã hac loquimur quæstione) non est passio, sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quę suprà adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd possibile substantiale prædicatum est entium, à materia sumptum. non enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum consequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalẽ idem sonat quod possibilitas apud Physicũ: vt exercitatis in istis scientijs, non autoritatibus notum est. Sed quia hoc non est à prædecessoribus discussum, & vt nouum nõ facilè acceptabitur, sic debiliter firmatũ: ideo secũdò dicitur, quòd si mobilitas sit passio, adhuc subiectum Philosophiæ conceditur esse vnius rationis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsionem respondetur tripliciter. Primò, quòd quamuis in scientijs à priori procedentibus subiectum debeat esse primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in sciẽtijs à posteriori doctrinam faciẽtibus qualis est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in procœmio, & in commentarijs primi Phycorum commentario secundo. Sufficit enim quòd sit primò & maximè notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primò Poste. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo, potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per communia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionem: vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionem, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verũ & cõceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quam per passionem, sicut ratio illa cognoscitur.) respõdetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, nõ attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentiæ latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidentiam ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequenter maiorem cæteris. Et vere sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa: propter quod autem vnum quodque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oporteret omnino esse primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autẽ non sic est. tantùm imperfectionis scientiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare aliquod subiectum & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque: sed eos tantùm, qui genus scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit; nullo modo est possibile: vt ex his, quæ scripsimus super caput 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfectam & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit quòd respectu entis non est possibile: cùm nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obijciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: quia tractatum illum forte nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectũ, quàm quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam adæquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad æquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum: & quo præstas ingenij acumine, discuti dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in vllo vnquam genere cultum repentinùmque sit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS
de Nominum analogia in vndecim capita diuisus.

1 *Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.*
5 *Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.*
7 *Qualis analogorum secundum analogi nomen diffinitio.*
8 *Qualis sit in analogo comparatio.*
9 *Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.*
10 *Qualiter de analogo sit scientia.*
11. *De cautelis necessarijs circa analogorum nomina intellectum & vsum.*

CAPVT PRIMVM.

Quemplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius obscuritate, & à nostri æui flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractum edere intendo. Et siquidem eius notitia necessaria, adeò, vt sine illa nõ possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in alijs scientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod si vllo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel indistinctionis, vel ordinis, vel conceptus præcisi vnitate, cum inæquali participatione constituunt: & dicendis nanque patebit opiniones huiusmodi à veritate, (quæ vltro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶ Analogia igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. Adeò tamen extensum distinctumque est, vt multa nomina analoga abusiuè dicamus: & multarum distinctionum adunatio si fieret, confusionem pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, vnica diuisione trimembri omnia comprehendemus, & à minus propriè analogis ad verè analoga procedemus.

Triplex analogia.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogia attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem & vsum Aristot. vltimus modus tantùm analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analogia inæqualitatis.

¶ Analoga secundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomen commune est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones cõsideret nominum, iste autem naturas. vnde & in 10. Metaphy. text. comment. vltimo Aristot. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens vnitatem rationis seu conceptus tantùm. Et in 7. Physicor. tex. commen. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnam naturam simpliciter, sed multas compatitur sub se naturas ordinem inter se habentes: vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multùm consueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis, & corpore, etc. Hanc analogia S. Thom. in primo sentent. distinct. 19. vocat analogiam secundum esse tantùm, eo quòd analogata parificantur in ratione significata per illud nomẽ commune, sed non parificãtur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno quàm in alio cuiuscunque generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Non solum enim plãta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auerrois in commen. 22. Metaphysic. dicens, cum vnitate generis stare prioritatem & posteriorita tem eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocantur: quia considerata in æquali perfectione inferiorum: per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vsum venit, vt quasi synonime dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamen vocabulorum hæc est: quoniam dici per prius & posterius, superius est addici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo inueniantur vnitas, abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, non oportet determinare: quoniam vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis, quid.

ANALOGA Autem secundum attributionem sunt, quorum nomen est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omnium in quantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquantum sanum subiectum dicet sanitatis: vrinam verò, inquantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet: Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum: vocando pro nunc causam exemplarem, causam formalem. Contingit siquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundum aliquam vnam denominationem, attributionem, diuersimodè habere: vt patet ex exemplis ipsius Aristot. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaphy. text. comment. 2. ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem positum. ad materialem autem analogia entis ibidem subiunctum. Ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic. cap. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinatè se consequentes: scilicet quod analogia ista fit secundum denominationẽ extrinsecam tantùm: ita quòd primũ analogatorum tantùm est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsecè. Sanũ enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur non à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illo animalis sanitate significatiuè vel causaliter, etc. Medicatiuũ quoque vocatur à medicinali arte deriuatũ, medicum formaliter denominat. Instrumenta verò & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, etc. Boni quoque ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione sectum bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, quòd hæc huiusmodi analogiæ conditio, scilicet quòd non fit secundum genus causæ formalis inhærentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomen quod est analogum per attributionem, est cõmune analogatis, sic quòd primo tãtum cõueniat formaliter: cæteris autem intrinseca denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quòd omne nomen analogum per attributionem vt sic, vel inquantum sic analogum commune est analogatis sic, quòd primo cõueniat formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus subſtantijs & accidentibus, etc. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiuè vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes, etc. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Primum analogatum.

¶ Et ex hac cõditione statim insertur alia: scilicet quòd illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnum non solùm ratione, sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, secundum quòd analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumũtur analogata particulariter, illud vnum necessariò est vnum numerò verè & positiue. Si autem sumantur vniuersaliter, illud vnum necessariò est vnum numero negatiuè, id est, non numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddam & non vnum numero. Verbi gratia: si sumantur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vnam numero verè esse. Sortes enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem: medicina, quia illam fecit: vrina, quia eandem significat, etc. Si verò sumantur animal sanum in communi, & vrina sana in communi, & medicina sana in communi: sic formaliter loquendo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur non est vna numero in se: quòd causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & alijs huiusmodi: sed est vna numero in illis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & diæta: quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id, à quo denominatio sumiturin denominatis sicut vniuocum multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnum ratione tantùm, & non numero, in suis vniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

Primum analogatum ponitur vt caterorum ratio.

¶ Ex hac autem conditione infertur alia: scilicet quòd primum analogatum ponitur in ratione cæterorum, secundum illud nomen analogum: quoniam cætera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ, etc. inquantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt, & simile est de alijs iudicium. Ex hoc autem sequitur vlterius, quòd nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis nõ habet. Et consequenter, quòd nec conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abstrahentem à conceptibus analogatorum habet: sed sola vox cum idẽtitate termini diuersimodè respecti communis est. Ita quod

cum in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogum terminum quidem distincte significat (vt sanum sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè & confusè imp tat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostendat: cæteros aute. ôfuse, & per reductionem ad primum. Sanum em respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significatis causantis, &c. sic in vna voce sanitatem distinctè importante cõfundit: vt respectum primum, s. habentis seu subiecti distinctè significet. Sanum enim absolutè dicimus sanitatem habẽtem, vt subiectum cæteros autem respectus indeterminatè importat & per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, scilicet quòd commune est omnibus analogatis nõ secundum vocem tantum: & quòd simpliciter prolatum stat pro primo: quod nõ est prius primò analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

Analogia hæc cæteris omnibus attributi.

¶ Diuiditur autem à S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum: & in analogiam vnius ad alterum: vt vrinæ vel medicinę ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: quoniam hoc circuit analogia secũdum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomẽ analogum, quãdo ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & quãdo secũdorum analogorum vnum hinc & alterum inde ponitur, secũdum quodcunq; genus causæ analogia fiat. Primo em & cæteris sic commune est analogum, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autem analogatis sic commune est nomẽ analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat: primum scilicet ad quod omnia secũda attribuũtur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum: quia nõ inter se est attributio, sed ad primum. Appellatur autem analoga secundum attributionem à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamẽtorum patet: vbi animal æquiuocum dicitur ad animal verum & pictum. Animal em pictum nõ purè æquiuocè, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur: & in ratione eius inquãrum animal manifestè patet verum animal dicitur: & in ratione eius inquãrum animal manifestè patet verum animal accipitur. Quæreti em, quid animal pictum in eo quòd animal? respõdebitur, imago animalis veri. A Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum, aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicũtur: vt pluries in metaphysica patet & expresse in 1. Eth. huiusmodi nomina cõtra analoga distinguũtur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autem vocãtur analoga vel æquiuoca à cõsilio. Hãc analogiam S. Thomas. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum intẽtionem, & nõ secundum esse, eo quòd nomẽ analogum nõ sit hic commune secundum esse, id est formaliter: sed secũdum intẽtionem id est secundum denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi in primo, de cæteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur quia proportiones diuersas ad vnum dicunt extẽso proportionis nomine ad omnem habitudinem: abusiua tamen loquutio hæc est, quamuis lõgè minor, quàm prima. Quomodo autẽ de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demõstrationes, & consequẽtiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis cõsuetudine patet. Oportet em significationes diuersas prius distinguere (propter quòd ambigua apud Arabes hęc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circũferentiam diuersis proceditur vijs.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EXABVSIVE igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorum nomẽ est commune, & ratio secundum illud nomẽ est proportionaliter eadem. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomẽ commune est, & ratio secũdum illud nomẽ est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam (secundum quod dicimus quatuorduplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria. vtrobique enim dupla proportio est, &c. Transtulerunt tamẽ Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commensurationis capacitatis, &c. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hęc, s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidem, quãdo nomen illud commune absolutè vnam habet rationem formalem, quæ in vnum analogatorum saluatur, & per metaphoram de alio dicitur: vt ridere vnam secundum se rationem habet, analogum tamen metaphoricè est verò risui, & prato floréti, aut fortunæ successui. sic em significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiam tradẽs. Propriè verò fit quãdo nomen illud commune in vtroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in comm. 7. 1. Ethi. ait, proportionaliter de eis dicitur.

Analogia hæc cæteris omnibus attributi.

¶ Præponitur autem analogia hęc cęteris antedictis dignitate, & nomine. Dignitate quidem: quia hæc fit secundum genus causæ formalis inhærentis: quoniam prædicat ea, quæ singulis inhærent. Altera verò secũdum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem: quoniam analoga nomina apud Græcos (à quibus analogiæ vocabulum habemus) hæc tantùm dicuntur: vt ex Aristot. etiam colligitur, quia in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in princip. 4. & in 7. text. com. 15. In quinto autem Metaph. cap. de vno in tex. 12. diffiniẽs vnum secũdum analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnum proportione: & diffinit esse ea, quæcunque se habent vt aliud ad aliud, aperte insinuãs illam esse proprie analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur translatione, dicente. Illa quæ sunt vnum secundum æqualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem, vbi Auer. exponẽs ait. Et illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum secundum proportionalitatẽ: sicut dicitur, quòd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, est vna. In secũdo quoq; Poste. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia analoga vocat. Et quod plus est in 1. Eth. cap. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicũtur, ait. Non assimilantur à casu æquiuocis, sed certè ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina cõtendere, vel magis secundum analogiam. Et subdẽs exemplum analogię dicit: Sicut em in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligẽti lectori nõ solùm nomẽ analogiæ hoc, quod diximus, sonare docuit, sed præferenda esse in prædicationibus metaphysicis hãc insinuauit analogiam in ly magis: vt Sãct. Thomas ibidem propter supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem secũdum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia nõ scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absque arte discuntur. Accidit q; huiusmodi ignorãtibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Arist. tempore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: quoniam blasphemare ferè videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicẽs secundum proportionalitatem communes exponit. Cùm tamen Auer. dicat super prædicto text. Et dignius his tribus modis est: vt sit nomẽ boni de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hæc analogia secundum esse & secundum intentionem: eo quòd analogata ista nec in ratione communis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quàm in esse eiusdem *proportionaliter cõueniunt. Sed quoniam, vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc est, accuratè distinctéq; dilucidanda est per plura capitula.

** Aliàs, proportionalitati.*

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

QVONIAM Autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores cõceptibus & nominibus sunt) dicimus quòd nomine æquiuoco diuersę res significãtur, quòd vt sic non nisi voce adunãt. Vniuoco verò diuersæ res ita significantur, quòd vt sic ad rem in se simpliciter, vnam, abstractam & præcisam in esse cognito ab eis, adunãtur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionem vnam vniuntur. Vocatur autem in proposito res non solùm natura aliqua: sed quicunq; gradus, quęcunq; realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc est differentia quòd res fundantes vniuocationem sunt sic ad inuicem similes, quòd fundamentum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita quòd nihil claudit in se vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamẽtum vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum æquè abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundãtes analogiam, sic sunt similes, quòd fundamẽtum similitudinis in vna diuersæ est rationis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd vnius ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamen secundum proportionem: propter quòd eadem proportionaliter vel analogicè dicuntur. Et vt omnibus posſint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo, & cætera animalia: quia habent in se singulas naturas sensitiuas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundum rem esse, & mutuò similes: sic quòd in quocunque extremo (puta homine aut leone) consideratur secùdum se animalitas, quæ est similitudinis fundamẽtum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in vno quòd non in alio, ideo & in rerum natura fundãt secundum suas animalitates similitudinem vniuocam: quæ identitas generica vocatur: & in esse cognito adunãtur nõ ad duas vel tres animalitates, sed vnam tantum: quæ animalis nomine in concreto per se primò significatur, & vniuocè vocatur communi nomine animal. Omnium siquidem eorum, secundum quòd naturas sensitiuas habent in distincta omnino est ratio: quæ illius rei, quam animalitatem vocauimus, adæquata est diffinitio. Substantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia nõ habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem (quoniam supra substantialitatẽ nihil amplius restat: ideo nullam substantialitatem vniuocantem inter se compatiuntur Et quia cùm hoc, quòd non solùm eorum quidditates sunt diuersę, sed etiam primò diuersæ retinent similitudinem, in hoc, quòd vnumquodque eorum secundum suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt commẽsuratas his proprijs esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunatur ad tot res, quot sunt fundamẽta proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem, entis nomine, & analogicè communi nomine vocãtur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoque mẽtalis non eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis: quoniam nomen vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnum tantùm cõceptum in mente habent perfectè & adæquatè eis correspondentem: quia fundamentum vniuocæ similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in vno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis vero quoniam fundamenta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationum simpliciter, & eiusdem secùdum quid (id est, secùdum proportionem) oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere quòd analogo & suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti, quod sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum, vt sic, simile est alteri, consequens est, quòd conceptus repræsentans vnum: re præsentet alterum: iuxta illam maximam, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia verò talis similitudo secundum proportionem tantùm est, quæ diuersam rationem in altero fundamẽto habet cõceptus perfectè repræsentans vnum analogatorum à perfecta repræsentatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum cõceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mentales, verum est diuersimode: quamuis, simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autem hoc quoniam cũ contradicendus analoga omnino carere vno cõceptu mẽtali sermo est, vnũ eorum conceptum absolute dicere nõ est reprehẽdendum. Propter quod oportet solerti diſcretione lectorem vti: quãdo inuenitur scriptum, quod analogata cõueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analogo non conueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorũ, vt sic, vnus est conceptus perfectè & adæquate eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogorum vt sic vt plures necessariò sunt cõceptus perfectè ea repræsentantes, & vnus est conceptus imperfectè repræsentans. Non ita quèd sit vnus conceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quoniam secundum veritatem nomen illud vniuocum esset, sed ita quod conceptus vnus repræsentans perfectè alterum analogatum vt sic, imperfectè repræsentat reliquum. Quo ad vocem autem, non est inter analoga & vniuoca differentia.

Nota diſt. analogi ab analogatis. ¶ His autem prælibatis, intentum facile patere poteſt: quomodo ſcilicet diſtinguitur analogum, puta, ens ab analogatis: puta, ſubſtãtia, quantitate & qualitate. Vniuocum enim, puta animal, diſtinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) & quo ad rem ſignificatam ſeu cõceptum obiectiuum, & quo ad cõceptum mẽtalẽ ſicut vnum ſimpliciter abſtractum, &c. à multis ſimplicitur, &c. Analogum verò quo ad rem ſeu obiectiuum conceptum diſtinguitur ſicut vnum proportione à mutlis ſimpliciter, vel (& idem eſt ſicut multa & ſimilia ſecundũ proportiones à multis abſolutè: verbi gratia, Ens diſtinguitur à ſubſtantia & quantitate: nõn quia ſignificat rem quandam eis communẽ, ſed quia ſubſtantia quidditatem tãtùm ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quantitas quidditatem quantitatis abſolutè ſignificat: ens autem ſignificat ambas quidditates ſimiles ſecũdum proportiones ad ſua eſſe: & hoc eſt dicere vt eaſdem proportionaliter. Quo ad cõceptum autem mẽtalem adæquatum hoc quoquè eodem omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptum verò metalem imperfectum, quamuis diſtinguatur ſicut vnũ ſimpliciter à multis ſimpliciter, non tamen ſicut vnum abſtrahens in repræſentando ab illis multis quemadmodum in vniuocis contingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis, ſecundum quòd ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquatè repræſentatiuus, & à qualitatis quidditate non abſtrahens, cæterorum verò (puta quãtitatis & ſubſtãtiæ) imperfectè tantùm eſt repræſentatiuus, inquãtum eis ſimilis proportionabiliter eſt.

Caput v.

Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.

Oportet autem Expræmiſſis oſtẽdere, qualiter analogum abſtrahat ab his, quibus commune ſecũdum analogiam dicitur: puta, qualiter ens abſtrahit à ſubſtãtia & quãtitate. Inſurgit ſiquidem difficultas quædam in re hac & ex parte rerum, & ex parte cõceptus. Ex parte ſiquidẽ rerũ: quia videtur analogi nominis res ſignificata, eodem abſtrahibilis & abſtracta modo quo res vniuoco nomine ſignificata. Quoniã cùm (vt in 5. Meta dicitur) vnum in qualitate faciat ſimile, nulla apparet ratio cur à quibuſdã ſimilibus ſit vna res abſtrahibilis, & à quibuſdam nõ, licet euidẽs ratio, ſit cur ab his ſimilibus, puta Sorte & Platone, abſtrahibilis ſit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus vna. Vnde ſi ſubſtãtia & quãtitas aſſimilãtur in hoc, quòd vtraq; eſt ens, & cõquẽritur in eis eſt aliquid vnũ, quod eſt fundamẽtum illius ſimilitudinis, quid vetat ab eis abſtrahi rẽ vnã utriq; communẽ? Ex parte verò cõceptus, quia videtur eodẽ modo cõceptus, analogi abſtrahere ab analogatis ſicut vniuocũ ab vniuocatis, eo quòd analogum nomen importat in cõfuſo ſingulas proportiones analogatorũ, & diſtincte nõ ſignificat niſi proportionẽ in cõmuni. verbi gratia, ens nõ ſignificat habẽs ſe ad eſſe ſic vel ſic, puta vt ſubſtãtia, aut vt quãtitas: ſed ſi proportionale nomẽ eſt, ſignificare videtur habẽs ſe ad eſſe ſecũdum aliquam proportionẽ, quęcũq; ſit illa. Hoc autẽ cõſtat eſſe æque abſtractum à ſubſtãtia, & à quãtitate: & cõſequẽter per modum vniuoci in analogis abſtractio conceptus apparet.

Vt autem Euidẽs fiat huius ambiguitatis determinatio: ſciẽdum eſt, quòd licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cũ dicimus intellectum abſtrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abſtrahere ab homine & equo: eò quod tũc ſignificat ipſam intellectus operationem attingentem in eis vnũ & nõ alio: nũc verò ſignificat extrinſecam denominationem abiſta intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur. In vnum tamen & idem ſemper tendit: quoniam ſemper ſonat intelligi vnum, nõ intellecto altero. Ideoq; nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quomodo res ſignificata analogo nomine intelligi poſsit, non cointellectis analogatis: & quomodo conceptus illius habeatur abſque conceptibus iſtorum. cùm igitur ex ſupradictis, & ex ipſo analogiæ vocabulo pateat, quòd analogo nomine non ſimpliciter vna res, ſed res proportione vna ſignificatur: talis autem idem eſt quod res diuerſæ, vt ſimiles proportionaliter, facilè deduci poteſt, quòd, res analoga poteſt, quidem intelligi nõ cointellectis, analogatis, & cõſequẽter abſtrahere ab eis. Sed nõ ſicut in vniuocis res vna (puta natura ſenſitiua, ſeu animal intelligitur nõ cointellectis omnino natura humana & equina, vt ſic) ſed ſicut duæ res vt proportionaliter ſimiles intelligũtur, nõ cointellectis ipſiſmet duabus rebus ſecundum ſuas proprias naturas abſolutè. Ita quòd analogi abſtractio non conſiſtit in cognitione vnius & non in cognitione alterius: ſed in vnius & eiuſdem intellectione vt ſic; & non in intellectione abſolutè. verbi gratia, entis abſtractio nõ cõſiſtit in hoc, quòd entitas apprehẽditur & ſubſtãtia aut quãtitas nõ: ſed in hoc quòd ſubſtãtia, aut quãtitas apprehẽditur, vt ſic ſe habet ad proprium eſſe: ſecũdum hoc eam ſimilitudo proportionaliter attẽditur: & nõ apprehẽditur ſubſtãtia, aut quãtitas abſolutè. Et ſimile eſt de alijs reb⁹ analogis, quales ſunt ferè omnes Metaphyſicales. Vnde cõcedi poteſt, rem analogam abſtrahere, & nõ abſtrahere ab analogatis diuerſimodè. Abſtrahere qui dem, pro quãto abſtrahit ab eis quem admodum res vt ſic, id eſt, res ſimilis alteri proportionaliter abſtrahit à ſe abſolutè ſumpta. Nõ abſtrahere verò, pro quãto res vt ſic accepta ſeipſam neceſſariò includit. & abſque ſeipſa intelligi nõ poteſt: Quod de vniuocis dici nõ poteſt: quia res vniuoca abſque alijs quibus eſt vniuocè communis, intelligitur, ſic quòd eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

OBIECTIONI Autem ad oppoſitum adductæ ex analogæ *vnũ proportionaliter ſimili ſicut*

ſimilitudinis natura, facilè satisfit, dicendo, quod cùm vnum multipliciter dicatur, non oportet omnem ſimilitudinem attendi ſecundum vnum ſimpliciter, ſed quandoque ſufficit, quòd vnum ſecundum proportionem faciat ſimile. Vnum autem proportionaliter non dicit ſimpliciter vnum, ſed multa ſimilia ſecundum proportiones, à quibus ideo nõ poteſt abſtrahi res vna ſimpliciter: quia ſimilitudo ipſa proportionalis tantum eſt & fundamentum non eſt vnum niſi proportionaliter. De ratione ſiquidem vnius proportionaliter, eſt habere quatuor terminos: vt in quinto Ethicor. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua ſimilitudo proportionum ſit inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema ſunt) neceſſariò eſt, & conſequenter vnum proportione nõ vnificatur ſimpliciter, ſed diſtinctionem retinens, vnum pro tanto eſt, & dicitur, pro quãto proportionibus diſſimilibus diuiſum nõ eſt. Vnde ſicut non eſt alia ratio quare vnum proportionaliter nõ eſt vnum abſolutè, niſi quia iſta eſt eius ratio formalis: ita non eſt quærenda alia ratio, cur à ſimilibus proportionaliter non poteſt abſtrahi res vna, hoc enim ideo eſt, quia ſimilitudo proportionalis talẽ in ſua ratione diuerſitatem claudit. Et accidit vlterius procedentibus, vt quærant id, quòd ſub quæſtione non cadit: vt quare homo eſt animal rationale, & cætera.

DE ABSTRACTIONE Quoque cõceptus eodem dicẽdum eſt modo, abſtrahit enim cõceptus analogi nominis nõ ſicut vnum ſimpliciter, ſed ſicut vnum proportione: ſeu ſimile ſecũdum proportiones à multis abſolute. Sed quia obijciendo tãgitur de abſtractione cõceptus analogi à ſpecialibus conceptibus illius analogiæ, et abuſiue analogata ibidẽ vocãtur partiales analogi ratõe, ideo diligẽter cauẽdum eſt, ne apparẽtia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. Sciendum ſiquidem eſt, quòd licet in analogis ſecũdum attributionem in hoc omnia analogata cõueniãt quòd eandem formam omnino reſpiciũt: ita quòd nõ ſolùm conueniunt in vno termino, ſed in hoc quod eſt reſpicere illum. Erroneum tamẽ eſt, analogo per attributionem cõceptum vnum reſpectus in communi ad illum terminum per abſtractionem à tali & tali reſpectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantum ſanum, vrina inquãtum ſana, & medicina inquantum ſana licet conueniant, & in ſanitate tanquam termino, cuius animal eſt ſubiectum, vrina ſignum, & medicina cauſa, & conuenant, in hoc, quòd reſpiciãt ſanitatem: quodlibet enim eorum ſanitatem reſpicit, licet diuerſimodè. Ab his tamẽ ſpecialibus reſpectibus nõ abſtrahitur reſpectus in communi ad ſanitatem, importatus ſani nomine: in cuius reſpectu omnes ſpeciales reſpectus ad ſanitatem, confuſè & in potentia claudãtur. Falſum enim eſt, quòd ſanum ſignificet hoc quod dico, reſpiciens, vel aliqualiter ſe habens ad ſanitatem. Tum quia ſic Sani nomen vniuocum verè eſſet ad vrinam & animal, etc. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc eſt contra intẽtionem dicentium, vrinam aut diætam ſanam. Percunctantibus ſiquidem, quid eſt vrina inquantum ſana, non reſpondetur, reſpiciens ſanitatem: ſed omnes reſpectum illum ſpecificant, reſpondentes ſignum ſanitatis, & ſimiliter de diæta reſpondetur, quòd eſt conſeruatiua ſanitatis, etc. Tum quia contra omnes & Philoſophos & logicos hucuſque à me viſos hoc eſt. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauẽdus eſt error: ita in analogis ſecũdum proportionem (quæ ſola ſimpliciter analoga ſunt) ſimilis cauendus eſt error, ex ſimili cauſa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodque eorum commenſuratum ſeu proportionatum eſt, licet diuerſimodè credi poteſt quòd ab his ſpecialibus proportionibus abſtrahatur proportionatum in cõmuni, & nomine analogo ſignificetur. Ac per hoc analogũ habeat conceptũ vnũ, in quo confuſè & in potentia claudãtur omnes ſpeciales proportiones analogatorum: verbi gratia, vt quia ſubſtãtia proportionata eſt ſuo eſſe & ſimiliter quãtitas & qualitas, licet diuerſimodè: ideo à ſubſtãtia, quantitate & qualitate, diuerſimodè proportionalitas ſuis eſſe, abſtrahatur res ſiue quidditas proportionem habens ad eſſe: qualiſcunque ſit illa proportio, & hoc ſit entis primarium ſignificatum, in quo omnes ſpeciales proportiones ſubſtãtiæ, quantitatis & qualitatis, & cætera, ad ſua eſſe confuſè claudantur & in potentia.

¶ Sed hoc falciſsimum eſt. Tum quia hoc quod dicitur, ſcilicet res proportionata ad hoc quòd ſit, non eſt res vna ſimpliciter etiam in eſſe obiectiuo, niſi chimerice. Tum quia proportionalia nomina vniuoca eſſent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & cõſequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnum ſimpliciter eſſe nõ compatitur, & ſic eſſent proportionalia & nõ proportionalia: quod intellectus capere non poteſt. Tum quia cõtra Ariſt. autoritatem in ſecundo poſt inferius adducendam, & adductam ex primo Eth. & S. Th. & Auer. & Alber. expreſsè eſt. Vnde cõfuſio, qua analogũ tam ſecundũ attributionẽ, quã ſecũdũ proportionem importat ſpeciales habitudines aut proportiones, non eſt cõfuſio plurium conceptuũ in vno communi conceptu: ſed eſt cõfuſio ſignificationũ in vna voce, licet diſformiter. Quoniã in analogia Attributionis vox analoga primũ diſtinctè ſignificat, cætera aũt cõfuſè. In

Caput vi.

Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.

Videbitur Autem Fortè alicui ex his, quòd prędicatio analogi de ſuis analogatis (puta entis de ſubſtantia, & quãtitate, aut formæ de anima & albedine, & cætera) ſit ſicut prædicatio æquiuoci de ſuis æquiuocatis ita quòd non ſit prædicatio ſuperioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, niſi ſola voce ſed eiuſdem de ſeipſo. Non eſt enim analogo res vna ſignificata, quæ in vtroque analogatorum ſaluetur abſque hoc autem prædicatio communioris aut ſuperioris nõ inuenitur ſecundum intrinſecam denominationem, ſeu exiſtẽtiam. Sic enim analogum ſecũdum proportionalitatem commune eſſe dictum eſt. Fouere quoque poteſt non parum opinionem hãc proceſſus iuxta primum Topic. Aut ſcilicet analogum eſt prædicatum conuertibile, aut inconuertibile ſecluſa vocis communitate. Et cùm conſtet non eſſe inconuertibile (quoniam ſubſtantia vt ſic ſe habens ad ſuum eſſe, quod ens de ſubſtantia dictum prædicat conuertitur cum ſubſtantia: & ſimiliter quantitas ſic commenſurata ſuo eſſe, cum quantitate conuertitur, & ſic de alijs) conſequens eſt, quòd analogum tanquam ſuperius, de analogatis prædicari non poſsit. Superioris enim intentionem ſuſcipere non poteſt, quòd conuertibile eſſe comprobatur. Et quoniam ſecundum veritatem analogum vt ſuperius prædicatur de analogatis, & non ſola voce commune eſt eis, ſed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod ſuperioris rationem habeat, ſufficit: quia ſuperius nihil aliud ſonat, quàm vnum prædicatum ad plura ſe extendẽs vnum autem non per accidens, aut congregatione (ſicut acervus lapidum) ſed per ſe, conſtat eſſe etiam vnum proportione: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, ſciendum eſt, quòd quia analogum medium eſt inter

Vniocum & purè æquiuocum, consequens est, quòd analogum idē aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmisso patet cap.) cosequens est, quòd comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnum secùdum rationem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic: Tam in æquiuocis quàm vniuocis & analogatis, quatuor inueniũtur, scilicet duæ res ad minus, æquiuocatæ, vniocatæ, aut analogatæ: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes. verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio istius secùdum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniũtur quatuor, scilicet homo & bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua bouis: quę animalis vniuocationem fundãt. In analogia similiter entis quatuor sunt, scilicet substantia & quantitas, & substantia inquãtum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata & vniuocata, & analogata eadem modo, quãtum ad propositum spectat in omnibus his distinguãtur, quia vbilibet ex opposito cõdistincta sunt: altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia, diuersimodè vnita aut distincta sunt. In æquiuocis naque rationes illæ, puta canis marini & terrestris sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso: & ideo sola voce communis aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illæ (puta animalitas in boue & animalitas in leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tamẽ omnino eædem sunt: ratio enim vnius est omnino eadem quod ratio alterius, & econuerso: & propter hoc id quòd prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur & superius homine & boue.

In analogis autem res analogiam fundãtes (puta quantitas vt sic se habens ad esse, & substantia vt sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eædem sunt non omnino, sed proportionaliter: quoniam vnius ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & econuerso. Est enim illudmet proportionaliter, id quod in substantia ponit, & econuerso: & propter hoc analogum (puta ens) nõ sola voce communi, maius aut superius analogatis est sed cõceptu (vt dictum est), proportionaliter vno. Ita quòd analogum & vniuocum cõueniunt in hoc: quòd vtrunq; communioris & superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuoce. Et meritò: quia fundamẽtum superioritatis vtrobiq; saluatur, vniuocatõis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ, id est super hoc quòd res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet nõ numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimodè, scilicet identitate rationis rei significatæ, id est, super hoc, quòd ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem, in vniuocis inueniri plu-
* Aliàs identitas tamen rationum, &c. ries dictum est: identitas tamen ipsa rationis * rationum inuenitur, est nanque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quàm vniuocum, puta animal sed alio modo: analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia sem per omnimoda identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Thomas superioritatis fundamentum aspiciẽs in 5. Meta. dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ, in hoc peccãt, quòd inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quòd ad hoc, quòd aliquis terminus denominetur superior aut communior, oportet vt rem vnam & eandem in vtroq; ponat: sed sophisma consequẽtis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet quòd dicat rem vnam & eãdem omnino. Et est semper sermo de identitate secundum rationem, seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent sub se non solùm vnitatem & idẽtitatem omnimodam, sed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione saluantur. Negandum est igitur quòd in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum est. Quantitas enim licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verùm quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepidè dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantùm prædicat, & vnum proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata compari. Vno modo absolutè. & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur: quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera: & sic cum nullo analogato conuertitur: quoniam omnes analogiationes indiuisæ sunt proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum incõuertibile & communius prædicatum concedendũ est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: quoniam prædicabile, quod simpliciter vnum est docebãt, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

¶ Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogum non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cùm dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens non est sensus, quòd sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de proprijs nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & alijs huiusmodi iudicium.

Caput vii.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

Apparere quoque Poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati, (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentia hæc sumit: quia ratio vnius analogati, vt eadem proportionaliter est alteri, absque illa altera exprimi complete nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et cõfirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & sancto Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicitur de vsu & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autẽ, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT AVTEM Liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens, nisi sciam quid significet risus nomen propriè sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his, in quibus propriè saluantur & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem: vt patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ: vt sanctus Thomas in secunda quæstione, de Veri. articulo vndecimo docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secundum attributionem, & vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis verò neutrum alterum diffinit, sed vnus diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundũ quòd principium animalis, non ponitur fundamentum, secundum quod principium domus, nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio vtrobique, vt Commen. vbi supra dicit.

¶ Duabus autem opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quæ à metaphysico

physico, vt pluriũm tractatur, de ordine rerum ex vno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primo, quòd sicut animal dictum de homine & æquo importans vniuocationem in actu exercito, nõ prædicat de homine to[illegible]m hoc, scilicet naturam sensitiuam eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ æqui & bouis, sed naturam sensitiuam simpliciter, quam tamẽ ad hoc, quòd vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ æqui & bouis, ita ens importãs proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quantitate totum hoc scilicet habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tamen oportet ad hoc, quòd analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quod de substãtia aut qualitate ens prædicat. Secundò, quòd sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, quia dicit vnam & eãdem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec cõfundimur, nec vagamur circa hominis & bouis secundum animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes quod animal exercet, quod vniuocorum diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, quòd declaratur ens, aut bonum, aut quodcunque aliud esse analogum: quia dicit rationes plures easdem proportionaliter, & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum, &c. non debimus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem istam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quòd analogi nominis ratio id exercet, quòd analogi ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patere iam potest intentum, quòd scilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quòd analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verò distinctione scimus, non solùm quòd præposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quòd prior secundum rem ratio, posterior interdum significatione est (vt de ente & bono, & alijs huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi * rationem. Sed etiam scimus quòd quando ratio, quàm ponit analogum in vno, ex ratione, quàm in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posterior altera est significatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur, vt S. Thomas in secundo articulo, quæstione decimatertia primæ partis fecit, declarans, quòd dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, etc. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem, seipsum secundum alteram licet exponat & declaret,

* Addit prædicari de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi rationem.

OBIECTIONIBVS Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit formaliter respenderi potest, quòd cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quòd ad relationem idẽtitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius nõ cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Constat autem, quòd analogum nomen (puta ens aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primũ sensum procedũt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillimè hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, inquantum eadem sunt vniuocè, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

Caput viii.

Qualis sit in analogo comparatio.

Difficultas Etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo diluci ãda est. Creditum enim à quibusdam est, quòd non posset analogia posita, fermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur, verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quàm quantitas. Moti sunt autem ex eo, quòd comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparãtur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: nõ in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus proprij: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit, quàm substantia sua, & cætera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia propriùm comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super identitate seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prædictum est. Vnde, cum analogum ex dictis constet rem vnam, licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata: licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cùm requirantur & sufficiant hæc tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis, scilicet æquè, vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas contineatur, consequens est, quòd si in diuersis idem proportionaliter æque vel magis aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non vniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quam in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate, quàm in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens quàm quantitas analoga comparatione. Vnde sanctus Thomas in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit apertè ex hoc in sinuans comparationem non solùm super identitate numerali specifica aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidem traditi sunt hi, scilicet secundum solam quantitatem rei participatæ, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quòd primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone est. Secundus verò modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiuè, alterum verò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus longè perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longè melior est quocunque bono, quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quàm ignis, vel quæ calor perfectius esse habet in Sole, quàm in igne. Nec est dubiũ hos duos modos vniuocam comparationem impedire, vt Sanctus Thomas ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur, vbi bonum commune nõ vniuocè, sed secũdum proportionalitatem dicendum docet bonitati separatæ & bonis cæteris per participationẽ. Patet igitur ex his eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum, dicitur quòd vtroque modo in analogis comparatio sit. Comparãtur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quàm analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, vt ex pictis patet. Et comparantur secũdum suas rationes, secundum tamẽ analogi nomen, quæ earum sit perfectior, secundum quòd dicimus, substãtia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quòd iuxta istam comparationem est sensus, substãtia habet perfectiorem secundum entis nomẽ rationem, quàm quãtitas, & nõ quòd substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quãtitas sit quantitas, vt quidam somniare videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analoga secũdum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

Caput ix.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

Qualiter Autem Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim quod analogum plures rationes significat immediate, & hæc diuisio conuenit

sibi, inquantum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dictum est enim quòd analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nâque rationes analogo nomine immediatè significatæ, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cùm constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hęc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè claudûtur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipsæ rationes. Entia enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimodè suscipiût. Ita quòd diuisum est significatum vnum proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones secundum quas sit analogia, cõstituta autem per diuisionem, vt partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quę omnes in se Entis nomine significatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter, diuidentia sunt substantiarum & mensuratiarum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent quòd diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, ideirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem secatur, hîc autem vnum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentium quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quem admodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphysico. text. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertiò ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinem habeant secundum se (& originis, vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter indiuisi ratione communicant. Analogata verò, quæ analoga diuisione constituuntur, non solùm secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cùm totum idem sit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen, & aliæ imperfectæ & secundum quid, ideo dicitur, quòd analogum sic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolutè (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolutè loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid) vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolutè loquendo, creatura tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid, & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum sciendum est, quòd cùm vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta, quæ vocatur diuisio in partes essentiæ vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cùm deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomen resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus, vel ordinatè ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST Autem quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquiuocis sciętia habetur, eo quòd plures rationes dicit, licet similes. Imò fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis, in quibus analogo pro medio, sumpto, certũ analogatum subsumitur, nisi fortè gratia materiæ bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione secundum analogi nomen cõcludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper præcidtũ incidere vitium ratione prædicta cõfirmât. verbi gratia, Si ponamus sapiętiam esse analogicè cõmunem Deo & homini, ex hoc quòd sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem præcisè sumpta, dicit perfectionem simpliciter, nõ concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiês, sic arguêdo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapiętia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguêda est, & si ly sapientia pro ratione sapiętiæ, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro ratione sapientię, quam ponit in Deo, cùm cõcluditur, ergo sapiętia est in Deo. Si autè pro ratione sapiętiæ in Deo stat in minore, nõ cõcluditur ex perfectione sapiętiæ creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositũ & philosophi & theologi omnes clamât.

¶ Decipiuntur autem isti. Scotum (cuius est ratio hęc in quæstione prima distinct. 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum inspiciętes, id quod in eo vnitatis & idêtitatis latet, non considerât. Rationes entis, analogi, vt superius etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se inquantum ab inuicem distinguuntur, & ea quæ cõueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantum eadem sunt proportionaliter. Primo modo accepta vitium æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur, eo quòd quicquid conuenit vni, cõuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quòd simile, cõuenit etiam illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vñ si ex immaterialitate animæ concluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè concluderetur. Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantùm intellectualitas illa excedat istam, &c. Propter quod S. Thomas in quæstione secunda de potentia Dei, articulo quinto analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et meritò, quia vnitas analogi non esset in coordinatione vnitatum numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuibile & scibile, vt subiectum, & medium & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quòd quia, vt in secundo Elenchorum, cap. 10. dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus, peritissimos etiam latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cùm dicitur immateriale omne esse intellectuale, tanquam vniuocè dictum acciperetur & latens æquiuocatio non visa opereperet.

¶ Proportionalitate auem seruata de analogis scientiam esse, & diui Thomæ processus de bono & verò, & alijs huiusmodi, & quotidianum cõuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Aristo. in 2. Posterio. cap. 11. incipiente. Vt habeamus autem proposita vel problemata analogum causam adæquatâ esse alicuius passionis, & in medium oportere quãdoque à demonstratore assumi, diffinitionem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secũdum analogiam eligere vnum, idem enim nõ est accipere, quod oportet vocare sepion, & os, & spinam. Sunt autem quæ sequũtur, & hoc tanquã natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti ca. ait, Secundum autem analogiam eiusdem, & medium se habet secũdum analogiam. In quibus verbis nõ solùm docuit analogum vt medium assumi quandoque in demõstrationibus, sed etiam * ipsum non esse vnum in se expresè, & cùm hoc habere passionem adæquatam, ac si vnius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquòd eis commune, quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidem proportionaliter, quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quàm ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè, quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde cùm sit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo sapi-

sapientiâ est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia, non stat pro hac vel illa ratione sapientiæ, sed pro sapiętia vna proportionaliter, id est, pro vtraque ratione sapiętiæ nõ coniunctim vel disiunctim, sed inquãtum sunt indiuisæ proportionaliter, & vna est altera proportionaliter, & ambæ vnam proportionaliter cõstituunt rationem. Significatur enim analogo nomine, inquãtum eadem sunt vnde nõ oportet analogum distinguere, ad hoc quod cõtradictionem fundet, & enũtiationis subiectum, aut prædicatum fiat: sed ratione idêtitatis proportionalis in se clausæ, & quã principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Cõtradictio em dicit consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eodem, &c. & nõ in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco: idêtitas siquidem tam rerum quam rationum (vt pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Scot. in primo Sen. dist. 3. quæst. 1. vel malè exposuisse cõceptum vniuocum, vel sibi cõtradicere, dũ volęs vniuocationem entis fingere, ait, Cõceptum vniuocum voco, qui ita est vnus, quòd eius vnitas sufficit ad cõtradictionem affirmãdo & negãdo ipsum de eodem: & sic vniuocũ vult esse, ens. Si enim idêtitas sufficiês ad cõtradictionem vniuocatio dicitur, cõstat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantùm vnum, satisfiet vniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum vnum simpliciter, & omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si autem nõ omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.

QVIA VERO Aristotel. in prædicta ex elẽchis autoritate, doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus posit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

CAVENDVM Est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorũdam, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia em ferè analoga, propriè fuerunt prius vniuoca, & deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & alijs vel alij facta sunt. Sapientiæ enim nomen primò impositum est humanæ sapiętiæ, & vniuocum, omnium hominum sapientijs erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalemque similitudinem inter nos vt sapientes, & Deum contemplantes, Sapientiæ nomen extẽderunt ad id in Deo significãdum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicque vniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo. Et similiter de alijs accidit. Falli autem contingit facilitèr ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris, & eorum sequacibus, quãdo analogi significatio quæritur, & dicitur esse tota analogi ratio, pro qua simpliciter prolatum stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cùm sapiętiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius cõceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur enim ex hoc, quod sit ipsa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur: non em illa ratio est ratio analogi, sed eius origo, quo ad nos, quoniam nõ illa, sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

Secundus error.

CAVENDVM secundò est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet, hoc em tãquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogicè idem sunt sepiõ, os, & spina, vnum nõ habentia nomẽ, quàm si vnum nomẽ haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extẽsum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem, cõsequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

Tertius error.

CAVENDVM tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mẽtem reuoluat. Ex eo nâque (verbi gratia) quòd principium dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicũtur, saluatur. Principij nomẽ vniuocum creditur. Erratur autẽ, quia ratio ipsa nõ est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim, ex quibus integratur, analoga sunt, vt patet, neque enim fieri, neque esse, neque cognosci, necessarijs ex, vnius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Quartus error.

CAVENDVM demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbẽt. Cõsiderandum quippe est, quòd quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quãdo medio secundum id quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones et attribuamus (vt in quinto Phy. tex. com. 6. & 52. patet) ideo plerunque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quã ex vniuocis participat, vniuocorum non solùm cõditiones (puta abstractionem, instinctionẽ, etc.) sed etiam nomen ei attribuût, vtẽtes verò analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque supradictis oppositas, & homen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. tex. 4. ens & verũ vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt processus suus apertè ostendit.

¶ San. Tho. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia cõtenta esse indiuisa & indistincta, & quòd paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamẽ falsæ sunt aut abusiuæ prædictæ locutiones & similes, sed implæ potius & largæ, quẽadmodũ pallidum nigro contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in quã (vt ex dictis patet) nõ solùm analogata, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vtpote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. Arist. rursus in primo Physi. ex parte diuersitatis, ente vtens cõtra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in secundo Elenchorũ tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse æquiuocum accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamẽ Sco. in primo, dist. 3. quæst. 3 in Logica Arist. non inuenirí ideo dixit, quia prædictos tex. nõ coniugauit. Propter quod ibidem quoq; contra textũ glossauit principium Aristo. contra Parmenidem in primo Physic. text. 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clarè patet. Sanctus Thomas etiam ens prius non esse primo analogato, nihilque Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia proprium analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiã, aut abstractionẽ suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secũdum Analogi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationibus. Cùm his tamen stat, quòd ratio illa in Deo vt eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, & secundum consequentiam prior logicè loquendo, sit, vt ex dictis patet. Dico autem logicè: quia physicè loquẽdo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum proprijs abstrahere nõ potest: quãuis vt saluantur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata cõsequenter se habent. Vnde si quis falli nõ vult, solerter sermonis causam conjectet, & extremorum conditiones medio applicatum se recolat: sic enim facilè erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

¶ Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thom. De vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS DE CONceptu entis in duo diuisus Quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1 *Num sit vnus conceptus mentalis entis repræsentatiuus.*

2 *Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.*

MANTISSIME PATER, ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere solúsque à me familiariter flagitastis. Ego autem quàm primum compleui expositionem librorum de animâ (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem merpsum, scilicet quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & trãscendentia addût, in quẽ resoluuntur, qui est primò motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidẽ si ens absolui non potest à naturis rerum nõ erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quem omnes addût.

AD EVIDENTIAM HORVM, Et specialiter primi, recolito, quòd quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis

conce-

conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cum vnum proportionalitate vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quòd habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse repræsentatiuum, nec repræsentat vnam solùm naturam, sed vltra vnam, quàm determinate repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implicitè cæteras similes illi primò repræsentatè secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita cõceptus mentalis ossis, vt sustinens carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogũ habet vnũ conceptum mentalem, ac per hoc ens, cùm analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, repræsentans analogum quidem determinatè, nullum autem eorum, quæ fundant analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens, mentalem conceptum, quem paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminatè, verbi gratia, Si conceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis ponat quòd, & dicatur quòd sustinet carnes, tunc enim manifestè repræsentatur analogum explicitè, implicitè autem tantùm naturæ fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solùm dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfectè repræsentat analogum. De quo scilicet perfecto seu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum est, cùm à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest analogum, vnum numero mentalem cenceptum habere, sed vnum analogia tantùm. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint ficticij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt objiciatur, repræsentetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest objici dupliciter imperfectè, scilicet vel in vno explicitè, in quo cætera objeiuntur indeterminatè, vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè.

¶ Nec prædicta contrariantur doctrinæ Sancti Thomæ, ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cùm simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd analogum compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, quod est simplicissimum cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues, quod etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum analogia sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quærunt in analogia quasi vnum numero terminũ, sicut in vniuocis, cùm tamen terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia inconceptum obiectiuum & mentalem simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum in quod sit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est, cum quo stare potest, quòd ens secundum perfectum adæquatum què conceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt semper animaduertat secundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imò prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS SVPER librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

1. *Entis & Essentiæ nomine quidnã significetur ostendit nomina item varia ponit, quæ essentium significant.*

2. *Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non nisi secũdum quid, ostendit. Nobiliores item esse simplicium essentias quàm compositarum substantiarum probat. Quòd demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata ratio vel quidpiam ipsi compositio superaddium, sed ipsum sit compositum, variis rationibus demonstrat.*

3. *Essentiæ generis, speciei, indiuiduorum, quomodo tam absolutè, quã primæ impositionum nominibus concepta distinguantur, quomodo item genus, species, differentia diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentiæ speciei ipsis indiuiduis comparentur, declarat.*

4. *Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse genus, speciẽ, & differentiam, ostendit.*

5. *Quòd simplitium substantiarum essentia minimè sit ex materia & forma, quid compositum, sed tantùm forma, quemadmodum item comparetur compositorum essentiæ, & quòd ex esse & essentia sit composita, quòd denique intelligentiæ effectiua sint à Deo, ex actu & potentia compositæ, multiplicitèr.*

6. *Qualisnam sit essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substãt ipsi separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

7. *Quòd accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit, varia item accidentia, distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia, exponit.*

PROOEMIVM.

Eorum, quæ dicenda sunt, vtilitatem ac necessitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

QVIA PARVVS error in principio magnus est in fine, secundum Philosophũ primo Cæli & Mũdi, ens autẽ & essentia sunt, quæ primo in intellectu concipiũtur, vt dicit Auicenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorũ ignorãtia errare contingat, ad horũ difficultatem aperiendã dicẽdũ est quid nomine Essentiæ & entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias. *Te.cõ.33. Cap.5. in primo.*

OPVS ISTVD insigne in duas partes diuiditur principales, in procœmium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum est, &c. In procœmio artem Rhetoricæ seruando tria agit. Primò reddit auditores benevolos, vtilitatẽ & necessitatem dicendorum ostendens talratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa essentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa essentiam & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessarium est tradere notitam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cœli tex. Commẽtario 33. Minor autem probatur autoritate Auicen. primo suæ Metap. capite septimo. *cap.5.de primo.*

¶ Ad euidentiam Maioris & suæ probationis scito, quèd quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principiũ in suis principiatis, vt manifestè patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu. *primo.*

QVAESTIO I.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

¶ In hac quæstione quinque agam. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis, secundò ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis, tertio ponetur opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti, quartò arguetur contra dicta Sancti Thomæ. & respondebitur, quintò satisfiet argumentis principalibus. *Quæst.16*

QVO AD primum notandum est quòd vniuersale (quod tantùm ab intellectu directè cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem, est enim totum diffinibile, & est totum vniuersale. Differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur suprà actualitates rei, totalitas autem vniuersalis suprà virtutem seu potestatem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionem, confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua eo

quia cognoscitur vt totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, vt totum vniuersale nõ componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est qua cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusæ. Secunda distincta est, qua cognoscitur totum vniuersale, componẽdo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundę confusæ. Differunt autẽ illæ duæ cognitiones cõfusæ inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectũ vt totum diffinibile, secunda verò vt totum vniuersale. Tertiò, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Secunda verò compatitur secum notitiã distinctam eiusdem obiecti: in eo quòd totum diffinibile, vtpote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertiò, quia prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono verbalẽ differentiam. Et prima vocetur cognitio cõfusa actualis: secunda verò notitia virtualis confusa. Et meritò: eo ꝙ prima cognitione cognoscitur confusè, id quod actualiter in obiecto reperitur: secunda verò cognoscitur confusè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Illæ verò duæ distinctæ cognitiones differũt etiam tripliciter. Primò, quia prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile: secunda verò vt totum vniuersale. Secunda quia prima compatitur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam vniuersalem, scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda verò nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, quòd secunda distincta infert primam, & non econuerso. Ex quibus pono etiam hic verbalẽ differentiam: & prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda verò notitia distincta virtualis, & meritò: quia prima penetratur res, secundũ id, quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secũdum id, quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Helio primò diffiniones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo à distinctis incipiendo, dicitur quod cognitio distincta actualis est: qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua circa penetrationẽ cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est, qua obiectum secundum id, quod virtualiter in ipso includitur non perfectè cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionum sunt istę, prima est cognitionum cõfusarum actualium: secũda cõfusarum virtualiũ: tertia distinctarũ actualiũ: quarta distinctarũ virtualium. In prima est cognitio, qua cognoscitur substãtia in seipsa nõ penetrãdo tamen, & cognitio qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatum vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic semper absque penetratione, id est absque hoc quòd habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositæ suprædictis, scilicet qua substãtia, & qua corpus & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In secunda sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, corpus animatũ, & animal cognoscuntur, nõ componẽdo cũ inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ, scilicet qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur totum vniuersale, scilicet cum suis partibus, & qua corpus similiter cum suis partib⁹ subiectiuis penetratur, & sic de alijs. Cùm autem, vt ex dictis patet, ordo cognitionum cõfusarum actualium sit via originis prior cæteris, primum cognitum in ordine cognitionis cõfusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter, & sic cum hic quæramus, quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis nihil aliud dubitamus sit quid nisi primum cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis cõfusæ actualis via originis primum cognitum sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombete, qui hanc quæstionẽ mouendo adducit opinionem Sãcti Thomæ ex prima parte, q. 85. art. 3. etenim à San. Tho. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales, de quibus est hic tota quæstio, sed cõparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se, comparauit quoque distinctam actualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem obiecti, vt patet intuenti. Et hæc de primo. *Scot. in 1. d. 3. q. 3.*

QVO AD SECVNDVM Scotus primo sen. dist. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem, Primum cognitum cognitione cõfusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus.

¶ Prima est, Causæ naturales non impeditæ producũt primò perfectissimum effectum, quem possunt primò producere, patet ista, quia agunt secundum vltimum potentiæ suæ, sed agentia ad primum actum intellectus sunt causæ naturales non impeditæ, ergo producunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primò producere talis effectus nõ est nisi conceptus actualis confusus speciei specialissimæ, ergo, &c. Probatur hoc vltimò assumptum, quia si talis conceptus scilicet perfectissimus sit conceptus communioris, sequitur quòd nunquam illa agentia poterunt producere cõceptum speciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potẽtia poterit in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, conceptus autem speciei specialissimæ est perfectior cõceptu communioris, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Anto. Trombeta, quandocunque sunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata passo debitè disposito, id, quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agẽdo erga passum, sed rationes obiectiuæ speciei specialissimæ, & cuiuscunque superioris sunt huiusmodi, scilicet quòd species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectum suum, quàm genus.

¶ Secunda ratio est ista, Termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltimò actualiter noti via doctrinæ. Patet ista ex Auic. 1. Meta. ca. 3 dicente, quòd Metaphysica est vltima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersaliora nõ sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Anto. Trombeta, quia ordo scibilium quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, si ergo Metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiã vltimò noti quo ad nos. *cap. 5. de primo.*

¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei cõceptum concipere vniuersaliora, tũc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognosceret speciem, Tenet cõsequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quartò ad idem arguit Anto. Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilioris abstractiõis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior: quia cùm intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia à similioribus facilior est abstractio, quàm à dissimilioribus à indiuidua autẽ vnius speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quodcunque superius.

¶ Quintò, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, quàm cuiuscunq; superioris singulare: ergo species specialissima primò cognoscitur ab intellectu. Maior patet: quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primò, Sensus mouetur à singulari, ergo maxime mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissimæ, quia est determinatum non solùm determinatione singularitatis, sed etiam natura determinatæ: non amplius determinabilis per aliã naturam, quod indiuiduis superiorum non conuenit: ergo, &c. Secundo probatur eadem minor sic, Singulare actualis fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cùm sit perfectius: cùm ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet. *Primo Top.*

¶ Sextò sic, Compositus est prius notum: species specialissima est compositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physic. comm. 3. Minor à Porphyrio dicente, quòd species abundat à genere. Et hoc de secundo. *primo.*

CONCLVSIO.

Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione actuali confusa.

QVO AD Tertium ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶ Antequam hæc conclusio probetur duo præmittam. Primò declarabo quid nominis subiecti conclusionis scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundò declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

¶ Circa primum scito quòd ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionem istam, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus sed à speciebus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionem istam quæ est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus. Tertio modo, vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen a singularibus, primo modo ens non est pertinens ad hanc quæstionem: quia ipsum vt sic est totum vniuersale, nos autẽ loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia non est separatum aliquadictarum abstractionum à quidditate specifica vel generica. *Abstractio formalis ens. Abstractio totalis quid. Abstractio finis.*

¶ Ad horum pleniorem intelligentiam nota quòd sicut est duplex *Abstractio*

Universidad de Deusto Biblioteca

compositio, scilicet formæ cum materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, scilicet qua formale abstrahit à materiali, & qua totum vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis: secundum primam quantitas abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundam animal abstrahitur à boue & leone, primam voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eo quia quod abstrahitur prima abstractione, est vt forma eius à quo abstrahitur. Quod verò abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶ Differũt autem hę duę abstractiones quadrupliciter. Primò, quia in abstractione formali seorsum vterq; cõceptus completus habetur, eius, scilicet quod abstrahitur, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita quòd cõceptus alter alterum nõ includit. Linea enim in eo quòd linea, habet complete suam diffinitionem non includẽtem materiam sensibilem, & econuerso, materia sensibilis lineæ habet complete suam diffinitionem nõ includẽtem aliquid lineæ, in eo quòd linea aliter diffinitiones naturales abstraheretur à materia sensibili. In abstractione verò totali nõ remanet seorsum vterque cõceptus completus, ita quòd alter alterum nõ includit, sed vnus tãtùm, eius, scilicet quod abstrahitur. Quãdo enim abstraho animal ab homine nõ præcidũt se inuicem cõceptus hominis & animalis, sed tãtùm cõceptus animalis nõ includit cõceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamẽtum huius differẽtiæ est, quòd illa abstractio fit per cõsiderationem alicuius, quod est de ratione inferioris, & per remotionem, id est, nõ cõsiderationem alicuius, quod est de ratione illiusmet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, quod intellectus considerat in homine animal & nõ rationale, quorum vtrunque est de ratione hominis. Illa autem abstractio nõ fit per cõsiderationem alicuius quod sit de illius ratione materię, & per nõ cõsiderationem alicuius, quod sit de illius ratione, sed potius fit per seperationem eorum, quæ sunt de ratione formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis, & econuerso, vt exemplum datum ostendit.

¶ Secundò differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo quod abstrahitur potentialitatis confusio, & minor intelligibilitas. Tertiò differunt, quia in abstractione formali quantò aliquid est abstractius, tantò est notius naturæ. In abstractione verò totali quantò est abstractius, tanto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est, quia abstractio formalis fit per separationem à materialibus potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationem à specificis actualitatibus, à quibus quantò aliquid est abstractius, tanto est potentialius, cùm genus potestate contineat inferiora, & tantò est minus intelligibile, cùm actus secundum se sit notior potentia. sexto Meta. tex. Fac. cõ. Commen. 2. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificantur, vt paret sexto Metaph. in principio. Abstractio autem totalis communis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia vt sic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs, & comparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo quòd eidem potest vtraque abstractio conuenire, tamen inquantum stant sub consideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cùm scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in conclusione. ¶ Id verò quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci eognitione actuali confusa, quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantùm. Et probant sic. Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptũ simplicem, ergo. Maior patet ex eo, quòd cognitio confusa actualis sit cùm intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid & secundum aliquid non aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur quòd conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficientia huius rationis, aduertas quòd sicut de ratione cognitionis distinctè actualis nõ est, quòd obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cùm distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc, quòd obiectum penetretur ab intellectu secundum omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignotum, sed sufficit quòd intellectus feratur in obiectem ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quòd in hoc stat ratio cognitionis confusæ actualis, quòd intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, quòd obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & brobationem peccantem falsam consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiue, à negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam vnius modi.

¶ Et quòd ita sit, & quòd ens & quodliber simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic. Quandocunq; intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciendo separare ens à substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi, ergo, etc. Maiot sic manifestatur, quia cùm intellectus actualiter fertur in ens, & tamen nescit separare propriam eius rationem à rationibus proprijs substantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confusam, aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differentiam ab alijs, ergo confusam, & cùm positum sit quòd sit cognitio actualis, sequitur quòd sit cognitio confusa actualis. Minorem experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studijs adhuc nescire distinguere rationem propriam entis à substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & cõtra sensum, considerant enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia nõ totaliter comprehendunt, ideo nesciunt ipsum ab alijs separare, restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quòd ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem à San. Tho. & Aucen. dicentibus, quòd ens est id quod intellectui nostro primò imprimitur, probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidẽs, quia omnis alius conceptus cùm addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte. *Tex. cõ. 14*

¶ Respondet Antonius Trombeta, quòd perfectio cõceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille conceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiue, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Aristo. (in proœ. Meta.) vnde si in argumento fit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra, & probo quòd minor sit vera de perfectione euidẽtiæ loquendo, ita quòd conceptus actualis cõfusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiam. Ille conceptus est omnium ineuidentissimus, sub quo intellectus positus magis remotus est à cognitione aliorũ omnium, quã sub quocunq; alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, s. quòd intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quẽcunq; aliũ conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidentissimus omnium. Maior patet ex eo quòd euidentia conceptus, cùm sit propria perfectio intellectus, quantò maior est, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorum cognitionem, præsertim cũ intellectus ex euidentibus ad ineuidentia naturaliter procedat. Minor verò probatur sic, Quandocũq; sunt aliqui duo conceptus, quorum vnus actualiter alterũ includit, & nõ ecõuerso, intellectus habens illũ, qui actualiter includit alterũ, est in proximiori dispositione ad cognoscendũ reliquũ, quã econuerso, modò conceptus entis ita se habet ad alios, quòd ipse alios nõ includit, alij verò actualiter ipsum includũt ergo intellectus habẽs conceptũ entis magis distat ab aliorũ cognitione, quam habens quemcunq; aliũ conceptum. Et confirmatur per Sco. dicentem quòd pars rationis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, adeo vt proximius esse nõ possit. Illud autem quod adducitur ex proœ. Metaph. quòd euidentia attenditur penes obiectum pauciora actu includens, ad propositum non est, quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta. *Tex. cõ. 14*

¶ Secũdò probatur eadẽ cõclusio sic. Cognitio primorũ principiorũ est prima cognitio cõplexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incõplexa. Antecedés patet ex eo ꝙ cognitio, quę est à natura, debet præcedere eã, quæ est ex industria, & ex eo ꝙ in omniũ sunt notitia etiã in pueritia, & ex eo ꝙ prẽsupponũtur ad quodlibet discere

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij, &c.

Contra Scotum. ¶ Contra ipsam positionem Scoti arguitur: Species specialissimã nõ est obiectum cõfusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primum cognitum. Consequentia tenet ex positione aduersa dicente, quòd ideo species specialissima est primum cognitũ: quia est cõfusissima. Antecedens probatur sic: Genus est confusius specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedens probatur, Quod plura continet, est cõfusius, genus plura cõtinet quam species: animal enim continet plura, quàm homo, ergo. &c.

¶ Respondent, quòd continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis; & quòd id est cõfusius, quod plura continet actualiter, nõ potentialiter, modo genus continet plura in potẽtia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Contra, cõfusius est quod continet plura sine ordine, quàm quod continet plura cũ ordine: sed cõtinens actualiter continet plura ordinatè, species enim ordinatè cõtinet partes diffinitiuas: continẽs autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶ Respondet Anto. Trombeta, quòd genus cõtine species ordinatè & non sine ordine, eo quòd non respicit eas nisi medijs differentijs, quæ sunt valde ordinatæ.

de differentijs. Quæst. 49 ¶ Contra, Genus continet species & differẽtias in actu: sed in potẽtia (vt dicit Porphyrius.) ergo tontinet eas indistinctè. Tenet cõsequentia: quia actus est qui distinguit, 7. Metaphy. tex. com. 49. tunc vltima cõtinet indistinctè: ergo non ordinatè. Tenet cõsequentia: quia ordo absq; distinctione non est imaginabilis (etiam si fingẽdi detur licentia.) Quòd autem dixit, genus, scilicet nõ respicere species nisi medijs differentijs ordinatis, nõ iuuat: eo quòd non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absq; ordine continet: vt probatum est.

¶ Aduertas hic, quòd confusio non sequitur continẽtiam plurium (vt Scotistæ fingũt) sic enim vniuersum esset maximè cõfusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c..

SEDVNDA Conclusio est ista, Inter cõceptus actuales confusos prædicatorum quidditatiuorũ nõ est essentialis ordo originis. probatur sic, Quãdocunque sunt aliqui cõceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari nõ genitis intermedijs. Ista patet de se: alioquin nõ esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus cõceptus cõfusos actuales extremorum absque intermediorum cõceptibus. ergo nõ est inter eos essentialis ordo originis. Minorem experiẽtia declarat: experimur nãque nos cõcipere hominem, & substãtiam, & tamẽ intermedia ignoramus nõ solùm distinctè, sed cõfusè: caremus enim cõceptibus proprijs eorum, quibus actualiter in ipsa dirigatur intellectus acies: & nõ solùm ignoramus resoluere ipsam in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio cõuincit me, ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarum dicentium, quòd est ordo essentialis inter cõceptus cõfusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediatè cõtra hæc obijcitur sic. Inter conceptus confusos actuales superioris & inferioris nõ est ordo essentialis originis: ergo ita potest primò generari cõceptus speciei specialissimæ, sicut entis: quod est contra primam conclusionem. Tenet consequẽtia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negãdo consequẽtiam, licet enim nõ sit ordo essentialis inter omnes cõceptus cõfusos, est tamẽ talis ordo inter cõceptus entis, & quemcunq; alium. Nec hoc est volũtarium, eo quòd cõceptus entis est quædam forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, vnde sicut inter formam corporeitatis & alias est ordo essentialis, nõ autem inter alias formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, non autem inter alios inter se, potest enim post cõceptum entis quodcunq; aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij, statim em prẽsentatũ ens ab omnibus cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius alijs essentialiter sicut vniuersaliter actꝰ naturalis præcedit cæteros, qui penitus ab extra sunt, nõ est autem similis ratio de alijs conceptibus inter se. Et hęc de tertio.

Scotus. defensio. QVO AD Quartum, quia Anto. Trombeta impugnat quædam dicta S. Doc in prima parte, quæst. 85. ar. 3. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis secundum viam Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes. & soluo. Quinque autem sunt dicta, cõtra quæ arguit. Primum est, Intellectus est vniuersaliũ & prius magis vniuersalium. Secundum, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in vniuersali est notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communis, quàm minus commune cognoscit.

Primo in- ¶ Contra primum arguit sic, S. Tho. tener, quòd quicquid est in re & ex natura rei sit singulare, addo huic aliam propositionem, scilicet illud quod prætedit actum intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non potest intelligere magis vniuersaliter, Maior est San. Tho. Minor ex secundo supposito patet, quòd quadrupliciter probatur. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, scilicet primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis. *Intellectus est vniuersali & prius magis vniuersalium.*

¶ Ad hæc responsio, quòd Maior potest habere duplicem sensum. Primus est, quòd quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentum si debet esse tribus terminis. Maior est falsa in primo sensu. In secundo autem conceditur totum argumentum, eius si quidem primò cognitum non habet esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant inspice patebit.

Secũdo intellectꝰ humanus procedit ex potẽtia ad actum. ¶ Contra secundum dictum, scilicet intellectus noster procedit de potentia ad actum, arguitur sic, Illa propositio assumitur à San. Tho. ad probandum illam conclusionem, scilicet magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quòd intellectus prius intelligat aliquid in potentia, quam in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: concedo enim quòd intellectus prius intelligit speciem specialissimam in potentia: quã in actu: sed hoc non habetur, ꝙ prius genus quàm speciem intelligat. Si autẽ intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa nõ est vniuersaliter vera vt patet cùm proceditur à notitia præmillarum ad conclusiones & à notitia causæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quòd intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quàm perfectum, nam aër illuminatus non prius imperfecte, deinde perfecte illuminatur à sole, similiter intellectus prius recipit actum quàm habitum: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc quòd propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo quòd Sanctus Thomas intelligit illam propositionem neutro illorum modorum præcisè sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimate perfectũ tranfiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum, quàm perfectum, & habet ista propositio ex octauo Phy. tex com. 58. & no no Meta. text. comment. 15. & in libro secundo de Partibus animalium, quòd priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor scilicet, intellectus noster est exiens de potentia ad actum vltimate perfectum, puta cognitionẽ distinctam speciei specialissimæ transiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actum imperfectum, quàm perfectum, minor est euidens: eo quòd cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij, & sic ratio concludit quòd prius magis vniuersale, quàm minus vniuersale distincte cognoscamus: quod intẽdebat beatus Thomas, sed ille deceptꝰ est quia credidit sanctus Thomas loqui de cognitionibus confusis actualibus, cùm, sicut suprà dictum est, loquatur de cognitione cõfusa virtuali ipsius speciei: & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & speciei rum eo quòd confusè in illa species & generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur cõtra hãc propositionẽ, Intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectã, dico ꝙ hæc propositio est vera vniuersalissimè si intelligatur.

¶ Pro cuius intellectu & omnium insantiarum solutione aduerte primò, quòd processus naturę & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantùm, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiuæ vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quãdo vltra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ vel finalis.

¶ Secundò aduerte quòd aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid: sic enim quòd aliquid sit simpliciter, id est secundũ suam naturam altero perfectius: quòd tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundum quid, in quantum actuatur per illud. Dicit ergo quòd tam natura, quam intellectus in processu generationis tantùm semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo quòd ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quàm homo (vt dicitur in libro de animalibus.) In processu autem secundo proce-

Universidad de Navarra Biblioteca

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & vtera hoc est prior causalitate finali, eo quòd est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, in quantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur instantiarum dicitur quòd præmissæ non sunt priores conclusione via generationis tantùm, sed etiam ordine causalitatis effectiue (vt dicitur secundo Phy. tex. commen. 31.) In alia litera, vt testatur ibi San. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorũ, & ideo sufficit quòd notitia earum sit imperfectior secundum quid, vnde etiam in genere causæ materialis collocantur, secundo Physi. ibidem, & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectum. De ære illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, conceptus verò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est quòd actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem, vnde non oportebit aliter laborare.

Tertium notitia in vniuersali est notitia incompleta.

¶ Contra tertium, scilicet quòd notitia in vniuersali est notitia incompleta, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico quod argumentum peccat per fallaciam æquiuocationis illius termini vniuersale. Aristot. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quàm specificis, & vult dicere quòd potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo, quàm illa quæ fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quòd cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, quàm cognoscere hominem in seipso, & hanc vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingenium, quòd nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, &, A demonstratur demonstratione vniuersali. primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A in semetipso cognoscitur ineße suo primo subiecto.

Quartum notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, ac confusa.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quòd in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa probatio nulla est, quæ procedit secundum fallaciam æquiuocationis, ista est huiusmodi, ergo, etc. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, quę in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particularium in vniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiæ cũ notitia specificetur ab obiecto, & his, quæ sunt intrinseca nõ debet dici notitia cõfusa, sed distincta.

¶ Ad hęc dico quòd iste non intelligit. San. Tho. qui vult, quod notia disiuncta animalis, vt est totum diffinibile, sit notitia cõfusa animalis, vt est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim quòd notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & non in suas species est notitia cõfusa animalis, vt totum vniuersale est, & nõ solum specierum eius, vt expresè dicit ibi San. Tho. vnde contingit animal simul esse notum distincte & confusè diuersimodè, vt suprà dictũ est. Nec oportet quòd si istæ duæ notitiæ simul inueniantur, sint eędem cum etiam separentur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autem addit, quòd talis notitia nõ debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo quòd minor est confusio actualis quã potentialis. Quod vltimò additur, quòd notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei & sic notitia non specificaretur ab obiecto. vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

2. q̃. 85. artic. 3.

Quintum, sensus exiens de potentia ad actum prius communius quàm minus commune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quòd si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognscere singulare magis communius, contrà, aut cognoscit singulare magis communius, ita quòd singularitas est ratio cognoscẽdi, aut ita q̃ natura cõmunis sit ratio cognoscẽdi, primũ non est dicendũ, vt de se patet, nec secundũ potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra quod arguitur sic, illud non est ratio mouendi, quod est idẽ re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura communis est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare nõ distinguuntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione, quod probo, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis nõ dependet ab ente rationis, sed obiectum sensibile habẽs in se distinctionem rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis sic, Quæcũque sunt indistincta omnino secundum rem, si vnum terminat ad aliquam actionem realem & reliquum terminabit eadem, sed natura magis communis & minus communis sunt homini, ergo, &c. & hoc supposita debita ap proximatione ad sensum. Confirmatur secundò, idem sensus primò cognoscit quod species sensibilis primò repræsentat, sed species sensibilis primò repræsentat singulare speciei specialissimę, & eius probatio falsa est, s. quòd species sensibilis sit primò impressa à natura specifica, nam species sensibilis primò imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, quod coloratum, & nõ ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quòd albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur quòd sit primum obiectum potentiæ. Nec est verum quod assumit, scilicet quòd essentialius insit sensibili natura specialissima, quã natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quàm albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quòd sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

1. quæst. 3. articul. 3.

QVO AD quintum respõdetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimo assumptum, s. quòd perfectissimus effectus, quem possunt primo producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quòd perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis, imò nullum alium possunt, p tũc. Et cùm contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur cõceptus specificus nõ valet consequẽtia. Ad cuius probationem dicitur, quòd nulla virtus potest in perfectiorem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter, quælibet tamẽ virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi sedm quid. Exemplum. Virtus generativa leonis non potest in perfectiorẽ effectum, quàm sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectũ perfectiorẽ illo, quẽ producit in principio actionis, quia tũ effectus fuit perfectissimus, quẽ pro tunc posset producere. Ad confirmationem dicit, quòd Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est æquè dispositus ad conceptum specificũ, sicut entis, non p positionem alicuius cõtrarię dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

prima omni contraria dispositione inconsiderata, non est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primò recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quòd est indispositus priuatiue, & non contrarie.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales vt sic, non ponuntur à nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus quòd significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶ Ad tertium dico, quòd non oportet in quacunq; formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum cõsusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cùm apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis intercesse.

¶ Ad quartũ dicitur, quòd species specialissima nõ est facilioris abstractionis, quàm ens, loquendo de abstractione ad propositũ requisita: sicut enim ad cõceptum cõfusum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actũ intellectus agentis, scilicet separatio à singularibus: altera per actũ intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptũ cõfusum actualẽ entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, quæ quidẽm fit, cùm species quæcũq; abstrahitur ab intellectu agentẽ: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quòd in quidditate quacunq; sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens nõ concipiẽdo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tanta & tam facilis est abstractio illa entis: quàm facilis est abstractio speciei specialissimæ: imò abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter cõcipere prius sine posteriori, quàm econuerso: ex quo patet, quòd abstractio illa, de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintũ dico, quòd Minor est falsa: & ad eius probationẽ negatur cõsequẽtia, eo quòd sensus non mouetur à singulari in eo quod singulare. Ille enim modus arguendi secundũ regulam Topica non tenet, nisi cùm prædicatũ cõuenit subiecto, secundum quòd ipsum, vt habes à S. Tho. in tertio contra Gentiles ca. 139. quod in proposito non reperitur: nõ enim hic color, inquantũ hic, mouet visum: sed inquantũ color. Ad aliã probationem dicitur, quòd Maior assumpta nõ est vera vniuersaliter: eo quòd coloratũ magis mouet visum, quã hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nanque corporale quanto in remotius agit, tanto fortius videtur. Secũdò dicitur, quòd fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, quàm vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, quàm à singularibus huius speciei, & cùm intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur. 2. Poste. (& in proœmio Meta.) ideo prius cognoscit ens, quàm species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, quòd maior est vera cæteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multò enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextum dicitur, quòd Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatem Philosophi dicitur primò, quòd tex. Commentatoris est corruptus debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundò, vt saluemus Commentatorem, quòd compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolutè: vnde prius confusè cognosco hominem, quàm partes eius distinctiuas vt sic: absolutè tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

Quid rei et quid nominis intelligitur.

DEINDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intẽtiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur: sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphysicorum.

CIRCA hanc particulam nota, quòd sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditatis nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quæ sunt obiectiuè in anima passionum (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quòd est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autem vt sic, relatiuum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quàm cognoscere ad quid tale nomẽ habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibusuis alijs modis, sicut à Græco quærẽtibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de alijs. Interrogantibus verò quid rei, oportet assignare id quòd cõuenit rei significatæ in primo modo perfectionis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, & quid rei, scilicet, quòd quid nominis est relatio nominis ad signatũ: quid rei vero est rei relatæ seu significatę essentia: & ex hac differẽtia sequũtur omnes aliæ quæ dici solent, puta quòd quid nominis sit non entium complexorum, per accidentalia, per communia, per extranea: quid rei vero est entium incomplexorum per propria, & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & cõplexa, & declarari per accidẽtalia, & huiusmodi: essentia aũt rei nõ nisi per propria essentialia habetur de entibus incõplexis.

Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipiẽtibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinem dicendorum proponens tali cõclusione. Ab ente ad essentiã procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex cõpositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secũdo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Cap. 1. in princ. cap. 1. q. 2 inf.

¶ Circa minorẽ primæ rationis notã, quòd ens, vt infrà dicetur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse, comprehendit in se essentiam: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ non dicit esse vel non esse, ex primo Posteriorũ: ens ergo ita se habet ad essentiam: quòd complectitur in se vtrunque, essentiam, scilicet & esse: essentia verò alterum tantùm, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

¶ Circa maiorem secundæ rationis scito, quòd quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phys. tex. com. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositũ est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Entis & essentiæ nomine quidnam significetur, ostendit.
Nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

SCIENDVM est, quòd sicut in quinto Metaphysicæ Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decẽ genera. Alio modo, quod significat propositionũ veritatẽ. Horũ autẽ differentia est, quia secũdo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiã si illud in re nihil ponat: per quẽ modũ priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim q̃ affirmatio est opposita negationi, & q̃ cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi nõ sunt entia. Nomen igitur Essentiæ nõ sumitur ab ente secũdo modo dicto: alia quæ enim dicũtur hoc modo entia, quæ essentiã nõ habẽt, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

Ens significare veritatem propositionis quidam.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarũ prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significetur. In secunda verò qũo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnico absoluitur capitulo, pars secunda sex: & sic totũ integrãt tractatum capitula septẽ. Quorũ primũ, quòd præmanibus habemus, tres partes cõtinet: in prima declaratur quid nomine Entis significetur, in se cũda quid nomine essentiæ, in tertia differẽt a nominũ ipsius essẽtiæ designatur. Primũ tali diuisiõe declaratur, ens per se duplicitet dicitur: vno modo, vt diuiditur per decẽ genera, alio mõ vt significat veritatẽ propositionũ: quemadmodum dicit Arist. 5 Me. tex. com. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati ex rebus diuersorum generum, vt homo albus: de quo habes 5. Meta. tex. com. 13. Et innuit, quòd tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primò, quia ens primo modo prædicatur nõ nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens autem secũdo modo prędicatur de omni eo, quod potest esse subiectũ propositionis affirmatiuæ. Secundò differunt: quia ens primo modo est illud cõpositum, de quo suprà diximus, quod aliqualiter complectitur in se essentiam & esse: ens autem secundo modo non est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differẽtia, quòd ab ente primo modo tanquam à composito notiori Essentiæ, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiam aduerte primò, quòd veritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

propositionis,quæ est entis secundo modo significati nihil aliud est quàm cõpositio facta in secũda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia,Sortes est cæcus,ly est,nõ significat inhærẽtiam cæcitatis in Sorte.eo quòd cæcitas omni inhærẽtia caret,cum inhærere realium accidentium sit : sed significat compositionem factam ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti, scilicet carente virtute visiua.vnde 5.Meta.in alia litera dicitur, quòd ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera.Prima autem significatio entis quid sit,infrà videbitur.

1.com.14. 6.1.qõ.2. in fin.c.4. circa medium

ADVERTE Secundo quòd licet nullo intellectu considerante Sortes sit cæcus,& per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cæcus:tamen cæcitas nullo intellectu cõsiderante nullum habet esse in Sorte,stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortem esse cæcũ,vt sic,non est Sortem habere aliquod esse substantiale,vt patet nec accidentale,quia Sortes sit cæcus sola absentia visuæ virtutis,quæ nihil supra Sortem addit:vnde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte:ac per hoc quod absq; omni cõsideratione intellectus virtus visiua Sorti nõ ineſt, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse cæcum.Dubitatio autem in hac re accidit, quia non rectè inspicitur quòd esse cæcum non est esse aliquid : sed carere virtute visiua. Exemplum.Nauis caret gubernatore nullo intellectu cõsiderante, absentia tamẽ gubernantis nullum esse substãtiale aut accidentale ponit in naue , vñ nauem esse sine gubernatore extra animam nõ esse aliquod, sed nõ esse gubernatam . Acquirunt autem esse & fiunt entia priuationes & negationes,ex hoc quòd intellectus intelligens priuationes per habitus: & negationes per affirmationes format in seipso rei carẽtis aliquo modo idolum quoddã. Verbi gratia,cum intellectus format in se idolum quoddã nauis gubernatore carentis:quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore,non præsentia gubernatoris , quę extra animam nihil ponit in anima , fit ens:per hoc quòd intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquem, & cum hoc esse sit in anima , & nullum aliud esse habeat:consequens est quòd negationes huiusmodi & priuationes nõ sint entia nisi in anima obiectiuè, & sic earum esse nihil aliud est, quàm intelligi quomodo tantùm omnia entia rationis habent esse.

CIRCA Tertiam differentiam aduertendum est , quòd cum nomina sint signa conceptuum , secundum ordinem cõcipiendi est ordo nominandi : propterea sicut ab ente primo modo tanquam à composito nobis notiori essentiæ notitiam sumpsimus : sic Essentiæ nomen ab ente originem habet.

Et quia,vt dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera,oportet quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus, & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis:& sic de alijs.

¶ in hac secunda particula declaratur quid nomine Essentiæ importetur tali cõclusione, Essentia significat quoddã commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationem insinuat:sicut ens significat aliquod commune omnibus existẽtibus,ita essentia,cũ ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus : & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie,ita essentia oportet quòd significet id quo aliquid est in quocunq; genere & quauis specie. habent enim se ens & essentia vt quod & quo.cum autem naturæ rerum sint illæ,quibus res reponuntur in generibus & speciebus : sequitur quòd essentia significat aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodũ ens prædicatur de homine,boue,& similibus,quæ sunt in generibus:ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate , quibus in generibus reponũtur,per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei,sicut per nomen Entis.id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta, vel illarum naturas, an immediatè.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significẽt immediate ipsa prædicamenta seu naturas eorum,an mediatè :in hac dubitatione tria agam.Primò declarabitur titulus quæstionis:secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur.tertiò ponetur opinio S.Thomæ.

¶ Pro primo scito, quòd significare mediatè in proposito est significare aliquid mediãte aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè(mediãte scilicet natura sensibili)nõ eñ animal significat hoiem:nisi quia homo est substantia animata sensibilis . Significare immediatè est significare aliquid nõ per aliquã naturam seu realitatem superiorem,sed per ipsam primò: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatè:vt patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem à naturis prædicamẽtalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus : & sic immediatè significet prædicamẽta , an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO AD Secundum,Scot.vt colligitur ex 1.sen. dist.3.q.1. & 3.& dist.8.q.2 . opinatur quòd ens significet decem prædicamẽta Scot.1.dist. 3.qõ.1.cõ mediatè:imaginatur enim quòd à quibuscunq; similibus sit abstrahi bilis vna realitas obiectiua vtriusq; communis & prior vtroq;:& sit cum substãtia & accidens habeant similitudinem i[illegible]ate, ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusq; cõmunis & prior tam substãtia,quàm accidente quæ nomine entis significatur.Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionum diffuse. Cũ enim Sortes conueniat cum Platone in humanitate & nõ cum Brunello ab eis potest abstrahi humanitas communis & prior eis: & inde cùm homo conueniat cum Brunello in sensibilitate & non cum planta,ab eis potest abstrahi animalitas communis,& prior eis: & in de cùm animal conueniat cum plãta in vegetabilitate,& non cum lapide,ab eis potest abstrahi vita communis & prior eis:inde cùm viuum conueniat cum lapide in corporeitate & non cum intelligẽtijs, ab eis potest abstrahi corporeitas communis & prior eis: inde cùm corpus conueniat intelligẽtijs in substantialitate,& non cum accidẽtibus,ab eis potest abstrahi substantialitas communis & prior eis:inde cum substãtia conueniat cum accidente in entitate reali , & non cum entibus rationibus,ab eis est abstrahibilis entitas communis & prior eis,& cum hic realitas vltimò abstrahibilis sit illa,quàm significat ens immediatè,oportet quòd prædicamentales realitates seu naturæ mediatè sub entis significatione claudantur.

3.dist.8.

¶ Ad hãc positionem cõfirmãdam multa possunt adduci media,quę ne digrediamur ad analegiam entis & comparationẽ transcẽdentiũ ad prædicamẽta,an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua vel nõ, omittemus pro nunc:quia infra speciales erunt de his quæstiones.

¶ Contra hãc opinionem arguo dupliciter.Primò autoritate Arist. 8.Met.tex.com.16.vbi soluẽs quæstionem.Quare quidditas sit vna dicit quòd in substãtijs separatis non est quærenda alia causa:quia in eis non est nisi forma,quæ statim seipsa est ens & vnum:quemadmodum ens statim seipso est substantia & quantitas , & cætera prædicamẽta.non expectans aliud faciens , ipsum naturas prædicamentales.ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota.consequens autem est contra Aris. ergo à destructione consequentis ad destructionẽ antecedentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

Ca.2.q.3. c.1.circa me.in quadam dubia T.c.16. Com.18.

¶ Secundo arguitur autoritate Commẽt.10.Met.com.18.dicentis, quòd hoc nomen ens , vnum significat id quod significat in prædicamento substantiæ & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediante aliqua communi,quid clarius? Ratione non arguo:quia oportet egredi limites.

QVO AD Tertium pono opinionem S . Thomæ ex duabus conclusionibus eliciendam . Quarum prima est ista,Ens significat vnum conceptum formalem communem in repręsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ. conclusio. nes duæ.

SECVNDA Est ista, Ens significat vt conceptum obiectalem aliquod reale intẽtum in omnibus generibus distinctum secundum rationem à proprijs conceptibus obiectalibus omnium generum : nullum gradum supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota , quòd conceptus est duplex, formalis & obiectalis . Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus possibilis format in seipso repręsentatiuũ obiectaliter rei intellectę:quòd à Philosophis vocat intentio seu cõceptus: à Theologis verò verbum . Conceptus autem obiectalis,est res per conceptum formalem repræsentata in illo terminans actum intelligendi . Verbi gratia,conceptus formalis leonis,est imago illa,quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cùm vult ipsam intelligere:conceptus verò obiectalis eiusdem,est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta.Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptum quòd significet alterum tantùm:significat enim Leonis nomen conceptum vtrunq;, licet diuersimode.est nãq; signum conceptus formalis,vt medij, seu quo,& est signum conceptus obiectalis,vt vltimi,seu quod . Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio,omnia similia quacunque similitudine etiam analoga seu imitatiua secundum id in quo asimilantur , possunt per eandem imaginem repræsentari : sed Deus & creaturæ substantia & accidens habent similitudinem inter se saltem analogam: ergo secundum id in quo asimilantur,possunt per eandem similitudinẽ repręsentari. Sed asimilantur in esse: ergo eadem similitudine potuerunt repræsentari inquantum habent esse similitudo illa est conceptus formalis entis,ergo, &c. Processus clarus est , & propositiones ab omnibus sunt concessæ : cum Maior fuerit dilucidata , quam sic ex notioribus suademus.Vbicunque inuenitur agens producere sui similitudinem in alio,si id aliud producat aliud simile sibi secũdum id,quo ipsum asimilatur primo:oportet tertium asimilari vtriq;ea ratione:quia quicquid est simile alicui in eo,quòd illud est alteri simile est simile vtriq;:sicut species Sortis in oculo meo producta ab imagine Sortis in speculo est similitudo repræ-

repræsentatiua vtriusq; & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata:& figuræ Sortis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est modo qp inter habentia analogã similitudinem Deũ & creaturam,substantia & accidens reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptũ formalẽ:igitur,&c.Fit autem hoc sic manifestũ exemplariter,Sapientia diuina producit sapientiã humanã,quæ est quædam sui similitudo(imperfectа tamẽ)sapientia autem humana producit similitudinẽ sui in intellectu nostro,quæ nil aliud est,quàm sapientia in esse intẽtionali: sicut sapientia extra est sapiẽtia in esse naturali. Cùm autem similitudo ista sapientię in intellectu repræsentet sapiẽtiam humanã secundũ id quo illa asimilatur sapientiæ diuinæ: quia repræsentat eam secundũ propriã rationem formalem, sequitur de necessitate,quòd hrc vnica similitudo repræsentat vtraq; humanam,& diuinam:vtpote quæ similis est vtriq;:licet ab humana sit immediatè exemplata,à diuina mediatè . Ex hoc exẽplo in terminis specialibus intuere propositum nostrũ in terminis transcendẽtibus, qualis est ens.Cùm enim esse creaturæ asimiletur esse diuino à quo exemplatum est,& esse accidentale asimiletur esse substantiali à quo emanat:similitudo producta in intellectu ab esse substantiali siue accidentali inquantum asimilantur,erit omnium repræsentatiua imago,& cum conceptus non requiratur ad intellectionem, nisi vt obiectaliter repræsentet rem vnico cõceptu intellectus in Deũ & creaturam in quo ens feretur: & similiter in substantiam,& accidens. Nec oportet ponere plures cõceptus,& multiplicare entia sine necessitate.Quod autem hic sint nõ solum secundũ mentẽ S. Tho. dicta,sed etiã secundum expressam sententiã,patet in q.de di. potentia Dei q. 7.ar.5.in corpore:vnde hanc rationem accepi:& in eadẽ q.ar.6. vbi circa finem corporis q.adducit exemplũ de speculo:& dicit expresse, quòd sic se habet cõceptus noster ad Deum & creaturas sicut species rei visæ in speculo:ita quòd Deus se habet vt res producẽs similitudinem suã in speculo:creatura vt species in speculo: cõceptus noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusque repræsentatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLVSIO secunda habet tres partes . Quo ad primam declaratur sic,cõceptus obiectalis entis est id quòd repręsentatur per eius cõceptũ formalem:sed eius conceptus formalis repræsentat id, in quo asimilantur omnia entia re alia,quòd oportet in eis esse,ergo cõceptus obiectalis entis est aliquid reale inuẽtum in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis , tamen declaratur adhuc, sicut cõceptus formalis animalis repræsentat fundamentum similitudinis generica:& cõceptus formalis hominis repręsentat fundamentum similitudinis specificæ : & vniuersaliter quælibet imago cõmunis pluribus in repræsentãdo repræsentat fundamẽtum similitudinis inter illa plura:vt patet in exemplo supra posito de specie in oculo causata à specie Sortis in speculo : quoniã illa repræsentat non similitudinem inter speciẽ in speculo,& Sortis:cùm sit relatio,sed fundamentũ illius similitudinis puta qualitates & lineamenta quæ sunt in vtroq;:sic conceptus entis formalis repræsentat fundamentũ analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existẽtis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet.vnde quòd similia sunt extra animam : cùm hoc fundamentum repræsentatum sit conceptus obiectalis entis,vt dictum est , patet conceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus:quod erat in prima parte conclusionis positum.

¶ Secunda pars conclusionis sequitur ex ista,si enim cõceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus:& nullus cõceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, consequens est quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur conceptus entis à proprijs omnium conceptibus obiectalibus: quòd erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdem sic declaratur, Si conceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos:tunc consideratis præcisè gradibus specificis & genericis , cùm eorum præcisè passionibus nõ esset in eis vt sic,inuenire passiones entis:hoc est falsum:ergo à destructionibus consequentis,etc.consequentia declaratur:quia enim animal dicit alium gradum ab homine , ideo homini secundum differentialem conceptum præcisè non insunt passiones animalis,vt ostendit falsitas istius reduplicatiuæ , homo inquantum rationalis,est bipes,circumloquendo per ly bipes,passionem animalis propriam & similiter si ens dicit alium gradũ à substantia, sequitur quòd considerata præcisè ratione constitutiua substãtiæ substantia non est vna, nec vera nec bona, etc. quæ nominant passiones entis,etc.Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis præcisè est vnum quid vnitate,quæ est passio entis : homo inquantum rationalis dicit alium gradum ab ente,secundum te , contra quẽ arguo:ergo passio entis conuenit alijs gradibus ab ente præcise,vt sic acceptis:quod est oppositum consequentis. Prima propositio assumpta habetur ex Sco.in secundo sen.dist.3.q.1.tenente vnitatem mediam minorem vnitate numerali , & maiorem generica esse passionem entis , & sequi naturam specificam ratione vltimæ differentiæ . Manifesta quoque sit sic pro nunc eadem propositio, Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter suppositi, quòd rationale sit vltima differentia:ergo homo inquãtum rationalis est vnus formaliter,vnitas enim nihil aliud est , quàm indiuisio. Sed de hoc(cùm de vnitate naturę agetur)amplior erit sermo.Nunc autem sufficiat quòd in gradibus specificis præcisè,acceptis & similiter genericis est inuenire passiones entis:quod erat probandum,& consequenter,quòd ens non significat distinctum gradum à naturis specificis & genericis:quod erat tertia pars conclusionis.

Hyspacep. 3.q.6.

SED tunc ex quo res significata per hoc nomẽ ens est aliquid inuentũ in omnibus:& nõ est gradus distinctus cõtra specificos & genericos: declarandum superest quid sit.Quod sic declaratur,Gradus quicunque genericus vel specificus, vel differentialis vel indiuidualis,habet in se vnum quòd multis modis concipi possit:& secũdum quod quilibet gradus est habens esse,nomiũe Entis importatur , & ad conceptum obiectalem entis pertinet : secundum verò quod absolutè talis gradus consideratur,nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est:verbi gratia,humanitas ex sua propria perfectione formali , qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiones, habet quòd per conceptum formalem humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine, humanitas:vt sic etiam habet quod sibi debeatur,seu conueniat esse quidditatiuum,& actualis existentiæ: & sic repræsentatur conceptu formali entis tanquam pars sui obiectalis Conceptus , & Entis nomine significatur.Similiter animal hæc duo in se habet,& sic de alijs. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ , vt habentes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loquimur,& propterea ens & passiones eius in quolibet gradu præcisè accepto saluantur:quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, etc.quod à ponentibus ens abstrahibile à gradibus specificis, & genericis saluari non potest. Quòd autem hæc sint secundum doctrinam S.Tho. diligenter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infrà tamen cùm de analogia entis agetur,hoc ostendemus : pro nunc satisfaciant hæc dicta,præsertim, quòd tam prima , quàm secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quam constat esse sancti Thomæ.

¶ Tertia autem pars ab omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis,non modo Scotistico,vt patet, qualiter sit verum quod hic S.Th.dicit,scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum , & specierum: non enim intendit quòd essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis,sed quòd significet omnes naturas, vt asimilantur in hoc,quod essentia sunt : quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt)essentiæ rationem habent.sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse,seu quæ sunt.

Parũ post principiũ.

Et quia illud,per quod res constituitur in proprio genere vel specie , est quod significamus per diffinitionẽ indicantem quid est res. Inde est,quòd nomẽ Essentię à Philosophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysicæ frequenter nominat,quod quid erat esse id est hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quòd per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei,sicut dicit Auic.in secundo Metaphysicæ suæ Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum? quos Boëtius de duabus naturis asignat,secundum, scilicet quod natura dicitur esse illud,quod quocunque modo intellectu capi potest:non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ,quod omnis substantia est natura: Nomen autem Naturæ hoc modo sumptæ videtur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cùm nulla res propria destituatur operatione . Qualitatis vero nomen sumitur ex hoc , quod per diffinitionem significatur:sed essentia dicitur secundum quod per eam,& in ea res habet esse.

Quinq; nomina, quæ ad Essentiã spectant.

¶ In hac tertia parte huius capitali declaraturus,quòmodo differant nomina Essentiæ inter se:enumerat quinq; eius nomina:primò,scilicet essentia,quidditas,quod quid erat esse,forma,& natura: quorũ ratio & differentia satis clare , ac manifestò sermone in litera traditur,adeò vt addere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quod de Boëtio affertur, quòd Boëtius in libro de duabus naturis,& vna persona Christi , naturam quadrupliciter accipi dicit.Primò omne intelligibile:secundò omnis substantia:tertiò principium intrinsecum motus: quartò specifica essentia, seu differentia:quos modos(si Boëtium non habes)vide si placet in secundo sen.san.Thom.dist.quæst.1.articulo 1.primo modo accipit

hîc naturam S.Thom. quoniam sic communis est essentijs substãtialibus & accidentalibus genericis & specificis.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non nisi secundum quid ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quàm compositorum substantiarum probat, quòd demum essentia substantiæ composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum ipsi compositum varijs rationibus demonstrat.

RED quia ens absolutè & primò dicitur de substantijs, & posterius, secundum quid de accidentibus: inde est quòd essentia propriè & verè est in substãtijs: sed in accidentibus est quodammodo, & secundum quid, &c.

¶ Expedito primo propositorum exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur, quod secundo loco propositum erat. Primò declarat, quomodo essentia in ueniatur in substãtijs cõpositis in tribus capitulis, secũdò in substantijs separatis duobus capitulis: tertio in accidẽtibus vnico capitulo. Circa substãtias cõpositas tria declarantur in illis tribus capitulis. In primo, quid sint entia substantiarũ cõpositarũ: in secũdo, quomodo differant inter se essentiæ substantiarũ compositarum. In tertio, quomodo se habeant ad intentiones Logicas. incipiens autem exequi in hocca. quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur. Primò hoc declarat in communi, omnes essentias vniuersi adinuicem comparando in duabus comparationibus. Secundò, quid sit essentia substantiarum cõpositarum tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationem quandã circa conclusionem affirmatiuã, & soluit eam. Facit primò comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione, Substantia verè & propriè habet essentiam: accidens autem secundum quid. quam sic probat, Vnumquodque sicut est ens, ita habet essentiam: sed substantia est ens simpliciter, accidens verò est ens secundũ quid. ergo substãtia habet essentiam simpliciter, accidens autem secundum quid. maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamen sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè & primo prædicatur, & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolutè, & primò, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVAESTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substãtia & posterius de accidente, an vniuocè de vtroque. In hac quæstione quinq; agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secũdò ponetur opinio Scot. Tertò arguetur cõtra illam. Quartò ponetur opinio S. Thom. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd aliquid dupliciter cõtingit de aliquibus prædicari per prius & posterius. Vno modo secũdum esse illius prædicati. Alio modo secundum propriam rationem eiusdem. Illud dicitur prædicari analogicè (secũdum esse) quod perfectius habet esse in vno & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo quòd perfectius esse necessariò habet in vna specie, quàm in alia. vnde com. 12. Met. com. 2. dicit quòd prioritas & posterioritas specierum non impedit vnitatem generis. & hoc modo nõ quærimus hic. per se enim motum est omnibus, quòd ens per fectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dicitur prædicari analogicè, seu per prius & posterius secũdum rationem propriã, quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero verò nõ nisi in respectu ad aliud. Verb. gratia: Sanum prædicatur de animali sine respectu ad dictam, medicinã & vrinã, de istis verò prædicatur nõ nisi in respectu ad animal. dicitur em animal sanũ absq; additione aliqua. vrina verò nõ dicitur sana, nisi quia est signũ sanitatis existentis in animali: & dieta similiter nõ est sana, nisi quia est cõseruatiua sanitatis: & sic de alijs. Cùm em diffinies sanum prædicatũ de animali, nõ ponet in diffinitione eius respectũ ad aliquid horũ. Cùm autẽ diffinies sanũ prædicatũ de vrina, in diffinitione eius ponet respectus ad sanitatẽ animalis cum ipsa animalis sanitate. & similiter in diffinitione diætæ & medicinę in eo, ꝙ sanæ sunt. dices em (vt iã dictũ) quòd vrina est sana, in eo quòd signũ est sanitatis: dieta in eo quòd cõseruatiua: & medicina in eo ꝙ causa est illius: & hoc modo vertitur hîc in dubiũ an ens prædicet analogicè: ita quòd absolutè prædicetur de substãtia: de accidẽtibus verò nõ nisi relatiuè ad substãtiam: quod idem est q̃d quęrere, vtrum substãtia in eo, quòd ens non includat accidẽs. accidens verò in eo quòd ens includat substãtiam: & in hoc pẽdet tota quæstio inter nos & Scot. quoniam accidẽs in eo, quòd accidẽs includere substãtiam ab omnibus conceditur. sed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO Ad secundum Scotus 1. sent. d. 3. q. 1. & 3. d. 8. q. 2. ponit hanc cõclusionem, Ens est vniuocum substãtiæ & accidenti Deo & creaturæ: & probat eam sic: Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet cõceptum, de quo est certus, alium à conceptu de quo est dubius: intellectus quisq; potest esse certus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitãdo an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substãtia vel accidẽs. ergo cõceptus entis est alius à conceptibus istis, & ita neutrum est ex eis: sed in vtroq; illorum includitur: igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.

¶ Secundò sic, Ens nõ est vniuocum, ergò Deus nõ est à nobis naturaliter cognoscibilis aliquo cõceptu simplici. hoc est falsum. ergo à destructione cõsequentis, &c. Consequẽtia probatur, Nullus cõceptus est producibilis in intellectu nostro, qui nõ cõtineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phãtasmate: sed cõceptus non vniuocus Deo & obiecto relucente in phãtasmate est nõ contentus tam essentialiter quàm virtualiter in obiecto relucente in phãtasmate. ergo nullus cõceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocus obiecto relucẽti in phãtasmate: hoc autem est creatura. ergo omnis cõceptus simplex, quem habemus de Deo, est vniuocus creaturæ: & consequẽter conceptus entis. Maior patet, Minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter cõceptum increatum, vt de se notum est, nec virtualiter: quia prius nõ includitur virtualiter in posteriori, sed econuerso.

¶ Tertiò sic, Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, cõsideradò rationem formalem alicuius: & auferẽdo ab ea imperfectionem, quam habet in creatutis, & referuãdo illam rationem formalẽ, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶ Quartò sic, Ens non est vniuocum substãtiæ & accidenti. ergo substantia non est à nobis naturaliter cognoscibilis, hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia, eo quòd cum substantia nõ immutet immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui: sed tãtùm accidens sensibile, sequitur quòd nullum cõceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi à cõceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est à cõceptu accidentis, nisi ens vniuocum accidẽti & substãtæ. Hoc autem quod in ista ratione assumit, scilicet quòd substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quãdo immutatur (sicut apparet ex secũdo de Anima) quòd visus est tenebræ cognoscituus, quãdo lux non est præsens, eo quòd tunc visus nõ immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur à substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quòd quando substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quòd est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus secundi Metaphys. tex. comm. 4. Probans Aristoteles causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hanc propositionem. Vnumquodque maxime ipsum aliorum dicitur, secũdum quod alijs inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis, s. Deo & alijs: aliter processus Aristotelis nullus esset. arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huiusmodi. ergo Auicenna quoque primo Metaphy. capit. secundo dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species: & quædam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubijs, Omnes, inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autem vtrum sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium cõceptum à suis inferioribus, dicentes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quàm esse substantiæ, Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

Auic. 1. 2. circa med.

Algazel

QVO AD TERTIVM Arguo primo sic, Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus, quàm reliquum vniuocatum: substantia & accidens sunt vniuocata per te in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quàm substantia: discursus bonus: conclusio verò est falsa, ergo altera præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex ante prædicamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaph. textibus & commenti secundo & tertio, vbi dicitur quòd in ratione accidentis, inquãtum ens ponitur substantia, vnde Comment. dicit in commento tertio, quòd sedens & stans non dicuntur esse entia sine substãtia. patet autem quòd in diffinitione substantiæ, inquãtum ens non ponitur accidens

Prima ratio.

sidens nec substãtia, eo quo abstrahit apud eos ab illis. Patet secundò, falsitas illius conclusionis ex dictis Anto. Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accedentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etsi ratio posita à Scoto secundum apparentiam solui glossa Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest. Anto. Trombeta solui: eo quòd ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem cõclusionis, quam Scotus negauerat.

Ad hoc propositum comment. huius doc. Secundo Phy. t. 6. cir. me. et vi. dens con. sequentiam Aristot. 1. q. 3. 3. q. 3. ep. 3.

¶ Secundò arguitur sic, Ens est vniuocum prædicatum in quid de pluribus differẽtibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusum: ergo est genus. Tenet consequentia ex diffinitione generis, & conditione apposita à Scoto in primo sen. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus & bene, secũdum Arist. 4. Topic. Antecedens quo ad primam partem & secũdam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non vltima, sequeretur quòd addendo differentiam non vltimam generi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem modo: semel ratione generis, & semel ratione differẽtiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit nugatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cũ prima pars rationis rationalis sit ens, erit ratio rationalis ens, D, E, F. & sic dicẽdo animal rationale, dicens ens. A, B, C, ens, D, E, F, & consequẽter pones ens bis: & expresiè nugationem committes. Nec est opus impugnare respõsionem Scoti, vbi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim quòd sicut dicimus, animal album absq; nugatione, eo quòd ens clausum in ratione albedinis denominat accidẽtaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quòd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absq; nugatione.

1. dist. 3. q. 1. Solutio quintæ ob. vniuocationis entis.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè vniuocantur supra dicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet eñ palliari possit, quòd ens particulatum ad album & rationale denominet ens particulatum ad animal: nõ tamen potest intelligi, quòd prima pars rationis alibi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cùm vniuocum sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: imò animal album eodem modo arguẽdo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd si aliquis vim faciẽdo in verbis Scot. fortè dixerit, ens nõ claudi in rationali quidditatiuè & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intẽtum nostrum: quòd, scilicet ens in nulla differentia, includatur quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium secundum veram Auicẽnæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non: quare, &c.

9. Meta. tex. 16.

Capit. 5.

¶ Tertiò arguitur sic, Ens est vniuocum substãtiæ, & accidentis: ergo in ratione substantiæ expresse cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est incõueniens & cõtra Aristotelem & viam communem: ergo, &c. Prima consequentia probatur ex eo, quòd omne superius vniuocũ explicitè cadit in ratiõe sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda cõsequentia probatur ex autoritate Aristot. posita in secũdo lib. Topico. illa, scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cùm ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem. in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hois explicitè: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione substantiæ. Et cõfirmatur hoc per Scotum, qui in 1. sent. dist. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo quòd ens cadat in cõceptu quidditatiuo omnium tãquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

1. d. 3. q. 2.

QVO ad quartum principale prænoto differẽtiam inter vniuocum & æquiuocum, purum & analogum, Vniuoca sunt, quorum nomen est commune: & ratio secundum illud nomẽ est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorum nomẽ est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomẽ est aliquo modo eadem, & aliquò modo diuersa, seu secũdum quid eadẽ, & secundum quid diuersa. Verbi gratia. Animal & medicina sunt analogata sub sano: vnde habent illud nomen commune: vtrunque enim illorum dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, inquãtum sanum, est habẽs sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædẽ aliquo modo istæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciũt: vnde analogum est medium inter purum æquiuocum & vniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundũ quid, & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodammodo plures rationes, & quodammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quòd analogũ dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit vnam rationem.

¶ Nota secundò: quòd duplicia sunt analogata. Quædam secundum determinatam habitudinem vnius ad alterum. Quædam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deus autẽ & creatura secũdo modo: infinita enim est distantia inter Deum & creaturam. Differunt autem hæc plurimùm: quoniã analogata primo modo ita se habẽt, quòd posterius secundum nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens, inquantum ens per substantiam. Analogata verò secundo modo non: creatura enim inquantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen commune: & rationem secundum illud nomen secundum quid eandem, & secundum quid diuersam: per hoc quòd analogum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur: de alijs verò non nisi diuersimodè respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata verò secundo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quòd illud simpliciter dicatur de primo & de alijs relatiuè ad primum, sed habent rationem eandem secundũ quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secũdũ quid diuersam, propter diuersitatem naturarum suppositatum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentium sunt analogata quædam sub nominibus formæ & materiæ: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen formæ siue materiæ eandẽ, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens: vtrobique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum, & vnitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. commento. 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. 7.

QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè vtroque modo analogiæ dicitur de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dicitur de Deo & creatura secundo modo tantùm. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maximè prima. Autoritatibus autem Arist, 4. Meta. text. com. 3. & Commen. ibidem: expresè enim ibi dicitur, quòd ens non est vnum, sed ad vnum. Duodecimo quoque Metaph. text. com. 28. expresè dicitur, quòd principia prædicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua autoritate potest argui sic, Illa non sunt vniuoca, quæ nullam identitatem habẽt nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidentium sunt huiusmodi: ergo, etc. Minor expresè est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quòd careant vnitate vniuoca. Et hæc autoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatem analogam, dicunt cum hoc, quòd habet etiam idẽtitatem vniuocam: cuius oppositum Arist. dicit, solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

cõ. 28. & 5. Meta. tẽ. 12. circa mediũ cap. 7. Conclusiones duæ.

¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur, quàm autoritate san Tho. in quæstionibus de veritate, quæst. 2. artic. 2. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expresè fatetur, quòd secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cùm ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimitur, quòd sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suum: sed de his alijs, cùm ex proposito tractabitur: diffusius loquemur: modò sufficiant hęc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quòd conceptus entis formalis est vnus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidentis Dei & creaturę: & quòd conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, vel vnitatem proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quòd cùm talis vnitas apud Arist. quarto Metaphy. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scientiæ, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quòd passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

In tract. de Analogia.

1. d. 3. q. 8.

QVO AD QVINTVM respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, quòd argumentum illud, si aliquid probat, alietatem conceptus non vniuocationem probat: sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud, sicut etiam Auic. qui tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptum, non tamen vniuocum & quidditatiuum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius prbationem dico, quòd aliquod continere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter.

Vno modo sicut causa virtute sua cõtinet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem causæ, participando illam sic: hoc stãte Minore est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secũdo modo Deum. Nec oportet quòd continens isto modo sit prius: imò necessariò est posterius. Quòd si mihi dixeris, quod hoc est abuti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi causæ: dico quòd si fiat vis in verbo, falsa est. Maior: eo quòd datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiuè: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concesso toto antecedente, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartum negatur consequẽtia. Ad probationem dicitur, quòd falsum supponit, scilicet quòd substantia non immutet intellectum per propriam speciẽ. Vnde & eius probationẽ dico, quòd quantitas & accidentia in Eucharistia agũt & patiũtur totũ quòd ageret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperunt modũ essendi substantiæ, scilicet absque subiecto: ita etiam agere & pati eius: & ideo ex multis hostijs sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substãtiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut & ad nutritionem agũt, acsi esset ibi panis: nõ enim minus ex illis accidentibus nutrimur, quàm ex alijs hostijs non consecratis: sicut non minus ex cõsecratis generãtur vermes & cineres, quàm ex non cõsecratis. Vnde ad argumẽtum dico, quòd panis absens immutat, quoniam nõ est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum quòd est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est cõtra nos auctoritas Arist. quoniam hæc omnia habent locum, vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

¶ Ad quintum dico, quòd quia medium comparatum vni extremorum, vt oppositũ induit alterũ extremũ, vt dicitur quinto Phy. tex. com. 6. ideo analogum cõparatum æquiuoco quòd diuersas rationes simpliciter sonat, vniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & meritò, eo quòd vtebatur analogo secundũ id, quòd habet de vnitate: oportet enim ad verificandã illam maximã, quòd causa & effectus non in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

¶ Ad Auicen. & Algazelem dico, quòd nihil contradicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

Ad vltimũ. Substãtiarum verò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtrisque est essentia: sed in simplicibus veriori & nobiliori modo secundum etiã quod habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hic ponitur secunda cõparatio, qua substantias inter se comparat tali conclusione: Substãtiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam, quàm cõpositæ, quam probat dupliciter: primò sic, Quorum esse est nobilius, eorũ essentia est nobilior: substantiarum simpliciũ esse est nobilius, quàm compositarũ: ergo essentia substãtiarum simpliciũ est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

AD EVIDENTIAM Huius partis nota, quòd vt habes à San. Tho. quarto sent. di. 11. q. 2. ar. 1. ad primũ simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionẽ sonat: res enim ex eo quòd simplex, non habet perfectionẽ maiorem: sed ex eo quod taliter simplex, id est simplicitatẽ subsistentem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substãtijs compositis. Et ideo cùm dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substãtijs, sed de simplicibus subsistẽtibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Substantiæ simplices subsistentes perfectiores sunt substãtijs cõpositis

PROPTEREA Caueto hic opinionem Scoti in primo sen. distinct. 8. quæst. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem veritatem tutari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Sco 1. d. 8. q. 1. ad primum quolibet. q. 5. Diffinitio perfectionis simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmum Monologion 15. est quæ in vnoquoq; melior est ipsa, quàm non ipsa. Glossa sic, In vnoquoque, inquantũ est indiuiduũ entis, id est, hoc ens non inquantũ est indiuiduum huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic angelus, melior est, &c. quia cõparatiuũ includit suum positiuum: ideo melior est, id est, bonitatẽ seu perfectionem meliorẽ ponit, quàm non ipsa, id est, quã quodlibet sibi incompossibile: ita quòd (ly nõ ipsa) nõ teneatur contradictoriè, sed incõpossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas cõditiones: primò, quòd dicat perfectionẽ: secundò, quòd illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quàm quodlibet sibi in eo incompossibile. Propter defectũ enim primæ conditionis tã relatio, quàm negatio à perfectionibus simpliciter excluditur. Propter verò defectũ secundæ, ratiocinari, ridere, latrare, & huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis Diximus quòd ly nõ ipsa, tenetur in compossibiliter & non cõtradictoriè: quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter; quia in indiuiduo entis melius est positiuum quodlibet quolibet cõtradictorio formaliter sumpto. Nec superficie tenus cõsideres primam conditionem; quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quàm negatio compositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Præterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quàm non ipsa: & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionẽ, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem cõtra Scoti positionem arguere sic: Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est: simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est: ad, siquidem est simplicissimum, nullam enim compositionem includit, & vniuersaliter secundum Scotum omnis differentia vltima relationis. ergo, &c. maior patet. ex eo quòd relatio vt relatio, nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Præterea, Quod diuiditur per quantũ, & non quantũ, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat cp aliquid sit non quãtum & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quãtum & nõ quantum. ergo, &c. Pãtet Minor, quia diuiditur in simplicitatem relatiuam & absolutam: simplicitas autem relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad ista, quòd relatio formaliter sumpta nõ est simplex. sed simplicitas prædicatur de ea denominatiuè: hoc nõ euadit argumenta, quia simplicitas relatiua est passio relationis secundũ hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est aũt quòd alterũ horum sit perfectius eo, cuius est vt arguat sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationẽ est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet nõ primo: ergo simplicitas relationem denominãs non est maioris entitatis relationẽ, sed relatio non est quanta. ergo simplicitas relatiua non est quãta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum, scilicet quòd simplicitas diuiditur per quantum & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicãt quòd simplicitas sit modus, quod tamen minus consonum veritati videtur. Substantiæ ergo immateriales (non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentijs substãtiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunãtis in se tantam perfectionem, ita indiuise, qua gaudent.

Sed quia illarum substantiarum essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentijs cõpositorum incipiendũ est, vt à facilioribus cõuenientior fiat disciplina. In substãtijs igitur compositis forma & materia notæ sunt, vt in homine anima & corpus. Nõ autem potest dici, quòd alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quòd enim materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autem non est cognitionis principium: nec secundum causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur, sed secundum id solũm, quo in actu aliquid est.

Materia nõ est essentia substantiæ compositæ.

¶ In hac secunda parte capituli quid sit essentia in substantijs compositis declaraturus (quia à notioribus inchoandum est) conclusionem hanc negatiuam ponit. Materia sola non est essentia substantiæ compositæ: quam duplici ratione probat. Prima est talis, Illud quod est essentia substantiæ compositæ est principium cognoscendi illam: sed materia sola non est principium cognoscendi illam: ergo materia sola non est essentia substantiæ compositæ. Maior patet ex eo, quòd vnumquodq; per suam essentiam cognoscitur quidditatiuè: vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Meta. tex. com. 20. vbi dicitur, quod principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Secunda ratio est, Essentia substantiæ compositæ est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola, non est essentia substãtiæ compositæ. Maior est euidens inducendo in singulis: Sortes enim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quòd actuale sit, eo quòd est principium distinguendi ipsum ab alijs speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

Commentator 7. Meta. tc. 21. et comm. 34. Essẽtia substantiæ cõpositæ non est sola forma.

Neque etiam forma tantùm substãtiæ compositę essentia dici potest, quãuis quidã hoc asserere conentur. Ex his enim, quę dicta sunt, patet cp essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur: diffinitio autẽ substantiarum naturalium nõ tantùm formã, sed & materiã continet, aliter enim diffinitiones natnrales & Mathematicæ non differrent. Nec etiã potest dici, quòd materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius: vel ens

ens extra illam naturam, vel essentiã eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectè non habent: vnde oportet, quòd in diffinitione sua substãtiã, vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum patet ergo quòd essentia comprehendit materiam, & formam.

¶ Hic ponitur secunda cõclusio negatiua talis, Essentia substãtię cõpositæ nõ est sola forma, quã vnica ratione probat sic, Illud est essentia substãtiæ cõpositæ, quod per eius diffinitionem significatur: sed sola forma per eius diffinitionẽ non significatur: ergo sola forma non est essentia substantiæ compositæ. Maior est de se nota: minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt à Mathematicis quia istæ significant solam formam, id est formam, absque materia sensibili: naturales verò significant formam, & materiam sensibilẽ.

¶ Sed ad hanc rationem potest dici, quòd cùm significari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt subiectum rei diffinitæ: seu vt deferens rem diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, vt quidditatem deferens.

¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est proprium accidentibus, ex imperfectione suæ essentiæ, non cõuenit specificis substantijs: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suam est proprium accidentibus ex imperfectione suę essentiæ: ergo hoc non conuenit substãtijs specificis: Maior patet ex terminis: quòd enim est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Meta. text. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, cp licet formæ partis, puta animæ conueniant etiã diffiniri per aliquid extra essentiã eius: ac per hoc istud videatur esse non propriũ accidẽtibus: sed cõmune eis & formis partiũ in re tamẽ veritate proprium est accidentiũ: eo cp diffinitio nõ est nisi rerum existentiũ in recta linea prædicamentali habentiũ speciẽ completam, cùm diffinitio componatur ex genere, & differẽtia, sola autem accidentia inter entia, & specie completa sunt per additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Essẽtia substãtiæ cõpositæ nõ est relatio inter materiã & formã, aut aliquid additũ compositi.

Nõ etiam potest dici, quòd essentia significet relationẽ. quæ est inter materiã & formam, vel aliquid superadditũ illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum à re, nec per eam res cognosceretur: quæ omnia essentiæ conueniunt: per formã enim, quæ est actus materiæ, materiæ efficitur ens actu, & hoc aliquid. vnde illud, quòd superaduenit, nõ dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt. vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substãtiæ cõpositę nõ est aliqua relatio inter materiã, & formã aut aliquid additũ compositio ex materia, & forma: quã probat ex duabus rationib⁹. Primo sic, Omnis relatio media inter materiã & formã, & similiter omne additũ cõpositio ex materia & forma est accidens extraneũ substantiæ: nulla essentia substantiæ cõpositæ est accidens extraneum: ergo Minor est de se nota: Maior verò probatur, Omne aduenies enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneæ naturæ à substantia: omnis relatio media inter materiam & formam, & omne additum cõposito aduenit enti simpliciter, & faciunt ens tale: omnia huiusmodi sunt accidentia extraneæ naturæ à substãtia composita. Hui⁹ prosyllogismi Minor declaratur: primò ex eo, quod forma substãtialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, vt dicitur secundo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur secũdo ex eo, cp generatio terminata ad formã substantialem est generatio simpliciter: terminata verò ad formam accidentalem, est generatio secundum quid. vt dicitur 5. Phy. tex. c. 7. cùm enim materia Sortis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Sortes fieri: acquisita autẽ forma substantiali, cùm magnitudinẽ acquirit, nõ dicitur Sortes fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magn⁹.

¶ Secunda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositum ex materia & forma est proprium principium a priori perfectæ notitiæ substãtiæ compositæ: essentia substantiæ cõpositæ est proprium principium à priori completæ notitiæ eius: ergo, &c.

Relinquitur ergo, cp nomẽ Essentiæ in substantijs compositis significat illud quod est ex materia, & forma compositum: & huic positioni sonat verbum Boëtij, in cõmento Prædicamentorum, vbi dicit, quòd Ousia significat compositum. Ousia enim apud Græcos idem est, quod essentia apud nos, vt ipse met in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicẽ. autem dicit quòd quidditas substantiarum compositarũ est ipsa cõpositio formæ, & materiæ. Commẽtator autem dicit super septimo Metaphysicæ, natura quã habẽt species in rebus generalibus, est aliquod medium, id est cõpositũ. ex materia, & forma. Huic etiã ratio cõcordat, quia esse substãtię cõpositę nõ est tantũ formę, nec tantũ materiæ, sed ipsius cõpositi: essentia autẽ est secũdũ quã res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, qua res denominatur ens, nõ tantũ sit forma, nec tantũ materia: sed vtrunque: quãuis huiusmodi esse, siue essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut emi in alijs videmus, quæ ex pluribus principijs cõstituũtur, cp res denominãtur ex altero illorũ principiorũ tantũ, sed ab eo qđ vtrũq; cõplectitur, vt patet in saporib⁹ quia ex actione calidi digerẽtis humidum causatur dulcedo: & quãuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, sed à sapore, qui calidum & humidum complectitur.

¶ Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua: Essentia in substãtijs cõpositis significat compositum ex materia & forma, quã per locum à diuisione cõcludit ex autoritate Boëtij, Auicennę, & Cõmẽtatoris, septimo Meta. com. 27. & ratione tali probat, Id quo tanquam principio completo denominante, substãtia composita est ens, est compositum: sed essentia ipsius substantiæ compositæ est id, quo tanquam principio completo denominante substantiæ compositæ est ens: ergo essentia ipsius substantiæ compositæ est composita. Minor de se est clara, dicitur enim, & est Sortes ens propter suam essentiã, quã habet: Maior verò declaratur sic, Quãcunq; aliqua res ex pluribus principijs constituitur, non est talis ex altero eorũ, vt completo principio, sed ex complectente vtrunque: sed substãtia composita est ens ex pluribus principijs constitutum, scilicet materia & forma: ergo non ex altero tanquam completo principio, sed complectẽte vtrũque est & dicitur ens: sed id quod complectitur vtrunq;, est compositũ: ergo id quod substãtia cõposito tãquã cõpleto principio, denominãte esse, oportet esse compositum: quod erat probandum: Maior huius prosyllogismi exemplariter in saporibus declaratur in litera tã quam ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quòd autẽ dicitur, quòd sola forma, & causa essendi, infrà patebit.

QVAESTIO IIII.

Num Materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponam opinionem Commentatoris: secundò ponam opinionem S. Tho. tertio respõdebitur argumentis oppositis.

QVOad primũ, Commentator 6. Met. com. 21. & 34. opinatur, materiam non esse partẽ quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, vt deferẽs illã quidditatẽ: adducit autẽ in 34. cõ. ad hæcrationẽ talẽ: Essentia rei est substãtia declarans rẽ quidditatiuè: materia non est substantia declarans quidditatẽ rei: ergo materia non pertinet ad essentiã rei: minor colligitur ex primo Physico. tex. com. 69. vbi dicitur, cp materia secundum se est ignota: & per consequens alterius declaratiua non est. Ex com. verò 21. potest elici talis ratio ad hoc: si quidditas hominis esset homo compositus ex materia & forma, tunc quidditas hominis haberet quidditatem: & sic quidditatis esset quidditas: quod est falsum. Tenet consequẽtia: quia quæcunque sunt idem, quicquid habet vnum, habet reliquũ: si ergo quidditas hominis, & homo compositus sunt idem, cùm homo compositus habeat quidditatẽ, sequitur cp quidditas hominis habeat quid ditatẽ. Hãc eandẽ positionẽ videtur docere Arist. 7. Meta. text. com 34. expresse dicens materiam non esse partẽ quidditatis: & secundo Phys. tex. com. 28. partes diffinitiones in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10, Metaphysicæ, tex. commẽto 25. dicit quod mas, & fœmina non variant speciem quia sunt differentiæ materiales.

¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi à natura seu sibilitatis & similium, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

CONCLVSO.

Materia est pars quidditans substantiæ naturalis.

QVOad secundum S. Tho. 7. Metaph. supra text. commen. 33. & prima parte quæst. 75. articulo 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus: quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia, verò est ista, Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, vniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est vera pro tanto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis. *Lect. 9.*

¶ Ad primã rationẽ in litera factã dicunt aduersarij, quòd proprium est accidentibus diffiniri per additamentũ alterius generis: & hoc non conuenit substantijs sed diffiniuntur substantię per additum sui generis: materia enim est in eo genere, in quo est quidditas delata.

¶ Contra, Ergo nulla est differentia inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionem formæ totius, nisi fortè secundum modum signi ficandi, cùm vtraque per additũ sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffintio animæ & viui: & tunc sicut nullum genus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione animæ: ita nullum ponetur in diffinitione viui: & sic de alijs: quod est manifestè falsum.

¶ Confirmatur S. Tho. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiuè sumpto, cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecè causam illius passionis: sed corpus cõtrarietati subiectũ quidditatiuè sumptũ est subiectũ, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adæquatæ: ergo in corpore cõtrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inuenire causam corruptibilitatis: & talis causa non est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis: aliter non conueniret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, quod corruptibilitas primò concluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Comment. maximè.

¶ Secundò sic, id quod est pars humanæ naturæ est pars quidditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idem: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor, ex eo quòd materia est natura secundo Physi. text, com. 21. Et si non est pars, oportet quòd in Sorte sint duæ naturæ non partiales: quia non sunt partes alicuius naturæ: quod est impossibile. Tertiò declaratur hanc fuisse mentem Arist. primò ex octauo Meta. tex. com. 15. & 16. vbi assignat causam, quare diffinitio compositorum est vna: quia ex actu & potentia natum est fieri vnum, quidditates autẽ simplices seipsis, inquit, habent vnitatẽ statim, eo quòd formæ tantùm sint: ex quibus habetur, quòd si essentia substantiæ compositæ esset sola forma, non oportet Arist. assignare causam propter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est composita ideo dixit quòd vnitatem habet, ex eo quòd altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Metaphy. textu vltimorum commentorum dicit, quod in quidditatibus compositorum accidit error, non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt compositæ illæ quidditates, vnde ex earum compositione error accidere potest: qui in simplicibus, cùm careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicem: & quòd quidditas substantiæ materialis differt à quidditate separata, ex eo quòd ista est essentialiter simplex: illa verò est essentialiter composita. Hæc de secundo.

Primo phys. cap. 79. fi. 9. metaphysi. com. 17. T.c. 7.

T.c. 22.

QVO AD Tertium dicendum est ad rationes in oppositum: ad quarum primam negatur Minor: licet enim materia secundum se, id est, solitariè sumpta sit ignota, adiuncta tamen & subtracta tali formæ specificæ siue genericæ declarativa est alterius.

¶ Ad secundam negatur cõsequentia: ad cuius probationem dicitur, quòd Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quæcunque sunt idem realiter, quicquid realiter coniunctum est vni, est & realiter coniunctum alteri: & sic conceditur: sed non est contra nos. Alio modò sic, Quæcunque sunt idem realiter, quicquid prædicatur de vno prædicatur de altero: & hoc modo est falsa. Aliquid enim conuenit vni, vt distincto, secundum rationem ab altero: quod non conuenit alteri, sicut in proposito: habere quidditatem conuenit homini, vt distincto à sua quidditate secundum rationem: distinguitur enim ab illa, vt habens ab habito: & quia sic oportet distinguri illam. Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

T.ca. 34. & 37.

¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur, quòd septimo Metaphysicæ non removet materiam à quidditate: sed materiã particularẽ & eas partes, quæ per accidens se habent ad speciei intellectũ, vt manus & pedes: verbi gratia, ab hominis ratione: & has carnes & hæc ossa. Quod autẽ partes definitionis in genere causæ formalis collocentur non est cõtra id quod dicimus. Meminisse enim oportet quòd omne superius se habet, vt formale respectu inferioris: vt ibidẽ, ab Arist. habetur. Masculus quoque & fœmina etsi nõ differãt specie in genere animalis sicut albũ, & nigrũ differũt tamẽ specie in genere sexus, cuius differẽtię ad genus animalis per accidens se habẽt, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere nõ causant diuersitatem specificam.

Secundo Physico. T.ca. 28

¶ Ad vltimã confirmationẽ de passionibus materiæ dicitur, quòd illa sequuntur materiã particulariter existentẽ: & non sequuntur materiam abstractã à singularibus, quæ est pars quidditatis specificæ: & ideo nõ oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiã removeri à quidditate propter hoc, quod illorũ opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fortè videtur sequi, quòd essentia, quæ cnmplectitur in se simul & formam, sit tantùm particularis & non vniuersalis. ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionẽ non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obijcit contra quartam conclusionem, Id, quod comprehendit in se materiam intrinsecè, est particulare: essentia substantiæ compositæ cõprehendit in se materiam intrinsecæ: ergo essentia substantiæ est particularis: ergo non datur essentia substantiæ compositæ vniuersalis: quod est fal[illegible]. Et vlterius sequitur, quod vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: quia rerum naturalium non nisi essentiæ sunt diffinibiles: eo quòd diffinitio significat essentiã rei: essentiæ autem naturalium vt deductum est particulares sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsecè principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsecè materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quòd materia nõ quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solùm materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: nõ enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolutè, quæ sunt materia hominis non signata.

¶ Hic respõdet obiectioni, destruendo Maiorem cum sua probatione dicens, quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet & nõ signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiæ specificæ: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde & patet vniuersalia diffiniri. & tamen materiam includere: sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVAESTIO V.

Num materia est principium indiuiduationis.

CIRCA Hanc partem dubitatur, an materia sit principium indiuiduationis. In hac quæstione sunt sex agenda. Primò declarabitur titulus: secundò ponetur opinio Scoti: tertiò impugnabitur: quartò ponetur opinio San. Tho. quintò arguetur contra illam: sextò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO Ad primum nota, quòd cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat, scilicet indistinctum à se & distinctum ab alijs: nihil aliud quæritur nisi per quid primò natura specifica reddatur incommunicabilis: ita quòd repugnet sibi communicari pluribus: vt superius inferioribus communicatur, atq; per quid hoc indiuiduũ primò distinguitur realiter ab alijs eiusdem speciei. Duo ergo quæruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primò) natura specifica reddatur incommunicabilis & quo (primò) realiter distinguatur ab alijs eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi formæ, hanc enim nullus dubitat primò conuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quæ non est nisi interentia realia: & non de distinctione, qua Sortes viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, quòd nõ loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hæc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Num materia, nec forma, vel compositum, sed indiuidualis proprietas, hecceitas, principium est indiuiduationis.

QVO Ad secundum. Scotus secundo sent. dist. 3. q. 6. opinatur, quòd natura specifica indiuiduatur per quoddam positiuum per se cõtrahens illam, & faciens vnum cum illa: ita quòd illud positiuum nec est materia, nec forma, nec cõpositum: sed est modus omnium, seu vltima realis materiæ, formæ & compositi: eadem illis realiter: & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietas indiuidualis, scilicet hecceitas.

¶ Huius conclusionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodum quantum ad propositum spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo, eodem enim modo res est ens & vna. igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu iudiuidualis sequitur entitatem indiuidualem. sed clarum est, quòd entitas illa indiuidualis nõ est aliquod eorũ, quę sunt actu in specie nec aliquod accidens: cum omnia accidentia sint pòst. ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorum scilicet constitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primò sequitur vnitas numeralis, est principium indiuiduationis: proprietas illa seu hecceitas est id, ad quod primò sequitur vnitas numeralis, ergo hecceitas est principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cùm præcedat totum genus accidentium.

¶ Secundo

¶ Secundò sic, Omnis differẽtia differentiũ reducitur ad aliqua primò diuersa: alioquin non esset status in differentibus: sed indiuidua propriè differunt, ergo eorũ differentia reducitur ad aliqua primò diuersa, hęc non sunt naturę ipsorũ, nec priuationes, nec accidentia aliqua: ergo sũ[illegible] hecceitates. Probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiã partẽ: quia si differentia indiuiduorũ reducitur ad aliquod accidẽs, maximè reducitur ad quãtitatem: sed hoc non. Quod sic patet: quæratur enim per quid hæc quantitas & illa quãtitas differãt, non seipsis: sic enim specificè distinguerentur, ergo aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc non potest esse: quia aut distinguũtur situ, qui est specia le prędicamentũ, & hoc nõ: quia ille est posterior quãtitate aut situ, quia est differentia quantitatis, & hoc non: quia quæratur per quid illi situs distinguuntur: aut seipsis, & hoc nõ potest dici: quia seipsis nõ sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitum. Et propterea cum situs qui est differentia quantitatis integretur ex cõtinuatione & permanentia partium idem est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter alium situm, & quòd hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶ Tertiò sic, Id quod se toto primò cõstituit aliquod singulare in sua entitate singulari, & vnitate consequente talem entitatem, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione oppolita illi vnitati: & consequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu hecceitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodem modo probatur: vt suprà. Hæc de secundo.

Contra Sco in excessima opinionem.

QVO Ad tertium arguitur cõtra opinionẽ Sco. qua dupliciter: Primò sic, Omnis actus singularis præexigit potentiã singulariẽ, quã actuat: sed hæccheitas est actus singularis, ergo præexigit potẽtiã singularẽ, quã actuat: sed illa potentia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum hecceitatis: & sic hecceitas nõ est principium indiuiduationis. propositiones assumptæ omnes sunt Scoti in hac materia: etiam maior: quæ tñ probatur ex doctrina Arist. 2. Phy. tex. cõ. 38. vbi docet cõparationes causarum, vnde sicut forma particularis præexigit materiã particularem: sic actus potentiam. Si dicatur, quòd hoc est verum, vbi actus & potentia distinguuntur realiter, eo quòd tunc potentia realiter recipit actum: hoc non obstat: eo quòd secundum Scot. quando aliqua duo adunantur realiter: eundem ordinẽ ex natura rei retinent, quem haberent si essent distincta realiter: cũ ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiam singularem: oportet quòd & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

¶ Secundò sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: hecceitas Sortis & Platon. nõ sunt huiusmodi: ergo. Maior est Scoti, minor probatur, Id quod conuenit magis cum vno, quam cum alio: non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hecceitas Platonis magis conuenit cum hecceitate Sortis, quàm cum hecceitate albedinis: ergo hecceitates Platonis & Sortis non sunt primò diuersæ: Maior profyllogissmi patet ex terminis: primò enim diuersum ab alio nõ conuenit cum illo. Minor probatur dupliciter: primò, quia hecceitas Sortis & Platonis conuenit in specie: hecceitates Sortis & albedinis differunt genere. Secundò, quia illa magis conueniunt quę magis assimilãtur: magis autem assimilantur quę sunt magis comparabilia: hecceitates autẽ Sortis & Platonis sunt comparabiles magis quàm hecceitates Sortis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis cõparabiles, quàm res diuersorum prædicamentorum.

¶ Tertiò sic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdẽ speciei præexigit necessariò ipsorũ distinctionẽ: ,,prietas indiuidualis, puta Sorteitas, Cõuenit Sorti, & repugnat Platoni eiusdẽ speciei indiuiduo: ergo ,,prietas indiuidualis præexigit distinctionẽ Sortis à Plat. & sic ,,prietas indiuidualis nõ est id, quo primò Sortes distinguitur à Plat. Conclusio est falsa scdm Scot. processus est bonus: ergo altera præmissarum est falsa: vtraq; aũt est sua: ergo omnino falsus cõuincitur: & Maior quidem habetur à Scoto in quolibet. qu. 2. Minor autem est sua conclusio quam nunc impugnamus.

T.c. 45.

¶ Quartò ostendo hanc positionẽ contradicere Peripateticis, Arist. & Com. 12. enim Meta. tex. com. 42. fit hæc consequentia, primum cælum, id est primum principium est vnum specie & plura numero: ergo habet materiam, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam autem Sco. intelligẽtis per materiam indiuidualem proprietatem, destructiuam esse textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicẽte, Omne quod est vnum in specie & plura in numero, habet materiam: sed iam declaratum est, quòd principium cœli non habet materiam. ex quibus verbis apparet, quòd de illa materia loquitur, quã declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in tex. com. 30. expresè declarasse mororem cœli non habere materiam ad vbi & adesse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuidualis. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Meta. tex. com. 11. vbi dicitur, quòd omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idẽ habes in Commentatore in primo Physi. com. 6

¶ Nec admittenda est glos. Antonij Trombetæ, quòd intelligitur cõmitanter. Eodem enim modo & vniformiter debet teneri (ly secundum) in primo mẽbro & in secũdo: in primo autẽ fiotat causalitatem; ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; potest esse purã fictionem nouã hanc de hecceitatibus inuentionem, ex primo cæli text. com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorũ in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Commen. Hæc de tertio.

T.co. 92. & 93.

CONCLVSIO.

Materia signata est per se intrinsecum indiuiduationis principium, nõ autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

QVO Ad quartũ opinio S. Tho. posita ab eo hîc & in multis alijs locis est quòd materia signata est principium indiuiduationis.

¶ Circa hanc conclusionem aduertendum est, quòd Thomistę inter se differũt & conueniunt. Cõueniunt in hoc omnes, q̃ ad indiuationẽ duo concurrere debent, materia & quantitas differũt autem quia aliqui tenent quòd aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium: materia dante incommunicabilitatem, siue indistinctionem in se, quantitate dante distinctionem ab alijs: & tale aggregatum dicunt esse materiam signatam. Alij verò longè melius sentiunt dicentes, quòd principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionẽ ab alijs est materia signata nõ materia quãta: seu aggregatũ ex materia & quãtitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Th. vera vt ostendatur, ideo hanc declarare volumus & tueri, declarãdo primò quid importet materia signata: secũdò excludendo primã expositionem Thomistarũ: tertiò probando conclusionem intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est quàm materia capax huius quantitatis: ita q̃ nõ illius: hæc nanque materia est pars intrinseca Sortis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandum est enim, quòd agens particulare, puta hoc semen continuè appropriat materiam ad formam inducendã hoc modo, quòd sicut semẽ humanũ appropriat materiã ad animã humanã: ita hoc semẽ ad hanc animã: vnde cũ in primo instanti generationis Sortis, quod est primũ esse Sortis, & primũ nõ esse formæ præcedentis & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare cõpositum: deinde naturali ordine sequũtur omnia accidẽtia (in via nostra) in illo priori secundũ naturam: quo cõpositum particulare terminat per se primò generationem: materia quæ est pars intrinseca eius, scilicet Sortis, ita est appropriata ipsi Sorti ab agente particulari, quòd non est capax alterius quãtitatis quàm eius quam Sortes sibi determinat: omniũ enim natura cõstantium determinata est ratio magnitudinis & augmẽti, vt dicitur secũdo de Anima ex com. 41. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata suprà materiã, nisi capacitatem huius quantitatis: ita quòd non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quàm potentia receptiua huius quãtitatis: ita quòd non illius, potẽtia autẽ receptiua nihil realiter distinctum in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctum secũdum rationem tantùm à materia. Sicut materia propria nihil addit supra materiam realiter distinctũ ab ipsa: dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secũdum se materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hanc quãtitatem si diffiniretur: sicut propria potẽtia, non nisi per proprium actum diffinitur, vt dicitur tertio Physico rum, textu commenta. 10. Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem important: & propterea S. Tho. nõ dixit materiam signatam materiam cum certis dimensionibus, scilicet sub certis dimensionibus & alibi dicit, quòd sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericè corpora cælestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc, vel illã quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata nõ dicit aggregatum ex materia, & quãtitate sed materiam in recto significat, quantitatem verò in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto: in obliquo verò actum, quem respicit, eo quòd nõ nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

T.c. 30.

Tractatus de principio individuationis.

¶ Quòd autem Thomistæ alij nõ conuenièter exponãt, sic declaratur, idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdem speciei: sed materia non quãta: sed signata modo præexposito est principiũ intrinsecæ distinctiuũ in diuidui à specie: ergo nõ materia quãta: sed materia signata est principiũ intrinsecum distinctiuũ indiuidui ab altero eiusdẽ speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est sancti Tho. expresè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundũ veritatẽ & antiquũ titulũ vocatur de Potẽtijs cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Põtificis, in qua sola tractatum illũ cõpletũ vidi: est emẽ trũcatus ille, qui communiter habetur. Maior verò nõ nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniuersaliter nãq; verũ videmus, q̃ quãdocũque aliquod cũmune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differũt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à leone, scilicet differẽtia propria: vnde, & Porphyrius *tres c. de d ffe-rentiis.* actus differẽtiæ dat, diuidere superius, cõstituere inferius, & distin-

guere constitutum à superiori,& alijs comparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præexposito,scilicet materia signata est intrinsecũ indiuiduationis principium illud est intrinsecum principium indiuiduationis:cui primò repugnat communicari pluribus per modum,quo vniuersale communicatur particulari:sed materia signata est id, cui primò repugnat communicari, vt vniuersale particulari. ergo,&c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur: sed nota quòd Minor duo includit in se,scilicet quòd materiæ signatæ repugnat communicare pluribus: & quod primò ei repugnat: primum horum ex se patet: materiam enim capacem huius quantitatis tantũ,impossibile est plurificari. Secundum autem probatum,illud competit primò materiæ signatæ,quòd circunscripto quocunq; alio sibi conuenit: & ipsa circunscripta nulla alteri conuenit (ex primo Posteriorum) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circunscripto quocunque alio existente in substantia sensibili conuenit materiæ signatæ: & ipsa circunscripta nulli alteri conuenit: ergo non cõmunicari pluribus primò conuenit materiæ signatæ inter omnia,quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor,quo ad vtranque sui partem,quo ad primam sic,Id quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quòd sub eis opposito non est intelligibilis,conuenit sibi circunscripto quocunque alio: patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas cõuenit materiæ signatæ præcisè vt sic acceptæ: ita quod sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ circunscripto quocunque alio. Secunda pars Minoris patet exemplariter: quia circunscripta Sortis materia signata, seu materia propria: quod idem est,certum est quod non remanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia: si enim materiam propriam non habet per quid,exigit ordinem communium. Secundò probatur eadem conclusio sic. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora,& æquè bene: sed absque quibusque alijs ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ compositæ: ergo frustra adduntur quæcũque Minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorum rationibus,stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur: quia cum in substantia composita non sint nisi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcunque in diuiduo accidunt, nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum: & sic ad inuestigãdam indiuiduationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertiò eadem conclusio autoritatibus Ari. & con. suprà inductis,quas non opus est repetere. Appareret quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis,aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum in diuiduationis principium: quo intrinsecè (licet particulariter) Sortes est hic. Dico autem particulariter: quia non arbitror materiam signatam esse ipsam indiuidualem proprietátem seu differentiam: sed potius differentiæ indiuidualis essentiale principium. Opinor enim quòd proportio materiæ signatæ ad proprietatem seu differentiam indiuidualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiuã: sicut enim anima intellectiua nõ est ipsa differentia,puta rationale: sed id vnde sumitur: ita materia signata non est ipsa differẽtia indiuidualis: sed id vnde sumitur,& quod causat ipsam intrinsecè. Et sicut homo est homo,& per rationale tanquã per principium formale totale, & per animam intellectiuam tanquam per principium partiale intrinsecũ formale, à quo rationale mendicat & causatur: ita Sortes est hic per differentiam indiuidualem,tãquam per totale quoddam denominans: quod nihil aliud est, quàm gradus indiuidualis: sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiam signatam tanquam per priorem causam intrinsecam,à qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas,quod ipsi differentias indiuiduales absq; essentiali dependentia à materia signata multiplicat: nos autẽ sicut animal contrahere nesciremus ad hominẽ & bouẽ sine formis partiũ: à quibus differentiæ contrahentes animal causantur: sic speciem, puta hominem contrahere ad indiuiduum non nouimus sine materia signata: quæ est causa indiuidualiũ differentiarũ: & consequenter primò principium indiuiduationis intrinsecum. Moueorad hoc,dicendum, quoniam teneo Sortem substantialiter sumptum in recta scilicet linea prædicamentali sub specie esse vnum numero: non vnitate de prædicamento quantitatis: sed substantiali: quam necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu: quem ipsa indiuidualis differẽtia importat. Et hoc an sit de mente S. Doct. non censeat quisquam, priusquam legerit ipsum: & in compendio Theologiæ,cap.157. vbi vult Sortem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata,& in tractatu supradicto.

QVO ad quintum arguitur contra conclusionem & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic, Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter,esse idem priori naturaliter: quia tũc esset prius, & non prius: sed substantia est prior naturaliter quantitate: igitur nihil causatum à quantitate siue qualitercunque præexigens naturam quãtitatis poterit esse idẽ substantiæ,non igitur signatio ista à quantitate causata est eadẽ substantia. probatio Maioris, vbi est vera & realis idẽtitas,licet nõ sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tũc idem realiter esset, & non esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absq; eo quod derelictum est: vel causatum à posteriori naturaliter. ¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in usando non potest habere esse à causato: quia tunc causa, inquantum sufficiens ad causandum, esset causata à causato: & illud causatum esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

¶ Præterea, Quæro quid est quantitatem causare vel derelinquere talem modum seu significationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi quòd præfuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quãtitatem: quia tunc signatio substãtię naturaliter præcedit ipsam quãtitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate,& in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia, quàm qualitas: nõ videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem, nihil relinquendo in ea: ita quãtitas informat substantiam in seipsa,& non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quãtitas ista, quæ ad indiuiduationem cõcurrit, aut est quãtitas terminata, aut interminata, nõ terminata: quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substantiæ: quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hęc substantia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc: quia cũ quãtitas terminata varietur sola rarefactione, idem indiuiduum erit multis singularitatibus idem: quod est impossibile. Si autem interminata, contrà illa manet eadem in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quantitas concurrit ad indiuiduationam, vt primò distinguens, oportet quòd in seipsa sit primò distincta numeraliter ab alia, sed tũc tua propositio nõ est vera: illa scilicet, omnis differẽtia formalis est specifica. quantitas enim hæc & illa cum sint formæ, differrent specificè. Quòd si quãtitatem excipias ab illa proportione fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur quòd differentia formalis sit specifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma,,habebit locum in quantitate,cùm quantitas forma sit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cęteris prædicamentis ergo cum indiuiduum substantiæ claudatur in ista latitudine, oportet quòd sit intrinsecè completum absq; dependentia à quantitate, quę est posterior. Et confirmatur: quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, quod sit extra illud genus. Multa alia argumenta hunt à Scoto & alijs: sed quia concludunt materiam solam vel quantitatem solam vel aggregatum ex materia & quantitate non esse principium indiuiduationis omisi: nihil enim contra nos. Omi si præterea quæ indirectè contra positionem nostram essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde alijs pro opinione contraria inductis.

¶ Ad primum igitur istorum dicitur, quòd falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, quòd proportio materię signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad proprium actum: vnde sicut potẽtia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ: & tamen dependet à forma: ita potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate: & tñ est eadem materia. Et quia potẽtia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causę materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis, posterior autem in ordine causæ formalis vnde vtroq; modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundũ genus causæ materialis. quàm intelligstur priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materiæ: & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primam qua dicitur: quia tunc esset prius & nõ prius, dico quòd non est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.

¶ Ad secundum negatur Maior, cùm causatum est causa suæ causæ in alio genere causę, sicut in proposito accidit: materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materię signatę in genere causæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falsitas Maioris in exemplo supra posito: potentiam enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandã formã: & tamen dependet à forma in genere causæ formalis. Ad probationẽ dicitur, q̃ causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma: sed non inquantum est effectus eius, sed in eo quod est causa materiæ: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Phy. tex. com. 30. non ergo inconuenit causam in causando depẽdere à causato: non vt causato, sed vt causa est secũdum aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quantitatem causare talem significationem in materia nihil aliud est, quàm materiam esse sub hoc agente factam

Tex. 14.

Secunda ratio.

cap. 157. De principio indiuiduationis. & dist. 3. quæst. 7.

Ad tertiũ.

Ine. 5. qũ. 8. secundæ.

factam capacem adeò huius quantitatis, quòd non illius: & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas fit. Agens verò vt efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præsupposita ipsi quantitati in genere causæ materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo nõ sit per quantitatem: eo quòd fit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non solùm quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates propriè. Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, quòd non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quòd quantitas illa quæ ad indiuiduationem vt originalem non intrinsecum indiuiduationis principium concurrit, est quantitas terminata. Nec obstat, quòd sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, à qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis: sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationem Antonij Trombetæ dicitur, quòd quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in diuisibili: sed latitudinem habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimam infra quandam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites,& non indiuisibili. vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt indiuiduariua est) variatione. non enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter, sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur cõcedendo consequentiam primam: sed negando quòd ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiã formalem & formarũ: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarum, vt dicit S. Tho. secundo contra Gentiles, c. 81. alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specificè cum sint formæ, & differant. vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quælibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ,& differunt, sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa, quæ est per principia quidditatiua. hæc enim semper oritur à forma in eo quòd forma qualis non est inter hanc lineam & illam, cum sit eadem vtriusque quidditas. verùm argumentis error est valde puerilis, sicut formæ, & differunt: ergo differũt formaliter: est monachus,& est albus, ergo est monachus ablbus.

¶ Ad vltimum negatur cõsequentia: licet enim id quod est in prędicamento substantiæ sit prius simpliciter quolibet alio prædicamento: tamen aliqua conditio (sine qua indiuiduum vt sic non est in prędicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd causa formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd quodlibet prædicamẽtũ completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quòd coëxigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum verò eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quòd Minor est falsa, ad materiam nanque signatam primò sequitur vnitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, q̃ differentia indiuiduorum reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt sitibus proprijs. qui sunt differentiæ quantitatis, situs autem non solum integratur ex illis duobus, scilicet permanentia & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto: vt docet Alberic. in prædicamentis, ca. de quantitate per hòc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco vnde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione: ordines autem seipsis: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quòd non est æquè dubium de his, ad quæ facimus reductionem, & de quantitatibus, & quod non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partiũ in toto vt materiale quid est in ipsa quantitate quod in nulla alia forma inuenitur.

¶ Ad tertium Antonij Trõbetæ dicitur quòd Minor est falsa: materia enim signata, vt probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratione enim repugnat effectati.

Caput ix.

Essentiæ generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolutè, quã primæ impositionis nominibus contepta distinguantur: quomodo item Genus, Species, Differentia, diffinitio differant, exponit: deinde quomodo Essentia speciei ipsis indiuiduis comparetur declarat.

Cor. 10. Essentia Generis, speciei & indiuidui distinguitur absolute, cõsiderate per ues signatiũ & non signatum.

PATET ergo, quòd essentia hominis & Socratis non differũt, nisi secundum signatum & non signatum. vnde Cõ. dicit super 8. Meta. quod Socrates non aliud est, quã animalitas & rationalitas, quę sunt quidditas eius: Sicut etiã essentia generis & essentia speciei secundum signatum & non signatum differunt, quamuis alius modus designationis sit vtrobiq; , quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimẽsionibus: designatio autẽ speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.

POSTQVAM Determinatum est quid sit essentia substantia rum compositarum in communi, in hoc tertio capite intẽdens agere de differentia essentiarũ compositarum inter se: cùm essentiæ compositæ sint tres, scilicet generica, specifica, & indiuidualis, quinq; facit. Primò loquitur de differentia earũ absolutè: secundò determinaturus de differentia earum, vt subsunt primis intentionibus, & illarum nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat à specifica: tertiò genus, species, differentia, diffinitio qualiter inter se differant, declarat: quartò excludit quandam dubitationẽ: quintò assignant differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicendorum prænotandũ est quod de essentijs possumus tripliciter loqui: primo, de eis absolute absque habitudine ad primas vel secundas intentiones: secundò, de eis, vt subsunt nominibus primæ intentionis: tertiò, vt subsunt nominibus secundę intentionis: verbi gratia, De natura humana cõtingit loqui sic cundũ se: id est, secundum ea, quę conueniunt sibi ratione sui: contingit loqui de ipsa, vt stat sub hoc nomine, humanitas: & hoc nomi, homo, & similibus: contingit & tertiò loqui de ipsa, vt stat sub hoc nomine species S. Tho. ergo in prima huius ca. parte loquitur de essentijs rerũ primo modo in toto verò residuo loquitur de eis sc̃do mõ sumptis: in sequenti autẽ cap. de eis tertio modo acceptis sermonẽ faciet: & hoc, si non vis decipi in hoc c. diligẽtissimè notato: ponit igitur assignando differentiã inter essentiam genericam, specificã, & indiuidualẽ sc̃dm se sumptas hanc conclusionẽ: essentiæ prædictæ nõ differũt, nisi secundũ signatũ, & nõ signatũ: hoc sit declaratur, anima, his, & Sortis assẽtię, ppriè nõ differũt, nisi p hoc qa in rõne animalis cadit substãtia animata sensibilis absq; determinatiõe eius per rationale: in rõne aũt hois ponit substãtia animata sensibilis rõnalis: & sic addit in ea designatio p differentiã: ratio verò Sor. ponit substãtiã aĩatã, sensibilẽ, rõnalẽ in illis carnibus, & illis ossibus: & sic in ea addit designatio materiæ, q̃ nõ ponebat in rõne hois: vñ absolutè loquẽdo & sc̃dm suas rõnes ppias apparet, has essẽtias, nõ nisi secũdũ signatũ, & nõ signatũ differre, id est secũdũ explicitam inclusionẽ alicuius designationis, siue determinationis: & nõ implicitã inclusionẽ illi⁹, licet talis designatio nõ vniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui: determinatio eĩ, quã addit natura specifica supra genericã, est formalis cẽtialiter diuersificãs genus: vtpotè à forma i eo, q̃ forma sumpta: determinatio aũt, quã natura indiuidualis supra specificã addit, est materialis, nõ formaliter, sed materialiter tamen diuersitatẽ in specie faciẽs, vtpote sumpta à materialis conditio nib⁹ rei. Ex his habes quod hõ & humanitas animal & animalitas sẽcũdũ se, id est naturas significatas, nullo mõ differunt, eadẽ omnino est ratio naturæ significatæ p hominẽ, & humanitatẽ, ita quod nulla designatiõe differũt: sed, vt pòst dicẽt, differũt vt subsũt nominibus primæ intẽtionis. Quia verò distinctio per signatũ, & non signatũ, non est distinctio realis, ideo dicit commen. 7. Meta. com. 10. quòd Sortes substantialiter sumptum, nil aliud est quàm animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius: Sorteitas enim, quæ naturam Sortis nomine, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Con. 10.

Hæc autem determinatio vel designatio, quæ est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit: imò quicquid est in specie, est etiã in genere, vt non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cùm nulla pars integralis prędicetur de suo toto.

Genus cõparatur ad speciem nõ sicut eius pars, sed vt totum.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica, secundũ quod ambæ stãt sub nominibus primæ intẽtionis, puta quomodo differant essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit quod essentia significata per nomẽ genericũ, puta animal, & essentia significata per nomẽ specificũ, puta homo, non differunt per hoc, quod essentia significata per nomẽ specificum includat aliquam determinationem, quæ omnino sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quòd essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quæ sit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur nãq; in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata confuse, & indeter-

In capit. de differentia.

minatè importat designationem illam : sicut animal in potentia includit rationale, vt dicit Porphyrius : vnde animal & vniuersaliter omnis essentia generico nomine importat vt sic, totum includit quod includit species: licet nõ eodem modo. Et propterea ad positæ differentiæ declarationem ponit talẽ conclusionem, Genus dicit totũ esse speciei: quia sic probat, Omne prædicatũ dicit totũ esse eius, de quo prædicatur: genus prædicatur de ipsa specie: ergo natura generica, puta animal, dicit totum esse speciei. Maiorẽ probat per hoc: quia nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi aduertendum est ꝙ hic sermo verus est de prædicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo quòd pars, & nõ de parte vt significatur per modum totius potest enim pars vtrobiq; modo significari, sicut materia significatur vt pars rei (per ly materia) significatur autem vt totum (per ly materiale) his enim modificata cõditionibus propositio illa, scilicet nulla pars prædicatur de suo toto, nullam patitur instantiam: cùm enim dico, Homo est albus, ly albus, cõfundit in se totum quod est in homine, & similiter cùm dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit in se implicitè totum quod est homo: & sic cum dicitur, Homo est animal, ly animal, continet implicitè totum quod est homo, modo qui infra declarabitur. & sic probandum est, quòd essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

Genus cõparatum ad speciem concipitur vt pars.

Hoc autẽ quomodo contingat, videri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis. hoc igitur nomen, quod est corpus, multipliciter accipi potest: corpus enim secundum quod est in prædicamento substantiæ dicitur ex eo quòd habet talem naturam, vt in eo designari possint tres dimensiones: ipse autem tres dimensiones designatæ sunt corpus, quòd est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet vnam perfectionem ad vlteriorem perfectionem pertingat, sicut patet in homine, qui naturam sensitiuam habet, & vlterius intellectiuam: similiter etiam & super hãc perfectionẽ, quæ est habere talẽ formam: & vt in ea possint tres dimẽsiones designari, potest alia perfectio adiũgi, vt vita vel aliquid huiusmodi. potest ergo hoc nomẽ corpus, rẽ quãdam designare quæ habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas triũ dimẽsionum cum præcisione, vt scilicet ex illa forma nulla vlterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit præter significationẽ corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit præter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita quòd ex ipsis duobus, scilicet ex anima & corpore, sicut ex partibus cõstituitur animal. Potest etiã hoc nomen Corpus hoc modo accipi: vt significet rem quãdã, quæ habet talẽ formã, ex qua possint in ea tres dimensiones designari: quęcunque forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia vlterior perfectio, siue non: & hoc modo corpus erit genus animalis quia in animali nihil est accipere quod in corpore implicite non, contineatur : non enim anima est alia ab illa forma, per quam in re illa poterãt designari tres dimẽsiones: ideo, quando dicebam, quòd corpus est quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quæcunque forma esset illa: siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcunque alia forma animalis & sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: proutcorpus est genus eius.

¶ Quoniam declaratum est, genus comparari ad speciem, non vt eius partem, sed vt totum aperire intendit hic quomodo res per genericum nomen significata possit vtroque modo accipi, vt pars sciiicet & totum: & primò in corpore tanquam notiori: deinde in animali, dicens quòd ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem (vt ostensum est) scire debes, quòd hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus quod est res psædicamenti Substantiæ, & ad corpus quod est res

Immediatè suprà.

prædicamenti quantitatis. Corpus vt significat rem prædicamenti Substantiæ, importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimensio, Corpus verò vt significat rem prædicamẽti quantitatis, importat ipsam trinam dimensionem.

¶ Iterũ corp⁹ quòd significat rẽ prædicamẽti Substãtiæ, de quo nũc est sermo, accipitur dupliciter. Vno modo, vt significat naturã illã, ex qua nata est fluere trina dimẽsio, cum præcisione omnis substãtialis perfectionis vlterioris. Alio mõ, vt significat illãmet naturã absque præcisione vlterioris perfectionis substãtialis. Causãm huius & similiũ distinctionũ assignat in litera, ex eo quod res habẽs aliquã perfectionẽ substãtialẽ, nõ excludit à se aliquã aliam vlteriorem substãtialẽ perfectionẽ, sicut homo ex eo ꝙ habet perfectionẽ sensitiuã, non excludit à se perfectionẽ intellectiuã: & similiter corpus ex eo, ꝙ habet perfectionẽ corporeã, nõ excludit à se perfectiones vitales: & sic de alijs: cũ enim prior perfectio substãtialis nõ excludat secundam & tertiã & manifestũ sit etiã, ꝙ nõ includit eas in actu: potest prior perfectio concipi & significari, & cũ præcisione seu exclusione aliarum, & cum inclusione confusa earum. Ex eo nanque, ꝙ formaliter non includit alias, potest præcisè cõcipi & significari. Ex eo verò ꝙ coniunctionem cum alijs non excludit, potest eum aliarum confusa & potẽtiali inclusione cõcipi & significari: vnde natura significata per hoc nomen Corpus, quia nõ formaliter includit perfectionem vitalem, nec sensitiuam, nec intellectiuã potest cum præcisione hominum horum cõcipi & significari: & quia nõ excludit aduationem essentialem sui cum illis: ideo potest absque eorum præcisione concipi & significari, vt confusè & determinatè includens omnia illa: colligitur autem ex textu triplex differentia inter hæc: differunt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatem solam, ex qua nata est fieri trina dimensio, & nulla vlterior perfectio: corpus verò secundo modo dicit formã quamcunque, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacunque alia perfectione. Secũdo differũt, quia corpus primo modo est pars speciei, eo ꝙ significatũ formale est præter & extra significatũ eius: sicut anima rationalis est extra cõporeitatem: sunt enim in homine duo, perfectio scilicet corporalis quàm præcisè acceptã patet nõ includere aliquo modo intellectualitatem : & perfectio intellectualis, quæ est altera pars: corpus verò secundò modo est totũ respectu speciei, eo quia perfectio seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quãcunque formam, à qua fit perfectio corporea : & sic anima intellectiua includitur in ly quacunq;. Tertiò differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunque pars: corpus verò secundo modo est directè in prædicamento substantiæ, sicut & quodlibet aliud genus.

Ad idem.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominẽ. Si enim animal nominaret tantũ rẽ talẽ, quæ habet quandã perfectionẽ, vt possit sentire & moueri per principiũ in ipso existens. cũ præcisione alterius perfectionis: tũc quęcũq; alia perfectio vlterius superueniret, haberet se ad animal per modũ partis, & non sicut implicitè cõtenta in ratione animalis: & animal nõ esset genus, sed est genus secũdũ quòd significat rẽ quãdã: ex cuius forma potest prouenire sensus & motus, quæcunq; sit illa forma siue sit anima sensibilis tantùm, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

¶ Declarat hoc quoque in hoc genere, quòd est animal: potest enim animal accipi vt significat formã, ex qua præcisè oriantur sensus & motus, quibus animal à nõ animali discernitur: vt dicitur primo de Anima, tex. cõ. 19. Potest etiam accipi animal, vt dicit formã quãcunque, ex qua oriantur sensus & motus nõ præcisè: & sic est genus: primo autem modo est pars speciei: vnde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tanquam ex suis partibus essentialibꝰ, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura: animal verò secundo modo est totum respectu hominis implicitè includens specificas perfectiones: cũ enim sic dico, animal, dico habens naturam sensitiuam indeterminatè relinquèdo: per quam formam habeat sensitiuã naturam, & sic implicitè includuntur omnes formæ specificæ: habetur enim natura sensitiua nõ nisi per formam hominis, leonis vel bouis, &c. Ex his patet differẽtia inter essentiam genericam & specificam, vt subsunt nominibus generico & specifico primæ intentionis : quia scilicet differunt sicut includẽs implicitè & includens explicitè illamet.

Vide Auic. tex. 5. met. ca. 5. per totũ. Genus, species, differentia, ad diffinitio-dem & rea liter sunt distinguntur autem formalibus eorũ significatis. 5. meta. 5. circa med.

Si igitur genus significat indeterminatè id totũ quod est in specie, non enim significat tantum materiam, similiter etiam differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantùm formam: & etiam diffinitio significat totum, & etiam species, sed diuersimodè. Quia genus significat totum, vt quædam denominatio determinans id, quod est materiale in re sine determinatione propriæ formæ: vnde genus sumitur à materia: vnde patet ex hoc, quòd corpus dicitur ex hoc, ꝙ habet talẽ perfectionẽ vt possint in eo designari tres dimẽsiones, quæ quidẽ perfectio est vt materialis se habens ad vlteriorẽ perfectionẽ. Differentia verò econuerso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præter hoc, ꝙ de intellectu primo sit materia determinata: vt patet cum dicitur animatum, scilicet illud

illud, quod habet animam, non determinatur quid sit, vtrum corpus, vel aliquid aliud. vnde dicit Auic. quòd genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed ilùm sicut ens extra quidditatem, siue essentiã, sicut etiam subiectum de intellectu passionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de Anima, & quarto Topicorum: nisi fortè sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrunque, scilicet determinatam materiam, quam designat nomen Generis: & determinatam formam, quam designat nomen Differentiæ.

In hac tertia parte capituli comparat genus, speciem, differentiam & diffinitionem inter se quo ad conuenientiam & differentiã. Conuenire ait hæc omnia in hoc quòd quodlibet eorum significat totum quod est in specie. Quod ex prædictis immediatè sequitur: si enim genus significat totum: quia verè & propriè prædicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit: pari ratione differentia cùm verè & propriè prædicetur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit vt prædicabile, totum significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differunt primò quo ad formalia significata eorum: quia formale significatum generis est perfectio materialis: formale autem significatum differentiæ est perfectio formalis: formale verò significatum speciei est aggregatum ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatum ex vtraque perfectione: sed diuidendo in singulas: verbi gratia, formale significatum animalis est natura sensitiua quæ se habent vt materialis ad perfectionem intellectualem, quæ formaliter importatur per rationale: & consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis. similiter formale significatum hominis & animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua & intellectiua: sed animal rationale seperatim explicat vtrunq;, homo verò non.

PRO Intellectu horũ nota quòd significatum formale nominis ad præsens est perfectio seu forma determinatè: & primò explicata per illud nomẽ. Materiale verò est illud quod sub nominis significatione cadit nõ primò: vnde considerato omni eo quod tam formaliter quàm materialiter importatur per genus, speciem, differẽtiam & diffinitionẽ, dicit, quod idem significant, & quod cõueniunt: cõsideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quòd differunt & quòd non significant idem. Sed ne vageris, quærendo differẽtiam inter significatũ formale speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantùm exprimendi idem formale significatum differunt: species enim indistinctè actu tamen explicat totum: diffinitio verò diuidit in singula, vt dicit 1. Phy, tex. com. 5. Generiçũ ergo nomen, puta animal formaliter & determinatè explicat materialem hominis perfectionem, scilicet sensitiuã: & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentię verò nomẽ puta rationale, formaliter & determinatè explicat formalẽ rei perfectionẽ: ideo dicitur ibidem sumi à forma. Et sicut in formali significato generis non cadit perfectio per differentiã importata, quia indeterminatè in illo includitur: sita in formali cõceptu differẽtiæ nõ cadit genus eadẽ ratione: quia scilicet perfectio generica indeterminatè cadit in nomine Differentiæ. Sicut enim ex eo quòd animal significat habens naturã sensitiuam, duo significat, naturam sensitiuam formaliter, & primò, & quòd habet illam indeterminatè: non enim explicat an id sit homo vel bos: sic rationale, ex eo quòd significat habẽs, rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primò, & habens illam secundariò & indeterminatè. non enim determinat quid sit id habens an homo, vel animal, & ideo dicit Aui. quòd genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatum eius: sicut subiectum est extra formale significatum suæ passionis. Album enim puram qualitatem significat: vt dicitur in prædicamentis. Et licet genus non sit de intellectu differentiæ tali modo, scilicet vt formaliter significatum per illam: est tamen de intellectu eius alio modo: vt subiectum scilicet de intellectu passionis. Dupliciter enim vt suprà dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectum eius: quomodo subiectum intrat diffinitionẽ passionis: vt habes 7. Meta. tex. cõ. 19. & ideo dicit Ari. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. c. 3. quod genus per se nõ prædicatur de differentia, nisi fortè sub rectum prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicendi per se prædicatur de differentia: non quidẽ in quarto, quia differentia nõ explicat causãm generis: nec in secundo, quia differentia nõ ponitur in generis diffinitione, nec etiã in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ propriè prædicantur, sunt ea quæ intrinsecè in ratione cadunt, & nõ ea quæ per additamentum in ea sunt. homo enim nõ prædicatur propriè de risibili in primo modo, quod patet ex eo quòd ista, Risibile est homo, est per accidẽs, vt dicitur 1. Poste. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differẽtiæ, sicut subiectũ est de intellectu passionis: consequẽs est quod genus prædicetur de differentia, sicut subiectum de

Vide Auic. ca. 5. met.

passiõe. Quod dicit fortè, nõ dubitãtis est, sednõ determinãtis. cõsuetum enim apud ipsum res non decisa sub dubia verborũ forma poni

¶ Aduerte quod licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatè: nomen tamen differentiæ genus illud non explicat determinatè. rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinatè, significat enim habens risibilitatem.

Vide Auic. ca. 5. met.

Et ex hoc pater ratio, quare genus & species & differentiæ se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositum in natura: quamuis non sint idem cùm illis, quia neq; genus est materia: sed sumitur à materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totum, vnde dicimus hominem esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædã tertia res constituta. quæ neutra illarũ est: homo enim nec est anima neq; corpꝰ: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, nõ erit sicut res tertia ex duabus rebus sed sicut intellectus tertius ex duobꝰ intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei ex eo quòd est materiale respectu vltimæ perfectionis. Intellectus autẽ huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus nõ, recipit prædicationẽ earũ, rerũ ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quòd diffinitio sit genus, vel differentia.

Genus initur & materia quàm non significat: differentia verò à forma quæ nil importat: species verò à compositio ex vtraque, quæ tamen non significat.

¶ Correlariè cõcludit secundã differentiã inter genus & speciem, & differentiã: quia, scilicet genus proportionaliter se habet ad materiã, quæ est pars cõpositi, & non significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formã, & nõ significat ipsam, species proportionaliter se habet ad cõpositũ ex materia & forma: & vt sic non significat cõpositum ex materia & forma, sed aliquid coplectẽs genus & differentiam. In assignatione huius differentiæ secundum quodlibet mẽbrũ ponũtur duæ particulæ: puta in primo mẽbro prima particula est, ꝙ genus, proportionaliter se habet ad materiam, secunda verò est, ꝙ genus nõ significat materiã: similiter in secũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ sequitur ex suprædictis. Si enim perfectio generica, quæ formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quæ formaliter importatur per differentiam, oportet ꝙ sicut se habet materia respectu formæ in cõposito naturali, puta Sorte: ita genus respectu differẽtiæ in cõposito rationali, scilicet specie: vt sicut materia est potẽtialis, & perficitur ac specificatur per formã, sic generica perfectio est potẽtialis perfectibilis & specificabilis per differentiã. Secũda verò particula, licet sequatur etiam ex suprædictis quia ex eo, quòd genus differentia & species significat totum, sequitur immediatè ꝙ genus non significet materiã quia materia non est totũ: & ꝙ differentia nõ significet formã, quia forma nõ est totum: & quòd species vt sic non dicat cõpositũ ex materia & forma, eo quòd partes eius vt sic nõ sunt materia & forma, sed genus, & differẽtia. Attamẽ S. Th. probat eã tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei genus & differentia nõ sunt partes sui totius: sed speciei, vt duæ res tertiæ rei: ergo genus & differẽtia nõ sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curæ modò, vtrũ sit res distincta realiter, vel secundum rationem ab illis duabus coniunctis: sufficit enim nobis, quòd sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo, Si genus & differentia componerent speciem, vt duæ res tertiam, tunc homo esset compositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à

5. Meta. tex. 6.

Prædicamento substantiæ.

destructione consequentis genus & differeutia non componunt speciem, vt duæ res tertiam: quod erat probandum. Consequentia patet ex se: falsitas verò consequentis probatur, ex eo, quod nulla pars prædicatur de suo toto, vt suprà dictum est. Habetur quarto Topic. cap. 11. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quòd homo est animal, & quod est rationalis.

ADVERTENDVM est quòd S. Thom. in textu explanãdo Maiorẽ exemplariter dicit, quòd homo dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebꝰ tertia res. Circa qnæ verba dubitatur quomodo hoc sit verum, eius doctrinam sustinendo ponentis vnicam formam substantialem in composito: quæcunque enim sunt idem realiter, non constituunt aliquod, vt duæ res tertiam: perfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si vnica forma ponitur: quomodo ergo constituent hominem, vt duæ res tertiam.

¶ Hanc

¶ Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersimodè soluunt. Quidam dicunt, Corpus & anima nō sunt secūdum rem partes hominis, sed secundum rationem tantùm: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundum rem est totum. dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est compositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secūdum rem, sed secundum rationem, sed bene est cōpositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundùm rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicunt, & in idem redit, quòd homo est cōpositum ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ enim res sunt secundum Auicen. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, quòd est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alij dicunt, quod locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ patris, scilicet materiæ. Mihi autem pro nunc videtur dicendum, quòd homo est cōpositus ex anima & corpore, non solùm tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquam ex duabus partibus secundum rē totum, accipiendo corpus: non vt genus, sed vt significat partem: & accipiendo animam præcisè, vt diffinitur secunda de Anima. Significat autem corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionem vitalē præcisè. Probatur intentum sic, Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte. ergo vt pars à parte. probatur media: quia totum confusè saltem includit partem, corpus autem sic acceptum excludit animam: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectum deferens animam: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differunt: homo igitur est compositus ex corpore & anima tanquàm ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. Et aduerte quòd corpus, pars cùm importat corporeitatem præcisè extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animam seu perfectionem vitalem: accidit enim, accidente extraneo corpori præcisè, quòd eius perfectio sit dem cum anima: per se enim præscindit animam: & ideo per se loquendo subtiliter dictum est, hominem componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundum hoc ad obiectionem deductā, dic quòd licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo, non est eadem realiter ipsi animæ: imò ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquendo realiter partes ipsius hominis cōceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipiendo terminos præcise pro partibus, licet nō cōsuetum sit dici inanimata cōponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, propter latētē differētiā inter corporeitatem & forma inanimatorum: & etiam quia forma animatorum eleuat cōpositum ad hoc, q̄ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam, animam scilicet & corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE Secundò, q̄ S. Tho. ad clarificandā minorē dicit, quòd homo nō est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendum, quòd genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primò modo pro re significata per nomē genericū, specificum, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formalitatium nominum. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundæ intentionis: verbi gratia, Animal, homō, & rationale possunt accipi primò pro re significata per hæc nomina: secundò pro conceptibus eorum formalibus: tertiò pro relationibus generis, speciei & differētiæ: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quòd res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus & differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quòd relatio speciei relatiuæ apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cōponi ex alijs relationibus: vnde sicut relatis, quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distinctè genus & differentiam.

¶ Secūdo verò modo tā species, quā diffinitio est cōposita ex genere & differētia: cōceptus em̄ formalis speciei integratur ex cōceptu formali generis & cōceptu formali differētiæ tāquam ex duabus partibus: verbi gratia, Cōceptus formalis hois est aggregatum quid ex cōceptu formali animalis, & cōceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo em̄ quòd ostendimus, g[illegible]s & differētiā & speciem differre in significato formali, liquet quòd conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiuæ, & conceptus formalis rationalis est cōceptus pfectionis intellectiuæ, & cōceptus formalis hois est conceptus vtrāq; perfectionem complectēs ex illis tāquam cōceptus tertius illorū adunatione formatus: & sic homo est ex animali & rationali tanq̄ intellectus tertius ex duobus intellectibus. i. tāquam cōceptus tertius ex duobus conceptib⁹ & nō tāquam res ex duabus reb⁹: & quia nulla pars vt pars prędicat in recto de suo toto: ideo intellectus siue cōceptus formalis animalis nō prædicatur in recto de intellectu. i. conceptu formali hois. Ista em̄ est falsa, Conceptus formalis hois est conceptus formalis animalis: quia cōceptus formalis hominis aggregat totū ex intellectiua & sensitiua pfectionis cōiunctum: cōceptus verò formalis animalis non nisi partem, s. perfectionem sensitiuam dicit: licet, vt supra dictum est, sedm̄ cōceptum seu significatum materiale & formale simul totum dicat. homo ergo secundum suum formalem intellectum seu cōceptum accepta non est animal, neque rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de hoīe, qui est species, ita dicito de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formalem conceptum, nō est animal neque rationale, sed ex animali & rationali: differt neque formalis conceptus animalis rationalis à conceptu formali animalis, & à conceptu rationalis sicut totum à partibus.

HOC Autem quod dictum est, cōceptum formalem, & speciei & diffinitionis componi ex cōceptibus formalibus generis & differētiæ, potest dupliciter intelligi, vno modo de conceptu mētali, alio modo de cōceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de cōceptu mētali sedm̄ esse subiectiuum, seu secūdum id quod est. Alio modo de illo sedm̄ esse repræsentatiuum: cōceptus mētalis speciei, secūdum id quod est, non est compositus ex cōceptibus mētalibus generis & differentię, sedm̄ id quod sunt, eo quòd omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes componētes. Nō em̄ est imaginādum cùm intellectus format cōceptum diffinitionis hois, animal rationale, quòd formet plures cōceptus, sed vnū tātùm: q̄ est quædā simplex qualitas, distinctè singulas repræsentantē, sicut & in re extrā, res diffinita est habēs rem gñis & differētiæ abstr̄ compositiōe realiter. vñ hoc primo modo dictum nostrum nō est verum: cōceptus verò mētalis speciei sedm̄ esse repræsentatiuum formaliter acceptus est compositus ex cōceptibus mētalibus generis & differētiæ sedm̄ esse repræsentatiuum formaliter acceptis, sicut idolum repræsentans totum ex idolis partium: homo enim in mēte repræsentat aggregato ex pfectione sensitiua & intellectiua: animal verò in mēte formaliter nō repræsentat nisi perfectionem sensitiuam, rationale autem nō nisi intellectiuam: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. Cōceptus autem obiectalis speciei formaliter sumptus, cùm nihil aliud sit, quā significatum formale cōceptus mētalis eiusdem est compositus sedm̄ rationem ex cōceptibus obiectalibus generis & differētię formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositum sedm̄ rationem ex significatis formalibus generis & differētiæ, vt supra ostēsum est: vñ homo acceptus vt est obiectus cōceptui mētali, suo scilicet specifico nō est animal neq; rationale: sed ex animali & rationali, accipiendo etiam animal & rationale, sedm̄ quòd obiecta sunt suis mētalibus cōceptibus: vt ostēdit falsitas huius propositionis, Obiectum formale specificū est obiectum formale genericum, siue differētiale: dicit enim homo vt sic aggregatum est perfectione sensitiua & intellectiua: animal verò vt sic nō nisi vnam partem aggregati, scilicet sensitiuam naturam, & rationale, vt sic nō nisi alteram partem, s. intellectiuam perfectionem. manifestum est autem quòd aggregatū nō est aliquod aggregatorum: vñ & hoc modo dictum nostrum veritatē cōtinet: & est maximè ad propositum. Et sic animal quo ad rē importatam, nec est pars, nec totum respectu hois & animalis rationalis, quo ad significatū verò materiale & formale simul est totum: quo ad significatum: formale autem est pars tam obiectaliter, quàm repræsentatiuè sumptum. Vnde cùm dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solùm attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur: si verò res ipsa sic significata, scilicet implicitè includēs inferiora inspiciatur, totius rationem habet: si autem res ipsa sit significata attendatur secundum id, quòd explicitè includit vt sic: partis rationem sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis: vt res: res enim de re prædicatur vt totum, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶ Quòd suprà dicimus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo quòd dicitur 1. Phys. tex. com. 5. scilicet quòd diffinitio diuidit in singula: nō autem species. Nec fallarjs, nostra dicta in hac materia legens, & suprà (quoniam suprà) nec conceptum formalem cōceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus: in hac materia verò per intellectum seu conceptū formalem tam mentalem conceptum, quā obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

Quamuis

Tametsi genus significet vnā essentiam, plures tamen species essentiales inter distinguantur.

Quamuis autem genus significat totam essentiā speciei, non tamen oportet vt diuersarū specierū, quarum est idē genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit: nō autē ita quòd id quod significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differētia determinans ipsum: sicut forma determinat materiā, quæ est vna numero: sed quia genus significat quādam formā, tamen nō determinatē hāc vel illā, quā determinatè differētia exprimit, quæ non est alia quā illa, quæ indeterminatè significatur per genus. & ideo dicit Cōmētator in 11. Metaphy. q̄ materia prima dicitur vna per remotionē omnium formarum, sed genus dicitur vnum per communitatē formæ signatæ: vnde patet, quòd per additionē differentiæ remota illa indeterminatione, quę erat causa vnitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intēdit excludere talē obiectionē, Quæcunque habent vnam genus, habent vnā essentia: diuersæ species habent vnū genus: ergo diuersæ species habent vnam essentiā, quod est falsum: quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quòd genus secūdū prædicta dicit totam essentiā specierū. Et licet ista obiectio faciliter solui posset: dicendo quòd species habent eandā essentiā genericè, non tamen specificè: quia tamē argumentum altiorem difficultatem perit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericè: vt patet ex medio assumpto sic arguendo, Ea, quorum tota essentia est vna, habent eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna: ergo diuersæ species eiusdem generis habent eadem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quòd genus dicit totā essentiam specierū, & est vnum in eis.

¶ Ad huius obiectiōis exclusionē declarat quomodo genus est vnū & innuit talē distinctionem. Aliquid significat vnū dupliciter: vno modo per positionem vnius determinate rei significatæ: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurium rerum importatarum. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatē, quæ est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autem, quòd significat vnū secundo modo, habet significatum, nō aliquam determinatā naturam, sed plures naturas indeterminatè: sicut animal significans perfectionē seu naturā sensitiuam non significat aliquā certam & determinatā naturā siue formam: nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sensitiua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Phys. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 24. quòd natura generis diuersa est in speciebus, & 1. de Anima. tex. com. quòd ratio animalis secundū vnūquodq; animal est altera: est igitur genus vnum secundo modo. vnde ad formam rationis dicitur secundū præmissam distinctionem, quòd quorum est tota essentia vna primo modo, eorū est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito, specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autem est in litera appositā, fuisse differentiam inter vnitatem generis & vnitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam: quam etiam differentiam ponit Cōmen. 12. Metaphy. Cōmen. 14. vbi nota quòd de materia cō tingit loqu[illegible]dupliciter. Vno modo, vt est quoddam totum vniuersale respiciens hanc materiam vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modò non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo contingit loqui de ea solitariè sumpta secundū se: nō prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commē. ibi, & S. Tho. hic, differūt ergo vnitas materię sic accepta & vnitas generis in hoc, q̄ vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem: vnitas verò generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata suprà diuersas naturas interminatè. Cùm autem audis vnitatē materiæ primæ esse vnitatem numeralem intellige negatiuè non positiuè. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiuè scilicet & negatiuè. illud est numero positiuè, quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est vnum numero negatiuè, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerū habere queat: & hoc modo materia prima secundū se est vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur supra determinatā entitatē, illā, scilicet quæ est materia: quæ nullū distinctiuum ineludit cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere. & ideo dicit Com. quòd materia est vna per remotionem omnium formarum: quia vnitatem suam negatiuè habet, ex hoc quòd non habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiuè, neque negatiuè propriè loquendo, ex eo patet quia vnitas numeralis tam positiuè, quàm negatiuè fundatur supra certam & determinatam rem: quod in genere non inuenitur. dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest. Sed & quòd genus sit vnum vnitate indeterminationis, ex eo patet quòd naturæ plures per genus impō tatæ non adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, quòd indeterminatè significat eas: animal enim ideo adunat in se æquum, bouem, leonem etc. quia non determinatè explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitiuam. & ideo dicit Commen. ibi, quòd genus est vnū per communitatem formæ significatæ, id est, ex eo quòd communiter & non determinatè formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S. Tho. deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quòd materiæ vnitas est per negationem formarum supra entitatē determinatā fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quòd significat communiter plura, cōsequens est quòd genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Essentiam speciei in diuiduis cōparatam totum contingit esse, et partem, vt autem pars est de illis, minimè prædicatur, vt autē totum est, & in cōcreto nomine signi ficata de illis prædicatur.

Et quia, vt dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est quòd sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicitè in sua significatione, quamuis indistinctè: totum id quod determinatè est in specie, ita id quod est species secundum quod prædicatur de indiuiduo: oportet quòd significet totum, quod essentialiter est in indiuiduo licet indistinctè: & hoc modo essentia speciei significatur nomine Hominis: vnde homo de Sorte prædicatur. Si autem significatur natura speciei cum præcisione materiæ signatæ, quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autem signata non est illud, vnde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quòd sit homo: cùm igitur humanitas in suo intellectu includat tantùm ea, ex quibus homo habet, quòd sit homo, patet quòd à significatione eius excluditur, vel præceditur materia determinata vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, quòd humanitas nec de homine, nec de Sorte prædicatur: vnde dicit Aui. quòd quidditas compositi nō est ipsum compositum, cuius est quidditas, quamuis etiam ipsa quidditas sit compositа, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, imò oportet quòd sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet vt nomen significans id, vnde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatæ perficientis significet partem materialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen autem significās id, vnde sumitur natura speciei cum præcisione materiæ designatæ, significat partem formalem: & ideo humanitas significatur vt forma quædam. Et dicitur quod est forma totius non quidem quasi supradicta partibus essentialibus materiæ & formæ, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum, scilicet formam cōplectēs & materiam: cum præcisione tamen eorum, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, quod essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diuerſimode, vt dictum est: quia nomen, homo significat eam vt totum, inquantum, scilicet non prætendit designationem materiæ, sed implicite continet eam, & indistinctè, sicut dictum est, quod genus cōtinet differentiam. & ideo prædicatur hoc nomen, homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitas significat eam vt partem, nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis inquantum homo, & præcedit omnē designationem materiæ, vnde de indiuiduis hominis non prædicaretur: & ppter hoc quādoq; hoc nomē essentia inuenitur prędicatum de re: dicitur enim Sortis essentia quædā: & quādoq; negatur, sicut dicimus quòd essentia Sortis nō est Sortes.

¶ In hac quinta & vltima parte huius capituli comparat essentiam specificā ad indiuiduum secundum totalitatem, partialitatem, prędica-

dicabilitatem & formalitatem.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est quòd sicut supra de essentia generica dictum est, quòd potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quòd essentia specifica potest accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius, sicut essentia humana significatur per ly homo. per modum verò partis, sicut illamet significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc quod significata per modum totius implicite includit individua: significata vero per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cùm significet habens naturam humanam, implicite includit sub ly habens omnia individua humana: habens enim naturam humanam est quodcúq; individuum humanum: humanitas autem cùm significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cum principia individuatia sint aliud ab humanitate, vt supra dictũ est, sequitur quòd humanitas excludit principia individuantia à sui significatione: & consequẽter individua, quæ sine individuatione intelligibilia nõ sunt: sicut nec species absq; differentia intelligi potest, & cum pars vt pars nõ prædicetur de suo toto: omne autem prædicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de individuis in recto prædicatur: significata verò per modum partis, nequaquam, & propter hoc illa est vera, Sortes est homo, illa autem falsa, proprie loquendo, Sortes est humanitas (vt Auic testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad individuum secundum tria, scilicet totalitatem, partialitatem, & prædicabilitatem.

¶ Quo ad formalitatem verò declaratur apposita differentia inter essentiam genericam per modum partis significatam respectu speciei & essentiam specificam per modum partis significatam respectu individui. Differunt enim in hoc, quòd illa est pars materialis speciei, ista verò est pars formalis individui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentiam generica comparatur ad alteram partem speciei, vt materia ad formam & perfectibile ad suam perfectionem, cùm designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam, quæ sumitur à specifica forma, quæ perficit & complet perfectionem generi-cam: ista verò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem individui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cũ designatio seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verò est pars formalis Sortis: & dicitur quòd est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborum est notandum, quòd forma totius & forma partis, vt in secundo ca. visum fuit, differunt realiter: non sicut vna forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, quòd forma totius non est quasi superaddita partibus, id est, non est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cæmento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quę est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quòd totius est completè certificatiuum & distinctiuũ & determinatiuum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

Capvt iiii.

Quænam ratione essentiæ conueniat esse genus, speciẽ, vel differentiam ostendit.

Nulla essentia substantiæ compositæ significata per modum partis est genus, vel species, vel differẽtia. 5. Meta. c. 6. in principio.

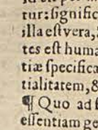

Iso quidsignificetur nomine Essentiæ in substantijs cõpositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentię, quia autem cui conuenit ratio generis speciei vel differentiæ, prędicatur de hoc singulari signato, impossibile est quòd ratio generis vel speciei vel differentię conueniat essentiæ, secundum quod per modum partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quòd rationalitas non est dif ferentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN HOC quarto cap. intendens determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, scilicet, genus, speciem, differentiam quatuor facit: primò sex conclusionibus determinat intentum: secundò excludit quędam Auer. errorem: tertiò excludit quandam aliam obiectionem: quartò respondet cuidam tacitæ obiectioni.

¶ Pro intellectu primæ partis notãdę sunt duæ distinctiones. Prima est ista: Natura seu essentia substãtię cõpositæ potest tripliciter accipi: primò, vt significata per modum partis: secũdò, vt per se existens separata à singularibus: tertiò, vt significata per modũ totius. Secũda distinctio, quæ est subdiuisio tertij membri est ista: Natura substantiæ compositę significata per modum totius potest accipi tripliciter: primò, secundum se, secundò, secundum esse quod habet in singularibus: tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

¶ His præhabitis, scias q̃ secundũ singula mẽbra harũ diuisionũ ponit singulas cõclusiones: secundũ primã quidẽ duo mẽbra vtriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas secũdũ verò vltr[a] vtriusq; ponit duas affirmatiuas, ita q̃ secũdũ quælibet diuisionẽ primo ponit duas negatiuas, deinde tertiã affirmatiuã: & sic fiũt sex cõclusiones.

¶ Prima ergo cõclusio negatiua est, Essẽtia substãtiæ cõpositæ significata per modũ partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas non est genus neq; species neq; differẽtia: Quã probat sic, Tam genus quã species, quã differẽtia prædicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Sorte: essentia substãtiæ compositę significata per modum partis nõ prædicatur in recto, de hoc particulari supposito ergo essentia taliter significata nõ est genus, nec species, nec differẽtia. Omnes propositiones patẽt ex præcedenti ca. & ideo dicit Aui. q̃ rationalitas, quæ significat per modũ partis, nõ est differẽtia, sed principiũ differẽtiæ: & similiter animalitas nõ est genus, sed generis principiũ: & humanitas nõ est species, sed speciei principiũ, sicut albedo est principium albi. & pars est principium eius, cuius est pars.

Essentia per se subsistẽs, nõ in singularibus est genus vel species, vel differentia.

Similiter etiam nc n potest dici, quòd ratio generis, speciei, differentiæ cõueniat esse secundũ quòd est quædã res existẽs extra singularia, vt Platonici ponebãt: quia sic genus & species nõ prædicarẽtur de hoc individuo: nõ enim potest dici quòd Sortes sit hoc, q̃ ab eo separatũ est. Nec separatũ illud proficit in cognitiõe hui⁹ singularis signati.

¶ Hic ponitur secũda cõclusio negatiua, Essentia substãtiæ cõpositæ per se nõ in singularibus existẽs nõ est species siue genus. Et probat eã duplici ratione primo sic, Genus seu species prædicatur de hoc particulari: essentia per se subsistẽs nõ in singularibus nõ prædicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens non in singularibus nõ est gen⁹ seu species: Maior patet, Minor probatur sic, Subiectũ est id quod in recto de eo prędicatur: Sortes nõ est homo separatus: ergo Sortes nõ est subiectũ respectu hominis separati.: ergo homo separatus nõ prædicatur de Sorte: quod erat assumptũ in Minore. Secundo sic Genus seu species est id, quo individua cognoscũtur: essentia per se subsistẽs nõ in singularibus nõ est id, quo individua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistẽs non est genus neque species: Maior patet ex eo quòd vnũquodque per suũ genus specię, differentiã cognoscitur. Minor verò ex eo, q̃ vnũquodq; cognoscitur quidditatiuè per id q̃ est in eo: & nõ per id quod nõ est in eo.

Essẽtia substãtia cõposita vt per modũ totius significata, sine nomine cõcreto, est genus, species, vel differẽtia.

Et ideo relinquitur, quòd ratio generis, vel speciei, vel differẽtiæ cõueniat essentiæ, secundum quod significat per modũ totius, vt noĩe Hominis, vel animalis prout implicitè & indistinctè cõtinet totum hoc quod in individuo est.

¶ Hic ponitur tertia cõclusio affirmatiua: Essentia substãtiæ cõpositę significata per modũ totius est species, genus vel differẽtia, & c. probatur sic, Genus, species seu differẽtia substãtialiter cõtinet & implicitè totũ, quod est in individuis: essentia substãtiæ cõpositæ nõ nisi significata per modũ totiꝰ cõtinet implicitè totũ esse indiuiduorũ: ergo essentia substãtiæ cõpositę significata per modũ totius est genus vel species vel differẽtia. Propositiones omnes ex præcedẽti ca. patẽt: vbi dicimus genus, speciẽ, differẽtiã, conuenire in hoc quòd significant totũ, quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quæ sunt in inferioribus: est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Essentiæ, vel naturæ per se, id est absolutè accepte nõ ni si prædicata quidditatiua cõuenũt: sumpta verò vt habent esse in singularibus vel in anima, cõueniunt, prædicata per accidẽs, & denominativa, & absolutè sũpta, prædicatur de in diuiduis.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Vno modo secundum naturam & rationem propriã: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi quòd conveniat sibi. secundũ quòd huiusmodi. Vnde quicquid aliorũ sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quòd est homo conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadũt, albũ verò vel nigrũ vel quodcunque huiusmodi, quod nõ est de ratione humanitatis non conuenit homini in eo quòd est homo. Ideo si quęratur vtrum ista natura possit dici vna vel plures, neutrum concedendum est: quia vtrunque est extra intellectum humanitatis, & vtrunque potest sibi accidere. Si enim plura essẽt de ratione eius, nunquã posset esse vna: cum tamen vna sit secundũ quòd est in Sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu & ratione eius. tunc esset vna & eadem natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus pluificari. Alio modo consideratur, secundum quòd habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidẽs ratione eius in quo est: sicut dicitur quòd homo est albus, quia Sortes est albus, quamuis homini non conueniat in eo, quòd est homo, Hæc autem natura habet duplex esse vnum in singularibus, aliud in anima & secundũ vtrũque consequuntur accidentia dictam naturã: & sic in singularibus habet multiplex esse secũdum diuersitatẽ singulariũ. & tamen ipsa naturæ secũdum propriã consideration[em], scilicet absolutam, nullũ istorum esse debet falsum enim est dicere, quòd natura hominis, inquantũ huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini, inquantũ est homo. nõ esset vnquã extra hoc singulare. similiter si conueniret homini inquantũ est homo, nõ esse in singulari, nunquã esset in eo. Sed verum est decere, quòd homo, inquãtũ est homo, nõ habet quòd sit in hoc singulari vel in illo, patet ergo quòd natura hominis absolutè considerata abstrahit á quolibet esse: ita quod non fiat precisio alicuius eorum: & hæc natura sic considerata, est quæ predicatur de omnibus individuis.

¶ Hic antequã ponatur quarta conclusio, inchoat secunda diuisio suprà posita, cuius terminos oportet prædeclarari ad intellectũ cõclusionũ. Natura per modũ totius significata, secundũ naturã seu rationem propriam, vel secundum se, idem sunt quod natura considerata secundum eas conditiones, siue ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex sua diffinitione, seuin primo modo dicendi per se. Natura verò secundum esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones: siue secundum ea, prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod in singulari vel in singularibus esse habet. Natura autẽ secundũ esse in intellectu idẽ sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue illa prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod habet esse in intellectu. Differũt aũt quadrupliciter, vt ex textu colligitur, conditiones conuenientes naturæ secundũ has diuersas acceptiones, eo quod conditiones debitæ naturæ secũdũ sesumptæ sunt prędicata essentialia: homo enim secũm se est nisi animal rationale, cõditiones vero debitæ naturæ reliquis duobꝰ modis sunt prędicata denominatiua. homo em nõ est res illa, quæ conuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: non enim homo est albedo quæ conuenit ei ex hoc quod est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa, quæ cõuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis, aut speciei, sed nominatur ab ea vniuersalis, & spẽs, Et licet hæc duo vltima mẽbra in hoc cõueniant, quod attenduntur penes prædicata denominatiua: differunt tamen quia prædicata denominatiua, quæ conueniunt naturæ secundũ esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut albũ addit supra hominẽ, naturã albedinis quæ est ens reale: prædicata vero denominatiua quæ cõueniũt rei secũdum esse in intellectu nihil ponunt reale suprà naturam ipsam: sed denominationem negatiuam. aut relatiuã secundum aliquã relationem rationis. Cum enim dico Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominem sed solam relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species.

¶ Secũdò, differũt istius diuisionis positę mẽbra in hoc q̃ natura absolutè sumpta nec est vna numero, nec plures numero: si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: quod patet esse falsum, eo quod natura humana est in Sorte & Platone. Consequẽtia probatur sic, Natura secundũ se est vna numero: ergo non potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribꝰ numero: quòd erat intentum. Prima consequentia harum ex eo est clara: quia impossibile est alicui conuenire oppositũ eius quod cõuenit ei secundũ se sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio autẽ numeralis est opposita vnitati numerali, & ideo si natura secundum se habet vnitatem numeralem, nũquam habere potest distinctionem numeralẽ. Similiter probat. q̃ natura secundũ se nõ sit plures numero: sequeretur enim naturã humanã non esse in Sorte, quia nõ posset habere vnitatẽ numeralẽ, ex quo vendicat sibi secundũ se distinctionẽ numeralẽ. Natura autẽ secundũ esse in singularibus vnitatem & distinctionẽ numeralẽ sortitur: propterea nanque homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus: quia Sortes & Plato sunt distincti numero.

¶ Tertiò differunt in hoc, quia natura secundũ se sumpta nullũ esse sibi vendicat: scilicet nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari & singularibus, aut non esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua, nunquam extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus, esset de eius ratione, modò posset in vno inueniri: quia in vno natura existẽs nõ est in plurib⁹, similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquã posset extra intellectũ reperiri. eodem modo si non esse in singularibus aut singulari esset de eius ratione, nunq̃ posset habere esse in aliquo singulari: & si nõ esse in intellectu esset de eius ratione, nunquã posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositũ, quod est de rõne sui: vnde natura absolutè sumpta ab omni esse & nõ esse abstrahit siue præcisione, id est nec includit nec excludit aliquod huiusmodi esse vel non esse: natura autẽ tam secundo, quã tert. o modo accepta alterum illorum esse includit, & alterum excludit. vt de se patet homo enim secundum quòd est in singularibus, non est in intellectu: & econtra: secundũ q̃ est in intellectu, nõ est in singularibus.

¶ Quartò differũt: quia natura per modũ totius significata secundũ se sumpta est ea, quæ prædicatur de indiuiduis, cũ dicitur, Sortes est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quã prout in intellectu nõ prædicatur de individuis: quod declaratur sic, Id prædicatur de individuis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & non secundum esse in singularibus, neque secũdũ esse in intellectu attribuitur individuis in proporsione: ergo natura absolutè sumpta & nõ secundum esse in singulari vel intellectu prædicatur de individuis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita quòd in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quæ sunt conditiones naturæ humanæ absolutè acceptæ: vt patet; non enim cum dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquod debitum naturæ humanæ ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Sorti habere naturam humanam cum aliquo addito: sed tantùm attribuo Sorti habere naturam humanam, seu esse animal rationale: quæ sunt vt dictum est conditiones naturæ humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de individuis, & natura secundo & non tertio modo.

Dubitatio.

IN HOC Loco antequam vltetius procedatur, dubia quæ dam examinanda sunt, Circa prædicta dubium est. Primò circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est, quòd naturæ secundũ se sumptę non insunt nisi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quædam prædicata negativa, si enim transcendentia, quæ sunt, ens, res, vnum aliquid, verum, & bonum, conuenire asserantur naturæ absolutè sumptę erunt prędicata quidditatiua, & si sic ponatur in diffinitione, nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prędicata quidditatiua includat: trãscẽdentia aũt in diffinitione poni omnes negãt.

¶ Confirmatur cõsequentia ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur q̃ quę insunt natura absolutè sunt de diffinitione illius si autem trãscendentia dicãtur nõ cõuenire naturę absolutè, tũc homo secundũ se sumptus nõ est aliquid, nec res nec vnũ quid: q̃ omnino negatur.

Sco. 1. d. 8. q. 3. in sol. q. 3. vt sup. dictũ est c. 2. q. 3. prima ra. 10.

DE PRAEDICATIS Verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negãtiones naturarum disparatarum si conueniunt naturæ absolutè erunt prędicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantię. Si autem conueniunt naturę secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolutè, ista erit falsa, Homo non est leo: quod videtur irrationabile.

AD HORVM Dissolutionem considerandum est primò, quomodo transcendentia se habeant ad naturas rerum supra quas cadunt vt autem suprà in quęstione de significatione entis tactũ fuit, nullum transcendentium importat alium gradum, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur, cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonꝰ homo, aliquid homo, nullũ alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem. prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet, vt potè non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verũ, ipsam vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

c. 1. q. 2.

CONSIDERANDVM Est secundò, quòd cùm primum inter transcendentia sit ens (eo quòd eius ratio cęterorũ rationes pręuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passiones, cum declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de cęteris. Scotus ergo primò sent. distin. tertia, quæst. tertia: opinatur ens esse vniuocum & prædicari, inquit, de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentijs. Et primũ quidẽ horũ tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

¶ Primò, quia si differentię includant ens vniuocè dictum de eis, & nõ sunt omnino idem: oportet quòd sint diuersa aliquid idẽ entia: & consequenter sequitur, quòd differentiæ vltimæ sint propriè differentes, & sic habent alias differentias & non sunt vltimæ.

¶ Secundò, quia ficut ens compositum in re est compositum ex actu & potentia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum vltimum & potentiã vltimam: ita q̃ actus nihil potentiæ, & potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualẽ & potentiã determinabilẽ tantũ ita quòd nihil determinatis includat, & determinatẽ tantũ, q̃ nihil determinabilis includat, tales sunt cõceptus entis & vltimæ differẽtiæ: ergo vltima differẽtia nõ includit formaliter ens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTRA Primum arguitur: quia sequeretur, quòd ens poneretur in diffinitione, contra Arist. 8. Meta. tex. com. 16.

t.c.16. ¶ Præterea sequitur, quòd esset negatio in diffinitione, vt supra in quæstio. de vniuocatione entis deduximus.

t.2.q.3. ratione 2. ¶ Contra secũdum dictum arguo sic, Omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta prædicatur in secundo modo passiones entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens. Minor patet, quia vltima differentia est per se vna & intelligibilis. Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstratur passiones entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passiones entis, includit in se formaliter medium. per quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter non includit proprium medium concludendi B. quomodo de A. formaliter sumpto erit à priori demonstrabili B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primò conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primò conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differentię vltimæ includũt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. 1. Poste. Nec potest dici ad Maiorem, quòd sufficit subiectum denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cùm tota ratio quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptum subiecti ex pers est, quomodo formaliter sumptum illius passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id quod formaliter sumptum à se subiectum excludit, etiam à se passionem excludit: sed vltimæ differentiæ formaliter sumptæ non excludunt à se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsionem Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductã Posterioristicã Aris. non tenere in transcendentibus, Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

t.ca.12.

Primo sent. qõ. 6. quæritur vtrum à simpliciter simplicib. possit abstrahi aliquis conceptus communis in fine. ¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quòd cùm tam prima, quàm secunda supponant ens habere conceptum obiectiuum vnum simplicit er, nihil concludit. Dicitur secundò ad secundam, quòd argumentum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes cõpositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædam res speciales sunt, partes autẽ compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est adeo vniuersalis, vt nihil possit eam subterfugere.

Cap. 5. Cap. 7. Cap. 8. Circa T. com. 5. Circa T. cap. 8. AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postprædicamentis, cap. 9. opinantur, quòd ens non conueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiam non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo quòd ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione: quod expresè etiam de Auicenna refert Commentator 4. Metaph. Com. 3. & 10. Meta. com. 8.

Quolib. 2. q. 2. art. 1. contra Gen. cap. 26. SANCTVS TH. Autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super 4. Meta. lectu. 2. super tex. Com. 3. & super lect. 2. supra tex. Commen. 8. expresè in hoc reprehendit Auicen. vñ sententia eius non est censenda eadem opinione Auicen. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cùm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expresè dicat in quolibeto 2. q. 2. art. 1. ens non esse prædicatum essentiale: & in primo contra Gen. ca. 26. dicat ens non cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quòd ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quòd ens nominaliter quidditatiuè & intrinsecè de omnibus prædicatur: sic enim vnumquodq; est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, cùm idem sonet quod existens, non est prædicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autem ens participaliter.

Prima part. q. 5. ar. 1. ad primũ Addunt quoque quòd ens nominaliter est diuisum in decem prædicamenta & est transcendẽs conuersum cum alijs, propriè loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Auicen. qui hãc distinctionem prætermisit.

de veri. qõ. 21. c. 7. vide con. humius doctrin. & poster. cap. 6. in princip. & circa medium ¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quòd ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, Quod ex eo patere potest, quòd S. Thomas prima parte q. 5. & 6. & in quæstione de Veritate, quæstione vigesimaprima ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur 1. Ethico.) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶ Primò ex eo quod dicit, quòd cum bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia æquiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: qđ dictũ de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

Duo includuntur in Entis nomine ¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est, Et id, ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictũ est, ens significare id quod est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id, quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physicorum, textu cõment. decimitertij. Aristot. loco ly ens, ponit ly quod est. Auicen. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiã rei: sanctus Thomas verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositũ est. Auicen. non adhæsit. Nanque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocunq; alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiã rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia. Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiam propriam, & vniuersaliter propria illius prædicamenti principia. Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaphysi. vbi suprà, vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cùm non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec ratione ipsius, quod est substantiale, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi suprà, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt.

Ad dubiũ primũ principale. His præmissis, ad dubium dico quòd transcendentia non sunt prædicata propria natura secundum suam absolutam consideration em, neque secundum esse in singularibus, neque secundũ esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solùm concomitatiuè, sed & causãliter. Et de natura quidem tam secundo quàm tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quòd homo in singularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quòd habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debetur enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo quod in quocunq; inueuit posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quæ sunt vnum, res, aliquid, &c. quod cõueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolute loquendo, ista est vera. Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi suprà, quòd ens prædicat naturas decẽ generum, secundum quod sunt actu, vel potentia & non tantùm secundum quòd sunt actu.

Circa T. c. 8.

Suprà cap. 1. q. 2. fin. T. c. 16. ¶ Ad rationem in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quòd nõ oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantũ quæ explicant alium gradum essentialem diffiniti: qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est: quod eundem gradum prædicant, quem genus vel differentia importat. Vnde 8. Meta. text. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnũquodque: diffinitio enim completa tunc est, cum omnes rei gradus explicantur à prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quæ nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionẽ, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Immediatè suprà. T. c. 10.

Ad secundum dubiũ, de negationis prædicatis. ¶ Ad dictum san. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quòd in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente. 3. Metaph. text. Com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quòd ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadũt conueniunt rei in eo, quòd talis. homo enim in eo quòd homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habens vnde diuersa dicta sanc. Tho. sanè intelligere debeas.

Vnitas est vna realis præsupposita existentia extra suas causas. ¶ Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, quòd negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet & fundamentaliter. Si formaliter falsum est, quod cõueniant naturæ absolutæ: per opus em intellectus attribuunt ei, cum negationes entia rationis sint, Si fundamentaliter, cũ negatio super affirmatione fundetur, concedit esse prædicata qdditativa, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quàm genus

genus & differentia propria. Fundamentum enim negationem naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est leo neque bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta vnitatem vel pluralitatem habeat.

T. c. 13. T. c. 19. DVBIVM Secundò est circa dictum San. Thomæ in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura absolutè sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cũ id, quòd vnũ nõ est diffinibile non sit vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quartò Meta. com. 10. Et si vnitatẽ naturæ absolute habere cõcedatur: qualis sit illa vnitas non est facilè assignare: cùm non numeralis sit, vt declaratũ est nec specifica, nec generica, cùm hæc ex intellectu fiat, nec analogica, vt de se patet homo enim non est vna analogicè. Nec etiam facilè quisquam dicet, an vnitas illa sit realis an non.

In expositione literæ.

Vnitas quæ libet est diuisio. T. c. 3. ¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinq; faciẽda sunt. Primò videndũ est quid sit vnitas quælibet. Secũdo, vnde habeat vnitas realitatẽ. Tertiò, quomodo vnitas quælibet sit extra animã. Quartò respondẽdum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Vnitas quæ libet est diuisio. Diui. Aui. QVO AD Primũ sciendũ est q̃ cùm vnum nihil addat supra ens, nisi priuationẽ diuisionis: ita q̃ vnum nihil aliud est quàm ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. cõ. 3. Vnitas quælibet nihil aliud est quàm rei in diuisio. Et quia quælibet priuatio per suũ habitũ cognoscitur: ideò vnitas quæ in diuisionẽ sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundum diuisionis multiplicitatẽ, multiplicitatem vnitatis accipere oportet.

Circa. T. c. 3. ¶ Considerandũ est igitur q̃ diuisio est duplex, quædã est materialis per principia indiuiduationis causata, quædam est formalis, quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudinẽ, quia quędã est per essentialia principia propria. Quædam verò per principia essentialia cõmunia, & hoc iterum habet latitudinem, secundũ q̃ principia essentialia cõmunia sunt magis & minus cõmunia, verbi gratia, Inter Sortem & Platonẽ est diuisio numeralis & nõ formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuidualibus principijs Inter Sortẽ verò & hunc leonẽ, dato q̃ leo & homo essent sub eodẽ genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria vltimas scilicet differentias per tantùm. Inter Sortem verò & hanc plantã est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia communia Sorti, & multis alijs speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortẽ vero & hũc lapidẽ est diuisio formalis adhuc maior per cõmuniora principia scilicet per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Sortem & hãc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpotè per propria & communissima principia essentialia, scilicet substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

T. & c. 3. ¶ Similiter per omnia de vnitate dicendũ est. Vnitas em est duplex. Quædã numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationem diuisionis numeralis. Vnitas autẽ formalis attenditur penes priuationẽ diuisionis formalis: & hæc habet latitudinem. Quædã em priuat diuisione formali omnino causabili per principia propria cõmuni: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quędã verò priuat diuisione formali nõ simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia cõmunia: & hæc est vnitas formalis secundũ quid, & habet latitudinem secundum q̃ diuisio priuata causabilis est à magis & minus communibus principijs essentialibus verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia nõ est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non compatitur secum diuisionem formalem quãcunque. Animal verò est vnum formaliter, inquantũ nõ cõpatitur secum diuisionem per sensibile: & insensibile non tamẽ habet vtilitatẽ simpliciter, quia cõpatitur se cũ diuisionẽ per rationale & irrationale, Corpus verò est minus vnũ formaliter: est enim vnũ, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Est autem minus vnum, quia compatitur secum diuisionem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autem minimè est vnũ, vnũ quidẽ est pro quãto non est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate cõpatitur. Ex his patet primum quid scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita quòd nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carẽs diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

Vnitas est vna realis præsupposita existentia extra suas causas.

Potentiæ q. 3. art. 5. 2. in prædicamento substantiæ QVO AD Secundũ est sciendũ q̃ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatũ. Alio modo vt distinguitur contra nõ existẽs actu. Primo modo omnis res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secũdò modo id tantum quòd realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in quæstionibus de potentia Dei, quæstione 3. articul. 5. ad secundum quòd res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoteli in prædicamentis dicenti, quòd destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera rea litatem habet propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

Probatur prima propositio. QVO AD Tertium propono tres propositiones. Prima est, Quælibet vnitas supradicta, tam scilicet numeralis, quàm formalis existit extra animum. Secunda est, Nulla vnitas cõmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeò manifesta, quòd nullus sanæ mentis potest eam negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationem apparet vtraque vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali & formali causabili per principia propria & communia: & sic in diuisionẽ numeralem & formalem habet. Vnde in Sorte non est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem prædicatorum quidditatiuorum: & sicut nõ sola indiuidualitas Sortes est extra animam sed quodlibet eius prædicatũ quidditatiuũ: ita non sola vnitas numeralis, sed quælibet eius vnitas formalis extra animã dicenda est esse.

Probatur secũda propositio. AD INTELLIGENTIAM Verò secundæ est notandũ quòd res potest intelligi communis extra animam dupliciter, Vno modo positiuè alio modo negatiuè. Illa res est cõmunis positiuè, quę indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentem dari extra animam nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videtur à quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum à veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

¶ Primò sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quid ditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animum pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animam solitariè inueniri est impossibile. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nũquã existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existẽtem. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existẽtem. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito. ergo vnitas cõmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existẽtem. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito. ergo

In hac qũ. ¶ Præterea secundò probo sic: Omnis res existens in rerũ natura est res particularis. Nulla vnitas communis extra animã pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis. ergo nulla talis vnitas est particularis.

Probatur tertia propositio. ¶ Tertia propositio probatur sic: Quotiescunq; aliqua duo sunt cõuertibiliter idem realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnum sunt conuertibiliter idẽ realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur, & eius vnitas. vnde in Sorte & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ vnitates formales sequẽtes, corporeitates, & duæ sequẽtes animalitates, & duæ sequẽtes humanitates. Oportet em secundũ numerũ prædicatorũ essentialiũ esse numerũ vnitatũ formaliũ in quolibet individuo. Sicut em quodlibet prædicatũ quidditatiuũ dat aliquid esse: ita dare oportet aliquã vnitatẽ, vnũ enim & ens idem sunt, vt dicitur quarto Met. tex. cõ. 3.

T. com. 3.

Neutra ab soluteſumpta habet vnitatem. ¶ Ex his patet tertium, quomodo scilicet vnitates habeant esse extra animã: quia sunt non cõmunes, sed particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorũ sunt. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum dico, quòd natura absolutè sumpta habet vnitatem quandã: vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ est

Universidad de Deusto

formalem etiam & genericam, vel specifi-cam habet, nō quidem formaliter sed quia talis vnitatis fundamentum est, nulla alia modo vnitate vel plurali-tatem numeralē habere dicitur.

sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

¶ Et quando quæritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, quod est vnitas formalis, quæ alia est à numerali: sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificæ & vnitatis genericæ. Hæ enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt; illa vero omnem actum intellectus præuenit. Quod autem in litera dicitur, quod natura absolutè sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligendum est de vnitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, dico quod secundum se est realis primò illorum modorū, quos suprà posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, in particularibus posita est realis verè & propriè. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

QVO AD Quintum duo dubia propia occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quod nulla est vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: qua scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali in Sorte.

In hac qō.

¶ Contrà primum enim instatur sic. Quocunque suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam habēt aliquam vnitatem communem eis extra animā, Sortes & Plato sunt vnum formaliter extra animam: ergo Sortes & Plato habent aliquam vnitatem sibi communem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, quod si aliqua suppositaliter distincta sunt vnum in eo, quo sunt vnum in eo, quo sunt vnum, non distinguuntur: & sic illud vnum est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Sorte, quantum est ex se, non est determinata ad Sortem vel Platonem: ergo vnitas formalis humanitatis, quæ est in Sorte, quantum est ex se, est communis negatiuè Sorti & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantum est ex se ad Sortem & Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, quod inter vnitatem formalem & vnitatem numeralem in Sorte existentem sit alietas realis: quia quarūcunque priuationum habitus distinguuntur realiter, ipsæ quoque distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiam & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis & numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quod in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad oppositа verò respicienti apparebit, quòd sit alietas rationis tantùm: quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidualem ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO dissolutione primi dubij nota, quòd aliqua duo suppositaliter distincta esse vnū formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, quòd illa duo adunentur in aliquo extra animam cōmuni vtrique indiuiso in vtroque illorū. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationē inter se diuisionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortem & Platonē esse vnū formaliter extra animam Committitur ergo fallacia. Consequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiuè, esse enim vnū formaliter est superius ad habētia aliquod cōmune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cū mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginandū Sortē & Platonē esse vnū formaliter: quia cōueniant in aliquo, in quo non distinguūtur extra animam: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est, quàm non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortem & Platonē, intelligе de vnitate formali secundū quid inter Sortem & hunc leonē, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sint indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter Sortis & huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile. ideo Sortes & hic leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid: ita quoq; quia inter Sortem & Gabrielem nō est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, s. per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secūdum quid: & cōsequenter sunt vnum formaliter absque omni operatione intellectus: iam em pluries dictum est, vnum idem sonare quod indiuisum.

Secunda.

¶ Ad secundum dico, quod aliud est dicere, natura humana existēs extra animam secundum se est communis pluribus negatiuè, seu indifferens negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animam est communis pluribus seu indifferens negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus quòd natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitariè sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & consequenter est indifferens seu communis negatiuè. Falsitas autem secūde patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnet subiecto ratione conditionis explicite importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, s. natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

Eq. 1. lect. 3.

In hac qō.

AD Euidentiā minoris scito, quòd cùm dico natura secūdum se, seu natura absolutè, dico duo, s. naturam & solitudinem, & eius conditionem. Similiter cùm dico, natura existens extra animam, dico duo, s. naturam & particularem exillentiam sibi coniunctam, & eius conditionem. Vnde aliquid conuenit siue repugnat naturæ absolutè ratione naturæ, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturæ existenti extrà, ratione naturæ & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cùm igitur communitas negatiuæ, quæ est prædicatum in propositione nostra, non conueniat naturæ absolutè ratione sui, scilicet naturæ, quia non est eius prædicatum quidditatiuum, sed conueniat ei ratione explicitè conditionis per ly secundū se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex hoc em natura est communis negatiuè, quia solitariè accipitur absq; determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sub opposita conditione sumpta ratione illius oppositæ conditionis. Explicat autem conditionem oppositam solitudini natura existens extrà: eo quòd explicat coniunctionem eius ad particularem existentiam, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiuè repugnat naturæ existenti extrà: non ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitè per ly existenti extra animam: & consequēter propositio illa, in qua subiectum erat natura existens extra, & prædicatum erat communitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur, Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

Sco. 2. dis. 3. quæst. 3.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentum, quòd licet tam natura quàm vnitas formalis, quantum est ex se, id est solitariè, sit communis negatiuè: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa quantum est ex se, non est cū alio: ipsa tamen existens extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quātum est ex se non est cum alio, ergo ipsa existens exstrà non est cum alio: ita non licet inferre, Ipsa quantum est ex se, est communis negatiuè, ergo ipsa existens extrà, est communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. à positione nostra: & vnde in talē opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam, puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, scilicet vnitatem formalem & communitatē negatiuā seu indifferentiam ad plura numero. Dicit nāq; in fine illius quæstionis, quòd nō oportet quærere causam, quare natura sit communis: quia natura ipsa est causa sufficiens suæ communitatis: sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura communis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturam ratione sui sequi vnitatem formalem: sed communitatem negatiuam fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis suæ: sicut singularitatē sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui, nec ratione ipsius esse, quòd habet extra animā, sed ratione intellectus, qui natus est adunata dividere: ideo ante omnem actū intellectus nulla cōmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, vnde habeat natura esse solitariū, & esse extrà. quia de se neutrū habet: ita quærēda est causa, vnde habeat natura communitatē & singularitatē: de se em neutrum habet.

¶ Causa autem vnde falsitas in hac Scotica processit opinione, videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: & sic dicit solitudinem id est non cum alio, & primo modo intellexit naturam esse communem ex se: ita quòd ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cùm tamen debuisset intelligere secundo modo: natura enim ex se, id est non cum alio, est indiff

Causa duplex erroris pessimi Scoti assertum.

indifferens & communis: sicut quando dicitur, natura ex se est solaly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de prædicato infinito, reduplicatione addita. Licet em ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen econtra. Hanc em, Homo in eo quòd homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, quòd homo est non albus. Si em homo in eo quòd homo esset non albus, nunquam homini coniungi posset albedo: quia quod conuenit alicui, secundum quòd ipsum conuenit ei semper ne cessariò & per se. Apparet autem in hoc defecisse manifestè processum Scoticum: cùm em commune negatiuè idem sonet quod non proprium argumentatus est sic, Natura, puta humanitas, inquantum talis non est propria alicui: ergo humanitas inquantum humanitas, est non propria: vbi expressè patet defectus prædictus. Et quòd sic processerit, patet ex suo processu. Conclusio enim sua est affirmatiua de prædicato infinito, cùm concludat, ergo natura ex se est communis, id est non propria. Antecedens verò est negatiuum, scilicet natura non est de se hic, id est propria alicui. Similiter patet ex alio processu, quem ibi inducit, scilicet humanitati Sortis ratione sui nō repugnat esse in alio, ergo humanitas sortis ex se est communis: vbi apertè patet prædictus defectus. Reduplicationem enim in primo processu sonat ly ex se, seu de se, in secūdo ly ratione sui, &c. Et hoc est valde notandum in hac materia, & in materia de vniuersalibus: eo quòd hinc omnia pendēt. Attentum ergo oportet esse, quòd hęc propositio, Natura ex se est communis, si debet esse vera, oportet quòd tam ly ex se, quàm ly communis, teneatur negatiue secundum viam nostram, & veritatem: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: quod patet esse verum. Secundum verò Sco. ly ex se tenetur positiuè, & malè: & sensus est, Natura ratione sui siue inquantum talis est non propria alicui: quod est manifestè falsum.

Secunda.

Eq. 12.

In hac qō.

¶ Attentior adhuc sis, quòd aliud est dicere, natura, puta humanitas inquantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere, humanitas, inquantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo, quòd humanitas, non conuenit quòd sit appropriata alicui. Secundum verò patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quòd humanitas, non conuenit, quòd sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroque, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quòd humanitas, esset non appropriata nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex 1. Poste. quod conuenit alicui secundū quod ipsum præsupponit de omni, necessarium & per se. Quòd autem naturæ ratione sui non conueniat illa communitas, scilicet suprà indirectè probatū fuerit, vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis, Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directè tamen nunc probo sic, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, prædicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius naturæ: sed communitas sequitur naturam humanam per se ratione sui, ergo communitas prędicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de suppposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ: conclusio autem est falsa, ergo altera præmissarum: non Maior, vt declarabitur: ergo Minor quæ est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Sortes est communis pluribus: & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere. Sortes ex se est communis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui aut est passio, aut modus, aut prædicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modo omnia ista, si committantur naturam ratione sui, ita se habent quòd sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Sorte, ita ista prædicantur denominatiue in suo ordine de ipsomet indiuiduo: vt patet discurrendo.

¶ Et confirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis & communitas ratione sui secundum te. Vnde neutrius est alia causa quærenda nisi natura ipsa. ergo sicut vnitas formalis prædicatur simpliciter de Sorte: ista enim est simpliciter vera, Sortes est vnus formaliter, ita communitas prædicabitur de Sorte simpliciter dicendo, Sortes est communis, Hoc est falsum. ergo, &c. Quænam est maior ratio de vnitate quàm de communitate, & quare eorum, quæ sequuntur naturam ratione sui, alia prędicentur de individuis, alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt communitatem dari extra animam sed vnitatem: ideo superfluum iudicaui adducere. Si quæ autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probandam adducerentur, non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hīc inducias.

Ad secundū diuisum.

AD SECVNDI DVBII Euidentiam sciendum q vnū eùm dicat ens indiuisum importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum. Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali substantiali, quod ad propositum quod importāt, sic sunt idem realiter & distinguūtur sola ratione. Sic idem realiter sunt Sortes & homo: & ratione distinguūtur: eo q eadem res est quæ est vna formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuisionū importatas, sic dico q distinguuntur realiter: dūmodo non fiat vis in hoc, q distinctio realis sit passio entis realis: eo q alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autē impossibile in vno esse plures vnitates subsūtiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde vtriusq; rōnis adductæ cōclusio concedenda est diuersimodè loquēdo: nec aliter videre est opus.

QVAESTIO.

Num natura absolutè sumpta sit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

Dubium tertium.

DVBIVM EST Tertiò circa assignationem quartę differentiæ: nō enim videtur verū quòd natura absolutè sit illa quę prędicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus, Sortes est homo, & Sortes est animal, & similibus prædicatur vniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cùm quæritur, an ista prædicatio. Sortes est homo, sit æqualis de æquali, vel inferioris de inferiori, non videtur posse responderi, tenendo quòd natura absolutè prædicatur, cùm illa nec æqualis, nec superior sit.

¶ Ad hoc dicendum est, q sicut in natura extra est cōsiderare ipsam rōnē: agēdi: & ex cōsiderare cōditionē eius sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore consideratur natura eius, ex qua est visibilis: & consideratur particularitas quæ est condi-o, sine qua non est visibilis. Ita in natura prædicabili est considerare duo scilicet id quòd prædicatur & attribuitur subiecto & conditionē sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Sortes est homo, id quòd attribuitur subiecto est ipsa natura humana: & nihil aliud. Condi-io verò sine qua ly homo, non prædicatur de Sorte, est esse vniuersale superius cōmune, vel aliud huiusmodi: vt enim infrà patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. tex. cō. 46. Nulla res prædicatur, nisi vt habet esse in intellectu, eo q prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubium dico, q natura secundū suam rationē est id quod prædicatur de ipso indiuiduo. Est enim prædicatio rei de re. Superioritas tamen & vtilitas & cætera huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicationibus sit prædicatio æqualis vel superioris, dico quòd est prædicatio superioris.

In fine huius capit. T. c. 46.

¶ Nec obstat q superioritas non insit naturæ absolutè quæ prędicatur: quoniā nō dicit san. Th. quòd naturę absolutè, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hæc conditio, scilicet prædicatio de indiuiduis: sed dicit quòd res cui cōuenit illa cōditio, est natura absolutè, & nō aggregatū ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cùm dico. Sortes est homo, est sensus, Sortes est homo secūdū esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut æquali: Sortes est habens humanitatem.

¶ Vnde valde attendenda est distinctio inter id quod prædicatur & conditionem prædicati: qua non attenta fortè decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, q ista, Homo est animal: nec est prędicatio superioris, nec inferioris, nec æqualis. Sēsus ergo literæ est. Natura absolutè quæ est prædicatur, id est natura secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & nō secundū cōditiones sibi debitas ex esse in intellectu vel singulari. cum quo stat, quòd esse in intellectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, sine quibus natura ipsa non prædicatur de singularibus.

Essentia absolutè sumpta nō est vniuersalis

Non tamē potest dici, quod ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ quia de ratione vniuersalis est vnitas & cōmunitas. Naturæ autē humanæ neutrum eorū cōuenit secundum suā absolutam cōsiderationē. Si enim cōmunitas esset de intellectu hominis, tunc in quocūq; inueniretur humanitas, inueniretur cōmunitas, & hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur cōmunitas aliqua, sed quic quid est in eo indiuiduatum est.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negativa, essentia substantiæ cōpositæ absolutè sumpta nō est vniuersalis, vt species, &c. Probatur sic vniuersale est vnū cōmune multis, essentia substātiæ cōpositæ secūdū se nō est vna cōmunis multis: ergo essētia substātiæ cōpositæ secūdū se non est vniuersalis, &c. Maior est Ari. secūdo Posteriorū. Minor verò probatur ex eo quòd si secundum se essentia substātiæ compositæ esset vna & communis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. Consequentia patet ex eo, quòd omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo Posteriorū apparet. Impossibilitas autem consequentis adeò est manifesta, vt

T. c. 27.

Auicen. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quòd nullus sanæ mentis
T.c.11. potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi communem esse & Platoni?

SED HIC Occurrit dubium circa propositionem illam, supra quam fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secundū se conuenit ei, in quocunque ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim secundum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physicorum, tex. Com. 15. Motus autē in cælo positus, nequaquā, sed est velocitas vt dicitur secundo Cæli, tex. Cō. 28. Similiter continuum secundum se est diuisibile in infinitum: ex sexto Physicorū. text. Com. 3. Cōtinuū autē in re naturali positum, non cū omnium natura constantiū determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secūdo de Anima: text. Cō. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium; ex 5. Physic. tex. Com. 8. & 14. Motus autem in cælo positus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 20.

T.c.15. T.c.28. T.c.3. T.c.41. T.c.8. & 14. T.c.20.

AD HAEC Et similia dicitur prænotando quòd aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. Ad veritatem enim primi exigitur, quòd A vendicet sibi illud in primo, vel secundo, vel quarto modo perseitatis. Ad veritatem secundi sufficit, quòd ipsi A vt sic, non repugnat illud. Ad veritatem quoque primi sequitur illud conuenire sibi in quocunque ponatur: ad veritatem secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo quòd animal: quæ tamen nō inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, vel secundo, vel quarto modo dicendi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, quòd nulla instantiarū ad ductarum est contra propositionē assumptam, eo q̄ omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnātiam & conuenientiam. Cùm enim dicitur, motum esse velocitabilem in infinitum, intelligimus motui vt hic non repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, cōtinuū esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuò sic, vt nō repugnare diuisibilitatem in infinitū. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic non repugnat habere contrarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, q̄ aliud est dicere, A in eo quòd, A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quòd, A non cōuenit aliquid: vt patet. Et quòd quicquid cōuenit A in eo, q̄ A, conuenit omni A quicquid autē nō conuenit A in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim non conuenit animali in eo, quòd animal: & tamen non negatur ab omni animali. Cōuenit enim animali in homine. Et subiungito, q̄ omnes propositiones in instātijs adductæ sunt intelligendæ negatiuè, vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, est determinatæ velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitū, id est continuū vt sic non est determinatæ diuisionis. Similiter motus habet cōtrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse absq; contrariò: & sic secundum vtrūque modum respondendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Essentia absolutè accepta nō est vniuersalis vt habet esse in singularibus.

Posset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quam ad materiam, ideo impræsentiarum pertranseo.

Similiter etiam non potest dici, quòd ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia nō inuenitur in indiuiduis natura humana secundum vnitatem, vt sit vnum quid conueniēs cuilibet, quod; ratio vniuersalis exigit.

Hic ponitur quinta conclusio negatiua, scilicet essentia substātiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, nō est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia substantiæ compositæ secundum esse quòd habet in indiuiduis, non est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundū esse, quod habet in indiuiduis, nō est vniuersalis: & cōsequenter, nec species, nec genus, nec differētia quæ vniuersalitatē supponunt.

Essentia vt habet esse in intellectu est vniuersalis, vel vt genus vel species, vel differentia.

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus iudiuidualibus, & habet rationē vniformē ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionē omnium, inquantum sunt homines, & ex hoc, quòd talem relationē habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationē speciei: & attribuit sibi, vnde dicit Cōment. primo de Anima, quòd intellectus est, qui facit vniuersalitatem in reb⁹: hoc etiam Auicen. in suæ Metaphysicæ octauo dicit.

Comm. 8. in medio.

¶ Hic per locū à diuisione concluditur sexta conclusio affirmatiua determinatiua quæsitæ difficultatis, scilicet essentia secūdum esse in intellectu est vniuersalis, genus species, differētia, &c. probatur sic. Vnū in multis & de multis est, vniuersale natura secundū esse in intellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris. Vniformiter se habēs ad multa, vt essentialis eorū imago, est vnū in multis & de multis natura secundum esse in intellectu est huiusmodi quia habet esse abstractum ab omni differentiate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens, &c.

AD EVIDENTIAM Huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinam distinguēdi sunt. Nota primò distinctiones determinorum in conclusione positorum. Esse in intellectu contingit dupliciter, subiectiuè & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidens, suo subiecto, vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actū intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur tertio de Anima, tex. Cō. 17. Intellectus agens est ille, *T.c.17.* qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectionem recipit in se. Vniuersale duplex, repræsentando & in prædicando. Vniuersale in repræsentando in proposito est quod repræsentat rem, non repræsentando cōditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicando est illud quod prædicatur de multis differentibus secundum esse.

¶ His visis, scito conclusionem illam, scilicet natura secundum esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuū in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Secundo sic, Natura secundū esse subiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in repræsentādo. Tertiò sic, Natura secundū esse obiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in prædicando.

SCIENDVM Est secundò, quòd res extrà, secundum quòd est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agente: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus est ab Aristot. intellectus agens, vt faciat rem intelligibilē in potentia, intelligibilē in actu, vt Cō. dicit tertio de Anima. Cō. 18. Fit autē actu intelligibilis res extrà ab intellectu agēte, nō p hoc quod recipiat, aut perdat aliquid se cundum esse per illius actionē, sed ex hoc quod ejus species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extrà repræsentatur nō repræsentatis cōditionibus indiuidualibus: cū quibus in potētia intelligibilis erat nō in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extrà: intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnū intra animam, scilicet speciem intelligibilem, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et alium extrà, scilicet rem cuius est illa species quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantùm denominationem extrinsecam, scilicet quòd est abstracta ab hoc, & nunc: quod est actu intelligibilis, &c. *Com. 18.*

¶ Natura autem extra, secundum, quod est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc quòd aliquid accipiat, aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc q̄ conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius cōceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem presentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extrà, scilicet rem quę ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶ Et his patet, quæ sit differentia, & quæ sit conuenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quòd obiectiuè intellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verò quod est obiectiuè in intellectu possibili quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc quòd est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quòd hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quod sit repræsentata absque indiuidualibus & conditionibus: & consequenter quòd sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

SCIENDVM Est tertio ex Auic. 5. Metaph. c. 1. quod vniuersale in prædicando, est id quòd in intellectu non est impossibile *cap. 2.* prædicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

¶ Primo, quòd illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Sortis & Platonis.

¶ Secundò, quod illa multa non sint: possint tamen esse, sicut domus heptagula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶ Tertiò, quòd illa multa nec sint esse sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium lunarum, quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu plurium Gabrielū, quos implicat contradictionem esse. Vniuersale primo modo vocatur à S. Tho. prima parte quæst. 13. vniuersale secūdum rē & secundum rationem: quia res illa realiter est in pluribus, & non solùm vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidem vniuersale seu commune secundū rationē tantū: quia res illa non inuenitur realiter in plurib⁹, sed vt obiecta intellectui tātùm. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici vniuersale secundū rationem & secundum rem in potentia tamen. Nec solùm nomina ibi imponuntur à S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valdè subtilis, quæ super quatuor propositiones fundatur. *1. perq. 13. artic. 9. & 4.*

In hoc ea.

¶ Prima est, Vniuersalitas & prædicabilitas non conueniunt rei secundum se, nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secunda est, Res materialis, quæ sola per propriā speciē cognoscit à nobis, secundum quòd est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur absq; conditionibus indiuidualibus patet illa etiam ex dictis.

¶ Tertia est, Rex immaterialis etiam Deus ipse secundum quod est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur per modum rerum materialium, s. non repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur à nobis secundum quòd in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res omnis vt repræsentata absque conditionibus indiuidualibus, non magis respicit vnum quàm plura indiuidua. Patet illa: quia vt abstracta est, æqualiter ad vnum & multa se habet. Nihil enim fingi potest, vnde abstractum vt abstractum vnum magis respiciat, quàm plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. appoluit in diffinitione vniuersalis illam particulam, secundum quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum esse extra, quā secundum propriam rationem repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligētijs dicetur. Nulli autē vniuersali, secundum quod est in intellectu repræsentatum absq; propria & particulari existētia proprietate & hypostatica repugnat prædicari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio: Res quælibet & sola æqualiter se habens ad vnum & plura indiuidua est vniuersalis in actu prædicando res quę libet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habens ad vnum & plura inferiora: ergo res quælibet & sola vt repræsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. 1. Periherm. Minor verò quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

1. q. 5. circa principium

EX HIS Corollariè elicio, quòd ad hoc quòd aliquid sit vniuersale in actu in prædicādo, non exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit quòd res ipsa sit in ea dispositione, secundū quam intellectus ad libitum posſit illam relationem sibi vel attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

Primus sensus.

¶ Istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta secundum omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, seu (vt Aristot. verbis vtar) aptum natum est prædicari de multis, est vniuersale in prædicando: sed res secundum esse obiectum in intellectu agente est huiusmodi. ergo res secundum esse obiectiuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor verò probatur sic, Res abstracta à cōditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata prædicari de pluribus: res secundum esse obiectiuum in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus, ergo &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

2. distin. 3. q. 1.

EX HIS Habes quà malè dixerit Sco. 2. sent. di. 3. q. 1. in respōsione ad primum, dicendo, quòd natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod conuenit sibi extra animam. Patet enim iam quòd secundum sententiam Aristo. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

Secundus sensus.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quòd eodem modo procedendum esset.

¶ Secundus autem sensus intelligētibus terminos ex rationibus terminorum clarus est. Natura nanq; secundum esse subiectiuum in intellectu possibili, nihil aliud est quā similitudo immaterialis sui repræsentatiua in illo existens. Similitudo autem immaterialis à singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est repræsentet: eoipso quòd abstracta est. Si em rem vniuersaliter non repræsentet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non à materialibus conditionibus abstractā, non esset vniuersalis: ergo in repræsentādo ipsam est vniuersalis res, secundum quod est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturæ pro quanto repræsentat naturam ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota quòd quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, s. speciem intelligibilem & conceptus: siue speciem impressam & speciem expressam: ideo secundum vtranq; speciem est vniuersalis in repræsentando. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo, si Deus concesserit nobis vitam, alibi dicetur. Quamuis autē conclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus & tertius sunt ad propositum literæ. Intendimus em hīc de vniuersali in prædicādo quòd intentionem logicam sonat, & nō de vniuersali in repræsentando quòd nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed ex esse proprio, quod secundum rem sortitur.

¶ Literam sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente vel possibili tam obiectiuè, quā subiectiuè abstractum ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationem vniformem obiectiuè in prædicando, subiectiuè in repræsentando, ad omnia indiuidua quæ sunt extrà, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiue in essendo: subiectiuè in repræsentando, inducens cognitionem omnium, inquantum sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc quòd talem relationem, scilicet vniformitatis & similitudinis essentialis vel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quòd repræsentatur absque omni in diuiduantium difformitate.

QVAESTIO. VII.

Num Vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA Dicta est quæstio non modica, An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primò declarabitur titulus. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO AD Primum: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à philosophis determinata est, impræsentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet quòd vniuersalia non subsistant extra singularia, declarāda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine Vniuersalis tria intelligimus. Primò vniuersalitatem, quæ est relatio rationis. Secundò rē, quæ denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertiò, aptitudinem ad essendum in multis, quæ est quid medium inter illa duo, & est fundamentum proximū quare res suspiciat illam relatiuam denominationem: ideo enim res intellectus attribuit relationem vniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: non vertitur in dubium: an illa relatio, quę vocatur vniuersale formaliter sit extra animam: eam enim omnes ab intellectu fieri dicunt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur vniuersalis, quæ vocatur vniuersale obiectiuè in potētia, sit extra animā. Cōmunis em sententia est q̄ quādoq; res illa est extra animā, quādoq; non. Si em res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animā. Si autē res illa sit ens rationis, non ponitur, extra vt subiectū, prædicatum, ꝓpositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an āptitudo ad essendū in multis sit extra animā: ita q̄ absq; omni tēpore intellect⁹ inueniatur res apta nata esse in multis, quę vocatur vniuersale in actu obiectiuè, an solū extra animā si res. Aptitudo autē ad essenū in multis ineſt rei per opus intellect⁹. Et quia aptitudo illa complet rationem vniuersalis in actu obiectiuè sumēdo vniuersale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animā inueniatur totum hoc scilicet res apta nata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiuè.

Vniuersale dupliciter sequitur.

ET DEBES Scire ad euidentiam terminorum, q̄ sicut album accipitur dupliciter scilicet formaliter & subiectiuè: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè. Subiectiuè enim accipi non potest, eo quòd vniuersalitas in nullo est subiectiuè cùm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quæ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in vniuersale obiectiuè in actu, & vniuersale obiectiuè in potētia. Vniuersale obiectiuè in actu est totū hoc, scilicet res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potētia est res ipsa vna formaliter, non adiungendo sibi aptitudinē ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorū in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiuè in potentia: quia in his cōuenimus, sed de vniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absque additione obiectiuè intelligi volumus ne in æquiuoco laboremus. Hæc de primo.

Sco. 7. met. q. 16. & 2. di. 3. q. 1.

QVO AD Secundum Sco. suprà 7. Met. q. 16. sequendo fundamenta sua: q̄ scilicet naturam extra animam sequātur vnitas formalis & cōmunitas, opinatur rem vnā aptam natā esse in pluribus dari extra animā: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerū natura absque omni opere intellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rationes, quas in mediū afferre essēt limites intentionis nostrę excedere: propterea eas afferā, ex quarū solutione reliquarum debilitas innotescit.

cap. 15. Lec. 10. T.c. 33.

¶ Arguit primò per locum à diffinitione ad diffinitum sic: Circūscripto quocūque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animam, Tenet consequentia, quia vniuersale obiectiuè in actu, vt distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primò Perihermenias vniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectū intellectus: igitur præcedit actum intellectus: Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur quòd obiectum est prius actu.

¶ Præterea, Obiectum scientiæ realis est ens extra animā, vniuersale in actu est obiectum scientiæ realis: igitur vniuersale in actu est

ens extra animam.

T.ca.20. ¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

T.ca.39. ¶ Præterea, Operatio seu passio realis primò & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo posteriorum igitur datur vniuersale extra animam.

¶ Præterea, Contrarietas est oppositio realiis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia, ergo dantur vniuersalia extra animam.

¶ Præterea, Si vniuersale sit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo vniuersale e vbique & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tantùm est diffinitio? & quomodo genera & species, & vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶ Præterea, Si nihil esset in re nisi singulari, nulla esset vnitas realis, nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

Opinio S. Tho. QVO AD Tertium scito nos sequentes, S. Tho. ac per hoc eum Peripateticorũ doctrinam oppositã in hac re proferre sententiam. Dicimus nanque, ꝙ illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnum tantùm quandoq; est extra animã, scilicet res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo suprà argutum est, Quicquid sequitur naturã ratione sui, sui simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturę: sed aptitudo ad essendum in pluribus aperte sequitur naturã: puta humanitate ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Sortes est aptus natus esse in pluribus: quod impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo quòd omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequẽter prædicantur de eo, quia, esse in, fundat dici de.

In hoc eo. c. q.5. circa fi.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista, scilicet ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur iu qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarum nõ Maior quæ ex terminis patet: ergo Minor, quę est conclusio aduersariorum. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuilibet humanitati, quę in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum. Patet ista: quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est propter actũ: sed aptitudo ad essendũ in pluribus est huiusmodi, scilicet quòd in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt humanitas Sortis actu sit in Sorte & Platone, aut migret de Sorte in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendum in pluribus conuenire rei secundũ esse, quod habet in intellectu: quia cõuenit ei sub solitudinis cõditione posità. Solitarie enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationẽ naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectẽ.

hoc eo. c. 5. circa fi. ET ADVERTAS Ad maiorem nostræ positionis euidentiam quòd hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cùm enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, cõuenit aptitudo, seu nõ repugnantia ad essendum in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autem manifestè peccatum in hoc processu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio, quæ est negatiua veritatem habet. Secunda verò quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quòd humanitas inquantum humanitas abstrahit à repugnantia ad essendum in pluribus, & non à repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo, Si enim humanitas vendicaret sibi inquantum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendum in pluribus: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus: quod est manifestè falsum. Humanitati enim Sortis ratione adiunctæ hæccheitatis repugnat esse in pluribus: Consequentia tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundum quòd ipsum nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cùm eam non vendicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur quòd vendicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc quòd aliquid sit vniuersale in actu, exigitur quòd vendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: quod enim poniter in diffinitione per se cõpetit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed (cùm primum est obiecta intellectui agẽti vel possibili, sit vniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potentia. Quomodo autem fiat huiusmodi reductio potentiæ ad actum, iam dictum est, scilicet quòd ab intellectu agente fit per proctuctionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

In hoc eo capit. ¶ Quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat se errare propter tria.

¶ Primò, propter hoc, quòd in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad vniuersalem sufficit negatio repugnantiæ ad essendũ in pluribus, ad singulare quoq; sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cùm vniuersale in actu distinguatur contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali in vno tantum: humanitati autẽ, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tantùm, ergo negatio talis repugnantiæ non sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari contra principalie sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantum: humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in vno tantùm, aliter nõ posset saluari in vnuoco tantùm indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

2.di.artic. te.cõ.33.

QVO AD Quartum respondendum est argumentis in oppositum, Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non enim valet res circunscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Sat enim quod abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente: quia potentia actiua non præsupponit obiectum suum, sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, concessa consequentia prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia sit per actum intellectus agentis. Secundò dicitur, quòd cùm vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, quod res ipsa, quæ est obiectum, præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristotel. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis nõ obstet aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

2.dis. artt. tex. cõ.33.

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quòd scilicet res obiecta scientiæ realis est extra animam, non modus rei obiectæ: vniuersale autem in actu nominat vtũque, scilicet rem & modum: & ideo, vniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extra.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED CONTRA Istas responsiones instat Sco. ibi: & primò contra primam sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substãtiæ: consequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Præterea. Vniuersale præcedit sensum, vt alias probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

2.d.3.q.1. in quinta via contra ad.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potentia: aliàs quilibet homo habere duos intellectus: sed vnius potẽtiæ est vnum obiectum quare si præcedit actum vnius, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur forte quod non habeat aliquã vnitatẽ realem generans & gentium, sed similitudinem. Contrà, quia proximum fundamẽtum similitudinis est vnum. quinto Metaphysicæ. sed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

T.c.20. CONTRA SECVNDAM Verò responsionem arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub oppositio modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶ Præte-

¶ Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut nõ: si nõ, habetur intentũ: si sic, ergo nõ est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectũ sine illo modo causato p intellectionẽ obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo sæpe iam dictum, quòd vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersalitatem. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis diffinibilis, &c. neq; intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantùm.

¶ Ad primam ergo conceditur, quòd vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in prædicamẽto substantiæ, vlterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sit coloris vniuersaliter, vt habes à S. Tho. Prima Secundæ, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiã similiter negatur antecedẽs: necessarium enim est vt dicitur 3. de Anima, tex. Com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, s. agentem & possibilem: qui non possunt esse eadem potentia cùm potentia actiua & potentia passiua non sint eadem apud Aristot.

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quòd responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quòd similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquam fundamentum: & quòd vnitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo propriè dicta supra duas res habentes illã conditionem, scilicet mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato quòd vnitas esset fundamentum, adhuc non sequeretur, dari aliquid commune vnum vtriq;: dicam enim quòd similitudo non fundatur supra vnum, quod est generans, neq; supra vnum, quòd est genitum, sed supra vnum, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est suprà committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

T.ca. 20.

In hoc cap. 5.

AD PRIMVM Eorũ, quæ contra secundam responsionem adducuntur, dicitur quòd præcise loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quemadmodum scientia: ita quod scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia & sciẽtia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cùm volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quòd nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quòd Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur repræsentata absq; hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quòd obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, quòd modus ille fit ab intellectu agẽte: & cũ infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quòd non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationẽ dicitur, ꝙ falsum assumit, scilicet ꝙ prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modũ, simul enim vtrunq; fit, intellectus enim formãdo conceptã rem absq; hoc & nũc apud se facit, neq; potest imaginari, ꝙ prius faciat rem deinde absq; hoc, & nũc, sicut Sortes simul generat hominẽ nunc, & non prius hominẽ, deinde hunc.

¶ Ad quartũ negatur, quòd relatio mẽsuræ fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quæ in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quòd nihil aliud concludit, nisi quòd vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quòd extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares vt sic, neq; vniuersales, aliter res non vniuersales scilicet hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶ Ad septimum dicitur, quòd stante ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, & Vniuersale sit ab intellectu, eo quòd vniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc nõ sit ab intellectu. Vniuersale autẽ pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Aristot. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quòd substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamentis verò vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quòd omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua propositio negatiuè, vt sit sensus. Vniuersalia sunt vbiq;, &c. id est, naturæ ipsæ denominatiuæ vniuersales non terminant sibi locum neq; tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, quòd forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicæ, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantùm est diffinitio, id est: rerum quæ denominatæ sunt vniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur, quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoq; intelligitur ipsa singularitas, quandoq; totum, scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare, conceditur cõsequẽtia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est, sed consequentia nihil valet, suprà enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantùm numerale.

Hoc. q.5

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quòd comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamẽ secundum quòd habet esse in hoc intellectu vel in illo, est species quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit ex vniuersitate formæ intellectæ vnitatem intellectus concludere, quia non est vniuersalitas illius formæ secundum hoc esse quòd habet intellectum, sed secundum quòd ad res refertur vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea repræsentans multos homines constat quòd illa imago vel species statuæ haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac matria: sed haberet rationem communitatis, secundum quòd esset commune repræsentatiuum plurium.

Comme. 5.

¶ In hac secunda parte capituli huius Auer. errorem remouere intẽdit, qui in 3. de Anima, com. 5. ex vniuersalitate formæ intellectæ voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo, Quod est vniuersale, suam vniuersalitatem retinẽs est indistinctum numero: forma intellecta, id est natura secũdum esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitatem retinens: ergo est indistincta numero, igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponit distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quòd species intelligibilis repræsentat vniuersale. Hæc ratio etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantum præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur vniuersale est aliquod duplex. s. in essendo & in repræsentando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis: & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cùm secundum esse vniuersalitatem fortiatur, secundum esse quoq; repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto, s. intellectu possibili, qui indiuiduum quoddam est, licet immateriale. Vniuersale verò in repræsentãdo (vt dictum fuit) est quod rem vniuersalem repræsentat: & tali vniuersali falsa est maior: licet minor sit vera & Maioris quidẽ falsitas ex eo cognosci potest, quòd tale vniuersale vniuersalitatem non habet secundum suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatem secundum repræsentationem, quæ respicit obiectum: vnde nõ repræsentat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium repræsentant omnes species cuius dem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures species idem omnino repræsentantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repræsentat naturam, nõ repræsentando cõditiones particulares eius vt dictum est. Hæc est sententia literæ in hac parte.

Hoc eo cap.

Et quia naturæ humanæ secundum suam absolutam confiderationem conuenit, quòd prædicetur de sorte: & ratio speciei non cõuenit sibi secundum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ consideriationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, secundum quoddam esse, quod habet in intellectu: ideo nomen Speciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur, Sor. est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei cõueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam confiderationem, scilicet inquantum est homo, quicquid enim conuenit homiui, inquantum est homo prædicatur de Sorte.

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectionem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

& de subiecto,sed ſpecies prædicatur de homine,quod eſt prædicatum reſpectu Sortis, ergo ſpecies prædicatur de Sorte, & ſic Sortes erit ſpecies,Concluſio eſt falſa, Maior vera ex anteprædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex ſuprà poſita diſtinctione eorum quæ cõueniunt naturæ, manifeſtat ſimul ex hoc inſinuans quàm conueniens tradita fuerit doctrina, cum ex ea difficultates accidentales diſſoluuntur. Cùm enim dictum ſit, quòd triplicia ſunt quæ de natura prædicantur, quædam ſ. abſolute & quædam ſecundum eſſe in intellectu, & quædam ſecundum eſſe in ſingulari,ea quæ conueniunt naturæ ſecundum eſſe in intellectu,nõ conueniunt ei ſecundum eſſe in ſingulari cùm oppoſita ſint, & ideo in prædicto proceſſu error accidit, quia denominatio ſpecifica homini ſecundum eſſe in intellectu conuenit,& concluditur de homine ſecundum eſſe in ſingulari,dum infertur, ergo Sortes eſt ſpecies. Vt autem ad formam argumenti dici poſsit,innuit talem diſtinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo vt prædicato,id eſt ſecundum quod illud prædicatur de altero,ſicut animal prædicatur de prædicato Sortis,ſcilicet homine, ſecundum id ſecundum quod homo prædicatur de Sorte,ſecundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Sorte,ſecundum ſuam naturam,& hoc modo Maior eſt vera,Minor autem falſa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non vt prædicato,id eſt non ſecundum illam rationem, qua illud prædicatum de ſuo ſubiecto prædicatur, ſicut in propoſito ſpecies non prædicatur de homine inquantum homo eſt prædicatum Sortis, id eſt non prædicatur de homine ſecundum illud eſſe,quo homo prædicatur de Sorte,eo quòd homo prædicatur de Sorte ſecundum ſuũ eſſe quidditatiuum abſolutè, ſpecies autem prædicatur de homine non ſecundum eius eſſe quidditatiuum,ſed ſecundum eſſe quod in intellectu habet,& hoc modo Maior eſt falſa, Minor autẽ vera ſemper, ergo altera præmiſſarum eſt falſa. Et hoc eſt quod in litera dicitur, quod ratio ſpeciei non conuenit homini ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem,ſecundum quam conuenit ſibi prædicari de Sorte, quia ſic oportet etiam conuenire Sorti (vt ſupradictum fuit) ſed conuenit ei ſecundum eſſe in intellectu ſecundum quod eſſe prædicatur de Sorte.

In hoc cap. 40. 5. fin.

Et tamen prædicari conuenit generi per ſe, cùm in eius diffinitiõe ponatur. Prædicatio enim eſt quoddam,quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis,habens tamen fundamẽtum in re,ipſam vnitatem eorum,quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prędicabilitatis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quæ eſt genus,quæ ſimiliter per actionem intellectus completur,nihilominus id,cui intellectus intentionem prędicabilitatis attribuit,componens id cum altero,non eſt ipſa intentio generis,ſed potius id, cui intellectus intentionẽ generis attribuit,ſicut quòd ſignificatur hoc nomine Animal,ſic ergo patet qualiter eſſentia vel natura ſe habet ratione ſpeciei,quia ratio ſpeciei non eſt de illis,quæ conueniunt ei ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem, neque de accidentibus,quæ conſequuntur ipſam ſecundum eſſe,quod habet extra animam,vt albedo vel nigredo,ſed eſt de accidentibus,quæ conſequuntur eam ſecundũ eſſe, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit ſibi ratio generis vel differentiæ.

¶ In hac quarta parte capituli huius reſpondere intendit cuidam tacitæ obiectioni, quæ talis eſt, Quod per ſe prædicatur de ſpeciebus, cõuenit ipſis ſpeciebus,ſed ly genus,per ſe prædicatur de ſpeciebus, puta homine & boue,ergo ly genus,conuenit ipſis ſpeciebus, & ſic homo erit genus & ſimiliter bos. Maior eſt ex terminis nota,implicat enim quòd aliquid per ſe prædicetur de aliquo in quocunq; modo perfeitatis & non conueniat illi. Minor probatur ſic,Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus, per ſe prædicatur de illis, ſed ly genus eſt,in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus,ergo genus per ſe prædicatur de ſpeciebus. Maior ſyllogiſmi huius patet ex eo, quòd quælibet pars diffinitionis in recto in primo modo perfeitatis conuenit diffinitio. Minor autem ex Porphyrio patet ſic dicẽte, Genus eſt prædicabile de pluribus ſpecie differentibus.

Capitulo de genere.

¶ Similiter omnino poteſt argui de ſpecie reſpectu indiuidui, cùm etiam in diffinitione ſpeciei ponatur prædicari de indiuiduis, & ſic videtur quòd male dictum ſit, Sortem non eſſe ſpeciem. Huius obiectionis in litera motiuum tantùm tangitur, cùm dicitur. Et tamen prædicari per ſe conuenit generi,cùm in eius diffinitione ponatur.

¶ Reſponſio autẽ in reſiduo ponitur,in quo ad plenam materiæ huius diſcuſsionem duas diſtinctiones innuit. Prima eſt, prædicari dupliciter capitur, ſcilicet formaliter, & fundamentaliter, ſeu materialiter. Secunda eſt, genus dupliciter accipitur, ſcilicet formaliter, & fundamentaliter, ſeu materialiter. Et debes ſcire, vt terminos intelligas, quòd in hac propoſitione, Homo eſt animal, ſunt tria, ſcilicet ly homo, ly eſt, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud ſunt quam natura humana importata per ly homo, & natura ſenſitiua importata per ly animal, & vnitas ſeu coniunctio earum inter ſe importata per ly eſt, hæc enim tria intellectus apprehendens in ſecunda ſua operatione format hanc propoſitionem, Homo eſt animal, qua formata reflectendo ſe ſuper illa tria, vt terminant actum ſui componentis adinuenit & attribuit eis quaſdem relationes, & ly homo, attribuit relationem ſubiecti, & ly animal, relationem prædicati, & ly eſt, relationem prædicationis. Vnde prædicatio formaliter eſt illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter verò ſeu materialiter eſt coniunctio rei prædicatæ cum re ſubiecta. Similiter cùm intellectus apprehendit naturam ſenſitiuam, & reflexerit ſe ſuper illam, vt ſtat ſub actu eius, videritque eam vt ſic indifferenter ſe habere ad ſpecies in quibus primò inſpexerat naturam illam ſaluari, attribuit naturæ ſenſitiuæ ſeu animali obiecto relationem generis, & ſic genus formaliter eſt illa relatio, genus autem fundamentaliter ſeu materialiter eſt natura ipſa, puta ſenſitiua, & ſic patent termini diſtinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum eſt, quòd cùm genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione ſua prædicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine vel boue, neq; prædicationem formalem, quia in diffinitione rei nõ ponitur res ſecũdæ intentionis, cõſe quẽs eſt q̃ genus formaliter ſumatur, quãdo diffinitur à Porphyrio.

Capitulo de genere.

SECVNDVM eſt, quòd cùm in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamẽtalis de ſpecie, puta homine, quia relatio generica non eſt coniuncta realiter rei, qua denominatur ſpecies, conſequens eſt, quòd prædicari de pluribus poſitum in diffinitione generis, ſit accipiendum formaliter, ſcilicet pro relatione prædicationis: vna enim relatio poteſt cadere in diffinitione alterius, ita vt conceptus relationis, quæ eſt prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ eſt genus. Et hinc habes, quàm conformiter San. Thom. dicant aſſerentes genus & ſpeciem diffiniri pro ſecundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducendum eſt, quòd aliquid dicitur prædicari de ſpecie dupliciter, Vno modo, vt res denominata prædicabilis de ſpeciebus, & ſic animal prædicatur de homine & boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de ſpeciebus, & ſic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus, prædicatur de ipſius ſpeciebus, Sicut aliquid dicitur diſgregatiuum viſus dupliciter. Vno modo vt res denominata diſgregatiua viſus: hoc enim modo nix dicitur diſgregatiua viſus. Alio modo, vt id, quo res denominatur diſgregatiua viſus quemadmodum albedo dicitur diſgregatiua viſus, cùm in diffinitione eius ponatur diſgregare viſum. Et ſicut ſtant iſta duo ſimul, ſcilicet quòd res diffinita per diſgregare viſum eſt albedo, & non nix, res autem denominata diſgregatiua viſus eſt nix & non albedo, ita præcisè in propoſito ſtant iſta duo ſimul, ſcilicet quòd res diffinita per prædicari de ſpeciebus eſt relatio generica, res autem denominata prædicabilis de ſpeciebus eſt natura, quæ ſubeſt illi relationi, puta animal, ita quòd res diffinita per prædicari, &c. eſt genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabis eſt genus materialiter, non formaliter. Vnde in litera dicitur, quòd ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ eſt genus, id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit non eſt ipſa intentio generis, ſed res, cui etiam ipſa intentio generis attribuitur.

De hoc vide con. hu ius doc. ſu per Porphy in ca. de ge nere in prin.

¶ Ex quibus patet reſponſio ad obiectionem, quia loquendo de eo, quod per ſe prædicatur de ſpeciebus, vt res denominata prædicari, vera eſt Maior, ſed falſa Minor: loquendo autem de eo quod per ſe prædicatur, vt ratio denominandi falſa eſt Maior, licet Minor ſit vera. Vnde cùm ſemper altera præmiſſarum ſit falſa nihil concluditur. Hac diſtinctione nunc aſsignata in terminis ſimplicibus ſic vti poteritis, prædicabile eſt de ſpeciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quòd prędicatur de homine & boue denominatiuè eſt animal, quod autem prædicatur formaliter de homine & boue, eſt genus, de prædicabili uominatiuè falſa eſt Minor, de prædicabili formaliter falſa eſt Maior. Hæc dicta cùm applicaueris ad ſpeciem reſpectu indiuiduorum ad differentiam, proprium, & accidens, & reliqua huiuſmodi, ſolues multas obiectiones, & illucеſcet tibi veritas multarum propoſitionum, quæ obſcuræ apparent. Reſiduum capituli eſt Epilogus, per ſe patent, &c.

CAPVT V.

Quòd ſimplicium ſubſtantiarum eſſentia minime ſit et materia & forma quid compoſitum, ſed tantum forma, non item comparetur compoſitorum eſſentiæ, & quod ex eſſe & eſſentia ſit compoſita. Quòd denique intelligentiæ effectiuæ, ſint à Deo ex actu & potentia compoſitæ, multipliciter oſtendit.

Subſtantia ſimplicium atque eſſentiæ immaterialium ſubſtantiarum.

NVNC reſtat videre ſecundum quem modum eſſentia ſit in ſubſtantijs ſeparatis: ſcilicet in anima: intelligentijs & cauſa prima. Quamuis autem cauſæ primę ſimplicitatem omnes Philoſophi

ſophi concedant, tamen compoſitionem materiæ & formæ in intelligentijs & animabus quidam nituntur ponere, cuius poſitionis fuiſſe dicitur Auicebron Autor libri Fontis vitæ. Hoc autem dictis philoſophorum reperitur quid eſſe contrarium, quia eas ſubſtantias à materia ſeparatas nominant, & abſque omni materia eſſe probant, cũius demonſtratio potiſsima eſt ex virtute intelligẽdi, quæ in eis eſt. Videmus enim formas non eſſe intelligibiles in actu, niſi ſecundum quòd ſeparantur à materia, & à conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, niſi per virtutem ſubſtantiæ intelligentis, ſecundum quòd recipiuntur in ea, & ſecundum quòd aguntur per eam: vnde oportet, quòd in qualibet ſubſtantia intelligente ſit omnimoda immunitas à materia, ita quòd nec habeat materiam partem ſui, neque etiam ſic ſicut forma impreſſa materiæ, vt eſt de formis materialibus.

¶ Hic incipit tractatus ſecundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de eſſentijs ſubſtantiarum ſimpliciũ, quemadmodum tradita eſt de eſſentijs ſubſtantiarũ compoſitarum. Facit autem ſex in præſenti capitulo. Primò declarat, quòd eſſentia in ſimplicibus nõ ſignificat compoſitum quid ex materia & forma, ſed formam tantùm. Secundò comparat illas eſſentias eſſentijs ſubſtantiarum compoſitarum. Tertio oſtendit tales ſubſtantias eſſe compoſitas ex eſſe & eſſentia. Quartò declarat intelligẽtias habere eſſe effectiue à Deo. Quintò oſtendit eas eſſe compoſitas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmiſſa igitur primo concordi ſententia Philoſophorum de ſimplicitate omnimoda primæ cauſæ: & quibuſdam diſſentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem concluſionem ponit, Omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis, id eſt compoſita ex materia & forma, & independens à materia: quam ſic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in ſe intelligibile in actu eſt immateriale: omnis ſubſtantia intellectualis eſt patiens vel agẽs, vel recipiens, vel habens in ſe intelligibile in actu: ergo omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis. Maior quo ad tres ſui partes ex eodem medio probatur, ſcilicet ex hoc quòd intelligibile in actu oportet eſſe immateriale, 3. de Anima, tex. Comment. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet eſſe immateriale, eo quòd agens non poteſt eſſe ignobilius ſuo effectu, vt dicitur 3. de Anima. text. Com. 18. & text. Com. 40. recipere quoque immateriale non poteſt res immaterialis, vt patet 3. de Anima, Comment. 5. vnumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innoteſcit, quòd habere non poteſt res immaterialis immateriale cognoſcibile in ſeipſa. Minor autem ab omnibus conceditur. Fruſtra enim eſſet ſubſtantia intellectualis niſi aliquid intelligeret: cum vnumquodque ſit propter ſuam operationem, vt dicitur 2. Cœlj tex. Cõmenta. 17.

3. cap. 11. 3. cap. 15. 3. cap. 5.

Intelligentia ſimplex communis eſt non modo à corporali, ſed ab omni materia, & forma veriſsima eſt.

Nec poteſt dicere aliquis quòd intelligibilitatem non impediat materia quælibet, ſed materia corporalis tãtùm: Si enim hoc eſſet ratione materiæ corporalis tãtùm, cùm materia nõ dicatur corporalis, niſi ſecundũ quòd ſtat ſub forma corporea, tũc oporteret, quòd hoc haberet materia à forma corporali, ſcilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non poteſt eſſe: quia & ipſa forma corporalis actu: intelligibilis eſt, ſicut & aliæ formæ, ſed quòd à materia abſtrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo eſt cõpoſitio ex materia & forma, vt hoc modo accipiatur materia in eis ſicut in ſubſtantijs corporalibus, ſed eſt ibi compoſitio formæ & eſſe. Vnde in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quòd intelligẽtia eſt habens formam & eſſe, & accipitur ibi forma pro ipſa quidditate, vel eſſentia ſimplici.

¶ Quia poſſet aliquis credere rationem factam recipere reſponſionem, ideo intendit hic excludere reſponſionem, quæ poſſet imaginari ſufficiens. An hoc poſſet aliquis diſtinguere de materia corporali & materia ſimpliciter, & dicere quòd maior eſt vera de materia corporali, non autem de materia ſimpliciter, & conſequenter concedere, quòd omnis ſubſtantia intellectualis eſt immunis à materia corporali, non autem à materia, quia non materia, ſed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶ Contra hanc fugam inſtatur ratione ducente ad impoſsibile ſic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis eſt id vnde materia habet, quòd impediat intelligibilitatem, hoc eſt impoſsibile, ergo à deſtructione conſequentis, &c. conſequentia eſt nota ex terminis. Cùm enim materia corporalis duo dicat, ſ. ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia ſecundum aduerſarium non impeditur intelligibilitas in actu, reſtat quòd hoc impedimentum ſit ex ly corporali, ſed ly corporalis nihil addit ſuprà materiam, niſi formam corpoream, ergo ex forma corporali ſeu corporea oritur, quòd materia impediat intelligibilitate in actu. Falſitas autem conſequentis probatur ſic, Omnis forma non concepta cum materia eſt actu intelligibilis, patet iſta ex 3. de Anima, text. Com. 11. Forma corporea eſt forma ſecundum ſe non concepta cum materia, accipitur enim diſtincta contra materiam, ergo forma corporea ſecundum ſe eſt actu intelligibilis. Tunc vltra, Nihil ſecundum ſe actu intelligibile ex ſe impedimentum præſtat intelligibilitati, forma corporea eſt homini, ergo forma corporalis non eſt id vnde materia impedimentum intelligibilitatis ſumat, quod erat probandum. Eſt igitur tàm anima intellectiua, quàm intelligentia quælibet non compoſita ex materia & forma. Si accipiamus compoſitionem ex materia & forma vniuoce, prout ſcilicet materia & forma nominant partes eſſentiales rei, quemadmodum dictum eſt, ſubſtantias aliquas eſſe compoſitas, in præcedentibus, ſed eſt in eis aliud genus compoſitionis his, ſcilicet ex forma eſſe, de quo infra erit ſermo, & ſic habetur prima pars intenti, ſcilicet quòd eſſentia in ſubſtantijs intellectualibus non ſignificat compoſitum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo ſignificet formam tantùm, propterea ſubiungit.

3. cap. 15.

Intra. 2. hic eo. ca. Dubio ſequẽ. poſt q. 10. Eſſẽtia ſim plicium tã tum formã eſt.

Et quomodo hoc ſit, planum eſt videre. Quæcunque enim ita ſe habent adinuicem, quòd vnum eſt cauſa eſſe alterius, illud quod habet rationẽ cauſæ, poteſt habere eſſe ſine altero: ſed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formę, quod forma dat eſſe materiæ & ideo impoſsibile eſt eſſe aliquam materiam ſine format tamen non eſt impoſsibile eſſe aliquam formam ſine materia: forma enim non habet in eo, quod forma dependentiam ad materiam, ſed ſi inueniantur aliquæ formæ, quæ non poſſunt eſſe niſi in materia, hoc accidit eis ſecundum quod ſunt diſtantes à primo principio, quod eſt actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ ſunt propinquiſsimę primo principio, ſunt formæ per ſe ſine materia ſubſiſtentes: non enim forma ſecundum totum genus ſuum materia indiget, vt dictum eſt & huiuſmodi formæ ſunt intelligentiæ: & ideo non oportet vt eſſentiæ vel quidditates harum ſubſtantiarum ſint aliud, quàm ipſa forma.

Alteri eſſe ſa exiſtẽti poteſt ſecũ dũ aliquid ſui ordinis eſſe ſine illo.

¶ Intendens in his verbis declarare, quomodo eſſentia in ſubſtantijs ſimplicibus ſignificet formã tantùm tali ratione hoc probat: Quæcunque ita ſe habent, quòd vnum eſt cauſa eſſe alterius, & non econuerſo: illud quod habet rationem cauſæ, poteſt eſſe ſine altero: ſed forma & materia ita ſe habent, quòd forma cauſat eſſe materiæ, & non econuerſo: ergo forma poteſt eſſe ſine materia, & materia non ſine forma. Tunc vltra, Eſſentia intellectiua ſimplicium non eſt compoſita ex materia & forma, & non poteſt eſſe materia tantum, ergo eſt forma tantùm.

ET NOTA Quòd maior propoſitio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic, quòd id quod eſt cauſa alterius, &c. idem numero poſsit eſſe ſine altero. & ſic nõ aſſumitur à nobis, quia eſt falſa & extra propoſitum. Falſa quidem: quia ſubiectum cauſat eſſe propriæ paſſionis, & non econtra: & tamen ſubiectum non poteſt eſſe ſine propria paſſione. Extra propoſitum verò, quia nolumus cõcludere, quòd forma, quæ eſt in materia, ſit ſine materia: ſed quòd aliqua forma non exigit materiã. Alio modo intelligitur Maior, quòd id quod habet rationem cauſæ ſecundum ſuum ordinem, poteſt eſſe ſine altero, id eſt ſecundum aliquod ſui ordinis poteſt reperiri ſine altero, & ſic eſt vera, & ad propoſitũ. Vera ſiquidem, quia cauſa cùm independens ſit à cauſato, conſequens eſt, vt aliquod pertinens ad ſuum ordinem poſsit habere eſſe extra cauſatum. Ad propoſitum verò, quia intendimus concludere, quòd forma ſecũdum ſuum genus non dependet à materia, ita quòd aliqua forma poteſt inueniri ſeparata. Vnde & in minori notanter non aſſumitur forma materialis ſeu habens eſſe in materia: ſed forma ſine additione aliqua ad inſinuandum, quòd loquimur de forma, vt forma, eſt, nõ vt talis vel talis. Patet autem Minor illa ex 9. Metaphy. tex. com. 13. & 15. vbi habetur quòd actus eſt prior potentia ſimpliciter & independens ab ea. Ex eo enim quòd forma eſſentialiter eſt actus, materia autem eſſentialiter potentia, ſi actus ſecundum totam ſuam latitudinem non dependet à potentia, conſequens eſt quòd forma ſecundum totum ſuum ordinem non dependeat à materia. Materiam autem cùm eſſentialiter ſit potentia, neceſſe eſt dependere à forma ſine qua actualitas non inuenitur: & ſic patet Minor, quia à forma abſolutè in eo quòd forma, dependet à materia in ſuo eſſe, ſicut potentia ab actu, & non econuerſo. Quòd verò alicui actui conueniat, quod non inueniatur niſi receptus in aliqua potẽtia, hoc eſt ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quòd actus: & ſimiliter quòd aliquæ nõ ſint niſi in materia, hoc habent ex ſua imperfectione, formæ quæ attenditur penes diſtantiam à primo principio Deo glorioſo, &

7. text. 13. & 15.

pro-

propinquitatem ad primam materiam, vnde tales formæ non solùm causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodammodo à materia. Causæ enim sunt sibinuicem causæ, vt dicitur secundo Physico. tex. Commen. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

T.es.30. CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt, primò ponetur Scoti opinio, secundò ponetur opinio Sa. Tho. tertio respondebitur rationibus rationibus in oppositum.

Scot. 2. dis. 12. q. 2. QVO AD primum Scotus in 2. senten. distinc. 12. qõ. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.

Secundò. ¶ Primò sic, Non minus dependet accidens à substantia quàm materia à forma, sed accidens potest esse sine substantia vt patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

T.e.16. ¶ Præterea, Absolutè distinctum & prius alio absoluto potest esse sine illo absque contradictione: materia respectu formæ est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior probatur. quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphy. tex. Commen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine alijs, alia non sine ipsis.

Tertiò. ¶ Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

Quartò. ¶ Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè conseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat, ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

Quintò. ¶ Præterea, Cùm nihil Deus extra se necessariò velit ex hoc quòd vult materiam esse, non est necesse quòd velit materiam esse, nisi propter necessariam connexionem vtriusque, se inter materiam & formam non est talis necessaria connexio, ergo, &c. Quòd autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur, quòd materia determinaret sibi necessariò aliquam determinatam formam. Probatio consequentiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quod de necessitate est homo necessariò est hic vel ille homo, cõsequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formã, ergo relinquitur, quod materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quòd sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quod si materia sibi determinat de necessitate g. . s formæ, quod etiam de necessitate determinat sibi vnum indiuiduum solum illius generis, quia vnum essentiale & vnum singulare est impossibile dependere à pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autem est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determinat sibi genus formæ, necessario quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

1. q. 66. a. 1. etc. põ. q. 4. artic. 1. q uoli. q. 3. QVO AD secundum San. Thom. in prima parte. quæst. 96. articu. primo, & in quæstionibus de potentia Dei, quæst. 4. artic. primo, & in quolib. quæst. 3. articu. 1. confirmat id quod hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus.

¶ Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia simul non esset, & non esset: hoc implicat contradictionem, ergo: probatur consequentia quo ad secundam partẽ, quia quo ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic enim diffiniter, Forma est quæ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem primus, cuius est dare esse, idem est quod forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absq; omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quòd materia existit, sequitur quòd sit in actu, ex eo autẽ quod est absq; omni forma, sequitur quod non sit in actu. Huic rationi dat Sco. quandam responsionem, quę quia nõ nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua verba fiant, omittatur, quolibet enim proferente contraria solicitum esse stultum est, ait Atist. à quo didicimus in libro nono Meraphy. quid sit actus & quotuplex.

1. Topicor. cap. 9. T.e. 11. ¶ Secunda ratio San. Tho. ad hoc idem est ista, Omne indiuiduum determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue, materia sola neque per se neque reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse indiuiduum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quòd indiuiduum omne tam completum, quàm incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (quòd dico propter indiuiduum generis, vt hæc substantia, hoc animal &c.) non continetur sub gene re per se vel reductiuè immediatè, sed mediante specie, intergenera enim & indiuidua mediat species, & inter prin[illegible] generis & principia indinidui mediant principia speciei partic[illegible]miter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 5. argu. ibi enim ipse expresse assumit, quòd quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ, ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiuè, ergo materia sola esset in aliqua certa speciæ, hoc est falsum, Minor est omnium, & pro *2. dis. 4. 2.* cessus bonus, ergo, &c.

¶ Hanc veritatem approbat Arist. (vt ipse Sco. confitetur (loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristo. hanc conclusionem tenuisse, scilicet ex hoc, quòd Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo id hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physicor. Comment. 12. Auer. ex eodem præcise fundamento quòd Sanctus Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantùm de actu & potentia, ita quòd ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quòd duo contradictoria essent simul vera, vt deductum est, &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suę capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expresse materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est. Hæc de secundo.

Com. 12. 1. Phy. t. 56 & sequa- gesimo. Ad primã

QVO AD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quàm actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius à priori, quàm prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma ergo magis dependet accidens à subiecto, quam materia à forma. Forte diceretur (ait) quòd materia non est prior sed posterior forma. Contrà, nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, vt arguatur sic, Quandocunque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quòd ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque priore ordine perfectionis, sed ita est, quòd materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quòd scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltrà, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primò dicitur, quòd forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cùm sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oportet ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundò, dicitur quòd aliud falsum ibi assumitur, scilicet quòd ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infrà limites naturæ finitæ, cùm enim actus sit prior potentia simpliciter, tã si ponatur Deus finitus, quàm infinitus, vt patet ex nono Metap. tex. Com. 15. & 12. & tex. Com. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quòd secundum Aristo. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius. Id quod est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius, ordo perfectionis prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter, media quoque propositio est Aristote. octauo Physic. text. Com. 75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum, scilicet motum circularem esse primum. Vnde ad probationem, concesso, quòd priora generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia. ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, oportet

T.t. 15. T.t. 30. T.cõ. 75.

oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12. Metaph. tex. Com. 40. Hic aduerte tu, quòd oportet mendacem esse memorem: in quæstione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

t. 40. t. 1. vide. ¶ Tertiò dicitur, quòd dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, fal[illegible]n est enim, quòd omne prius possit secundum rẽ absolut à posteriori quolibet (vt ad secundum dicetur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam nõ habere propriam existentiam: sed eam mendicare à forma, instatur sic: Cuicunque conuenit actu causare pro aliquo signo, cõuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, cõuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur, quia materia aut causat compositum, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quãdo nõ existit, ergo quãdo existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia formæ sequitur totum compositum. Et confirmatur secundò, quia causa non mendicat à suo effectu, materia autem causat existentiam compositi & formæ: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hæc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium, quòd pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi, quo ineſt causalitas: ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, quòd scilicet materia recipit formã: ex quibus: resultat compositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit: quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationẽ dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit: quando enim est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quòd licet causa vt causa non mendicet à suo effectu: tamẽ causa materialis mẽdicat à suo effectu, qui est eius causa in altero genere causæ: eo quòd causæ sunt sibiinuicẽ causæ, quinto Metaph. tex. com. 2. Oportet autem has responsiones à Scotistis admitti: quia cùm Sco. ponat sonat secundo sent. distin. 3. q. 3. existẽtiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prędicamentali, licet non distinctum realiter à re cuius est, oportet essẽtiam materię ex natura rei habere habitudinem ad suam euidentiam vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, vt distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia: & sic habet existentiam antequam recipiat eam, similiter stando in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non est, &c.

Ad secundum. t. 6.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, quòd non sola dependentia sed necessaria cõnexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur quòd vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista enim est vera. Quæcunque possunt esse sine alijs & alia, non sine ipsis sunt priora: sed non conuertitur, quæcunque sunt priora, possunt esse sine alijs, & alia sine ipsis.

¶ Et nota quod maxima ille Scotica, Omne prius absolutũ, &c. non potest saluari, etiam sequendo viã Sco. & pro nunc ex duobus manifestatur. Primò ex eo, quod partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quòd prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur aut finita aut infinita, nõ infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc, cùm oporteat esse lineatam, aut ergo linea rectа aut curua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quę termino vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas aut curuas, aut circulares, &c.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etsi nõ sit de essentia materiæ, est tamẽ de essẽtia materię existentis.

Ad quartũ.

¶ Ad quartum dicitur, quòd cùm medium sit duplex effectiuum & formale, quicquid immediatè Deus causat effectiuè, potest absque media causa effectiua conseruare, non autẽ absque media causa formali, quale medium est forma respectu materię.

Ad quintũ

¶ Ad quintum negatur, quòd inter materiam & formam nõ sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est maior, per id autem quod additur, scilicet secundum quòd necessariò est homo, necessariò est hic vel ille homo nihil aliud habetur, nisi quòd quia materia necessariò determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia, A necessariò est homo, ergo à necessariò est hic vel Ille determinatè, sed vagè: & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formam. ergo necessariò determinat sibi hanc vel illam formam nõ determinatè, sed vagè.

¶ Ad confirmationem, cùm dicitur, Quicquid cõtingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, cõtingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo respondetur, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinatè vel vagè. Primo enim modo falsa est Maior. Secundò verò falsa est Minor, materia enim non contingenter, sed necessariò se habet ad quamlibet formam indeterminatè, & vagè.

¶ Ad aliam probationem dicitur, quòd vnum essentialiter vnum & singulare negatiuè, sicut est materia prima, potest essentialiter deperidere inesse à pluribus eiusdem generis indeterminatè & vage, secundum quod illa plura habent vnam rationem cõmunem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quòd dant esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & fortè persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figurã vẽdicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ cõpositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ non tantùm formam, nec tantùm materiam, sed cõplectitur formam & materiam, essentia verò substantiæ simplicis est forma tantũ. Et ex hoc causantur duæ aliæ differẽtię, & vna est, quòd essentia substãtiæ cõpositæ potest significari vt totum, vel vt pars, quod accidit propter materiæ designationem. vt dictum est, & ideo non quomodolibet prędicatur essentia rei cõpositę de ipsa re cõposita. Nõ enim potest dici, quòd homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quę est sua forma, nõ potest significari nisi vt totũ, cùm nihil sit ibi pręter formã, quasi formã recipiẽs. Et ideo quocunque modo sumatur essentia substãtiæ simplicis, de ea prędicatur. Vnde Auicenna dicit, q⁹ quidditas substantiæ simplicis est ipsum met simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.

5. Met. com. 5. post medium.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quòd essentia substantiæ simplicis significat formam tantùm, essentia autem substantiæ simplicis significat compositum quid ex materia & forma: vtraque pars differentiæ patet ex suprà dictis. Secunda differentia est, quòd essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, quòd quia prędicatum non debet habere rationem partis, quòd essentia substantiæ compositę quandoque prædicatur de ea: & quandoque non cùm scilicet significatur vt pars. Essentia autem substantię simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper prędicatur de eo, cuius est.

AD EVIDENTIAM Huius differentię notandum: quia primo aspectu apparet falsa ex eo quòd patet, quòd in positis nominibus substantijs separatis, possunt significari earum essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter vt totum & pars: possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicienti oppositum illucescit. Considerandum enim, quòd loquimur de essentijs rerum & conditionibus earum, quę eas sequuntur, & nõ in de illis quæ ex solo opere intellectus fiunt essentię enim substantiarum compositarum ex eo, quòd duas partes realiter habẽt, seu ex eo, quòd sunt formę in materia, ex se habẽt vnde intellectus fundet in eis significationẽ per modũ partis & per modũ totius. Cùm enim significat formam illã inhabente seu deferente, significatur vt totum & concretum, vt homo: cùm autem significat illam, non vt in habente seu differente, sed per se significat in abstracto & per modũ partis, vt humanitas. Essentię autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habent quòd significentur in concreto & in abstracto, vt totum & pars, & cętera. non enim est ibi deferens nec delatũ. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modũ rerũ cõpositarũ: ideo, vt dicũt Cõmentat. 17. Metaphysi. com. 39. & S. Tho. prima parte. q. 13. fuit necesse, vt in illis formaret abstractum & concretum, & intelligeret eas per modũ totius & partis. Differẽtia ergo posita hic est cũ additione in telligenda: sic quòd essentia substantiarum cõpositarũ ex se habet, quòd significabilis sit per modũ totius & partis, essentia autẽ simplicium ex se non habet quòd significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantũ: & ideo diuersitas, quę inter abstractum & cõcretum in substantijs cõpositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quę est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quę est inter abstractum & concretum in substantijs separatis, non est id ex parte intellectus: vt Comm. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. quòd quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

Ca. 39. 2. q. 13. a. Capit. 39. fi. 5. mein. cap. 5.

CIRCA Hanc particulam est vnum dubium, An verum sit, quòd in substantijs separatis idem sit quidditas, & id cuius est

id est

Universidad de Deusto Biblioteca

Quolib. 2. q. 2. ar. 2. T. cō. 20. & 21. T. Com. 9.

id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Tho. in quol. 2. q. 2. art. 2. dicit quòd cùm apud Arist. 7. Meta. tex. cō. 20. & 21. in his, quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelligentiis alijs à prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de Anim. Com. 9. dicit in separatis à materia idē est, quòd quid est & id, cuius est. Et in prima parte, S. Tho. q. 3. ar. 3. expresse hoc dicit, quod & apparet hic autoritate Auicennæ.

1. q. 9. articul. 3.

Ad intellectum huius difficultatis est notandum, quòd cum nomine Naturæ intelligatur id quod per diffinitionem significatur, nomine autem Suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶ In substantijs siquidem materialibus suppositum differt à natura dupliciter secundum rem, & vltra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsecè, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit, quod non includit natura, scilicet principia indiuidua tionis. Si enim Sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hęc materia, quæ non ponitur in diffinitione naturæ humanę. Differt secundò extrinsecè, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse actuale existentiæ, quod non includit natura, existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione Sortis, si diffiniretur. Differt tertiò secundum rationem, vt patet.

¶ In substantijs autem separatis alijs à prima suppositum differt à natura duobus modis tantùm, scilicet extrinsecè secundum rem, & secundum rationem nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam speficam, quod sit velut differētia indiuidualis suppositio intrinseca, sicut est in substātijs ma- *In 20. cap.* terialibus. Sed quia in eis, vt patebit, existentia differt realiter à natura, quæ primò vt dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsecè à natura, addit enim extrinsecè realitatem existentiæ. Differt secunda secundum rationem, vt patet. In Deo verò glorioso suppositum vno modo tantùm differt, s. secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existētia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, quòd vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & quòd in substantijs separatis differunt secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quòd sint idem quia nō differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem hanc autem esse mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innotescere potest.

Essētiæ simplicium non pluralitan- tur in eadē specie, sicut cōpositorū.

Secunda differentia est, quia essentię rerum compositarum ex eo quòd recipiūtur in materia designata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius cōtingit quòd aliqua sint idem specie & diuersa numero. Sed cùm essentia simplicium non sit recepta in materia, nō potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet q; inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substātijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species, vt Auicen. dicit expressē.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur quòd differunt etiam in hoc essentia substātiæ compositæ & essentia substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiæ simplicis, id est separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem, & distinguitur specificè ab alio.

Cap. 49. T. cap. 11. Com 6.

Et fundamētum eius est in duabus propositionibus quarū prima est Cùm actus sit, quòd diuidit & separat. 7. Meta. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua, vt Arist. inquit. 3. Meta. tex. Com. 11. & Commentator primo Physicorum. com. 6. Secunda est, Formæ specificę sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quòd formæ specificæ, quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiæ per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidem ex eo, quòd species specialissima est quantitatiua autem ex eo, quòd non est recepta in materia, quam sequitur quantitas & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

QVAESTIO IX.

Num quælibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA HANC partem occurrit quæstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnum tantùm habeat indiuiduum. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis, secundò ponetur veritas Peripatetica, tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

Scoti. 3. dist. 3. q. 7. primus

QVO AD Primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciej talibus medijs.

¶ Primò sic, Omnis quidditas quantū est de se est communicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiæ est de se communicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas, secūdum fidem catholicam, conuenit quidditati diuinæ quæ sumꝫ perfecta est. Nec ratione imperfectionis, quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quæ sunt imperfectæ. Cùm ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

Secunda.

¶ Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absque contradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quòd implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc, est em vniuersalitas opposita hecceitati, sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

Tertia.

¶ Præterea, Deus potest hunc Angelū in hac specie annichilare, isto annichilato. Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiuè.

Quarta.

¶ Præterea, Animę intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

Quinta.

¶ Præterea, August. in Enchir. c. 29. dicit quòd quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluandam venit non autem venit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit. Ecce, quòd Aug. dicit totam naturam angelicam nō lapsam esse per peccatum, quod nō potest esse verū, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic em multæ naturæ angelicę lapsæ totaliter essent, humana autem tantum vna, cum humana non sit nisi vna.

Sexta. Quolib. quo. 2. supra Pa risien.

¶ Præterea, Damascen. in Elementario, ca. 12. dicit, quòd secundum vnamquamq; speciem fecit Deus angelos.

¶ Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. quòd prædicta opinio est damnata Parisijs in pluribus articul. Primus est, Si quis dixerit Deum nō posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

visset. Quolib. q. 2. articul. Parisien.

¶ Quod si dicatur, inquit Anton. Trombeta quòd ista sententia nō est damnata vbique, dato quòd Parisijs sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbique est damnata, aut suspecta de hæresi, non solùm autoritate diœcesani, sed etiam autoritate dñi Papæ, vt patet extrà de Hæretic. ca. ad abolendā. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem.

QVO AD secundum, veritas Peripatetica ab Aristot. Commenta. & S. Tho. accepta est, quòd quælibet intelligentia constituat vnam speciem, ita quòd non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Tho. quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, art. 8. & in secundo contra Gent. cap. 93. & in prima parte. q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

S. Th. 1. q. 50. ar. 4.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum, ergo Minoris probationem habes supra immediatè ante quæstionem. Et nota, quòd hæc ratio est sumpta ex 12. Meta. tex. Commen. 49. vbi fit hæc consequentia, Cœlum, id est primum principiū est vnum specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expresse datur intelligi, quòd immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Scot. expresse dicit loco prælegato, quòd opinio sua est cōtra Arist. ideo omittam autoritates.

Tex. Commeu. 49.

T. cap. 25.

¶ Secunda ratio S. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum habēs tres partes, s. sphæram generabilium & corruptibilium, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur, 12. Meta. tex. Commen. 52.

cap. 4. q. 7.

T. cap. 10.

¶ Secunda propositio est, quòd ordo est duplex, scilicet per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species quę sunt sicut numeri 8. Meta. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur 3. Meta. tex. Commen. 11.

Ad tertiū. vide S. T. quol. 5. q. 5

S. q. 11.

¶ Tertia propositio est, quòd ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex 12. Metap. text. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuersi filij familiàs, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod cadet ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi

vniuersi caret ordine per accidens, ergo nō habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negant Arist. in hac parte, sicut & alibi, ratione probatur sic. Nō minus excludit ordinē per accidēs suprema pars vniuersi, quam media pars: cū suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine cōsistat; & ordo per accidens sit imperfectū quid & deficiens ab ordine per se imò ordinatū per accidēs est inordinatum, eo ꝙ per accidens est conditio diminuēs ratione ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, vt patet corpora enim cælestia nō habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi vnus sol, vna luna, &c. ergo suprema pars vniuersi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

Respōdeo ad argu. primū.

QVO AD Tertium respondetur argumentis Sco. Et ad primum quidem, vt terminos Theologicos admiscēamus, quia argumentū: theologicum est, dicitur quòd communicabilitas est triplex. Quædam cum diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quædam verò absq; diuisione aliqua essentiæ & esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quędam per assumptibilitatem ad hypostaticam vnionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit communicabile primo modo, falsa est Maior patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoq; est Maior, vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur cōmunicabile neutro illorum modorum: sed procommunicabili in communi nō descendendo determinatè ad hoc, vel illud communicabile, cōcesso toto argumento, nō concluditur ꝙ quidditas angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

Ad secundū. cap. 3. sup. ibi.

¶ Ad secundū dicitur distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis cōuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S. Tho. vtar. Alio modo ex parte intellectus tantum. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cū enim vniuersalitatis fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue Fundamētum verò ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis nō repręsentatis cōditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroque modo, scicet ex parte rei & intellectus: quod vtroq; fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuēta in multis & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantùm, quòd altero tantum fulcitur fundamento, scilicet repræsentatione, &c. ita quòd eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, quòd obiectiuè in intellectu ponitur: cui obijcitur res secundum conditiones quidditatiuas non indiuiduales vt sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est vniuersalis. Licet em indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principium, quia tamen repræsentatur vt talis res non vt hoc: quia non repræsentatur secundum quod in se est, sed secundum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturæ: ideo est vniuersalis, vt obiecta est tantùm. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, scilicet nec actu nec aptitudine, sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicen. habes 5. Metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo cōmunis & vniuersalis secundum rationem est, vnde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem maioris sic negatæ patet responsio: cùm enim dicitur quòd implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & prædicabilem de pluribus: hoc est verum, accipiendo vniuersale ex parte rei: & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantùm est vnum in multis, & de multis vt obiectum est tantùm. Vniuersale tantùm ex parte rei est in multis secundum rē, licet vnitatē habeat, vt obiectum est. Hęc si vis plenè intelligere, memento eorū quæ dicta sunt in quęst. de Vniuersalibus.

cap. 1.

¶ Ad quintum respondet sanct. Thomas quòd natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturæ: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur secundum esse via, scilicet vt viatrices ad beatitudinē supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna, ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo quòd sicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinem, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter, semel enim flexum reuerti amplius non potest apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Aug. vt Theologus loquens ad quem per tinet consideratio de homine & Angelus in esse viæ & patriæ vocauit omnes angelos vnius naturæ.

Ad quintū

c. 6. q. 1. in de spiritua libus creatu ris. q. vni sup. 8. ad primū

¶ Ad sextum dicitur, quòd Damasc. fortè opinionem illorum quos in hoc non sequimur imitans dixit illa verba. Vel per speciem intellexit speciem subalternam non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cùm non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc largè speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debet.

Ad sextū.

¶ Ad septimum dicitur primò, quòd argumentum procedit ex malo intellectu articulorum. Parisiensium, illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis, vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similitet tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures error, non habent materiam, id est dependentiam à materia, vel non posset, id est ex impotentia Dei procedere.

Ad septimū

De ar. Pa risiensibus.

¶ Vel dicatur secundò, quòd articuli Parisienses, inquantum tāgūt vel tangere videntur doctrinam San. Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum episcopum Parisiensem apud Bertiliacum, anno Domini, 1325. Dei Iouis ante sacras Cineres, vt patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerum experientia certis indicijs euidenter de monstrat.

Reuocati sunt ar. Pa risienses, vt tāgunt doc. S. Th. Vide de istis art. Capreo. 2. d. 2. q. 2. ad 8. cōtra primā cōclusio nem.

¶ Dicitur tertiò, quòd cùm sanctissimus Vrbanus Papa doctrinā S. Tho. approbauerit in extrauaganti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papæ in calce Extrauagantis ad Vniuersitatem Tholosanam, ista, Volumus insuper, & tenore præsentium vobis iniungimus, vti dicti Beati Thomæ doctrinam tanquam veridicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flaseonem, &c. Hæc verba attendant aduersarij, & videant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam Sancti Thomæ doctrinam impuguare nituntur.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ, & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditatis, hoc est adueniens extrà, & faciens cōpositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autē essentia vel quidditas intelligi potest sine hoc, quòd aliquid intelligatur de suo facto, Possum enim intelligere quid est homo vel phœnix, & tamē ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia vel quidditate.

Essētia simplicium compositę sunt ex esse, & essentia.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, prænotandum est in substātijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materiæ, actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existentiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura vnde fit, vt in istis substantijs duæ compositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma secunda est ex essentia & existentia quæ vocatur compositio ex esse & essentia.

Conueniūt & differētia inter cōpositionē ex materia & forma et cōpositionē ex essentia & esse Differunt primò.

¶ Conueniunt autem inter se & differunt hæ compositiones. Conueniunt quidem in duobus. Primò in hoc, quòd vtraque constat ex actu & potentia materiam enim & formam clarum est se habere, vt potentiam & actum essentia autem & esse ex eo liquet, quòd se habent vt potentia & actus quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quòd existentiam acquirit.

¶ Secundò conueniunt in hoc, quòd vtriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quàm essentia & esse eius in genere substantiæ & specie humanæ reponuntur.

¶ Differ-

¶ Differunt autem quo ad decem. Primò, quia extrema primę compositionis sunt partes substantię, & non sunt substantia, proprie loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiuè, vnde prædicationem substantiæ, quę est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum verò secundæ compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamẽtali, alterum verò extra substantiam scilicet existentia.

Secundò. ¶ Secundò differunt, quia extremum illud quod se habet vt potẽtia in prima compositione, est ens purè potentiale materia scilicet. Extremum verò illud quod se habent in potentia, in secunda compositione nõ est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiuè completum essentia scilicet.

Tertiò. ¶ Tertiò differunt, quia extremum illud, quod se habet vt potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, propriè loquendo. Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. text. com. 27. eiusdem autem est esse, cuius est fieri. cum fieri adesse terminetur. Extremum verò id quod in secunda compositione se habet, vt potentia est id quod est, & fit, cum omnis factio ad compositum terminetur, vt ibidem dicitur.

T. co. 26. & 12. Me. text. cõ. 12.

Quartò. 7. Met. T. co. 27. ¶ Quartò differũt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet, vt actus non est vltima actualitas rei, sed causat aliũ vlteriorem actum, forma enim hominis, quæ eius materiam informat, causando totum compositum, complet proprium receptiuum ipsius existentiæ. & sic eam causat, quæ est vlterior actus. Extremum verò illud quod id secũda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substãtiale amplius aduenit.

Quintò. ¶ Quintò differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet vt actus est ita actus quod tamẽ comparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus est ita actus, quòd ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Quod patere potest aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nanq; aër in eo, quòd aër non est rapax luminis, sed oportet ipsam diaphaneitate informari, vt proprium receptiuum luminis fiat, ideoque neque aër nec diaphaneitas, sed aër diaphanus est qui primò luminosus est, licet secundariò tam aër quã diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentiæ, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, vt proprium exceptiuum existentia fiat, non materia nec fotma, sed cõpositum ex eis, Id eñ quod primò existit, est compositum cuius primò etiam est fieri, tamẽ tam materia, quàm forma secundariò actuatur illamet existentia, Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aëri diaphano, & eius complemẽtum formale ad hoc vt proprium susceptiuum luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniens vt potentia recipiens, licet secundariò ad actũ, ita forma est causa formalis compositi & complementum eius formale ad hoc, vt proprium receptiuum existentiæ sit, ac per hoc, comparatur ad ipsam existẽtiam subsequẽtem vt potentia recipiens, secundariò tamen ad actum receptum, vsi fit, vt ipsum esse actualis existentiæ ad nihil aliud comparetur, vt potẽtia ad actum, sed sit vltima actualitas omnis rei etiam ipsius formę.

No. optimè hanc subtilissi doctri.

T. Com. 3. tex. com. 3. Cùm autem in prima compositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda verò nulla, sequitur quòd in secunda compositione non fiat vnum tertium per se, neque etiam vnum per accidens fit, quia vnum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tamen stat quòd essentia per se adunetur cum esse.

Octauò. ¶ Octauò differunt, quia prima compositio est compositio ex his, & ideo fit ibi vnum tertium. Secunda verò est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia & econuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium.

Nonò. ¶ Nonò differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendit, quàm secunda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus, eam nanq; solam ex materia & forma coitare, suprà conclusum est. Extrema verò secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habent enim intelligentiæ quidditatem & existentiam. Vnde prima compositio infert secundam, & non econuerso, omne enim compositum ex materia & forma est compositum ex essentia & esse, sed non econuertitur.

c. 2. cap. 4. in princip.

¶ Decimò differunt, quo ad passiones suas: compositionem enim primam quantitas, accidentia sensibilia, & transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neq; generatio, neq; corruptio, neq; transmutatio aliqua physica sequitur, sed tantùm recipere & recipi, perficere & perfici, quia hęc sequuntur actum & potentiam, illa verò materiam & formam. In litera igitur hanc secundam compositionem in omni ente citra primum inueniri probatur tali conclusione proposita, Omne ens aliud à primo est compositum ex esse & essentia. Ratio talis est, Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est compositũ ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse, omne ens aliud à Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet esse, ergo omne ens aliud à Deo est compositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quòd illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius, cùm sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiam deseruit sic modificata propositio, quia esse est extra essentiam Sortis, non enim poneretur in ejus diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est cõtrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele 1. Poste. dicente, quòd nulla diffinitio significat esse.

Decimò. Format rationem lucis in textu positum.

T. co. 25.

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat pluralitas alicuius nisi per additionẽ alicuius differẽtię, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materijs, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. vel per hoc, quod vnum est abstractum & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius à color non separato, ex ipsa sua separatione. Si autẽ ponatur aliqua res, quę sit esse tantũ, ita vt ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia iam nõ esset esse tantùm, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multominus recipiet additionẽ materiæ, quia iã esset esse non subsistens, sed materiale, vnde relinquitur, quod talis res, quæ sit suũ esse. non potest esse nisi vna, vnde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet, quod sit esse præter formam: & ideo dictũ est, quod intelligentia est forma & esse.

Sextò. ¶ Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet vt actus est de intellectu seu diffinitione rei extrinsecè, forma enim secundum omnes intrinsecè in diffinitione concipitur, Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non significat esse, vel non esse, vt dicitur 1. Poste.

V cap. 25.

Septimò. ¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ compositionis fit vnũ tertium per se vnum. Ex extremis verò secundæ compositionis non fit vnum tertium per se vnum neq; per accidens, propriè loquendo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis, vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum vtrunq; est pars substantiæ, nulla enim substantia completa facit vnum per se cum quocunq; alio, & quorũ alterũ est pura potentia, ex duobus enim actibus nõ fit tertiũ per se vnum, & quorum alterũ est ita actus, vt possit cõparari ad aliquid aliud, vt potentia: partes enim sunt materia totius, 5. Metaph.

limitatem naturam trahat contractũ. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primò, quòd nõ sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, quòd genus recipit additionem differẽtię. per quam trahitur natura generis ad determinatam naturam speciem: & perdit genus puritatem propriam: animal enim contractum ad humanam speciẽ non est purum animal, sed animal humanũ: quidditas verò, quæ est sua existentia, est ipsum esse purum, & non coartatum: statim enim quod contraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo: esse, scilicet & quidditas, ad quam contractum esset. Secunda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur in alio, non est esse purum, & per se subsistẽs, sed sustentatur in alio: quidditas autem, quæ est suum esse, est pura: & consequenter per se subsistens, & non alteri admixta, in quo sustẽtur. per idem quoque patet tertia pars Minoris: si enim vna quidditas, quæ est suum esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, quòd est recepta, non poterit esse eadem suę existentię: vt enim dictum est, esse receptum non potest esse idem quidditati: & sic concluditur, quòd quidditas, quæ est suum esse, est vna tantùm, quæ est prima causa omnium, ac per hoc cætera habent esse distinctum à suis essentijs.

T. co. 26.

Intelligẽtiæ sunt effecti-ue productæ à Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, vel est causatum ex principijs naturæ suæ, sicut risibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aëre ex influentia solis. Non autem potest esse, quòd ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate rei: dico sicut à causa efficiente: quia si aliqua res esset causa suiipsius. & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quòd omnis tali, res, cuius esse est aliud à natura sua, quòd habeat esse ab alio.

T. co. 27.

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligẽtias habere esse à Deo effectiuè, in quo omnino idẽ est esse cum essentia: primũ horum in sua vniuersali cõclusione hoc, scilicet omne aliud à prima causa est productũ ab ipsa, probatur sic, Omne habẽs esse distinctum à sua quidditate, est productum effectiuè à prima causa: omne ens aliud à causa prima habet esse distinctum à sua quidditate ergo omne ens aliud à prima est effectiuè productũ à prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicẽdis. Maior probatur sic, Omne illud, cui cõuenit aliquod distinctũ à sua quidditate, ita se habet quòd vel ipsum est causa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiuè, nõ enim potest imaginari tertiũ: risibilitas siquidẽ & albedo, & quicquid aliud cõuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed impossibile est vt aliquod ens efficiat suã propriam existentiã, vt dicitur 2. de Anima tex. com. 47. ergo oportet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quod autem sit impossibile, vt aliquid ens efficiat suam propriam existentiam patet ex eo, quòd sequeretur, quòd illud esset antequam esset, ex eo enim quòd efficeret, esset omne enim efficiens existit, 3. Phy. tex. Cõmen. 17. ex eo verò quòd suum proprium esse causaret suũ existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset antequam esset.

T. co. 47.

T. co. 17.

Et quia omne, quod est per aliud reducitur ad id, quod est per se sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quæ sit causa essendi omnibus rebus, eo quòd ipsa est esse tãtùm, aliàs iretur in infinitum in causis, cùm omnis res, quæ non est esse tantùm habeat causam sui esse, vt dictum est. Patet ergo, quòd intelligentia est forma & esse, & quòd esse habeat à primo esse, quod est esse tantùm: & hoc est prima causa, quæ Deus est.

Essentia prime cause est suũ existere. Immo hoc fuit suprà.

T. co. 4.

¶ Hic declaratur secũdum propositorũ, hæc conclusio, scilicet essentia primæ causæ est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo quod est per se tale: omne ens aliud à prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens causa est omnibus vt entia sint vt dicitur 2. Metaphys. text. Commen. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & cõsequenter sua quidditate est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud à sua quidditas ens: & consequenter depẽderet ab alio, vt antè posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phys. text. Commen. 66. & 8. text. Commen. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset deuenire ad vnum per se tale, sed omnia essent per aliud talia: qua ratione aut vnum est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitũ. Minor verò est conclusio præcedentis rationis.

QVAESTIO X.

Num intelligentiæ sint à Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuè sint productæ à Deo.

¶ Et pro parte quidem negatiua arguitur sic, Omne agens aliquid, agit illud per motum: nulla causa substantiarum immaterialiũ agit eas per motum: ergo nulla causa earũ est agens eas. Maior est Arist. 1. de Generatione. tex. commen. 45. Et confirmatur: quia apud Ari. 12. Metaphy. text. Cõmen. 12. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad quod: quæ in substãtijs immaterialibus saluari nõ possũt.

¶ Præterea, In 1. Phys. textu Cõmenti trigesimitertij, cõmunis conceptio Philosophorum est, quòd ex nihilo nihil fit, sed si intelligẽtię sunt effectiuæ à Deo, sunt ex nihilo, &c.

T. c. 4.

¶ Præterea, Quartò Cæli, cõ. 1. nullũ æternũ, inquit Auer. habet esse ciens verè, nisi per modũ formæ & finis. Similiter 12. Meta. cõ. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quòd in separatis à materia non est verè agere.

T. c. 12.

T. c. 33.

¶ Præterea, Nullũ possibile ex se est necessarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. com. 41. nisi motus: sed intelligẽtiæ, si sunt effectiuæ à Deo, sunt possibiles ex se, ergo nõ sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles.

Auer. t. 1. c. 44. post mo. secundã ratio. cõ. 41.

¶ In hac dubitatione, quoniã nostra ætate in hoc Patauino studio non venitur in dubiũ, an ita sit, quòd Deus creauerit intelligẽtias, sed an hoc sit secundum mentem Ari. & Commentatoris: ideo breuiter & incidenter persuadere volumus, quòd omnes intelligentiæ sunt à Deo effectiuę secundum commentatorem: & consequenter Arist. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud com. productio ista sit, declarabitur & modus productionis.

¶ Primum declarabitur sic, Id quòd est maximè ens, & verũ est causa entitatis & veritatis in cæteris, 2. Met. tex. com. 4. Deus est maximè ens & verum: ergo Deus est causa entitatis in cęteris, Si dicatur quòd est causa finalis & non effectiua, contra 12. Met. cõ. 36. & 44. quælibet res separata à materia, cuiuscunque est principium finale, est principium efficiens, ergo si Deus est principiũ finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earũ. Dicitur forte, quòd Com. non ponit illam propositionem vniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitam: contrà, Commentator ex separatione à materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectiuam cõcomitari causalitatem finalem respectu eiusdem effectus: vt patet ibi: ergo vbicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causalitatẽ effectiuam respectu eiusdem. Confirmatur ex verbis Commentatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: vbi expresse dicit cælum egere intelligentia non solùm mouente, sed largiente in sua substantia permanentiam aternam: par autem est ratio de intelligentijs, Quod si dicatur, quòd loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quòd ibi dicit commentator, quòd finis significat agens significatione necessaria: & sunt verba valde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auerrois in 12. Me. & nunc nũc declarabitur, non solùm ponit ipsas produci, sed etiam modum quo à prima causa omnes producuntur, assignat. Modus autẽ productionis ab ipsomet ponitur, 44. Commento 12. Metaphys. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci à Deo: sed quia ponebat, quòd Deus causaret eas per modum naturæ, scilicet quòd ab vno vnũ tantùm procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam intelligẽtiam, quę producta intelligendo Deum, producebat secundam intelligentiam: intelligendo autem se secundũ id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate, producebat orbem primum: & similiter secunda intelligentia faciebat vsque ad vltimam, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorum. Reprehenditur ergo Auic. de hoc, quòd vnum tantùm procedere à Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic prouentus, neque consecutio, neque actio, ita quòd dicam, quòd vna actio sequitur vnum agentẽ. Vbi apparet quòd propterea apposuit ly. ita quòd vna actio, vt declaret modũ productionis impugnare. Vnde & verè productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantùm enim est illic causa & causatum, secundum quod dicimus, intellectum est causa intelligentis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaphysicorum, quòd contemplatio intelligentiarũ, si veritatem inuenire quærit in eas, vt operatiuas non speculatiuas tendat: sunt enim essentialiter opifices, vt earum instrumenta corpora, scilicet & cælestia præ se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus, q̃ ars cõmunis & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiua (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat equestrẽ & frænefactiuam, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuẽdo artẽ principalẽ, & communem, ad eius imitationẽ formãt operationes suas proportionatas illi, Deus autẽ gloriosus est ars prima & cõmunissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentię. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modum talem, qualis est motus Saturni causat artem intelligentiæ Saturni: & vt alio modo imitabilis, puta per operationes tales quales, sunt Iouis, causat artẽ intelligentię Iouis & sic de alijs causat: dico non solũ exemplariter, sed effectiuè, & totaliter. Ars enim vniuersalis in humanis ideo nõ causat, nisi partialiter & exẽplariter artes speciales:

Cap. 44.

Nota hic declarationem.

quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nanque ars vniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiue producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summe efficax, non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus nobis imitabilem artes speciales orbium motiuas tanquam propriorum instrumentorum produxit: & quia artes illæ nō sunt receptę in aliquo, oportet quòd sint subsistētes, & quòd sint non solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligens secundum doctrinam Ari. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cùm Deus immediatè producat plures artes speciales subsistentes, sequitur quòd immediate producat plures intelligentias. ipsæ enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectum, id est, ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis. *T.c.16.& 15.*

In eodem Commen. ¶ Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectum, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectum secundum quod intelligitur à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operàdi, cùm sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quòd aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod cōcipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet, quòd operetur.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligētias assignata ab ipso Com. ait enim in Com. 44. quòd habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quod sicut artes speciales perficiuntur & causantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

Ad primum. AD PRIMVM In oppositum dicitur, quòd agens dupliciter sumitur. Quandoque propriè pro illo, quod ex sua actione infert passionē, quæ magis facta abijcit a substātia: & sic sumitur ibi ab Arist. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Metaphysicorum Commento 31.

Ad confirmationum Com. 31. ¶ Ad confirmationem primam dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Physi. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

Ad primam rationem. ¶ Ad authoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: vel contra positionem Auic. quòd vnum ab vno emanat.

Ad secundam rationem. ¶ Ad rationem secūdam concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Com. & San. Tho. & veritatem aliquid esse ab alio effectiuè, & tamen esse necessarium ex se.

AD CVIVS Euidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad nō esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esse illud esse.

SECVNDA Propositio est, Id solùm habet in seipso potentiam ad non esse cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quòd nulla potentia per se primò appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quam habet. Sicut materia aquæ per se primò appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis. nō enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

T.cap.6. TERTIA Propositio est, Necessarium ex se est illud, quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ, textu Commenti sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere, omnis enim successio, quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

QVARTA Propositio est, quòd nec intelligētiæ, nec corpora cælestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. ista quo ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formæ: quo ad corpora cælestia vero secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundum autem Sanctum Thomam ex eo est vera, quòd materia cuiusque eorum non est capax nisi formæ quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis patere potest, quòd secundum veritatē intelligentiæ & corpora cælestia sunt necessaria ex se arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carent potentia ad esse & non esse, ergo, etc. Cum hoc tamen stat, quòd sint effectiuè ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiuè ab alio necessario. vt dicitur octauo Physic. text. Com. 15. & quinto Metaph. text. Com. 9. Vnde intelligentię & corpora cęlestia dupliciter sunt necessaria & ex se & ab alio. ex se quidem formaliter & extrinsecè ab alio verò effectiuè & extrinsecè. Vnde Commentator 12. Metaph. Com. 41. dicit, quòd non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verò ex alio nisi motus: & non dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cùm hoc in speris gubauntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcisè. pro nunc sufficiant hæc. *T.c.15.* *Com.41.* *Nota verba hæc & optima.*

Omne autem, quòd recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quòd ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentijs: non tamen forma & materia, nisi æquiuocè. vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè cōueniunt substantijs intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentor dicit. *Intelligētia sunt cōpositæ ex actu & potentia, quæ est, et quòd est.*

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil est in seipso. Minor autē ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quòd in intelligētijs inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. Implus enim se habent actus & potentis, quàm forma & materia. Vnde pati, recipere, & subijci, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hic: ibi absque omni motu & materiali conditione, in istis verò non nisi cum motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de Anima com. 14. *Ca.14. circa princi. capi. magno: circa finit.*

Et quia, vt dictum est, intelligentię quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boëtius dicit. *Ca prædi. 14. in primo In libr. de Hebdom. cap. 1.*

¶ Assignat rationem, quare intelligentiæ dicūtur compositæ ex quo est: & quod est, Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositū ex quo est, & quod est: intelligentię sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt. ergo sunt compositæ ex quo est, & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta. *Sco. 3. dist. 6. q. 1.*

QVAESTIO X.

¶ Num esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter.

CIRCA Supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda sunt: primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD Primum Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, quæstione prima, opinatur esse actualis existentiæ & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguitur à suo modo intrinseco gradu scilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamē vnionem naturæ humanæ cum supposito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primò censui. *Antonius Trombeta in Quolibet mediali.*

¶ Primò arguit, vt ipse dicit, contra fundamentum Thomæ sic Manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis, essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse: nam, vt dicunt, lapis est in potentia, vt sit & non sit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quòd est consimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosæ in hyeme non est, in vere autem est) consimilis etiam indifferentia est essentiæ ad essentiam & non essentiam, essentia nanque creaturæ ab æterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

¶ Præ-

Secundò. ¶ Præterea, Quādocunq; sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri alterum: posterius: sed essentia non potest fieri sine existentia: ergo Minor patet: quia essentia particularis, quæ sola sit, necessariò est existens.

Tertiò. ¶ Præterea, Quæcunq; distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, proprie loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

Quartò. ¶ Præterea, Nulla res componit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à sua existentia. Tenet consequentia: quia existētia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quàm existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculum est enim dicere quod aliquid componas cum sua realitate.

Quintò. ¶ Præterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cum sua existentia. Consequentia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quàm positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autē oppositum non videtur bene intelligibile.

Sextò. ¶ Præterea, Existentia & essentia habēt idem cōtradictorium, ergo non distinguuntur realiter, Consequentia est nota: antecedens verò manifestatur ex eo, quòd nihil est quod priuet esse, quin priuet essentia: nec est aliud nihil priuans esse: & aliud nihil priuans essentia.

Septimò. ¶ Præterea, Homo in potentia non componit cum homine in actu: ergo essentia & existentia nō componunt: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequētia relinquitur per se nota. quia essentia est impotentia, existentia verò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, quòd actus, & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit 9. Metaph. com. 7. homo ergo in potētia cùm non sit homo simpliciter, cùm sit homo in actu, solam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullā compositionem habet cum homine in actu. *Com. 7.*

Octauò. ¶ Præterea, Esse existentiæ si est distinctum realiter à quidditate, nō est substātia, nec accidēs: ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quòd autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

Nonò. ¶ Præterea, Existentia & essentia distinguūtur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Consequens est impossibile: ergo, &c. Consequentia probatur quo ad vtranq; partem, supponēdo duo. Primum est, quòd compositum per se vnum fit ex per se actu, & per se potentia, ex 8. Metaphysicæ, vbi nullam causam nouit Aristot. quare compositum substantiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potentia, forma verò per se actus. Secundò supponitur, quòd essentia est per se potentia: existentia verò per se actus. Ex quibus concluditur, quòd id quod resultat ex esse & essentia, est per se vnum, quo dato, sequitur quòd erunt duo compositа per se vnitatem habentia: quorum alterum erit compositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cùm vnumquodq; per se vnum natum sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, s. existentia, & forma substātialis: quod etiam probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentia, quàm forma est id, quo aliquid generatur, ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per ipsum compositum nō generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequēs est falsum, ergo altera præmissarum: non maior ergo minor. *T. cap. 15.*

Decimò. ¶ Præterea, Ex existentia & essentia fit per se vnum: ergo dat processus in infinitum in essentijs. Consequēs est impossibile: ergo, &c. Antecedēs patet ex præcedenti ratione: & probatur sic. Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se vnum: quia illa est per se potentia, hæc per se actus: ita ex existentia & essentia, cùm etiam existeutia sit per se actus, & essentia per se potentia, eadem enim ratio est. Consequentia autem probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se vnum, cùm illud iterum distinguatur à sua existentia, componet cum ea: & ex eis fiet aliquod per se vnum: & iterum arguitur eodem modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo.

Opinio S. Thomæ 12. cōtra Gent. cap. 52. QVO Ad secundum, opinio S. Thomę ab eo posita in 2. contra Gētiles, c. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiæ distinguuntur realiter: & licet hæc conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

Prima ratio. ¶ Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cōiunctum, præter suum esse: nullum esse receptum habet aliquid sibi annexum præter se: ergo nullum esse receptum est essentia creaturæ, & consequēter esse & essentia non sunt idem: esset enim ipsum esse irreceptum, si esset idem essentiæ, sicut & ipsa essentia irrecepta est. de substantijs loquendo. Maior est nota per se: Sortes enim præter suum esse habet quantitatem, albedinem, & similia: similiter substātiæ separatę, vt nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexum, est, quia esse est receptum in alio, in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc, quòd esse substantiale Sortis & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur, nisi quia vtrunq; recipitur in Sorte: sunt enim tantùm vnum subiecto. Cùm ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

¶ Confirmatur hoc: quia esse substantiale Sortis, aut adunatur cum alijs præter se identicè, & hoc est manifestè falsum esse: esse enim substantiale Sortis non est esse album. Aut sicut potentia & actus: ita, quòd esse substātiale sit potentia, & accidētale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cùm sit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, quòd sit, scilicet receptum, aufertur etiā, q̄ possit habere aliquid sibi annexum: & hoc est quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quòd ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum verò esse nihil. *Cap. 1. præpositione 4*

¶ Secunda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum esse est infinitum simpliciter: Omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia non est purum, sed prædicamentales: à quibus si deputetur, omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantùm, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarum est: non enim potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ. *Secunda ratio.* *3. distin. 3. q. 4.*

Nec valet id quod Antonius Trombeta cōtra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum, dist. 3. q. vlti. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter: cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

¶ Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificæ abs q; omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquam causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absque omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter: Maior est per se nota. Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam verò declaratur sic, Sechosa omni causalitate effectiua respectu rosæ, quæro an ista sit vera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intētum: si non, ergo sola absolutè sumpta non est in prato: & prædicata primi modi possunt intelligi nō ad esse rei, & diffinitio separatur à diffinito: quæ omnia non sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone, scilicet Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus: licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo. *Tertia ratio.* *Videas huius do. com. in 2. pos. c. 6. circa princip. 2. contra Gē. 52.*

QVO ad tertium respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittēdo, quòd arguens non vidit sanctum Tho. in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentiles, vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ratio, ex dictis sancti Thomæ primo sententiarum, distinctione octaua, quæstione quarta, articulo secūdo, elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quòd essentia habeat propriam realitatem aliam à realitate existentiæ, quia hoc est voluntarium distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ, cùm ex eis ponant vnū per se fieri.

¶ Ad argumētū ergo cōtra hāc rationē factū dicitur, q̄ falsum est, q̄ esse sit indifferēs ad esse, & non esse, & essentia ad essentiam, & non

essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo: quorū alterum sibi determinat in sua diffinitione: constat autem quòd esse est de intellectu esse. & essentia de intellectu essétiæ. Quod aũt esse rosæ in hyeme nõ sit, sed in vere: hoc ideo est, quia essẽtia rosæ, cui semper sua prædicata quidditatiua adsunt, ad actũ essẽdi non peruenit, & nõ ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cùm aũt addit, quòd essentia est indifferẽs ad essentiã, & nõ essentiam, quia nõ est ab æterno, non videtur intelligere vocẽ propriã: ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quæ rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quòd sit indifferẽs ad rosam & non rosam: vt eã dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si in aliquo termino mensuræ in his vti licet.

Ad secundũ. ¶ Ad secundum negatur vtraque præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quòd vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum dicitur, quòd sicut esse est duplex, scilicet existẽtiæ & essẽtiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quòd componat cum realitate existentiæ, vnde essẽtia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ sit. reponitur: posita autem in rerum natura sit realis realitate existentiæ.

Ad quintũ. ¶ Ad quintũ dicitur eodẽ modo: quia etiam verum conuertitur cũ ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essẽtiæ & existentiæ, homo verus veritate essẽtiæ non componit cum tali veritate, quæ nihil aliud est quàm fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè, componit autem cum sua veritate existentiæ: id est cum esse, quòd fundat hanc veritatem, homo est similiter dicitur de affirmatione.

Ad sextum ca. 1. 2. ¶ Ad sextum negatur antecedens: cuius probationis vtrũque assumptum est falsum. Cùm enim quot modis vnum oppositorũ dicitur, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur, scilicet ens quidditatiuum & existentiæ: ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiuè, & nihil existenter: homo enim absolutè sumptus cùm sit in prædicamento substantiæ, est ens quidditatiuè, non tamen extrà nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ. & aliud, quod opponitur existentiæ actuali, &c. & similiter

Ad septimũ alia est negatio essentiæ, & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idẽ est dicere, homo in potẽtia componit cum homine in actu & essentia componit cum existentia, prima enim est falsa quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera, quia extrema realiter distinguuntur, vnde non est eadem proportio existentiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentiæ receptiuè ad actum: & distinctio realis vtroque extremo posito extra causas suas: inter secunda verò non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incomposibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

Ad octauũ. In hoc eodẽ cap. ¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantiæ est substantia, & existentia accidentis est accidens & (vt suprà patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec compositum; sed actualitas omnium eorum & sic est reductiue in genere substantiæ. Sed contra hoc instat arguens sic, Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse non est principium substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

Ad hoc dicitur, quòd cùm esse sit vltima actualitas rei: & vltimum in generatione sit primum in intentione esse in genere substantiæ vt principium formale vltimarum ipsius substantiæ: per hoc enim rès re ponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substãtialis: etinim differentiæ in omnibus generibus (vt infrà declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

C. 6. par. 3

Ad nonum c. 15. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quòd primum suppositũ malè intellectũ adducitur, eo quòd Arist. 5 3. Metaphy. textu com. 15. quem arguens adducit, non dicit quòd ex per se potentia & per se actu resultet vnũ tertium, sed quòd ideo res habens partes est vna: quia altera est actus, altera verò potentia & intelligendum est (sicut suprà declaratum fuit) si ad compositio, nem realem referatur, scilicet quòd altera pars est pura potentia, eo quòd ex duobus actibus non fit tertium per se vnum: modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potẽtia & actus nec sunt partes, vt patet: vnde autoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse quòd essentia fiat tertium per se vnum & consequenter probatio consequentiæ quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem verò consequentiæ quoad secundam partem dicitur, quòd non inconuenit generationẽ habere duos terminos formales difformiter, vnum primò, alterum secundariò: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autem esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primò est esse: secundarius verò forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

In hoc eodẽ capitulo.

¶ Quòd si intendat probare, quòd esse sit terminus generationis primò respondetur & dicitur quòd id quod assumit, scilicet eo modo quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi, falsum est: licet enim sit verum, quòd id quod est ratio essendi, sit ratio generandi, quòd generetur: non tamen est verum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, vt dicitur 1. Physicorum, creationis enim est proprium, vt res transferat de nõ esse omnino ad esse, quo sit vt esse, quod est primò ratio essẽdi, meritò sit & primò ratio primæ productionis, quæ est creatio: & forma, quæ est secundariò ratio essẽdi, sit prima ratio secundę productionis, generationis scilicet. vnde & primo Physicorum princi. pia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis, falsa enim est Maior, alius nanque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundariò, per se autem primò generatur verò econuerso.

T. ca. 75.

T. ca. 66. & 67.

¶ Ad decimum patet respõsio ex dictis falsum enim est antecedens.

Ad decimũ secundũ dubiũ supra v. intelligẽtiæ sint cõpositæ ex actu & potentia. opẽ. Sco. 1. di. 8. q. 2.

CIRCA Secundum dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiã esse intelligẽtias alias à prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verùm diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet, & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intentionis nostræ egrediamur. Sco. in primo sententiarum, dist. 8. q. secunda, opinatur omnẽ creaturam esse compositã ex actu & potentia hoc homo, quia quælibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cùm sit definita ad tale genus vel speciem seu gradum perfectionis, oportet quòd habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic qualibet res est compositaex actu & potentia obiectiua: ex eo enim, quòd est, habet in se actum: ex eo verò, quòd est ens possibile, habet in se potentiam, possibile nàque à potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus nõ possibilis, id est non potens terminare actionẽ alicuius agentis sui factiui: intelligentię apud ipsum erunt compositæ ex actu & potentia obiectiua tantùm: quia nullam in earum substantia receptiuã formam ponit.

Ratio. Sco. vbi suprà.

SANCTVS Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quaslibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationẽ Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

Resp̃ndetur

¶ Ad hoc facillimè respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostrę, cùm nàque dicitur, quòd quodlibet aliud à Deo est cõpositum (ly Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quę verè sunt, & proprie esse habent: quæ apud Aristot. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quàm accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, vt declarauimus distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeò insensati, vt dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam: Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportet esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cùm subsistãt habere in se quidditatem, & existentiam adunatas vt potentiam & actum: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione: sed linguam coërcere debet.

Septima Metaph. T. ca. 27. 1. q. prac.

Facile est numerũ intelligẽtiarũ inuenire cũ sint compositæ ex actu & potentia. c. 5. ca. magistro circa. c. fin. c. 5.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarũ: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Com. in tertio de Anima, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinẽm substantijs separatis. Est ergo distinctio earũ adinuicem secundum gradũ potentiæ & actus: ita quòd intelligentia superior: quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu, & minus de potentia, & sic de alijs: & hoc cõpletur in anima humana, quæ tenet vltimũ gradũ in intellectualibus substantijs. vnde intellectus potẽtialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima, quæ tenet vltimũ gradũ in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Cõmentator tertio

Tertio de Anima. Tc. 14.

tertio de Anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictũ. Et propter hoc, quia inter alias substãtias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur in tantum propinqua rebus materialibus, vt res materialis trahatur ad participãdum esse suũ: ita quòd ex anima & corpore resultat vnum esse in vno compositio quãuis illud esse, prout est animæ, non sit dependẽs à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes & magis propinquæ materiæ, in tantum, quòd esse earum sine materia nõ est: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum, quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationẽ habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum quibus materia ad formam disponitur.

¶ In hac sexta & vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas conclusiones: quarum prima est, quòd secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secũda est, quòd absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatẽ: & hoc quidem non nisi autoritate com. 3. de Anima com. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quandocunque est aliquod mediũ per participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomẽ coloribus medijs, & vocẽtur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinẽ mediũ, per participationẽ multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinũ, propter maiorẽ approinquationem ad albedinem & recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potentiam, participans naturam vtriusque: quia habet actum coniunctum potentiæ: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facilè perpendi potest, scilicet ex eo quòd sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horum euidentiam est sciendum, quòd in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia sunt inter media, vtpotè habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quàm aliud, & illud quàm aliud: ideo plura sunt & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quantò enim res est actualior, & minus potentialis, tanto nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantùm actualitatis sortitæ sunt, vt adeò propinquæ sint actui puro, quòd per se absque materia subsistant, vtpotè ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorẽ participationẽ actus & potẽtiæ, vt vltima earum tantùm potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima, scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maximè ab actu puro propter quod contingit, quòd adeò appropinquat alteri extremo, vt materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantùm potentialitatis habent, quòd à materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potest (operatio enim facit cognoscere formam) vndè formę elementorum, quæ sunt maximè potentiam habentes, vtpote materiæ propinquissimæ. nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scaliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, vtpote eleutiores à materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ autem animalium longè actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere aut alia discernere intuemur.

EX his non solùm percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quòd impossibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo, quod actu & potentia caret? Commune est nanq; omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non cõpati: essent enim vltima, & nõ vltima, vt de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriusque extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam, quàm ex hoc, quòd intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potentiam admixtam, nisi videremus animam nostram illam habere, cùm potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilium: & sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium: ideo Commẽtator ait, quòd, si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Tertio de Anima q. 5.

NOTANDA sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quòd si nõ esset nota natura intellectus possibilis, nõ possumus scire pluralitatẽ in substãtijs immaterialibus.

¶ Secundum est, quòd S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeò potẽtiæ participem, vt forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse vnum & idẽ esse, quod est in dependens à corpore.

PRIMO dicto videtur obuiare processus Arist 13. Metaphy sicæ, text. comment. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentiæ. Si hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substãtiæ immateriales: differunt tamen ratione, adeò vt ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Metaphys. comment. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum vt sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium vt sic. Intendunt igitur Auerrois & sanctus Thomas, quòd intelligentiarum, inquitum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur à nobis: licet earum, iuquàtum motiues sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualium possibilis quærit ex numero motuum, quot sunt. Quod autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest peasuaderi ex eo quòd supponitur ibi scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita vt vnus vnum tantùm moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (vt dicitur secundo Cæli) textu commenti septuagesimiprimi. Talis enim proportionis, seu commensurationis, cùm alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis, reliquum extremum à potentia omnino denudatũ putandum non est imò à sano intellectu nõ est intelligibile.

Tertio de Anima Tc. 14.

T. c. 43.

Com. 6.

Tc. 71.

PROPTER secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilium, scilicet & sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò vendicans: omnes enim substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: vt dicitur octauo Meta. text. comment. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodque per separationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. Comment. 11. Cùm ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, nõ egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cùm verò sit sub forma intelligibilis ordinis extrà limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatẽ eius transcendit, scilicet esse rei à se non dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secundum doctrinam Dionysij in libro de Cælesti hiera. cap. ideo supremum inter sensibila homo, scilicet seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

T. c. 3. & 12. & 14. T. c. 11.

AD EVIDENTIAM Tertij adducendę sunt rationes Scoti contra hoc dictum sancti Thomæ, vt magis veritas eluceſcat. Sco. in quolibet quæst. 9. & 4. senten. distin. 43. quæstione prima, sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire, in qua tam ipse, quàm Sco. vbi suprà sanct. Tho. opinionem non suam attribuunt de eo, quòd ibi quærit, & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enuntiant.

Num esse animæ sit etiã ipsum esse corporis Sco, quo. 9. 9. 4. dis. 43. q. 1.

¶ Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idẽ: ergo anima cõiuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus; Consequens est contra sanctum Thomam prima parte, quæstione 89. vbi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, quàm extrà. Consequentia autẽ probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quòd aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc communicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei: modò anima in corpore sit semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quòd causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

Primò.

Cõfirmatio.

¶ Præterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum cõsequentia verò probatur quia quæcunque habẽt omnino idẽ esse sunt æque perfecta in essendo, vel saltem id, cui cõmunicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante.

Secundò.

Tertiò. ¶ Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

Quartò. ¶ Præterea, Esse hominis in morte corrũpitur, esse autẽ animæ non corrũpitur: ergo esse animæ & hominis non sunt idẽ. Consequentia plana est, & antecedens probatur: quia sicut generatio terminatur ad esse compositi, scilicet hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

Quinto. ¶ Præterea, Homo post mortem nõ manet: ergo nec esse eius. Tunc vltrà, Esse hominis non manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idem: cùm esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima consequentia: quæ probatur ex eo quòd nullius actuale esse inuenitur, cùm illud cuius est, non inuenitur.

Sextò. ¶ Præterea, In homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedens verò alias probatum est.

1. parte. qõ. 76. art. 4. q. dc a. 9. quo. 11. qõ. 5. 11. par q. 76. supra 3. & 4. Potentia Dei q. 3. et a. 9. neque forma elementorum. 1. q. 76. ar. 4. b. Differentia. Inter hominẽ & alia cõposita materialia.

ANTEQVAM Ad argumenta hæc respondeatur, aduertas primò, fundamentũ. S. Tho. vniuersaliter esse, in omni cõposito non inueniri nisi vnum esse substantiale actualis existentiæ, de quo nunc sermo est eo quòd vnam tantùm formam substantialem in composito tenet, ab vna enim forma non est nisi vnum esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est, quòd licet tam esse hominis, quàm aliorum primò sit actus suppositi, vt quod in homine: tamen totum compositum mendicat illud esse à forma: cuius est primò actus, vt proprij & completi principij: in alijs verò cõpositis forma mendicat illud à cõposito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, qui supremum tenet locũ inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis scilicet, trahitur ad ordinem superiorẽ intelligibilẽ & immaterialem. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quã homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima: cui est proprium: vtpotè ad suum pertinens genus: & inde est quòd post mortẽ hominis anima remanet, esse etenim propriũ independens erat à cõposito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorum verò esse, cùm sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cùm sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

T. c. 17.

Libro de Hebdomadibus 1. qõ. 8. articu. 1. Ad primũ 1. q. 6. art. 3. c. Triplex perfectio rei.

ADVERTE Secundò pro resolutione argumentorũ tres propositiones. Prima est, quòd cùm duplex sit perfectio rei, prima scilicet & secunda, res creata potès causare, etsi non efficiatur perfectior secundũ defectionem primam, ex hoc quòd actu causat, efficitur tamen perfectior secũdum perfectionem secundã. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quòd est magis in actu res actu causans re in potentia causante. operatio enim est actus secundus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secũdò patet ex eo quòd vnũquodque est perfectius coniunctũ suo fini, quàm separatum ab illo: res autem actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio: iuxta illud secundi de Cœlo & mundo tex. com. 17. Vnumquodque est propter suam operationem. Tertia patet idem, quòd vnumquodque quanto est similius Deo, tãto perfectius est: res autem actu causans est similior Deo, quàm non actu causans: quia non solùm assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secundum hoc, quòd est communicare se aliis.

Opposito modo dicitur ordo entis simpliciter, & ordo perfectionis simpliciter.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam sed propter vltimam. Hoc traditur à Boetio in libro de Hebdomadibus dicẽte, Intueor in rebus aliud esse, quòd sunt, & aliud esse, quòd bona sunt: & declaratur à San. Thom. prima parte. quæstione quinta, articulo primo ad primum.

T. c. 17.

¶ Ad cuius intellectũ nota, quòd vt idem dicit prima parte, q. 6. art. tertio, triplex est perfectio, rei scilicet prima, secundum quã res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suum substãtiale. Secunda verò est, secundum quàm est potens proxime ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est secundum quàm coniungitur suo fini: sicut speculatio, quæ hominem substantijs separatis vnit. Manifestum est autem, non esse, hominem simpliciter: perfectum, qui sola natura bonitate gaudet: aut qui à proprio fine procul est vnde ordo entis simpliciter ad ens, secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundũ quid: secundũ nanque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autẽ secundum quid: ideo enim qui nullã aliam perfectionẽ habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus, quòd est perfectus secundũ esse substantiale. Secundũ verò esse accidentale, quale est habituum & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio, quòd scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quam separata: & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cum est in complemento sui esse specifici, quàm cùm deficit ab illo: pars autem essentialis: quando est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cùm autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extrà: eo quòd quando est coniuncta corpori, habẽt non solùm perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, Influendo vires suas corpori, & communicãdo se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: sicut cor motum similius est Deo, quàm non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata. quamuis enim integrum esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separatam retinentem, idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Thom. in quæstionibus de Anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantùm, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

q. de a. q. 1. 16.

Ad primum.

AD PRIMVM Ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem, in cõmunicante, tamen perficit ipsam perfectionem secunda, qua res perfectior simpliciter dicitur: imò apud Dionysium supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quòd communicatiuæ sunt.

Ad secundum.

¶ Dicitur secundò, quòd etiam minor probationis est falsa, scilicet quòd anima separata hoc solo caret, scilicet communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatam: ideo nanque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quòd causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solùm definit communicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione. & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quam diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiuæ suæ speciei: vt expresse habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creatu. secunda, ad quintum.

Ad confirmationem.

q. de spiritualibus creat. qũ. 3. 5.

Ad secundum.

¶ Ad secũdum negatur consequẽtia. Ad probationem dicitur, quòd cùm esse sit duplex, quidditatiuum & existentiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo verò habet illud integraliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autẽ existentiæ potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: inquantum scilicet tale esse est sibi, & non homini propriũ, modo supra declarato: vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

Ad tertium.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentiæ loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostro fauet proposito.

Ad quartum.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quòd si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secunda: liquet enim ex supradictis, quòd esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autẽ sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter, & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quòd esse hominis in morte desinat esse hominis, id est, desinat informare hominem, & hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animaliũ, dicente Aristotele, in secundo de Generatione animalium, c. 3. quòd intellectus tantùm venit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus; eo quòd operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: itaque corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eodem 12. Metaphysicę textu com. 17. quòd in quibusdam nihil prohibet formam remanere posse, vt si est anima talis, non omnis forsan, sed intellectus.

Cap. 3.

T. c. 17.

Ad quintum.

¶ Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationẽ vtendo di-

do distinctione facta dicitur, quòd cùm esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secũdum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto homine: secundo modo non est intelligibile, quòd remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quando id, cuius est, non inuenitur: potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est in proposito sæpè iam dicta: quia id esse non est proprium homini, sed animæ: ideo oportet quòd inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: etsi designat id, cuius erat vt communicatum.

Ad 6.

¶ Ad sextum negatur antecedens, Ad probationes verò alias factas sunt responsiones aliàs datæ: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, quòd vnum omnino est esse animæ intellectiuę, & hominis, quod secundum se indepẽdens est à corpore, vtpotè nõ causatum ab illo: quia non est eductũ de potentia materiæ, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

Caput VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quà nam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia diuina est ipsum eius esse.

IS Visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habẽdi essentiam in substãtijs: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo in ueniuntur aliqui philosophi dicẽtes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quàm esse ius.

Cap. 5. in prin. et circa medium.

¶ Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animæ. In tertia ostenditur, quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. De essẽtia ergo Dei posituras duas cõclusiones, & exclusuras duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hanc conclusionem nõ aliter, quã ex supradictis deducendo ponit: fuit nanq; supra probata, & ab omnibus est concessa. Est autẽ intellectus conclusionis, quòd esse actualis existentiæ diuinum est ipsa quidditas eius: ita quòd prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi dicendi per se: ita quòd ista, Deus est, est in primo modo perfectitis: quod de nullo alio à Deo communis via fatetur: dato etiam, quòd esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo à quibusdam Platonicis, scilicet, dicitur, quòd Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Deus nõ est in genere.

Et ex hoc sequitur, quòd ipse nõ sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet q; habeat quidditatẽ præter esse suũ: cùm quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundũ rationem naturæ in illis, quorum est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimodè.

¶ Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, Deus non est in genere: Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem præter suum esse: Deus nõ habet quidditatem præter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio precedens: Maior probatur sic, Omnia, quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis vel speciei: distincta autem per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ vel specificæ: ergo esse naturę genericæ vel specificæ est præter naturam ipsam genericam vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius cõsequẽtiæ est de se notum: homo enim & leo, sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc, quòd diuersimodè habent esse animatum, genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter Sortes, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se, quia habẽt diuersum esse humanum: non enim est intelligibile, quòd homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequentia verò patet ex eo, quòd videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, quòd ad intentum huius rationis sufficit, quòd esse sit præter essentiam, id est præter conceptum quidditatiuum: sic enim sufficit differre principium conuenientiæ a principio differẽtiæ, vt patet de genere & differentijs, quorum altero conueniunt, alteris differunt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctum realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentiæ: ideo ex hac radice, scilicet, quòd esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur; quòd Deus non sit in genere. Nec te moueat, quòd ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuum: quando quidem in Minore est sermo de esse actualis existentiæ & postmodum in probatione Maioris: quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatiuum, cùm dicitur, Species cõueniunt in genere, & differũt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specificè accepto; homo nanq; & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differẽtijs specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificũ acquirit. Propter hoc, inquam nõ oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capitulo) differentiæ naturam genericam non diuersificant, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ: & ideo mira subtilitate S. Tho. digressus non est primam rationem distinctionis naturæ genericæ in inferioribus attẽdens: hoc autem infrà melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, vnde sumantur genus & differentia.

In hoc tẽp. ap.

Quomodo verum sit, quòd in deo esse, sit de conceptu quidditatiuo ipsius: secundo contra Gen. cap. 25.

AD Euidentiã eius, quod hic supponitur, scilicet, quòd in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas, quæ est sua existentia actualis, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo cõtra Gentiles, c. 25. sic: Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter desiginabilis per differentiã, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ esse essentialiter desiginabilis per differentiam, à qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existẽtiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale, scilicet & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existẽtia, nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem sortitur: non enim potest inueniri color, nisi albus vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se: quomodo nanq; existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter cùm esse in actu nihil aliud sit, quàm habere existentiam actualem: sequetur quòd existẽtia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

SECVNDA Propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si nanq; animal non sit determinatum ad aliquam speciem, purũ animal erit: & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatum, purum esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, vt de se patet.

TERTIA Propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantùm. Patet ista quo ad vtranq; expositionem, & quo ad primam quidem: quia nõ est intelligibile quòd de puro esse non prędicetur quidditatiuè ipsum esse. Si enim de eo aliquis prædicari potest quidditatiuè, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quòd autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quòd cùm esse nõ habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possunt secundum suas quidditates absq; esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existẽtia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem suæ existentiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmatiõis, negatio est causa negationis ex hoc, quòd res creata non est eadem suæ existentiæ esse non est de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cùm Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quàm ipsum esse secundum rem separatum à naturis prædicamentalibus à sua puritate subsistens.

Deus nihil est ipsum esse omniũ quo res formaliter sunt.

Nec oportet, si dicimus quòd Deus est esse tantũ, vt in errorem eorum incidamus, qui Deũ dixerũt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quòd Deus est huius cõditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatẽ est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commẽto nonæ propositionis libri de causis dicitur: quòd indiuiduatio primæ causę, quæ est esse tantùm est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquã additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquã præcisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo superesse aliquid adderetur.

¶ Hic excluditur primus quorundam error talis: scilicet, Deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti, quòd cùm oia cõueniãt in hoc, quòd habent esse ipsum esse omniũ, quo res formaliter sunt in cõmuni seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autẽ talẽ rõne, Esse nulla additione specificatũ est esse cõmune: Deus est esse

nulla additione specificatum: ergo Deus est esse commune. Sed peccat ratio illa propter multiplicē Maioris intellectū: dupliciter enim intelligi potest esse à nulla additione specificari. Vno modo secundū rem extra animam subsistendo alio modo secundum intellectus cogitationem tantùm, primo modo Maior est falsa: Minor autem vera. Secundo modo Maior est vera: Minor autem falsa: esse nanq; commune per intellectum à sua abstractione acceptum, nullam contradictionem includit: secūdum verò quòd est extra intellectum, sine cōtradictione non inuenitur. omne nanq; esse est contractum ad substantiam vel accidens: esse aūt, quod est quidditas diuina, est purum absq; omni additione secundum rem, & ex ipsa sua puritate, secundum rem est distinctū ab aliorū esse & hoc: & nullo modo commune sicut albedo separata ex hoc ipso, quòd esset pura albedo, esset distincta albedo ab alijs albedinibus cum substantijs mixtis, & nō esset albedo in communi. Peccat secundò Maior illa: quia cōtingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Vno modo actu tantùm: alio modo actu & potentia. Primo modo Maior est vera: Minor verò falsa. Secundo modo Maior est falsa, Minor aūt vera. Esse nanq; in communi, licet nulla sit additione contractum, est tamen contrahibile: aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo non haberet esse, cùm vltima esse habeat humanitatem, quantitatem, &c. Vnde esse commune actu tātùm, specificatione caret: esse verò diuinum nullam specificationem habet actu, nec aliquam habere potest: & ideo actu & potentia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera S. Tho. ponit sub alijs verbis, dicens quòd omne commune nec includit, nec excludit additionem, id est non includit actu: potest tamen habere illam: Esse verō diuinum nō solùm nō includit illā: imò excludit, id est nō solùm non includit actu, imò nec potentia: & sic exludit illam: quod enim impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentiles, cap. 27.

Vide primo contra Gentiles. c. 27. Deus tametsi est ipsum esse, omnes tamen in ipso perfectiones habet.

Similiter etiā quāuis sit esse tantùm, nō oportet quòd deficiant ei reliquæ perfectiones vel nobilitates: imò habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus propter quod perfectū simpliciter dicitur: vt Philosophus & Comment. in 5. Meta. dicūt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo oēs vnū sunt. Sed in alijs diuersitatē habēt: & hoc est, quia omnes illæ perfectiones conueniūt sibi secundū suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnā qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum, in illa vna qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Excluditur secundus error.

¶ Hic excluditur secundus error talis, scilicet Deus non est simpliciter perfectus. Ratio aūt huius erroris in proposito est ista, Id, quod habet esse tantùm est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tantùm, ergo Deus est imperfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum alijs, puta viuere & intelligere aliter esset purum & non purum. Deus est purū esse ergo non est admixtus alijs scilicet viuere & intelligere. & consequenter Deus non habet nisi esse: quod erat probādum. Defectus huius rationis in litera non explicatur: sed in primo contra Gent. cap. 26. vbi declaratur quòd ex hac propositione, Deus est purum esse subsistens, sequitur, Deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea notāter in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiones, &c. acsi dicat quòd ex hoc non sequitur, Deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis, Id cui conuenit esse sicūt totam virtutem seu potestatem ipsius esse. nulla perfectione seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatē ipsius esse. ergo esse purum subsistens nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunq; generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem, nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attēditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi repetitur, omnem perfectionem pater habere. & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur. sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, quòd secundum totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si receptum est in alio, coartatum est ad naturæ illius recipientis limites, substantiam, scilicet, vel accidens & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cùm autem audis, quòd albedo si separata sit omnem perfectionem possibilem suę speciei habet, non intelligas, vt veritatis æmuli obijciūt, quòd negatio, scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem: sed sicut receptio albedinis est conditio ad suam requisita imperfectionem, ita negatio receptionis est conditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Vnde efficax argumentum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquam à conditionibus necessarijs & inseparabilibus.

Capit. 29.

Nota optimè.

¶ Et quoniam habere perfectiones, omnium generum potest intelligi dupliciter: Vno modo in se ipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandum, quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiones: dicit quòd Deus non habet omnes perfectiones in seipsis, id est distinctas abinuicem in proprijs naturis: sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Si enim in Deo oporteret esse maximam compositionem sed habet eas indistinctè vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquualet omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce solis habes, qua sola sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates, propterea à Philosopho & Comment. 5. Metaph. capitulo de perfecto, dicitur quòd Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersitatem perfectionum in se habens.

Quæstio XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distinctæ præter omne opus intellectus.

HIC QVÆRITVR An perfectiones existētes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absq; omni opere intellectus.

¶ In hac quæstione quinq; agenda sunt. primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò recitabitur opinio Scot. cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quartò impugnabitur opinio Scot. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

Perfectio simpliciter quid sit.

QVO Ad primum scito primò perfectionem esse duplicem: quædam est perfectio simpliciter: & quædam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa, quæ in suo proprio, ac formali cōceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione, vt sapientia, bonitas, & similia. Perfectio verò in hoc vel illo est quæ in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam, vt humanitas, æquitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquā imperfectionē in conceptu communi sibi & alijs, aut materiali, non derogat suæ perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatem scilicet aut dependentiam, &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur, quin perfectio simpliciter sit. Dixi dici, perfectionem propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

Scot. 1. dist. 8. q. 3. pro totum.

¶ Scito secundò, quòd perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vndo modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas, albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse autem in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in sole. Poteris autem comprehendere multùm distare inter hos modos essēdi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quòd ea quæ primo modo insunt, intrinsecè denominant suppositum tale. Ea autem quæ secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, vt patet in sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

In quo sit difficultas.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno modo in suis proprijs naturis distinctas & limitatas: sicut in homine est esse intelligere & velle, &c. Alio modo contingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in solis luce sunt virtus calefactiua, & desiccatiua, & alia huiusmodi. Nec parum distant isti duo modi inter se. Longè nanq; excellentius est esse in aliquo secundo modo, vt in exemplo dato apparet. Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quàm in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantùm (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in proprijs naturis limitatæ, sed vt in re superioris ordinis realiter indistincta & illimitatæ: ideo vertitur in dubium, an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absq; omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

Scot. 1. dist. 8. q. 3. opinatur totum.

QVO Ad secundum Scot. in primo sent. dist. inc. 8. q. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem ex natura rei quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quòd absque omni intellectus operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantùm, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶ Arguit

Prima ratio.

¶ Arguit ergo primò sic Sapiētia & bonitas absolutè distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapiētia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedēs est euidens. Consequentia aūt probatur: quia infinitas nō variat rationē formalē eius, cui additur. In quocunq; enim gradu perfectionis suę latitudinis intelligatur, effectio aliqua semper retinet eādē rationē formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapiētiæ & sapientiæ infinitæ est eadē ratio formalis. & ratio formalis sapiētię distinguitur ex natura rei à ratione formali bonitatis: necessariò sequitur ꝙ ratio formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationē formalem bonitatis.

Secunda.

¶ Præterea, Distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem. ergo, etc. probatur Minor: quia si nulla distinctio eorum præcederet, non magis distingueretur intellectione, vt intellectio est, quàm ea, vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

Tertia.

¶ Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinę intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis nō potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

Quarta.

¶ Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

Quinta.

¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma: Consequens est contra re: cōsequentia autem probatur: quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea.

Sexta.

¶ Præterea, inter perfectiones diuinas est ordo demonstratiuus: quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim quòd sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secundum Augustinum. 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter? Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei.

Cap. 3.

Septima.

¶ Præterea, Ad complementum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem non depender ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarū fundat distinctionem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & non ex intellectus operatione, etc. Hæc de secundo.

Conclvsio.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, distinguuntur, virtualiter tamen sine fundamentaliter: in eodem verò vt terminat actum intellectus, distinguuntur ratione, sed actualiter.

QVO AD Tertium præmissa Trinitate personarum declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiam primæ propositionis sciendum est, quòd aliud est iudiciū de rationibus formalibus rerum in proprijs naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earundē in re aliqua superioris ordinis formaliter existētibus. Res enim in proprijs naturis ideo seclusō omni opere intellectus distinguūtur formaliter: quia se mutuò non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis vnius nō est alterius: quia quælibet earum ita est ipsa, quòd non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in proprijs naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium, quòd non desiccandi & econuerso. Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna; simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: sicque distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cùm desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio scilicet illa, qua quælibet earum ita est ipsa, quòd non altera: neutra nanque earum, cùm sunt taliter vnitæ, est magis ipsa quàm alia. Verbi gratia, prosequendo exemplum datum, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indistinctè formaliter sunt: ita quòd assignata completa solaris lucis diffinitione, non sit opus vltra earum quærere diffinitiones. Completa enim diffinitione solaris lucis, seam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctè in seipsa præaccipit, cum declaret propter adæquationem, quæ debet esse inter diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & desiccatiuam manifestat, quandoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quàm sit lux & virtus desiccatiua, & econuerso. Cùm autem secundum Dionysium quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationē eleuatæ: consequens est, vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctè formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, quàm bonitas & veritas & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse, quàm sapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est daretur, in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adæquaret: vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, vnicam tantùm rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunque formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei, non distinguūtur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ seclusō omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari, quàm perfectiones simpliciter in Deo: sed ille adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersarijs conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

Secunda ratio.

¶ Secūdo principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo, Maior habetur ex 10. Me. tex. cō. 24. Minor probatur inductione, quòd enim ibi non sit oppositio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo quòd patet, quòd vtriusq; oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quod sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quòd autem non sit oppositio inter eas cōtrarie, patet ex eo, quòd alterum comtrariorum semper est defectuum 10. Metaphy. tex. cō. 16. Quòd verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quòd ex hoc sequi videtur, quòd in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantùm, puta deitas: verissimum enim est, quòd Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in alijs perfectiones omnes.

T.c. 24.

T.c. 16.

Ca. 1. q. 2. conclusione prima.

¶ Ad euidentiā tam secundæ, quàm tertiæ propositionis nota, quòd (vt in quadam quæstione suprà diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deū dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in proprijs naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, cùm nihil aliud sint, quàm ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autē, quòd Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum necessē est Deū ipsum omnium earum correlatiū intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum, sicque distinctionē in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatem conceptuū formalium, quibus obijcitur, & propter pluralitatem relationum rationis quibus refertur, seu referri intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in esse naturali, quàm in esse intentionali. Ex eo autem quòd in Deo, seclusō omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicunque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptū vnum diuinæ adæquatum perfectioni, Vnde pro secunda propositione argue sic. Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinctas rationes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, seclusō omni opere intellectus. Deus gloriosus est homini: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio.

Probatur secunda propositio.

Contra arg. pri.

QVO ad Quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequētia tenet: & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa, quę fit per ea quæ sunt extra intima rei distinctio formalis ex natura rei est per maximè intima rei: distinctio autē realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. di. 2. dicēte ꝙ distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distin-

t. d. 2. q. 4.

In solutione.1. q.ibi proposit circa med. Secundo. Sco.1.d.8 q.3.primæ principale.

ctio autem realis sit per ea quæ insunt pòst. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maximè intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximũ necessariò sequitur ad maximũ, &c.

¶ Secundò arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisissima, sunt formaliter infinitæ: Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Sco.in 1.senten.distinctio. 8. quæst.3 in responsione ad argumentum principale. Consequentia probatur supponendo secundum duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedẽs, scilicet de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudi ẽ: tunc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non: quia nullũ prius includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina, puta sapientia, est prior infinitate illa quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapiẽtia diuina precisè & formaliter sumpta est ita infinita quòd ad nullã entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata, oportet quòd infrà suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & quòd nullam à ratione sua perfectionẽ formaliter excludat: & consequenter, quòd à nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim quòd ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coartata formaliter infrà entis ponitur latitudinem: quod ad oppositum antecedentis sic intellecti, ponitur enim ralem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnem. Verbi gratia, ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit quam enti sapientia addit: ita quòd non eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

Tertiò.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo, inter eas est realis ratio. Tenet cõsequẽtia, quia distinctio illa cùm si relatio existens in rerum natura necesse est quòd sit realis: sicut non quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicen. dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

3.me.c.10 no.optime duplex infinita.

QVO ad quintum pro responsione ad primũ & destructionem Scoti fundamenti nota, quòd aliquid esse infinitũ contingit dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem: alio modo, secundum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum quòd ens seu simpliciter, quòd nullis infrà totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnem habet perfectionem essendi. Exemplum in quantitate molis: Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intensiuè esset infinita secundum propriam rationem, esset enim infinita albedo: non tamẽ esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert quaquis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei illius latitudinem sunt rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exẽplis datis. Secunda autẽ infinitas quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente posibilis: & nõ magis sit ipsa, quã quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem & formalem limitationem, qua ab alijs formaliter ex natura rei absolutè sumpta distinguebatur, eã comitari non finit.

¶ Ad propositum ergo descendendo dico, quòd licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longè altior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnẽ perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnam esse simplicem rationem formalem.

Optimè solutur Abillen Scoti.

¶ Ad argumentum, sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendendo æquiuocationem infinitatis: quoniam, vt dictum est, infinitas prima est illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attẽditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secunda. Vnde si perfectiones diuinæ non essent infinitæ nisi prima infinitate, argumentum concluderet: quia habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, quòd fortè infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secundam: Sufficit enim quòd ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones cõmunissimas, putasse bonitatẽ, & similes: &c. vtranque infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam propterea quod propria latitudine careãt. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniam si vtranque infinitatem habent, quòd alibi discutiendum est, distinctione suprà dicta opus est. Si autẽ secundã tantùm absque distinctione aliqua negandũ est esse, & esse infinitũ habere omnino eandem rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad secundum.

¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunque negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, quòd aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur, Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verum: sed tunc negato Minorem subsumendam, scilicet sed intellectio & natura sunt indistinctè fundamẽtaliter ante omnem actũ intellectus, habẽt enim distinctionẽ rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

Ad tertium.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionẽ rationis actualiter, causari per actum intellectus diuini non sit à Philosophia alienum.

Ad quartum.

¶ Ad quartum negatur cõsequentia. Sufficit enim quòd obiecta intellectus & volũtas prædestinguatur fundamẽtaliter: nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tunc distinguuntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

Ad quintum.

¶ Ad quintum negatur consequentia, Synonymeitas enim cùm sit passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis formalis rei secundum se, sed penes identitatem conceptus formalis seu mentalis: voces enim sunt notæ earũ quæ sunt in anima passionum: vnde cum veritas & bonitas Dei habeat diuersos cõceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationẽ ergo dicitur, quòd licet significent eandem rem formaliter secundũ se, & solum illã vt rem significatam: tamen significant etiã distinctè conceptus mentales, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymeitatem, vt dictum est.

Ad sextum.

¶ Ad sextum dicitur, quòd ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt concepimus, formamus autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio nõ prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non habet. Et ideo demonstrationes prędicationesque formales & identicas facimus: negamúsque de Deo sub vno concepto quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt possunt, excelsa Dei humano more resonãtes simplicissimam illam rationem formalem. Omne quod in Deo est formaliter cõplectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere, tradereq; potentes, & nõ propter distinctionem, quę ibi sit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est nisi fundamentalis nõ excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantùm distinctas saluatur.

Ad septimum.

¶ Ad septimum dicitur, quòd quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tãtùm: quia alterum contradictoriũ est formaliter negatio, quæ nõ est nisi per op⁹ intellectus: ideo sufficit pro tũc inquiri distinctionẽ rationis fundamẽtaliter. quod cõcedimus: nec aliud exigitur, vt patet per se.

Ad octauum.

¶ Ad vltimum dicitur, quòd emanationes distinguuntur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earum fundamentum sit distinctio intellectus & voluntatis: non tamen distinctionis realis earum: non enim ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera à voluntate: sed quia habent realem oppositionem relatiuam (vt Boëtius tradit.) Falsum ergo assumitur, quòd scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & voluntatem: sicut etiã ipsę processiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rationis virtualiter tantùm ante omne opus intellectus: ita quòd absque reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei quàm intellectus & volũtas.

De trinit. te.c.12.

Alia solutio brevis & optima.

¶ Potest autẽ breuius ad hoc et similia argumẽta dici, quòd in diuinis est ante omnẽ actũ intellectus distinctio formalis nõ formaliter, sed virtualiter, id est, eminenter cõtenta hoc modo: quia quodlibet diuinũ propria exequitur, ac si esset distinctũ formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & nõ vult: & volũtas ita vult, & nõ intelligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatẽ: & sic de alijs. Fundatur autem talis modus habẽdi distinctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter: & sufficit ad omnia saluanda, quæ per distictionem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquialet.

T.c.24.et 26.

Substãtiarũ intellectualiũ esse est ab esse tia: et nulla in eis est materia. ea earum es-

Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quam essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum, sed receptum: ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum, quod

Essentiũ, essentia autẽ infinita est: quo ordine tantum vltima secundũ numerũ multiplicabilis est. Lin.c.5.

quod à superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ nõ limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus substantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictũ est, nisi in ani⁹ humana propter corpus, cui vnitur.

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentijs substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur, quatior propositiones colligit. Prima est, In substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta. Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis omissis) tertiam explanat ratione & autoritate.

Actus finit potentiam: potẽtia finitus actum.

AD RATIONIS Autem euidentiam est notandum, quòd actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum, quem recipit, diuersimodè tamẽ: quod enim est in potentia, non est determinatũ: sed determinabile per actum, ad quem est in potentia: cùm autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: & consequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectũ. Cùm verò receptus est in hoc iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud, est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas, altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potẽtiæ imperfectionẽ sonat, cùm sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autẽ actus perfectionem maximã dicit, cùm sit per carentiam potẽtię actum finientis. In cuius signũ formæ secundũ rem non receptæ in aliquo longè perfectiores sunt formis receptis, vt patet. Cùm ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequens est quòd sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cùm sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, quòd sit infinita infinitate se tenente ex parte actus non est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipiẽtis, sicut sunt formæ rerum materialium.

Probatur tertia propositio.

¶ His præmissis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam: intelligentiæ sunt huiusmodi, ergo. Et nota quòd in ratione hac semo est semper tam de finitate, quàm de infinitate se tenẽte ex parte actus tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potentiæ, earum essentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis est determinata per actum essendi.

¶ Confirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius, quia esse earum, quòd est supremum in eis, est receptum: essentia verò, quòd infimum est, non est recepta: & quia essentia earum vt respicit id quòd est supra se formaliter, ipsum scilicet actum essendi, & finita, recipiendo ipsum, vt autem respicit id quod est infra se materiam scilicet est infinita, vt potè non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorum supradictorum intelligẽtiam, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd si esse ideo est infinitum simpliciter, vt suprà diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quàm compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quòd est ridiculum, vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶ Scito igitur positionẽ hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi secundum suum ordinem receptibilis in alio, propter composita & materiam, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sicut non quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet proprium receptiuum (vt habetur in secundo de Anima textu Cõ. 24. & 26.) ita non ex qualibet receptione sequitur quęlibet finita sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita, scilicet finitati: quàm (si recepta esset) res illa cõtraheret. Verbi gratia, albedo, cùm sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita, non quacunque infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quam in subiecto habet. In proposito ergo tam esse quàm forma secundum suum ordinem receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptinum enim proprium ipsius esse, est quidditas seu suppositum, formę verò est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt suprà ostendimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiam à finitate esse per essentiam: licet conueniant in hoc, quòd vtraque est per modũ, quo actus finitur per potentiam: & similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatẽ, quã forma sortitur ex hoc, quòd est irrecepta in materia: & infinitatem, quam esse sortitur ex hoc, quòd in quidditate nulla est receptum. Forma nanq; ex hoc, quòd recepta in materia infrà ipsam clauditur, amplitudinem suam, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit, & ideo ex hoc, quòd separata à materia est, non aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatem coartata eius terminis caret. Esse aũt, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irreceptum ponatur ad nullum genus definitum erit: & consequẽter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

¶ Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quòd nõ dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem secundum suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodè. ex primo enim patet, quòd substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet, ex secundo verò, quòd essentia intelligentiæ, quæ clauditur in ordine formæ cùm sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed non simpliciter, &c. & quòd esse diuinum quòd sub ipsius esse ordine concluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

HABES & hinc vnde Scotistarum & Scoti, eorum iudicio, peccatum deprehendas in 1. Sentẽt. dist. 2. qua st. 2. vbi ab eis imponitur S. Thom. ratio vltimo ibi inducta ad concludẽdam Dei infinitatem quæ est talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat, & quòd minitas Dei altiores negat terminos secundum S. Thomam.

¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatũ. Primum est, quòd ratio prædicta ad concludẽdam infinitatẽ simpliciter assumpta à nobis dicitur: cùm apud nos non concludat nisi infinitatẽ secundum quid. Secundum est, quòd ratio prædicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quam finiatur per materiam: sicut illud tertij Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitum ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error: quia cùm dicitur, Forma finitur per materiã, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictæ: non enim forma secundum se est talis modo finita: cùm secundum se sit indeterminata ad hanc, vel illam materiam: & ideo benè sequitur, ergo forma, quę non est nata recidi in materia, est infinita secũdum quid. Si enim affirmatio est causa præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus 3. Phys. quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter & præcisè. Tertium est, quod inficiari conatur aliud supradictum: scilicet quòd essentia intelligentię est finita superius per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius, apud vos: ergo essẽtia intelligẽtia in primo signo naturæ videtur infinita intensiuè: & consequenter nõ finibilis per esse in secundo signo.

T.c.3 ti

vbi suprà

1. Post. T.c.30 6

c.5.q.9.

Probatur quarto.

¶ Ad hoc quidem dicitur, quòd licet esse sit posterius essẽtia ordine generationis & accidens eius, id est extra conceptum formalem: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quòd est receptiua ipsius esse, & nõ est ipsum suũ esse, &c. sicut enim per hoc, quòd essentia est ipsum esse est infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita p hoc quòd essentia non est suũ esse, nõ est infinita simpliciter iuxta maximã illã. Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essẽtia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet non in omni priori habeat illud: sequitur, quòd sit simpliciter finita per suum esse. id est, per hoc non est suum esse, sed illa actuabilis, vel actuata est, &c. Sic enim intelligitur, cùm dicitur quòd essentia intelligẽtiæ finitum per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquatur. Quo ad secundã verò, quòd, scilicet anima intellectiua, quæ est vltima inter substãtias intellectuales sit multiplicata numeraliter, eget magna consideratione. In textu autem assignatur pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, quòd dat ei esse formaliter, necessariò multiplicatur secundum multiplicationem illius: alioquin plura corpora haberent idem esse numero: ab vno enim forma nõ prouenit nisi vnũ numero esse substantiale, & merito ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cùm non sit formalis, oportet quòd sit secundum quantitatem (vt suprà declaratum fuit) secundum quantitatem aũt esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius animo ad corpus numeraliter multiplicatum.

c.3.q.52 c.5.q.9. Animæ humanæ cum ex occasione multiplicẽtur ad corporũ multiplicationẽ permanent, destructis corporibus

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatũ, nisi in corpore cuius est actus: nõ tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cùm habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatũ, ex hoc quòd facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatũ, & ideo dicit

Auicen-

Auicenna, quòd indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quãtum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶ Hic obiectio quędam contra quartam propositionem excluditur, quæ talis est, Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, nó remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non possunt remanere multæ animæ humanę destructis corporibus, &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est: ergo altera præmissarum, non Maior, vt probatur: ergo Minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, quòd remota causa, remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporum, remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: scilicet cum dependentia à materia, & sine dependentia ab illa: & primæ quidem destruuntur destructis corporibus, secundę verò remanent, eo quòd non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, quòd idem est iudicium de esse & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiam: ita s. quòd cuius esse à materia nó dependet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam vnitas, quàm pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

2. de ge. animalium cap. 3.

NOTA Secundò, quòd formæ sunt in triplici differentia Quędam fiunt in materia, & educuntur de potentia materiæ, vt formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ: vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ vt formæ separatę à materia intelligentiæ scilicet. Nõ potest autem dari quartum genus earum, quæ ædcuntur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

ca. 5. q̃. 9. conuenium. inter se. T. ca. 24. & 26.

¶ Et illæ quidem, quæ nec educuntur de potentia materię nec fiunt in ea, omnino independentes & separatę sunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt suprà probatum fuit. Primę verò & secundæ, quia cõueniunt in hoc, quòd fiunt in materia, habẽt & hoc commune, quòd oportet vtrasq; esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materijs, in quibus fiũt: proprios enim actus oportet in proprijs fieri materijs, vt dicitur 2. de Anima tex. com. 24. & 26. Forma nãq; leonis debet esse cõmensurata corpori leonino, ita quòd nõ equino: & huius leonis forma oportet quòd sit commensurata huic corpori leonino, ita quòd nõ illi, &c. Et ex hoc cõsequenter cõueniunt ita in hoc, quòd vtrasq; oportet simul multiplicari in proprijs corporibus. Quæcunq; ẽm oportet esse inuicẽ coaptata & proportionata simul, recipiũt multitudinem & vnitatem, vt patet in discurrendo in singulis semper enim multiplicationem formatũ in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illam et specie, & econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materijs, vel diuersæ materiæ sub vna forma, quorum vtrunq; est impossibile. Ex eo verò quòd primę formę educuntur de potentia materiæ, & nó secundæ, differunt inter se in hoc quòd primę habent esse dependens à materia, sicut à causa materiali earum esse causante & sustẽtante. Secundæ autem habent esse excedẽs totã materiæ capacitatem & independens ab ea, vtpote non causatę ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundò, quòd primarum tam vnitas, quàm multitudo à materia dependens est, sicut & esse; & ideo sicut destructis corporibus ipse destruuntur: ita vnitas & pluralitas earum. Secundarum verò tam vnitas, quã multitudo indepẽdens est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita vnitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intẽdit S. Tho. dicẽs diuiduationem animę, id est vnitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore depẽdere. Dependet enim hoc modo: quia sit in corpore, non autem ita, quòd educatur de potentia corporalis materię: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat esse absolutum, id est independens à corpore, corrupto corpore, absq; illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationem animæ ex corpore in sui initio dependere: non autẽ in fine, quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto est post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

Differunt inter se.

De indiuiduatione animæ intellectiuæ

QVAESTIO XIII.

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuæ, per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Sco. in secũdo sen. dist. 3. quæst. vlt. & in quo. lib. q. 2. sequens positionem suam de hecceitatibus tenet animam, *n. Scot. di. 2. 3. q. 7. in ca. 9.* sua propria hecceitate, indiuiduari: arguitque sic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectum, eo primo est hoc: sed anima sicut & quælibet entitas præcipue absoluta se- *quolib. 3. q. 2. parum post principium.* ipsa primò est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primò est hæc. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, quòd res seipsa primò recedit à non esse.

¶ Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiã est specificata per te: animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter, seu non per materiam. ergo distinguuntur specificè. conclusio est falsa, ergo altera præmissa: non Minor. quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia. ergo Maior: quæ est fundamentum positionis tuæ. Quòd si dicas, quòd animæ habent inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguuntur: contrà, Anima prius natura est terminus creationis, qui vt talis formaliter est hoc, quàm vniatur materiæ. ergo prius natura anima est hæc, quàm vniatur materiæ. ergo anima indiuiduatur, & non per vnionem ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 5. Meta. tex. com. 16. de anima non solum secundum essentiam, sed etiam secundum existentiam potest esse sine vnione ad materiam, non autem absque hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quàm sit in materia.

Prima ratio. *Secunda ratio.* *T. ca. 16.*

¶ Si dicatur quòd anima non est hæc per actualem vnionem seu existentiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: contra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, etc. vt arguatur sic, Quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei. non conuenit per se huic, secundum id quòd commune est illis: vel saltem præexigit eorum necessariò distinctionem, scilicet huius ab illo: sed hæc aptitudo conuenit huic animę, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, nõ est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non potest esse indiuiduatiuum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, vt ad terminum, quod est falsum. Pro secunda quoque parte probatur, quia quod necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem, & non econtrà. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac re sentiunt.

NOS autẽ peripatetica fundamenta sequentes, animã indiuiduari commẽsuratione substantiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animam, & illã distingui cõmẽsurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes autẽ huius, suprà adductæ fuerũt, cùm deductũ fuit distinctionẽ numeralẽ non nisi à quantitate originari posse. Vnde nũc sufficiet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. Commensuratio dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione commensurationis: alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo cõmensuratio est res respectiua essentialiter: & in genere relationis: secũdo modõ est res absoluta, & de prædicamento rei commensuratæ: est enim idem essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de indeclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, et similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur.

ca. 3. q. 5. c. 5. q. 9. Quomodo commẽsuratio indiuiduet animam intellectiuã.

¶ Absolutũ quoq; ꝓ nũc sumitur dupliciter. Vno modo à termino: & sic dicimus substãtiã, quãtitatem & qualitatem esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ prædicamẽtorũ accidẽtũ est absolutũ: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cũ ergo dicitur, quòd animæ suis cõmẽsurationibus indiuiduantur, intelligẽdũ est cõmẽsurationibus substantialibus, quæ sunt res absolutæ à terminis: & si nõ à receptiuis, & nõ cõmensurationibus, quæ sunt relationes, etc. Sicut nãq; de essentia aĩæ in cõmuni est, ꝙ essentialiter sit ꝓportionata corpori philosophico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia animæ humanæ est, cõmensurari corpori humano: est nãq; ita perfectiua corporis humani, quòd non bouini: sic quoq; de essentia huius aĩæ est cõmensuratio ad hoc corpus. & sic cõmẽsuratio ad corpus humanũ nõ sequitur animã iam humanã, sed constituit ipsam humanã. Per hoc enim primò differt anima hominis ab anima bouis: quia illa est proprius actus corporis humani, ista verò bouini. Cõstat aũt, ꝙ idẽ est esse actũ propriũ corporis humani, & esse substantialẽ substãtialiter cõmẽsuratã perfectionẽ eius, Ita substãtialis cõmẽsuratio huius animæ ad hoc corpus, nõ sequitur animã hãc, sed cõstituit ipsam hãc, est enim hæc aĩa substãtialiter proprius actus huius corporis: vnde hæc anima ab illo primò differt: quia illa est proprius actus huius corporis, illa verò proprius actus alterius. & hoc est quod S. Tho. in 2. cõ. Gen. c. 81. tradit, & in quæstionibus de anima, & vbicũq; de hac re loquitur. Est autẽ cõue-

1. dist. 2. q. 1. ca. 6.

2. contra Gc. ca. 81.

niens

f. 3. ad 15. contra Ge. capit. 74. et 79. 1. 3. de ueri. anima.

niens propositio ista principijs Arist. docet enim in primo libro de Partibus animalium, quòd propriæ differentiæ alicuius diuisi debẽt esse per se distinguentes illud in eo quòd tale. verbi gratia, propriæ differentiæ animalis non debent esse album & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, quòd animal. Stant enim idẽtitas animalis, cum illarum diuersitate: nec debent esse naugatiuum & volatiuum: quia non diuersificant hæc per se naturam sensitiuam, sed debent esse tale sensitiuum vel tale. animal enim in eo, quòd animal, cum sensitiuo constet, non diuersificatur per se nisi per differentias sentiẽdi. Vnde cum anima in eo quòd talis essentialiter sit actus corporis philosophici proprijs differentijs diuiditur per hoc, quòd actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, puta humani proprijs differentijs diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ cõmẽsurationibus substantialibus non absolutis a receptiuis: sicut & ipsæ animę essentialiter sunt nõ absolutæ à perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotistæ) quibus dum non considerant proprias rerum naturas & res suis cõceptibus adæquare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandẽ proferant sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secundo Cœli text. com. 80. quòd quærunt vsque quo non habeant contradicere sibiipsis.

HIS Visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

ad primum.

¶ Ad primum dicitur, quòd falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectũ & causam sit hæc, nõ tamẽ eodẽ primò est, & hæc. Est ẽm ipso esse primò: Hæc aũt hecceitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitãtur, quæ nõ eodẽ principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectũ & causam est, & est dependẽs, nõ tamẽ eodẽ primò est & dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non sese ipsa primò, sed per existentiã actualẽ distinctam realiter à se extrà nihil ponitur, vt suprà declaratum fuit, etc.

5. p. 4. ad secundum. Distinctio formalis non sit. Distinctio formarum pro sit.

¶ Ad secundum negatur Minor. Duæ enim animæ humanę separatæ non distinguuntur formaliter, seu per materiam: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud, omnis distinctio formarum. Distinctio enim formalis, cũ sit illa, quæ ex principijs diffinitiuis constat, specifica est: Quæcunque enim habẽt diuersas diffinitiones specie differunt, cũ saltem differentias vltimas habeant non easdẽ, quarũ diuersitas sufficit ad diuersitatem specificã: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habent siquidẽ eandẽ diffinitionẽ. Distinctio autem formarum cùm sit, vndecunque inter formas diuisio accidat in duabus animabꝰ separat, id est, inuenitur ex hoc quòd diuersis corporibꝰ coaptatæ sunt. Vnde nõ est similis ratio de eis & de alijs substantijs separatis, quæ corporibus vnibiles non sunt. Et ic respõsio ibi data est bona si sanè intelligatur modo scilicet expositio, quòd animæ aniclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

¶ Ad id quod primò obijcitur, contrà dicitur quòd nõ cõcludit intentum. Concludit enim, ergo anima prius natura est hæc quã habeat actualem vnionẽ ad corpus: cùm debeat concludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quàm prius natura debere animæ quàm ipsam actualẽ vnionem, patet ex eo quòd omnia hic per se terminat creationem, & non anima hoc existẽs: & ex eo ꝙ inesse præsupponit esse: esse autẽ particulari tam immediatior est, quã inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, cùm grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinum substantialẽ seu commensurationẽ formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter, id est, tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura inest rei ratio formalis quàm conditio, sine qua non, ideo, etc.

l. 45.

¶ Ad argumẽtũ contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit: enim hoc falsum, s. quòd natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumẽti ibi formati pro secũda parte disiunctiuæ est falsa, s. quòd quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quòd non præexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod cõuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quòd præexigat illarum specierum distinctionẽ: sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat leoni, & irrationale cõuenit leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale nõ præexigũt distinctionẽ hominis & leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed hæccheitas animæ Sortis cõuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæccheitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Sco. vim argumenti sui.

¶ Ad confirmationẽ cũ dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se, dico quòd ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed non vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quòd potest intelligi non ad aliud, vt ad terminum. non autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non à subiecto.

¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet quòd ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primò, licet potentiam ad actum secundum. Probationis verò, vtraq; propositio est falsa: & Maior quidẽ, scilicet quod ne essariò exigit aliquid nõ existẽs, ipsum est nõ existens in actu: quælibet enim potẽtia actiua in actu primo tantùm exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existẽs in actu. Minor verò, quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus, sed cõpositio ex contrarijs est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali vnione.

T. ca. 52. & 93.

¶ Dico secundò, quòd æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo suprà posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiuè ad receptum, &c.

Intelligentiæ sunt in prædicamẽto, quamquam illæ differentiæ lateant.

Et quia in istis substantijs quidditas nõ est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in prædicamẽto, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differẽtia, quãtis earum differentiæ propriè nobis occultæ sint. In rebus enim sensibilibus etiã ipsæ differentiæ essentiales nobis ignotæ sunt: vnde significãtur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Tho. quomodo quidditates substãtiarum separatarũ se habeant ad intẽtiones logicas, s. genus, speciem, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit excludẽdo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionẽ talẽ, Intelligentię sunt in prædicamẽto: probatq; eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamẽto, intelligẽtię sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor suprà probata est. Maior verò probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatũ esse habet, ad aliquod genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatũ habet? omne aut ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatũ, vt suprà declaratum fuit: ergo omne tale est in prædicamẽto. Ex quo corolariè cõcluditur, quòd habẽt genus, speciẽ, & differentiã. Addit aũt, quãuis occultę sint nobis earũ differẽtię: & vt respõderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat ẽm scire de eis quæstionẽ an est, & ignorare quę stionẽ quid est: nouimus inquã differẽtiã esse in illis, sed quæ sint illæ, latet: latent autem intelligẽtiarum differẽtiæ secundum se: quia commune est omnibus substantijs habere occultas differẽtias proprias secundum se: & in hoc cõueniunt cum substantijs inferioribus: latent secũdum accidentales proprietates, quæ sunt earum passiones, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus noctuæ ad lumen solis, & in hoc differunt à sensibilibus substantijs, quarum propriæ differẽtiæ nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causæ nominibus suorũ effectuum. vnde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentiæ quo ad quid sunt, &c.

1. Meta. tex. c. 14.

Differt cognitio quid ditatis à cognitione quidditatiua.

QVAESTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita, &c.

¶ In hac q. septem agenda sunt: primò declarabo titulum & intẽtionem quæstionis, secundò adducetur opinio Auerroys: tertiò impugnabitur: quartò respondebitur suis rationibus: quintò declarabitur opinio S. Thom. sextò adducentur: rationes Ioannis de Gandauo contra S. Tho. septimò eis satisfiet, &c.

QVO AD Primum nota, quòd aliud est cognoscere quidditatem seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditativa, seu cognoscere quidditativè. Cognoscit ẽm leonis quidditatẽ quicunq; nouit aliquod eius prædicatũ essentiale. Cognoscit aũt quidditative non nisi ille, qui omnia prædicata quidditativa vsq; ad vltimã differentiã nouit, &c. Cum aũt cognoscamus intelligẽtias esse substãtias, & esse intellectuales, &c. liquet quòd earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubium non vertitur, sed quæstio est, an quidditativè cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsque ad vltimas earum differentias: & licet hæc quæstio habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, com. 36, quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, & Scot. opinio in conclusione nõ

discre-

discrepat, vt patet in primo senten. dist. in. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hæc de primo.

Puta Alexandri, Alpharabij Auer. pace & the. 3. co. pri. di. 3. q. 3. in soluti ne dubij ibidē, motiū q. circa medium.

QVO ad secundum Auer. in 3. de Anima. com. 36. suppositā fictione sua in com. 5. opinatur, q̄ intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectis speculativis, ac per hoc conti- nuatus intellectui agenti, vt formæ per illum intelliget substantias separatas: & consequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma sicut modo est intellectus possibilis: ita quòd sicut modo per intellectum possibilē intelligimus materialia, ita tunc per intellectū agentem intelligimus substantias separatas.

¶ Probat autem rationē suam duabus rationibus. Prima ratio sumitur supra duas propositiones. Quarum prima est, Intellectus, & prima intellecta speculativa se habent sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa, quorum est vnamet operatio, ita quòd operatio vnius communicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia: sed intellectus agentes & primorum intellectorum speculativorum est vnamet operatio: ita quòd operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, communicatur primis intellectis speculativis, ergo intellectus agēs & prima intellecta speculativa se habent sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia. Pater Minor, quia intellectus in habitu potēt non solum intelligere, sed facere cōclusiones intellectuas in potentia intellectas in actu, vtrunq; enim experimur in nostra esse potestate scilicet intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediatibus primis intellectis: quæ solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notanter dicitur (ita q̄ propria operatio vni communicetur alteri quia plures trahentes nauem, ad eandem operationē concurrunt, nō tamē sic ut materia & forma, nec sicut agens & instrumentū: propterea quia alter alterius propriā operationē non sortitur. Clarum est autē, q̄ communicans operationē suam alteri concurrendo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentū, quemadmodū carpentarius sedis factionē ferræ communicat: vel sicut forma ad materiā, sicut calor calefactionē aquæ calidæ communicat. Et licet vtraque pars desuncti concluſi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Commentator secundā partem declarat, scilicet quòd prima intellecta speculativa & intellectus agens se habeant vt materia & forma: & hoc facit declarando, quòd intellectus agēs, & non solum prima, sed anima intellecta speculativa se habent sicut forma & materia. Manifestat autem hoc sic. Quòdcunq; est aliquod receptivum aliquorum duorum ordinū inter se habentiū, id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id verò quod est imperfectius, & minus formale habet rationem materiæ: sed intellectus possibilis est receptivus intellectorum speculativorum, & intellectus agentis ordinem inter se habentium: ita quòd intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculativis: ergo intellectus agens & intellecta speculativa se habēt sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinē inter se habentium: quia aliter propositio nō esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis quarum neutra est alterius forma. Cùm enim ordinata sunt necessariò verifica propositio, vt patet, cū aër recipit colorē & lumē. Minor patet ex eo quòd intellectū recipitur in intelligēte. Intellect⁹ autē possibilis intelligit, & intellectū agētem & intellecta speculativa, &c. & sic patet prima propositio.

2 propositio Auer. ibidē circa parum ante finem.

¶ Secūda, propositio est Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quādoq; recipit intellecta speculativa & intellectum agentē in potentia tatnm: quādoq; partim in actu, & partim in potentia, quādoq; totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculativa est clarissima intellectus nāq; infantis est in pura potētia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictū: postmodū verò recipit primorū principiorū notitiā: deinde multarū cōclusionū successiue acquirit notitiā: & sic secūdū aliquid est in actu, puta secundū principia & secūdū aliquid in potentia, puta secūdū cōclusiones, & postremò acquisitis omnib⁹ cōclusionibus & totaliter, & secundū omnia in actu tā principia, quā cōclusiones. His si coniūxeris primā propositionē, illucesset tibi hęc secunda propositio, quo ad secundā partē. Si em intellectus agēs est forma intellectorū speculativorū, eadē erit proportio couiunctionis ad intellectum agentem, quæ est inter intellectum possibilem & intellecta speculativa quo ad hoc, quòd sit totaliter vni totaliter & reliquo coniunctus erit: & si partialiter vni, partialiter & reliquo coniunctus erit.

Formatur tio prima Auer.

¶ His præmissis formatur prima Auer. ratio sic. Omne quod mouetur ap acquisitionē alicuius vt formæ: illa perfectē acquisita, potest operari operatione propria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionē intellectus agētis, vt formæ: ergo illo acquisito, pōt operari operatione propria illius. Set operatio propria intellectus agētis est intelligere substantias separatas quidditatiuē, ergo intellectus possibilis poterit per illū intelligere substātias separatas: & cū intellectus possibilis operatio noua nos denominet, cōsequēter nos per intellectū agentē intelligimus, substātias separatas &c. Maior patet exemplariter, cùm aqua mouetur à forma caloris, acquisitō illo potestcalefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, Quādocunq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formam ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculativa, & intellectū agentem: quia quādoq; est in pura potentia, quādoq; partim in actu, & partim in potentia, ex secūda propositione ordinē inter se habētia: quia mediantibus intellectis speculativis recipitur intellectus agēs: & intellectus agens est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendū intellectū agentē vt formā. Secūdò probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionē intellectus agentis vt finis: ergo vt formę. Antecedēs patet ex eo, quòd ipse intellectus agens est efficiēs illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis enim à materia idem est efficiēs & finis motus: vt Com. 36. 12. Meta. habetur. Consequētia verò patet ex secundo Phy. tex. com. 70. vbi dicitur, quòd finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auerrois duodecimo Metaphysicorum in fine commen. 38.

Com 36. T. 170. Com. 38. 2. 18. prin. ibidem tex. Com. 12. contra gen. capit. 45. prīcipi media 1. q. 88. ar. 1. ad 1. q. 37. post mediam.

¶ Secunda ratio Auer ponitur secundo Meta. com. 1. Si intelligētiæ non essent à nobis cognoscibiles, natura otiose egisset: cōsequēs est falsum. Consequētia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectū: nō intellectū ab alio, sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu. Et quoniā hæc consequentia cū sua probatione denisibilis à S. Thom. iudicatur, propterea quòd frustra est quod nō potest cōsequi finē suū: & intelligentiarū finis nō est intelligi à nobis: dato enim quòd intelligi esset finis earū, sufficit earū intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: nō enim sequitur, ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo: sicut non valet, sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioannes de Gandauo in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens, quòd Commentator non supponit quòd finis substantiarum separatarum sit intelligi a nobis: sed supponitur quòd intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cū contineantur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentię sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere, naturaliter enim actuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuū quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodem illa consequentia: quia etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. A gunt enim prima intentione propter se: secundario autē propter alia, vt dicitur secūdo cœli, Com. 21. & ideo sequitur quòd intelligentiæ saltem quo ad finem secundarium essent frustra: & sic natura fecisset aliquid otiosē. Propterea, inquit, consequentia Com. est vna propositionibus per se notis: & non est dirisibilis. Potest adhuc tertiò deduci illa consequentia ex dictis Com. 3 de Anima. Cōmen. 36. vbi examinans rationem Themistij, dicit quòd si intellectus noster est immaterialis, consequentia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Arist. tertio de anima. tex. Commen. 7. dicentis, quòd intellectus excellenti intelligibili appræhenso vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quòd immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quòd intelligere possit substātias separatas. Vnde sic probatur consequentia. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo quòd si immaterialitas nō dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus, si positum in via specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

Com. 21. Com. 3. ante me. co. 3. fi. & 4. in prin. T. c. 7.

QVO AD Tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primò probatur, quòd talis continuatio posita non perducat intellectum possibilem, vt nobis appropriatum, ad intelligendas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculativorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiue, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculativorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Major probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculativa. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandocunque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet proportionem ad inferiora, ex hoc non cōtinuatur secundum quod habet proportionē ad superiora. Cōmittitur enim manifestè fallacia accidentis, ex vno aliud concludendo. Id ergo quod cōtinuatur intellectui agenti vt formæ intellectorum speculativorū, non ex hoc continuatur ei, vt contemplatiuo substantiarum immaterialiū. Minor verò ex Commentatoris dictis habetur, nullum alium modū ponentis in proposito, quo continuetur possibilis cum agente, nisi per intellecta speculativa: vnde dicit quòd cùm est in pura potentia ad intellecta speculativa, est & in pura potētia ad intellectū agentem: cùm verò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est etiā sicut respectu istius: & cùm fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculativa, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

ntelligeret quidditatiuè substantias separatas per intellectū sibi coniunctū: adhuc nos nō intelligeremus ipsas, 6. 18. circa medium con. 30. in prin. circa me dium.

¶ Secundò probatur, quòd posito, quòd talis cōtinuatio ad hoc perduceret intellectum possibilē, nunquā tamen nos ad hoc perduceret: & arguo sic, Id quod continuatur intellectui agenti, nō nisi vt coloratū lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratū visui: non potest denominari operans propria operatione luminis, vt visus seu intellectus agētis, aut possibilis, sed homo phantasians habet huiusmodi cōtinuationē cùm his intellectibus: ergo non potest denominari faciēs intellecta, & intelligēs substantias immateriales, quæ sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis. nō enim potest verè dici, quòd coloratū illuminet, aut videat. Minor autē patet ex tertio de Anima. tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudini datæ, quòd homo proprio actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum verò nō spiritualizat colores. Quoniam si fingamus coloratū in seipso non posse objici oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantùm in speculo, quòd propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tamen talē speculum obiectum lumini & visui non vere posset de nominari illuminans, neque videns, & hæc ratio apparet mihi demonstrativa: & aliàs, si Deus concesserit nobis vitam eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

cōsidera rtutē hu- nis rationis & videbis anū va contra er rē Auer- n. soluitur tiones uer. d primā. mediatē ypra.

QVO Ad quartum. Ad primam rationū Auerrois, dicitur q̄ Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, quòd intentum cōcludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nedū subiectū, sed etiam prædicatū hoc modo, Omne quòd mouetur ad acquirēdā aliquam formā, illa perfectē acquisita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter non cōcluderet. patet autem hāc esse falsam, ex eo quòd sufficit, quòd id quod acquisiuit aliquā formam participet aliquā operationē illius formæ: illam scilicet, quæ conuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auerroim facta, quia scilicet non oportet rem cōtinuatā formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora & superiora, ex hoc q̄ perfectè cōtinuatur ei secundū inferius quòd continuetur ei secundū superius, vnde ex hoc, q̄ intellect⁹ possibilis acquisiuit intellectū agentem, vt formā, licet sequatur, q̄ possit operari operatione intellectus agētis, vt est forma intellectorum speculativorum, quia vt sic acquiritur, scilicet formare intellecta in actu, & extēdere se ad omnia intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens vt factiuus: non tamē sequitur, quòd possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, vt contemplatiuus.

Tertio dē- tima. T. c. 7.

¶ Ad secundam ratione respondetur negata consequentia, & ad primam probationē dicitur, quòd cōmittitur fallacia cōsequentis a superiori ad suum inferius affirmitiuè: concesso enim q̄ intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continētur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne contentū sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile: eo quòd ens, licet sit obiectū adæquatū intellectui nostro extensiuè, nō tamen est adæquatum adæquatione mutua intensiuè: est dicere, quòd licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari vsque ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est, obiectum adæquatum intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, solam nanque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

Quòd cōtinuatio intellectus agentis non perducat intellectū possibilem ad cognitionē quidditatiuam substantiarū immaterialium. Positio, quòd intellectus possibilis.

¶ Ad secundum modum deducendi consequentiā similiter respondetur, licet enim detur. quòd intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

Similiter ad tertium modum dicitur, quòd licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quòd possit cognoscere eas quidditatiuè.

¶ Autoritas autē Arist. adducta, cùm rectè intelligitur, non obstat. Aduertendum est enim, sensum respectu excellentis sensibilis, duo sortiri, & q̄ scilicet nō perfectè cognoscit illud, & q̄ patitur passiōe corruptiua ab illo: intellectus autē respectu excellētis intelligibilis primum tantum habet, scilicet q̄ perfectè non intelligit illud: passionis enim expers est, & ratio est, quia secundum sequitur materiā, cuius actus est virtus sensitiua, non autem iutellectiua: primum verò sequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ saluatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum improportionatum claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatum claro intelligibili separato: scilicet secundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo: sed differunt in secundo. Ex qua differentia Arist. ibi dicit, oriri, quòd sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quòd intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre, ergo potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, quòd illas nō possit comprehendere quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatiuum qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

Opinio S. Tho. 1. parte. qō. 88. ar. 13. contra Gentil. cap. 45. et 2. Meta. cir ca tex. cō. 1.

QVO Ad quintum ponenda est opinio S. Tho. quam ex prima parte. q. 88. & 3. contra Gent. c. 45. & 2. Met. p. assumo. Tenet ipse hanc conclusionem, Anima humana corpori coniuncta non potest quidditatiuè cognoscere substātias immateriales quæ ad præsens dupliciter probatur. Primò sic, Intellectus existens in potentia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest in telligere quidditatiuè substantias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum enim prædicati infert oppositum subiecti. quod enim potest intelligere substantias separatas quidditatiuè, non est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, quoniam substātiæ separatæ non sunt abstractæ à materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Aris. colligitur 3. de Anima. tex. com. 17. vbi dicitur, quòd intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest fieri.

Te. cap. 17.

¶ Secūdò probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus cōiunctus corpori, non potest quidditatiuè illas cognoscere: consequētia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedens verò probatur ex eo, quòd effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuam suæ causæ ducere. Vel per modū similitudinis: sicut effectus vniuoco cognito, eius causam quidditatiuè cognoscimus: propterea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo clarum est nullum sensibile posse perducere ad sustantiarum immaterialium naturas, eo quòd differunt non solùm specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionem suæ causæ non per modum similitudinis, sed per hoc, quòd demonstrat totam virtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animę intellectiuę: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valēt ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis vt materiales cōditiones earum cuiusq; ostendunt: igitur per nullum sensibile iu quidditatiuam cognitionem substantiarum materialium, quæ causæ vniuersalissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

Ioannes de Gan. q. 37. ante medium Prima. Cap. 9. Cap. 8. Secundo

QVO AD Sextum contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gan. in 3. de Anima, multipliciter.

¶ Et primò contra illam particulam in conclusione positam coniuncta corpori. Nulla forma impeditur à sua nobilissima operatione propter vnionem eius ad proprium materiam: sed intelligere substātiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, vt patet 1. & 10. Eth. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter vnionem ad corpus non impeditur à speculatione substantiarum immaterialium.

Confirmatio.

¶ Præterea ad idem, Anima humana aut nata est intelligere substātias separatas per suam substantiam, aut per speciem influxam, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suam substātiam, cùm substantia eius per vnionem ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptam, vnio ad corpus iuuabit: si per speciem influxam, quæritur quomodo vnio ad corpus impedit, aut nō permittit talem influxum fieri: hoc enim nō videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei non impeditur à corpore, nisi corpus habeat cōtrariam dispositionē dispositioni requisitæ ad eius generationē. Verbi gratia, quia color exigit diaphaneitatē in aēre, ad hoc vt recipiatur in eo, nullum corpus impediet generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ contraria est diaphaneitati, modo corpus humanum nullam habet dispositionem contrariam dispositioni, quam exigit receptio speciei intelligibilis influēdę, vt patet: ergo. Et cōfirmatur ratio sic, Bonum simpliciter alicuius naturæ non impeditur propter bonū simpliciter eiusdem naturę. Quod enim impedit bonum simpliciter alicuius naturæ est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarum immaterialium quidditates est bonum simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur per vnionem ad corpus, cùm hoc sit ei etiam bonum simpliciter. Tertiò arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis S. Tho.

Tertiò

Tho. sic, isti dicunt q̃ cognoscimus esse intelligentiarũ nõ quidditates, aut esse est idẽ quod quidditas aut diuersum. Si diuersum: ergo vtrunq; sub nostra cadit cognitione. quicũq; em cognoscit diuersitatẽ aliquorũ cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dicit 2. de Ani T. c. 146. ma. tex. com. 146. Si idẽ, ergo cognitio vno cognoscitur, & reliquũ.

¶ Si dicatur quòd cognoscimus illas quidditates, sed non perfectè, cõtra, Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarũ, quorum primũ est, q̃ nos nõ intelligimus quidditates substantiarũ separatarũ. Secũdum est, quòd cognoscimus esse illarum nõ quidditates. Ex primo argũitur sic, Homo non intelligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequentia per locum à toto in modo ad suam partem negatiuè. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse nõ cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem etiam imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si em vtrunq; imperfectè cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterũ affirmatur: secundo probatur, quòd responsio in se sit falsa sic, Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfectè sicut à seipsis cognoscuntur & hoc non: quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secundum nostram naturam: & hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc conuinci potest. vnio nanq; ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de sexto.

1. parte. qõ. 88. ar. 1. et q. 89. art. 1. & 2. ca. QVO Ad septimum pro responsione ad hæc argumenta præno tandũ est, quòd secdm doctrinã S. Th. prima parte, q. 88. & 89. inter cognitionẽ aiæ cõiũctæ & separatæ hoc interest, quòd cõiũcta sicut habet modũ essendi, cõcernẽdo corpus, ita habet modũ intelligendi, concernẽdo se ad phãtasmata: ita quòd ex cõformitate modi operãdi ad modũ essendi, sit vt aĩa cõiuncta sit conuersa ad phãtasmata secdm intellectum possibilem: vt passiuum ad actiuũ. adeò vt nõ sit ab illis cum intellectu agẽte recipere possit species. Separata aũt à corpore, sicut habet alium modum essendi absq; corporis informatione, ita habet & alium modum intelligẽdi, vt etiam ex conformitate modi operãdi ad modum essendi fiat, vt anima separata cõuertatur secundum intellectum ad superiora vt actiua, vt ab eis influxum specierum recipiat, vtpote in modo essẽdi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodam modo facta amplius phantasmatibus non alligata.

Differunt anima separata & coniuncta. Primò.

Secundò.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia, quòd anima coniuncta nõ potest substantias immateriales cognoscere, nisi per species à sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatibus. Separata verò potest illas per species proprias cognoscere, cum conuersa iam sit ad superiora.

Tertiò.

¶ Nascitur quoq; ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei & vniri corpori propter melius: quia scilicet cognitio, quam habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingẽs vsq; ad vltimas rerum differentias. Cognitio autem, quã separata ex speciebus influxis sortitur, confusa est, & in communi res notificat. Cum enim anima naturaliter sit pars hominis, naturalem modum intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phãtasmatibus intelligere, & non per species influxas: hic enim modus intelligendi naturalis est in intelligentijs ex sua natura. & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per species influxas habent: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiam habere potest perfectam, species enim influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis & proprius, & animæ non conuenit nisi per quãdam defectiuam participationem. Cùm sit præterea talis inter substantias intellectuales ordo, quòd quò proximiores sunt primæ omnia per solam suam substantiam intelligendo penetranti, eo p vniuersaliores species rerum notitiam perfectam naturaliter capiunt: vltima inter eas anima, scilicet intellectiua ex natura sua, adeo dearti culatas exigit species, vt singularum quidditatum singulas oporteat habere similitudines, propter quod & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cùm per species superiores quales sunt influxæ, intelligere tentat, opprimitur quodammodo, & confusam tantùm notitiam habet, sicut discipulus vniuersales conceptus præceptoris apprehendere non valens absq; distincta cognitione remanet. Huius autem signum est, quòd inter homines, qui sunt perspicacis ingenij, statim propositis principijs ad conclusiones sese cõferunt, & ex eisdem principijs multas conclusiones speciales deducunt. Habetis autem ingenij non nisi principijs applicatis à præceptore ad singulas conclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis materialibus distinctam percipiunt veritatem.

¶ Ex his iam potest intelligere, quòd anima nec coniuncta nec separata quidditatiuam cognitionem substantiarũ immaterialium habere naturaliter potest: & quod plus est, habes ex his, quòd anima separata per species influxas nec boué nec leonem quidditatiuè cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturam in communi nouit. Vbicunq; autem alibi inuenies à S. Tho. dici quòd anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad primã. Capit. 9. Capit. 8.

AD Rationem igitur primam dicendum est quod licet intelligere subsistãtias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ: intelligere tamen eas quidditatiuè est operatio sibi impossibilis: nec Aristot. in 1. aut 10. Ethic. dixit oppositum: imò quæstio mota ab ipso in tertio de anima text. cõ. 36. nusquã soluta reperitur. Possunt enim fœlicitatem humanã in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibili, quæcunq; sit illa. Similiter dicitur ad secundã, quod vnio animæ ad corpus nõ impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium: quandoquidem illa animæ secundũ omnem naturæ statum est impossibilis. Quod si hæ duæ rationes fortmentur ad concludendum animam vnitam posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium, qualem per earum species separata habet. Respondeatur ad primũ negando, quod intelligere substantias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio animæ, licet sit nobilissima secũdum quid: maiorẽ enim perfectionẽ simpliciter ponit in anima intelligere substãtias sensibiles distinctè, & quidditatiuè; & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quàm intelligere ea in confuso: licet sit secundum quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc quod est per earum species & immaterialiori modo. Vnde dico, quod non inconuenit animã nostrã impediri ab operatione nobilissima secundum quid propter perfectionem sibi nobilissimã simpliciter acquirendã ex vnione ad propriã materiã: vnde non sequitur vnionem esse præternaturalẽ, sed naturalissimam, vtpote propter perfectionem suam simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

Ad primum.

¶ Ad secũdã dicatur, quod impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc, quod modũ essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmata: naturalis enim cõuersio animæ ad phantasmata est impeditiua cõuersionis ad superiora. probatio autẽ contra hoc nihil facit: cõtingit em alio modo impedinemtum dari: vt iam patet. Ad confirmationẽ dicitur, quod Minor est falsa. Intelligere em subsistãtias immateriales talimodo est bonũ animæ secũdum quid, & nõ simpliciter: vnio verò ad corpus cum sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

Ad secundum.

Ad confirmationem.

¶ Ad tertiũ dicitur, quod siue esse & essentia distinguantur. siue sint idem non variatur propositum: in Deo enim sunt idẽ, & in alijs intelligentijs distinguuntur, & tamen eandẽ de vtrisq; proferimus sententiam dicentes quod cognoscimus esse, non quidditatẽ. Responsio ergo ibi data vera est: quia dicitur, quod cognoscimus quidditatem imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomistarũ. Non quidẽ primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua. & nõ de quacũ que cognitione vnde non valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiuè,

Ad tertiũ.

¶ Secũdo autẽ dicto nullatenus aduersatur. Cũ enim dicimus, quod cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripateticis sermonibus, intendimus quod scimus de illis terminare quæstionẽ an est, quæ de esse queritur: & quod nescimus de eis terminare quæstionem quid est, quæ quidditatem scrutatur: & si secundum aliquod prædicatũ quidditatiuum terminare illam nouerimus: notitiã illam (quia & non quidditatiuam vocamus) sequẽtes Ari. vestigia, qui notitiam rei per cõmunia, notitiã quia in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate à Thomistis in proposito, quæ affirmatur de esse: quia notitia de propria questione quidditatis non haberi dicitur. notitia verò de propria quæstione ipsius esse non caremus.

Secundo Poste. 1. com. 8.

¶ Ad vltimum, quo probatur, quod responsio sit falsa in se: dico, quod ideo dicitur intellectus noster imperfectè substantias immateriales cognoscere, quia non quidditatiuè potest eas apprehendere, & magis imperfectè in hac vita: quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibijpsis tantũ conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, quod cõuenit solis intelligẽtijs cõueniat alijs: necessariũ tñ est dubitare, an cognoscere eas quidditatiuè sibi solis, an etiã animæ nostræ conueniat, quod secũdo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, nõ voluntarie, sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitum animæ animam ad sensibilia conuertit vt declaratum est, &c.

In 9. In separatis substantijs genus sumitur nõ à materia, sed à tota essentia vt abstrahit à differentijs specificis. Differentia verò ab eadẽ vt ab altera diuersa est, nõ autem à forma quæ sit altera pars compositi. Quinto Met. 5. 6.

Hoc tamen sciendũ, q̃ nõ eodẽ modo sumitur genus & differentia in illis substantijs & in substantijs sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quod est materiale in re: differentia verò ab eo, quod est formale in ipsa. Vnde dicit Aui. in principio lib. sui de Anima, q̃ forma in rebus cõpositis ex materia & forma est differentia simplex eius, quod constituitur ex illa: non autẽ ita, quòd ipsa forma sit differẽtia, sed quia est principium differentiæ, vt idẽ dicit in sua Metaphy. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo quod est pars quidditatis rei, scilicet à forma. Cùm autem substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed à tota quidditate: & id

In princip. & ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiã simplicem non habent, nisi species, quarum essentiæ sunt cõpositæ ex materia & forma. Similiter etiã in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamẽ differenti: vna em substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt aut ab inuicem in gradu perfectionis secundum recessum à potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquantũ sunt immateriales. sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradũ perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

Nota quòd in substantijs communi 4. reperiuntur.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantijs immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia, quæ est altera pars compositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas vt habet rationẽ perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimam perfectionem formalem. verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, inquantum est substantia: est enim homo substantia, & vt substantia habet rationem perfectibilis per corporeum, per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, inquantum est rationalis naturę. quæ est vltima eius perfectio formalis. Hæc autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quòd & materia, quæ est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimodè tamen. Forma verò, quæ est pars & ipsum totum, vt posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimodè etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletèq; ac in potentia rei naturam explicet, totúmq; secundum id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia meritò à totó, secundum quod possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus totũq; secundum posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autẽ actualitatis & perfectionis sit forma: meritò à toto secundum quòd perfectum est, & à forma differentia sumitur. Diuersimodè verò fundant genus & differentiam partes ipsæ rei materia scilicet & forma: & quidditas tota vt perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, vt habet rationem perfectibilis, tãquam à re formaliter significata seu denominata ab ipso: à materia verò tanquam à radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur à tota essentia, secundum vlteriorem perfectionem tanquam à re formaliter significata seu denominata ab ipsa: à forma autem, vt à radice sui formalis significati: non enim materia, quæ est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo vt subsistãtia, vt animal generis denominationem sortitur, vt corporeus vt rationalis differentiæ denominationẽ habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Arist. 7. Meta. tex. com. 33. dicitur, quòd sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. cõ. 9. inuenies genus sumi à materia, & differentiam à forma. Præterea, & Com. 2. cœli, com. 49. ait, quòd si corpora cœlestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoq;, quia genus & differentia à tota essentia sumuntur, vt à re significata nominę primæ intentionis, & denominata nomine secundæ intentionis, & nõ à parte: illustres viros dicere quãdoq; quòd genus non sumitur à materia: & differentia non sumitur à forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quæ cùm ita sint in substantijs materialibus ad substantias immateriales ascẽdendo, genus sumi non dicimus à materia, nec differentiam à forma, quia carens his partibus: vnde restat, vt à tota essentia tam genus, quàm differentia non solùm formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. vt in litera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quòd differentia in speciebus cõpositis ex materia & forma est simplex. Differentia verò rerum non compositarũ, non: & vocat differentiam simplicem eam quę nõ à toto radicaliter, sed à parte eius exit quę simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantijs immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia verò sumitur à tota essentia secũdum id, quo vna differt substantialiter ab alijs: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quantò aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tantò perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quòd vna altera propinquior est actui puro & plus à potentialitatis natura recedit.

Genus sumitur à toto compositoet parte materiali. Differentia sumitur à toto compositio & parte formali.

Genus & differentia in simplicibus sumuntur à tota quidditate.

T. com. 33. T. com. 9. Com. 49.

AD MAIOREM HORVM Intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est nanq;, quòd aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea quæ sibi accidunt, & per

se conueniunt: aliud est loqui de eis secundũ quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiæ rationem exigitur, & sufficit quòd differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis cuius est diuisiua formaliter: genus verò explicet certam naturã determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quę de differentia dicimus, sequitur ex eo quòd differentia adueniens generi constituit speciem et ponit ipsam in determinato gradu entis, illo s. quẽ explicat. vnde 8. Met. com. 10. species numeri assimilantur: eo quòd, sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundũ autẽ sequitur ex eo quòd differentia diuersificare genus debet: ita vt nõ solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia specie, vt 10. Met. tex. cõ. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalib. ait Arist. quòd si debeat diuidi figura, differentiæ eius non erũt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidentia sunt figuræ. Genus autem certam naturã significare oportet, vt transcendentia excludantur. Determinabilem verò formaliter vt specialissima segregenter.

T. com. 10.

T. com. 24.

¶ Si autem loquamur de genere & differentia: vt applicãtur ad substantias materiales: sic genus nõ solùm explicat rẽ, & determinabilem formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur à materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actuationem generis, sed sumitur radicaliter à forma: sed hæc accidũt generi & differentiæ ex eo quòd essentia, cuius sunt, est cõposita & realiter integrata ex duobus principijs, materia scilicet determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quòd significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quòd sit determinabilis per rationale ex hoc quòd habet materiã: ideo accidit huic generi, quòd est animal, inquantum est genus quòd sumatur à materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiæ, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quòd significet ratiocinatiuam perfectionem essentialiter determinatiuam naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet quòd determinet sensitiuam ex eo quod anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentiæ, scilicet rationale, inquantum est differentia, quòd sumatur à forma. Non minus enim naturalitas esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absque eo quòd informaret anima corpus. Propter hoc communiter quòd dicitur sumitur genus ab eo, quòd est materiale potius quã à materia: & differentia sumitur ab eo quòd est formale, potius quam à forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidẽs. Cum autẽ substantiarũ immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitæ entitatis non sit: consequens est vt in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo verò, quòd simplex ex seipsa terminatur, ita quòd non habet duas partes reales, quarũ altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiæ sensibiles habent materiam & formam.

Nota hic profundissima dicta et pulcherrima.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiæ in substantiis materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, quòd genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constitutiuam alius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens scilicet quòd genus sumatur à materia: differentia verò à forma.

AD PROFVNDIOREM Huius rei perscrutationẽ notandæ sunt tres propositiones. Prima est quòd omne individuũ diffinctũ realiter à suo esse, habet plura prædicata quidditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quòd tantò vnumquodque est actualius quò appropinquat ad esse: & tantò est potentialius, quantò remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ. Sortes distinctius realiter à suo esse existentiæ habet plura prædicata quidditativa, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quòd Sortes inquantum substantia, valde elongatur à sua existentia: exigitur enim ad hoc, quòd Sortes sit non solum quòd sit substantia, sed etiam quòd sit corpus. Cum autem acceperis Sortem inquantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, quòd Sortes sit, non solùm quòd sit substantia corporea, sed etiam quòd sit viuens. Et cum consideraueris Sortem vt viuum videbis magis approximare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quòd sit substantia animata, sed etiam quòd sit animal. Et cum inspexeris ipsum, inquantum animal, proximiorem ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, quòd exigitur ad hoc, quòd Sortes sit non solum quòd sit substantia animata sensibilis, sed etiã rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cùm autẽ consideratus fuerit vt substan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentię susci-
pere potest: nihil enim aliud formale intrinsecũ exigitur ad hoc
quod sit licet requiratur causæ extrinsece & proprietas indiuidua-
lis, vt conditio existentis. Patent autem adducta prædicata ita se ha-
bere, quod semper id quod propinquius se habet ad existentiã, com-
paratum ad remotius se habet vt actuale ad potentiale: sicut homo
ad animal, animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substan-
tiam. Et ex consequẽti id quod proximus est ipsi esse, est actualius
illud verò quòd remotius est ab esse est potẽtialius, & sic patet vtra-
que propositio exemplariter.

Probẽtur ratione ista præcẽdæ propositiones

¶ Ratione autem probo cùm enim esse sit actualissimum omnium,
quæ sunt in re, & tantæ actualitatis, vt non nisi completæ essentiæ
actus proprius sit, ad hoc quòd essentiæ eius receptiuum fiat opor-
tet intrinsecè completam & determinatam esse sicut ad hoc quòd
aër recipiat lumen oportet prius quòd perficiatur à diaphaneitate:
terminatur autẽ perficitur, & completus substantia his prædicatis
quidditatiuis: & ideo quantò prædicatum quidditatiuum erit ma-
gis essentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, ꝙ
sit receptiuum proprium ipsius esse, Et per oppositum quantò præ-
dicatum quidditatiuum est minus determinatiuum essentiæ: tantò
minus eam appropriat ad hoc, ꝙ capax sit ipsius existentiæ: & quia
vnumquodque quantò est propinquius actualissimo, tantò est actua
lius, & quanto remotius ab illo, tãto est potentialius. Idcirco inter
prædicata quidditatiua talis est ordo, quòd propinquius ipsi esse est
actualius: remotius verò potentialius.

Regula generalis à quo sumitur genus & differentia.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, sci-
licet quòd genus sumitur ab eo, quod est vt potentiale. Differen-
tia verò ab eo, quod est vt actuale: conficietur regula generalissima,
quòd genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia re;
secundum elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existen-
tiæ. Differentia enim vltima cũ sit constitutiua speciei: & proprium
illi inter entia gradum donet: vltimum complementum ipsius es-
sentiæ est, ad hoc quòd sit. Vltra eam enim (vt iam dictum est in-
diuiduum nullum aliud complementum intrinsecum expectat, vt
sic. Genus quoque generalissimum cùm essentiam maximè deter
minabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existẽtia
magis est elongata: vtpote determinabilis & perfectibilis omnibus
differentijs ad hoc, vt esse susc ipere possit. Genera verò & differen-
tiæ intermediæ ab intermedijs sumuntur (& propter hoc dicitur ꝙ
diffinitio explicat diffinitum à prima potentia vsque ad vltimum
actũ) includit siquidẽ primum genus, quod sumitur ab eo quo pri-
mo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus
paulatim essentia determinatur & arctatur vsque ad vltimam dif-
ferentiam qnæ est actus vltimò determinans & perficiens ipsam, vt
esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quòd secundũ interius per-

Ca de differentia.

scrutantes differentia est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc
quod diximus intendimus, quòd genus & differentia sumantur ab
esse actualis existẽtiæ, scimus enim diffinitiones abstrahere ab esse:
sed intendimus, quòd genus & differentia sumuntur (vt verbis S.
Tho. vtamur) ab ordine ad esse actualis existẽtiæ. Ab ordine autem
dicimus nõ relatione ordinis, sed fundamẽto eius ab eo scilicet quo
essentia appropinquat vt receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo es-
sentia elongatur ab ipso. Et secundum hæc habes vnde in intelligen
tijs, substantijs materialibus, & accidentibus sumãtur genus & dif-
ferẽtia, vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et pro-
pter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua
cùm sit sua existẽtia actualis, non potest concipi vt elongata ab exi-
stentia vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Th. in
principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, &
intelligentiæ sint in prædicamento: quia ille est suum esse, istarum
autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt
secundum maiorem & minorem perfectionem, quę non
diuersificat speciem, Gradus enim perfectionis in recipiẽ-
do eandẽ formam, non diuersicat specie, sicut albius, &
minus albũ, in participando eiusdem speciei albedinẽ, sed
diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis
participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per
gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ fiũt me-
dia inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in
lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictũ est enim, ꝙ differẽtię in in-
telligẽtijs sumũtur à diuersis perfectionis gradibus, quib⁹ vna alte-
ra propinquior est actui primo, Cõtra hoc instatur sic, Quęcunque
differũt secundũ actũ perfectũ, & minus perfectũ, differunt solũ acci
dẽtalibus differẽtijs: intelligẽtiæ differunt nõ nisi secundum ma-
gis & minus perfectum, ergo differunt solũ accidẽtalibus differẽtijs.
Processus bonus: cõclusio verò est falsa: ergo altera præmissarum,
nõ Maior, vt probabitur: ergo Minor, quę est positio supradicta. Pro
batio Maioris est: quia magis & minus nõ variãt speciẽ: albedo em
perfecta & minus perfecta vnius speciei sunt, quæcunque autẽ sunt
eiusdem speciei accidentalibus solum differentijs distinguuntur, cũ
in omnibus essentialibus conueniant. Hãc obiectionem excludit hac
pulchra distinctione, Perfectius & minus perfectum possunt attẽdi
vel penes modum habendi aliquã formam vnam simpliciter, vel pe-
nes ipsas formas habitas magis & minus. primo modo non variant
speciẽ, sed secundò modo: quęcunque enim ita se habẽt q̃ad secun
dum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo
numero vt sic distinguuntur, vt patet de albo, vt 4. de albo, & 6. Ea
verò quæ diuersos gradus perfectionis non eiusdem formæ sed plu-
rium formarum suscipiunt, essentialiter seu specifice distingui ne-
cesse est, vt patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obie-
ctiones. quod primo modo Minor est falsa, secundo modo Maior.
Cuius probatio ideo videtur sine additione vulgata, quia compara-
tio denotata per ly magis & minus non fit proprie nisi in anatoma
specie, vt dicitur septimo Phy. in com. 27.

Nec iterum est necessarium, vt diuino intellectualiũ *T.c.17.*
substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc
est impossibile in omnibus rebus accidere vt philosophus
dicit, in vndecimo de Anim ilibus. *Cap. 30.*

¶ Hic excluditur secũda obiectio. Obijcitur emcontra idẽ dictum
sic, Vbicũq; sunt verũ genus & veræ species, ibi debet esse artificia
lis diuisio illius generis per duas veras differẽtias: sed in intelligẽtijs
inuenitur verũ genus & veræ species: ergo ibi debet esse diuisio per
duas differentias veras. Cõclusio est contra diuisionẽ supra assignatã,
qua dictum est, Genus intelligentiarũ descendit ad suas species per
magis perfectũ & minus perfectũ: quæ non sunt veræ differentiæ.
Maior vero probatur ex eo, quòd vbi verum genus cum veris spe-
ciebus inuenitur, oportet esse diuisuas ipsius generis & speciẽrum
constitutiuas differentias: ex eo autem quod diuisio est secundum
artem debet esse bimembris, vt Boẽtius testatur. Hanc obiectionem
excludit S. Tho. dicens, Maiorem, esse vniuersaliter impossibilem se-
cundum Aristot. sententiam in 2. libro de Animalibus.

AD CVIVS Euidentiam notandum, quòd cuùm veræ diffe- *In lib. diuisionum. Cap. 3.*
rentiæ appellentur differentiæ positiuæ non extraneæ contrariæ inter
se conuertibiles cum his quorum sunt differentiæ: vt ibi dicit Arist
cap. 3. Genus illud, quòd plures duabus speciebus continet immedia
te non potest diuidi duabus veris differentijs, sed si veris differentijs
diuidendum erit potestatem eius euacuantibus, oportet ꝙ diuidatur
pluribus duabus: & sic diuisio nõ erit bimembris. si enim diuisione
bimembri partiendũ erit, oporter alteram differentiam esse non ve-
ram: erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal im-
mediatè cõtineat hominem, bouem & leonem, oportet tribus veris
differentijs diuidi vel altera vera, puta rationali: altera non vera, sed
priuatiua cõmuni reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur in-
ueniuntur aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediatè
sub aliquo communi formaliter diuisibili: ideo dicitur, quod impos
sibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per duas differẽtias
veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cùm em intelligentiæ ca- *Cap. 5.*
reãt genere sub altero, vt S. Tho. in tractatu de Natura generis. ca.
5. testatur, eo quòd perfectio earũ ex pluribus coniunctionibus dif-
ferentiarũ nõ consurgit, sicut perfectio specierum in istis inferiori-
bus, quibus non sufficit genus cõmune & differentia, omnes imme
diatè sub vno genere cõtinebuntur: & sic genus earum, si veris dif-
ferentijs ad illas descẽdere debet, oportet multimembrem fieri diui
sionem nobis ignotam: quod si bipartita diuisione contrahendum
erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiuam,
alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam
earum differentiam descendere potentis, necesse quoque est esse
non veram. Tales autem fuerunt differentiæ in litera assignatæ: sci-
licet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibili
tate Maioris vniuersaliter. Boẽtij verò dictum non obstat: quamuis
enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci non tamen
dicit, quod omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum
per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenituè in substantijs compositis ex ma
tertia & forma, in quibus & esse est receptum & infinitũ
propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel
quidditas earũ recepta est in materia signata, & ideo sunt
finitæ & superius & inferius & in eis iam propter diuisio-
nem materiæ signatæ possibilis est multiplicatio indiui-
duorum in vna specie: & in his substantijs, qualiter se ha-
beat essentia ad intentiones logicas suprà dictum est. *Cap. 4.*

¶ In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de
essentijs substantiarum compositarum. Primum est, quòd esse ea-
rum est limitatum: quia habet istud ab alio vtpote distinctum real-
ter à se: & per hoc primò distinguitur à primo ente cuius esse est in-
finitum, & idem realiter suæ quidditatt.

¶ Secundum est quòd essentia earum est recepta in materia signata:
sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinatæ: sicut for-
male

male suum materiale.

¶ Tertium, ꝙ ex istis duobus corollariè sequitur, est ꝙ sunt finitæ
superius & inferius. Superius quidẽ quia habent esse limitatũ, & es-
sentia earum per ipsum esse, quod vt superius respicit, terminatur.
inferius verò, quia recipiũtur earũ formę in materia, & ipsæ ad hoc
& illud determinatur, quæ respiciũt vt inferi⁹: per hoc quòd in his &
illis cõditionibus materialibus recipiũtur tãquã in parte materiali.

¶ Quartum est, quòd essentia earum est multiplicabilis numerali
ter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionem. Et per hæc
tria differunt ab intelligentijs in secundo ordine positis, quæ immu-
nes à materia infinitęque inferius parem sibi non compatiuntur. Et
sic terminatur tractatus secundus huius libri,

CAPVT VII.

Quòd accidentia habeant essentiã incompletam ostendit. Varia item accidenti distinguit & quomodo in ipsis suo natur genus & differentia exponit.

Ca. 1. in fi. Accidẽtia habẽt esse incompletum.

NVNC Autem restat videre, qualiter essentia
sit in accidentibus: quomodo autem sit in om
nibus substantijs, dictum est. Et, quia, vt di-
ctum est essentia per diffinitionẽ significatur,
oportet quòd eo modo habeãt essentiam, quo
habent diffinitionẽ. Diffinitionẽ autẽ habent: incõpletam
quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectũ in eorũ
diffinitione: & hoc ideo est, quia nõ habẽt in se esse absolu
tũ per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinqui
tur esse substantiale, quando cõponitur: ita ex accidẽte &
subiecto relinquitur esse accidentale: quando accidens sub
iecto aduenit. Et ideo etiã nec forma substantialis cõpletã
essentiã habet, nec materia: quia in diffinitione formę sub
stãtialis oportet, ꝙ ponatur illud, cui⁹ est forma: & ita dif
finitio eius est per additionẽ alicuius quod extra eius gen⁹
est: sicut & diffinitio formæ accidẽtalis, vt etiã in diffinitio
ne animæ ponitur corpus à naturali: qui cõsiderat animã
solùm, inquantum est forma physici corporis. Sed tamẽ
inter formas substantiales & accidentales tantũ inter est
quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolu-
tũ sine eo, cui aduenit, ita nec illud, cui aduenit, scilicet
materia. & ideo ex ea coniunctione vtriusque relinquitur
illud esse, i quo res seſe subsistit & eis efficitur vnũ per se,
propter quod ex coniunctione eorũ relinquitur essentia
quædam. Vnde forma, quãuis in se considerata nõ habeat
rationem completam essentiæ, tamen est pars essentiæ cõ-
pletæ. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se cõpletũ
consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præ-
cedit accidens, quod superuenit: & ideo accidẽs superue-
niens ex coniũctione sui cum eo, cui superuenit, nõ causat
illud esse in quo res subsistit, per ꝙ res est ens per se: sed cau
sat quoddã esse secundũ siue quo res subsistẽs intelligi po
test esse: sicut primũ potest intelligi sine secũdo vel prædi-
catũ sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto nõ fit vnũ
per se, sed vnũ per accidens, & ideo ex eorũ cõiunctio-
ne non resultat essentia quædã, sicut ex coniunctione for-
mæ cum materia, propter, quod accidens neq; rationem
cõpletæ essẽtiæ habet. neq; pars cõplete essentię est: sed si-
cut est ens secũdũ quid, ita & essentiã secundũ quid habet.

¶ In hoc tractatu tertio, vnico capitulo contento, determinatur de ac
cidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactũ remaneat. Diuitur
autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in
accidentibus declaratur, in secunda verò diuersitas accidentium à
substãtia & inter se: in tertia autẽ, quomodo se habeant ad intẽtio-
nes logicas. Declarat ergo primũ tali conclusione, Accidentia habẽt
essentiã incõpletã. Probatur sic, quæcũque habẽt diffinitionẽ incõ-
pletam, habent essentiam incompletam: accidentia habent diffinitio-
nem incompletã, ergo. Maior patet ex eo, quòd essentia est id quod
per diffinitionem significatur, vt dictum fuit in princin ipio libri. Mi
noris probatio est: quia quæcũq; diffiniũtur necessariò per aliquod,
quod est extra eorum essentiã, habent diffinitionẽ incompletam, dif
finitio enim talium non completur per intrinseca, sed eget intrinseco
additamento: sed accidentia diffiniũtur necessariò per aliquod, quod
est extra eorũ essentiam: oportet siquidem in eorum diffinitione po
ni subiectum, vt dicitur septimo Meta. text. Comment. 15. ergo ac-
cidentia habent diffinitionem incompletam.

¶ Ad euidẽter manifestãdã Minoré S. Th. in litera cõparat accidẽtia
formis substantialibus penes conuenientiã, & differentiã inde enim
clarè patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam.

¶ Conuenire ait accidentia cũ formis substantialibus in tribus. Pri-
mò in hoc, quòd neutrũ eorũ habet esse absolutum à subiecto inde-

2. de Anima. T.c.6. Differẽtia inter formã substãtialem & accidẽtalẽ.

C.1. in fin

T.c.15.

pendens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali coniuncta mate-
riæ fluit esse commune vtriusque: ita ex coniunctione accidentis, cum
subiecto relinquitur esse commune vtriusque: ex coniunctione enim
albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

Coueũientia formæ substantialis & accidentalis.

¶ Secũdò cõuenit ut in hoc quòd neutrũ eorũ habet essentiã cõple-
tam: quia essentia vtriusq; essentialiter ad aliud refertur, vt receptiu-
um: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua
materiæ: & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

T.c.5. vt ibidem patet. Secundo de Anima. T.cap. 6.

Tertium autem, in quo conueniunt est, quòd neutrum eorum habet
diffinitionem completam proprijs terminis, sed per additamentum,
sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum,
quod est extra eius genus: ita in diffinitione formæ substantialis
oportet ponere receptiuum, materiam scilicet, quæ est extra eius ge-
nus propriũ. nam genus formæ est actus (vt patet secũdo de Anima)
materiam autem cum eius diuidatur in actum & potentiam, sub po-
tentia contineri clarum est: & consequenter esse extra actũ, quod est
genus formæ. huius signũ est, quod fecit Arist. diffiniendo animam,
dum posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicum, quod
propria materia est animæ in eo quòd est corpus, physici perfectio.
Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ non po-
nitur materia, cùm sit forma substantialis sed corpus Physicum. hoc
enim ideo est: quia physicus non cõsiderat animã vt formã substan-
tialem, sed vt animam, quæ vt sic, corpus physicũ præexigit tãquam
propriam materiã. Hinc habes, quòd cõsiderare animam intellecti-
uam vt sic, secundum suam completam quidditatem non est opus
physici: vt etiam tradit Arist. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

Ca. 1. Differẽtia inter formã substantialem & eã accidẽtalem.

¶ Differũt autẽ in quinq; Primò, quia receptiuũ formę substãtialis
non habet esse per se sine esse formæ. est enim in hoc conformæ suæ
formæ: sicut enim forma substantialis non habet esse præter suũ re-
ceptiuũ: ita nec suũ receptiuũ habet esse præter suam formã. receptiu-
um verò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Hu-
ius differẽtiæ ratio est: quia receptiuum formæ substantialis est ens
in pura potẽtia. receptiuũ verò formæ accidẽtalis habet esse in actu.

¶ Secundò verò differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis
ad suũ receptiuũ emanat esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpli-
citer est. Ex coniunctione verò formæ accidentalis ad subiectũ fluit
esse: quo res secundum quid est. Et hæc differentia oritur ex prima
ex quo enim receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo
esse, quod ex forma fluit, primò est: & per oppositum, ex quo subiẽ-
ctum accidentis proprio esse gaudet, per adeptionem accidentis ta-
le esse acquirit, & non esse simpliciter. hoc enim præhabet: & sic se-
cundũ hoc primum esse potest intelligi esse sine secũdo. potest enim
substantia ab accidente separari, vt dicitur septimo Met. tex. com. 4.

T.c. 40

¶ Tertiò differũt: quia ex cõpositione formæ substantialis cum suo
subiecto fit vnũ per se. Ex cõpositione autẽ accidẽtis cũ subiecto non
fit vnũ nisi per accidẽs. Oritur autẽ hæc differẽtia ex secunda: ex quo
enim ex forma substãtiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quòd vnũ simpliciter fiat quo res fit per se vna, ens enim sequitur vnũ. Ex eo verò, quòd subiectũ & accidẽs duo esse haber, vnum per se facere non possunt eadem ratione: quia, s. vnum sequitur ens: non enim potest esse quòd vnum per se sequatur ens per accidens.

¶ Quartò differunt: quia ex coniunctione formæ substantialis cum
materia resultat essentia quædam tertia, scilicet entitas. Ex coniun-
ctione verò accidentis cùm subiecto non fit aliqua essentia tertia.
Oritur autem hæc differẽtia ex tertia: cum enim essentia sit id quòd
per diffinitionem significatur, vt res diffinita, diffinitum autẽ opor-
tet esse vnum per se secundum Arist. septimo Met. tex. com. 16. ex
eo quòd ex accidente & subiecto non fit vnum per se: habetur quòd
nec essentia aliqua resultat, & per oppositum: ex eo quòd ex forma
substantiali & materia vnum per se fit, essentia tertia resultat.

T. c. 16.

¶ Quintò differũt: quia forma substãtialis etsi nõ sit essentia cõple-
ta: est tñ pars cõpletæ essentiæ. Accidẽs verò non est essentia cõple-
ta, nec pars essentię cõpletæ. Sequitur autẽ hæc differentia quinta ex
quarta. si enim ex forma & materia fit essentia quædam, tertia forma
substantialis illius pars erit, Si autẽ ex accidente & subiecto essentia
nulla resultat, accidẽs nullius cõpletæ essentię pars poni potest: & sic
accidens incompletum & secundum quid est ens, ac consequenter
incompletam essentiam & diffinitionẽ habet. Nẽe te moueat, quòd
formam substantialem non absolutam à receptiuo. & esse non ha-
bere sine materia modò dicatur, & superius dictum sit animam in-
tellectiuam independentem à materia & separatam abilla secundum
rem remanere: hoc enim est simpliciter verum: ad verificationem
autem eius quod modò diximus, sufficit animam intellectiuam esse
essentialiter materiæ informatiuam: & tali modo abilla insolubilem
secundum esse quidditatiuum, vt eius diffinitio ostendit, & quòd
forma substantialis vt sic, non habeat vnde secundum esse actualis
existentiæ à materia absoluatur & independens sit: licet aliunde ali-
cui formæ substantiali hoc insit, puta ex hoc quòd est intellectiua:
loquimur enim de forma partis substantiali vt sic.

t. 5. per 6. t. 6. per 2.

CIRCA Hæc supradicta multa sunt dubia. Circa secundã enim
conuenientiam dubitatur, an sit verum quod ibi dicitur, scilicet
ꝙ essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ à receptiuo.

primũ dubium.

Secundum. ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam conuenientiam, an scilicet accidentia necessariò per subiectum diffiniantur.

Tertium. ¶ Occurrunt quoq; quæstiones circa differentias assignatas, & prima quidem habet dubitationem de vtroque membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantùm actus sit,

Quartum. ¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

Quintum. ¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali.

Sextum. ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidẽti possit intelligi esse absque omni accidente.

¶ Istæ sex dubitatationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA Primum dubium declarato titulo primò adducetur opinio Scoti, secũdo S. Tho. tertiò respondebitur argumẽtis in oppositũ. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectũ: quòd sub specialibus vocabulis dubitatur ab

Opi. Scot. 4. d. 12. q. Vnica ratio Sco. alijs, cùm quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sentẽ. dist. 12. quæst. 1. decidit hanc quæstionem, quo ad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem: atque tales, qui hoc vertunt in dubiũ: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentúsque est vnica ratione ad probandũ, quòd impossibile sit inhærentiam quamcunque esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutè: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutè.

Confirmatio aliorũ. ¶ Aliter hæc ratio formatur ab eodem, sic, Id quod essentialiter ad se, non includit in se essentialiter respectum secundum Augustinum, septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est, ad se: ergo accidens absolutum nõ includit essentialiter respectum. inhærentia autem respectus est: ergo.

¶ Ab alijs autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur est aliquid præter relationem: fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutũ, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.

Tertia confirmatio. ¶ Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quòd tunc à quantitate & qualitate et cęteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior cõceptu entis: & superior illis nouem generibus scilicet, esse in: & sic cùm omnis talis conceptus sit genus: nouem genera accidentium generalissima non erunt. habent enim superueniens genus.

Opi Thomistarum. THOMISTARVM Autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuũ dupliciter, scilicet à subiecto & à termino, Absolutum enim à subiecto ens, est id quod non est natum recipi in alio vt substantia. Respectiuum ad aliud, vt subiectum est id, quod essentialiter natum est recipi in alio, vt omne accidens. Absolutum à termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, vt substantia, quantitas & qualitas. Respectiuum ad aliud vt terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes vocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non vt receptiuum, vel causam efficientem aut finalem aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quod vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum: eo quòd ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam re-

cap. 6. q. 13. spectus dicitur: respicit essentialiter aliud: sed vt subiectum vel materiam vel formam, & huiusmodi, sic enim materia essentialiter respicit formam, & econtra: vt de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictum est. cum ergo inhærentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt receptiuum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidẽtis ex eo, quòd est respectus: imò ex hoc, quòd accidens absolutum non à subiecto est, licet à termino: sequitur quòd de essentia eius sit essentialis dependẽtia ad subiectum: quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad constituit accidens relationem: ita esse in constituit accidens vniuersale, Contrahitur enim ens per esse in, ad nouem genera accidentium & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde simplicius in Commento prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo, quòd nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, potest cõpleta diffinitione ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhærentia in eius diffinitione posita: quod est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat: aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S. Tho quòd diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

Ad primũ Scot. AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter respectum In, & Ad. respectus enim In, & non est relationam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat vt terminus, sed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus: vt ex dictis patet.

Ad confirmationẽ. ¶ Et per hoc patet responsio tam ad secũdam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalẽ inhærẽtiam esse relationem.

¶ Ad vltimũ negatur consequẽtia: dicitur nanq; ꝙ esse inest diuersarum rationũ in prædicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.

EX HIS Patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quòd vnanimiter fatemur accidens non posse complerè diffiniri absque additione subiecti, vt nuncnunc est probatum: quod plenius inferius patebit cum declaratum fuerit, vnde sumantur genus & differetnia in eis. Testatur & hoc Aristot. *T. cap. 15. & 17. & text. cõ. 40* in 7. Metaphysi. tex. Commen. 15. & 17.

TERTIA Dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia opinio. Auicen. de Substantia orbis. capit. 1. col. 2. primo Physic. c. 63. & 4. Physic. ca. 25. prima ratio.

QVARTAM Verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus nõ omnino prætermittendã duco. In qua tria agenda sunt. primò, recitabitur opin. Auer. secundò ponetur opi. S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum

¶ Sciendum est quo ad primum, Auerroim in libro de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponẽdo in materia prima, quæ est pura potentia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectiuè in ente in actu.

¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est. Dimensio interminata non est in materia cœterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tunc vltima sequitur. ergo formæ corporales, id est dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ, & succedẽtes sibi inuicem in subiecto, sicut sibi inuicem succedunt formæ substantiales in eadem materia, consequens est impossibile, ergo à destructione

In prædicamento quãtitatis. T. ca. 64. & 47. consequentis, &c. impossibilitas cõsequentis patet ex eo, quòd neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quantitatẽ interminatã. Augmẽtatio eñ est ad quãtitatẽ terminatam. Patet quoq; ex eo quòd quãtitati nihil est cõtrarium, vt dicitur in prædicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, quòd omne quod fit ex suo contrario seu priuatiue, vt dicitur 1. Phy. tex. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7. *T. cap. 7. Secundã ratio. T. cap. 15.*

¶ Secunda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia. ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere, consequens est falsum ad sensum. ergo. Consequentia probatur ex eo, quòd diuersę formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ, materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, vt dicitur primo Phy. tex. Com. 15.

Tertia ratio ¶ Tertia ratio est ista, Quantitas non est in materia subiectiuè, ergo forma nõ diuiditur per diuisionẽ materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate ponatur carere. Tũc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuisionẽ habet. Tenet consequẽtia: quia omnis diuisio formę materialis pręexigit diuersitatẽ partium materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia est æterna & carẽs cõtrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatẽ eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua, nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsa, alterã formã alia informet: cùm oportet communicari in materia ea, quæ inuicem corrumpuntur vt primò de *T. cap. 53 T. cap. 17 3. Physic T. cap. 73* generatione tex. Commen. 53. dicitur. & tunc vltimò sequitur quod nullam nisi primam formam materiã recipiat, oportet enim corruptionem vnius esse generationem alterius, vt dicitur in primo de generatione. text. comment. 17. & consequenter caret contrario. Hæc de primo.

Opi. scilicet d. 4. di. 13. q. 1. artic. 2. q. 4. itẽ 4. disp. 44. q. 1. artic. 1. quæstiunc. tertium, quartum contra Gen. c. 8. secundum in tract. de natura materiæ cõtra Auer. ¶ HANC OPINIONEM, Et si in quibusdam suis libris sequatur S. Th. propria tamen sententia oppositum vltimo determinauit prima Parte, q. 76. ar. 6. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem, Quandocunque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter & demum sequentes, sed materia prima secundum se est in potentia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodam: ergo prius recipit actum priorem simpliciter: deinde posteriorem, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse. ergo primum, quòd intelligitur recipi in materia est esse, substantiale, & non nisi à forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quam quodcunque accidens. & sic omne accidens sequens aduenit enti in actu. Quòd primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse: & similiter esse quale præsupponit esse: & sic de alijs. Sequuntur præterea ad hanc positionem multa incõuenientia: quòd scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter. & quòd ens per accidens sit prius ente per se: & quòd materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quàm cum forma proprij generis, ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis, & non a qualibet forma accidentali: & quòd substantiæ generabilis sint non solùm tria, sed quatuor principia, scilicet materia, forma, priuatio & quantitas terminata nõ enim potest fingi quin sit principium saltem per accidens, cùm sit coniunctũ principio per se, sicut de priuatione dicitur & sic debuit communerari ab Arist. Tenenda est igitur opi. S. Thom. quòd omne accidens est subiectiuè in ente & actu, & per hoc differt à forma substantiali, quæ est subiectiuè in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

Primo Physicor. 65. et 66

Ad primum. AD PRIMAM Rationem Auer. dicitur quòd consequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoque verum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanque ly ex dicat habitudinem causæ materialis verum est: corpus enim fit ex materia quæ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia. si autem ly ex, dicat habitudinẽ termini à quo falsum est: necesse est enim materiam, ex qua fit corpus immediatè, ante illud instans habuisse corporeitatem: & vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus. & hoc

T. ca. 29. & 64. modo intelligendum est quod Aristot. tertio Cœli, tex. com. 29. & 64. dicit, quòd impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est, post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu

Secunda responsio. dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiuè, id est, vt fiat tanquam terminus alicuius motus vel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiuè, id est vt sit tanquam aliquod consequens ipsum terminum motus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primò ad compositum subsstantiale, generantur consecutiuè eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quę substantialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda cõsequentia, quæ supponit, dimensiones fieri non concomitatiuè, & per accidens, sed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt vt termini mutationum, verificatur, quòd corrũpuntur à contrario, & quòd succedũt sibi inuicem se mutuò expellentia, & non de illis quæ fiunt consecutiue de quorum numero est quantitas interminata.

Ad secundam. ¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quòd diuersas formas præexigere diuersas partes in materia, potest intelligi dupliciter, Vno modo vt ly præ, dicat ordinem temporis: & sic verum est, quæcunque duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materiæ nõ potest simul ad duas formas alterationẽ sufficiẽte disponi, sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inhærentes sed fit per dimensiones præcedentium compositorum. Alio modo potest intelligi vt ly præ, dicat ordinem necessarium: ita quòd in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius natura diuersitatem partiũ, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam esse, quàm distinctam esse in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ sed non præexigunt.

Ad tertiam. ¶ Ad tertium dicitur quòd formam diuidi per diuisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verum & quomodo sit falsum, nuncnunc declaratum est. Alio modo, vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti: quia forma habet talem diuisionem ratione sui subiecti, & hoc modo, verum est: eo quòd diuisio quantitatiua conuenit formę substantiali ex hoc quòd est in materia, ratione cuius compositum est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositũ ratione formę: non ita tamen quòd ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuè: ita quantitas in est composito ratione materiæ non ita quòd præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ non conuenit nisi ratione materię, inqua recipitur, vt formæ à materia separatæ ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem istam præcedere formam sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis: quoniam ruit, fundamento falso innitens, funcatur enim super hoc quòd in expositione nostra sequi, formas non diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet non sequi.

Quinti dubij solutio. QVINTA Dubitatio prætermissis argumentis secundum S. Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cùm enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidentale esse. sicut ab albedine esse album, & à dulcedine esse dulce.

Accidens habere propriam existentiam distinctam ab existentia subiecti. c. 5. q. 2. ¶ Quòd autem esse quod fluit à forma accidentali non est idẽ quod esse substantiale, ex proprijs rationibus substantiæ & accidentis notissimum est. esse namque substantiale est esse simpliciter secundum se independens & primum: esse autem accidentale est esse secũdum quid in alio dependens à subiecto, & posterius. Nec esse solũ actualis existentiæ accidẽtis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis à qua est. Iam enim suprà probatum est, quòd nulla quidditas creata est suum esse existentiæ. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma aut materia aut receptio formę in materia, sed quemadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraque existentiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam vt esse album recipiat, ita quòd sicut forma est ratio materiæ & compositi substantiali, quòd esse habeat: ita albedo est ratio subiecto composito ex albedine & subiecto quòd habeat talis esse, album scilicet. & sicut tot esse substãtialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarum accidentum multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.

q. 1. in principio. c. Solutio sexti dubij.

¶ Errant propterea qui sancto Tho. imposuerunt opinionem recitatam à Sco. in quarto sen. dist. 22.

CIRCA SEXTAM Dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primò sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum, distinguendum est quòd de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primò modo vt sic, id est de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiæ & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente, eo quòd esse substantiale, vt sic, nullam connexionem necessariam habet cum esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non à propria passione propter connexionem necessariam, quæ est inter subiectum & propriam passionem, non propter hanc quòd subiectum depẽdet à passione, Propterea san. Tho. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, q. vlti. ad septimum, & in quæstionibus de anima, q. 12. ad septimum ait, quòd subiectum esse sine propria passione nõ est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substentiali & accidentali, vt sic ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet nanque conclusionum, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit necessariam esse, & impossibile aliter se habere.

q. De spiritualibus. Creatu. q. 2. q. de 2. q. 8. 12. septimum.

Antonius Trombeta in Quolib. Metaphi. ERROR AVTEM Intolerabilis hìc cauendus est, positus ab Antonio Trompeta in Quolibet suo dicente, quòd quia secundum S. Thom. & eius sequaces, subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens, ex quo necessariò sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentũ autem huius consequentiæ est quia omnis potentia passiua, est potentia contradictionis: sed subiectum est solùm in passiua potẽtia respectu passionis: ergo est in potentia cõtradictionis, ergo potest habere ipsam & nõ ipsam. Maior habetur ex nono Metrphysi. tex. com. 17. & probatur etiam ratione sic, passiones entis distinctæ sunt, tales, quòd vna includit negationem alterius, ergo potentiam includit negationem actus: & per consequens potentiæ vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

T. cb. 6. 7.

¶ Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile: ergo cum necessarium respiciat esse solum, & impossibile non esse solùm possibile respicit esse & non esse: & sic omnis potentia cùm ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, Ideo potentia passiua est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, scilicet ab egente, si autem ab alio recipit esse, illo circunscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potẽtia pas-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse: necessariò sequitur quòd est potentia contradictionis, scilicet ab esse & nõ esse.

ACCIDIT AVTEM Error hic & in principijs & in conclusione. In principijs: quia S. Thom. in prima Parte, q. 77. art. 7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuæ & finalis: vnde patet error in minoris. Maior autem licet sit Arist. est tamen malè intellecta & probata: potentia enim materialis est duplex, quædam est receptiua tantùm, quædam verò non solùm receptiua, sed etiam passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantùm est necessariò coæua suo actui, eo quòd si est ante suum actum, oporteret quòd per aliquam transmutationem illum reciperet: & sic non esset receptiua tantùm respectu illius. Potentia autem passiua necessariò nulli actui coæua est, respectu cuius est passiua: eo quòd omne actum per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cœli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non de receptiua tantùm. Hanc glossam & sensus ipse & tex. Aristot. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cœlo esse potentiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cœlum enim non est in potentia ad aliam figuram. Arist. verò tex. allegato nono Metaph. ait cœlum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantùm: & tamen constat cœlum habere potentiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc infinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cœlum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum nõ habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tantùm respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio median inter subiectum & passionem: oportet subiectũ non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic cõclusio deducta fuit falsa.

¶ Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quòd passiones entis distinctas esse tales, quòd vna includit negationem alterius, verum est: quia vna non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

¶ Ad secundam dicitur, quòd possibile vt distinguitur contra necessarium & impossibile, sumitur à potentia passiua, & non à potentia receptiua tantùm: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiuam esse potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare, quòd omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd propositio prima ibi adducta: scilicet quòd ideo potentia est adesse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente, in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly potest, dicat posse distinctum contra impossibile. Aristot. dicit eam esse falsam, est enim sensus quòd ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cœlum esset in potentia ad motum, cùm recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest, dicat potentiam, vt distingitur contra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quid adhuc non habet, sicut ideo aliquid est potentia ad nõ esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur, ad nostram positionem redit ur, quòd scilicet potentia passiua sola sit ad esse.

¶ Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ ab omni accidente à Scotistis probatur, ex supradictis facilè est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quolibet genere, est in causa eorum, quæ sunt pòst in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Metaphy. dicitur: ideo substantia, quæ est principium in genere entis, maximè & verissimè essentiam habẽs, oportet quòd sit causa accidentium, quæ secundariò & quasi secundum quid rationem entis participant.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se declaraturus præmittit causam accidentium, quæ sit, vt causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reliquorum entium: substantia est maximè & verissimè ens. ergo substantia est causa aliorum entium: sed talia sunt accidẽtia. Minor verò ex septimo Metaphy. in principio patet. Maior verò ex secundo metaph. tex. com. 4. habetur, vbi dicitur, quòd vniuersaliter id quod est maximè tale in aliquo ordine, quod est causa omnium aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximè calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. Vtitur autem nomine Generis in litera, sicut Arist. vtitur ibi vniuocatione: eo quòd ad veritatem huius propositionis exigitur, quòd causa communicet cum effectu in nomine & ratione licet analogicè eadem, non enim sequitur, cœlum est causa omnium calidorum, ergo cœlum est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cœlo calidi nomen non æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sũt.

1. q̃. 77. a. 6. cap. vbi supra 9. Meta. T. c. 17.

T. c. 10. 26. 27. et 28. T. cap. 17.

Ad rationes Tromb. Ad primã.

Ad secundam.

Ad tertiã.

Substantia est causa accidentium.

T. c. 4.

T. c. 2. T. c. 4.

Quod tamẽ diuersimodè contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quędã accidẽtia principaliter consequuntur formã, & quędã materiam.

Accidentiũ alia sunt sequentia formam substantialem alia verò materiam.

¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter formam: alia sequuntur principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædam communicant materiæ, quædam verò sunt separata à materia. Accidentium autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem, & quædam in ordine ad formam specialem.

¶ Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum vnumquodq; operet per quod esse actu & semper species aliqua mouere & agere existimetur vt dicitur 3. Physi. tex. com. 17. oportet formam sequi operationes & operatiuas virtutes: similiter cum patiatur & transmutetur vnumquodq; ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi vt ea quæ propter materiæ diuersam complexionem insunt, & ipsam motui subijciunt, &c. Apposuit autem in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur contra totaliter: nullum enim accidẽs est solius formæ aut solius materiæ: sed omnia sunt compositi (etenim ad ipsam quoq; intellectionem non solum anima concurrit sed totum compositum ex materia & forma, Sortes enim est qui primo intelligit) est ergo sensus diuisionis quòd accidentium quædam sequuntur formam non vt causam totalem sed principalem: quædam similiter sequuntur materiam vt causam principalem non totalem. Cùm enim omnium accidentium causa sit id quod verè est, id est substãtia completa omnium causa est compositum ex materia & forma: sed aliquorum principalis radix est forma, aliquorum verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quemadmodum scindere conuenit serræ ratione formæ, duricies autem ratione materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur & in composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ quemadmodũ in Sorte sentire & intelligere est ratione formæ: masculinum verò ratione materiæ. Quę aũt sit regula ad discernendũ accidentia sequẽtia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infra assignab. t.

Accidentia aliqua sequuntur formam: aliqua materiam. T. c. 17.

In hoc capitul.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verò nõ habet esse nisi per formã, vnde in accidentibus, quæ sequũtur formã, est aliquid, quod nõ habet communicationẽ cũ materia, vt intelligere, q. non est per organum corporale, sicut probat Philosoph in 3. de anima. Aliqua verò ex consequentibus formam sunt, quæ habẽt cõmunicationem cũ materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formę.

Accidentiũ, quæ formã sequuntur alia sequuntur formã à materia dependentem, alia verò formam à separatam. T. c. 6.

¶ Hic ponitur prima subdiuisio cũ eius causa. Cùm em, ppriæ virtutes & pprietates & operationes formarum ipsis formis, portionari debeãt: ita si essentia: ipsius formæ sit dependens à materia: virtus & operatio eius (cum non sint ipsa forma à qua fluunt perfectiones) dependere oportet à materia. Et si essentia formæ est independẽs à materia virtutem aliquã oportet habere à materia inde pẽdentem, alioquin otiose feciſſet natura formã independentẽ: feciſſet siquidem naturam eleuatam supra materiã, vt sic non posset operari & consequẽter nec finem proprium consequi. vnum quòdq; enim est ppter suam operationem, vt dicit secundo cœli tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium dependentium scilicet à materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

T. c. 17. Accidentia quædam sequuntur formã dependentem aliqua formam in dependentem à materia.

¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiũtur subiectiuè in composito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

¶ Quędã verò fluunt à forma independẽte à materia vt sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, quòd recipiuntur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

NEC ARBITRERIS Nos immemores cõtradicere superius nunc dictis: vtrumq; enim est verum quòd, scilicet omne accidens est compositi, vt supra diximus: & quòd aliquod accidẽs est solius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secundo modo omne accidens

accidens est cõpositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit vt suppositum, quod operatur sed Sortes per animam. Primò verò modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquod est compositi: virtus enim intellectiua non est subiectiuè in aliqua parte corporis, compo ta ex materia & forma, sed est subiectiuè in sola essentia animæ. vnde in 3. de Anima, text. comm. 4. dicitur quòd intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum elicitiuũ principium sensationis non est sola potentia animæ sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cùm operatio immanens sit subiectiuè in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

T. c. 4.

¶ Propterea S. Thom. alibi dicit, quòd anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens ex solius formæ vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarũ materialium: ex his tamen inuenitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota quòd antequam ponatur alterius membri subdiuisio assignatur causa in litera, quare non fit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequũtur formam vt dicatu, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma vt probatum fuit.

T. c. 5. q. 8. Accidentiũ, quæ sequũntur materiam duplex genus.

In his tamen accidentibus quę materiam cõsequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum & fœmininum in animalibus quorum diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Meta. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma specialis adhuc in ea remanent, sicut nigredo entis est in Æthiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Signũ differentiæ assignatæ.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem nõ ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quàm formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plenè dominio actu vigorosi seminis subiecta non fuit. Signum autem, quòd talia accidentia se habent, scilicet quòd sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis est quòd aliqua eorũ eiusdẽ rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis viui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadem accidentia numero sint ingenito & corrupto. Auer. istarum quorundam opinio. In de substantia orbis capitulo primo, & primo Physico. 66.

CIRCA EA Quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero: & vniuersaliter vtrũm sit idem numero accidens in genito & corruptо. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio S. Thom. tertiò respondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroq; inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicem modum essendi, terminatum, scilicet, & interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidentium absq; limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autem terminata, vnde sicut quantitas interminata communis expresse à Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aëre & igne.

¶ Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristot. enim primo de Generatione, tex. com. 23. dicens, In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aëre & aqua, si ambo diaphana aut humida, &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione. text. com. 15. vult expresse quòd in habentibus symbolũ est facilior transitus: quia est facilius corrumpere vnum quam duo. Auerrois quoq; in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solùm dimentiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

T. c. 23.

T. cap. 25. Capit. 2.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur, quæritur, Quid educit formam generandam? non potest dici quòd illud sit agens extra: quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formę: ergo remanet, quòd nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cũ nullum contrarium appareat: & frustrà corrumpi res censeatur in aliquo instanti in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem quæritur à quo generantur: & cùm non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quòd nullum sit generans. Quòd autem nõ generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consequuntur, quia dans formam, dat consequẽtiam ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quàm sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

CONCLVSIO.

Num sint eadem numero accidentia in genito & corrupto.

QVO Ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionẽ nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidens est subiectiuè in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probãdum probare illud principium, scilicet quòd in composito est tantùm vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

¶ Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad absentiam conseruatiui agentis, vel lumen in aëre desinit sole recedente. Tertiò ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quartò ad corruptionem termini vt similitudo desinit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquũ, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationem: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agentis fieri & esse, vt lumen in aëre fit à sole præsente. Tertiò ad generationẽ subiecti, vt risibile generatur homine genito. Quartò ad generationem termini, vt Sorte solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Sorte similitudo. Et licet omnibus istis modis conntingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorum modorum cõuenit accidẽtibus omnibus nisi tertius. Commune nanq; est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cùm accidentis esse fit in esse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quando subiecti corruptio assignatur. Vnde cùm ex aëre fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aëris, sed potius intendi: quia tamen aër qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absq; contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea quæ qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

Accidens quatuormodis corrumpitur.

Quatuormodis generatur accidẽs.

¶ Et notandum, quòd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cùm eadẽ actio terminetur ad vtrunque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans vel corrumpens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti. Idem enim est agens quòd vtrunque simul & eadem operatione facit sicut cùm ignis,

ex aëre ignem generat, alterando aërem, in fine alterationis aërem corrumpit per se, & consecutiuè calorem introductum: & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aëre subiectiuè erant ea consecutionis necessitate: quia accidès sine subiecta proprio remanere nō potest, & in eodē instanti generat ignem per se, & calorem cōsecutiuè absque alia media alteratione simile calori ante illud instās ex instanti. Simile autē est iudicium de quātitate & figura & alijs dispositionibus, accidētibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiuè producuntur, & ideo non oportet quærere generans nisi quod subiectum generat. Et cum supradicta inspexeris videbis quòd simile à suo simili concomitatiue & per accidens quandoque corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiuè, per accidens generari contingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionē. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolū, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et ex hoc quòd formæ substantiales, à quibus fluūt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim natura causæ innotescit. Auerrois autē (si saluari debet) eodem modo glosietur.

Ad primū AD RATIONEM Autem oppositæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quòd educens formam in vltimo instāti, est generans extra, nō per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens, Vñ cùm dicitur, agēs extra, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: nō autem, cùm est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alteraſſe ad materiæ expoliationem & dispositionem.

Ad secundū. ¶ Ad secūdum dicitur, quòd qualitates symbolæ, & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectum: nec frustra in eodem instāti est primum nō esse earum, & primū esse similium: sed necēsariò necessitate materiæ, vt dictum est.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicitur, quòd figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consequutiuè, & per accidens, à generāte eorum subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, quòd sola illa accidentia generentur consequutiuè, quæ sequuntur formam: sed multa accidentia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quę sunt, licet non in compossibilia: aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quòd figura, & similia sequuntur caduer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale nō potest tam scitò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes proforma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidētia ās sequūtiæ materiam sunt accidētia indiuidui, inseqūēntia autē formā sunt propriè passiones.

Et quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidētia quæ consequuntur materiam sunt accidētia indiuidui secundum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, sunt propriæ passiones vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel specici: sicut risibile cōsequitur in homine formā, quia risus contingit ex aliqua āpprehensione animæ hominis.

¶ Hic ponitur secūda diuisio accidentiū, quæ talis est, Accidētium alia sunt accidētia indiuidui, alia sunt accidentia generis vel speciei.

¶ Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est, quòd accidentia indiuidui cōsequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei vel generis sequūtur compositum ratione formæ. Secunda est, quòd accidentia indiuidui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei siue generis sunt cōmunia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exemplum masculinum, & fœminum sunt accidentia indiuidualia: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differunt Sortes & Berta. Risibile autē est accidens specificum: sequitur enim intellectiuam apprehensionem, & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentiæ, cùm dicitur, quòd materia est principium indiuiduatio nis: forma autem est, per quam res in genere vel specie collocatur. Ex hoc enim, quòd materia est causa esse indiuidua, lis vt sic, sequitur quòd etiam radix accidentiū cōsequētium ipsum esse indiuiduale: ac per hoc accidētia indiuidui sunt quæ cōsequuntur materiam, ex eo q̄ forma est principium esse generici & specifici oportet q̄ etiā sit causa proprietatū & accidentium consequentium speciem vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundæ verò differentiæ ratio est: quia cùm tam in forma specifica quàm generica conueniant omnia cōtenta sub eis, oportet etiam proprietates earū omnibus esse communes. Cùm autem penes materiam differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt, vt effectus proportionabiliter proprijs respondeant causis.

ACCIDVNT Hic duo dubia circa literā. Primum est qualiter sit verum, quòd accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubium est, qualiter verificetur quòd accidentia sequentia materiam non sint passiones generis vel speciei, cùm malcu linum & fœmininū sequātur materiā: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorū diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Metaphy. tex. Comment. 15. habetur Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

T.c.25.7. Me.T.cō. 17. Quomodo penes accidentia sequentia materiam indiuidua.

AD EVIDENTIAM Primi scito, verba illa scilicet accidentia sequētia materiam sunt ea secundū quæ indiuidua differunt non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter, vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud. Vel quia vtrunque habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Sortes & Berta differunt penes masculinum & fœminīnum, ex eo quòd ille habet masculinitatem, illa fœmininitatem. Differunt quoque penes suas quantitates, non ex eo quòd ille sit quantus & illa non, sed ex eo quòd non eodem modo sunt quanti, nunquam enim mueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem proprijs differre necesse est Quantitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis quia tamen non vniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit.

Passiones generum duplices.

ET INTELLIGENTIAM Secūdi notādum, q̄ passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatę sunt hic passiones generum: & non illę, quę sequuntur eorū materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & nō ex sua materia. Vnde cū in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculineitas vel fœmineitas: diuersis rationibus moti Aristo. in Metaphysi. & S. Tho. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

10. Me. T. c. 25. 7. Met. T. cō 17. & 19.

¶ Similiter dicēdum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quòd est in propria diuisibile, q̄ non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerū immaterialium ostendit. Et nota q̄ hæc secunda diuisio 'accidentium non differt à prima per membra diuidētia: eadē enim sunt huius & illius membra, sed secundū rationē, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiā scilicet & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quòd aliquādo accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectū, sicut calor in igne, qui semper actu est calid⁹. Aliquādo verò secundum aptitudinem tantùm, sed complementū accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aëre, quæ completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod adueuit ex aliquo principio, quod est extra essentiam, rei vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile sicut moueri, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accid entium, Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quæ dam secundum aptitudinem tantùm, Illa accidentia vocat causari secundum actum perfectū ex essentialibus principijs, quæ secūdum suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti in ipso fluunt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantùm, quæ non secundum suas actualitates, sed secundum quasdam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem quia prima & secundum suas aptitudines, & secundū se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipso remanente: motus autem sursum nō semper inest igni sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantùm ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente vel agendo vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui nō inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinseco remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas non

non est actu in aëre, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, text. Comment. 69.

T.c.69. Prima Secundæ, q. 10. ar. 1. & 2.

¶ Profundiorem autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundæ, q. [illegible] art. 1. ad secundum quòd scilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principijs essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autem separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo quia vnumquodq; agit secundum quod est actu: patitur autem secūdum quod est in potentia ex sufficiente rei actualitate procedit quod accidens in se completè producat, & per oppositum ex insufficiente actualitate, & consequenter potentialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit quòd res habet accidens in se secundum aptitudinem tantùm: & quòd ab illo expectet actualitatem seu quòd accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & non esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quàm negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intelligere autem hic vt supra, scilicet quòd ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundū suam actualitatem.

¶ Aduertendum verò est, quòd S. Tho. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principijs fluentia, sed potius ipsārum passionū & aptitudinū actus quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed aptum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quædā risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorū aptitudo non est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui à principijs producitur inteditur: & quia aptitudo nihil aliud est quàm inchoatio quædam. inchoatio autem est actus imperfectus ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

T.c.9. T.c.4. & 17. Nū quodlibet accidens habeat aliquod subiectum proprium.

ANTEQVAM Terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidens habet aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli propria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprīū alicui, cùm proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidens erit. separabile ab eo in quo est. Ineſſet enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper corruptionem cuiuscunq; accidentis comitem fieri corruptioni subſtantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito autem, cùm omne accidēs sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, vt patet primò Posteriorum, & secundò Metaphysicæ, oportet quòd omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper & necessario.

Quæst. de Virtutibus. 1. ar. 3. c.

AD HVIVS dubitationis euidentiam sciendum est, quòd cū apud San. Tho. in quæstione de virtu. quæst. 1. arcic. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustentantis ad sustentatum, potentiæ ad actum, & principij & principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundum quod participat istas cōditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum. Vnde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quòd nullum accidens est subiectiuè in alio accidente, quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud sed sola substantia, quæ est ens per se, alijs fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens potest comparari ad aliud, vt potentia ad actum, & quandoq; vt proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

T. cō. 35.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuum, secundò, an habeat proprium subiectum vt potentiam, tertiò an habeat proprium subiectum vt principium, quartò, an habeat proprium subiectum vt sustentatium potentiæ, & principium simul.

SI QVAESTIO sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè, quòd s. omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustentantis, vt probant rationes primo inductæ, multa enim sunt accidentia, quæ nullum proprium sustentās sibi vendicat, sed communiter multis insunt, vt eorum separatio ostendit, separans nanque à substantia sustentante ea naturaliter remanente, quod de proprijs accidentibus dici non potest. Eadem quippe substātia absq; sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiuè, quòd scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentiæ, eo quòd quilibet actus respicit propriam potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specificè, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potentiā, cuius est actus, propter quod 3. Physic. tex. Com. 10. dicitur potentia ad infirmitatem est alia à potentia ad sanitatem, eo quòd sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuilibet actui propria respondet potentia.

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiuè, quòd scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij, eo quòd habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causę efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinē inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessariò primi productionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod: patet quòd non omne accidens fluit à suo receptiuo effectiuè: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiuè se habet: vt patet cū species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

SED aduertendū est quòd hæc, quę diximus intelligi debent de accidētibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo nāque de accidētibus, vt S. Th. in litera loquitur, scilicet nō iudicando actualitates accidētium seorsum ab aptitudinibus: dicerē quod omne accidens sedm̄ suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprīū in ratione substentantis potentiæ & principij, licet non sedm̄ suam actualitatem eo quod apptitudo ad tale accidens nō est nisi à tali gradu subſtantiali fluat mediatè vel immediatè, & consequenter nisi in tali gradu subiectiuè sustentur immediatè vel mediatè. Verbi gratia, Lumen sedm̄ suā actualitatem & subſtantiā, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tamen sedm̄ suam inchoationem seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile: & fluit à certo gradu subſtantiali cōmuni superioribus & inferioribus. Et similiter ſedere licet sit accidēs, per accidēs tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & nō natū cōuenire nisi certō enti, puta animali tali, &c. fluit enim aptitudo ad ſedendum ex suis principijs. Similiter & videre licet sit accidēs separabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad vtranq; partem rationes adductæ verū concludunt diuersimodè. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationum primò adductarum conceditur, accipiendo subiectū in ratione sustentantis & principij. In ratione aūt potentiæ falsa est conclusio, vt dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo quòd cùm dicitur, quòd proprium conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non sedm̄ suam actualitatem, sed secundum aptitudinem. Et similiter cùm dicitur quòd ad corruptionem proprij desinit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secūdum actum, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur quòd inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, vt respicit subiectum in ratione propriæ potentiæ, sed vt sustētatiuum, & principiū. Loquēdo aūt de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccāt. Dico enim quòd nullum accidens est separabile secūdum aptitudinem radicalem saltem, sed coæuū subiecto necessario & quòd corrupto accidente secundum talem aptitudinē potest subiectum corrumpi. Ratio autē in oppositum adducta concludit, quòd omne accidens habet subiectum, de quo per se prędicatur secundum se, vel secundum suam aptitudinem. Cùm enim eius sit actus, cuius est potentia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectū erit quòd cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinē & secundum actum: sicut homo debet poni non solùm in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, quòd accidens secundū suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper insit. & tamen habeat proprium subiectū per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, quòd secundum se vel secūdum suam aptitudinem per se de illo subiecto prędicetur. Ad primū verò sufficit accidens secundum se tantū non prędicari per se de subiecto. *Lect. 1.*

Sciendum est autem, quòd in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differētia & species, quàm in substantiis, quia enim in substantiis ex materia & forma substantiali creq

Accidentia in cōcr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nõ sunt in prædicamẽto, sed in abstracto propriè sunt in prædicamẽto.

fit per se vnum, vna quadã natura ex eorum coniunctionis resultante, qnę propriè in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantijs nomina concreta, quę compositum significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in prædicamento hoc modo nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidẽte & subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniũctione aliqua natura, cuiintentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species vel genera vt album vel musicũ, nisi per reductionem, sed solùm secũdum quòd abstracta significantur, vt albedo & musica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo se habent ad esse in Prædicamento, deinde vnde sumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, scilicet, Accidentia in concreto non sunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abstracto propriè sunt in prædicamento.

AD QVARVM euidentiam sciendum est, quod accidentia habent vnum modum essendi, scilicet esse in alio, non enim sunt nisi in subiecto. Habent autem duos modos intelligendi, eo quòd intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, dividere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quòd accidentis esse est in alio esse. Quandoque verò intelliguntur solitarie, non cointelligendo, scilicet eis subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substãtiæ, eo quòd esse per se, id est solitarie soli substantiæ conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cùm autem modus significandi non fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habent duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoque consignificãdo subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & vocantur, significata in concreto, vt album, nigrum, &c. Quandoque verò significantur ipsa sola, absque scilicet subiecti consignificatione, & tunc significantur per modum substantiæ, & vocantur significata in abstracto, vt albedo & nigredo. Abstractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo significãdi, id est penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tamen in significatione ipsius formæ accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo, sed album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totũ coniunctum important, puta sicut album albedinem in subiecto, coniunctum autem hoc non est vnum per se, sed vnum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per se, cùm prædicamenta diuidant ens per se, quinto Meta. tex. Com 14. ideo accidentia in concreto non proprie reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, quia in litera, prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen importans ens & vnum per accidens, est propriè in prædicamento, concretum accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per se. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretum accidentale & substantiale in hoc, quòd concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo reponitur in prędicamento, vt genus vel species, accidentale verò importat ex subiecto compositum & accidente, quod est vnum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi vnum per accidens vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiuè, eo modo quo res impura ad suæ puritatem naturę reducitur.

In prædicãmẽto substantia

T.cõ.14.

¶ Et sic remanet secunda conclusio vera, quòd accidentia, scilicet in abstracto, in prędicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt taliter omnino à prædicamentis accidentia sunt excludenda.

CVM autem audis abstractum solam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quòd abstractum subiectum formæ à se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo significandi, quo solo differt à concreto, non includit subiectum principaliter, sed secundariò, & ex consequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest. Conueniunt enim in hoc, quòd tam abstractum, quàm concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriusque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet, finitatem enim dicimus curuitatem nasi & simum nasum curuum. Quòd autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, q̃ tam abstractum, quàm concretum puram formam significat, vt in Prædicamentis testatur Aristoteles. Differunt autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi in hoc, quòd concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secũdario formã. Abstractum verò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Conuenientia inter concretum & abstractũ in Prædicamento substantiæ. Differentia concreti & abstracti ac euidentium.

¶ Aduertendũ nanq; est, quòd contrario ordine se habẽt subiectum & forma, ad significationem nominis cõcreti, & eius modum significandi. Importat enim cõcretum ratione significationis primo formam, & subiectum non nisi ex cõsequenti copula. Quo ad modum verò significandi primò subiectum & ex consequenti formã importat. Cuius signũ est, quòd in diffinitione concreti exprimitur primò subiectum tanquã genus, quod prima pars est diffiniti, & forma secundo loco ponitur quasi differentia. Dicimus nanq; quod simũ est nasus curuus. Abstractũ verò & ex significatione & ex modo significandi primò formam importat, secundariò autem ex eo cõsequenti subiectũ. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo exprimitur vt genus, subiectum autem secundariò loco differentiæ, vt patet, cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quòd concretum importat habitudiné inter subiectum & formam, prout incipit à subiecto, & terminatur ad formam. Abstractum verò importat habitudinem inter formã & subiectũ prout incipit à forma, & terminatur ad subiectũ, vt in exẽplis datis apparet. Ex hoc enim quòd habitudo importata per concretum, importatur ex modo significãdi, vt incipiẽs à subiecto, sequitur quod primò importet subiectum, a quò incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractũ importatur ex modo significãdi, vt incipiens à forma, consequens est vt primò importet formam a qua incipit. Causa enim huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuẽta. Compositio autẽ à subiecto oritur. Abstracta verò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuẽtas simplices quidẽ, sed à quibus denominatio ad subiecta deriuatur, vnde & concreta compositũ quid sonant, abstracta verò formas, vt cadentes tamen ad subiecta, non igitur propterea dictũ est quòd abstractũ solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectum, sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsece tantùm terminum habitudinis formæ significatæ.

In accidentibus non sumitur genus & differentia à materia & forma, sed genus ex proprio modo essendi quo prædicamentum pars entis cõstituitur sumuntur. 1.6.per.3.

ADVERTE hic, quòd de abstracto & cõcreto quomodo sunt in prædicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cùm enim apud Metaphysicũ, qui res secũdũ suas ellentias cõsiderat, & nõ secũdũ modos intelligẽdi vel significãdi abstractũ & concretũ nõ differant, eo quòd eadem res abstractè et cõcretè sit significata, dicit ipse sicut abstractũ ita & concretũ in genere esse, res enim per suam essentiam ingreditur vel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum, id est per rem generis, & non per modum significãdi, vnde non dicet Metaphysicus album ens per accidẽs, sed hoc album vt patet 5. Meta. tex. Com. 15. & 14. & 7. eiusdem tex. Com. 16. Logicus autẽ, qui non res secundũ suas naturas, sed secundum intẽtiones adiũctas primis intellectis ac significatis, cõsiderat, dicet abstractum esse in genere, concretum verò nõ, quia res nomine abstracto, significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt color, concretũ verò non propter alietatem modi significandi, vt dictũ est.

Apud Metaph. quid sit in genere.

T. Cõ. 13. T. Cõ. 16.

¶ Causa autem quare alietas modi significandi hanc veritatẽ Logico præbeat, est quia modus significandi prætẽdit secundas intentiones, & fundat quodãmodo ipsas, licet enim tam modus significãdi, quam secunda intentio conueniãt in hoc quòd sequantur rẽ, non secũdum se, sed vt intellectã: prius tamẽ rem, vt intellectã sequitur modus significãdi, quã secũda intẽtio, eo quòd modus significãdi nihil aliud est, quã signum modi intelligendi, sicut vox significans est signũ rei intellectæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur rẽ intellectam, quã secunda intentio, ita eius modus significandi modũ intelligẽdi, vt totus ordo pertinentiũ ad nomina primæ intẽtionis præcedat ordinem eorũ quæ pertinent ad nomina secũdæ intentionis. Quia igitur secundæ intentiones res vt intellectas & significatas denominãt, & nõ absolutè, ideo, stat eandẽ rem diuersimodè intellectã & significatam denominari speciẽ, & consequenter esse directè in prædicamento & non esse directè in eo, sicut eadem natura humana significata nomine Hominis, species est: significata vero nomine Humanitatis species non est, sed speciei principiũ. Vnde in proposito apud Logicũ res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimodè significata, in prædicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cùm sic speciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur, si autem in concreto significetur, cùm sic speciei vel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia intentio San. Tho est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale à Prædicamentis separauit.

CVM his omnibus aduertas, quòd aliquid facit rẽ reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponẽdi ipsum in prædicamẽto, alio modo vt cõditio siue qua nõ. Ratio reponẽdi rẽ in genere siue specie tã apud Logicum quã apud Metaphysicũ est essentia illius

illius rei, res enim per suã essentiã ad genus & speciẽ definitur: conditio autem sine qua, non est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidem substantiæ conditio, sine qua res non suscipit generis vel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium cõditio, sine qua non est modus significandi in abstracto: propterea cũ dictum est, cõcretum accidentale nõ directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis, sine qua non, & non propter defectum rationis reponendi. Et similiter cùm dicitur, quòd humanitas & vniuersaliter abstractum substantiale nõ est in genere substantiæ, intelligepropter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus sumuntur differentiæ secundum diuersa illorum propria principia.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantijs compositis: sed oportet vt primũ genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quòd ens diuersimodè secundum prius & posterius de decem generibus prędicatur, sicut dicitur quantitas ex eo q̃, est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de alijs secundum Philosophum in vndecimo Metaphysicæ.

¶ Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma.

Secunda est, Primũ genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumũtur in accidẽtibus ex diuersitate propriorum principiorũ. Prima patet sic, Incompositum ex materia, & forma non potest habere genus sumptum à materia, & differentiam à forma, sed accidentia sunt incõposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma sicut sit in substãtijs cõpositis: q̃ qualiter intelligẽdum sit supra dictũ est. Secũda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiã secundum propriam potẽtiã, quæ est in ea: sicut vltima differẽtia debet explicare essentiã secũdum vltimum actum: sed essentia accidentis secundum modũ illum quo pars entis constituitur habet propriam potẽtiã: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

INTELLIGENDVM est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prædicamenta: sicut quadammodo genus in species per differentias: ita quòd sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico, constituuntur: ita prædicamenta per id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo constituuntur: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuum, relatiuum, actiuum, &c. vt dicitur quinto Met. tex. commen. 14.

T.cõ.14.

NOTANDVM est secundò, quòd cùm genus sumatur à re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primò habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res secundum primum sui gradum concepta. Primus autem gradus rei is est, quẽ res ex modo illo sortitur quo propriũ sibi locũ inter partes entis vendiciat: & ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem, vt primi determinabilem: & propterea ista se, assequuntur, sumi à re secundum propriam potentiam eius, id est secundum id, quo primò habet rationẽ determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars sit. Et sic patet assumpta ratio.

In accidentibus sumuntur differentiæ secundum diuersa illorum propria principia.

Differentiæ verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propriæ passiones ex proprijs principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differẽtiæ, si in abstracto diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curuitas: sed ecõuerso esset si eorũ diffinitio sumeretur secundũ q̃ concretiuè dicuntur: si enim subiectũ in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modũ substãtiarũ compositarũ, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus, quòd simum est nasus curuus, similiter etiã est si vnũ accidens alterius accidẽtis principium sit sicut principium relationis est actio & passio & quantitas, & ideo secundum hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysicæ.

T.cõ.20.

¶ Hic ponitur tertia propositio, scilicet quòd differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersita propriorũ principiorum: & declaratur à posteriori. Signum enim, quòd differentiæ sumantur ex diuersitate propriorum principiorum, est, quòd in diffinitione accidentium in abstracto, quæ propriè habent genus & differentias, subiectum ponitur loco differentiæ: hoc enim non esset, nisi accidentia differrent penes sua propria principia: propterea enim propriæ passiones differunt inter se: quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicẽs quòd subiectum proprium quandoque ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differẽtiæ: ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur. Licet ecõuerso esset, &c. & vult dicere quòd licet ita sit, q̃ quandoque ponatur subiectum in diffinitione proprij accidẽtis loco generis & non differentiæ: quia tamen hoc non fit, nisi cùm accidẽs in cõcreto diffinitur, quod vt sic nõ est in genere: ideo hoc non obstat nostræ sententiæ: quia accidentis differentiam, secundũ quod in prædicamento est vnde sumenda sit declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidẽtis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis: ita quòd subiectum eius essentia pro genere sibi vẽdicet, sed est modus eius significãdi: quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctũ, scilicet accidens & subiectum: ideo per modum rerum diffinitur cõpositarũ in quibus genus sumitur à materia, & differentia à forma: & propterea subiectum, cùm se habeat vt materia, loco generis ponitur: & natura accidentis, cum se, habeat vt forma, loco differentiæ ponitur: & dicitur, simum est nasus curuus, non sic autem est cùm diffinitur accidẽs in abstracto: tũc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus: & ponitur loco differentiæ id à quo accidẽs secundum naturã suam specificam differentiam trahit, scilicet subiectum propriũ: & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoque fit hoc, scilicet quòd differẽtiæ accidẽtiũ sumũtur ex diuersitate principiorũ, propriorũ non solũ, q̃ accidens immediatè causatur à subsãtia, sed etiã q̃ vnũ accidens est alterius principium proprium: tunc enim differentias sortiuntur accidentia accusata penes diuersitatẽ accidentium causantium, vt patet de relationibus, quarum differentia attendi tur penes sua fundamenta seu causas, puta actionem, passionem & quantitatem, vt patet ex diuisione relatiuorum facta ab Aristo. quinto Meta. text. com. 20. Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obij cere, quomodo alia est differẽtia secũdæ passionis à differentia primæ, si ex principijs ex quibus fiunt passio, differẽtia sumtur, quandoquidem eadẽ sunt principia, à quibus fluũt prima & secunda. Exclusa enim est hæc obiectio per hoc quòd dictum est, quòd quando vnum accidens est principium alterius: differentia posterioris accidẽtis non ex diuersitate remotorũ principiorum, sed propriorũ attenditur: & ideo cùm prima passio sit principium secundæ, nõ sunt eadẽ propria & immediata principia primæ & secundæ.

Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta, ideò quandoq; sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut cõgregatiuum & disgregatiuum visus dicuntur differentiæ coloris, quæ causantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantijs compositis & accidentibus, & quomodo in substantijs compositis & simplicibus, & quomodo in intentiones logicæ vniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod est infinitæ simplicitatis, cui non conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo sit finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertiò aliquis dubitare de hoc quod dictũ est, scilicet quòd differentiæ accidentium sumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc quod quãdoque sumimus eorum differentias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differẽtias dicimus congregare & disgregare visum: ideo ad hanc dubitationẽ tollendã dixit q̃ hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cùm sint, opus est ex effectibus notioribus differentias sumere, quæ differentias veras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet, albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundntia & paucitate lucis: lux enim in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata, albedinẽ constituit: valde autem offuscata nigredinem, à posteriori autem differunt congregatione & disgregatione visus: ex hoc enim contingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & non ecõuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifestæ sunt, sicut congregare & disgregare: ideo loco propriarum differentiarum, congregatiuum & disgregatiuum ponimus, dicentes, albedo est color disgregatiuus visus, nigredo vero congregatiuus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIC ADVERTAS, Quod non dixit subiectum esse differentiam accidentis, sed poni loco differētiæ, habent enim propriū genus, & propriam differentiam sui generis: quæ tamen absque obiecto non possunt explicari completè: & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, vt dictum est. Vltimò epilogus sit eorum, quæ dicta sunt: in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam esse volo, vt ibi veritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati venia detur: adolescentiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur, gratiarum debitę actiones diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri est, didici.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTVS OCTAVVS
solutionem quorundam locorum sibijnuicem aduersantium, in commentarijs sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM
Crecton Scotum, lectorem Theologię.

PETITIONIBVS Tuis, fili charissime, deesse nolēs, ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primò dissunantiam dictorum nostrorum inter se dum in Commentarijs Primæ partis, articulo primo, quæstione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, in articulo autem primo, quæstione octuagesimasecunda, respondendo quarto argumento Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶ Proponis secundò ambiguitatem circa quandā glossam nostrā in eisdem Commentarijs, quæstione quadragesimaseptima, articulo tertio ad tertium: vbi dicente textu, Non est possibile, esse aliam terrā quā ista glossauimus ly possibile, sumi pro possibili, sumpto ex potētia indita rebus creatis, secūdū quā diximus, impossibile est mortuū resurgere & nō p possibili secūdū potētiā actiuā Dei, neq; pro possibili logico: videtur enim tibi, q̄ de possibili logico sit terminus propter materiā subiectam, de qua ibi disputatur: & hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mūdus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate individuali: & hoc non quia quodlibet individuum perfectum isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica: & sic oportet intelligi de impossibili absolutè, quum implicet, contradictionem habere totam materiam speciei, & non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mundi: sed esse duos soles, implicat cōtradictionem: ergo sermo est de impossibili absolutè. Manifestatur autem implicatio cōtradictionis: quia positis duobus, solib⁹ si materia vnius appeteret formam alterius neuter haberet suam materiam: quia sol constat ex materia satiata sua forma: si autem materia vnius non appeteret formam alterius, sic differrent non solum specie, sed genere. Tertiò, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM Dubium respondemus, quòd ly materialiter non secundum eandem significationem in vtroq; loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium ita quòd naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis est homini à principijs naturalibus, ita appetere cæleſtis patriæ fœlicitatē, naturale est homini ex principijs gratiæ: quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autem octuagesimasecunda naturale attenditur penes modum, vt distinguitur cōtra liberum: ideoq; ibi dicitur, quòd naturaliter, id est non liberè velle Deum in particulari, &c. solis Beatis conuenit. vnde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

AD SECVNDAM Autem dubitationem respondetur, clarè constare ex textu, quòd possibile sumitur secundum potentiam in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terrę ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Thelogos omnes, posse a Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mūdus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica: quoniam hoc sufficit ad probandum in philophia naturali quòd constat ex tota sua materia simpliciter: hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, quòd mundus constat ex tota sua materia, & quòd Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundū creare. quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicè. Nec implicat contradictionem habere totam postea istam Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad secundam autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, pono plures soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quod existentibus pluribus solibus, neutrius materia appetet et alterius formam, quia vtriusq; materia cōtenta esset sua forma: sicut modo materia existens in vna parte cœlestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte: & similiter in motibus partis sphæræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna communis est ratio, quòd in his quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis: ac per hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet. & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Sortes corrumperetur, si eius materia non appeteret, nisi formam humanam: qm̄ illam iam habet, & sic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd aliud est aliqua esse idē, aliud est aliqua consequenter se habere. Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio. Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quę possit facere aliam terram: non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non, descendendo ad actiuam aut passiuam: & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est, vt attēdas tibi & lectioni, & ores pro me: & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS,
de Vinculo Obedientiæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.
Num Homo teneatur superiori obedire in his in quibus parando oportet periculo mortis se exponere.

TRVM Homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur q̄ non. Primò, ratione, quia homo homini nō est subditus, quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate: quia sanctus Thom. in Secunda Secundæ, q. 105. art. 5. in corpore dicit. Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares: puta in his, quę pertinēt ad corporis sustentationē & prolis generationem. Hęcille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunq; exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti: vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs persoluendis, de obseruatione festorum. non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium, aut ad obseruationē festorum, si non potest hæc sine non solùm vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶ Quartò, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris actudicij humani executione: ergo idem quod prius.

CONCLVSIO.

Tenentur inferiores ac subditi legi & superioribus in omnibus obedire, quæ ab ipsis præcipiuntur, vt ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam si mortis periculum parendo immineat.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendū est, quòd non distinguere inter se & per accidens occasio est minus bene sentiendi: contingit enim etiam sapientes inquit Arist. falli in ijs quę sunt per accidens. Aliud est igitur subdi homini homini in his, quę sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subijci nanq; p se, est directe & formaliter subijci: ita q̄ possint illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò p accidēs, est per concomitātiam, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur subijci. Exemplum, Homo hominī non subditur per se secundum interiores motus animi: & ideo non potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi: soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen p accidens, in quantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes: sic em̄ concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem

ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantē. In proposito autem verisimum est hominē non subdi homini in his, quæ ad naturā spectant, sed hoc intelligitur per se & formaliter, & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt non comedat, vt non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini subditur, pro quanto ea concomitanter se habent ad actiones, in quibus homo homini per se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenētur mandāte principe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experientia testatur quia potest princeps præcipere, vt tueantur armis rempublicam, vt vlescantur armis eandem: & huic annexum est periculū mortis: ideo ex tali annexione subdūtur etiam, quo ad vitā. Ratio autē huiusmodi debitæ obedientiæ est: quia de humanorū actuū subiectione iudicandū est secundum ea quæ insunt per se, & non secundum ea quæ sunt per accidens: sicut vniuersaliter de cæteris cōditionibus humanarū actionum consideratio & iudicium si nō fiat per se, non rectè iudicātur nisi diuinādo, oportet ergo inspicere ad naturam operis humani an sit per se de genere subditorū superiori homini, an sit de genere exemptorum à subiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per se eximens à subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturę sustentandæ & propagandę. Et aduerte q̄ etiam non per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini, vt declarauimus. Quum igitur constet exteriores actus virtutū necessarios ad commune bonum politicum vel domesticū subiectos esse homini superiori, quoniā & leges humanæ huiusmodi actus præcipiunt, & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt à suo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando est fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiendū quę sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, quòd lex aut princeps aut superior nō potest præcipere actus, quibus annexū est vitæ periculum, quām exterminare præcepta fortitudinis à potestate humana: quū fortitudo circa mortis pericula: sit quod quia absurdum, imò ridiculū est, stet iudicium in his, quę sunt per se. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex missam celebrare non nisi cū sacris vestibus, cū altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cōminata sibi morte celebrabit licitè in diaploide, habens tantūmodo panem & vinū: quis fatuus diceret hęc: Similiter episcopus cōferet ordines sacros in diploide sine vllis cæremonijs, sola forma substātiali seruata ob cōminatam sibi morte quod est sacrilegium. Ex quibus quilibet sapiēs pōt percipere, falsum esse, fundamentum, q̄ humana lex & superior homo non potest præcipere actus virtutum vsq; ad mortis periculum inclusiuè, & quòd subditi nō teneātur obedire. Stetur ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo quòd tā lex, quàm superior homo potest præcipere omnes exteriores virtutū actus necessarios ad commune bonum illud cuius curam habet, ad quod subditos habet: & subditi tenētur obedire, non obstāte quocunq; vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, interquę nō infimum tenet locum cura infirmorū: ideò tenetur subditos obedire ad seruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo: quoniam hoc periculum vitę cōcomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur, scilicet seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire quàm secularis suo principi ad præliandum, vbi est maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum est, non me extendo amplius, sed ex his constat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & autoritati S. Tho. verificantur siquidem formaliter & per se: secus autem est quū concomitanter concurrit id quod est naturæ seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundam verò rationem de charitatis ordine, respondetur q̄ charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam suam corporalem, & miles pro actu virtutis, scilicet iustæ defensionis aut iustæ vltionis, exponit vitam suam periculo, & seruiens infectis, pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequij exponit se periculo mortis, & non pro nobis externis aut corporali salute alterius. Cōstat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animę prælat corporali vitę.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd actꝰ virtuosi præcepti à iure positiuo relati ad vitę periculum, non sunt vniformes. Quidam enim sunt, quorum rectitudo destruitur ex vitę periculo annexo, vt sunt actus abstinentię, qui si cum crimine vitę fiant, non sunt virtuosi, quoniam recta abstinentię ratio medium sic exigit, vt non subtrahatur necessarium ad vitam, & de his verificatur, quòd leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt, quorum rectitudo cōstituitur ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium incideret. Et simile est de reliquis actibus virtutum necessarijs ad commune bonum, vt sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericula vitæ superuenientia, sustinatur enim intantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi periculum effugerent in vitium incideremt timiditatis, & inhuiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt medij respicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt sunt multi religiosi actus, puta audire missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licitè omittuntur, & supererogatorię fiant vt sunt actus prædicandi, & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculum omitti licitè, quia est licitum quandoque fugere, possunt & tunc nihilominus supererogare, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat enim Herodes crimen suum, ita quòd non necessitatis, sed supererogationis erat Ioannis reprehensio. Quædam verò sunt, quę si fiant propter timorem mortis, illicitè omnino fiunt, vt celebrare missam absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua similia quæ si fiant propter timorem mortis sunt illicita, quia non excusantur à toto, sed à tāto. Et horum omnium vna communis est ratio, quia legis & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad commune bonum, vt autem declaratum est, à virtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quòd timor cadens in constantem virum, excusat iuxta prædictam distinctionem, quandoque à toto, vt in his, in quibus omissio vel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ hnmanitatis pietete suffultę plerunque fortè à Iurillis extenditur. Quandoque autem excusat nō à toto, sed à tanto coram Deo quamuis coram humano iudice excuset à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendū est potius viro forti, quam incurrere obliquitatem etiam venialem, Romæ die. 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS
de Missæ Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

1 *Quænam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium missæ.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorū.*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebreos contra sacrificium missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus, Cardinalis sancti Xisti, fœlicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquā iustructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinē Christi in Eucharistia esse dū taxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimè mihi Libello Lutherano etiā de cœna Domini affirmāte in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinē, sed negante sacrificium missæ, contra vniuersas etiam schismati corum ecclesias, existimaui non esse expectandum mandatū, sed officij mei partes exequi, manifestādo rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix vale.

CAPVT I.
Quæ sit intentio operis.

NICVS MAGISTER Omnis dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstineamus à testimonijs, quæ non recipiunt, sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitētes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturas de sacrificio missæ, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinam̄que omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem̄ sacrificij missæ: tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ autoritate, fulciri sacrificium missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignorāter errant, vnde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis: deinde quid

ex sacris scripturis de sacrificio missæ habetur, & demum Lutheranę obiectiones discutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium missæ.

CONSENTIVNT Lutherani missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblati in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi consecratur, veneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationē. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus vel sanguinem Christi Deo, quamuis cum affirmient in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verbum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuis siue pro defunctis. Et fundant vtrunq; super doctrinam Epistolę ad Hebræos, vbi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis & mortis Christi sit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tan quam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana, contraria documentis sacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI Autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite vigesimosecundo, specialiúsq; Paulus ad Crinthios vndecimo,) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonstratum per pronomen, Hoc inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimque subiúxit. Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit. hoc dicite, sed, hoc facite, vt significaretur, quòd id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quódque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quòd verba consecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit Facere à commemorare, vt significantius non dixerit, hoc commemorare, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

¶ Ex eo autem, quòd sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quòd frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro vobis frangitur & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur seu datur, sat fuisset decere, quod in persona mea videtis, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo quòd facere hoc in Christi memoriam, plus est quàm consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est quàm recordare Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi verò significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis consequens est quòd mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando seu per modum immolationis, nam sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam facto non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrunq; facto impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quòd datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet in Iesu Christi memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, & perpendas quam quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Ægypto, in facto consistebat immolationis, ita quòd ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanq; Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meũ quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Aegypto fecistis Paschа, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Paschа illud fecistis immolando communi cœnа, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus paschа.

¶ Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testatur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clare patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia nō solùm sacramentum, sed etiam sacrificium tum in sacra Scriptura, & non solùm in vsu, Ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus nónne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israëlem secundum carnem, nónne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quòd simulacrum aliquid sit, aut quòd simulacris immolatum aliquid sit? sed quòd quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mēsę dęmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolum inter victimas Israëlis, & immolata demoniis recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israëlis & mensam dæmoniorum, mbsam Domini, & inter edentes victimas altaris Israël & edentes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quòd non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israële, quam immolatis dęmoniis à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonio, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM à Lutheranis negatum in missa, videlicet quòd sit hostia pro expiatione peccatorum, facilè ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedēdo via monstrantur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solùm dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum. & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solùm quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quòd quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum, vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionē peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriā Domini nostri Iesu Christi, tamen hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solùm Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarū per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium missæ.

ADVERSVS HAEC Duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ad Hebr. capit. 7. vsq; decimum inclusiuè. Et contra quotidianam quidem oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, quòd ille est vnicus, istum autē oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis. inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus. sed oportet successiuè, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti & sacrificiū noui Testamenti, quòd illud repetebatur tum singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificiū affirmare, quod oportet sæpè repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quòd tunc sanguine hircorum, etc. vtebatur sacerdos: nūc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatus est Christus à seipso.

CONTRA HOC Verò, videlicet quòd Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiarū veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, desijssent offerri: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accidentes ad eum, etc. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatū est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM veritatis & intelligendi diuersa sacræ Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolatæ semel in cruce ac ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Itaque quòd in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Verùm hostia cruenta & incruenta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Christi in nostro alteri alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnam eandemque hostiam immolandi, alter est, quia ille vnicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessoriúsque modus, est incruentus, vtpotè sub specie panis & vini oblatum in cruce Christum, immolatitio modo repræsentans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus, scilicet incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quòd vbi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est, consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc quòd est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnicam hostiam semel oblatam in cruce, perseuerātem modo immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari clarè patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamen modo in altari, mandante Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanq; iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriam, perpendens quod vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atque idem quod tūc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

EX HIS IGITVR ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quòd in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quique non in personis proprijs, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes offerūt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens esse affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quòd aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseuerentiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseuerandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, occurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autē modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hebr. testantur verba illius, inferentia, quòd si repeteretur noui Testamenti sacrificium, opportuisset Christum sæpè pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi à Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quòd cū hoc, quòd Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundantissimè fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

AD PRIMVM Autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo, recolitur in qualibet missa.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd absit à fidelium mētibus etiam cogitare, quòd ad supplendum efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebretur missa: celebratur enim tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cœlos perseuerans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur) ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscū immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnicæ intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat perseuerentia Christi immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cœlo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicæ mortis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena: illud nanque intercedere præ se fert quasi supplementum intercedendi: hoc autem præ se fert ceremonialem intercedēdi modō, nobis valde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendū est peccata esse nobis remissa per Christi mortē: videlicet per Christi mortē applicatā nobis per institutā à Christo sacramētam: in hoc enim Christiani omnes cōuenimus. Inter sacramēta autem à Christo instituta supputatur et est sacramētū Eucharistię institutū ab ipso Christo immolatitio modo, vt declaratū est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorū, Eucharistię hostia prodesse potest illis ad remissionē peccatorū applicādo efficaciā mortis Christi ad illos. non egentibus autē remissione peccatorum, prodest ad vegetationē animæ, quēadmodum

cibus

cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentũ enim Eucharistiæ quãuis immolatitio modo institutum sit etiã pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentibus, non tamen est institutũ propter hoc duntaxat, sed pro alijs animæ bonis. ¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hæbreos stat sacrificiũ missæ, quòd ecclesia catholica edocta à Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiam: noui enim, quòd iuxta genuinũ sensum, de sacrificijs cruentis tractat Autor illius Epistolæ, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati à Christo condendo nouum testamentum, relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloria. Romæ, die tertio Maij, M. D. XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

1 *Positio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.*
8 *Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera nostra meritoria sunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
12 *Responsio ad obiectiones quarto cap. scriptas.*

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nunc tamen etiam iucundum mihi est, venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam incorda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam & nõ nisi paulò ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque hæc obedientia venit, vtinã & Christi fidelibus fructuosa & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.
Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificare ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsque adeo magnipẽdunt hanc credulitaté, vt dicant eã assequi remissionẽ peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim quòd nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiẽdo sacramentum, verè iustificantur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vsque adeò extollunt huiusmodi fidem, vt eam assequi remissionem peccatorum antequàm peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra lege longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, & cætera. est primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matt. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.
Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat cum de illa sacræ literæ tradunt, quòd iustificat homines, & aliud significat credulitatẽ qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quæ significat id quòd per eius definitionem manifestatur ad Hebræ. 11. dicendo quòd fides est sperandũ substantia rerũ, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, vt dicitur ad Ephe. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significans credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiendo hoc sacramẽtum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniam fidei non potest subesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc prouenientis partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur à fide, pro quanto autẽ est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quòd quilibet confidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiens sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quòd ego nunc sim intus & extrà suscipiens rite sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum quòd in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi quoniam hoc potest aliũde esse falsum, Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuum est autem quòd sub fide quæ est in me, non continetur credere quòd ille suscipiens sacramentum nũc hic iustificetur, aut quòd in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitate ego fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quòd ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribunnt huic credulitati: semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citans tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.
Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quòd huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum, potest & bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quòd hæc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autẽ secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, vt August. dicit 15. de Trinit. ca. 18 nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditiones æternę.

¶ Et scito, quòd hęc credulitas communis est omnibus deuotè accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuotè accedens ad quodcunque sacramentum, credit suscipiendo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi: alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quàm alter, & regulariter cum hæsitatione de oppositio ineſt deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Ecclesię documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque hæsitatione aliqua. Ratio autem hęsitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hęsitans, nullam iniuriam infert diuinæ promissioni, quoniam, non hęsitat ex parte Dei, non hęsitat ex parte meriti Christi, non hęsitat ex parte sacramenti, sed hęsitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hęsitationem de effectu singulari diuinę misericordię (hoc est remissionis peccatorũ istius viri nunc deuotè conuersi ad Deum) Ioël Propheta capi. 2. nam de ijs qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu & planctu, citata diuinę misericordię excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hęsitatione esse, an ignosceret Deus illi manifestat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis hęsitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum, videlicet vel diuina reuelatione, quę in proposito non habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, quòd omnes, qui ritè intus & extrà confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi consequuntur illam, non tamen reuelauit, quòd istè nunc ritè conuertitur intus & extrà, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincentium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus est è Roma, ad credendum quòd inueniatur insula Calicut seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari, non interuenire testimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos 8 cap. quòd

quod Spiritus sanctus cõtestatur spiritui nostro quòd sumus filij dei. Nã hæc cõtestatio præsupponit remissionem peccatorum factam, quia præsupponit illum, de quo testatur esse filium Dei, vt clarè ipsa litera sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non præsupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in verbo Christi in merito passionis eius, &c. Infallibiliter remissionem peccatorum. Et ideò à Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes, Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non seriò, sed ioco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

CAPVT IIII.
Tertius in præcitatis error quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INTOLERABILIVS Autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissimè conuincitur. Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit quẽadmodũ nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cũ homo ex iniusto fit iustus per Christum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo Ad Romanos 5. Cùm inimici essemus: reconciliati sumus Deo per mortem filij eius reconciliatio enim amicum reddit reconciliatũ. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (scilicet primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res est, quæ vocatur iustitia, fidei & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum, quæ de eo, ac cęlesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuilitatem cælestis patriæ iuxta illud ad Phil. tertio, Nostra autem politia in cælis est: & ad Eph. 2. Iam nõ estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. septimo, peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. In quibus verbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum, testatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ seu Epistolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola, capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, quòd translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioannis quarto & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Gal. 5. Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neque preputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verisimã esse communem Ecclesiæ doctrinam, quòd non per fidem informem, sed per fidem informatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quòd autoritates autẽticæ sonãtes, iustificari nos per fidem intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autẽ in oppositũ (ex eo quòd fides distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege) respondetur quòd Legis nomen aliter sumitur à Christo, cum dicitur, quòd hoc est primum & maximum mãdatum in Lege: & aliter sumitur, cùm fides distinguitur ab Apostolo cõtra legẽ. Nam Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mãdata diuina, scripta in libris Moysi: Apostolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt distinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc distinctionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo vt etiã aduersarios oporteat eis assentire. Quòd enim Christus vtatur sic large Legis nomine, ex eo cõuincitur, quòd in eodem tex. Deut. c. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei immediate ante ponitur præceptum fidei, dicẽdo, Audi Israël, Iehouah Eloe nostер, Iehouah vnus: sub eodẽ ergo contextu legis ponuntur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptũ dilectionis eiusdem Dei, vt intelligamus, quòd nõ magis sub lege clauditur præceptum charitatis, quàm præceptum fidei, loquẽdo de lege largo vocabulo. vt hinc etiam clare pateat, quòd quemadmodum fides distinguitur cõtra legem ab Apostolo, charitas quoq; pariter distingui cõsequitur contra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, secluſis ijs quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legem factorum, & dicit eam seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes quæ legem nõ habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt: certum est enim, quòd non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequinocet igitur vtitur obiectio hęc Legis nomine & propterea nihil valet, dilectio enim Dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt patet Deut. 6. vbi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.
Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ, nec vitæ æternę, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quòd sufficientissime Christus meruit nobis gratiam remissionis peccatorum, & vitam æternam, & sufficientissimè satisfecit pro omnibus: & proinde nefas esse attribuere operibus nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorum) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium Christi, quandoquidem quod est proprium Christi attribuere nobis blasphemia est: & detraheretur merito ac satisfactioni Christi, vtpotè insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris. *Horũ solutiones leges 12. cap. huius tractatus.*

¶ Fulciuntur autem hæc multis sacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo, quòd Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abacuc. 2. Iustus ex fide, viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd verò per opera non mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum simul, quòd opera nostra, quantumcunque iusti simus non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cùm feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui non seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

¶ Autoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta à Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sint meritoria æternæ vitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.
Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTEQVAM declaretur, opera nostra esse, vel non esse meritoria, præmittendum est summariè quid Meritum significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur voluntarium opus, siue internum, siue externum, cui iure debetur merces, seu præmium, dicẽte Apostolo ad Rom. 4. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet persona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ est ipsum meritum, & merces debita meritò, & persona reddens mercedẽ: frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona reddendam sibi mercedem. *Ex diuina promissione, & gratia opera humana meritoria sunt vitæ æternæ, & non simpliciter.*

Et quoniã de nostro merito apud Deum est quæstio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedẽ sui operis. difficile enim apparet, quòd operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolutè, iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, sed est ius secundum quid multò minus quàm ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quãtò minores sumus nos relati ad Deum homine seruo relato ab hominem dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolutè, sed ius secundum quid, multò minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quòd quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiualès reddere patri, negatur inter dominũ & seruum inter patrem & filium ius simpliciter & absolutè. Multo autẽ magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo Deo reddere æquiualen. Non potest igitur homo mereri aliquid à Deo sic quòd iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato, vt sit longè minus quam ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatũ ius inuenitur inter hominẽ & Deum absolutè (quoniã absolutè loquendo) omnis bona operatio voluntaria hominis debetur Deo. & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quòd quãdo homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo. si enim hoc attenuatũ ius esset inter hominẽ absolutè & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit. sed perspicuum est Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 12. Quis antè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem suam qua contulit humano operi esse meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolutè loquendo, secus autem est præsuppositа conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo nam quemadmodum inter homines si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dominum: ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in veteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis enim 9. scribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus iniit Deus cum Abraham de terra Chanahan dando semini eius. & Genesis 17. fœdus circuncisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, etc. Hiere. quoque 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamiliàs conducentis operarios ad vineam conuenisse cum operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. cõuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam. & rursus, Nónne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quòd ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

¶ Veruntamen scito quòd quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi. ita quòd præsuppositа conuentione, debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentio facta est: sed Deus non propterea fit illius prẽmij debitor nobis, sed voluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum: & propterea verisimè profitemur, quòd Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiue ad Deum (vel secundum ius attenuatum, vel secundũ fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sunt prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cũ loquuntur de meritis nostris apud Deum.

Caput vii.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Reuelavit Nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ scripturæ locis de hoc scito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum: eo quòd merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces. & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in vtroque Testamento promittere Deum mercedem homini. nam Genes. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur, Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suam seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, etc. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio citò: & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique secundũ opera illius. Ex his enim clarè patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intẽtione seruiendi Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quòd Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in suispsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documẽtum magnum habemus, quòd multò propẽsior est Deus ad cõferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

Caput viii.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

Concedvnt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ, & propterea monstrandum superest in specie, quòd opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cœlis. perspicuum est enim, quòd in mercede cœlesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operarijs, dicitur, quòd acceperunt denarium. perspicuum est autem quòd communis merces omnibus operaris in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque. 2. ad Timoth. 4. scribit, Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo repositа est mihi corona iustitię, quã reddet mihi. Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, quòd corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifestat Dominus Matth. 25. describendo quòd cùm iudicabit mundum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, etc. concluditur enim, Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quòd enimà iudice datur ex diuersitate operum, secundum quòd opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est nõnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matthæi 20. habetur operarios mereri illam ex conuentione. nam Origines, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

Caput ix.

Modus, quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

Tradvnt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo quòd à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu aucto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini rectè vtenti libero arbitrio in ijs, quę Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia seu charitas est tanquàm semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita quòd quemadmodũ actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ salientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in vitam æternã. Et dicendo quòd gratia data fit in homine fons aquæ ascendentis in vitam æternam, docet quòd mediante operatione ascendit in vitam æternam. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritussancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum æternam vitam, & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, quòd meritum vitæ æternæ non est tam actio nostra, quàm actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponendũ est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Ephe. 4. & ad Col 2. homines in gratia cõsti tutos, esse Christi capitis mẽbra viua. Ita quòd Christus caput cum hominibus viuis eius mẽbris nõ est sicut vnũ corpus politicũ (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatę) sed constituit vnum corpus, quemadmodum est vnum corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas ac nexus spirituales vnit membra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem præsuppositо adiunge, quòd etiam sacra Scriptura tradit viuorum Christi membrorum esse delicet & passiones & actiones viuorum Christi membrorum esse

passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidẽ testatur ipse Christus act. 6. Saule Saule, quid me persequeris? cùm tamẽ ille persequeretur mẽbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quòd Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Christo perpessis. De actionibus verò testatur Paulus, scribens Corinthijs in 13. c. secũdæ Epistolę, An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? & vniuersaliter dicit ad Gal 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, quod verissime dicere possum, mereor ego, iam non ego, meretur autẽ in me Christus: ieiuno ego, iam non ego ieiunat autem in me Christus: & sic de aljis operationibus voluntarijs quas Christi membra viua exercent propter Deum. Et isto modo meritum æternæ vitæ nõ tam attribuitur operibus nostris quàm operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita quòd hinc discernitur inter meritũ æternę vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens patiens & moriens: adultis autem proficiẽtibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Christi qp in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultũ operando meretur. Cõuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filijs: nam vt dicitur ad Ro. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitę æternę vtroque modo, quàm primo tãtum: nam ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratię vnionis personalis, qua Verbum caro factum est: & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadẽ gloria debita fuit Christo per meritum obedientię eius vsque ad mortem, dicẽte Paulo ad Philip. secundo, Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirẽtes, & non vitam æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, quòd etiam proprio merito acquisierit immortalem corporis vitam, & gloriam sui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinissimum est, inquit Dionys. cap. tertio cęle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitam æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suã exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

Caput x.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Qvamvis conueniamus in hoc, quòd opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternę vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multùm tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequẽdam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habẽt vim meritoriam remissionis peccatorum habẽt tamen vim impetrandi remissionẽ peccatorum: ita quòd per modũ supplicationis multùm valent ad consequendum remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multùm vtilis sit ad remissionem peccatorum consequendam: testatur Saluator Luc. decimooctauo, inducens Publicanum orantẽ, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio verò testatur Ioẽl in persona Dei, Cõuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu: tibi enim subiũgitur, Quis sit si cõuertatur Dominus, & ignoscat? De eleemosyna quoque testatur Daniel: capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebręos decimotertio scribitur, Beneficiẽtiæ, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostijs conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Supra hãc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quòd cõuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum, dum dicitur, Et dixistis, non est æqua via Domini, audite ergo domus Israël, nunquid via mea non est æqua? Nónne viæ vestræ nõ sunt æquæ? cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatẽ, morietur in ea iniquitate quã operatus est: & cũ auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam viuificabit: cõsiderans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est vita viuet, & non morietur. Quæ verba testantur, quòd in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetæ, quòd tãm accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarum, quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus Isaiæ. cap. 1. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationũ vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana albaerunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à sordibus conuersis, ad iustitiæ & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorũ opera non solùm sunt vtilia ad remissionem peccatorum, sed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, & vt terminentur ad remissionem peccatorum, & tãquam ex conuentione impetrent illam. Vere benignissimus ergo nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione ieiunio, eleemosynis, aljsq; bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (vt in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrandum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia verè vtilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cùm deuota mente fiunt.

Caput xi.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Qvia Lutherani satisfactionem' auferunt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaq; primò, quòd nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, vt patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundò, quòd nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quamuis prius abolitis in sacramẽto pœnitentię. Et ratio in promptu est, quia cùm remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quòd esse puniti pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ: & propterea si in reciduum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud reciduum pœnæ soluere, opera eius quia sunt opera in statu hostili, nõ possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, quòd opera perseuerãtis in amicitia Dei, nullum habent impedimentum ad hoc quòd sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cùm remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoq; quo ad pœnam omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholicæ vsui quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verè pœnitentibus & confessis.

Caput xii.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Svperest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Responsum demus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solùm nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus, iuxta

doctrinã.1.Ioan.2. & propterea non ex insufficientia meriti aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponũtur, sed ex affluentia meriti Christi communicatur membris eius viuis, vt illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur, communicando nobis, quòd ipse caput nostrum in nobis & per nos tãquam membra sua mereatur & satisfaciat, quàm si meritũ duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶ Cùm autem obijcitur id quod est proprium Christo, non esse nobis attribuendum, respondemus quòd non est nobis attribuendum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationem, sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo, potest tamen per communicationem ab alijs participari. Verbi gratia, videre diuinam essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deum, sicuti est, sed solus suapte natura videt seipsum) potest tamen ex gratia communicari videre Deum participatiuè: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitam æternam est proprium Christo, intelligendo mereri ex proprijs viribus: quod tamen potest communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex proprijs viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non communicari viuis Christi membris, eo quòd opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cœlestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorũ iam habuerunt in hoc ipso, quòd fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quòd sperat. Ex quibus clarè apparet, quòd nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput, operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad autoritates vniuersas sonantes, quòd non meretur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respõdere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad authoritates verò inductas ad probandum, quòd non meremur vitam æternam per opera nostra, respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roman. Donum Dei, vita æterna, respondetur, quòd vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis mereri vitam æternam. non enim dicimus, quòd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id verò quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cũ eadem distinctione respondetur, quòd nos quantumcunque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cœlestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cœlis est, qualia sunt remissio peccatorũ, gratia Spiritussancti, charitas, & cætera propria filijs Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operãtes, sumus tam infirmi, vt non possumus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate fiat, quòd nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, vt illius membra viua, multùm conferre possumus per nostra opera politiæ cœlesti & paternæ domui: quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cœlesti politiæ.

¶ Etsi ex hoc Christi documento argumentum fiat contra vtilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in cap. 10. si inquam, fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non sunt vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum, respondendum est, quòd orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionem peccatorum impetrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea, ad impetrandam remissionem peccatorum, sunt valde vtilia ad impetrandum illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ nostræ. prouidit siquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas (vt Christus, Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remissionibus peccatorum à diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die, 13. Maij, 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS De Communione sub vtraque specie, De Integritate Confessionis, De Inuocatione Sanctorum, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum est esse populo Christiano sub altera tantùm specie communicare.*
2 *De integritate confessionis quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionẽ pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 ¶ *Inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, ergà communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum ab ea negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his, non absolutè, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ autoritatẽ suscipiũt, & profitentur se illi inniti. Et quãuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tamẽ ad consolandum fidelium mentes, videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hęc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.
De communione sub vtraque specie.

LVTHERANIS Non sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicẽdum, licitam esse communionem sub altera tantùm specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundũ Scripturas sacras vtrũque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantùm specie, hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

¶ Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelistæ testãtur) hinc infertur, quòd sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus, & similiter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autem facilè manifestamus vsum Christi & Apostolorũ, non habere vim legis, quòd simili modo distribuatur populo Eucharistia, nam si ille vsus Christi vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata, & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata, perspicuum autem est nos non obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnum, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim non teneamur ad seruandum omnia patet: tum quia Christus fregit, fractamque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quòd sacerdos teneatur dare hostiã fractam: tum quia Christus distribuendo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem est dicere, quòd sacerdos tenetur non immittere Eucharistiã in os communicantis, sed dare in manum illius, vt ipse se cõmunicet: tũ quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnam, plus autem quàm ridiculum est dicere, quòd teneamur communicare post Cœnam, illicitumque sit dare Eucharistiam ieiunis, tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi, & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet quòd distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statuentis, vt similiter fiat distributio à nobis.

¶ At si quispiam contenderit in hoc vno imitandum esse Christi distributionem, quòd sub vtraque specie dedit. Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant in illam, vt vel ex hoc sat sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorũ danda est Eucharistia sub vtraq; specie: non enim plus inferri potest ex Christi distributione, non igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis dãda est Eucharistia sub vtraque specie. Patet, itaq; quòd ex vsu Christi nõ potest inferri illicitã esse cõmunionem populi sub altera tãtùm specie. Et multò minus inferri hoc potest ex vsu Ecclesiæ Corinthiorũ, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: vsus enim vnius particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de vsu.

¶ Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iã ante institutionem Eucharistiæ, quàm in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini, Io. 6. olim assumptũ est à Boemis: ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodum de Baptismo dixerat Ioa. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autem decimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facilè manifestatur, ex eo quòd si intelligerẽtur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficientia ad salutem: pari siquidem modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, quòd si in istis verbis indicitur necessitas sumẽdi Eucharistiam, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quòd aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solùm in Symbolo faremur, confitentes vnum baptisma in remissionem peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere verba illa Christi, Ioan. 6. Intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare Baptismi sufficientiam ad salutem, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo & potu Eucharistiæ: & propterea inde nõ habetur præceptum ad sumẽdum Eucharistiam sub vtraq; specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborum, nõ est præsentis negotij: nã sat est propositæ quæstioni nosse, quòd non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit Eucharistiæ sacramẽtum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apostolum 1. ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, videlicet, Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de communione sub vtraque specie, vt patet discutiendo singula. Præceptum em immediatè post speciem panis tam apud Luc. quàm apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, vt ipse contextus testatur. Præceptum autem apud solùm Paulum scriptũ de imitatione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in commemorationem Christi: ita quòd nõ est præceptum absolutè, sed est præceptum ex suppositione, videlicet, si biberimus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipit, vt bibamus in eius memoriam, sed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties vtemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere nanq; manifestè significat vsum calicis, & consequenter facere hoc distinctum: contra bibere, significat consecrare hoc: præcipitur enim ad literam, vt assocletur vsus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa vsum Eucharistiæ sub specie panis, insinuauit quòd vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus verò sub specie panis licitus, vt ritus Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra missarum solennia.

¶ At si quispiam contenderit, quòd hoc præceptum directè obligãdo sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo quòd bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, quòd sacerdotibus celebrantibus missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc Facite, comprehenditur etiam dare alijs calicem: quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens, imprimis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra, bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra vsum sacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, vt distinguitur contra vsum sacramenti, eo ipso quòd distinguitur contra vsum calicis. Quæcunque igitur spectant ad vsum calicis, comprehenduntur hęc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc secundum suauem contextus sensum: perspicuum autem est, quòd dare alijs calicem, spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde, quòd Lutherani non constarent sibipsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quòd sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præsentibus, si, hoc facite, comprehenditur etiam dare sacramentum, vt Christus dedit: nam Christus dedit omnibus præsenubus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: nõ igitur obligatur Christianus populus ab bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra Scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quòd non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie: voluntariè igitur, & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantùm. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ autoritatẽ suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.
De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admisit, Lutherani non solùm negant esse necessarium, sed affirmãt repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quæ scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non obstare Prophetæ sententiam allatam. Quòd enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali cõfessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum pœnitentiæ tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum Io. 20. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorũcũq; : & ex hoc ipso, q̃ ministro committitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque pœnitentis: manifestè sequitur, quòd oportet ministrum (nisi cœcus ministrare velit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinendum: quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionem: nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiuscunque peccati hominis cõfitentis, quia non potest simul vnum peccatũ remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quæcunq; vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quàm quo ad retentionẽ, & relatiuè ad Deũ, & relatiuè ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur à Deo peccatũ, amicus Dei constituitur tuxta illud, Beatus vir, cui nõ imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei est, vtpotè omnium reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omniũ factus est. Ex hoc autẽ q̃ tam remissio quàm retentio diuina est peccatorum mortalium omniũ quæ quis habet, manifestè sequitur, quòd etiam tam remissio quàm retentio quæ fit à Christi ministro, debet esse non aliquorum peccatorũ mortalium confitentis, sed omniũ: quia tam remissio, quàm retentio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin non verificarẽtur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis & quorũ retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret à remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia: ad hoc autem vt ministet, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cœcus ac temerarius remissor, vel retentor sit: & quoniam ministro Christi peccata pœnitẽtis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est vt oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendens ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Super est diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de confessione vel absolute, vel vt est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolutè, nullum peccatum inconfessum relinquere: confiteri verò omnia, vt confessio est actus humanus, est confiteri omnia quorum

confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc quòd delicta nullus ad plenũ intelligit, esto quòd impossibile sit hominẽ confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) nó tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis cõfiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humanę non cõprehenduntur omnia peccata absolutè, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet. nam oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quàm humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolutè, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanæ. quod est dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.
De satisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant. tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamque fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque supereſſe pœnæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam. vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remisione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem æternam, si antequam Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus, quòd arguente Nathan propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauide, Peccaui Domino, respondit Nathan, Etiam Dominus transire, fecit peccatum tuum, & non morieris: veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum & quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnam: non remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filij, nec (vt subiũcta in cap. 16. testantur) quo ad punitionem eiusdem in publica violatione vxorũ à proprio filio nec quo ad punitionem eiusdem in perpessione mali ex domo propria. nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo. omnes siquidẽ pœnas has ex parte Dei Nathan Prophetа comminatus est propter illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifestè dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remisit: remittendo peccatum.

¶ Quia autem huiusmodi reliquiæ pœnæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit sapiendo (nam non ipse intulit sibiipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, quòd huiusmodi reliquias pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matthæi, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptistam prædicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum facite fructum dignum pœnitentia. Quorum primum spectare ad ipsum peccatum Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitendi actum significat. Secundum autem verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiam consequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ sonat opus proueniens à pœnitentia vt à radice, seu arbore. Et ex eo quòd non dicit, Facite fructum dignum innocentia, seu fructum dignum iustitia, seu fructum dignum bonitate, sed fructum dignum pœnitentia: manifestum fit, quòd de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitentia) loquitur vt videlicet faciant fructum dignum radice internæ pœnitentiæ. Perspicuum autẽ est ex eo quòd pœnitentia est præteritorum peccatorum, quòd fructus dignus pœnitentia est opus restaurans ea, quorum est pœnitentia, hoc est reparans ea quæ omisisse vel commisisse nos pœnitet. hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omniũ malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitentia non fructificat rei reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam suapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec supereſt aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex authoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quòd quandoque post veniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quòd verò obijcitur de nostris operibus, quòd nec meritoria nec satisfactoria sunt, indignum censeo discussione noua. Nam scriptura plena est sententijs sonantibus, tum quòd opera nostra non sunt meritoria, tum quòd opera nostra sunt meritoria: & perspicuum est has duas sententias non subijnuicem aduersari, sed esse sensum, quòd opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria: quòdque opera nostra, quatenus ex dono sunt gratia, & præueniente & subsequente & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clarè habentur in, innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint, & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT VIII.
De inuocatione Sanctorum.

LVTHERANI Inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominũ, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus summariè, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem quòd Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zach. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsqueque non misereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam suptuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, quòd Angeli eorem in cælis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis comtemptis.

¶ Quòd autem inuocandi à nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelum ad benedicẽdum sibi, Non dimittã, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo. Nec est dubium, quòd de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicitur, quòd omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministeriũ mittuntur, propter eos, qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc enim quòd Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deum, sed propter nos hæredes vitæ æternæ, ordinasse intelligitur, vt nos inuocemus sanctos Angelos tanquã medios inter nos & Deum, nisi vsque adeò desipere liceat, vt dante principe seu curia aduocatum peregrino vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quo circa inuocationem sanctorum Angelorum vtpotè manifestam secundum sacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem sanctorum hominũ transeamus. Duobus modis inuocare consueuimus sanctos, vel directè eos rogando, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deum per Sanctorum merita, vt in canone missæ Ecclesia consueuit rogare, dicendo, Quorum meritis precibùsque concedas, &c. Vtroque autem modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quòd animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. cap. 6. Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitant in terra? Ex hoc enim quòd animæ Sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifestè dicimus quòd multò magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorũ ad bonum nostrum, quàm ad malum nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quod diues in inferno intercesserit pro fratribus suis in hac vita manẽtibus. ex hoc enim reuelatum esse insinuauit, quòd multò magis sanctæ animæ intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrũ, in tormẽtis positus etiam importunè supplicat pro salute fratrũ, multò magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iámque beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrũ.

¶ Quod autem à nobis inuocandi sint, ex scriptis Matt. 27. habetur. Scribitur enim ibi quòd multa corpora Sanctorum, qui dormierãt, surrexerunt & venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habentur, quòd Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruendo nos non solùm per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines. non enim vanè apparuerunt multis, sed ad instruẽdum eos de vero Messia, déque, illius resurrectione. Ex hoc enim quòd vsque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit nouã; se habuisse media gubernatione electorũm. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ eaga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparendum multis & instruendos illos, sed ex eo quòd non solùm per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit quòd ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum beatorum.

beatorum. Et hinc vlterius sequitur, quòd ex ipso ordine diuinę gubernationis, quo gubernat nos, etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram vtilitatem medios inter Deũ & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quòd demum orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dum Moses supplicando Deo inter alia dicit, recordare Abraham, Isaac & Israël seruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quàm rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israël. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifestè inferes quòd non solùm per merita sed etiam per præces Sanctorum supplicare nos Deo e Scriptura habetur. Et his si adiunxeris qꝫ in idem redit orare Deum per merita & præces sanctorum, & orare sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. Augusti. 1532.

TRACTATVS DECIMVS-tertius, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, ad serenissimum Angliæ regem fidei q; defensorem Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris sententia.

LAETATVS sum in ijs, quæ dicta sunt mihi, quòd non celsitudinis autoritate, sed sacrarum literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugij explosionem nouamque ducendam vxorẽ mota est: quodque id licuisse, non credendo doctoribus, sed proprij ingenij acumnine propriaque intelligentia se scire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem nostram Rege theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiũcta legere, librare, atq; cum ijs, quæ intellectum maiestatis eius mouent conferre dignetur: si fortè plus videãt oculi, quã oculus. Et quia Regem theologum alloquor, verę Theologiæ fundamenta dũtaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pẽdere ex hoc, an coniugium inter relictam fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmativã fundari super legem Leuiticam scriptam capite decimooctauo & vigesimo, & super verba Ioannis Baptistæ, Matthei decimoquarto, & Marci sexto. Et propterea si compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et quòd lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis quia Tupitudo fratris tui est) non prohibeat inhonestatem, moralem, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum est in eodem. 18. ca. Leuitici. ibidem enim conceditur, vt vir sororem defunctæ vxoris ducere possit in coningem, dicendo, Sororem vxoris tuę in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente, quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum sonet angustiam, ex eo enim quòd inhibitio cõiugij cum sorore vxoris restringitur ad tempus viræ vxoris, perspicuũ est, sub hac inhibitione non comprehendi coniugium cum sorore vxoris mortuæ. ad hoc enim apposita est illa limitatio viuente illa, vt liberũ esset coniugium cum sorore defunctæ vxoris, nam quemadmodum coniugia in quibuscunque gradibus tam affinitatis quãm consanguinitatis non prohibitis in lege Moysi, inter indulta supputabãtur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso quòd in lege Mosi nõ prohibetur, intra indultorum numerum comprehẽdebatur. Conferendo itaque hãc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duos sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, vt per se manifestum est: ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicto sororis cõtinet inhonestatem moralem, & si coniugium cum relicto sororis nullam cõtinet inhonestatẽ moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatẽ moralem. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relicto sororis non continere inhonestatem moralem non comprehendendo illud inter prohibita: consequens est, vt ex eodem capite Leuitici discamus, quòd coniugium cum relicta fratris non contineat inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitum, quia malum moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parem inhonestatem moralem habuisset. Quòd verò æquale sit vinculum necessitudinis vtrobique, probatione non eget: quòd autem par sit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo quòd sicut turpitudo fratrię non detegenda sancitur. quia est turpitudo fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo sororis non detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctæ: nam sororius & defunctas soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quòd ratio inhibendi alterum nó est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, sic quia placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole, nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu non solùm licitum sed sanctum consuetudine vel Patrum autoritate, innuit scriptura Geneſis trigesimooctauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quòd coniugium inter leuirum, & relictam fratris regulariter erat illicitũ in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex ijs autem surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quàm sub lege: ergo non est per se malũ moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se conuenit alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quocũque illud inuenitur, quia necessariò conuenit illi iac per hoc impossibile est separare à re id qꝫ conuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirum & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quòd cõiugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quòd non est per se prauũ, quòd non fuit prohibitũ eo, quòd esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioãnis Baptistæ ad Hærodem Galileæ Tetrarcham, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito, tũ quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, vt testatur Ioseph Antiquit. libro decimooctauo, capite xiiij. clarè enim dicitur, quòd Herodias deseruit viuum virum. Egesippus quoque de exci. Hieros. libro secundo, cap. quarto, clarè dicit de Herode, quòd fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio: committitur enim sophisma à pluribus causis ad vnam determinatè. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis, & quantũ ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto, quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quòd non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se cõueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si vera, ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si non sat esse iudicantur: significetur quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum optimè autem nouit mrietas tua quid in dubijs agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimoseptimo, statuit agendum in occurrentibus dubijs. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa non solùm vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum sed acceptum, offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ fœlix valeat. Romæ vigesimoseptimo Ianuarij, 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ (quæ simul cum enarratione Iobis, ad frustrationem vtilitatem, post mortẽ autoris per Ioan. Danielis. S. D. N. Papæ pœnitentiarum editæ sunt) finis.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem maximum, in decem capita diuisus.

1 *Quæ intentio sit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure statuatum est de coniugio inter leuirum & fratriam.*
4 *Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.*
5 *Quòd secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.*
6 *Quòd secundum legem tam diuinam, quàm naturalem patet fieri inter leuirum et fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quàm propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quòd secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.*
8 *Quòd coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.*
9 *Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.*
10 *Quòd sacrorum conciliorum, Pontificum ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedum oscula beatorum perpetuam fœlicitatem, iusisti, vt libellos de coniugio inter lereniſsimos Angliæ reges ad me perlatos, caulamque totam diligenter inſpicerem, quidue iudicij conſilijque mei eſſet, accuratiſsime perſcriberem, quo quantum in me eſſet, quàm primum Beatitudinem tuam hac moleſtia liberarem, ſtudui mox (vt par erat) iuſsis parere, prælectiſque libellis pro & contra, animaduerti multas communes inſertas quæſtiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, quæ ſunt diuini aut naturæ iuris. Quæ ſi tractanda eſſent & multa cõficienda eſſent volumina, & latiſsimus literarijs certaminibus campus daretur, vt deſiderandus ſemper finis ſupereſſet. Quocirca contuli me ad propria cauſæ de qua agitur, & ad punctum quæſtiones veniendo ante oculos locandum in primis quod in quæſtionem vertitur, duxi, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in ſpecie quid diuina ac naturæ iura cenſeant, ſcrutandum. His enim notis manifeſta apparebit quaſi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum eſſet adoleſcens, ſereniſsimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cum Sereniſsima moderna regina Angliæ, tunc non regina, ſed relicta fratris eius primo geniti abſque prole defuncti, filia ſereniſsimorum regum Hiſpaniarum, interueniente autoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum ſeruandæ pacis ac amicitiæ inter eoſdem Reges, conſummauitque matrimonium, ac genuit ex eâ, multiſque annis coniugali affectu & effectu cum ea verſatus eſt, modò petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ à ſacris concilijs, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex proprijs diſcutienda, præmiſſo tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

¶ Iulius, etc. Dilecto filio Henrico chariſsimi in Chriſto filij noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filiæ Catherinæ chariſsimi in Chriſto filij noſtri Ferdinandi regis, & chariſsimæ filiæ noſtræ Eliſabet reginæ Hiſpaniarum, & Siciliæ Catholicorum, naturæ illuſtribus ſalutem etc.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas conceſſa ſibi deſuper vtitur poteſtate, prout, perſonarum, negociorum & temporum qualitate penſata, in Domino conſpicit ſalubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte veſtra petitionis ſeries continebat, quòd cùm alias tu in Chriſto filia Catherina & tunc in humanis agens, quondã Arturus chariſsimi in Chriſto filij noſtri Hẽrici Angliæ regis Illuſtriſſ. primogenitus pro conſeruandis pacis & amicitiæ nexibus & fœderibus inter chariſsimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum, & chariſsimam in Chriſto filiam noſtram Eliſabet Hiſpaniarum & Siciliæ reginam, Catholicos, ac præfatum Angliæ reges, & reginam matrimoniũ legitimè per verba de præſenti contraxiſſetis, illudque carnali copula forſan cõſumauiſſetis, dictus Arturus prole ex huiuſmodi matrimonio non ſuſcepta deceſſit. Cùm autem ſicut eadem petitio ſubiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiuſmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitimè de præſenti cõtrahere, ſupplicari nobis feciſtis, vt vobis in præmiſſis de opportunæ diſpẽſationis gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui inter ſingulos Chriſti fideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & cõcordiæ amœnitatem vigere intenſis deſiderijs affectamus vos & quemlibet veſtrum à quibuſcunque excommunicationibus, &c. Huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobiſcunque, vt (impedimento affinitatis huiuſmodi ex præmiſſis prouẽ niente, ac conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis cæteriſque contrarijs nequaquam obſtantibus) matrimonium per verba legitimè de præſenti inter vos contrahere, & in eo, poſtquàm contactum fuerit, & ſi iam forſan hactenus de facto publicè vel clandeſtinè contraxeritis, ac illud carnali copula cõſumaueritis licite remanere valeatis, autoritate apoſtolica tenore præſentium de ſpiritualis dono gratiæ diſpenſamus: ac vos & quemlibet veſtrum, ſi contraxeritis, vt præfertur ab exceſſu huiuſmodi ac excommunicationis ſententia, quam propterea incurriſtis, eadem autoritate abſoluimus prolem ex huiuſmodi matrimonio ſiue contracto ſiue contrahendo, ſuſceptam forſan vel ſuſcipiendam legitimam decernendo, prouiſo quòd tu in Chriſto filia Catharina propter huiuſmodi rapta non fueris. Volumus autem quòd ſi huiuſmodi matrimonium de facto contraxeritis, confeſſor per vos & quemlibet veſtrum eligendus, pœnitentiam ſalutarem propterea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statuatum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ter Moſaica lex ſtatuit, primò. Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. iterum cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit alienam, ſeu illicitam, turpitudinem fratris ſui reuelauit, abſque filijs erit. tertio. Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres ſimul, & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſrael: ſi autem noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in coniugem ſumere: ſtatimque accerſiri eum facient, & interrogabunt, ſi reſponderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calciamentum de pede eius, ſpuétque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Nomen diſcalciati.

Leuit. 18. & 20.

Deut. 25.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quamuis ſecundum veritatem ſufficerent, quantum ad præſentem ſpectat cauſam, quia tamen nonnulli ex eo quòd aliter ſonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obijciendo quòd non dicitur, Accipiet eam frater viri eius ſed cognatus eius: & ſimiliter non vxor fratris ſed cognita reperitur, conſtat enim Cognati nomine cõſanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbum iuxta Hebræum haberem, hìc inſerendũ & eſt talis, Quando ſedebunt fratres ſimul, & morietur vnus ex eis, & filius non eſt, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet ſuper eam, & capiet eam ſibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit, primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi non volet vir capere fratriam ſuam, aſcendet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicet, Recuſauit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemen Iſrael, non voluit leuirare me. vocabunt eum ſenes ciuitatis & loquentur ad eum, & ſtabit & dicet, Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis ſenũ, & excalciabit calceum eius à pede eius, & ſpuet in faciem eius, & reſpondebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus excalceati calceo, hæc ibi.

Matthæi 22. cap. & Lu. 20. f. Ruth. 1. manifeſtiſsimè ſoluitur quæſtio vbi de fratribus ex eodem vtero egrediẽtibus ſermo eſt.

¶ Vbi clarè patet legem hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus & quòd interpres nouus, qui cognato & cognata vſus eſt, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vſurpauit, appellando eum qui Latinè appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latinè fratria vocatur cognatam, eo autem: vſque Hebraicus ſermo vtitur proprio Leuiri nomine, ut ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum à leuir deductum Leuiro. as, ſignificans exequi ius leuiri erga fratriam. Mirum eſt autem, in dubium verti legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponẽtes Chriſto vxorem ſeptem fratrum ſecundum legem Moyſi, id teſtentur, & etiam apud mulierculas hoc notiſsimum fuiſſe teſtentur verba Noẽmi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clare habeatur. Nã vbicunq; in iſtis legibus eſt nomen fratris, in Hebræo, eadẽ penitº dictio habetur: ita qº idẽ nomẽ Fratris habetur in legib' Leuitici, & in lege Deut. vt ſi vnã æquiuocãdi licẽtiã quis vſurpet: alias quoq; æquiuocãdi legitimè cõcedat: ac per hoc ſiquis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carnalibus, deſiſtat à cœpto, ex hoc quòd eadem licentia leges Leuiticæ exponerẽtur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratriam ius tam diuinum, quàm naturæ ſcriptũ haberetur: & conſequẽter ceſſaret tota quæſtio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ ſcripto, quia ſuper hoc ſolo vniuerſa moles huius controuerſiæ fundata eſt. Non eſt itaq; vertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus, loqui.

Nota quòd repetitur nomen fratris ſecundum idem vocabulum cum dicitur, quando habitabũt fratres ſimul non autem quando dicitur cognatus vel leuir, &c. Nõ eſt vertendum in dubium cũ apud Rabinos Hebræos etiã pro confeſſo habeatur.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBVS igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomijs in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifeſta inter Leuiticas & Deuteronomias eſt penes hoc, quòd Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomia verò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatuunt de vxore fratris, non ſpecificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti ille de vxore fratris non ſpecificando cum filio vel ſine filio: iſta de vxore fratris defuncti ſine filio, ille de vxore fratris non cognoſcenda, non ſpecificando ad proprium vel fratris ſemen nomenq; ſeruandum, iſta de vxore fratris defuncti abſq; filio ad ſuſcitandum ſemen nomenq; fratris quibus adiunge quartam neceſſariò ſubintellectam ſpecificationem, quòd ille de vxore fratris non ſpecificando, an ætatis qua poſſit generare, an vetula. Iſta de fratris vxore in ætate, qua poteſt generare: loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex hac autem manifeſta differentia inter has duas leges habetur, abſq; omni controuerſia, non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernendum eſſe inter coniugium leuiri cum fratria ſine ſpecificatione aliqua, vel tot ſpecificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendũ quòd in genere ſine ſpecificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, eſt diuina lege damnatum: coniugium verò inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum non ſolùm licitum, ſed præceptum diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fratriam manifeſtè ſancita à Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges veteris Teſtamenti ligẽt noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint parui refert quo ad cauſam propoſitam. Illud tamen ſilentio inuoluendũ non eſt, quòd cum iſtæ leges conueniant tum ſententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum officiumq; ſanguine iunctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræq; ſunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia) tũ in autore (quia omnia diuina autoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina ligat, eadem ratione perſeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cùm gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Dixi quatenus diuina: quia non eſt nunc ſermo de eiſdem legibus, quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt autoritate per Moyſem fultæ.

CAPVT V.

Quòd secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

VID AVTEM Naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, nõ eſt difficile ex dictis haurire. Semoto ſiquidem omni tam diuinæ quàm humanæ legis non teſtimonio ſed vinculo, clarè patet tum coniugium inter leuirum & fratriam abſolutè eſſe turpẽ (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinẽ fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tum coniugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus eſſe moraliter bonum. Ex eo enim quòd coniugium inter leuirum abſolutè eſt turpe, infert quòd turpitudo illa per coniugiũ inter eoſdẽ tot conditionibus fultũ, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem teſtatur lex diuina, & cùm turpitudo moralis non tollatur niſi per bonum morale, conſequens eſt, quòd per morale bonum conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirum & fratriam, tollatur turpitudo, quæ ineſſet eidem coniugio nudo, patet igitur inter leuirum & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris inuenies maius bonum moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, quàm ſit turpitudo conſequens coniugium inter eoſdem abſolutè. Nam niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinem, præceptum iſtius in ſpecie non vinceret prohibitionem illius in genere, ita quòd diuinum ius præceptum prohibitione illius vigente, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quàm turpitudinem, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria & tantùm excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtum & pium. Quo fit, vt ſi qui quo ad hoc ſoluti ab huiuſmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honeſtatum his conditionibus, proculdubio honeſtum ac pium connubium ſubirẽt.

Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moyſi. Geneſi 38.

CAPVT VI.

Quòd secundum legem tam diuinam, quàm naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quàm propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.

EX HIS autem manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius reẽtiſsima inferetur ratione, quòd ſi longè maius bonum, quàm bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expreſsis conſurgens poſſet imiri coniugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et ſecundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, quòd nullæ leges multiplicatur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) ſed in omni politia leges conditæ intelliguntur ſic, quòd ex vno caſu decreto intelligũtur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretũ eſſe quòd multò maius bonum etiam ſufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione non egeant, ſed inſinuatione quòd in propoſita materia (ſi in proprijs ſiſtendum eſt) non eſt digrediendũ ad quodcunq; maius bonum, ſed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum, & fratriã conſiſtit in fratris defuncti dehoneſtatione, & in coniugio Deuteronomio tollitur huiuſmodi irreuerẽtia defuncti fratris per eiuſdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius ſuſcitandum & propagandum in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipſo charo, & ex leuiro coniunctiſsimo ſecũdum carnem defuncto fratri, tãquam ſupplente vices defuncti ad generandum ipſi defuncto familiam. Et hæc ideo diſcuſſa ſint, non quia ſupponamus coniugium inter ſereniſſimos Reges Reginamq; Angliæ contractũ fuiſſe ad ſuſcitandum nomẽ fratris defuncti: conſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clarè pateat ſecundum ius naturæ diuina etiam autoritate firmatum, non vnico tantùm euentu honeſtum eſſe coniugium inter leuirum & fratriam, ſed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quàm ſit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filiũ ſuſcitatum idq; incertum. Incertum enim eſt an proles ſequatur.

CAPVT VII.

Quòd secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perſpicacius conſideratum libratùmque fuerit, quòd id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehoneſtatio fratris defuncti, repenſatur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere poteſt ex operibus merè humanis niſi in exiſtimatione hominũ, quòdque bonum commune ciuitatis vel patriæ non in opinione, ſed in re & longè maius & finis ſuapte natura eſt (nam ſingulorum bona externa ad commune bonum ordinantur. vt finem) manifeſtabitur quòd tam ſecundum naturalis quàm diuini iuris rationem rectiſsimum coniugium inter leuirum & fratriam honeſtatum, ſi ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollendum dehoneſtationem defuncti fratris, commune patriæ bonum, quàm tam exiguum idque incertum bonũ defuncti fratris. Nam conſtat huiuſmodi bonum eſſe bonum externum, vtpotè in nomine conſiſtens idque exiguum vtpotè non conſequens præclarum aliquid factum, imò nullum defuncti factum, ſed naturale opus alterius, ſi tamen efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſsio à proprijs materiæ quæ tractatur: quoniam procedere à bono externo vnius ob bonum commune, non eſt digredi, ſed progredi aperte ad totum, à bono partis od bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifeſta tãmque conſona ſunt iuribus, vt iniuria illis fiat ſi diutius diſcutiantur.

CAPVT VIII.

Quòd coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX HOC IGITVR, quòd diuinum ius teſtificatur in minori bono commune patriæ bonum ſufficere ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, & naturæ ius in minori quoque bono teſtatur idem, manifeſtè infertur, coniugium inter hos ſereniſsimos Regem & Reginam ob bonum ſeruandæ pacis inter Reges Hiſpaniarum, & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis Apoſtolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, ſed honeſtum eſſe ac conſonum vtriq; iuri, adeo quòd ſi cernatur humana iura, coniugium hoc nulla indiguiſſet diſpenſatione, quoniam ferendo ſecum commune bonum

bonum pacis inter tam excelsos reges, fert secum conditionem tam diuini, quàm naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verùm dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honestationem illius singularis coniugij ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius cóiugij ex communi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus definitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed autorauit illud, vtpote ex expressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ob commune bonum pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, vt Papa, quantumcunque minimum ius diuinum aut naturæ in toto vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò autori diuinæ legis, sed non est alienũ à Christiana professione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam naturæ. Dispensatio itaque illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iuxta humana, efficit licitum quod secundum humana iura fuisset illicitum: quatenus verò attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitum quod secundum diuina & naturæ iura dubitabatur vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiam honestationis concurrunt duo bona fratris defuncti: alterum quòd vxor eius quæ fuerat vnà cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futuram Reginam Angliæ, vt regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum quòd frater eius ex hoc cóiugio redditus est securus à tali ac tanta malorum congeriæ, qualem & quantum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euangelicus dives sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui veniant in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm sit illud descriptũ in Deuteronomio non consistente in nomine sed in re dubio, sed certo: tũ ex maximo communi bono pacis, autoratúrque apostolica potestate.

Caput ix.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

Vniversa autem diuina lege perspecta facilè monstratur quòd siue diuinæ leges circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum atque honestum est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiam hodie ligant, cùm constet ex eadem diuina lege Deutero. cap. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est quòd etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quòd summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturæque, ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruandæ libraret (propter hoc enim constat supplicia tum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando autorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, congruum ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia etiam fingendi licentia concessa inficiari mente quamuis ore nemo potest, ambiguam saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturæ causam: videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratriam, & diffinitionem talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis communis conformem, esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quàm commune pacis bonum. Et hæc dixerim, non quòd causa ambigua sit, quoniam deductum iam est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium iuxta leges diuinas & naturales, sed ad demonstrandum, quòd esto quòd ambigua ac difficilis fuisset causa, autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde consonam, diuinis & naturę legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ nõ solùm quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

Caput x.

Quòd sacrorum conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

Et quoniam sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, damnando coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturæ citant, manifestum ex auditis fit, quòd non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturæ apostolicáque autoritate contractum. Damnant siquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturáque iuri fultum, ex hoc ipso, quòd iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonum fratris defuncti siue propter bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum aut Doctorum egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt & verissimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vtens, diffiniuit & autorauit coniugium honestatum ex causa cõmunis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriusq; iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudiciũ meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quàm quòd à Spiritu sancto proficisci non ambigimus. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 15. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVS DECIMVS RESPONSIONVM AD QUOSDAM ARTICULOS NOMINE THEOLOGORUM PARISIENSIUM EDITOS, AD MAGISTRUM IOANNEM STUDY MOGUNTINI REGENTEM MISSUS.

Misisti ad me concluſam in tuis literis ſchedulam ſcandaloſam apud Germanos, rogans vt ſcandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis ſatisfacere cupiens, reſponſionem mitto ad receptam à te ſchedulam ſexdecim articulorum, quorum titulus eſt.

¶ Articuli aliquod pro erroneis à Theologis Pariſienſibus, ex libris Caietani excerpti.

¶ Titulus iſte in primis falſus eſt: quoniam multi ſubſcripti articuli non ſunt in libris meis. Et deinde titulus iſte, incertum manifeſtat autorem. Ex eo enim quòd dicitur à Theologis Pariſienſibus, non explicatur qui ſunt iſti Theologi. nam innumerabiles ſunt Theologi Pariſienſes, & ad verificandum numerum pluralem ſufficiunt duo. Quocirca multi ſuſpicantur animo fallaci ſcriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc appoſuit, aliud dixerit, & aliud intenderit. dixit enim à Theologis Pariſienſibus: intendit autem vt paſſim legentes & audiẽtes fallantur, intelligẽdo ab vniuerſa Theologorum ſchola Pariſius. Nec temere ſuſpicãtur: quoniam quiſquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non ſcripſi: ipſa enim impoſitio, ſignum eſt mali animi: propterea vos quidem eſtote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quiſquis fuerit ille, miſereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famoſum reſpondebo.

¶ Articulus itaque primus eſt, Licitum eſt viro vxore fornicãte, ducere aliam. Secundus eſt, Non eſt eadem libertas vxori, quæ viro. Articuli iſti non ſunt mei. neuter enim inuenitur aſſertus in libris meis: vt patet in commen. ſuper Matth. cap. 19. vbi duntaxat diſputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Eccleſia.

¶ Tertius articulus eſt, Epiſtola Pauli ad Hebr. non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus. in commentarijs enim ſuper dictam Epiſtolam non negaui epiſtolam eſſe autenticam: ſed dixi quòd dubio, apud Hieronymum, autore eius epiſtolæ exiſtente, dubia quoq; redditur epiſtola, quam, niſi ſit Pauli, non perſpicuum eſt canonicam eſſe. Vbi vides quòd nego perſpicuitatem autenticæ, & non nego ipſam autenticam, exiſtente authore Epiſtolæ dubio. Aliud eſt enim Epiſtolam eſſe canonicam, & aliud eſt eſſe perſpicuum, quòd eſt canonica. perſpicuitas enim ſpectat ad notitiam noſtram, eſſe verò canonicam, ſpectat ad ipſam Epiſtolam ſecundum ſeipſam. ſi nanque tolleretur dubium & fieret perſpicuum, non propterea epiſtola fieret nouiter canonica: ſed quæ erat ſecundum ſe canonica, manifeſtaretur canonica. certum eſt tamen quòd durante dubio, non eſt tantæ autoritatis apud nos, vt ſola ſufficiat ad ea, quæ ſunt fidei. Ego igitur locutus ſum de noſtra notitia: non de ipſa Epiſtola (vt verba mea clarè ſonant) articulus verò loquitur de epiſtola ſecundum ſe.

¶ Quartus articulus eſt, Poſterior pars vltimi capituli Marci, ſcilicet, Nouiſsimè autem recumbentibus, non eſt autẽtica. Iſte articulus nõ eſt meus: vt patet in Commẽtarijs ſuper Marcũ. Sed ex verbis Hieronymi, dixi quòd illa ſcripta Marci, quæ Hieronymus, habet pro dubijs, non ſunt ſolidæ autoritatis ad firmandã fidem, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. Certum eſt enim quòd ea quæ verſantur in dubium, non ſunt tantæ autoritatis, quantæ ſunt indubitata: dubium enim ad noſtram ſpectat notitiam, & non ad ſcripta ipſa in ſe.

¶ Aduertendum eſt autem circa hunc articulum præcedentem & ſimiles, quòd ego nullam Bibliæ partem reieci, niſi quæ reiecit beatiſſimus Hieronymus: & nullam partem aut particulam in dubium verti, niſi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus ſum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi conſentanea ſermoni eiuis. Hieronymus enim vniuerſæ Eccleſiæ lumen eſt, ad diſcernẽdas partes & particulas ſacræ Scripturæ ab ijs, quæ non ſunt partes nec particulæ eius, & ad diſcernendum partes ſeu particulas certas à dubijs. Cur itaq; accuſor ſequens beatiſsimum Hieronymum? accuſando ſiquidem in iſtis me, accuſant Hieronymum, qui eſt principalis autor huiuſmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus eſt, cõfeſsio auricularis nõ eſt inſtituta à Chriſto in quantum auricularis & ſecreta. Iſte articulus non eſt meus: ſed Ioan. 20. ſcripſit, quòd Chriſtus inſtituit confeſsionem volũtariam peccati, ſed modum confitendi, & ſimiliter abſoluendi, an ad aurem an publicè, Eccleſiæ vſui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non eſt dicere hanc negatiuãm, cõfeſsio auricularis non eſt inſtituta à Chriſto: ſed eſt dicere, quòd confeſsio inſtituta à Chriſto, non reſtringitur ad hunc modum cõfitendi: quia extenditur etiam ad confeſsionem publicam, ſatisfacit enim præcepto Chriſti, qui poſtquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè abſoluitur, & publicè ſatisfacit.

¶ Sextus articulus eſt, Non eſt neceſſarium, hominẽ, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiam Confeſſoris. confiteri antequam Euchariſtiam ſumat. Hic articulus meus eſt: & fundatur ſuper doctrinam Apoſtoli Pauli, dicentis de exiſtente in peccato mortali, quòd manducaret & biberet indignè Euchariſtiam, niſi prius probaretur. Probet autem, inquit, ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, &c. Probare enim ſeipſum, ad contritionem ſpectat: confeſsio verò ſpectat ad probationem non ſolùm à ſeipſo, ſed etiam ab alio, videlicet à confeſſore. Et hoc itaq;, quòd Paulus dicit ſufficere ad euitandam indignitatem probare ſeipſum, dicit contritionem ſufficere ad ſumendam Euchariſtiam, niſi enim ſufficeret probare ſeipſum, non adiunxiſſet, Et ſic de pane illo edat. clarè enim ſignificat, quòd homo, qui ſic eſt probatus à ſeipſo, de pane illo edat, & de calice bibat. Non eſt itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶ Septimus articulus eſt, Non habetur verus textus ſacræ Scripturę in lingua Latina, niſi fiat tranſlatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua ſumitur, & fiat omnino talis qualis in ſua origine eſt. Iſte articulus nunquam fuit à me ſcriptus: vt teſtatur procœmium ſuper Pſalterium, in quo ſolo materiam hanc tractaui.

¶ Octauus articulus eſt, Melius eſt, quòd orationes dicantur in lingua vulgari in Eccleſia, quàm in lingua Latina. Iſte articulus non integrè recitatur: quoniam non ſcripſi, quòd eſt melius. ſed quòd eſt melius ad ædificationem Eccleſię: neq; ſcripſi orationes, ſed orationes publicas, quę audiente populo dicuntur. hoc autem ſuper doctrinam Pauli fundaui 1. ad Corinth. 14.

¶ Nonus articulus eſt, Penſiones ſuper beneficijs curatis pecunia numerata redimi poſſunt. Iſte articulus recitat plus, quàm ergo ſcripſerim: quoniam ego non ſcripſi de beneficijs curatis in ſpecie, ſed de beneficijs eccleſiaſticis in genere: & fundaui dicta mea ſuper doctrinam diui Thomæ. Et ea vera eſſe, teſtatur mos Eccleſiæ paſsim. nam quotidie fiunt huiuſmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et conſueuit quantitas penſionis redimi, ſoluendo pecuniam in proportione quincupla: reputatur enim cõmuniter huiuſmodi pretium iuſtum.

¶ Decimus articulus eſt, Nec ratione nec autoritate probari poteſt, quòd abſolutè loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppoſitionem. Iſte articulus non eſt meus, quantum ad illam particulam, probari poteſt: quoniam vt textus quæſtionis manifeſtat, ſcripſi nec ratione nec autoritate probatur, quòd ſacerdos ſeclusis legibus iuris poſitiui & votis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & attuli, rationem, contra quam oportet aduerſantes, rationibus procedere, & non libello famoſo.

¶ Vndecimus articulus eſt, Summus Pontifex ſalua conſcientia poteſt diſpenſare cum ſacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiam ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Ie articulus sin eſt meus: & alienus monſtratur ab omni errore in illa quæſtione, nullà enim iura arctant cauſam diſpenſandi ad vtilitatem publicam ſolùm occurrente enim alia cauſa rationabili, poteſt Papa vti ſua poteſtate, vt clarè patet.

¶ Duodecimus articulus eſt, Vtrum diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedij, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, vt vterque cum alio contrahat, crediderim quòd ſic coniugum conſenſu accedente. Iſte articulus de coniugio non conſummato meus eſt, & tam moderatus, vt irreprehenſibilis omnino ſit, tum quia nihil aſſerui niſi credulitatem: tum quia innititur autoritati ſedis Apoſtolicæ, quæ huiuſmodi cauſam habet pro rationabili: vt Apoſtolica re ſcripta teſtantur.

¶ Tertiuſdecimus articulus eſt, Aſſerit quòd Chriſtus deſcendens ad inferos prædicauerit dæmonijs & damnatis: Iſte articulus non eſt meus: quoniam nunquam hoc aſſerui. Sed in commen. ſuper primam epiſtolam Petri cap. 3. manifeſtè dixi, quòd Petrus non loquitur de prædicatiõe qua Chriſtus manifeſtauit apud inferos ſeipſum eſſe Meſsiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiuſmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, quòd non de prædicatione abſoluta, ſed de prædicatione huius (hoc eſt confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus ſum: iſti autem imponunt mihi prædicationem ſine aliqua additione.

¶ Quartuſdecimus articulus eſt, Epiſtola ſecunda Io. non tam eget expoſitione, quàm correctione. Iſte articulus non integrè recitatur, nam in Com. ſuper ipſam Epiſtolam ſcripſi, Nec tam eget expoſitione, quàm correctione, quoniam in multis differt à textu Græco. Vbi clarè patet, ex de correctione verborum diſſonantium à textu Græco locutus ſum. Et ſi hoc eſt error, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros ſacræ ſcripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Auguſtinus pro correctione librorum veteris Teſtamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Teſtamenti ad textum Græcum?

¶ Quintuſdecimus articulus eſt, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioſeph ex alia vxore. Iſte articulus nõ eſt meus, nunquàm enim ſciui, nunquam aſſerui, quòd Ioſeph habuerit aliam vxorem, quamuis opinio dicentium hoc non mihi diſpliceret: & propterea ſcripſerim in Commentarijs ſuper Epiſtolã ad Galatas capit. 1. & forte nulla magis quadrare videtur ratio, quàm quòd fuerit filius Ioſeph ex alia vxore, nihil enim vt certum ſcripſi.

¶ Sextuſdecimus articulus eſt, An Paulus vxorem habuerit, diſputare, ſuperfluum eſt: quoniam ex eius Epiſtolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus ſenſu valde rationabili monſtretur eum habuiſſe vxorem. Iſte articulus non eſt meus, nam in Commentarijs ſuper Epiſtolam ad Phili. cap. 4. ſcripſi, diſputare hic, an Paulus habuerit vxorem, ſuperfluum duci, cùm ex alijs locis Epiſtolarum Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonſtratiua, ſed ſenſu valde rationabili, quòd Paulus habuerit vxorem. Ex hoc autem articulo & multis alijs prærecitatis, facile patere poteſt, quòd articuli iſti indigni ſunt Theologis, indigni & reſpõſione: vtpote vel impoſiti, vel alieni à materia erroris, nullus ſiquidem error incurritur, putando Paulum habuiſſe vxorem, vel non habuiſſe vxorem: nullus error eſt, putare Ioſeph habuiſſe, vel non habuiſſe aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error eſt Epiſtolam Ioan. eſſe correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error eſt dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis ſchedulę iſtius contenta. Pro conſolatione itaque tua & Germanorum, honorãde magiſter, hæc ſcripſi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros noſtros legunt, & intelligunt, libellos hos famoſos, pugnent rationibus & autoritatibus Scripturæ, non libellis famoſis, non nominis ſupercilio, qui oppugnare noſtra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris. 1534.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT Omnes ſunt quaterniones, præter TT qui eſt ternio.

Biblioteca
Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca